ELIZABETH GASKELL

NORD si Sud

Elizabeth Gaskell

•

NORD ȘI SUD

Elizabeth Gaskell

NORD ȘI SUD

În românește de CONSTANTIN VONGHIZAS

București, 1993

Editura Vivaldi

Coperta : ADRIANA BELLU

CAPITOLUL I

„DEGRABĂ LA NUNTĂ"

„Peţită şi nuntită cum se cuvine."

— EDITH ! ZISE MARGARET în şoaptă. Edith !

Dar, după cum bănuia Margaret, Edith adormise. Ghemuită pe canapeaua din salonul retras al casei din strada Harley, arăta foarte drăgălaşă în rochia de muselină albă cu panglicuţe albastre. Dacă Titania ar fi fost îmbrăcată în muselină albă cu panglicuţe albastre, şi dacă ar fi adormit pe o canapea de damasc roşu într-un salonaş retraş, fără îndoială că Edith ar fi putut fi confundată cu ea. Din nou, Margaret fu izbită de frumuseţea verişoarei ei. Crescuseră laolaltă încă din copilărie, şi Edith stîrnise mereu admiraţia tuturor prin drăgălăşenia ei — a tuturor în afară de Margaret ; dar era ceva la care Margaret nici nu se gîndise pînă acum cîteva zile, cînd perspectiva de a o pierde în curînd păru să accentueze toate însuşirile şi farmecul lui Edith.

Vorbiseră pînă acum despre rochiile de nuntă şi despre ceremoniile de la nuntă ; despre căpitanul Lennox şi ce anume îi povestise lui Edith în legătură cu viaţa pe care o vor duce în insula Corfu, unde era staţionat regimentul lui ; şi despre dificultatea de a avea un pian bine acordat (dificultate socotită de Edith printre cele mai cumplite care i se puteau întîmpla în căsnicie), şi despre toaletele trebuincioase în vizitele pe care le va face în Scoţia, imediat după căsătorie ; dar glasul ei şoptit devenise în cele din urmă somnoros ; şi Margaret, după un răstimp de cîteva minute, îşi dădu seama, că, aşa cum îşi

închipuise, în ciuda murmurului din odaia alăturată, Edith se încolăcise într-un ghem pufos de muselină, dantelă și bucle mătăsoase, furată de dulcea moțăială de după-amiază.

Margaret tocmai se pregătea să îi împărtășească verișoarei sale cîteva din planurile și gîndurile în legătură cu existența ce o aștepta în parohia de țară unde trăiau tatăl și mama ei și unde își petrecuse toate vacanțele minunate, deși în ultimii zece ani în casa mătușii se socotise de fapt „acasă". Dar neavînd cu cine discuta, se văzu nevoită să mediteze ca și pînă acum, în tăcere, asupra cotiturii ce survenise în viața ei. Era o reverie plăcută, deși umbrită de regretul de a se despărți pentru nu se știe cîtă vreme de mătușa-i atît de blîndă și de verișoara ei dragă. Și pe cînd se gîndea cît de plăcut va fi rolul important de unică fiică în parohia din Helstone, îi ajunseră la ureche crîmpeie de conversație din odaia alăturată. Mătușa ei tăifăsuia cu cele cinci sau șase doamne ce fuseseră invitate la masă și ai căror soți se mai aflau încă în sufragerie. Erau cunoștințe apropiate ale familiei ; vecini pe care doamna Shaw îi numea prieteni, pentru motivul că prînzeau împreună mai des decît cu alții, și dacă li se întîmpla să aibă nevoie de ceva, nu șovăiau să își facă o vizită chiar în cursul dimineții. Așadar, ca prieteni ai casei, aceste doamne și soții lor fuseseră invitați la o masă de rămas bun în cinstea apropiatei căsătorii a lui Edith. Lui Edith nu îi surîdea prea mult ideea, întrucît îl aștepta pe căpitanul Lennox să sosească cu trenul chiar în seara aceasta ; dar, deși destul de răsfățată, era prea nepăsătoare și leneșă ca să aibă o voință puternică, așa încît a cedat văzînd că mama ei pur și simplu comandase toate delicatesele și bunătățile îndeobște socotite că ușurează suferința prea mare a despărțirilor. S-a mulțumit să stea rezemată în scaun, cu o înfățișare gravă, jucîndu-se absentă cu mîncarea din farfurie, în timp ce toți în jur savurau vorbele de duh ale domnului Grey — cel care avea totdeauna locul din coada mesei la dineurile doamnei Shaw — rugînd-o la sfîrșit pe Edith să le ofere puțină muzică în

salon. Domnul Grey se purtă deosebit de drăguț la acest dejun de rămas bun, și domnii rămaseră jos mai mult ca de obicei. Și foarte bine făcuseră — judecînd după frînturile de conversație care ajungeau pînă la urechile lui Margaret.

— ...Cît despre mine, am suferit prea mult ; nu că n-aș fi fost foarte fericită cu sărmanul general, dar diferența de vîrstă e totuși un mare neajuns ; așa că m-am hotărît ca Edith să n-aibă parte de el. Firește, nu că aș fi subiectivă ca mamă, dar am fost sigură că draga de ea se va mărita de tînără ; am spus chiar, nu o dată, că se va mărita înainte de a împlini nouăsprezece ani. Am avut parcă un presentiment cînd căpitanul Lennox... — aici glasul îi coborî într-o șoaptă, dar Margaret putea să umple cu ușurință golul.

Drumul adevăratei iubiri se desfășurase nespus de neted în cazul lui Edith. Doamna Shaw cedase presentimentului, după cum spunea ; chiar grăbise într-o oarecare măsură căsătoria, deși mulți dintre cunoscuți socoteau că era sub așteptările lor în ce-o privea pe Edith, o moștenitoare tînără și drăguță. Dar doamna Shaw declară că singura ei copilă se va mărita din dragoste — și suspină cu înțeles, vrînd parcă să spună că nu dragostea fusese motivul căsătoriei ei cu generalul. Doamna Shaw gusta farmecul logodnei de acum, aproape mai mult decît fiica ei. Ceea ce nu însemna că Edith nu ar fi fost îndrăgostită cu adevărat ; dar era neîndoielnic că ar fi preferat o casă frumoasă în cartierul Belgravia pitorescului vieții în Corfu, așa cum i-o descria căpitanul Lennox. Iar acele aspecte care o făceau pe Margaret să se entuziasmeze, tocmai la ele se prefăcea Edith că se înfioară și se cutremură ; în parte pentru plăcerea de a fi dezmierdată și liniștită de logodnicul ei iubitor, și în parte pentru că nu îi plăcea cîtuși de puțin viața boemă improvizată. Realitatea e că, dacă ar fi apărut un pretendent cu o casă frumoasă, o avere frumoasă și un titlu frumos pe deasupra, Edith tot nu l-ar fi lăsat pe căpitanul Lennox, deși ispita ar fi fost puternică ; și mai tîrziu s-ar fi putut să aibă mici remușcări și regrete, cu greu înăbușite, că Lennox nu întrunise în persoana sa

toate calitățile. Aici semăna cu maică-sa, care după ce, nesilită de nimeni, se căsătorise cu generalul Shaw, fără alt sentiment decît respectul pentru caracterul și poziția lui, se văita mereu, deși discret, căindu-și soarta crudă ce-o legase de un bărbat pe care nu îl iubea.

— ...N-am precupețit nici o cheltuială cu trusoul ei, au fost următoarele cuvinte pe care le prinse Margaret. Are toate șalurile și eșarfele minunate de cașmir pe care mi le-a dăruit generalul, dar pe care n-am să le mai port niciodată.

— E o fată cu noroc, se auzi un alt glas, și Margaret își dădu seama că era doamna Gibson, o cucoană îndoit interesată de conversație, întrucît una din fiicele ei abia se măritase, în urmă cu cîteva săptămîni. Helen a ținut grozav să aibă un șal de cașmir, dar cînd am aflat cît de mult costă am fost nevoită s-o refuz. O să moară de necaz cînd o să afle că Edith are șaluri de cașmir. Din care sînt ? Din Delhi ? Cele cu borduri mici și adorabile ?

Margaret auzi din nou glasul mătușii ei, dar de astădată de parcă și-ar fi înălțat trupul în scaun, privind spre salonașul întunecos din fund.

— Edith ! Edith ! strigă ea ; și apoi se rezemă iarăși, istovită de efort.

Margaret se duse într-acolo.

— Edith a adormit, mătușă. Aveți nevoie de ceva ?

Toate cucoanele exclamară „Biata copilă !" cînd auziră dezolanta informație ; iar cățelușa minusculă din brațele doamnei Shaw începu să latre, atîțată parcă de mila cucoanelor.

— Taci, Tiny ! obrăznicuță ce ești ! Ai s-o trezești pe stăpîna ta. Vroiam doar s-o rog pe Edith să-i spună lui Newton să vină jos cu șalurile ; ai vrea să te duci tu, dragă Margaret ?

Margaret urcă pînă în fosta odaie a copiilor, de la ultimul etaj al casei, unde Newton aranja dantelele necesare pentru nuntă. În timp ce Newton se apucă (nu fără a bombăni și a bodogăni) să despacheteze șalurile, care mai fuseseră arătate de vreo patru sau cinci ori în

ziua aceea, Margaret își plimbă privirea prin odaie; prima încăpere din casa asta pe care o cunoscuse cu nouă ani în urmă, cînd fusese adusă aici — o mică sălbăticiune a pădurii, în căminul verișoarei ei Edith, să ia parte la jocurile și lecțiile acesteia. Își aminti cît de mohorîtă și de întunecoasă i se păruse odaia de copii din Londra, dominată de o doică sobră și distantă, cumplit de pretențioasă cînd era vorba de mîini murdare și rochițe rupte. Își aminti de primul ceai pe care îl luase acolo sus — despărțită de tatăl și de mătușa ei, care cinau undeva jos, dincolo de prăpastia unei infinități de trepte; căci, numai dacă ea nu se afla sus în cer (după cum gîndea pe atunci), ei trebuiau să fie jos de tot, în măruntaiele pămîntului. Acasă — înainte de a veni să stea în strada Harley — iatacul mamei era și odaia ei; și întrucît la parohie obișnuiau să se scoale și să se culce devreme, Margaret mînca întotdeauna cu tatăl și cu mama ei. Ah, cît de bine își amintea acum fata de optsprezece ani, înaltă și mîndră, de lacrimile pătimașe vărsate în acea primă noapte, cu atîta durere, dezlănțuită, de fetița de nouă ani, cu fața îngropată în pernă; și cum o rugase doica să nu mai plîngă, ca să n-o trezească pe domnișoara Edith; și cum plînsese apoi, la fel de amar, dar mai potolit, pînă cînd eleganta și drăguța mătușă pe care abia o cunoscuse urcase domol scările, împreună cu domnul Hale, ca să i-o arate pe fetița adormită. Atunci mica Margaret își înăbușise suspinele și încercase să stea liniștită, prefăcîndu-se că doarme, ca să nu-și întristeze tatăl cu durerea ei, pe care nu îndrăznea s-o mărturisească de față cu mătușa; de fapt, își dădea seama că nici n-ar fi trebuit s-o simtă după cît nădăjduiseră, și plănuiseră, și ticluiseră acasă, pînă cînd îi fuseseră pregătite hăinuțele pe măsura noii ei situații, iar tatăl izbutise să-și părăsească pentru cîteva zile parohia, ca să meargă la Londra.

Acum ajunsese să îndrăgească vechea cameră a copiilor, deși nu mai era decît o paraginâ; și privi în jur cu regret, gîndindu-se că, peste trei zile, o va părăsi pentru totdeauna.

— Oh, Newton ! exclamă ea. Cred că ne va părea rău tuturor să părăsim cămăruța asta veche.

— Să știți, domnișoară, că mie n-o să-mi pară rău. Nu mai văd așa de bine, și lumina de aici e atît de slabă, încît nu mai pot să cîrpesc dantelele decît dacă stau lîngă fereastră, unde trage cumplit — ai putea să și mori de frig.

— Ei, am impresia că o să ai parte și de lumină și de căldură destulă la Neapole. Ar trebui să ții tot ce ai de cîrpit pînă atunci... Lasă, Newton, o să le duc eu jos — ai și așa destulă treabă.

Așa că Margaret coborî încărcată cu șaluri, simțindu-le parfumul oriental amețitor. Întrucît Edith tot mai dormea, mătușa ei o rugă să stea ca un fel de manechin, ca să le poată desfășura în toată splendoarea lor. Nimeni nu observă însă că trupul înalt și bine făcut al lui Margaret, în rochia de mătase neagră pusă în semn de doliu pentru pierderea unei rude îndepărtate din partea tatălui, scotea în evidență faldurile lungi și frumoase ale șalurilor fastuoase, care aproape că ar fi sufocat-o pe Edith. Margaret stătea chiar sub candelabru, tăcută și senină, în timp ce mătușa ei potrivea pliurile. Din cînd în cînd, răsucindu-se, își zărea imaginea în oglinda de deasupra căminului, și zîmbea propriei sale înfățișări — trăsăturile atît de familiare în veșminte de prințesă. Atingea ușor șalurile în care era înfășurată, bucurîndu-se de țesătura lor mătăsoasă și de culorile strălucitoare, ca și de prilejul de a fi înveșmîntată în asemenea splendóri — fericită ca un copil, cu un zîmbet calm și plin de încîntare pe buze. Chiar în clipa aceea ușa se deschise și, pe neașteptate, fu anunțat domnul Henry Lennox. Cîteva doamne tresăriră și se îndreptară, ca și cum s-ar fi jenat că fuseseră surprinse în preocuparea lor pentru toalete. Doamna Shaw îi întinse mîna noului venit ; Margaret rămase locului, zicîndu-și că ar mai putea fi nevoie de ea, ca un fel de cuier pentru șaluri ; dar, în același timp, uitîndu-se la domnul Lennox cu o privire veselă, amuzată ca și cum ar fi fost sigură de simpatia lui pentru situația ridicolă în care fusese surprinsă.

Mătușa ei era atît de preocupată să-l tot întrebe pe domnul Henry Lennox — care nu reușise să vină la masă — despre fratele lui, mirele, despre sora lui, domnișoara de onoare (așteptată să sosească pentru această ocazie din Scoția, împreună cu căpitanul Lennox), și despre tot felul de alți membri ai familiei Lennox, încît Margaret înțelese că nu mai avea rost să stea cu șalurile pe ea — așa încît se ocupă de ceilalți oaspeți, pe care mătușa ei deocamdată îi uitase. Edith își făcu aproape imediat apariția din salonul retras, clipind des din cauza luminii mai puternice, scuturîndu-și buclele cam ciufulite, și arătînd aproape ca Frumoasa-din-Pădurea-Adormită trezită din vise. Simțise chiar și prin somn că merită să se trezească pentru un membru al familiei Lennox, și avea de pus o mulțime de întrebări despre draga de Janet, viitoarea cumnată necunoscută, revărsînd atîta afecțiune încît, dacă nu ar fi fost foarte mîndră, Margaret s-ar fi putut simți aproape geloasă pe noua-apărută rivală. Iar cînd mătușa ei reveni în mijlocul oaspeților și Margaret se retrase și mai mult de pe primul plan, îl văzu pe Henry Lennox îndreptîndu-și privirile spre un scaun liber de lîngă ea ; și înțelese limpede că, de îndată ce Edith o să epuizeze întrebările, el va ocupa acel scaun. Ținînd seama de afirmațiile destul de neclare ale mătușii ei în legătură cu obligațiile lui Henry Lennox, nu fusese prea sigură că va veni în seara aceea ; era aproape o surpriză să-l vadă ; iar acum avea convingerea că va petrece o seară plăcută. Îi plăceau și lui aproape aceleași lucruri ca și ei. Pe fața lui Margaret se răspîndi o strălucire vie, neîngrădită. Și iată-l, apropiindu-se. Ea îl primi cu un surîs lipsit de orice urmă de timiditate sau de stînghereală.

— Ei, bănuiesc că aveți treabă pînă peste cap — treabă femeiască, vreau să spun. Cu totul altfel decît treburile mele, care sînt treburi adevărate, avocățești. Joaca cu șalurile e altceva decît redactarea unor tranzacții.

— Ah, știam că o să te amuzi găsindu-ne pe toate atît de ocupate cu niște gățeli. Dar șalurile indiene autentice sînt într-adevăr perfecte în felul lor.

— Nu mă îndoiesc că sînt. Și prețurile lor sînt tot așa de perfecte. Fără cusur.

Unul cîte unul, domnii începură să apară, mărind zumzetul și zgomotele.

— E ultima masă pe care o dați, nu-i așa ? Nu vor mai fi și altele pînă joi ?

— Nu. Cred că după seara aceasta, vom simți cu toții nevoia să ne odihnim, ceea ce sînt sigură că nu am mai făcut de multe săptămîni ; măcar odihna de care ai parte cînd mîinile nu mai au nimic de făcut, și totul e gata pentru un eveniment ce-ți va absorbi și mintea și inima. Ce bine o să fie cînd o să am timp să gîndesc, și sînt sigură că și Edith simte la fel.

— Nu sînt chiar atît de sigur în privința ei ; dar pot să-mi închipui că dumneata vei fi bucuroasă. De cîte ori te-am văzut în ultima vreme, erai mereu într-un vîrtej de treburi, întotdeauna ale altcuiva.

— Da, încuviință Margaret cu puțină tristețe în glas, amintindu-și de zarva nesfîrșită, stîrnită de mai bine de o lună încoace pentru orice fleac. Mă întreb dacă toate căsătoriile trebuie să fie precedate de ceea ce dumneata numești vîrtej, sau dacă uneori nu poate exista și o perioadă de liniște și pace, măcar înainte de căsătorie.

— Ei da, dacă nașa Cenușăresei ar comanda trusoul și micul-dejun din ziua nunții, și ar scrie invitațiile, spuse domnul Lennox rîzînd.

— Dar toate acestea sînt oare atît de necesare ? întrebă Margaret, așteptînd de la el un răspuns direct.

Se simți deodată plictisită cumplit de toate aranjamentele acestea care urmăreau un efect frumos, în care Edith jucase în ultimele șase săptămîni rolul de autoritate supremă ; și dorea cu adevărat să-i înșire cineva cîteva lucruri plăcute și liniștite legate de o căsătorie.

— Ah, desigur, replică el pe un ton ceva mai grav. Există formalități și ritualuri prin care trebuie să treci, nu atît pentru satisfacții personale, cît pentru a astupa gura lumii, căci altfel chiar n-ai avea multe satisfacții în viață. Dar spune-mi, te rog, cum ai aranja dumneata o căsătorie ?

— Oh, e ceva la care nu m-am gîndit prea mult; doar că aș vrea să fie într-o dimineață frumoasă de vară; și mi-ar plăcea să merg la biserică pe sub umbra unor copaci; și să nu fie atîtea domnișoare de onoare, și nici un mic-dejun în ziua nunții. Bănuiesc că sînt categoric împotriva lucrurilor care mi-au dat atîta bătaie de cap acum.

— Nu, nu cred. Ideea de simplitate demnă se potrivește cu caracterul dumitale.

Vorbele acestea nu-i prea plăcură lui Margaret; o făceau să se crispeze, amintindu-și și de alte ocazii, cînd încercase s-o atragă într-o discuție (făcîndu-i complimente) în legătură cu caracterul și comportamentul ei. Îi tăie vorba destul de brusc, spunînd:

— E firesc să mă gîndesc la biserica din Helstone și la potecile ce duc pînă la ea, decît la un drum cu trăsura spre o biserică din Londra, pe străzi pavate.

— Povestește-mi despre Helstone. Nu mi l-ai descris niciodată. Mi-ar plăcea să aflu mai multe despre locurile unde vei sta, cînd casa de pe strada Harley, de la numărul nouăzeci și șase, va arăta murdară și prăfuită, și plicticoasă și închisă. În primul rînd, Helstone e un sat sau un oraș?

— Oh, e doar un cătun; nu cred că aș putea să-l numesc sat. Nu e decît o biserică și, pe pajiștile de lîngă ea, cîteva case — mai curînd un fel de bordeie — năpădite de trandafiri cățărători.

— Și care înfloresc tot anul, mai ales de Crăciun — cam așa ar fi imaginea, spuse el.

— Nu, îl contrazise Margaret, puțin necăjită, nu vreau să creez o imagine. Încerc doar să-ți descriu Helstone, așa cum este. N-ar fi trebuit să faci afirmația asta.

— Îți cer iertare, răspunse el. Numai că părea mai curînd un sat dintr-o poveste, decît unul adevărat.

— Și așa și este, replică Margaret cu înflăcărare. Toate celelalte locuri din Anglia pe care le-am mai văzut arătau atît de grosolane și de prozaice, în comparație cu New Forest. Helstone e ca un sat dintr-o poezie

— dintr-o poezie de Tennyson. Dar n-am să mai încerc să-l descriu. N-ai face decît să rîzi de mine dacă ți-aș spune ce cred despre el — cum este în realitate.

— Ba nu, n-aș rîde. Dar văd că ai de gînd să rămîi neclintită în hotărîrea dumitale. Povestește-mi atunci ceea ce doresc și mai mult să știu : cum arată casa parohială.

— Oh, nu pot să-mi descriu casa. E căminul meu, și nu pot să-i traduc farmecul în cuvinte.

— Mă supun. Ești cam severă astă-seară, Margaret.

— Eu ? întrebă ea, întorcîndu-și spre el ochii mari, blînzi și mirați. Nu mi-am dat seama.

— Da, din cauza unei remarci nefericite, nu vrei să-mi mai povestești nici cum e Helstone, nici ceva despre casa dumitale, deși ți-am spus cît de mult aș vrea să aflu despre amîndouă, mai ales despre ultima.

— Dar crede-mă că nu pot să-ți povestesc despre propria-mi casă. Nici nu-mi închipui că se poate vorbi de ea, decît dacă o cunoști.

— Bine, atunci — și tînărul făcu o pauză de un moment — spune-mi ce faci cînd ești acolo. Aici, la Londra, citești sau iei lecții sau îți îmbogățești mintea prin alte mijloace pînă pe la amiază ; înainte de prînz te plimbi puțin, după prînz ieși cu trăsura împreună cu mătușa dumitale, și ai tot felul de invitații seara. Ei, și acum spune-mi cum îți umpli ziua la Helstone. Călărești, mergi cu trăsura, sau te plimbi ?

— Sigur că mă plimb. Nu avem cai, nici măcar pentru tata. Trebuie să meargă pe jos pînă la capătul parohiei. Drumurile sînt atît de frumoase, încît ar fi o rușine să folosești trăsura — aproape o rușine să călărești.

— Spune, te ocupi mult de grădină ? Este, după cîte cred, o ocupație potrivită pentru domnișoarele care trăiesc la țară.

— Nu știu. Mi-e teamă că nu mi-ar plăcea o muncă atît de grea.

— Întreceri de tras cu arcul — picnic-uri — curse de cai — vînători ?

— Oh, nu, spuse ea rîzînd. Nu trăim pe picior mare; și chiar dacă ar exista prin apropiere asemenea ocazii, mă îndoiesc că aș lua parte.

— Înțeleg, nu vrei să-mi povestești nimic. Îmi spui doar că nu o să faci un lucru sau altul. Cred că o să viu într-o vizită, înainte de a mi se termina concediul, ca să văd cu ce te ocupi într-adevăr.

— Sper să vii. Atunci o să vezi cu ochii dumitale cît de minunat e Helstone. Acum trebuie să te părăsesc. Edith s-a așezat la pian, și mă pricep îndeajuns la muzică pentru a-i întoarce paginile; și-apoi, mătușii mele nu îi place să ne vadă stînd de vorbă.

Edith cînta minunat la pian. În mijlocul bucății muzicale, ușa se întredeschise și Edith îl văzu pe căpitanul Lennox șovăind dacă să intre sau nu. Se întrerupse din cîntat și fugi în cameră, lăsînd-o pe Margaret încurcată și roșie, trebuind să le explice musafirilor ce anume zărise Edith și o făcuse să dispară fulgerător. Căpitanul Lennox venise mai devreme decît era așteptat; sau era într-adevăr atît de tîrziu? Musafirii își priviră ceasurile, se mirară firește cît de tîrziu era și plecară.

Apoi Edith se întoarse, îmbujorată de plăcere, conducîndu-și înaltul și frumosul căpitan, sfioasă și mîndră în același timp. Fratele lui îi strînse mîna, iar doamna Shaw îl întîmpină în felul ei amabil și blînd, întovărășit întotdeauna de o notă de tînguială, provenind din vechiul ei obicei de a se considera o victimă a unei căsătorii nefericite. Acum că generalul nu mai era, profita și ea de tot ce-i oferea mai bun viața, neavînd aproape nici un fel de inconveniente; dar descoperise, nedumerită, că o urmărea o neliniște, dacă nu chiar o supărare. În ultima vreme hotărîse că de vină era sănătatea; o apuca o ușoară tuse nervoasă de cîte ori se gîndea la asta; și un doctor mai amabil îi prescrisese exact ceea ce dorea — o iarnă în Italia. Doamna Shaw avea dorințe la fel de puternice ca și majoritatea oamenilor, dar nu-i plăcea niciodată să recunoască deschis că face un lucru pentru că așa vrea ea; prefera să fie silită să dea curs ordinului sau dorinței altcuiva. Se convingea astfel singură că, într-adevăr, se supunea unei necesi-

tăți externe presante ; și era în stare să ofteze și să se vaite, în felul ei liniștit, ori de cîte ori făcea de fapt exact ceea ce dorea.

Și chiar în felul acesta începu să-i vorbească despre călătorie căpitanului Lennox, care nu putea decît să aprobe, ca la militărie, tot ce spunea viitoarea lui soacră, în timp ce cu ochii o urmărea pe Edith, ocupată să tot aranjeze măsuța de ceai și să-i comande fel de fel de bunătăți în ciuda asigurărilor lui că nu trecuseră nici două ore de cînd cinase.

Domnul Henry Lennox stătea rezemat de cămin, amuzat de scena de familie. Se afla lîngă chipeșul său frate ; era singurul membru nearătos într-o familie de oameni deosebit de frumoși ; dar figura îi era inteligentă, subtilă și mobilă ; și Margaret se întreba din cînd în cînd la ce oare se putea gîndi în timp ce rămînea tăcut, urmărind evident, cu un interes ușor sarcastic, tot ce făceau Edith și ea. Sarcasmul îi era trezit de conversația doamnei Shaw cu fratele său ; nu avea nici o legătură cu interesul stîrnit de ceea ce vedea. Părerea lui era că cele două verișoare formau un tablou plăcut, așa cum se ocupau cu aranjarea măsuței. Edith dorea să facă mai totul singură. Grozav mai ținea să-i arate iubitului ei cît de bine se putea comporta ca nevastă de ostaș. Descoperi că apa din ceainic se răcise și ceru să i se aducă ceainicul mare din bucătărie ; numai că, atunci cînd îi fu adus la ușă și încercă să-l ducă singură, își dădu seama că era prea greu pentru ea ; așa că se înapoie bosumflată, cu o pată neagră pe rochia de muselină și cu o zgîrietură lăsată de mîner pe mînuța albă și grăsulie pe care, ca un copil ce se lovise, le arăta căpitanului Lennox ; și, firește, în amîndouă cazurile remediul a fost același. Iar lampa de spirt primită de la Margaret era o născocire nemaipomenită, deși nu aducea nici pe departe cu viața de șatră pe care Edith, în anumite dispoziții, o socotea cea mai asemănătoare cu viața dusă într-o cazarmă.

Din seara aceasta și pînă după nuntă, totul n-a mai fost decît zarvă și freamăt.

CAPITOLUL II

TRANDAFIRI ŞI SPINI

„Lîngă poiana cu lumină verde şi dulce în valuri
Unde se jucau copii, în muşchiul de pe maluri ;
Lîngă pomul cunoscut, prin care ochii-ţi prima oară
Privit-au cu dragoste la cerul senin de vară".

F. D. HEMANS

MARGARET ERA DIN NOU ÎMBRĂCATĂ în rochia de dimineaţă, călătorind liniştită spre casă împreună cu tatăl ei, care venise la nuntă. Mama fusese reţinută acasă de o mulţime de aşa-zise motive, pe care nu le înţelesese nimeni pe deplin — în afară de domnul Hale, perfect conştient că toate argumentele lui în favoarea unei rochii de satin gri, mai puţin purtată, se dovediseră zadarnice ; şi că, neavînd bani pentru o toaletă nouă, soţia lui nu voia să apară la nunta singurei copile a singurei surori. Dacă doamna Shaw ar fi ghicit adevăratul motiv pentru care doamna Hale nu îşi însoţise soţul, ar fi copleşit-o cu rochii ; dar trecuseră aproape douăzeci de ani de cînd doamna Shaw fusese drăguţa dar săraca domnişoară Beresford, şi uitase cu adevărat că există alte necazuri în afară de nefericirea adusă de nepotrivirea de vîrstă în căsătorie, subiect despre care putea vorbi pe larg cîte o jumătate de oră. Sora ei dragă, Maria, se măritase cu omul iubit, numai cu opt ani mai mare ca ea, o fire tare blîndă, şi avînd părul acela negru-albăstrui atît de greu de găsit. Domnul Hale era unul dintre cei mai buni predicatori auziţi de ea vreodată şi un perfect preot de parohie. Poate că deducţia extrasă din aceste premise nu era chiar cea mai logică, dar, în orice caz, o concluzie caracteristică a doamnei Shaw, cînd se gîndea la soarta surorii ei : „Căsătorită din dragoste, ce-şi mai poate dori oare draga de Maria pe lume ?" Doamna Hale, dacă ar fi spus adevărul, ar fi putut răspunde cu o listă gata făcută : „o mătase lu-

cioasă de culoare gri-argintie, o bonetă de pai albă, oh! zeci de mărunțișuri pentru nuntă și sute de lucruri pentru casă".

Margaret știa doar că mama ei nu găsise de cuviință să vină, și nici nu-i părea rău, gîndindu-se că o va întîlni și o va îmbrățișa în parohia Helstone, și nu în casa din strada Harley, în timpul zarvei din ultimele două sau trei zile, cînd ea nu fusese decît un fel de Figaro trebuincios peste tot și în același timp. Parcă întreg trupul și pînă și mintea o dureau numai cînd își amintea de tot ce făcuse și spusese în ultimele patruzeci și opt de ore. Despărțirile acestea atît de grăbite, printre toate celelalte vorbe de bun-rămas, îi dădeau un sentiment apăsător de regret melancolic față de timpurile trecute; nu conta cum fuseseră, acum cînd trecuseră fără a mai putea reveni. Margaret își simțea inima mai grea decît și-ar fi închipuit că va fi cînd se va întoarce la căminul ei drag, la locurile și la viața după care tînjea de ani de zile — în momentele cele mai potrivite pentru dor și melancolie, cînd, gata să se topească în somn, simțurile își pierd ascuțimea. Se străduí să-și mute gîndurile de la amintirile din trecut și să privească spre viitorul plin de speranțe, atît de senin și liniștit. Ochii i se întoarseră nu la viziunile trecutului, ci la privelișteа din față; dragul ei tată, moțăind rezemat în vagon. Părul negru-albăstrui de odinioară era acum cenușiu și îi cădea pe frunte în șuvițe rare. Oasele feței ieșeau în relief — prea mult pentru a mai putea fi socotit un bărbat frumos, dacă trăsăturile nu i-ar fi fost atît de regulate; așa însă aveau o grație, dacă nu chiar un farmec al lor. Chipul îi era în repaus; mai curînd însă odihna de după oboseală, decît calmul senin al feței unui om ducînd o viață pașnică și mulțumită de sine. Margaret fu izbită dureros de expresia uzată, marcată de griji; și trecu în revistă împrejurările știute și mărturisite ale vieții tatălui ei, pentru a găsi pricina zbîrciturilor ce vădeau limpede obișnuința suferinței și a tristeții.

„Bietul Frederick!" gîndi ea, oftînd. „Oh, dacă Frederick s-ar fi făcut preot, în loc să intre în marină și

să fie pierdut pentru noi toți! Aș vrea să aflu tot ce s-a întîmplat. N-am înțeles nimic de la mătușa mea; tot ce știu e că nu se poate întoarce în Anglia după o întîmplare cumplită. Bietul meu tată drag! Cît de trist arată! Sînt grozav de bucuroasă că mă întorc acasă și că am să fiu alături de ei să-i mîngîi, pe el și pe mama."

Așa că atunci cînd tatăl ei se trezi, îl întîmpină cu un zîmbet vesel, fără urmă de oboseală. El îi întoarse zîmbetul, dar cu sfială, ca și cînd l-ar fi costat un efort neobișnuit. Chipul lui își reluă înfățișarea obișnuită de îngrijorare. Avea obiceiul să deschidă gura pe jumătate, ca și cînd ar fi vrut să vorbească, ceea ce-i modifica mereu linia buzelor, dîndu-i o expresie nedecisă. Dar avea aceiași ochi mari și blînzi ca și fiica lui — ochi care se roteau încet și aproape cu măreție în orbite, umbriți de pleoapele albe, transparente. Margaret semăna mai mult cu el decît cu mama ei. Uneori, oamenii se întrebau cum de niște părinți atît de frumoși au putut avea o fiică care era departe de a fi o frumusețe; cîtuși de puțin frumoasă, se spunea cîteodată. Avea gura mare; nu ca un boboc de trandafir care să se poată deschide doar atît încît să iasă un „da", un „nu", sau un „cum doriți, domnule". Dar această gură mare avea o curbă delicată cu buze roșii și pline; iar pielea, chiar dacă nu era albă și strălucitoare, avea o delicatețe și o netezime de ivoriu. Dacă expresia feței era, în general, prea demnă și rezervată pentru vîrsta ei, acum, în timp ce vorbea cu tatăl, era senină ca dimineața — numai gropițe, iar privirile trădau o bucurie copilărească plină de încredere nemărginită în viitor.

Margaret se întorcea acasă în a doua jumătate a lunii iulie. Copacii din pădure își arătau cu toții verdele închis, întunecat; ferigile de la rădăcini primeau razele piezișe ale soarelui; vremea era zăpușitoare, aproape deprimant de calmă. Margaret avea obiceiul să hoinărească alături de tatăl ei, strivind ferigile cu o veselie crudă, simțind cum cedează sub pașii ușori, răspîndind mireasma caracteristică — pe islazurile întinse și în lumina caldă

și parfumată, privind la miile de făpturi sălbatice și libere, desfătîndu-se sub razele soarelui, și la ierburile și florile trezite la viață de aceleași raze de soare. Acest mod de viață — aceste plimbări, cel puțin — împlineau toate așteptările lui Margaret. Era mîndră de pădurea ei. Era lumea ei.

Se împrieteni cu oamenii din parohie ; le învăță cu plăcere limbajul ; se simțea în voie printre ei ; le îngrijea copiii ; le vorbea și le citea încet și clar celor mai bătrîni ; le ducea bunătăți celor bolnavi ; se hotărî curînd să predea la școală, unde tatăl ei se ducea zilnic socotind că era de datoria lui ; dar era mereu ispitită să plece să-și viziteze cîte un prieten — bărbat, femeie sau copil — în căsuțele din umbra verde a pădurii.

Viața ei în aer liber era desăvîrșită. Viața din casă, însă, avea anumite neajunsuri. Cu pudoarea sănătoasă a unui copil, se învinuia pentru ascuțimea privirii ei, cînd observa că totul nu era cum ar fi trebuit să fie. Mama — întotdeauna atît de bună și de tandră cu ea — părea din cînd în cînd nemulțumită de situația lor, și-și zicea că episcopul nu-și prea face datoria de episcop din moment ce nu-i înlesnește domnului Hale un mod de viață mai bun, și aproape că-i reproșa soțului ei că nu avea curajul să ceară o parohie mai mare și s-o lase pe a lui. La care tatăl ei doar ofta, răspunzînd că ar fi mulțumit să înfăptuiască tot ce ar fi trebuit în mica lui parohie ; dar era din ce în ce mai copleșit ; lumea devenea tot mai greu de înțeles. Și de fiecare dată cînd soția lui stăruia să ceară o situație mai bună, Margaret îl vedea pe tatăl ei șovăind din ce în ce mai mult ; și în acele momente, se străduia să-și împace mama cu parohia lor. Doamna Hale spunea că atîția copaci în vecinătate îi strică sănătatea ; și Margaret încerca s-o convingă să vină cu ea pe islazul minunat și întins de pe platou, însorit dar și umbrit de nori, încredințată că mama ei se obișnuise prea mult cu viața între patru pereți, prelungindu-și rareori plimbările dincolo de biserică, școală și căsuțele din vecinătate.

Un timp izbuti în strădaniile ei ; dar cînd se apropie toamna și vremea deveni schimbătoare, mama stărui iar

că locul era nesănătos ; și nu înceta să repete că soțul ei, care era mai învățat decît domnul Hume și mai bun preot de parohie decît domnul Houldsworth, ar fi trebuit să primească o parohie mai bună, și nu cei doi foști vecini ai lor.

Această tulburare a liniștii de acasă, cu ore lungi pline de nemulțumire, o luă pe nepregătite. Margaret știa, și cumva se bucurase, ca vă trebui să renunțe la luxul de pînă acum, care constituise de fapt de multe ori un obstacol și o îngrădire a libertății ei, cînd locuia pe strada Harley. Bucuria intensă în fața plăcerilor percepute cu toate simțurile era egalată, dacă nu chiar depășită, de mîndria conștientă de a fi în stare să se lipsească de ele, la nevoie. Dar norul nu apare niciodată în punctul de pe orizont unde ne așteptăm să apară. Existaseră și înainte, în vacanțele petrecute de Margaret acasă, tînguiri și regrete trecătoare ale mamei ei pentru cine știe ce fleac în legătură cu Helstone și cu poziția tatălui ei ; dar pe fundalul fericirii generale a amintirilor despre acele timpuri, uitase de micile amănunte nu chiar plăcute.

În a doua jumătate a lunii septembrie începură ploile și furtunile de toamnă, așa că Margaret se văzu silită să rămînă în casă mai mult ca înainte. Helstone se afla destul de departe de orice vecin cu un nivel de cultură apropiat de al lor.

— Fără îndoială, este unul dintre locurile cele mai izolate din Anglia, spuse doamna Hale, aflată în una din dispozițiile ei tînguitoare. Nu pot să nu regret tot timpul că tata n-are pe nimeni aici cu care să se poată împrieteni ; e atît de singur ; nu vede decît fermieri și argați toată săptămîna. Măcar dacă am locui la celălalt capăt al parohiei, și tot ar fi ceva ; am putea chiar merge pe jos pînă la Stansfields ; și am fi aproape de familia Gorman.

— Familia Gorman ? întrebă Margaret. E familia aceea care a făcut avere din negoț, la Southampton ? Oh ! Mă bucur că nu-i vizităm. Nu-mi plac negustorii, și socot că sîntem mult mai avantajați să cunoaștem doar fermieri și argați, și tot oameni fără pretenții.

— Nu trebuie să fii atît de mofturoasă, Margaret dragă ! spuse mama ei, gîndindu-se în taină la un domn Gorman, tînăr și frumos, pe care îl întîlnise odată la domnul Hume acasă.

— Nu ! Cred că am gusturi foarte cuprinzătoare ; îmi plac toți oamenii a căror ocupație e legată de pămînt ; îmi plac ostașii și marinarii și, cum se spune, cele trei profesiuni ale oamenilor cultivați. Sînt sigură că nu vrei să-i admir pe măcelari, pe brutari și pe lumînărari, nu-i așa, mamă ?

— Dar cei din familia Gorman nu au fost nici măcelari, nici brutari, ci niște foarte respectabili constructori de trăsuri.

— Foarte bine. Să faci trăsuri e totuși un negoț, și cred că unul mult mai nefolositor decît al măcelarilor și brutarilor. Oh, cît de obosită eram după drumurile zilnice pe care le făceam în trăsura mătușii la Londra, și cît de mult doream să umblu pe jos !

Și Margaret umbla pe jos, în ciuda vremii. Era atît de fericită cînd ieșea din casă împreună cu tatăl ei, încît aproape că începea să danseze ; și, cu rafalele destul de blînde ale vîntului de vest în spate, pe cînd traversa cîte un cîmp, părea împinsă înainte, la fel de ușoară și de sprintenă ca o frunză căzută, purtată de adierile toamnei. Dar serile îi venea destul de greu să le petreacă într-un fel plăcut. Imediat după ceai, tatăl ei se retrăgea în mica-i bibliotecă, iar ea și mama rămîneau singure. Doamna Hale nu se dădea în vînt după cărți și își descurajase încă din primii ani de căsătorie bărbatul, cînd încercase să-i citească cu glas tare în timp ce ea robotea. La un moment dat începuseră să joace table, ca să umple într-un fel timpul ; dar, pe măsură ce domnul Hale se interesa tot mai mult de școală și de ehoriași, descoperi că îndatoririle acestea erau privite de soția sa ca niște privațiuni, fără să le accepte drept condiții normale ale profesiunii sale, ci regretîndu-le și reprimîndu-le de cîte ori se iveau. Așa că începu, încă de pe vremea cînd copiii erau mici, să se retragă serile în bibliotecă (dacă stătea acasă), citind cu încîntare cărți de metafizică și de speculații filosofice.

Cînd Margaret mai fusese pe acasă, își adusese cu ea o lădiță plină cu cărți recomandate de profesori sau guvernantă, și zilele de vară îi păruseră prea scurte pentru a termina tot ceea ce avea de citit, înainte de a se reîntoarce în oraș. Acum nu existau decît cărțile clasicilor englezi, frumos legate și nu prea citite, care fuseseră scoase din biblioteca tatălui ei pentru a umple micile rafturi din salon, *Anotimpurile* lui Thomson, *Viața lui Cowper* de Hayley și *Cicero de* Middleton erau cele mai ușoare, mai noi și mai amuzante. Dar toate astea nu umpleau prea mult timpul. Așa că Margaret începu să-i povestească mamei toate amănuntele vieții de la Londra, și doamna Hale asculta cu interes, uneori amuzată și curioasă, alteori ușor înclinată să compare situația confortabilă și tihnită a surorii ei cu strîmtorarea din parohia Helstone.

În aceste seri, Margaret era în stare să se oprească brusc din vorbă, ca să asculte răpăitul ploii pe tabla de deasupra micului bovindou. O dată sau de două ori, se surprinse numărînd mecanic sunetul monoton, repetat la nesfîrșit, în timp ce se întreba dacă putea îndrăzni să pună o întrebare în legătură cu un subiect apropiat inimii ei — și anume unde era Frederick acum ; ce făcea ; cît timp trecuse de cînd primiseră ultima oară vești de la el. Dar întrucît știa că sănătatea delicată a mamei și aversiunea ei categorică față de Helstone datau amîndouă din perioada revoltei în care fusese amestecat Frederick — a cărei poveste întreagă Margaret n-o auzise niciodată, și care părea că va rămîne îngropată într-o tristă uitare — se oprea și trecea la alt subiect, de fiecare dată cînd se apropia de el. Cînd era cu mama ei, i se părea că persoana cea mai potrivită s-o lămurească era tatăl ; și cînd era cu el, gîndea că ar putea vorbi mai în voie cu mama. Probabil că nu mai era nimic nou de aflat. Într-una din scrisorile pe care le primise înainte de a pleca din strada Harley, tatăl ei o anunța că primiseră vești de la Frederick ; se afla încă la Rio, era sănătos, și îi trimitea toată dragostea lui ; ceea ce nu era decît o exprimare seacă, în locul veștilor pline de prospețime după care tînjea. În rarele momente cînd se pomenea nu-

mele său, i se spunea „bietul Frederick". Camera lui era păstrată exact așa cum o lăsase ; și Dixon, slujnica doamnei Hale, ștergea praful și punea rînduială în lucruri ; de fapt, Dixon nici nu prea făcea altă treabă în casă, amintind mereu de ziua cînd fusese angajată de Lady Beresford ca o cameristă personală a pupilelor lui Sir John, drăgălașele domnișoare Beresford, cele mai frumoase fete din Rutlandshire. Dixon socotise întotdeauna că domnul Hale era o pacoste, care stricase perspectivele de viitor ale tinerei sale stăpîne. Dacă domnișoara Beresford nu s-ar fi grăbit atît să se mărite cu un preot sărac de țară, nu se știe ce ar fi putut deveni. Dar Dixon era prea loială ca s-o părăsească în nefericire și în dezastru (adică în viața ei de femeie măritată). Rămase lîngă ea și i se devotă, veghind asupra ei, socotindu-se zîna ei bună și protectoare care trebuia să-i țină piept uriașului cel rău, domnul Hale. Domnișorul Frederick fusese favoritul și mîndria ei ; și cînd intra săptămînal în odaia lui și rînduia totul cu atîta grijă, de parcă urma să sosească chiar în seara aceea, expresia și ținuta ei înțepată se îmblînzeau puțin.

Dar Margaret avea impresia că sosiseră vești noi despre Frederick, neștiute de mama ei, care provocau îngrijorarea și neliniștea tatălui. Doamna Hale nu părea să-și dea seama de vreo schimbare în înfățișarea sau în atitudinea bărbatului ei. Era întotdeauna un om calm și blajin, ușor de tulburat prin orice veste, cît de neînsemnată, în legătură cu bunăstarea altora. Rămînea deprimat zile în șir după ce asista la moartea cuiva sau auzea de o nelegiuire. Dar acum Margaret vedea că era pierdut în gînduri, ca și cînd mintea îi era concentrată asupra unui subiect apăsător, de care nu putea scăpa cu ajutorul activităților zilnice, ca, de pildă, mîngîindu-i pe cei îndoliați sau predînd la școală, astfel ca generația viitoare să fie mai luminată. Domnul Hale nu se mai ducea în mijlocul enoriașilor atît de des ca de obicei ; se închidea tot mai mult în camera de lucru ; îl pîndea pe poștașul satului, care-și anunța sosirea ciocănind în oblonul ferestrei de la bucătăria din spate — semnal care pe vremuri trebuia des repetat, pînă cînd cineva înțelegea despre ce era vorba și-i răspundea. Acum, domnul Hale rătăcea prin

grădină dacă dimineața era frumoasă, iar dacă nu, stătea visător lîngă fereastra camerei de lucru pînă sosea poștașul, sau pînă-l vedea trecînd pe cărare de unde-l saluta dînd din cap, pe jumătate respectuos și pe jumătate confidențial ; pastorul îl urmărea cu privirea pînă dincolo de gardul de măceș și de arbustul cel mare, înainte de a se întoarce în cameră pentru a-și începe ziua de lucru, păstrînd aparențele unei inimi îndurerate și ale unei minți îngîndurate.

Dar Margaret era la o vîrstă cînd orice neliniște, nesusținută de o cunoaștere absolută a faptelor, e ușor alungată, o vreme, de o zi însorită sau de circumstanțe exterioare fericite. Așa că, odată cu sosirea celor două săptămîni minunate din octombrie, toate grijile ei se risipiră ușor ca un fulg în vînt ; nu putea să se gîndească la nimic altceva decît la strălucirea pădurii. Culesul ferigilor se terminase ; și acum că ploile trecuseră, multe luminișuri ascunse, pe care doar le zărise în iulie și august, deveniseră accesibile. Margaret învățase să deseneze împreună cu Edith ; și îi păruse atît de rău în zilele mohorîte că nu zăbovise mai mult în fața frumuseții pădurii în perioada cu vreme bună — încît se hotărî să schițeze repede ce se mai putea vedea înainte de sosirea iernii. Așa că tocmai își pregătea într-o dimineață paleta, cînd Sarah, slujnica lor, deschise larg ușa salonului și anunță :

— Domnul Henry Lennox.

CAPITOLUL III

„GRABA STRICĂ TREABA"

„Încrederea femeii învață s-o cîștigi
Cu noblețe, căci e de preț ;
Cu curaj, pentru viață și moarte —
Cu loială gravitate.

Du-o departe de festinuri,
Arată-i ceruri înstelate,
Păzește-o, cu sincere vorbe,
Lipsite de lingușiri."

ELIZABETH BARRETT BROWNING

— DOMNUL HENRY LENNOX !

Margaret se gîndise la el abia cu cîteva clipe înainte, amintindu-și cum o chestiona în legătură cu ocupațiile ei probabile de acasă. Era *„parler du soleil et l'on en voit les rayons"* [1] ; și strălucirea soarelui îi lumină chipul în timp ce lăsă paleta și îi ieși în întîmpinare, ca să-i strîngă mîna.

— Anunț-o pe mama, Sarah, spuse ea. Mama și cu mine vrem să-ți punem atîtea întrebări despre Edith ; îți sînt teribil de îndatorată că ai venit.

— N-am făgăduit oare că voi veni ? întrebă el, pe un ton puțin mai coborît decît al ei.

— Dar am auzit că erai departe în Scoția, așa că nu mi-am putut închipui că o să apari în Hampshire.

— Oh ! vorbi el pe un ton ușor, tinerii noștri însurăței se țineau de atîtea pozne, își asumau atîtea riscuri, urcînd munți și navigînd pe lacuri, încît m-am gîndit că au nevoie de un mentor să aibă grijă de ei. Și aveau într-adevăr nevoie ; era mai mult decît putea suporta unchiul meu și îl țineau pe bătrînul domn într-o stare de panică șaisprezece ore din douăzeci și patru. Și, crede-mă, văzînd cît de incapabili erau să-și poarte singuri de grijă,

[1] Aproximativ : Vorbești de lup, și lupul la ușă. (fr.)

am socotit de datoria mea să nu-i părăsesc pînă în momentul cînd i-am văzut în siguranță, îmbarcați la Plymouth.

— Ai fost la Plymouth ? Oh ! Edith nu mi-a pomenit nimic. Firește. a scris cu mare grabă, în ultimul moment. Au plecat într-adevăr marți cu vaporul ?

— Au plecat într-adevăr, și am scăpat de o mulțime de răspunderi. Edith ți-a transmis tot felul de mesaje. Cred că am un bilețel pe undeva ; da, uite-l.

— Oh, mulțumesc, exclamă Margaret.

Și, vrînd să-l citească singură și nesupravegheată de nimeni, se scuză că trebuie să se ducă s-o anunțe din nou pe mama ei (neîndoielnic că Sarah înțelesese greșit) că sosise domnul Lennox.

După ce Margaret părăsi încăperea, Henry începu, în felul său minuțios, să privească de jur împrejur. Salonașul arăta cît se poate de bine în lumina puternică a soarelui de dimineață. Fereastra din mijlocul bovindoului era deschisă, și pe după colț se iveau trandafirii agățători și caprifoiul de un roșu aprins ; bucățica de pajiște îți încînta ochii cu florile de verbină și geraniu în culori atît de vii. Dar tocmai strălucirea de afară așternea asupra culorilor din cameră o umbră ofilită, mizeră. Covorul nu mai era de mult nou ; cretonul fusese deseori spălat ; întreaga încăpere era mai mică și mai ponosită decît se așteptase el să găsească fundalul și cadrul în care trăia Margaret, o făptură atît de plină de măreție. Luă una din cărțile de pe masă ; era *Paradisul* lui Dante, cu o copertă italienească veche, pe hîrtie pergament cu margini aurite ; alături se afla un dicționar, și cîteva cuvinte cu scrisul lui Margaret. Nu era decît o listă monotonă de cuvinte, dar într-un fel îi plăcea să le privească. Le puse jos cu un oftat.

„Mijloacele lor de trai sînt într-adevăr chiar atît de scăzute cum spunea ea. Pare ciudat căci familia Beresford e de neam bun".

Între timp, Margaret o găsise pe mama ei. Doamna Hale era într-una din zilele ei cu toane, cînd lumea îi părea alcătuită din dificultăți și privațiuni ; așa că sosirea domnului Lennox îmbrăcă această formă, deși în sinea ei se simțea măgulită de vizita lui.

— Ce ghinion ! Tocmai azi luăm masa devreme, și nu avem decît carne rece, căci slujnicele trebuie să termine cu călcatul ; dar, firește, nu putem să nu-l oprim la masă — fiind cumnatul lui Edith și așa mai departe. Și tatăl tău e atît de necăjit în dimineața asta — nu știu de ce. Adineauri am fost în camera lui de lucru și stă cu capul în mîini, pe tăblia mesei. Și cînd i-am zis că aerul din Helstone nu-i prieste nici lui mai mult decît mie, și-a ridicat deodată capul și m-a rugat să nu mai cîrtesc împotriva Helstonului, fiindcă nu mai poate răbda ; dacă există pe lume un loc la care să țină, acesta este Helstone. Și totuși sînt încredințată că de vină este numai aerul umed de aici, care stoarce toată vlaga din om.

Margaret avea senzația că un nor gros acoperise soarele. Ascultase răbdătoare, în speranța că mama ei s-ar putea simți mai bine descărcîndu-și inima ; dar acum era timpul să-i reamintească de domnul Lennox.

— Tata îl simpatizează pe domnul Lennox ; s-au înțeles de minune la micul dejun de nuntă. Cred că venirea lui o să-i facă bine. Și nu te mai gîndi la masă, mamă dragă. Carnea rece e foarte bună pentru prînz, iar domnul Lennox probabil că nici nu se așteaptă la altceva la ora două.

— Dar ce-o să facem cu el pînă atunci ? Acum e numai zece și jumătate.

— O să-l rog să iasă cu mine să facem niște schițe. Știu că desenează și el, și asta îl va scoate din calea dumitale, mamă. Numai că acum trebuie să vii să-l cunoști, căci altfel i se va părea ciudat.

Doamna Hale își scoase șorțul de mătase neagră și fața i se destinse. Și în timp ce-l întîmpina pe domnul Lennox cu amabilitatea cuvenită unui om care era aproape o rudă, părea o femeie drăguță și distinsă. Era evident că el se așteptase să fie invitat să-și petreacă ziua acolo, și acceptă invitația cu o grabă încîntată, ceea ce o făcu pe doamna Hale să regrete că nu putea adăuga și altceva la carnea rece de vită. Totul îi plăcea domnului Lennox ; era încîntat de planul lui Margaret de a merge împreună să facă schițe ; nu dorea pentru nimic în lume

să-l deranjeze pe domnul Hale, mai ales că urmau să se vadă în curînd, la masă. Margaret își aduse ustensilele de desen, pentru ca el să-și aleagă ce-i era de trebuință : și după ce sortă hîrtiile și pensulele necesare, cei doi plecară, cu cea mai veselă dispoziție din lume.

— Acum, te rog să te oprești aici cîteva minute, spuse Margaret. Acestea sînt căsuțele care m-au obsedat atît de mult în timpul celor două săptămîni ploioase, cînd am regretat că nu le-am schițat pe hîrtie.

— Înainte de a se nărui și a dispare. Într-adevăr, dacă vrem să le desenăm — și sînt foarte pitorești — n-ar trebui să amînăm pentru la anul. Dar unde ne putem așeza ?

— Oh ! parcă ai veni direct de la tribunal, și nu dintr-o hoinăreală de două luni prin Scoția ! Privește bușteanul acela minunat, pe care tăietorii de lemne l-au lăsat exact în locul cel mai potrivit și mai luminat. O să pun pledul pe el și va fi un veritabil tron al pădurii.

— Și-ți vei băga picioarele în balta aceea, care o să țină loc de taburet regal ! Stai, o să mă duc eu, și o să te poți apoi apropia din partea astălaltă. Spune-mi, cine locuiește în căsuțele astea ?

— Au fost ridicate de niște intruși, acum cincizeci sau șaizeci de ani. Una e nelocuită ; pădurarii au de gînd s-o dărîme, după moartea bătrînului care stă în cealaltă, bietul de el ! Iată — e chiar el — mă duc să-i vorbesc E atît de surd, că ai să ne auzi toate secretele.

Bătrînul stătea cu capul gol în soare, sprijinindu-se în toiag în fața căsuței. Trăsăturile țepene i se destinseră într-un surîs, în timp ce Margaret urca să-i vorbească. Domnul Lennox prinse repede pe schiță cele două siluete și termină peisajul incluzîndu-i și pe ei — după cum observă Margaret cînd veni vremea să se ridice, să pună deoparte acuarelele și colile de hîrtie, și să-și arate unul altuia schițele. Ea rîse și se roși : domnul Lennox îi pîndea expresia.

— Asta-i adevărată trădare, spuse ea. Nu m-am gîndit că o să devin subiect de desen împreună cu bătrînul Isaac, cînd m-ai rugat să-l întreb despre istoria căsuțelor.

— Nu m-am putut stăpîni. E greu să-ți închipui ce

ispită puternică a fost. De-abia îndrăznesc să-ți spun cît de mult o să-mi placă această schiță.

Dar Henry Lennox nu era prea sigur că ea auzise această ultimă propoziție înainte de a se duce la pîrîu să-și spele paleta. Se întoarse destul de îmbujorată, dar părînd cu totul nevinovată și neștiutoare. El se bucură, căci vorbele îi scăpaseră fără să-și dea seama — un lucru rar în cazul unui om care își cumpănea atît de mult acțiunile ca Henry Lennox.

Acasă totul era în ordine și atmosfera senină cînd se întoarseră. Norii de pe fruntea mamei se risipiseră sub influența binefăcătoare a doi crapi, oferiți la țanc de o vecină. Domnul Hale se întorsese din raita sa de dimineață prin parohie și își aștepta oaspetele chiar în fața portiței ce dădea în grădină. Părea un gentleman desăvîrșit în haina destul de uzată și cu pălăria bine periată. Margaret se simțea mîndră de tatăl ei ; avea de fiecare dată o tresărire de mîndrie tandră văzînd cît de plăcut impresionat era orice străin cînd îl vedea ; totuși, privirea ei ageră, cercetîndu-i fața, descoperi urmele unei tulburări neobișnuite, lăsată doar deoparte, dar nu înlăturată.

Domnul Hale ceru să vadă schițele.

— Cred că nuanțele stufului sînt prea închise, nu-i așa ? spuse el înapoindu-i lui Margaret schița și întinzînd mîna după cea a domnului Lennox, care o reținu doar un moment, nu mai mult, înainte de a i-o da.

— Nu, tată, nu cred. Urechelnița și iarba-de-șoaldină, acum, după ploaie, au culorile astea. Nu-i așa că seamănă, tată ? stărui ea, uitîndu-se peste umărul lui, în timp ce el privea siluetele din desenul domnului Lennox.

— Da, foarte mult. Silueta ta și felul cum stai sînt strașnice. Și nu mai vorbesc de chipul anevoios cum își gîrbovește bietul moș Isaac spatele reumatic. Și asta ce-i, atîrnat în ramura copacului ? Nu cred că e cuibul unei păsări.

— Oh, nu ! e boneta mea. Nu pot să desenez cu boneta pe cap ; îmi încinge prea tare capul. Mă întreb dacă aș putea desena și eu siluete. Sînt atîția oameni pe aici pe care mi-ar plăcea să-i schițez.

— Părerea mea e că reușești întotdeauna să redai o asemănare dacă ții foarte mult s-o prinzi, spuse domnul Lennox. Am mare încredere în puterea voinței. Cred că și eu am reușit destul de bine în cazul dumitale.

Domnul Hale le-o luase înainte spre casă, în timp ce Margaret mai zăbovea să culeagă cîțiva trandafiri cu care să-și împodobească rochia de dimineață pentru masă.

„Orice tînără fată din Londra ar fi înțeles sensul ascuns al acestor cuvinte", gîndi domnul Lennox. „Ar fi gata să cerceteze cu atenție orice cuvinte pe care i le-ar adresa un tînăr, pentru a descoperi îndărătul lor un compliment ascuns. Dar nu cred că Margaret...".

— Stai ! exclamă el. Lasă-mă să te ajut.

Și îi culese cîțiva trandafiri roșii și catifelați care se aflau mai sus decît ar fi putut ea ajunge, și apoi, împărțind trofeul, își puse doi dintre ei la butonieră și o conduse în casă pe Margaret, încîntată și fericită, să-și aranjeze florile.

Conversația de la masă se desfășură liniștit și agreabil. Erau o mulțime de întrebări de pus de ambele părți — și de aflat ultimele vești, pe care le știa fiecare, despre călătoria doamnei Shaw în Italia ; și în mijlocul interesului pentru ceea ce se discuta, al simplității lipsite de pretenții a vieții de la parohie — și, mai presus de orice, în vecinătatea lui Margaret, domnul Lennox uită de ușoara senzație de dezamăgire resimțită la început, cînd constatase că ea spusese purul adevăr mărturisind cît de modeste erau mijloacele de trai ale tatălui ei.

— Margaret, fata mea, ai fi putut culege cîteva pere pentru desert, spuse domnul Hale, în timp ce o sticlă de vin de bun venit era pusă cu dărnicie pe masă.

Doamna Hale se simți depășită. Îi era teamă că oaspetele ar fi putut crede că deserturile erau un lucru improvizat, neobișnuit în parohie ; de fapt, dacă domnul Hale s-ar fi uitat doar în spatele lui, ar fi văzut biscuiți și marmeladă, și cîte și mai cîte, aranjate toate frumos pe bufet. Dar acum îi venise ideea asta cu perele, și nu putea să i-o mai scoată nimeni din cap.

— Sînt cîteva pere din soiul acela pîrguit și zemos lîngă zidul dinspre sud, care fac cît toate fructele exotice și dulcețurile. Hai, fugi, Margaret, și culege-ne cîteva.

— Propun să ne mutăm în grădină și să le mîncăm acolo, spuse domnul Lennox. Nimic mai delicios decît să muști dintr-un fruct răcoros și zemos, încălzit și parfumat de soare. Mai rău e că viespile sînt destul de obraznice ca să nu te lase să le savurezi, chiar în momentul crucial și maxim al desfătării.

Și se ridică, de parcă vroia s-o urmeze pe Margaret, care dispăruse prin ușa cu geam : aștepta doar permisiunea doamnei Hale. Aceasta ar fi preferat ca masa să se termine după tipic, cu tot ceremonialul ce se desfășurase destul de bine pînă acum, mai ales că ea și cu Dixon scoseseră din cămară vasele pentru spălat degetele ca totul să fie ireproșabil, așa cum se cuvenea la sora văduvei generalului Shaw ; dar cum domnul Hale se ridică imediat și se pregăti să-și însoțească oaspetele, ea nu putu decît să se supună.

— Eu o să mă înarmez cu un cuțit, spuse domnul Hale : zilele cînd mîncam fructe în felul impetuos pe care îl descrieți au cam trecut. Acum trebuie să le cojesc și să le tai în sferturi înainte de a le putea savura.

Margaret improviză o farfurie pentru pere dintr-o frunză de sfeclă, care le scotea admirabil în evidență culoarea aurie pîrguită. Domnul Lennox se uita mai mult la ea decît la pere ; dar tatăl ei, înclinat să guste fără grabă farmecul și toată perfecțiunea orei pe care o smulsese neliniștii, alese cu eleganță cel mai copt fruct și se așeză pe banca din grădină să-l savureze în liniște. Margaret și domnul Lennox o porniră pe aleea de lîngă zidul de miazăzi, unde albinele mai bîzîiau, robotind de zor în stupuri.

— Ce viață desăvîrșită păreți să duceți aici ! Pînă acum simțeam doar dispreț pentru poeți și pentru visurile lor : „Visez o căsuță pe coasta unui deal !“, și lucruri de acest fel ; dar acum mă tem că, de fapt, nu eram cu nimic mai bun decît orice orășean. În clipa asta simt că adevărata răsplată pentru douăzeci de ani de muncă avocățească grea ar fi un an de viață senină și liniștită ca

această. Ce minunat e cerul! și privi în sus — și ce nuanțe de roșu și chihlimbar are frunzișul, care parcă a încremenit! și arătă spre cîțiva copaci mari care închideau între ei grădina, ca într-un cuib.

— Ar fi bine să-ți amintești că cerul nu e mereu atît de albastru ca acum. Mai și plouă, și frunzele cad și se îmbibă cu apă; și totuși cred că Helstone este un loc la fel de minunat ca oricare altul în lume. Adu-ți aminte cu cît dispreț ai ascultat descrierea lui într-o seară în strada Harley: „un sat dintr-o poveste".

— Dispreț, Margaret! E un cuvînt cam aspru.

— Poate că e. Știu doar că mi-ar fi plăcut să-ți vorbesc de ceea ce îmi umplea inima în acel moment, și dumneata — cum să spun? — ai desconsiderat Helstone, neființd pentru dumneata decît un simplu sat de poveste.

— N-am să mai fac niciodată, făgădui el cu căldură.

Și o porniră înapoi.

— Aproape că mi-aș dori, Margaret... și se opri șovăind.

Era un lucru atît de neobișnuit ca vorbele fluente ale avocatului să se întrerupă, încît Margaret ridică privirea spre el, plină de o uimire neîncrezătoare; dar, după un moment — n-ar fi putut spune din ce cauză — își dori să fie iar lîngă mama ei — lîngă tatăl ei — oriunde departe de el, căci înțelese că va spune ceva la care ea nu va ști ce să răspundă. După încă o clipă, puternica ei mîndrie învinse neliniștea-i bruscă, nădăjduind că el n-o observase. Sigur că va putea să răspundă, și să răspundă așa cum trebuie; și era jalnic și condamnabil din partea ei să dea înapoi în fața oricăror cuvinte, ca și cînd n-ar avea puterea să le pună capăt din înălțimea demnității ei de fată.

— Margaret, repetă el, apucîndu-i pe neașteptate mîna, astfel încît se văzu silită să rămînă liniștită și să asculte, disprețuindu-se tot timpul pentru tulburarea din inima ei; Margaret, aș fi vrut să nu-ți placă Helstone atît de mult — să nu pari atît de senină și de fericită aici. Am nădăjduit în aceste trei luni să te găsesc regre-

tînd Londra — și, puțin, prietenii din Londra — destul ca să te fac să asculți cu mai multă bunăvoință (căci ea căuta tăcută, dar cu hotărîre, să-și tragă mîna din strînsoarea lui) un om care nu are prea mult de oferit, e adevărat — nimic decît perspective de viitor — dar care te iubește într-adevăr, Margaret, aproape în ciuda lui însuși. Margaret, te-am speriat prea tare ? Spune !

Căci îi văzu buzele tremurînd, de parcă ar fi vrut să plîngă. Ea făcu un efort mare ca să se liniștească ; nu vorbi pînă nu reuși să-și stăpînească vocea, și atunci spuse :

— Da, m-ai speriat. N-am știut că ții la mine în felul acesta. M-am gîndit întotdeauna la dumneata ca la un prieten ; și aș vrea, dacă se poate, să mă gîndesc și mai departe la fel. Nu-mi place să mi se vorbească așa cum ai făcut-o. Nu-ți pot răspunde cum dorești, și totuși n-aș vrea să te jignesc.

— Margaret, vorbi el privind-o în ochi, și ea îi răspunse cu privirea-i deschisă și directă, exprimînd toată buna ei credință și neputința de a face rău, spune — era pe punctul de a adăuga : „iubești pe altcineva ?“ — dar înțelese că întrebarea era o insultă față de puritatea seninătății acelor ochi. Iartă-mă ! Te-am luat prea repede, și mi-am primit pedeapsa. Lasă-mă doar să sper. Oferă-mi măcar alinarea că nu cunoști pe altcineva care ar putea...

Și din nou se opri. Nu-și putea termina fraza. Margaret își reproșa cu tărie că îi pricinuise atîta suferință.

— Ah, dacă nu ți-ai fi băgat niciodată un asemenea gînd în cap ! Era atît de plăcut să mă gîndesc la dumneata ca la un prieten.

— Dar pot să sper, nu-i așa, Margaret, că te vei gîndi odată la mine ca la un iubit ? Nu, încă, îmi dau seama— nu e nici o grabă — dar cîndva...

Margaret rămase tăcută cîteva clipe, încercînd să descopere adevărul în inima ei, înainte de a răspunde ; apoi vorbi :

— Nu m-am gîndit niciodată la dumneata decît ca la un prieten. Îmi place să-mi închipui că ești prietenul

meu ; dar sînt sigură că nu m-aș putea gîndi niciodată la dumneata altfel. Te rog, să uităm toată această discuție (era pe punctul de a spune „neplăcută", dar se opri la timp) care a avut loc.

El tăcu cîteva clipe, înainte de a răspunde. Apoi, pe tonul său rece, obișnuit, spuse :

— Desigur, dacă sentimentele dumitale sînt categorice și dacă această discuție ți-a fost atît de evident neplăcută, ar fi mai bine să o dăm uitării. E foarte frumos în teorie acest plan de a uita tot ce este dureros, dar mie, cel puțin, îmi va fi destul de greu să-l pun în practică.

— Ești jignit, spuse ea, tristă ; dar ce-aș putea face ?

Arăta atît de mîhnită spunînd-o, încît Henry căută să-și înăbușe dezamăgirea, și apoi răspunse mai vesel, dar totuși cu o urmă de duritate în ton :

— Ar trebui să ții seama, Margaret, că umilești nu numai un îndrăgostit, ci și un om lipsit în general de înclinații romanțioase — prudent, cu picioarele pe pămînt, după cum se zice — care a fost smuls din obiceiurile sale firești de forța pasiunii — în fine, n-o să mai vorbim despre asta. Numai că în singura discuție în care și-a adunat cele mai adînci și mai nobile sentimente, este respins și îndepărtat. Va trebui să mă consolez cu disprețul pentru propria mea nebunie. Un avocat bătăios să se gîndească la căsătorie !

Margaret nu știu ce să răspundă. Întregul ton pe care vorbise o necăjea. Părea că atinge și scoate la iveală toate punctele în care nu se asemănau și care o făcuseră deseori să dea înapoi ; și totuși, rămînea omul cel mai plăcut, prietenul cel mai atrăgător, cel care o înțelesese cel mai bine pe vremea cînd stătea în strada Harley. Simți o urmă de dispreț, adăugîndu-se durerii de a-l fi refuzat. Buzele-i frumoase se arcuiră într-o expresie puțin trufașă. Din fericire, făcînd înconjurul grădinii, dădură nas în nas cu domnul Hale, de a cărui prezență uitaseră complet. Acesta nu-și terminase încă para, pe care o cojise într-o spirală lungă, dar subțire cît o foiță, și pe care o savura

pe-ndelete. Pentru Margaret, totul era, ca în povestea acelui rege oriental care, cufundîndu-și capul la porunca vrăjitorului într-un vas cu apă, trecuse într-o clipă prin experiența unei vieți întregi. Se simțea copleșită, neputîndu-și recăpăta stăpînirea de sine, ca să poată lua parte la discuția banală dintre tatăl ei și domnul Lennox. Rămase gravă, nu prea dispusă să stea de vorbă ; se întreba cînd o să plece domnul Lennox, pentru ca să se poată gîndi în liniște la ceea ce se întîmplase în ultimul sfert de oră. La rîndul lui, era și el aproape tot atît de nerăbdător să plece ; dar cîteva minute de discuție ușoară și indiferentă, oricît l-ar fi costat, erau un sacrificiu datorat vanității sale rănite, ori respectului de sine. Privea din cînd în cînd spre fața ei tristă și îngîndurată.

„Nu-i sînt atît de indiferent pe cît crede", se gîndi. „Nu-mi pierd orice speranță."

Înainte de a se fi scurs un sfert de oră, domnul Lennox adoptase un mod de conversație ușor sarcastic ; vorbea de viața la Londra și de viața la țară ca și cînd ar fi fost conștient de cel de-al doilea eu al său, batjocoritor, și speriat de propria-i dispoziție satirică. Domnul Hale rămase uimit. Oaspetele era diferit de cel pe care-l cunoscuse înainte, la micul dejun de nuntă și la masa de astăzi ; un om mai puțin profund, mai isteț și mai versat, prin urmare mai greu de înțeles pentru domnul Hale. A fost o ușurare pentru toți trei cînd domnul Lennox se scuză că trebuie să plece imediat, dacă vrea să prindă trenul de cinci. Porniră spre casă pentru a o găsi pe doamna Hale și a-și lua rămas bun. În ultimul moment, adevăratul eu al lui Henry Lennox ieși la iveală prin carapace :

— Margaret, să nu mă disprețuiești ; am inimă, în ciuda acestui mod aiurit de a vorbi. Ca dovadă, cred că te iubesc mai mult decît oricînd — dacă nu te urăsc — pentru desconsiderarea cu care m-ai ascultat în această ultimă jumătate de oră. La revedere, Margaret — Margaret !

CAPITOLUL IV

ÎNDOIELI ŞI GREUTĂŢI

„Azvîrle-mă pe-o insulă uitată,
Unde să fie
Doar plajă pustie.
Vino şi tu, şi fie marea cît de zbuciumată,
N-oi cere liniște mai binecuvîntată."

W. HABINGTON

LENNOX PLECASE. Casa fusese încuiată pentru noapte. Cerul nu mai era albastru, şi dispăruseră şi irizările de roşu sau chihlimbar. Margaret se duse în camera ei să se schimbe pentru ora ceaiului, şi o găsi pe Dixon întoarsă pe dos din cauza musafirului care adusese, bineînțeles, bătaie de cap într-o zi cînd era atîta treabă de făcut. O dovedi periindu-i cu furie părul lui Margaret, sub pretextul că era foarte grăbită să se ducă la doamna Hale. După care, firește, Margaret trebui să aştepte mult în salon înainte ca mama ei să coboare. Se ghemui lîngă foc, fără să aprindă lumînările pe masa din spatele ei, reamintindu-şi întîmplările de peste zi, plimbarea minunată, orele agreabile cînd desenaseră, masa veselă şi tihnită, şi plimbarea neplăcută şi jalnică în grădină.

Cît de diferiți erau bărbații de femei! Pe de o parte ea — tulburată şi nefericită, căci datorită instinctului, orice altceva decît un refuz ar fi fost imposibil; în timp ce el, nu mult după ce îi fusese respinsă ceea ce ar fi trebuit să fie dorința cea mai profundă şi mai sfîntă din viață, putea vorbi ca şi cînd singurele lucruri importante pentru el erau procesele, succesul şi toate consecințele lor superficiale — o casă bună şi o societate inteligentă şi simpatică. Oh, Doamne! cît de mult l-ar fi putut iubi dacă ar fi fost altfel, şi anume, îşi zise ea chibzuind, dacă ar fi fost mai profund — mult mai plin de gravitate. Apoi îi veni în minte că, în fond, felul lui uşuratic de a fi putea însemna doar prefăcătorie, ca să-şi ascundă amă-

răciunea și dezamăgirea — sentimente care la ea ar fi rămas marcate în inimă, dacă ar fi iubit și ar fi fost respinsă.

Mama ei intră în cameră înainte ca vîrtejul acesta de gînduri să-și fi găsit cît de cît o rînduială. Margaret trebui să izgonească amintirea faptelor întîmplate, și a vorbelor rostite în timpul zilei, ca să asculte cu înțelegere cum se plînsese Dixon că pătura pentru călcat fusese din nou arsă ; și cum Susan Lightfoot fusese văzută cu flori artificiale la bonetă, dînd astfel dovadă că-i zăpăcită și plină de deșertăciune. Domnul Hale își sorbea ceaiul, tăcînd absent, așa că Margaret trebuia să dea singură replicile. Se întreba cum de tatăl și mama ei au putut să uite atît de repede și nici măcar să nu le pese de oaspetele din timpul zilei, încît să nu-i pomenească deloc numele. Uita că lor, Henry nu le făcuse nici o propunere de căsătorie.

După ceai, domnul Hale se ridică și rămase în picioare în fața căminului, rezemat cu cotul de consolă, și cu capul sprijinit în mînă, meditînd la ceva și oftînd din cînd în cînd din greu. Doamna Hale ieși să se sfătuiască cu Dixon în problema unor haine de iarnă pentru săraci. Margaret pregătea un șcul de lînă cu care lucra mama ei, plictisită de perspectiva unei seri lungi, dorindu-și să vină ora de culcare, ca să se gîndească iar la evenimentele zilei.

— Margaret ! i se adresă deodată domnul Hale, într-un fel brusc, parcă plin de disperare, care o făcu să tresară. Lucrul acela la gherghef e foarte urgent ? Vreau să spun, poți să-l lași și să vii în biroul meu ? Vreau să-ți vorbesc despre ceva foarte important pentru noi toți.

„Foarte important pentru noi toți." Domnul Lennox nu avusese prilejul să stea de vorbă cu tatăl ei după ce-l refuzase — căci asta ar fi fost într-adevăr o problemă foarte importantă. În primul rînd, Margaret se simțea în culpă, și parcă-i era rușine că se făcuse atît de mare încît să fie cerută în căsătorie ; și, în al doilea rînd, nu știa dacă tatăl ei se va supăra aflînd că hotărîse singură să respingă propunerea domnului Lennox. Dar simți imediat că el nu dorea să-i vorbească despre ceva întîm-

plat de curînd, oricît de neașteptat ar fi fost. O rugă să se așeze lîngă el ; scormoni focul, potrivi lumînările și oftă o dată sau de două ori înainte de a se hotărî să vorbească — și, după toate acestea, izbucni :

— Margaret ! Am de gînd să plec din Helstone.

— Să pleci din Helstone, tată ! Dar de ce ?

Timp de cîteva minute, domnul Hale nu răspunse. Mută nervos cîteva hîrtii de pe masă, părînd încurcat, deschizînd gura de mai multe ori ca pentru a vorbi, dar închizînd-o la loc fără a avea curajul să rostească un cuvînt. Margaret nu mai putu răbda această așteptare, mai chinuitoare încă pentru tatăl ei decît pentru ea.

— De ce, tată dragă ? Spune-mi !

El ridică brusc ochii, și apoi vorbi încet, cu un calm silit :

— Pentru că nu trebuie să mai fiu un slujitor al bisericii anglicane.

Margaret își închipuise doar că, în sfîrșit, avusese loc una din avansările dorite atît de mult de mama ei — ceva care l-ar sili să părăsească frumosul și iubitul Helstone, și să se stabilească probabil într-unul din acele locuri îngrădite, grandioase și liniștite, pe care Margaret le vedea uneori în orașele-catedrală. Erau locuri măreț și impozante dar, dacă pentru a merge acolo trebuia să părăsească pentru totdeauna locuința lor din Helstone, ar fi fost o lungă, tristă și nesfîrșită suferință. În nici un caz nu era însă pregătită pentru șocul resimțit în urma ultimelor cuvinte ale domnului Hale. Ce puteau să însemne ? Era cu atît mai rău, cu cît părea mai misterios. Expresia jalnică, deznădăjduită de pe chipul lui, aproape implorînd să fie judecat cu blîndețe și milă de copila lui, brusc îi făcu rău. Să fie oare amestecat în ceva ce făcuse Frederick ? Frederick nu era un proscris. Oare tatăl ei, din dragoste firească pentru fiul său, se învoise la vreo...

— Oh ! despre ce e vorba ? Vorbește, tată ! Spune-mi totul ! De ce nu mai poți fi preot ? Dacă i-am spune episcopului tot ce știm despre Frederick, și cumplita nedreptate, sigur că...

— Nu e vorba de Frederick ; episcopul nu are nici o legătură cu asta. E vorba doar de mine însumi. Margaret,

am să-ți spun despre ce-i vorba. Am să-ți răspund acum la orice întrebare, dar după seara asta n-o să mai vorbim niciodată despre acest subiect. Accept urmările îndoielilor mele dureroase, nefericite ; dar e un efort mai presus de puterile mele să vorbesc despre ceea ce mi-a pricinuit atîta suferință.

— Îndoieli, tată ! Îndoieli în privința religiei ? întrebă Margaret, mai tulburată ca cricînd.

— Nu ! nu îndoieli în privința religiei ; nici un ultragiu la adresa ei.

Și iarăși tăcu, Margaret oftă, ca și cum s-ar fi aflat pe marginea unei prăpăstii de unde urma să i se înfățișeze o nouă grozăvie. El reîncepu, vorbind repede, ca pentru a scăpa de o povară :

— N-ai putea înțelege totul, dacă ți-aș spune — frămîntările din ultimii ani, pentru a ști dacă am vreun drept să-mi cîștig traiul — eforturile mele de a-mi înăbuși, prin autoritatea bisericii, îndoielile mocnite. Oh ! Margaret, cît de mult țin la sfînta Biserică din care voi fi exclus !

Cîteva clipe, nu mai putu spune nimic. Margaret nu știa ce să răspundă ; totul îi părea la fel de cumplit de misterios ca și cînd tatăl ei ar fi vrut să treacă la mahomedanism.

— Am citit azi despre cei două mii care au fost izgoniți din bisericile lor, continuă domnul Hale, zîmbind slab, și am încercat să-mi însușesc puțin din curajul lor ; dar nu e de nici un folos — nici un folos — nu pot să n-o simt pînă-n străfundul ființei mele.

— Dar tată, te-ai gîndit bine ? Oh ! pare atît de groaznic, de cutremurător, spuse Margaret, izbucnind deodată în plîns.

Singura temelie neclintită a căminului ei, însăși ideea pe care și-o făcea despre tatăl iubit, păreau că se clatină și se zdruncină. Ce putea spune ? Ce putea face ? Văzînd-o atît de nefericită, domnul Hale căută să-și adune curajul, suspinele care-l apăsau, sufocîndu-l, și se îndreptă spre rafturile bibliotecii ; scoase de acolo un volum des citit în ultima vreme, unde credea că găsea putere ca să meargă pe drumul pe care se afla acum.

— Ascultă aici, dragă Margaret, grăi el, înconjurînd-o cu brațul ; ea îi luă mîna într-a ei și i-o strînse tare, dar nu putu să ridice capul ; nici nu putea urmări ceea ce-i citea el, atît de mare îi era tulburarea. Acesta e monologul unui om care a fost cîndva preot într-o parohie de țară, ca și mine ; a fost scrisă de un oarecare domn Oldfield, preot la Carsington, în Derbyshire, acum o sută șaizeci de ani sau și mai mult. Încercările lui au luat sfîrșit. A luptat pentru o cauză dreaptă.

Ultimele două propoziții le spuse pe un ton coborît, ca pentru sine. Apoi citi cu glas tare :

— Cînd nu-ți mai poți urma calea fără a aduce ocară Domnului, a defăima religia, renunțînd la integritate, rănindu-ți conștiința, spulberîndu-ți pacea și fiind în primejdie de a-ți pierde mîntuirea ; într-un cuvînt, cînd împrejurările în care trebuie să-ți continui (dacă voiești să-ți continui) misiunea, se află în rătăcire, neîntemeiate pe cuvîntul Domnului, ai datoria, da, ai datoria să crezi că Domnul va face astfel încît însăși tăcerea, întreruperea, înfrîngerea și renunțarea ta să se întoarcă spre gloria lui. Dacă nu-i vei fi de folos Domnului într-un fel, îi vei fi de folos totuși într-altul. Un suflet ce tînjește să-l slujească și să-l cinstească nu va avea niciodată lipsă de prilejuri ; și nu trebuie să-ți închipui că îl poți mărgini, încît să crezi că nu are decît o cale de a se cinsti prin tine. El poate s-o facă atît prin tăcerea cît și prin rugăciunile tale ; prin renunțarea cît și prin slujirea ta. Și să nu crezi că, sub pretextul de a-l sluji peste măsură pe Domnul sau de a-ți îndeplini cele mai grele îndatoriri, ți se va îngădui păcatul cel mai mic, chiar dacă păcatul acesta oferă putința sau prilejul de a duce la bun sfîrșit acea îndatorire. Puține mulțumiri vei avea. O, sufletе al meu ! atunci cînd, învinuit de înșelăciune în venerarea Domnului, de denaturarea legămîntului tău, vei susține că e o necesitate, pentru a putea rămîne printre slujitorii bisericii."

Citindu-i acest pasaj, dar parcurgînd cu privirea mult mai mult decît îi citise, simți că devine mai hotărît, că putea fi și el curajos și ferm în săvîrșirea a ceea ce cre-

dea că e bine ; dar cînd termină, auzi suspinele nestăpînite ale lui Margaret, și curajul îi pieri văzînd atîta durere.

— Margaret, draga mea ! exclamă el, trăgînd-o mai aproape. Gîndește-te la martirii de pe vremuri ; gîndește-te la miile de oameni care au suferit.

— Dar, tată, spuse ea, ridicîndu-și deodată fața roșie și udă de lacrimi, martirii din vremurile de demult au suferit pentru adevăr, în timp ce dumneata — oh ! dragă, dragă tată !

— Sufăr pentru conștiința mea, copilă dragă, spuse el cu demnitate reținută, căci avea o fire plină de sensibilitate ; trebuie să fac ce-mi poruncește conștiința. Am răbdat multă vreme mustrarea conștiinței, care ar fi dezmeticit o minte mai puțin toropită și mai puțin lașă decît a mea. Și, clătinînd din cap, continuă : Dorința cea mai scumpă a bietei tale mame, realizată în sfîrșit, în modul acela ironic în care dorințele cele mai scumpe sînt prea des îndeplinite — adevărate mere ale Sodomei — a dus la această criză, pentru care ar trebui să fiu, și sper că sînt recunoscător. Nu e o lună de cînd episcopul mi-a oferit o altă parohie ; dacă aș fi acceptat, ar fi trebuit să fac o nouă declarație că mă conformez liturghiei, la învestirea mea. Margaret, am încercat s-o fac ; am încercat să mă mulțumesc doar cu refuzul avansării în grad, și rămînînd liniștit aici — înăbușinu-mi conștiința acum, așa cum mi-o ținusem în frîu înainte. Dumnezeu să mă ierte !

Se ridică și începu să se plimbe agitat prin odaie, murmurînd încet vorbe prin care se învinovățea și se umilea, și din care Margaret nu auzea, din fericire, decît puține. În sfîrșit, spuse :

— Margaret, să revenim la jalnica mea povară : trebuie să părăsim Helstone.

— Dă ! Înțeleg. Dar cînd ?

— I-am scris episcopului — cred că ți-am mai spus, dar uite că nu mai țin minte, spuse domnul Hale, redevenind abătut de îndată ce începu să vorbească de detalii prozaice, și l-am informat că vreau să renunț să mai fiu preot. A fost cît se poate de amabil ; a folosit argumente și dojeni, dar în zadar — în zadar. Nu sînt decît cele pe

care le-am încercat și eu asupră-mi, fără nici un efect. Va trebui să-mi scriu singur demisia și s-o duc eu însumi episcopului, ca să-mi iau rămas bun de la el. Va fi o încercare, dar mai grea, mult mai grea, va fi despărțirea de dragii mei enoriași. Există un diacon care are dreptul să citească rugăciuni — un oarecare domn Brown. Va veni să stea la noi mîine. Duminica viitoare voi ține predica de rămas bun.

„Va să zică, va fi atît de curînd ?“ gîndi Margaret ; și totuși, probabil că era mai bine așa. Amînarea nu ar face decît să mărească durerea ; era mai bine să fii năucit și amorțit la auzul tuturor acestor aranjamente, care păreau să fi fost isprăvite înainte de a le fi aflat ea.

— Ce spune mama ? întrebă, cu un suspin adînc.

Spre mirarea ei, își văzu tatăl că începe iarăși să se plimbe de colo pînă colo, înainte de a răspunde. În cele din urmă se opri și spuse :

— Margaret, de fapt nu sînt decît un biet laș. Nu pot să văd cum pricinuiesc altora durere. Știu prea bine că viața de femeie măritată a mamei tale n-a fost ce-și dorise — și ce avea ea dreptul să spere — și că asta ar însemna o lovitură atît de mare, încît n-am avut inima, puterea să-i spun. Deși ar trebui să i se spună acum, urmă el, privindu-și copila cu un aer întrebător.

Margaret se simți aproape copleșită de gîndul că mama ei nu știa nimic, și totuși lucrurile merseseră atît de departe !

— Da, trebuie într-adevăr, spuse ea. Poate că, totuși, s-ar putea să nu fie — oh, ba da ! va fi, nu se poate să nu fie zguduită, recunoscu biata fată cînd forța loviturii se prăvăli asupră-i după ce încercase să-și închipuie cum va reacționa un altul. Unde o să ne ducem ? întrebă în sfîrșit, cutremurată din nou de perspectivele lor de viitor, dacă tatăl ei avea măcar vreo perspectivă în minte.

— La Milton-Northern, îi răspunse cu o indiferență plictisită, întrucît simțise că, deși îl iubea și se agăța de el și, o clipă chiar, încercase să-l mîngîie cu dragostea ei, totuși violența durerii era la fel de proaspătă în mintea ei.

— Milton-Northern ? Orașul industrial din Darkshire ?

— Da, adeveri el, într-un fel, care i se păru plin de indiferență și descurajare.

— De ce acolo, tată ? întrebă ea.

— Pentru că acolo pot cîștiga o pîine pentru ai mei. Pentru că nu cunosc pe nimeni acolo, și nimeni nu cunoaște Helstone, ca să-mi poată vorbi despre el.

— O pîine pentru... Dar credeam că dumneata și cu mama aveți — și apoi se opri, reținîndu-și interesul firesc pentru viața lor în viitor, căci văzu cum tristețea năpădea fruntea tatălui ei.

Dar el, într-o străfulgerare a intuiției pline de simpatie, citi pe fața ei, ca într-o oglindă, reflectarea propriei sale deprimări și o alungă cu un efort.

— Ai să afli totul, Margaret. Ajută-mă doar să-i spun mamei tale vestea. Cred că aș putea face orice, în afară de asta : gîndul nefericirii ei îmi zdrobește inima. Dacă îți povestesc ție totul, poate că vei putea să-i împărtășești și ei mîine vestea. Am să lipsesc toată ziua, căci mă duc să-mi iau rămas bun de la fermierul Dobson și de la bieții oameni din Bracy Common. O să-ți vină foarte greu să-i spui, Margaret ?

Margaret știa că-i va veni foarte greu, și dădea înapoi mai mult decît în fața a orice avusese vreodată de făcut în viață. Dintr-o dată simți că nu putea scoate o vorbă. Tatăl ei repetă :

— Îți vine foarte greu, nu-i așa, Margaret ?

Atunci își recăpătă stăpînirea de sine și vorbi cu o expresie vioaie și ageră pe față :

— E un lucru dureros, dar trebuie făcut, și am să încerc să-l duc la bun sfîrșit. Dumneata ai destule lucruri grele de făcut.

Domnul Hale clătină din cap deprimat, și îi strînse mîna în semn de recunoștință. Margaret se simți din nou tulburată, aproape pînă la lacrimi. Pentru a-și alunga gîndurile, spuse :

— Acum povestește-mi, tată, de planurile noastre. Dumneata și cu mama aveți ceva bani, în afară de venitul din care trăim, nu-i așa ? Știu că mătușa Shaw are.

— Da. Cred că dispunem cam de o sută șaptezeci de lire pe an, din care șaptezeci de lire i-au fost trimise

mereu lui Frederick, de cînd e plecat de acasă. Nu știu dacă-i trebuie chiar atîta, urmă el cu glas șovăitor. Îmi închipui că primește o leafă pentru serviciul prestat în armata spaniolă.

— Lui Frederick nu trebuie să-i lipsească nimic, vorbi Margaret hotărîtă, acolo, în țară străină, după ce oamenii din țara lui s-au purtat atît de nedrept cu el. Rămîne o sută. Nu putem oare, dumneata cu mine și cu mama, să trăim cu o sută pe an într-un loc din Anglia foarte convenabil și foarte liniștit ? Oh ! Cred că am putea.

— Nu ! spuse domnul Hale. Nu e o soluție: Trebuie să fac ceva. Trebuie să mă ocup de ceva, pentru a alunga gîndurile ce mă chinuie. Și-apoi, o parohie de țară mi-ar aminti prea dureros de Helstone și de îndatoririle mele de aici. N-aș putea să suport, Margaret. Și o sută de lire pe an nu ar ajunge prea mult, ținînd seama de necesitățile întreținerii casei, pentru a-i putea asigura mamei tale confortul cu care a fost obișnuită și la care are tot dreptul. Nu : trebuie să ne mutăm la Milton. E lucru stabilit. Pot hotărî întotdeauna mai bine singur, neinfluențat de cei pe care îi iubesc, spuse el, parcă scuzîndu-se că aranjase atîtea lucruri înainte de a-i fi spus cuiva din familie ce intenții are. Nu pot înfrunta protestele. Îmi clatină hotărîrea.

Margaret rămase tăcută. În fond, ce conta unde se duceau, dacă tot avea loc o schimbare atît de cumplită ?

Domnul Hale urmă :

— Acum cîteva luni, cînd deznădejdea pricinuită de îndoielile mele mă copleșise și nu mai puteam răbda singur, i-am scris domnului Bell — ți-l amintești pe domnul Bell, Margaret ?

— Nu ; cred că nu l-am văzut niciodată. Dar știu cine este. Nașul lui Frederick — vechiul dumitale profesor de la Oxford, nu ?

— Da. E membru al colegiului Plymouth de acolo. Cred că-i originar din Milton-Northern. Oricum, are proprietăți acolo, a căror valoare a crescut mult de cînd Milton a devenit un mare oraș industrial. Ei bine, am motive să bănuiesc — să-mi imaginez — dar nu, mai bine să nu spun nimic despre asta. Oricum, sînt încredințat

de înțelegerea domnului Bell. Nu știu dacă acest lucru mi-a dat prea multă putere. A dus tot timpul o viață ușoară la colegiu. Dar a fost cît se poate de amabil. Datorită lui, putem pleca la Milton.

— Cum ? întrebă Margaret.

— Știi, are chiriași și case și fabrici acolo ; și, deși îi displace locul — prea agitat pentru un om cu obiceiurile lui — se vede silit să păstreze un fel de legătură cu Milton. După cîte mi-a spus, un profesor particular are șanse bune acolo.

— Profesor particular ! exclamă Margaret cu dispreț. Oare ce nevoie au industriașii de clasici, de literatură, sau de cunoștințele unui gentleman ?

— Oh, spuse tatăl ei, cîțiva dintre ei par într-adevăr oameni de treabă, conștienți de ceea ce le lipsește, lucru pe care nu-l pot spune despre mulți de la Oxford. Cîțiva doresc cu ardoare să se cultive, deși au ajuns la maturitate. Alții ar dori să-și vadă copiii mai bine instruiți decît au fost ei. Oricum, sînt șanse, după cum am spus, pentru un profesor particular. Domnul Bell m-a recomandat unui oarecare domn Thornton, unul din chiriașii săi și un om cu foarte multă minte, pe cît pot judeca din scrisorile lui. Și în Milton voi avea parte de o viață plină de preocupări dacă nu de una fericită, și voi întîlni oameni și întîmplări atît de diferite, încît nu-mi voi aminti niciodată de Helstone.

Acesta era motivul secret, cum știa și Margaret din propriile ei sentimente. Va fi ceva cu totul diferit ! Oricît de discordant era — aproape cu o senzație de aversiune față de tot ce auzise vreodată despre nordul Angliei, fabricanții, oamenii de acolo, regiunea atît de neprimitoare și de mohorîtă — exista măcar această indicație — va fi ceva cu totul diferit de Helstone, și nu le va aminti niciodată de locurile dragi de aici.

— Cînd plecăm ? întrebă Margaret după o scurtă tăcere.

— Nu știu exact. Doream să vorbesc cu tine. Înțelegi, mama ta nu știe încă nimic — dar cred că peste două săptămîni ; și după ce îmi prezint demisia, n-o să mai am nici un drept să rămîn.

Margaret rămase aproape buimăcită.

— Peste două săptămini !

— Nu — nu, nu chiar atît de exact. Nimic nu e încă aranjat, vorbi tatăl ei cu o șovăire plină de neliniște, căci observase durerea care îi încețoșase ochii și schimbarea bruscă de pe fața ei ; dar Margaret își reveni numaidecît.

— Ba da, tată, e mai bine să fie cît mai curînd și mai hotărît, cum ai spus dumneata. Dar să nu știe mama nimic ? Asta mă nedumirește cel mai tare.

— Biata Maria ! replică domnul Hale cu tandrețe. Biata, biata de ea ! Oh, dacă n-aș fi căsătorit — dacă aș fi singur pe lume, ce simplu ar fi ! Dar așa — Margaret nu îndrăznesc să-i spun !

— Bine, încuviință Margaret cu tristețe, am să-i spun eu. Dă-mi răgaz pînă mîine seară, să aleg momentul. Oh, tată, exclamă cu glasul deodată rugător, spune — spune-mi că e un coșmar — un vis oribil — și nu adevărul-adevărat ! Oare e posibil să părăsești într-adevăr Biserica — să renunți la Helstone — să te izolezi pentru totdeauna de mine și de mama — ademenit de o iluzie — de o ispită ! Nu vrei cu adevărat asta !

Cît timp vorbi Margaret, domnul Hale rămase nemișcat, țeapăn. Apoi o privi în față și spuse pe un ton lent, răgușit și măsurat :

— Ba da, Margaret. Nu trebuie să te amăgești, îndoindu-te de realitatea cuvintelor mele — a intenției și hotărîrii mele care sînt categorice.

Și, timp de cîteva momente după ce terminase de vorbit, rămase privind-o serios și împietrit. Și ea îl privi cu ochi rugători, înainte de a putea crede că totul se sfîrșise într-adevăr. Apoi, fără altă vorbă sau privire, se ridică în picioare și se îndreptă spre ușă. Cînd puse mîna pe clanță tatăl o chemă înapoi. Stătea în picioare lîngă cămin, împuținat și gîrbovit ; dar văzînd-o că se apropie, își îndreptă spatele și, punîndu-și mîinile pe capul ei, spuse solemn :

— Domnul să te binecuvînteze, copila mea !

— Și fie ca el să te readucă în sînul Bisericii, răspunse ea, din toată inima.

În clipa următoare îi fu teamă ca aceste cuvinte să nu pară lipsite de respect, nepotrivite — să nu-l rănească venind tocmai de la fiica lui; și îi încolăci gîtul cu brațele. Domnul Hale o ținu lîngă el cîteva clipe. Îl auzi murmurînd ca pentru sine :

— Martirii și cei ce nu și-au renegat credința au avut de suferit și mai mult — nu voi da înapoi.

Tresăriră cînd o auziră pe doamna Hale întrebînd de fiica ei. Se depărtară unul de altul cu conștiința deplină a tot ceea ce îi aștepta. Domnul Hale spuse grăbit :

— Du-te, Margaret, du-te. Voi lipsi mîine toată ziua. Trebuie să-i spui mamei tale înainte de a se însera.

— Da, replică ea, și se întoarse în salon ametită și zăpăcită.

CAPITOLUL V

HOTĂRÎRE

„Îți cer o dragoste adîncă,
Ce cu grijă chibzuită
Să zîmbească celor veseli,
Să-nsenineze fața cernită ;
Să mîngîie și să-nțeleagă
Să-mi fie inima menită."

ANONIM

MARGARET STĂTEA s-o asculte pe mama ei care îi împărtășea diferitele ei proiecte de a îmbunătăți cît de cît viața celor mai nevoiași membri ai parohiei. Nu putea să n-o asculte, deși fiecare proiect nou era ca o lovitură de pumnal în inimă. Cînd va veni iarna, ei vor fi departe de Helstone. E-adevărat, reumatismul bătrînului Simon era grav și vederea slabă ; dar nimeni nu se va mai duce să-i citească și să-i aline suferințele, oferindu-i supă și flanele de bună calitate ; și chiar dacă va veni cineva, va fi un străin, și bătrînul o va aștepta în zadar

pe ea. Băiețașul infirm al lui Mary Domville se va tîrî în zadar pînă la ușă, s-o vadă venind prin pădure. Bieții de ei nu vor înțelege niciodată de ce fuseseră părăsiți; și mai erau încă mulți alții.

— Tata a cheltuit întotdeauna venitul dobîndit în parohie. Cred că îmi cam însușesc din drepturile viitoare dar, după cît se pare, iarna va fi grea și bieții noștri bătrîni trebuie ajutați.

— Oh, mamă, să facem tot ce putem, spuse Margaret cu înflăcărare, uitînd să mai fie prudentă, agățîndu-se doar de gîndul că puteau da ajutor pentru ultima dată; s-ar putea să nu mai rămînem multă vreme aici.

— Te simți bolnavă, draga mea? întrebă doamna Hale îngrijorată, înțelegînd greșit aluzia lui Margaret la nesiguranța rămînerii lor la Helstone. Arăți palidă și obosită. De vină e aerul ăsta umed și nesănătos.

— Nu — nu, mamă, nu e vorba de asta; aerul e foarte plăcut. E cea mai dulce și mai proaspătă mireasmă după fumul din strada Harley. Dar sînt obosită; cu siguranță că trebuie să fie aproape ora de culcare.

— Nu mai e mult — e nouă și jumătate. Mai bine te-ai culca chiar acum, dragă. Cere-i lui Dixon să-ți pregătească ceva cald. Am să vin să te văd după ce te bagi în pat. Mi-e teamă că ai răcit; sau miasmele nesănătoase ale vreunui iaz stătut...

— Oh, mamă, exclamă Margaret, zîmbind ușor în timp ce-și săruta mama, mă simt bine — nu te speria din pricina mea; sînt doar obosită.

Și Margaret urcă în camera ei. Ca să o liniștească pe maică-sa, acceptă un castronaș cu terci. Stătea întinsă fără vlagă în pat, cînd doamna Hale intră s-o întrebe pentru ultima oară cum se simte și s-o sărute înainte de a se culca și ea. Dar, după ce auzi închizîndu-se ușa în urma mamei ei, Margaret sări din pat și, punîndu-și capotul, începu să pășească în sus și în jos prin odaie, pînă cînd scîrțîitul unei scînduri îi amintî să nu facă zgomot. Așa că se așeză, ghemuită, în scaunul din scobitura adîncă a ferestrei. În dimineața aceea, cînd privise afară, inima îi zburdase la vederea luminii strălucitoare și limpezi de pe turnul bisericii, care anunța o zi frumoasă și

însorită. Acum, seara — trecuseră cel mult șaisprezece ore de atunci — ședea pe scaun, prea împovărată de supărare ca să poată plînge, dar cu o durere surdă și tăioasă, care părea să-i fi smuls pentru totdeauna din inimă tinerețea și vioiciunea. Vizita domnului Henry Lennox — cererea lui în căsătorie — era ca un vis, un lucru în afara vieții reale. Realitatea crudă era faptul că tatăl ei îngăduise îndoielilor amăgitoare să-i năpădească atît de tare mintea, încît devenise un schismatic — un proscris; toate schimbările care decurgeau de aici se grupau în jurul acestui fapt distrugător.

Privi afară la contururile cenușii-negricioase ale turnului bisericii, care se înălța, pătrat, în centrul priveliștii, detașîndu-se pe intensitatea albastrului străveziu din spate în care i se pierdea privirea, și simți că ar privi așa la nesfîrșit, văzînd în fiecare clipă depărtări tot mai mari, și totuși nici urmă de Dumnezeu! În acel moment i se părea că pămîntul e mai pustiu decît dacă ar fi fost încins de o cupolă de fier, în spatele căreia ar fi putut să fie pacea veșnică și gloria Atotputernicului: adîncimile fără de sfîrșit ale spațiului, în seninătatea lor imobilă, îi păreau mai batjocoritoare decît orice hotar material — zăvorînd strigătele victimelor de pe pămînt, care puteau să urce și să se piardă în splendoarea infinită a vastității — să se piardă pentru totdeauna, înainte de a ajunge la tronul lui.

Aceasta era dispoziția ei, cînd domnul Hale intră neauzit. Lumina lunii lucea destul de tare ca să-și poată vedea fiica, în locul acela neobișnuit și într-o atitudine neobișnuită. Se apropie de ea și îi atinse umărul, înainte de a-și fi dat seama că el intrase în odaie.

— Margaret, te-am auzit urcînd. Nu m-am putut stăpîni să nu intru și să-ți cer să te rogi împreună cu mine — să ne rugăm Domnului; ne va ajuta amîndurora.

Domnul Hale și Margaret îngenuncheară lîngă scaunul de la fereastră — el privind în sus, ea cu capul plecat, plină de umilință și rușine. Dumnezeu era acolo, aproape, în jurul lor, auzind cuvintele șoptite ale tatălui ei. Tatăl ei poate că era un eretic; dar ea, în îndoielile ei deznădăjduite de acum nici cinci minute, nu se arătase

oare și mai sceptică ? Nu scoase un cuvînt, dar, după ce tatăl plecă, se furișă în pat ca un copil rușinat de greșeala săvîrșită. Dacă lumea e plină de probleme ce te descumpănesc, va trebui să aibă încredere și să aștepte pînă va vedea ce anume se cuvine făcut la un moment dat. Domnul Lennox — cu vizita lui și cererea în căsătorie — a cărui amintire fusese atît de tare împinsă în umbră de întîmplările ulterioare ale zilei — îi bîntui visele în acea noapte. Se făcea că el se cățăra într-un copac nemaipomenit de înalt, ca să ajungă la o ramură de care era atîrnată boneta ei : cădea, și ea se lupta să-l salveze, dar era trasă înapoi de o mînă invizibilă și puternică. Și domnul Lennox murea. Ca apoi, scena să se schimbe, și ea să fie din nou în salonul din strada Harley, stînd de vorbă cu el ca în alte dăți, conștientă totuși mereu că îl văzuse murind cînd căzuse din pom.

Cumplită, obositoare noapte ! Proastă pregătire pentru ziua ce va urma ! Se trezi cu o tresărire de spaimă, neodihnită și conștientă de o realitate mai rea chiar decît visele-i neliniștite. Și, deodată, amintirea a ce se întîmplase îi reveni complet ; nu numai supărarea, dar și întrebările legate de ea. Pînă unde oare, pînă la ce distanțe se îndepărtase tatăl ei, măcinat de îndoieli pe care ea le socotea ispite ale necuratului ? Tînjea să-l întrebe, și totuși pentru nimic în lume n-ar fi vrut să audă răspunsul.

Dimineața aceasta frumoasă și proaspătă se răsfrînse asupra dispoziției mamei ei, care se așeză cu un aer vesel și mulțumit să-și ia gustarea. Vorbea tot timpul, plănuind fapte de caritate pentru săteni, neluînd în seamă tăcerea soțului și răspunsurile monosilabice ale lui Margaret. Înainte ca masa să fie strînsă, domnul Hale se ridică, își lăsă o mînă pe masă, ca și cînd ar fi căutat sprijin, și spuse :

— Nu mă întorc pînă seara. Mă duc la Bracy Common, și o să-l rog pe fermierul Dobson să-mi dea ceva să îmbuc la prînz. Voi fi acasă pentru ceai pe la șapte.

Nu privi spre nici una din ele, dar Margaret știa ce vrea să spună. Pînă la șapte trebuia s-o anunțe pe mama ei. Domnul Hale ar fi amînat destăinuirile pînă la șase și

jumătate, dar Margaret era făcută din altă substanță. Nu putea suporta să poarte întreaga zi povara care o copleșea : mai bine să termine cu ce era mai rău ; ziua va fi și așa prea scurtă pentru a o mîngîia pe mama ei. Dar pe cînd stătea la fereastră, gîndindu-se cum să înceapă și așteptînd ca slujnica sa iasă din încăpere, mama ei urcă să se îmbrace pentru a merge la școală. Coborî gătită, mai sprintenă ca de obicei.

— Mamă, vino în dimineața asta cu mine în grădină ; numai cîțiva pași, spuse Margaret, înconjurînd-o pe doamna Hale cu brațul.

Ieșiră prin ușa cu geam. Doamna Hale vorbea — povestea ceva — dar Margaret n-ar fi putut spune ce. Privirea i se opri pe o albină ce intra într-o floare cu calicul adînc : cînd albina va ieși din caliculul florii și va zbura, va începe să vorbească — acesta va fi semnul. Albina ieși din floare.

— Mamă ! Tata vrea să plece din Helstone ! spuse ea deodată. Va părăsi Biserica și vom locui în Milton-Northern.

Erau cele trei realități cumplite, pe care le rostise cu greu.

— Ce te face să spui asta ? întrebă doamna Hale, pe un ton surprins și neîncrezător. Cine ți-a spus asemenea lucruri lipsite de noimă ?

— Chiar tata, răspunse Margaret, dornică să o poată mîngîia cu un cuvînt blînd, încurajator, dar pur și simplu negăsindu-l.

Se aflau lîngă o bancă din grădină. Doamna Hale se așeză și începu să plîngă.

— Nu te înțeleg, suspină ea. Ori săvîrșești o mare greșeală, ori eu nu mai înțeleg nimic.

— Nu, mamă, n-am săvîrșit nici o greșeală. Tata i-a scris episcopului, mărturisindu-i că e cuprins de asemenea îndoieli încît conștiința nu-l mai lasă să rămînă preot al Bisericii anglicane și că trebuie să renunțe la Helstone. S-a sfătuit și cu domnul Bell — nașul lui Frederick, știi mamă ; și s-a stabilit că vom merge să locuim la Milton-Northern.

Doamna Hale privea în sus, spre chipul lui Margaret, tot timpul cît aceasta vorbi : înfățișarea ei abătută arăta că ea, cel puțin, era încredințată de adevărul celor spuse.

— Nu cred că poate fi adevărat, vorbi doamna Hale în cele din urmă. Mi-ar fi spus și mie, negreșit, înainte ca lucrurile să fi ajuns aici.

Dintr-o dată, Margaret înțelese că mama ei ar fi trebuit să fie înștiințată ; că, oricare ar fi fost cusururile ei, oricît s-ar fi arătat de nemulțumită și ar fi cîrtit, era o greșeală din partea soțului ei s-o lase să afle de frămîntările lui și de viitoarea schimbare a modului lor de viață de la ea, fiica mai bine informată. Margaret se așează lîngă mama ei ; își aplecă obrajii catifelați, pentru a-i atinge fața cu o mîngîiere.

— Dragă, scumpă mamă ! Ne era teamă să nu te facem să suferi. Tatei i-a venit atît de greu — știe bine cît de delicată ești, și era o așteptare prea groaznică pentru tine, ca să treci prin ea.

— Cînd ți-a spus, Margaret ?.

— Ieri, doar ieri, zise Margaret, simțind gelozia din spatele întrebării. Bietul tata ! — mai adăugă, încercînd să abată gîndurile mamei către o simpatie plină de compasiune pentru ceea ce suferise tatăl ei.

Doamna Hale ridică deodată capul.

— Ce înseamnă că are îndoieli ? întrebă. Nu-mi închipui că vrea să spună că gîndește altfel — că știe mai bine decît Biserica ?

Margaret scuturâ din cap, și ochii i se umplură de lacrimi, căci maică-sa atinsese însăși substanța propriului ei regret.

— Și episcopul nu-l poate aduce pe drumul cel bun ? întrebă doamna Hale cu oarecare nerăbdare.

— Mi-e teamă că nu, spuse Margaret. Dar nu l-am întrebat. N-aș fi putut suporta să aud răspunsul. Oricum totul e hotărît. Va pleca din Helstone peste două săptămîni. Nu sînt sigură dacă nu mi-a spus că și-a trimis cererea de demisie.

— Două săptămîni ! exclamă doamna Hale. E într-adevăr straniu, și nu e nici măcar drept. Pot spune

că e o cruzime, și zicînd asta, își găsi ușurarea în lacrimi. Are îndoieli, spui, și renunță la parohia lui, și totul fără să se sfătuiască cu mine. Mă încumet să spun că, dacă mi-ar fi împărtășit de la început îndoielile lui, aș fi putut să le înăbuș în față.

Oricît ar fi simțit Margaret că era greșită comportarea tatălui, îi era greu s-o audă dezaprobată de maică-sa. Știa că, dacă dăduse înapoi și ezitase să-i spună, o făcuse tocmai din tandrețe pentru ea, ceea ce putea fi lașitate, dar nu cruzime.

— Aproape că nădăjduiam să-ți pară bine că pleci din Helstone, mamă, spuse ea după o pauză. Nu te-ai simțit niciodată bine din cauza aerului de aici, știi doar.

— Doar nu crezi că funinginea dintr-un oraș industrial, plin de coșuri și murdărie ca Milton-Northern, o să fie mai bună decît aerul de-aici, curat și proaspăt, chiar dacă e prea umed și te slăbește. Închipuiește-ți viața în mijlocul fabricilor ! Deși, dacă stau să mă gîndesc, fiindcă tatăl tău părăsește Biserica, n-o să mai fim primiți nicăieri în societate. Ce rușine și decădere pentru noi ! Oh, bietul meu Sir John ! E mai bine că a murit, ca să nu vadă ce face tatăl tău ! În fiecare după-masă, pe vremea cînd eram fată și stăteam împreună cu mătușă-ta la Beresford Court, Sir John obișnuia să închine primul pahar pentru „Biserică și rege, și jos cu dușmanii".

Margaret era încîntată că gîndurile mamei nu mai zăboveau asupra tăcerii pe care o păstrase soțul ei într-un subiect atît de aproape de inima lui. Pe lîngă marea neliniște stîrnită de îndoielile tatălui, aceasta era o latură a problemei care o îndurera cel mai mult pe Margaret.

— Știi, mamă, aici nu prea avem cine știe ce societate. Gormanii, vecinii noștri cei mai apropiați (dacă-i putem include în ceea ce se cheamă societate — și de-abia îi vedem și pe ei), sînt negustori, la fel ca și oamenii aceia din Milton-Northern.

— Da, i-o întoarse doamna Hale, destul de indignată, dar, oricum, Gormanii au făcut trăsuri pentru jumătate

din moșierii din comitat, și au intrat astfel în relații cu ei ; dar oamenii aceia din fabrici... oare ar vrea cineva să poarte stambă, dacă ar putea să se îmbrace în olandă ?

— Bine, mamă, renunț la cei ce lucrează bumbacul ; nu le iau partea mai mult decît celorlalți negustori. Doar că vom avea destul de puțin de-a face cu ei.

— De ce Dumnezeu a ales tatăl tău Milton-Northern ?

— Pe de o parte, începu Margaret oftînd, pentru că e atît de diferit de Helstone — iar pe de altă parte, pentru că, după cîte spune domnul Bell, acolo sînt perspective pentru un profesor particular.

— Profesor particular în Milton ! De ce să nu se ducă la Oxford, și să predea unor gentlemeni ?

— Ai uitat , mamă, că părăsește Biserica din cauza opiniilor sale — îndoielile pe care le are nu o să-i slujească la Oxford.

Doamna Hale rămase un timp tăcută, plîngînd în tăcere. În cele din urmă, spuse :

— Și mobila... Cum oare o s-o scoatem la capăt cu mutatul ? Nu m-am mutat în viața mea, și nu am decît două săptămîni ca să aranjez lucrurile !

Margaret se simți nespus de ușurată văzînd că toată neliniștea și grija mamei coborîseră la acest nivel, pentru ea atît de lipsit de importanță, și în care va putea să-i fie de ajutor. Făcu planuri și promisiuni, și o lăsă pe mama ei să aranjeze tot ce se putea aranja înainte de a ști mai bine ce avea de gînd să facă domnul Hale. Pînă seara, Margaret n-o părăsi o clipă, plină de compătimire pentru toate schimbările ei de dispoziție ; mai ales spre seară, căci ținea mult ca tatăl ei să aibă parte de o primire încurajatoare, după o zi obositoare și dezolantă. Stărui cît de greu i-o fi venit să păstreze taina atît de mult timp ; mama ei nu făcu decît să-i răspundă cu răceală că ar fi trebuit să-i spună ei, și astfel ar fi avut cu cine să se sfătuiască ; așa că atunci cînd auzi pașii tatălui ei în hol, Margaret simți o sfîrșeală la inimă. Nu îndrăzni să se ducă să-l întîmpine și să-i spună ce făcuse

toată ziua, de teama supărării pline de gelozie a maică-si. Îl auzi zăbovind, ca și cum ar fi așteptat-o pe ea, sau un semn din partea ei ; și nu cuteză să se miște ; văzu, după buzele strînse și fața palidă a mamei, că-l auzise și ea intrînd în casă. Iată-l, în sfîrșit, deschizînd ușa odăii și rămînind în prag, șovăind să intre. Fața îi era cenușie și palidă ; avea o privire sfioasă, temătoare ; ceva aproape jalnic pe fața unui bărbat ; dar tocmai privirea aceasta de nesiguranță și deprimare, vădind apatie mintală și fizică, atinse inima soției lui. Se îndreptă spre el și i se aruncă la piept, exclamînd :

— Oh ! Richard, Richard, ar fi trebuit să-mi spui mai de mult !

Și atunci, cu lacrimile șiroindu-i pe față, Margaret o lăsă și fugi sus, unde se azvîrli pe pat și își ascunse fața în pernă, pentru a-și înăbuși suspinele dezlănțuite care își croiseră pînă la urmă drum, după ce toată ziua se stăpînise din toate puterile.

Cît timp zăcu așa, n-ar fi putut să-și dea seama. Nu auzi nici un zgomot, deși slujnica intră să facă puțină ordine în cameră. Speriată, slujnica ieși în vîrful picioarelor și se duse să-i spună doamnei Dixon că domnișoara Hale plîngea de ți se rupe inima — era încredințată că se va îmbolnăvi de moarte dacă va continua așa. Pînă la urmă, mișcată, Margaret se ridică în capul oaselor ; văzu odaia cu care era atît de obișnuită și o văzu și pe Dixon în umbră, căci ținea lumînarea puțin mai ferită ca să nu cadă lumina în ochii domnișoarei Hale, umflați și orbiți de lacrimi.

— Oh, Dixon ! Nu te-am auzit intrînd ! spuse Margaret, reluîndu-și atitudinea stăpînită de dinainte. E foarte tîrziu ? urmă, dîndu-se jos din pat fără vlagă, lăsîndu-și picioarele pe podea fără să se sprijine totuși pe ele, în timp ce-și ascundea fața în părul ud și zburlit și încerca să se poarte de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic ; de parcă fusese doar puțin adormită.

— N-aș putea spune cît e ceasul, răspunse Dixon pe un ton jignit. De cînd mama dumitale mi-a dat vestea

asta cumplită în timp ce o ajutam să se îmbrace pentru ceai, am pierdut socoteala timpului. Tot ce știu e că habar n-am ce-o să se aleagă de noi toți. Cînd Charlotte mi-a spus adineauri, domnișoară Hale, că te-a auzit plîngînd, m-am gîndit că nu-i de mirare, sărăcuța copilă! Și stăpînul care se gîndește să devină sectant la vîrsta lui cînd, chiar dacă nu se poate spune că s-a descurcat bine în cadrul Bisericii, nu s-a descurcat în fond nici prea rău. Am avut un văr, domnișoară, care s-a făcut predicator metodist la cincizeci de ani, după ce-a fost toată viața croitor; numai că n-a fost niciodată în stare să croiască bine o pereche de pantaloni, cît a avut meseria asta, așa că nu era de mirare; dar stăpînul; cum i-am spus și doamnei: „Ce-ar fi zis bietul Sir John? Nu i-a plăcut niciodată că v-ați măritat cu domnul Hale, dar dacă ar fi știut unde o să ajungeți, ce înjurături și blesteme i-ar fi mai fi ieșit din gură!"

Dixon se obișnuise atît de mult să comenteze purtarea domnului Hale față de stăpîna ei (care o asculta ori nu, după toane), încît nu observă privirea plină de fulgere și nările fremătătoare ale lui Margaret. Să audă o slujnică vorbindu-i astfel în față de tatăl ei!

— Dixon! spuse ea, pe tonul coborît pe care îl folosea întotdeauna cînd era foarte tulburată, de parcă o furtună amenințătoare ar fi izbucnit în depărtare. Dixon! uiți cu cine vorbești. Se ridicase în picioare, dreaptă și neclintită, înfruntînd-o pe slujnică și țintuind-o cu o privire sigură și pătrunzătoare. Sînt fiica domnului Hale. Pleacă! Ai făcut o greșeală care mă miră, dar sînt încredințată că sentimentele tale bune te vor face să-ți pară rău cînd te vei gîndi mai temeinic.

Dixon rămase cîteva momente nehotărîtă în cameră, astfel că Margaret trebui să repete:

— Poți să pleci, Dixon. Vreau să rămîn singură.

Dixon nu știa dacă să se simtă jignită de aceste cuvinte hotărîte, sau să plîngă; oricum ar fi procedat, i-ar fi muiat inima. Dar, după cum își spuse singură: „Domnișoara Margaret are ceva din domnul bătrîn, ca și bietul domnișor Frederick; mă întreb de unde au moștenit?"; și

ea, care s-ar fi simțit jignită dacă asemenea cuvinte ar fi fost rostite de cineva mai puțin trufaș și hotărît, deveni dintr-o dată supusă și întrebă, pe jumătate umilă, pe jumătate jignită :

— Nu vrei să-ți deschei rochia, domnișoară, și să-ți aranjez părul ?

— Nu ! Nu în seara asta, mulțumesc.

Și Margaret, cu chipul grav, o pofti afară din cameră și încuie ușa. Din acel moment Dixon avea s-o asculte fără să crîcnească și s-o admire pe Margaret din cauză că semăna atît de bine cu bietul domnișor Frederick, zicea ea, dar adevărul e că lui Dixon, ca multor altora, îi plăcea să fie condusă de o fire puternică și hotărîtă.

Margaret avea nevoie ca Dixon s-o ajute la treabă și să-și mai țină gura : așa că, o vreme, femeia își zise că e de datoria ei să-i arate cît e de jignită vorbindu-i cît mai puțin tinerei stăpîne ; astfel că energia i se manifesta mai degrabă în roboteală decît în cuvinte. Două săptămîni nu puteau ajunge pentru a pregăti o mutare de asemenea proporții ; după cum spuse Dixon : „Oricine, în afară de un gentleman — într-adevăr, aproape oricare alt gentleman —" dar zărind în clipa aceea sprîncenele încruntate în linie dreaptă ale lui Margaret, tuși înghițind restul cuvintelor și luă supusă picăturile pe care i le oferi Margaret, ca să-i oprească „tusea care mă zgîrie în piept, domnișoară". Dar aproape oricine, în afară de domnul Hale, ar fi trebuit să știe că într-un timp atît de scurt era foarte greu să găsești o casă în Milton-Northern, sau oriunde, ca să poți duce mobila ce se cuvenea neapărat luată din casa parohială din Helstone.

Doamna Hale, copleșită de necazurile și grijile domestice imediate, care păreau s-o năpădească toate deodată, se îmbolnăvi cu-adevărat, și Margaret aproape că se simți ușurată cînd maică-sa căzu la pat și îi lăsă conducerea treburilor. Dixon, credincioasă funcției ei de vajnică apărătoare, își îngrijea stăpîna cu cea mai mare credință, și ieșea din dormitorul doamnei Hale numai ca să clatine din cap și să bombăne încetișor, într-un fel pe care Margaret nu ținea să-l audă. Căci singurul lucru limpede pe

care îl avea în față era necesitatea de a pleca din Helstone. Succesorul domnului Hale fusese numit ; și, oricum, după hotărîrea tatălui ei, nu mai avea nici un rost să zăbovească, de dragul lui ori din orice alt considerent. Căci domnul Hale se întorcea acasă în fiecare seară tot mai deprimat, după încă și încă un bun-rămas pe care îl lua de la fiecare membru al parohiei în parte. Margaret, fără experiență în toate domeniile concrete ce se iveau, nu știa cui să-i ceară sfatul. Bucătăreasa și Charlotte munceau cu multă bunăvoință, din toată inima la împachetat ; și, în această privință, simțul practic al lui Margaret îi îngăduia să vadă cum era mai bine și să și indice cum să se facă. Dar unde anume se duceau ? Într-o săptămînă trebuiau să părăsească Helstone. Aveau să se ducă drept la Milton, sau unde ? Atît de multe pregătiri depindeau de această hotărîre, încît Margaret se hotărî să-și întrebe într-o seară tatăl, în ciuda oboselii lui vădite și a deprimării. El răspunse :

— Draga mea, am avut atîtea lucruri la care să mă gîndesc pentru ca să mai aranjez și asta. Ce zice mama ta ? Ce-ar dori ? Biata Maria !

La suspinul său, se adăugă un ecou încă și mai sonor. Dixon tocmai intrase în cameră să mai ia o ceașcă de ceai pentru doamna Hale ; prinzînd ultimele cuvinte ale domnului Hale, și apărată prin prezența lui de privirea dojenitoare a lui Margaret, exclamă cu îndrăzneală :

— Biata mea stăpînă !

— Doar nu vrei să spui că se simte mai rău astăzi ? izbucni domnul Hale, întorcîndu-se în grabă.

— N-aș putea spune, domnule. Nu eu se cuvine să judec. Dar zic că boala e mai curînd a sufletului decît a trupului.

Domnul Hale păru deznădăjduit.

— Mai bine du-i mamei ceaiul cît mai e fierbinte, Dixon, interveni Margaret, pe un ton autoritar și calm.

— Oh ! Îți cer iertare, domnișoară ! Gîndurile îmi zburaseră la biata mea... la doamna Hale.

— Tată, începu Margaret, așteptarea asta vă face rău la amîndoi. Bineînțeles că mama nu poate să nu resimtă

faptul că ți-ai schimbat părerile : n-avem ce face, urmă cu glas blînd ; dar acum calea e limpede, cel puțin pînă la un anumit punct. Și cred, tată, că aș putea s-o fac și pe mama să mi se alăture la făurirea proiectelor, dacă mi-ai spune măcar ce proiecte ai. Nu și-a exprimat vreo dorință de nici un fel și se gîndește numai la ceea ce este inevitabil. Vom pleca direct la Milton ? Ai găsit o casă acolo ?

— Nu, răspunse el. Cred că trebuie să închiriem niște camere și să căutăm apoi o casă.

— Și să împachetăm mobila, ca apoi s-o lăsăm la gară pînă găsim casă ?

— Cred că da. Fă și tu ce crezi că e mai bine. Amintește-ți doar că vom avea mult mai puțini bani de cheltuială.

Nu avuseseră niciodată prea mulți bani, după cîte știa Margaret. Simți deodată că pe umerii ei fusese pusă o mare povară. Cu patru luni înainte, singurele hotărîri pe care trebuise să le ia erau să aleagă o anume rochie pentru masă și s-a ajute pe Edith să întocmească listele partenerilor la dineurile pe care le dădeau. Nici problemele domestice nu cereau cine știe ce hotărîri de luat. În afară de perturbarea pricinuită atunci cînd căpitanul Lennox o ceruse în căsătorie pe Edith, totul se desfășura cu o regularitate de ceasornic. O dată pe an avea loc o lungă discuție între mătușa ei și Edith pe tema dacă să plece vara în insula Wight, sau în Scoția ; dar, în acele ocazii, Margaret rămînea liniștită, știind că ea se va duce, fără vreun efort, în cuibul tihnit de acasă. Acum, din ziua cînd sosise domnul Lennox și o silise să ia o hotărîre, fiecare zi aducea cîte o nouă problemă, decisivă și pentru ea și pentru cei dragi ei, care trebuia rezolvată.

După ceai, tatăl ei urcă să-i țină de urît soției sale. Margaret rămase singură în salon. Deodată, luă o lumînare și se îndreptă spre biroul tatălui ei, căutînd un atlas mare ; se înapoie cu el în salon și începu să cerceteze cu atenție harta Angliei. Tocmai ridicase ochii, mai veselă, cînd domnul Hale coborî în salon.

— Tată, ascultă ce proiect minunat am. Uite — aici în Darkshire, aproape la o aruncătură de băț de Milton,

e Heston ; am auzit nu o dată de la oamenii ce trăiesc în nord că este o mică stațiune balneară foarte agreabilă. Nu crezi că am putea s-o ducem pe mama acolo, împreună cu Dixon, în timp ce dumneata și cu mine o să căutăm casă la Milton, așa încît să nu aibă nimic de făcut decît să intre într-una gata aranjată ? O să poată respira puțin aerul mării ca s-o mai întărească pentru la iarnă, și ar fi scutită de toată oboseala, iar Dixon ar fi încîntată să poată avea grijă de ea.

— Vine și Dixon cu noi ? întrebă domnul Hale, pe un ton de desperare neajutorată.

— Oh, da ! adeveri Margaret. E hotărîtă să vină, și nu știu ce-ar face mama fără ea.

— Dar o să trebuiască să ducem un fel de viață foarte diferit. Toate sînt mult mai scumpe la oraș. Mă îndoiesc că Dixon se va simți bine. Ca să-ți spun adevărul, Margaret, am citeodată impresia că femeia asta își cam dă aere.

— Asta așa e, tată, îi dădu dreptate Margaret ; și dacă ea va trebui să se obișnuiască cu un fel de viață diferit, va trebui și noi să ne obișnuim cu aerele ei, ceea ce va fi și mai rău. Dar ține mult la noi toți, și ar fi tare nenorocită să ne părăsească, de asta sînt sigură — mai ales în situația de acum ; așa că, de dragul mamei, și pentru că ne e atît de credincioasă, cred că trebuie să vină cu noi.

— Foarte bine, draga mea. Zi mai departe — m-am resemnat. Cît de departe e Heston de Milton ? Nu prea știu cam ce vrei tu să spui printr-o „aruncătură de băț".

— Păi, cred că vreo treizeci de mile, nu mai mult !

— Ca distanță nu, dar ca... în fine, nu contează ! Dacă crezi într-adevăr că îi va face bine mamei, rămîne așa.

Era un pas mare. Acum, Margaret putea să se agite, plină de zel și energie, să proiecteze ca lumea. Iar doamna Hale își scutură apatia și-și uită de suferințele reale, gîndindu-se la plăcerea și la bucuria de a merge la mare. Singurul ei regret era că domnul Hale nu va fi împreună cu ea în cele două săptămîni cît va sta acolo, mai ales că el fusese săptămîni întregi la Heston, pe cînd erau logodiți. și ea se afla cu Sir John și Lady Beresford la Torquay.

CAPITOLUL VI

RĂMAS BUN

„Creanga se va legăna, nevăzută, în grădină,
Gingașe flori în vînt vor flutura,
Fagul, lipsit de iubire, se va usca,
Arțarul va fi ars de focul-lumină.

Floarea soarelui, fără dragoste, radiază sclipitor
Cu flăcări rotunde semințele ce cresc,
Și multe garoafe-nmiresmate hrănesc
Aerul cu parfumul verii, fremătător ;

. . . . . .

Pînă cînd, din pustietate și din grădină
O unire nouă și proaspătă va răsări,
Și, an de an, privelișlea va deveni
Familiară celui de-obîrșie străină.

Precum, an de an, țăranul are menire
Să are pămîntul, să taie iarba ce crește,
Tot așa, an de an, chipul nostru pălește
Dintr-a dealurilor din jur amintire."

TENNYSON

VENI ȘI ULTIMA ZI ; casa era plină de lăzi, care urmau să fie scoase pe ușa din față, încărcate și duse la cea mai apropiată gară. Chiar și pajiștea frumoasă de lîngă casă se urîțise și se murdărise de paiele aduse de vînt pe ușile și ferestrele deschise. Camerele aveau un ecou straniu — și lumina intra crudă și puternică prin ferestrele fără perdele — părînd de pe acum nefamiliare și ciudate. Iatacul doamnei Hale fusese lăsat neatins pînă în ultimul moment ; și, acolo, ea și cu Dixon împachetau haine, și se întrerupeau din cînd în cînd cu o exclamație, întorcînd pe toate părțile, cu o privire drăgăstoasă, cine știe ce comoară uitată, ca de pildă o rochiță sau costumaș de copil. Nu s-ar putea spune că făceau progrese prea mari. Jos, Margaret stătea calmă și liniștită, gata, să dea

sfaturi sau povețe oamenilor chemați s-o ajute pe bucătăreasă și pe Charlotte. Cele două femei, cu ochii plînși, se mirau cum de putea tînăra stăpînă să rabde întîmplările din această ultimă zi, și amîndouă părură să se învoiască pînă la urmă că nu-i păsa prea mult de Helstone, după ce își petrecuse atît de multă vreme la Londra. Margaret stătea acolo, foarte palidă și liniștită, cu ochii mari și serioși, observînd totul — pînă la ultimul gest, oricît de neînsemnat. Ele nu puteau înțelege cît de tare o durea inima, că era atît de grea încît nici un suspin n-ar fi putut-o ușura, și că doar printr-o neîntreruptă încordare a tuturor facultăților izbutea să nu izbucnească în plîns. Și-apoi, dacă ea se va lăsa copleșită de durere, cine va mai avea grijă de toate ? Tatăl ei cerceta hîrtii, cărți, registre, și cîte și mai cîte, în sacristie, împreună cu diaconul ; și cînd veni în casă, se apucă să-și împacheteze cărțile lui, pe care nimeni în afară de el nu se pricepea să le împacheteze cum se cuvine. În plus, putea oare Margaret să-și dea drumul în fața unor oameni străini, sau chiar și în fața unor oameni ai casei, ca bucătăreasa și Charlotte ? Nu. Dar, într-un tîrziu, cei patru muncitori tocmiți pentru mutare se duseră la bucătărie să-și bea ceaiul ; și Margaret o porni, cu pași țepeni și domoli, părăsind holul unde stătuse atît de mult timp, și ieși afară, trecînd prin salonul gol, plin de ecouri, în amurgul acelei seri de început de noiembrie.

Un văl încețoșat de pîclă pufoasă, neclară, umbrea fără să ascundă toate lucrurile, învăluindu-le într-o nuanță liliachie, căci soarele încă nu apusese ; un prihor cînta — poate, gîndi Margaret, chiar prihorul despre care tatăl ei spusese atît de des că era favoritul lui în timpul iernii, și căruia îi făcuse, cu mîinile lui, un fel de căsuță de păsări lîngă fereastra biroului. Vegetația părea mai luxuriantă ca oricînd : la primul îngheț, toate frunzele vor cădea și se vor așterne pe pămînt. Vedea și acum plutind în jos cîte o frunză de chihlimbar și aur în razele piezișe ale soarelui ce apunea.

O luă pe poteca ce trecea pe lîngă șirul de peri. Nu mai fusese pe poteca asta de cînd trecuse pe-acolo alături

de Henry Lennox. Aici, lîngă tufa de cimbru, a început el să vorbească despre lucrul la care nu trebuia ea să se mai gîndească. Își ațintise atunci privirea asupra trandafirului cu flori tîrzii, în timp ce încerca să-i dea un răspuns ; și fusese izbită de frumusețea intensă a frunzulițelor crestate ale morcovilor, tocmai în mijlocul ultimei lui fraze. Trecuseră doar două săptămîni de atunci ! Și totul era atît de diferit ! Unde era el acum ? La Londra — reintrînd în rutina obișnuită ; luînd masa în compania aceluiași grup din strada Harley, sau cu cîțiva tineri prieteni mai veseli. Chiar acum, în timp ce ea se plimba tristă prin grădina umedă și mohorîtă în amurg, iar vegetația se ofilea și putrezea în jur, probabil că el lăsa deoparte bucuros cărțile juridice, după o zi de trudă ce-i adusese satisfacții, și ieșea, așa cum îi spusese că face deseori, să ia aer în grădinile de lîngă tribunal, luînd cu sine freamătul puternic, nearticulat al zecilor de mii de oameni prinși de ocupațiile lor, apropiați dar nevăzuți, și zărind mereu, în cîte un colț, luminile orașului strălucind în adîncul fluviului. Îi povestise nu o dată lui Margaret de aceste plimbări grăbite, furate-n intervalele dintre îndeletnicirile zilnice și masă. Îi mărturisise toate acestea în momentele lui cele mai bune, cînd era bine dispus ; și gîndul la ele impresionase imaginația fetei.

Acum nu se mai auzea nici un sunet. Prihorul fusese înghițit de liniștea vastă a nopții. Din cînd în cînd, răzbătea pînă la ea din depărtare zgomotul unei uși deschise și apoi închise — probabil că vreun argat obosit se întorcea în căsuța lui ; dar era foarte departe. Mai aproape, îi izbi auzul un sunet furișat, tîrșiit, printre frunzele căzute și uscate — după cît se pare în cîngul din spatele grădinii. Își dădu seama că trebuia să fie vreun braconier. În toamna asta, pe cînd stătea trează în dormitor, cu lumina stinsă, și se bucura pur și simplu de frumusețea maiestuoasă a cerului și a pămîntului, îi văzuse de multe ori pe braconieri cum săreau ușor și neauzit gardul grădinii, cum se furișau repede de-a curmezișul pajiștii înrourate și luminate de lună, dispărînd apoi în umbra neagră și liniștită din spate. Libertatea nedomolită și plină de aven-

turi a vieții lor îi stimulase imaginația ; se simțea înclinată să le dorească noroc ; și nu se temea deloc de ei. Dar în noaptea aceasta îi era teamă, nu știa nici ea de ce. O auzi pe Charlotte închizînd ferestrele și încuind pentru noapte, fără să știe că cineva ieșise în grădină. O crenguță — putea să fie doar lemnul putred, sau poate că o rupsese cineva — căzu cu zgomot foarte aproape în pădure ; Margaret o porni la goană, iute ca o părere, spre ușa cu geam și bătu în ea cu grabă înfiorată, speriind-o pe Charlotte care era înăuntru.

— Dă-mi drumul înăuntru ! Dă-mi drumul ! Sînt eu, Charlotte !

Bătăile inimii nu se potoliră pînă nu se află în siguranță în salon, cu ferestrele închise și zăvorîte, și cu pereții familiari înconjurînd-o și închizînd-o. Se așezase pe o ladă. Cît de mohorîtă și deprimantă era încăperea, tristă și nemobilată — fără foc, fără vreo altă lumină în afară de lumînarea Charlottei, cu fețtila netăiată de mult. Charlotte o privi pe Margaret cu uimire ; și Margaret, mai curînd simțind decît observînd-o, se ridică.

— Mi-a fost teamă să nu mă lași încuiată afară, Charlotte, spuse ea, încercînd să zîmbească. Și din bucătărie nu m-ai fi putut auzi, iar ușile spre alee și spre curtea bisericii sînt de mult încuiate.

— Oh, domnișoară, n-aveți grijă, că v-aș fi simțit lipsa curînd. Muncitorii ar fi vrut să le spuneți ce să facă mai departe. Și să știți că eu am dus ceaiul în biroul stăpînului, fiindcă mi-am zis că e odaia cea mai plăcută.

— Mulțumesc, Charlotte. Ești o fată bună. O să-mi pară rău să te părăsesc. O să trebuiască să-mi scrii, căci, mai știi, poate că o să-ți pot da vreodată un ajutor cît de mic, sau un sfat bun. Știi, o să mă bucur să primesc o scrisoare din Helstone. O să-ți trimit adresa imediat ce o s-o știu.

În birou îi aștepta ceaiul. Fusese aprins un foc bun și lumînările stăteau pe masă, neaprinse încă. Margaret se așeză pe covoraș, mai mult ca să se încălzească puțin, căci umezeala serii îi pătrunsese prin rochie, iar oboseala o făcea să se simtă înfrigurată. Se aplecă, ținîndu-și mîi-

nile încleștate în jurul genunchilor ; capul i se înclină spre piept, într-o atitudine de deznădejde, oricare ar fi fost starea ei sufletească. Dar cînd auzi pașii tatălui ei pe pietrișul de afară, sări în picioare și, scuturîndu-și repede spre spate părul negru și greu și ștergîndu-și cele cîteva lacrimi ce i se prelinseseră fără voie pe obraz, ieși să-i deschidă ușa. Domnul Hale arăta și mai deprimat decît fiica lui. Cu greu izbuti să-l atragă într-o discuție, deși încercă să vorbească despre subiecte ce-l interesau, cu prețul unui efort despre care-și închipuia de fiecare dată că va fi ultimul.

— Ai făcut un drum mai lung azi ? îl întrebă ea, văzînd că nici măcar nu vrea să se atingă de mîncare.

— Pînă la Fordham Beeches. Am fost s-o văd pe văduva Maltby : e foarte amărîtă că nu și-a luat rămas bun de la tine. Mi-a spus că micuța Susan te-a pîndit la capătul aleii zile întregi... Ei, Margaret, ce s-a întîmplat, draga mea ?

Gîndul la copilița care o așteptase în zadar — și nu pentru că ar fi uitat-o, ci pentru că nu avusese posibilitatea să plece nici o clipă de acasă — a fost ultima picătură în paharul nefericirilor bietei Margaret ; începu să plîngă cu suspine, ca și cînd i s-ar fi rupt inima. Domnul Hale rămase surprins și îndurerat. Se ridică și începu să pășească nestăpînit de la un capăt la celălalt al încăperii. Margaret încercă să-și păstreze cumpătul, dar nu scoase un cuvînt atîta vreme cît glasul îi tremura. Îl auzi vorbind, ca pentru sine :

— Nu mai pot să îndur. Nu pot să îndur să-i văd suferind pe alții. Cred că aș izbuti, cu răbdare, să trec prin toate, dacă aș fi singur. Oh, nu există oare întoarcere ?

— Nu, tată, vorbi Margaret pe un ton scăzut și calm, privindu-l în față. Nu trebuie să crezi că greșești. Ar fi infinit mai rău să-mi închipui că ești ipocrit.

Vocea îi scăzu la ultimele cuvinte, ca și cînd pînă și gîndul că tatăl ei ar putea fi ipocrit ar fi însemnat lipsă de respect.

— Și-apoi, urmă ea, totul se datorește faptului că sînt prea obosită astă seară ; să nu crezi că sufăr din pricina gestului tău, tată dragă. Cred că în seara asta nici unul din noi nu poate discuta calm situația, spuse ea, dîndu-și seama că, în ciuda voinței, nu-și mai putea stăpîni lacrimile și suspinele. Mai bine o să urc să-i duc mamei ceașca asta cu ceai. Și-a băut ceaiul foarte devreme, cînd eram prea ocupată să mă duc pînă la ea, și sînt încredințată că o să mai bea una acum cu plăcere.

În dimineața următoare, ora de plecare a trenului îi smulse în mod inexorabil din fermecătorul și iubitul Helstone. Plecară ; văzură pentru ultima oară casa parohială, lungă și joasă, aproape înecată sub trandafiri agățători și arbuști țepoși — mai îmbietoare ca oricînd în lumina soarelui de dimineață care aprindea văpăi în fiecare fereastră a unei camere nespus de dragi. De fapt, chiar înainte de a se urca în trăsură, trimisă de la Southampton pentru a-i duce la gară, erau plecați pentru totdeauna, plecați fără întoarcere. O înțepătură în inimă o făcu pe Margaret să încerce a zări pentru ultima dată vechiul turn al bisericii, la cotitura unde știa că ar putea apărea peste vălurirea copacilor din pădure ; dar cum și tatăl ei își aminti de această posibilitate, îi ceda fără o vorbă dreptul asupra singurei ferestre de la care se putea vedea turnul. Se lăsă pe spate și închise ochii, iar lacrimile îi țîșniră, nestăvilite ; picăturile sclipitoare rămaseră o clipă aninate în genele dese, înainte de a se prelinge încet pe obraji și a cădea, nebăgate în seamă, pe rochie.

Urmau să petreacă noaptea la Londra, în vreun hotel liniștit. Biata doamnă Hale plînsese aproape toată ziua ; și Dixon arătase cît suferă purtîndu-se cu arțag și tot căutînd, gata de gîlceavă, să nu-și atingă cumva fustele de domnul Hale, socotind că numai el era de vină pentru toate necazurile lor.

Trecură pe străzile atît de cunoscute, pe lîngă case în care intraseră adesea, prin fața unor magazine unde Margaret își pierduse de atîtea ori vremea alături de mătușa ei, în timp ce respectiva doamnă făcea cine știe ce alegere importantă și interminabilă — ba, ce să zic, chiar pe lîngă oameni cunoscuți ; căci, deși dimineața li se pă-

ruse că pur și simplu se tîrăște, și simțeau că ar fi trebuit să se sfîrșească de mult în liniștea înserării, era cea mai plină de zarvă după-amiază londoneză de noiembrie cînd ajunseră acolo. Trecuse multă vreme de cînd doamna Hale nu mai fusese la Londra ; și se înălță, aproape ca un copil, să privească în jur diferite străzi, întorcînd întruna capul și neputîndu-și stăpîni exclamațiile în fața magazinelor și a echipajelor.

— Oh, iată magazinul lui Harrison, de unde mi-am cumpărat atîtea lucruri pentru nuntă. Doamne ! Cît de schimbat e ! Ce geamuri uriașe, mai mari decît cele de la Crawford, din Southampton. Oh, și acolo, asta-i bună — nu, nu e — ba da — Margaret, tocmai am trecut pe lîngă domnul Henry Lennox ! Oare unde s-o fi ducînd, printre magazinele astea ?

Margaret se aplecă repede în față, și la fel de repede se lăsă pe spate, amuzată în sinea ei de mișcarea bruscă făcută. Acum erau la vreo sută de yarzi depărtare unul de celălalt, dar i se păru o bucățică de Helstone — nu-l putea despărți de o dimineață senină, de o zi plină de evenimente, și i-ar fi plăcut să-l fi văzut fără ca el s-o observe — fără să poată vorbi unul cu altul.

Seara, fără nimic de făcut, într-o cameră cocoțată la etajul de sus al unui hotel, părea să nu se mai sfîrșească. Domnul Hale ieși pînă la librărie și să-și viziteze unul sau doi prieteni. Orice ființă pe care o vedeau, fie în casă, fie pe străzi, părea să se grăbească spre vreo întîlnire, părea să fie așteptată sau să aștepte pe cineva. Numai ei erau străini, lipsiți de prieteni, și părăsiți. Pe o distanță de o milă, Margaret recunoștea casă de casă, în care era încredințată că atît ea cît și mama ei — ea fiindcă o cunoșteau, iar mama din considerație pentru doamna Shaw — ar fi fost primite cu bucurie, dacă s-ar fi dus pline de bună dispoziție, sau măcar cu cugetul împăcat. Dacă s-ar fi dus însă mîhnite, cu pretenția de a fi compătimite pentru nenorocirea ce li s-a întîmplat, atunci n-ar fi fost decît niște năluci în toate aceste case ale unor cunoștințe apropiate, dar nu prieteni. Viața la Londra curge prea învolburată ca să îngăduie chiar și o oră de tăcere profundă,

plină de simpatie, pe care au arătat-o prietenii lui Iov, cînd „şezură pe pămînt, lîngă el, şapte zile şi şapte nopţi, fără să-i spună nici un cuvînt, căci vedeau cît este de mare durerea lui".

CAPITOLUL VII

PRIVELIŞTI ŞI CHIPURI NOI

„Ceaţa opreşte a soarelui lumină,
Case mărunte şi afumate
Ne înconjoară din toate părţile."

MATTHEW ARNOLD

IN DUPĂ-AMIAZA URMĂTOARE, cam cu douăzeci de mile înainte de Milton-Northern, trenul intră pe o linie laterală a căii ferate, care ducea la Heston. De fapt, nu era decît o stradă lungă şi şerpuitoare, paralelă cu ţărmul mării. Orăşelul avea o trăsătură specifică, tot atît de diferită de micile staţiuni maritime din sudul Angliei pe cît erau acestea de cele de pe continent. Pentru a folosi un cuvînt la modă, totul arăta mai „utilitar". Căruţele ţăranilor aveau mai mult fier şi mai puţin lemn şi piele la harnaşament ; oamenii de pe străzi, deşi veniţi să se distreze, aveau totuşi mintea ocupată. Culorile păreau mai cenuşii — mai trainice, nu atît de vesele şi de jucăuşe. Nu vedeai nicăieri scurteici, nici măcar la oamenii de la ţară ; acestea încetineau mişcările şi se puteau prinde în maşini, astfel încît obiceiul de a le purta dispăruse. În orăşelele din sudul Angliei, Margaret văzuse că vînzătorii, cînd nu aveau treabă în prăvălii, trîndăveau prin faţa uşii, bucurîndu-se de aerul proaspăt şi privind încîntaţi în susul şi în josul străzii. Aici, dacă aveau timp liber, îşi făceau de lucru în prăvălie — chiar dacă se mărgineau să desfăşoare inutil şi să înfăşoare la loc panglici. Toate aceste diferenţe o izbiră încă de-a doua zi de dimineaţă, cînd ieşi, împreună cu maică-sa, să caute o locuinţă de închiriat.

Cele două nopți la hotel costaseră mai mult decît prevăzuse domnul Hale, așa că închiriară bucuroase primele camere curate și cu aspect îmbietor pe care le găsiră libere. Și, în sfîrșit, pentru prima oară după atîtea și atîtea zile, Margaret se simți liniștită. O învălui o tihnă și o pace odihnitoare, și să lăsă în voia ei cu voluptate. Valurile mării în depărtare, izbind nisipurile de pe țărm cu sunet ritmic ; mai aproape, strigătele băieților care mînau asinii ; scene neobișnuite perindîndu-i-se prin față ca niște tablouri, pe care, în lîncezeala ei, nu căuta să și le explice înainte de a trece mai departe ; hoinăreala de pe plajă pentru a respira aerul mării, blînd și călduț pe țărmul nisipos, chiar și la sfîrșitul lui noiembrie ; linia nesfîrșită, încețoșată a mării la atingerea cu cerul pictat în culori gingașe ; pînza albă a unei nave în depărtare, căpătînd tonuri de argint sub atingerea unei raze slabe de soare — i se părea că ar putea să-și petreacă toată viața în meditații, năpădită de visuri ; s-ar bucura din plin de prezent, neîndrăznind să se gîndească la trecut și nedorind să privească în viitor.

Dar viitorul trebuie întîmpinat, oricît de sumbru și de necruțător ar fi. Așa că, într-o seară, se hotărî ca a doua zi Margaret împreună cu tatăl ei să meargă la Milton-Northern și să caute o casă. Domnul Hale primise mai multe scrisori de la domnul Bell și una sau două de la domnul Thornton, și era nerăbdător să afle cît mai curînd o mulțime de amănunte în legătură cu situația sa și cu posibilitățile de reușită acolo, lucru pe care nu-l putea face decît printr-o convorbire cu domnul Thornton. Margaret știa că vor trebui să se mute ; dar se gîndea fără nici un chef la așezarea lor într-un oraș industrial, încredințată că mama începuse să se simtă mai bine datorită aerului din Heston, astfel încît ar fi amînat bucuroasă plecarea la Milton.

Cu multe mile înainte de Milton, zăriră un nor plumburiu atîrnînd la orizont, în direcția în care se afla orașul. Părea cu atît mai întunecat cu cît cerul iernatic se întindea deasupra, de un cenușiu-albstrui spălăcit ; căci, în Heston, apăruseră primele semne de îngheț. Cu cît se

apropiau de oraș, cu atît văzduhul părea să miroasă și chiar să aibă gust de fum ; de fapt, nu aerul avea cu adevărat gust sau miros, ci, mai degrabă, nu se simțea mireasma de iarbă și verdeață. Curînd, trecură în viteză pe lîngă străzi lungi, drepte și monotone, mărginite de case uniforme, toate scunde și făcute din cărămidă. Pe alocuri, se înălța cîte o imensă fabrică cu ferestre multe, ca o găină printre pui, din care ieșea un fum negru, „nereglementar", explicînd pe deplin norul socotit de Margaret a prevesti ploaia. Pe măsură ce treceau pe străzile din ce în ce mai mari și mai largi, în drumul lor de la gară la hotel, trebuiră să se oprească mereu ; camioane mari, încărcate, blocau trecerile nu prea largi. Margaret fusese cîteodată prin cartierul comercial al Londrei, în plimbările cu trăsura pe care le făcuse împreună cu mătușa ei. Dar acolo, vehiculele grele, greoaie păreau, fiecare diferit de celălalt ; aici, absolut fiecare căruță, cărucior și vagonet era încărcat cu bumbac, fie în formă brută, în saci, fie țesut, în baloturi de stambă. Străzile erau înțesate cu oameni, cei mai mulți bine îmbrăcați, dacă aveai în vedere materialul veșmintelor, dar într-un fel neglijent, neîngrijit, care o izbi pe Margaret ca fiind diferit de dichiseala, fie și ponosită, a categoriei similare din Londra.

— Strada Nouă, anunță domnul Hale. Cred că este strada principală din Milton. Bell mi-a vorbit deseori de ea. Cînd strada asta s-a transformat acum treizeci de ani dintr-o ulicioară într-o arteră mare, valoarea proprietăților lui a crescut enorm. Fabrica domnului Thornton trebuie să fie pe aproape, căci este chiriașul domnului Bell. Dar bănuiesc că trimitea scrisorile de la magazin.

— Unde e hotelul nostru, tată ?

— Cred că la capătul străzii. Mîncăm ceva înainte, sau mergem întîi să vedem casele pe care le-am însemnat în „Milton Times" ?

— Oh, hai să ne terminăm întîi treaba.

Foarte bine. Atunci, să mă uit doar dacă am vreun bilet sau vreo scrisoare de la domnul Thornton, care

mi-a promis că o să mă anunțe dacă află ceva de vreo casă, și apoi ne ocupăm de treabă. O să păstrăm trăsura ; așa nu riscăm să ne rătăcim și să întîrziem apoi la trenul de după-amiază.

Nu era nici o scrisoare pentru el, încît porniră să caute casă. Treizeci de lire pe an — atît puteau să-și îngăduie să plătească. În Hampshire, cu banii ăștia ar fi putut găsi o casă încăpătoare, cu o grădină frumoasă ; aici, nu le-ar fi ajuns nici măcar pentru o casă cu două salonașe și patru camere de dormit. Le luară la rînd, după listă, renunțînd de fiecare dată, pe măsură ce le vizitau. Apoi se uitară unul la celălalt, cuprinși de deznădejde.

— Cred că va trebui să ne întoarcem, tată, la a doua casă pe care am văzut-o. Aceea din... Crampton, parcă așa se cheamă suburbia. Are trei salonașe : nu-ți aduci aminte că am rîs cînd ne-am dat seama că sînt și trei camere de dormit ? Dar uite cum m-am gîndit să facem : camera din față de la parter va fi biroul dumitale și sufrageria noastră (bietul tata !), fiindcă n-ai uitat că mama trebuie să aibă cel mai plăcut salonș din cîte putem găsi ; iar camera din față, de la etaj, cu tapetul acela oribil albastru cu roz și cu cornișa greoaie, are într-adevăr o priveliște admirabilă spre cîmpie, cu o meandră mare a rîului, sau a canalului, sau ce-o fi, dedesubt. Iar eu o să pot avea dormitorul cel mic din spate, în prelungirea primului palier al scării — știi, deasupra bucătăriei — și dumneata împreună cu mama o să ocupați camera din spatele salonului, iar odăița aceea de sub acoperiș va fi o cameră de toaletă minunată.

— Dar Dixon și fata pe care o s-o luăm să ne dea o mînă de ajutor ?

— Oh, stai puțin. Sînt copleșită descoperind ce geniu sînt la aranjamente. Dixon va avea — stai să văd, m-am gîndit imediat — salonașul din spate. Cred că o să-i placă. Bombănea atîta cînd era vorba de scările din Heston ; și fata o să stea în mansarda de deasupra camerei dumitale și a mamei. Nu e bine așa ?

— Aș spune că da. În afară de tapete. Ce gust ! Să încarci atîta o casă cu asemenea culori și cornișe greoaie !

— Nu contează, tată ! Sînt sigură că poți să-l convingi pe proprietar să schimbe tapetul într-una sau două camere — salonul și dormitorul vostru — mai ales că acolo va sta cel mai mult mama ; iar rafturile dumitale cu cărți vor ascunde o mare parte din modelul țipător din sufragerie.

— Zici, așadar, că asta e cea mai bună ? Dacă-i așa, să merg de îndată la acest domn Donkin, de care e vorba în anunț. O să te duc înapoi la hotel, unde poți să comanzi prînzul și să te odihnești și, cînd totul o să fie gata, o să fiu înapoi. Sper să izbutesc să obțin tapete noi.

Și Margaret spera, deși nu spuse nimic. Îi era complet străin gustul care prețuiește ornamentul, oricît de urît ar fi, mai mult decît firescul și simplitatea, care formează, prin ele însele, structura eleganței.

Tatăl ei o conduse la hotel și, lăsînd-o la piciorul scării, o porni spre adresa proprietarului casei asupra căreia se opriseră. Chiar în momentul cînd Margaret punea mîna pe clanța salonașului, un chelner grăbit o ajunse din urmă :

— Mă iertați, doamnă. Domnul a plecat atît de repede, încît nu am avut timp să-i spun. Dar cum ați plecat, a venit domnul Thornton ; și, după cum înțelesesem de la domnul, trebuia să vă întoarceți într-o oră ; așa i-am și spus, și a revenit acum vreo cinci minute, spunînd că o să-l aștepte pe domnul Hale. E în camera dumneavoastră, doamnă.

— Mulțumesc. Tatăl meu o să se întoarcă repede, așa că o să-l poți anunța.

După care Margaret deschise ușa și intră în cameră, cu felul direct, curajos și demn care îi era propriu. Nu se simțea stînjenită ; era prea obișnuită cu viața în societate. Venise cineva cu treburi la tatăl ei ; și, deoarece acea persoană se arătase îndatoritoare, nu vedea de ce să nu se poarte cu amabilitate. Domnul Thornton se simți mult mai surprins și mai încurcat decît ea. În locul unui modest preot între două vîrste — văzu o tînără înaintînd cu o demnitate lipsită de fățărnicie — o tînără de un gen di-

ferit de cele mai multe pe care le vedea de obicei. Era îmbrăcată foarte simplu : o pălărie de pai din cel mai fin și cu linia cea mai elegantă, garnisită cu panglică albă ; o rochie de mătase închisă la culoare, fără nici un ornament sau volan ; și un șal indian imens, atîrnînd în jurul ei în falduri lungi și grele, pe care îl purta cu o prestanță regală. Nu înțelegea cine putea fi ; îi văzu privirea clară, directă și mîndră, care arăta că prezența lui acolo nu o interesa cîtuși de puțin pe frumoasa făptură, neaducînd nici o îmbujorare pe chipul alb ca fildeșul. Auzise că domnul Hale are o fiică, dar își închipuise că era doar o fetiță.

— Bănuiesc că sînteți domnul Thornton, spuse Margaret după o pauză de o clipă, timp în care el nu izbuti să rostească un cuvînt. Vă rog să luați loc. Tatăl meu m-a condus pînă la ușă, acum mai puțin de un minut, dar din păcate nu i s-a spus că sînteți aici, și a plecat cu niște treburi. Se va întoarce cît de curînd. Îmi pare rău că v-ați deranjat să veniți de două ori.

Domnul Thornton era un om obișnuit să fie autoritar, dar Margaret păru încă de la început să-l domine. Tocmai își zicea, în momentele dinainte de a apare ea, că-și pierde timpul de pomană într-o zi de tîrg, dar acum se așeză calm, urmîndu-i invitația.

— Știți cumva unde s-a dus domnul Hale ? Poate că l-aș putea găsi.

— S-a dus la un oarecare domn Donkin, pe strada Canute. E proprietarul casei pe care vrea s-o închirieze tatăl meu la Crampton.

Domnul Thornton cunoștea casa. Văzuse anunțul și fusese s-o vadă, la rugămintea domnului Bell de a-l ajuta pe domnul Hale pe cît îi stătea în puteri : și, de asemenea, era curios, auzind de un preot care renunță la parohia sa, în împrejurări ca acelea ale domnului Hale. Domnul Thornton își zisese că locuința din Crampton era într-adevăr cea mai potrivită ; dar acum, cînd o văzuse pe Margaret, în felul ei magnific de a se mișca și de a arăta, se simți jenat că își închipuise că va fi foarte bună pentru familia Hale, în ciuda unei anumite vulgarități care îl izbise cînd o vizitase.

Margaret nu o făcea dinadins ; dar buza de sus, scurtă și arcuită, bărbia rotundă, voluntară și înălțată, felul de a-și ține capul, mișcările pline de o dulce feminitate sfidătoare — dădeau întotdeauna persoanelor străine impresia de trufie. Acum era obosită, și ar fi preferat să nu scoată un cuvînt și să se odihnească, așa cum o sfătuise tatăl ei ; dar, bineînțeles, era datoare să se poarte ca o doamnă și să vorbească amabil din cînd în cînd cu acest străin care — de ce să n-o spunem ? — nu era nici prea stilat, nici prea rafinat, după contactul dur cu străzile și cu mulțimile din Milton. Ar fi vrut să-l vadă plecînd, după cum singur o spusese, în loc să stea acolo, abia răspunzînd cu un aer stingherit la toate remarcile ei. Își scoase șalul și îl puse pe spetează scaunului. Stătea așezată cu fața spre el, în plină lumină ; încîntătoarea ei făptură putînd fi din plin privită ; gîtul rotund și suplu, înălțîndu-se deasupra siluetei pline, și totuși mlădioase ; buzele abia mișcîndu-se în timp ce vorbea, netulburînd calmul și sentinătatea chipului prin vreo modificare a fermecătoarei lor curbe trufașe ; ochii, cu melancolia lor blîndă, privind spre el cu o calmă și feciorelnică neafectare. Încă înainte de sfîrșitul conversației, domnul Thornton își spuse că nu o plăcea ; încerca astfel să-și găsească o compensație pentru senzația umilitoare că, în timp ce o privea cu o admirație pe care nu și-o putea stăpîni, ea se uita la el cu mîndră nepăsare, luîndu-l, cum își închipuia, drept ceea ce, în iritarea lui, își spunea că și este — adică un bărbat necioplit, fără pic de farmec sau rafinament. Purtarea ei plină de stăpînită răceală, o interpreta ca o atitudine disprețuitoare, resimțind-o cu toată ființa pînă la un asemenea punct, încît era aproape gata să se ridice și să plece, ca să nu mai aibă nimic de-a face cu acest domn Hale, cu fiica lui, și cu aroganța lor.

Chiar în momentul cînd Margaret epuizase ultimul subiect de conversație — de fapt nici nu se putea numi conversație, fiind vorba doar de cîteva fraze schimbate — tatăl ei intră și, scuzîndu-se ca un om de lume curtenitor, reintră în grațiile domnului Thornton.

Domnul Hale și oaspetele său aveau multe să-și spună despre prietenul lor comun, domnul Bell; și Margaret, încîntată că nu mai era nevoită să se ocupe de musafir, se apropie de fereastră, încercînd să se familiarizeze mai mult cu ciudățeniile străzii. Era atît de absorbită urmărind ce se petrecea afară, încît nu-l auzi pe tatăl ei cînd îi vorbi, astfel încît trebui să repete ceea ce spusese:

— Margaret, proprietarul ține cu tot dinadinsul la tapetul acela hidos, așa că mi-e teamă că va trebui să-l păstrăm.

— Oh, Doamne! Îmi pare rău! replică ea.

Și începu să se gîndească în ce fel ar putea ascunde măcar o parte din el, atîrnînd cîteva din schițele ei, dar pînă la urmă renunță, zicîndu-și că, probabil, ar înrăutăți lucrurile. Între timp, tatăl ei, cu ospitalitatea obișnuită la țară, stăruia ca domnul Thornton să rămînă la masă cu ei. Acestuia nu-i convenea cîtuși de puțin, dar își dădu seama că ar fi cedat dacă Margaret, printr-un cuvînt sau o privire, ar fi susținut invitația tatălui ei; îi păru bine că nu o făcuse, și totuși îl supără puțin reținerea ei. La plecare, ea se înclină adînc, cu un aer plin de seriozitate, și domnul Thornton se simți mai stîngaci și mai sfios decît se simțise vreodată în viață.

— Și-acum, Margaret, hai cît mai repede la masă. Ai comandat-o?

— Nu, tată; omul acesta era aici cînd am venit și nu am mai avut prilejul.

— Atunci, să mîncăm orice se mai găsește! Mi-e teamă că m-a așteptat cam mult.

— Mie mi s-a părut nesfîrșit de mult. Cînd ai intrat mă aflam la ultima suflare. Omul n-a susținut nici o clipă conversația, mulțumindu-se să dea cîte un răspuns scurt și repezit.

— Aș crede totuși că erau foarte la obiect. E un tip cu mintea limpede. Zicea (ai auzit?) că Crampton are un sol pietros și este categoric cea mai sănătoasă suburbie a orașului Milton.

Cînd se întoarseră la Heston, trebuiră să-i povestească totul doamnei Hale, care-i tot întreba, iar ei îi dădeau răspunsuri în pauzele dintre sorbiturile de ceai.

— Și cum arată domnul acela Thornton ?

— Întreab-o pe Margaret, spuse soțul ei. A încercat să aibă o conversație cu el, în timp ce mă dusesem să stau de vorbă cu proprietarul.

— Oh ! Nu prea știu cum arată, răspunse Margaret alene, prea obosită ca să-și pună la încercare talentul de descriere. Pe urmă, ridicîndu-se, spuse : E un bărbat înalt, cu umeri lați, cam de — cîți ani are, tată ?

— Aș spune cam treizeci de ani.

— Cam de treizeci de ani — cu o față nici urîtă, nici frumoasă, nimic remarcabil — nu chiar un gentleman ; dar nici nu cred că ne așteptam să fie.

— Totuși, nu e vulgar sau comun, adăugă tatăl ei, mai curînd grijuliu ca nu cumva singurul prieten pe care îl avea în Milton să fie discreditat.

— Oh, nu ! adeveri Margaret. Cu o asemenea expresie de hotărîre și putere, nici o față, oricît de urîte ar fi trăsăturile, nu poate fi nici vulgară și nici comună. Nu mi-ar plăcea să mă tocmesc cu el ; pare neînduplecat. În concluzie, un om care pare să fie la locul potrivit, mamă ; plin de agerime și fermitate, cum e nevoie să fie un mare negustor.

— Nu le spune industriașilor din Milton negustori, Margaret, o preveni tatăl ei. Sînt foarte diferiți.

— Oare ? Folosesc cuvîntul pentru toți cei ce au ceva de vînzare ; dar dacă crezi, tată, că termenul nu e corect, n-o să-l mai folosesc. Dar, oh, mamă ! fiindcă veni vorba de vulgaritate, va trebui să te pregătești pentru tapetul din salonaș. Trandafiri roz și albaștri, cu frunze galbene ! Și o cornișă greoaie de jur împrejurul camerei !

Dar cînd se mutară în noua lor casă din Milton, tapetele respingătoare dispăruseră. Proprietarul le primi mulțumirile cu o figură sobră, lăsîndu-i să creadă, dacă așa voiau, că renunțase la hotărîrea-i categorică de a nu le schimba. N-avea nevoie să le spună că, dacă n-avea nici un chef să-i facă pe voie unui oarecare reverend Hale, necunoscut în Milton, nu însemna că n-o va face, și încă bucuros, la dojana scurtă dar aspră a domnului Thornton, prosperul industriaș.

CAPITOLUL VIII

DOR DE CASĂ

„Acasă, doar acasă,
Acasă-aș vrea să fiu."

ERA NEVOIE DE TAPETELE drăguțe și în culori deschise ale camerelor ca să-i împace cu Milton. Era nevoie de mai mult — mai mult decît puteau avea. Începuseră ceturile acelea dese, galbene, de noiembrie ; și priveliștea cîmpiei din vale, străbătută de meandra năvalnică a rîului, nu se mai vedea deloc cînd doamna Hale ajunse în noua ei casă.

Margaret și Dixon munciseră două zile întregi, despachetînd și aranjînd, dar toate lucrurile din casă păreau încă nelalocul lor ; iar afară, ceața groasă se furișa pînă la ferestre, strecurîndu-se chiar prin orice ușă deschisă, în rotocoale dense și albe de pîclă nesănătoasă.

— Oh, Margaret ! O să trebuiască să locuim aici ? întrebă doamna Hale, de-a dreptul îngrozită.

Tonul trist cu care fusese pusă întrebarea trezi ecouri în inima lui Margaret. De-abia putu să se stăpînească îndeajuns pentru a răspunde :

— Oh, cețurile din Londra sînt uneori mult mai rele !

— Da, dar știai că în spatele cetei era Londra, și atîția prieteni. Pe cînd aici — ce să spun ? sîntem singuri. Oh, Dixon, ce loc mai e și ăsta !

— E-adevărat, doamnă, și zic că vi se poate trage și moartea de-aici, și atunci știu eu pe cine o să — stai ! Lasă, domnișoară Hale, că e mult prea greu pentru dumneata să-l ridici.

— Nu e prea greu, mulțumesc, Dixon, vorbi Margaret cu răceală. Cel mai bun lucru pe care-l putem face pentru mama e să-i pregătim camera ca să se poată băga în pat, iar eu o să mă duc să-i aduc o ceașcă cu cafea.

Nici domnul Hale nu era într-o dispoziție prea veselă, și tot la Margaret veni și el ca să găsească puțină mîngîiere.

— Margaret, încep să cred că locul ăsta e într-adevăr nesănătos. Cînd mă gîndesc că s-ar putea să fie vătămător pentru sănătatea mamei tale sau a ta ! Poate că era mai bine să ne fi dus undeva la țară, în Wales ; e într-adevăr groaznic, oftă el, apropiindu-se de fereastră.

Dar n-aveau de unde să aștepte vreun ajutor. Se stabiliseră în Milton, și trebuiau să rabde și fumul, și tot anotimpul cît avea să dureze ceața ; într-adevăr, orice altă viață părea să fie închisă printr-un zid de ceață la fel de gros. Doar cu o zi înainte, domnul Hale socotise îngrozit cît de mult îi costase mutarea și cele două săptămîni la Heston, și descoperise că cheltuiseră aproape întreaga lui rezervă de bani, destul de mică și așa. Nu ! Se aflau aici, și aici trebuiau să rămînă.

Seara, cînd Margaret înțelese că așa stăteau lucrurile, simți că i se taie picioarele și că o cuprinde amorțeala desperării. Aerul greu, încărcat de fum, plutea prin dormitorul ei, aflat în ieșitura lungă și îngustă din spatele casei. Fereastra, tăiată într-o latură a dreptunghiului, dădea înspre zidul orb al unei ieșituri asemănătoare, la o distanță nu mai mare de trei metri. Prin ceața groasă, îi apărea înainte ca o barieră ce închidea orice speranță. În odaie lucrurile zăceau în dezordine. Toate sforțările lor urmăriseră mai cu seamă să aranjeze cît mai confortabil odaia mamei. Margaret se așeză pe o ladă, și deodată văzu adresa de unde fusese expediată — Helstone, frumosul, iubitul Helstone ! Rămase pierdută în gînduri triste : dar, în cele din urmă, se hotărî să nu se mai gîndească la prezent ; și își aminti pe neașteptate că primise o scrisoare de la Edith, pe care nici n-o terminase de citit în agitația de dimineață. Povestea cum ajunseseră în Corfu ; călătoria pe Mediterana — cu muzica și dansul pe vapor ; viața nouă, plină de voioșie pe care o duceau ; casa ei, cu balcon cu zăbrele, și priveliștea către stîncile albe și marea de un albastru profund.

Edith scria fluent și frumos, dacă nu expresiv. Nu numai că știa să prindă nuanțele frapante, caracteristice ale unei scene, dar izbutea să enumere și destule particularități lipsite de importanță din care Margaret să-și poată

imagina și singură. Căpitanul Lennox și încă un ofițer de curînd căsătorit împărțeau o vilă, cocoțată sus, pe niște stînci minunate, atîrnînd aproape deasupra mării. În perioada aceasta tîrzie a anului, zilele lor păreau împărțite între plimbări cu barca și picnicuri la țară ; așa că viața lui Edith, petrecută în întregime sub cerul liber, în căutare de plăceri și bucurii, semăna cu bolta înaltă a cerului albastru, fără pete sau nori. Soțul ei trebuia să se ducă la instrucție, iar Edith, cea mai muzicală dintre toate soțiile de ofițeri de acolo, stătea și copia cele mai noi și mai cunoscute melodii la modă în Anglia, dîndu-i-le apoi șefului fanfarei — acestea păreau îndatoririle ei cele mai grele. Își exprima cu drăgălășenie speranța că, dacă regimentul urma să mai stea un an în Corfu, Margaret ar putea să-i facă o vizită mai lungă. O întreba dacă își mai amintea de ziua, exact cu un an în urmă, cînd plouase toată ziua în strada Harley ; și cum ea nu vrusese să-și pună rochia nouă ca să se ducă la un dineu insipid, și cum o udase și o pătase complet pînă la trăsură ; și cum, chiar la dineul acela, îl întîlniseră pentru prima oară pe căpitanul Lennox.

Da ! Margaret își amintea foarte bine. Edith și doamna Shaw se duseseră acolo la masă. Margaret li se alăturase pe seară. Amintirea luxului și opulenței din toate acele împrejurări, frumusețea impunătare a mobilelor, imensitatea casei, huzurul tihnit, netulburat al musafrilor — totul îi reveni cu putere în fața ochilor, într-un contrast ciudat cu clipa de acum. Apele liniștite ale acelui vechi mod de viață dispăruseră, fără să lase măcar o urmă a trecerii lor. Dineurile obișnuite, vizitele, cumpărăturile, serile dansante — toate continuau, continuau la nesfîrșit, deși mătușa ei și Edith nu mai erau acolo ; iar în ceea ce o privește pe ea, desigur că i se simțea și mai puțin lipsa. Se îndoia că cineva din vechiul grup se mai gîndea vreodată la ea, în afară de Henry Lennox. Știa că și el se străduia s-o uite, din cauza suferinței pe care i-o pricinuise. Îl auzise deseori lăudîndu-se cu puterea de a alunga orice gînd neplăcut.

Margaret încercă să pătrundă cu gîndul mai adînc în ceea ce ar fi putut să fie. Dacă ar fi ținut la el, l-ar fi iubit și l-ar fi luat de bărbat și pe urmă ar fi avut loc această schimbare în opiniile și în situația tatălui ei, nu se îndoia că ar fi pus la grea încercare răbdarea domnului Lennox. Pentru ea era, într-un fel, o umilință amară; dar o putea suporta cu răbdare, deoarece cunoștea cît de pure erau țelurile tatălui ei; și aceasta îi dădea puterea să-i îndure erorile, oricît de grave și de serioase ar fi fost, după părerea ei. Dar scăderea în stima oamenilor, cu judecata lor grosolană, lipsită de discernămînt, l-ar fi apăsat și iritat pe domnul Lennox. Și dîndu-și seama ce ar fi fost, deveni recunoscătoare pentru ceea ce era. Se aflau acum pe treapta cea mai de jos; nu putea fi mai rău. Uimirea lui Edith și consternarea mătușii ei — va trebui să le întîmpine cu capul sus, cînd vor sosi scrisorile lor. Așa că Margaret se ridică și începu să se dezbrace încet, savurînd din plin plăcerea acestor clipe tihnite, oricît de tîrziu ar fi fost, după graba zilei. Adormi nădăjduind în zile mai senine.

Dar, dacă ar fi știut cît timp avea să mai treacă pînă vor sosi zile mai senine, inima i s-ar fi strîns. Era o vreme cu totul nepotrivită atît pentru sănătate cît și pentru starea sufletească. Mama ei răci rău, și nici măcar Dixon nu se simțea prea bine, deși Margaret n-ar fi putut s-o jignească mai tare decît încercînd s-o crute sau s-o îngrijească în vreun fel. Nu izbutiră să găsească vreo fată care să-i dea ajutor; toate munceau în fabrici; iar cele care se prezentară se pomeniră aspru dojenite de Dixon, pentru pretenția de a putea fi socotite de încredere ca să muncească în casa unui gentleman. Așa că se văzură nevoiți să ia o femeie cu ziua aproape tot timpul. Margaret tare ar fi trimis după Charlotte; dar, lăsînd deoparte că era o slujnică mai bună decît își puteau îngădui să țină acum, și distanța era prea mare.

Domnul Hale luă legătura cu cîțiva elevi, recomandați de domnul Bell, sau recrutați prin influența mai apropiată a domnului Thornton. Cei mai mulți erau la vîrsta

cînd majoritatea băieților mai sînt încă la școală, dar potrivit concepțiilor înrădăcinate și, aparent, bine întemeiate, din Milton, ca să faci dintr-un băiat un negustor bun, trebuie să-l iei de tînăr și să-l înveți cu viața din fabrică, din birou, sau din depozit. Chiar și trimis la universitățile din Scoția, s-ar întoarce nepregătit pentru ocupațiile comerciale ; ce să mai spui de Oxford sau Cambridge, unde nu poate să fie primit pînă la vîrsta de optsprezece ani? Așa încît cei mai mulți industriași își puneau fiii în posturi de practicanți de la paisprezece sau cincisprezece ani, tăind de la rădăcină orice înclinație spre literatură sau instruire intelectuală, în speranța de a arunca întreaga lor putere și vigoare în direcția comerțului. Existau totuși și cîțiva părinți mai înțelepți ; și cîțiva tineri care aveau destulă minte ca să-și dea seama de propriile lor deficiențe și să se străduiască să le remedieze. Ba mai erau și cîțiva, deloc tineri, ci bărbați în floarea vîrstei, care judecînd fără milă își recunoșteau ignoranța, și vroiau să învețe tîrziu ceea ce ar fi trebuit să învețe mai devreme. Domnul Thornton era probabil cel mai bătrîn dintre elevii domnului Hale. Era neîndoielnic preferatul său. Domnul Hale își luă obiceiul să pomenească atît de des și cu atîta prețuire părerile lui, încît, mai în glumă, acasă îl întrebau cît timp din ora de predare îl învăța într-adevăr ceva, atît de mult părea să se irosească în discuții.

Margaret mai curînd încuraja felul acesta amuzant și vesel de a privi relațiile dintre tatăl ei și domnul Thornton, căci simțise tendința mamei de a nu vedea cu ochi buni noua prietenie a soțului ei, care-i trezea gelozia. Atîta vreme cît nu se ocupase decît de cărți și de enoriași, ca la Helstone, se părea că doamnei Hale nu-i prea păsa dacă îl vedea mult sau puțin ; dar acum, cînd îl vedea așteptînd cu nerăbdare o nouă întîlnire cu domnul Thornton, se arăta jignită și plictisită, de parcă simțea pentru prima dată că tovărășia ei era desconsiderată. Laudele excesive ale domnului Hale au avut efectul obișnuit al oricăror laude excesive asupra ascultătorilor : aceștia erau gata să se revolte împotriva unui om care părea să aibă întotdeauna dreptate.

După o viață liniștită într-o parohie de țară, unde petrecuse mai bine de douăzeci de ani, domnul Hale părea uluit de energia care învinge cu ușurință dificultăți imense ; puterea mașinilor din Milton, puterea oamenilor din Milton îl impresionau, trezindu-i un sentiment de grandoare, și se lăsa purtat de el fără să-și dea osteneala să cerceteze amănuntele. Dar Margaret petrecea mai puțin timp afară din casă, printre mașini și oameni ; cunoștea mai puțin din această putere în efectele ei publice și, din întîmplare, nimeri peste unul sau doi dintre cei care, în cadrul măsurilor afectînd mase de oameni, suferă cumplit pentru binele celor mulți. Întrebarea care se pune întotdeauna este : S-a făcut oare totul pentru ca suferințele acelor excepții să fie cît mai mici cu putință ? Sau : în timpul înaintării maselor, fost-au cei neajutorați călcați în picioare, în loc să fie înlăturați cu blîndețe din drumul învingătorului, pe care n-au puterea să-l însoțească în marșul său ?

Așa că Margaret se apucă să caute o slujnică pentru a-i da o mînă de ajutor lui Dixon, care la început fusese încredințată că o să găsească femeia potrivită să ducă tot greul din casă. Numai că ideile lui Dixon despre o fată bună la toate se întemeiau pe amintirea elevelor mai mari de la școala din Helstone, fete curățele, mîndre că li se îngăduia să dea ajutor la parohie într-o zi cu treabă multă, arătîndu-i doamnei Dixon tot respectul, și fiindu-le mult mai multă teamă de ea decît de domnul și doamna Hale. Dixon era conștientă de acest respect plin de teamă ; și nu s-ar putea spune că nu-i plăcea ; o măgulea cam tot atît cît îl măguliseră pe Ludovic al XIV-lea curtenii cînd își acoperiseră ochii în fața luminii lui orbitoare. Dar numai dragostea și devotamentul ei pentru doamna Hale puteau s-o facă să îndure genul de independență necioplită cu care îi răspunseseră la întrebarea — ce știau să facă ? — toate fetele din Milton venite să se angajeze ca servitoare. Ba chiar îi puseseră ei întrebări, căci se îndoiau de mijloacele de trai ale unei familii ce închiriase o casă cu treizeci de lire pe an, și totuși își dădea aere și ținea două slujnice, dintre care una cu nasul pe sus. Domnul Hale

nu mai era aici vicarul din Helstone, ci doar un om cheltuind o anumită sumă de bani. Pe Margaret începuseră s-o obosească de moarte relatările făcute întruna de Dixon în fața doamnei Hale asupra felului de a se purta al acestor fete venite să se angajeze. Nu pentru că lui Margaret i-ar fi fost silă de purtarea directă și grosolană a oamenilor de aici, sau că ar fi dat înapoi, năzuroasă și trufașă, în fața familiarității cu care i se adresau, jignită de curiozitatea lor privind mijloacele de trai și poziția unei familii locuind în Milton, dar neciștigîndu-și viața dintr-o neguțătorie. Dar cu cît simțea mai mult atitudinea lor necuviincioasă, cu atît mai tare avea să păstreze tăcerea ; și, în orice caz, luînd asupră-și sarcina de a găsi o slujnică, o putea scuti pe mama ei de relatarea tuturor dezamăgirilor și jignirilor imaginare ori reale.

Așa că Margaret colindă încolo și încoace, pe la măcelari și băcani, în căutarea unei fete fără cusur ; dar, pe măsură ce săptămînile treceau și descoperea cît de greu ar putea da într-un oraș industrial peste cineva care să nu prefere salariile mai bune și libertatea mai mare dintr-o fabrică, i se spulberau speranțele și pretențiile i se micșorau. Era o adevărată încercare pentru Margaret să umble singură prin aceste locuri pline de zarvă și frămîntare. Ideile doamnei Shaw despre decență și propria-i neajutorare și dependență de alții o făcuseră să stăruie întotdeauna ca Edith și Margaret să fie însoțite de un lacheu, de cîte ori părăseau strada Harley sau se duceau chiar prin vecini. În acea vreme, Margaret se răzvrătise în tăcere împotriva acestei mărginiri a independenței, impusă de mătușa ei ; și se bucurase îndoit de plimbările și hoinărelile în deplină libertate prin pădure tocmai pentru contrastul pe care îl ofereau. Cutreiera pădurile cu un pas săltat și nemător, care uneori se transforma în fugă, dacă se grăbea, domolindu-se alteori pînă la repaos complet, dacă stătea să asculte sau să privească vreo vietate a acelor locuri, cîntînd în frunziș ori aruncînd priviri, cu ochi pătrunzători și strălucitori, din tufele joase sau grozama încîlcită. Era greu să treacă de la acest pas liber și fără opreliști, dirijat doar de propria ei voință,

la mersul egal și potrivit pe străzile din Milton. Dar și-ar fi rîs de sine dacă i-ar fi păsat de această schimbare, cu condiția să nu fi fost însoțită de o neplăcere mult mai serioasă.

Tocmai prin această margine a orașului unde se afla Grampton ducea drumul spre cartierul fabricilor. Pe ulițele dosnice din jur se aflau multe fabrici, de unde se scurgeau șuvoaie de bărbați și femei, de două sau de trei ori pe zi. Pînă să învețe orele lor de intrare și ieșire, Margaret nimerise, din păcate, de multe ori în mijlocul lor. Mergeau grăbiți, cu figuri netemătoare, pline de cutezanță, rîzînd și glumind cu glas tare, mai cu seamă de toți cei ce păreau să le fie superiori în rang sau situație socială. Vocile lor nestăpînite, nepăsarea față de toate regulile obișnuite de politețe în comportarea pe stradă, la început o speriară puțin pe Margaret. Fetele, cu felul lor liber de a se purta, impertinent dar nu neprietenos, făceau comentarii asupra îmbrăcămintei ei, atingînd chiar șalul ori rochia ca să vadă din ce material este ; mai mult, o dată sau de două ori au întrebat-o despre vreun detaliu al toaletei pe care îl admiraseră mai mult. Ca femeie, înțelegea atît de bine preocuparea lor pentru îmbrăcăminte încît, plină de amabilitate, le răspunse bucuroasă la întrebări, de îndată ce își dădu seama ce urmăreau, zîmbindu-le cu simpatie. Nu o deranjau, oricît de multe ar fi fost și oricît de tare ar fi vorbit sau oricît de nestăpînite le-ar fi fost gesturile. În același timp, însă, se ferea și se temea de bărbații din fabrici, care nu se legau de îmbrăcămintea, ci de aspectul ei, cu tot atîta îndrăzneală. Și Margaret, care pînă acum resimțise ca o impertinență chiar și cea mai rafinată remarcă asupra înfățișării ei, trebuia să rabde admirația fățișă a acestor bărbați care nu umblau cu ascunzișuri. Dacă ar fi fost mai puțin speriată de larma bărbaților gălăgioși, și-ar fi dat seama curînd că tocmai felul lor de a fi, deschis, le dovedea lipsa intenției de a o jigni într-un fel. Teama o făcea să-i izbucnească fulgerări de indignare ; se înroșea toată și ochii întunecați îi aruncau flăcări cînd le auzea vorbele. Cîteva din aceste remarci ale lor, totuși, cînd ajungea în siguranța tihnită a casei, o amuzau, chiar dacă o înfuriau.

Astfel, într-o zi, trecînd prin dreptul unui grup de bărbați, printre remarcile obișnuite — „Grozav mi-ar plăcea să fii drăguța mea !“ — unul adăugă :

— Chipul tău mîndru, frumoasa mea, face ziua să pară mai luminoasă.

Iar în altă zi, pe cînd zîmbea, fără să-și dea seama, la un gînd trecător, un muncitor între două vîrste, sărăcăcios îmbrăcat, îi spuse :

— Ai de ce să zîmbești, drăguțo ; multe ar zîmbi dacă ar avea un chip așa de mîndru.

Părea atît de ros de griji, bietul om, încît Margaret nu se putu stăpîni să nu-i răspundă printr-un nou zîmbet, bucuroasă că înfățișarea ei, așa cum era, avea puterea să trezească un gînd plăcut. Omul păru să-și dea seama ce vroia să exprime privirea ei, și între ei se stabili o înțelegere tacită, ori de cîte ori întîmplarea le încrucișa cărările. Nu schimbaseră nici un cuvînt ; nu se spusese nimic, în afară de complimentul acela de la început ; totuși, cumva, Margaret se uita la el cu mai mult interes decît la oricine altcineva din Milton. O dată sau de două ori, duminica, îl văzu întovărășit de o fată tînără, fără îndoială fiica lui, care părea chiar și mai slăbuță și șubrezită la sănătate decît el.

Într-o zi, Margaret și tatăl ei se plimbară pînă la cîmpia ce se întindea în jurul orașului ; era primăvară timpurie și ea adunase cîteva flori de pe gardurile vii și din șanțuri — violete sălbatice, negelarițe mici, și altele de acest fel — tînjind în străfundul inimii după abundența înmiresmată de flori din sud. Tatăl ei o lăsase singură și se dusese în Milton după treburi ; și, pe drumul spre casă, își întîlni umilii prieteni. Fata se uită dornică la florile din mîna ei și, sub un impuls de moment, Margaret i le oferi. Ochii albaștri ca cerul ai fetei se luminară în timp ce le lua, și tatăl ei vorbi pentru ea.

— Mulțam, domnișoară. Bessy s-o gîndi cu mult drag la flori ; zău că da ; și io m-oi gîndi mult la bunătatea 'mneatale. Socot că nu ești de pe-aici, nu ?

— Nu! și Margaret aproape că oftă. Vin din sud — din Hampshire, adăugă, temîndu-se însă să nu-l jignească în neștiința lui, dacă-i amintea de o regiune de care el habar n-avea.

— E mai jos de Londra, nu? Io vin de pe lîngă Burnley, ca' la patruzeci de mile spre nord. Și iacă, vezi, nordu', și sudu' se-ntîlniră și se-mprieteniră cumva în locu' ăsta-necat în fum.

Margaret își încetinise mersul ca să păsească alături de cei doi, căci omul își potrivise umbletul după slăbiciunea fiicei lui. Acum îi vorbi fetei, cu o notă de gingășie plină de milă în tonul vocii ei, ceea ce îi merse drept la inima tatălui.

— Mi-e teamă că nu ai prea multă putere.

— Nu, răspunse fata, și nici n-o să am vreodată.

— În curînd vine primăvara, spuse Margaret, vrînd parcă să-i sugereze gînduri mai plăcute, pline de speranță.

— Primăvară ori vară, tot n-o să mă fac bine, vorbi fata, liniștită.

Margaret privi în sus spre bărbat, aproape așteptîndu-se s-o contrazică, sau măcar să zică ceva în stare să schimbe siguranța deznădăjduită a fetei. Dar, în loc de așa ceva, iată ce spuse:

— Mă tem că grăiește adevărul. Boala a cam doborît-o biata de ea.

— O să fie primăvară veșnică acolo unde o să mă duc, și flori, și imortele, și straie frumoase, pe deasupra.

— Biată copilă, biata copilă! vorbi tatăl ei cu glas coborît. Nu-s prea sigur că o să dai de ele; da' e o mîngîiere pentru tine, biată copilă, biată copilă. Și bietul tău tată! Și zilele alea or să vie curînd.

Margaret se simți tulburată de vorbele lui — tulburată, dar nu înciudată; mai curînd atrasă și interesată.

— Unde stați? Cred că sîntem vecini, că prea ne întîlnim des pe drumul ăsta.

— Avem locuința la număru' nouă, pe strada Frances, a doua pe stînga după ce treci de „Dragonu' de aur".

— Şi cum te cheamă ? Trebuie să-ţi ştiu şi numele.

— Nu mi-e deloc ruşine de numele meu. Nicholas Higgins îmi zice. Pe ea o cheamă Bessy Higgins. Pen-ce vrei să-l ştii ?

Margaret rămase surprinsă de această ultimă întrebare, căci la Helstone era de la sine înţeles, dacă punea asemenea întrebări, că avea să vină pe la bietul om sărman de al cărui nume şi locuinţă întrebase.

— M-am gîndit — adică voiam să vin să vă văd.

Şi deodată rămase stingherită, căci nu putea să le explice de ce voia să-i viziteze, în afară de o curiozitate binevoitoare faţă de cineva străin. Gestul ei părea pe neaşteptate o impertinenţă, şi citi asta în ochii omului.

— Nu-s prea bucuros să vină oameni străini la mine în casă. Dar, văzînd cum i se împurpurează obrajii, se înduplecă şi adăugă : Eşti străină pe-aci, cum s-ar spune, şi poate că nu-i ştii pe mulţi de-aci ; şi i-ai dat fetiş-canei mele florile astea din mîna 'mneatale ; — zic, să vii dacă vrei.

Margaret era gata să rîdă, dar se simţi şi puţin înţepată de acest răspuns. Nu prea ştia dacă să se ducă într-un loc unde parcă i se făcea o favoare să fie invitată. Dar cînd ajunseră în oraş, pe strada Frances, fata se opri o clipă şi spuse :

— N-o să uitaţi să veniţi pe la noi.

— Da, da, spuse tatăl, nerăbdător, o să vină. E niţel cam pornită acu', fiindcă zice că puteam să vorbesc mai frumos ; da' o să mai chibzuiască oleacă, şi o să vină. Pot să-i citesc pe faţa ei frumoasă şi mîndră — cantr-o carte. Hai, Bess ; sună clopotu'la fabrică.

Margaret se îndreptă spre casă, gîndindu-se la noii ei prieteni, amuzată oarecum de felul cum omul îşi dăduse seama de ce se petrecea în mintea ei. Din acea zi, Milton îi păru un loc mai luminos. Nu din pricina zilelor lungi, pustii şi însorite ale primăverii, şi nici pentru că timpul o împăca încet cu oraşul în care stătea. Ci pentru că găsise o preocupare legată de oamenii de acolo.

CAPITOLUL IX

PREGĂTIRI DE CEAI

„Din luturi fine, porțelanuri viorii,
Pictate cu aur și vrîstate-n linii azurii,
Primi-vor din India frunzele aromate,
Sau din Mocca, boabe de cafea, coapte".

A.L. BARBAULD

A DOUA ZI după întîlnirea cu Higgins și cu fiica lui, domnul Hale urcă sus, în salonașul mic, la o oră neobișnuită. Se tot învîrtea prin cameră, mergînd de la un obiect la altul, ca și cum le-ar fi cercetat pe rînd, dar Margaret înțelese că o făcea din nervozitate — un mod de a amîna ceva ce avea de spus, dar temîndu-se totuși s-o spună. În sfîrșit, zise :

— Draga mea, l-am invitat pe domnul Thornton la ceai astă-seară.

Doamna Hale stătea rezemată în fotoliu, cu ochii închiși și cu o expresie de suferință pe chip, care îi devenise obișnuită în ultimul timp. Dar la aceste cuvinte ale soțului ei, se înălță, gata de ceartă :

— Pe domnul Thornton ! — și în seara asta ! Oare ce nevoie are omul ăsta să vină la noi ? Și Dixon care tocmai s-a apucat să-mi spele muselinele și dantelele, și apa nu-i bună deloc, cu vîntul ăsta groaznic de la răsărit, care cred că bate tot anul în Milton.

— Vîntul își schimbă direcția, draga mea, spuse domnul Hale uitîndu-se pe geam la fumul dus de vînt de la răsărit — numai că nu prea știa unde sînt punctele cardinale, și le potrivea mai curînd la întîmplare, după împrejurări.

— Asta să i-o spui altuia ! și doamna Hale se înfioră, înfășurîndu-și șalul și mai strîns în jur. Dar, fie că bate de la răsărit, fie că bate de la apus, bănuiesc că omul acela tot va veni.

— Oh, mamă, înseamnă că nu l-ai văzut niciodată pe domnul Thornton. E genul de om dispus să înfrunte

orice îi stă împotrivă — dușmani, vînt sau împrejurări. Cu cît plouă mai mult și bate vîntul mai tare, cu atît mai siguri trebuie să fim că o să vină. Dar mai bine să mă duc s-o ajut pe Dixon. Încep să devin tare pricepută la scrobit. Și omul o să se mulțumească să discute cu tata. Tată, abia aștept să-l văd pe noul dumitale prieten. Știi, nu l-am văzut decît o dată, și atunci eram atît de nedumeriți ce să ne spunem unul altuia, încît nu ne-am înțeles prea bine.

— Nu cred că o să-ți placă vreodată, sau că o să-l găsești prea simpatic, Margaret. Nu e un bărbat prea curtenitor.

Margaret își ridică bărbia, oferind privirilor curba disprețuitoare a gîtului.

— Nu-i admir prea mult pe bărbații curtenitori, tată. Dar domnul Thornton vine la noi ca prieten al dumitale — ca unul care te-a apreciat...

— Singurul din Milton, spuse doamna Hale.

— Astfel încît îi vom ura bun venit și îi vom oferi cîteva prăjituri cu nucă de cocos. Dixon se va simți măgulită dacă o rugăm să facă prăjituri ; iar eu o să am grijă să-ți calc bonetele, mamă.

Nu o dată își dori în dimineața aceea Margaret ca domnul Thornton să fi fost cît mai departe. Se gîndise să facă altceva : să-i scrie lui Edith, să citească din Dante, să se ducă pe la familia Higgins. Și, în schimb, călca și tot călca, ascultînd văicărelile lui Dixon și nădăjduind că, dacă o căina destul, ar putea s-o scape măcar pe doamna Hale de jelaniile ei. Din cînd în cînd, Margaret se străduia să-și amintească faptul că tatăl ei avea o deosebită stimă pentru domnul Thornton, ca să mai uite de enervarea și de oboseala ce-o copleșeau, pricinuindu-i și o puternică durere de cap, obișnuită la ea în ultima vreme. De-abia putea să mai scoată un cuvînt cînd, în sfîrșit, se așeză și îi raportă mamei că nu mai era Peggy spălătoreasa, ci redevenise domnișoara Margaret Hale. Vrusese să facă o glumă, ca să descopere imediat, blestemîndu-și limba ascuțită, că mama ei o luase în serios.

— Oh, dacă cineva mi-ar fi spus, pe vremea cînd eram domnișoara Beresford și una dintre frumusețile comitatului, că fata mea va trebui să stea în picioare jumătate de zi, muncind ca o slujnică într-o bucătărie mizerabilă, ca să putem primi cum se cuvine un negustor, și că acest negustor va fi doar...

— Oh, mamă, exclamă Margaret, ridicîndu-se, nu mă pedepsi pentru niște vorbe ușuratice. Nu-mi pasă dacă trebuie să calc, ori să fac orice fel de muncă pentru dumneata și pentru tata. Știu că rămîn o doamnă, prin naștere și educație, chiar dacă ajung să frec podelele sau să spăl farfuriile. Acum sînt obosită, dar o să-mi treacă repede ; peste jumătate de oră, o să fiu în stare s-o iau de la capăt. Cît despre faptul că domnul Thornton e negustor, asta e și pace ! — nu mai are ce face acum, bietul om. Nu cred că dacă va mai învăța, îi va ajuta la ceva.

Și, ridicîndu-se încet, Margaret se duse în camera ei ; căci dintr-o dată simți că nu mai poate să rabde.

Chiar în acel moment, în casa domnului Thornton avea loc o scenă asemănătoare, și totuși diferită. O doamnă osoasă, trecută de mult de vîrsta mijlocie, stătea și cosea într-o sufragerie austeră, frumos mobilată. Trăsăturile ei, ca și silueta, erau mai curînd puternic conturate și masive decît greoaie. Fața îi trecea încet de la o expresie hotărîtă la o alta, la fel de hotărîtă. Nu exista o mare varietate de expresii pe chipul ei ; dar cei care o priveau o dată, în general o priveau din nou ; chiar și trecătorii își întorceau puțin capul pentru a se mai uita la femeia hotărîtă, severă și demnă care pe stradă nu-și pierdea vremea cu amabilități mărunte, ci își vedea nesovăitoare de drum, îndreptîndu-se cu fermitate spre locul unde vroia să ajungă.

Era îmbrăcată în mătase trainică, de culoare închisă ; nici măcar un firicel nu era ros sau decolorat. Cîrpea o față de masă mare și lungă dintr-o țesătură extrem de fină, ridicînd-o din cînd în cînd la lumină, ca să descopere locurile mai subțiate, unde trebuia să țeasă cu grijă. Nu se găsea nici o carte în încăpere, în afară de *Comentariile la Biblie* de Matthew Henry ; cele șase volume

stăteau pe bufetul masiv, la mijloc, mărginite într-o parte de un samovar, iar în cealaltă de o lampă. Dintr-o încăpere mai îndepărtată se auzea exersîndu-se la pian. Cineva repeta întruna o piesă de salon, cîntînd-o foarte repede; fiecare a treia notă, în medie, fiind atinsă prost, sau complet sărită, iar jumătate din ultimele acorduri fiind false, dar cu totul mulţumitoare pentru pianist. Doamna Thornton auzi nişte paşi sugerînd o hotărîre asemănătoare cu a ei, prin faţa uşii sufrageriei.

— John! Tu eşti?

Fiul ei deschise uşa şi intră.

— Ce te-a adus acasă atît de devreme? Credeam că te duci să iei ceaiul la acel domn Hale, prietenul domnului Bell.

— Asta şi fac, mamă; am venit acasă să mă schimb!

— Să te schimbi! Hm! Pe vremea mea, tinerilor le ajungea să se îmbrace o dată pe zi. De ce să te schimbi cînd te duci să bei o ceaşcă de ceai la un paroh bătrîn?

— Domnul Hale e un gentleman, iar soţia şi fiica lui sînt nişte doamne.

— Soţia şi fiica! Şi ele dau lecţii? Povesteşte-mi şi mie ce fac. Nu ai pomenit niciodată de ele.

— Nu, mamă, pentru că n-am văzut-o pe doamna Hale; iar pe domnişoara Hale am văzut-o doar timp de o jumătate de oră.

— John, ai grijă să nu te laşi prins de o fată fără un ban.

— Nu mă las uşor prins, mamă, şi cred că o ştii. Dar n-ar trebui să vorbeşti de domnişoara Hale în modul acesta jignitor pentru mine. N-am observat pînă acum ca vreo tînără domnişoară să fi încercat să mă prindă, şi nici nu cred că vreuna şi-a dat această osteneală zadarnică.

Doamna Thornton n-avea chef să se dea bătută în faţa fiului ei; dealtfel era, în general, o femeie plină de mîndrie.

— În fine! Îţi spun doar să ai grijă. Poate că fetele noastre din Milton au destulă minte şi bun-simţ ca să nu plece la vînătoare de soţi; dar această domnişoară

Hale e originară dintr-un comitat aristocratic, unde, dacă e adevărat ce se spune, fetele știu cum să pună mîna pe un soț bogat.

Domnul Thornton își încruntă sprîncenele și mai făcu un pas în cameră.

— Mamă (rîzînd scurt și disprețuitor), o să-ți mărturisesc totul. Singura dată cînd am văzut-o pe domnișoara Hale, m-a tratat cu o politețe arogantă, străbătută de o puternică nuanță de dispreț. A rămas rezervată, ca și cînd ar fi fost o regină, iar eu, vasalul ei umil și nespălat. Fii liniștită, mamă.

— Nu! Nu sînt nici liniștită, nici mulțumită. Ce drept avea ea, fată de preot renegat, să strîmbe din nas în fața ta! Nu mi-aș schimba hainele pentru nici unul din ei — impertinenții! — dacă aș fi în locul tău.

Domnul Thornton spuse, în timp ce ieșea din cameră:

— Domnul Hale e amabil; binevoitor și învățat. Nu e impertinent. Cît despre doamna Hale, o să-ți spun diseară cum e, dacă o să vrei să auzi.

Închise ușa și plecă.

„Să-l disprețuiască pe fiul meu! Auzi, să-l trateze ca pe un vasal! Hm! Aș vrea să știu unde ar mai găsi unul ca el! Are inima cea mai nobilă și mai cutezătoare din cîte am cunoscut. Nu fiindcă sînt mama lui! Pot să văd lucrurile așa cum sînt, fără să închid ochii! Știu cum e Fanny; și știu cum e John. Să-l disprețuiască! O urăsc!"

CAPITOLUL X

FIER FORJAT ȘI AUR

„Sîntem copacii care-n clătinări
Se încleștează și mai tare-n glie".

GEORGE HERBERT

DOMNUL THORNTON părăsi casa fără să mai treacă prin sufragerie. Întîrziase puțin și o porni cu pas grăbit spre Crampton. N-ar fi vrut pentru nimic în lume să-și jignească noul prieten prin lipsă de punctualitate.

Ceasul bisericii bătea șapte și jumătate tocmai cînd aștepta ca Dixon să catadicsească să deschidă, parcă și mai înceată în mișcări cînd trebuia să coboare de pe piedestal ca să răspundă la clopoțelul de la intrare. Poftit în salonul cel mic, fu întîmpinat cu amabilitate de domnul Hale, care îl conduse sus, la soția lui ; figura ei palidă și silueta înfășurată în șaluri constituiau o scuză tăcută pentru moleșeala distantă a salutului. Margaret tocmai aprindea lampa, căci se lăsa întunericul. O lumină blîndă se difuza în mijlocul camerei întunecate din care, după obiceiul de la țară, nu fusese alungat cerul nopții și bezna de afară.

Odaia aceasta contrasta izbitor cu cea pe care abia o părăsise : aceea era spațioasă, cam greoaie, fără vreun semn că ar fi locuită de o femeie, în afară de colțul unde obișnuia să stea mama lui, și fără alte comodități, decît cele pentru mîncat și băut. Era evident o sufragerie ; era camera pe care o alesese mama lui ca să stea în ea ; și dorința ei era lege în casă. Salonul familiei Hale, însă, arăta cu totul altfel : era de două ori — de douăzeci de ori mai distins ; și nici pe sfert atît de confortabil. Aici nu se vedeau oglinzi, nici măcar o fărîmă de sticlă în care să se răsfrîngă lumina, avînd același rost ca și apa într-un peisaj ; nici un ornament ; culori calde și sobre, scoase în evidență de perdelele de creton și de husele scaunelor, aduse din neprețuitul Helstone. Un *secrétaire* deschis era așezat sub fereastra opusă ușii ; în fața celeilalte ferestre se vedea un postament cu un vas înalt, de porțelan alb, din care atîrnau ghirlande de iederă englezească, ramuri de mesteacăn de un verde pal și frunze de fag arămii. Ici-colo se zăreau coșulețe drăguțe de lucru ; și diferite cărți, indiferent dacă erau legate sau nu, zăceau pe masă, părînd a fi fost curînd lăsate din mînă. În spatele ușii era o altă masă, pregătită pentru ceai, cu o față de masă albă, pe care fuseseră aranjate prăjituri cu nucă de cocos și un coșuleț plin cu portocale și mere rumene de soi american, pe așternut de frunze.

Domnului Thornton i se păru că toate aceste atenții delicate erau ceva obișnuit în familie ; și, în mod spe-

cial, se potriveau cu Margaret. Ea stătea lîngă masa pentru ceai, într-o rochie de muselină de culoare deschisă, cu mult trandafiriu. Părea să nu ia parte la conversație, ocupată doar cu ceștile de ceai, printre care mîinile ei rotunde de culoarea fildeșului se mișcau cu o eleganță grațioasă și liniștită. Avea o brățară care cădea mereu pe încheietura rotundă. Domnul Thornton o urmărea cum își punea la loc podoaba sîcîitoare, cu mult mai multă atenție decît îl asculta pe tatăl ei. Părea fascinat, urmărind cum împingea brățara în sus, nerăbdătoare, pînă cînd se imobiliza în carnea moale ; ca apoi să observe cum alunecă iar — și aproape că ar fi putut exclama : „Uite, iar cade !"

Rămăseseră atît de puține pregătiri pentru ceai după sosirea lui, încît aproape că îi păru rău că trebuie să înceapă să mănînce și să bea, renunțînd s-o mai urmărească pe Margaret. Ea îi înmînă ceașca cu ceai, cu aerul mîndru al unei sclave îndărătnice ; dar nu-i scăpă clipa cînd putea să-i mai ofere o ceașcă ; și grozav i-ar fi plăcut s-o vadă făcînd și pentru el același lucru ca pentru tatăl ei, care îi apucă două degete în mîna lui de bărbat, și le folosi în chip de cleștișor pentru zahăr. Domnul Thornton îi văzu ochii frumoși ridicați spre tatăl ei, plini de lumină, pe jumătate rîzători, pe jumătate plini de dragoste, în timpul acestui moment de pantomimă, neobservat, cum își închipuiau ei, de nimeni. Paloarea feței și tăcerea ei arătau că o mai durea capul ; dar era hotărîtă să intervină în discuție, dacă s-ar fi ivit vreo pauză nefericită, mai curînd decît să-l lase pe prietenul, elevul și oaspetele tatălui ei să se simtă în vreun fel neglijat. Dar conversația continua ; și Margaret se retrase într-un colț, lîngă mama ei, cu lucrul în mînă, după ce se strînseseră ceștile de ceai ; și simți că-și poate lăsa gîndurile să rătăcească în voie, fără teamă că va trebui pe neașteptate să umple un gol în discuție.

Domnul Thornton și domnul Hale erau amîndoi absorbiți într-un subiect început la ultima lor întîlnire. Margaret reveni în prezent în urma unei observații banale, în șoaptă, a mamei ei ; și, ridicîndu-și brusc ochii de pe lucru, rămase surprinsă de diferența dintre aspec-

tul exterior al domnului Hale și cel al domnului Thornton, indicînd firi cu totul opuse. Tatăl ei, subțiratic, părea din această cauză mai înalt decît era în realitate, dacă nu era pus în contrast, ca acum, cu trupul înalt și solid al celuilalt. Chipul tatălui ei avea trăsături blînde și nedecise, cu un fel de undă tremurătoare ce se vălurea peste ele, trădînd orice emoție cît de trecătoare; pleoapele erau mari și arcuite, dînd ochilor o frumusețe deosebită, molatecă, aproape feminină. Sprîncenele erau și ele frumos arcuite, dar, datorită genelor lungi și visătoare, păreau prea departe deasupra ochilor. Cît despre domnul Thornton, avea sprîncenele drepte și joase, aproape de ochii limpezi, adînci și serioși care, fără a fi exagerat de tăioși, păreau destul de atenți, pentru a pătrunde chiar în miezul lucrului la care privea. Trăsăturile feței erau ferme, ca cioplite în marmură, și se adunau mai ales în jurul buzelor, strînse ușor peste un șirag de dinți atît de frumoși, atît de fără cusur, încît părea să fi răsărit deodată soarele cînd, rareori, surîsul strălucitor, ivindu-se într-o clipă și luminîndu-i ochii, schimba întreaga-i înfățișare, de la expresia austeră, hotărîtă, a unui om gata să facă și să îndrăznească orice, la bucuria profundă și sinceră de moment — pe care nimeni în afară de copii n-o arată de obicei fără a se sfii. Lui Margaret îi plăcu zîmbetul; fusese primul lucru pe care îl admirase la noul prieten al tatălui ei; și contrastul dintre firile lor, vizibil în toate aceste amănunte remarcate de ea, părea să explice atracția pe care o simțeau evident unul față de celălalt.

Se apucă să pună din nou rînduială în sculurile de lînă ale mamei și se lăsă cuprinsă de propriile ei gînduri — iar domnul Thornton păru să uite de ea, ca și cînd n-ar fi fost în cameră, atît de absorbit îi explica domnului Hale ce putere uriașă avea, și totuși cît de gingaș se manevra ciocanul pneumatic, care îi amintea domnului Hale de poveștile minunate despre duhurile supuse din *O mie și una de nopți* — înălțîndu-se într-o clipă de la pămînt la cer și umplînd toată imensitatea

orizontului, că în clipa următoare să fie înghesuiți, ascultători, într-un vas destul de mic ca să-l țină un copil în mînă.

— Și această închipuire a puterii, această realizare concretă a unui gînd uriaș, a ieșit din creierul unui om din orașul nostru. Acest om are darul de a urca, treaptă cu treaptă, de la fiecare miracol pe care-l înfăptuiește, spre miracole și mai mari. Și țin să vă spun că sînt printre noi mulți care, la moartea lui, vor putea să-i ia locul și să continue acest război care silește și va sili toată forța materială să se supună științei.

— Lauda pe care le-o aduceți îmi amintește de versurile acestea de demult:

„Am o sută de căpitani în Anglia", spuse,
„Și-acesta e la fel de bun ca oricare."

Auzindu-l pe tatăl ei recitînd versurile, Margaret ridică brusc privirea, cu o expresie întrebătoare în ochi. Cum ajunseseră oare de la roți dințate la vechea baladă *Chevy Chase?*

— Nu că-i laud, replică domnul Thornton, sînt pur și simplu fapte. Nu o să tăgăduiesc că sînt mîndru că aparțin unui oraș — sau aș spune mai curînd unui district — ale cărui necesități dau naștere unei astfel de concepții mărețe. Mai bine să fiu aici un om care trudește și suferă — nu, care n-o scoate la capăt și nu izbindește în nimic — decît să duc o viață searbădă și prosperă în monotonia putredă a ceea ce numiți societate mai aristocratică acolo în sud, cu zilele ce se scurg lente, tihnite și lipsite de griji. Acolo ți se lipește mierea de tine și nu mai poți să te înalți și să zbori.

— Cred că vă înșelați, intră Margaret în vorbă, stîrnită de defăimarea sudului ei iubit, repezindu-se cu atîta vehemență să-l apere, încît obrajii i se înroșiră și lacrimi de furie îi umplură ochii. Nu știți nimic despre sud. Dacă acolo e mai puțină aventură și mai puțin progres — bănuiesc că nu trebuie să spun mai puțină frămîntare — în ce privește spiritul negustoresc de risc, care pare o condiție indispensabilă pentru apariția acestor minunate invenții, în schimb vezi și mai puțină suferință.

Aici oamenii merg pe străzi cu ochii plecați în pămînt, chinuiți de necazuri sau griji — și nu numai că suferă, dar și urăsc. Știu, există și în sud oameni săraci, dar pe fața lor n-o să vezi expresia aceea cumplită, trădînd simțămîntul amarei nedreptăți, pe care o văd aici. Nu cunoașteți sudul, domnule Thornton, încheie ea, căzînd din nou într-o tăcere hotărîtă, supărată pe sine că spusese atît de mult.

— Dar îmi îngăduiți să spun că nici dumneavoastră nu cunoașteți nordul? întrebă el, cu nespusă blîndețe în ton, căci văzuse că o rănise.

Margaret păstră însă mai departe, hotărîtă, tăcerea; tînjind după cuibul acela drag din Hampshire în care se simțise la adăpost și pe care-l părăsise, cu o nostalgie care o făcu să-și dea seama că vocea i-ar fi tremurat dacă ar fi scos un cuvînt.

— Oricum, domnule Thornton, spuse doamna Hale, nu puteți tăgădui că Milton este un oraș mult mai murdar și mai plin de fum decît oricare din sud.

— Mi-e teamă că, în ceea ce privește curățenia, vă dau dreptate, spuse domnul Thornton, cu un zîmbet rapid care-i lumină chipul. Dar sîntem obligați de Parlament să ardem propriul nostru fum; așa că, asemenea copiilor cuminți, o să facem ce ni se spune — uneori.

— Dar, am impresia că mi-ați spus că ați modificat coșurile, ca să absoarbă fumul, nu-i așa? întrebă domnul Hale.

— Ale mele le-am modificat de bună voie, înainte ca Parlamentul să-și vîre nasul. Am făcut, e-adevărat, cheltuieli, dar sînt răsplătit prin economia de cărbune. Nu sînt sigur că aș fi făcut-o, dacă aș fi așteptat pînă la votarea legii. Oricum, ar fi trebuit să aștept să fiu reclamat și amendat, și să fac toate obstrucțiile pe care le poate oferi cineva în mod legal. Numai că orice lege a cărei promulgare depinde de denunțuri și amenzi devine inertă tocmai din cauza acestei odioase mașinării. Mă îndoiesc că a fost reclamat vreun coș din Milton în ultimii cinci ani, deși cîteva dintre ele emană constant o treime din cărbunele folosit, sub forma a ceea ce se numește aici fum neparlamentar.

— Tot ce știu e că este cu neputință să ții perdelele de muselină curate aici mai mult de o săptămînă ; pe cînd la Helstone, nici nu mă gîndeam să le spăl mai des decît o dată pe lună sau chiar mai rar, și nici măcar nu erau murdare. Cît despre mîini — Margaret, de cîte ori ai zis că te-ai spălat pe mîini în dimineața asta, pînă la douăsprezece ? De trei ori, nu-i așa ?

— Da, mamă.

— După cîte văd, spuse domnul Hale, se pare că aveți obiecțiuni puternice împotriva actelor Parlamentului și a întregii legislații ce afectează felul dumneavoastră de a vă gospodări aici, la Milton.

— Da, am ; și mai sînt mulți alții care au. Și pe bună dreptate, cred. Tot mecanismul — nu mă refer acum la mașinăria de lemn și de fier — țesătoriilor de bumbac este atît de nou, încît nu e de mirare că nu funcționează perfect în toate părțile deodată. Cum stăteau lucrurile acum șaptezeci de ani ? Și astăzi, care e situația ? Materiile prime, neprelucrate, sosesc deodată ; oameni cu același nivel de educație și poziție socială au ajuns, dintr-o dată, în posturi diferite — de stăpîni și subordonați — ; datorită inteligenței native, sau profitînd de ocazii favorabile și posibilități, unii s-au diferențiat și și-au dat seama ce viitor mare era ascuns în modelul rudimentar al lui Sir Richard Arkwright. Dezvoltarea rapidă a ceea ce am putea numi un nou comerț a dat acestor primi stăpîni o imensă putere, a bogăției și autorității. Nu vreau să spun că numai asupra muncitorilor ; vreau să spun că și asupra cumpărătorilor — asupra pieței din întreaga lume. Vedeți, pot să vă dau ca exemplu un anunț inserat acum mai puțin de cincizeci de ani într-un ziar din Milton, că domnul Cutare (unul din cei șase specialiști în imprimarea stambei din acea vreme) închide magazinul în fiecare zi la prînz ; așa că toți cumpărătorii trebuiau să vină înainte de acea oră. Imaginați-vă un om impunînd în acest mod timpul cînd vinde și timpul cînd nu vinde. Astăzi, însă, cred că dacă un client bun ar vrea să vină chiar și la miezul nopții, m-aș scula și aș sta cu pălăria în mînă la dispoziția lui.

Margaret își strînse buzele, dar își impuse să asculte ; nu se mai putea retrage în propriile ei gînduri.

— Spun aceste lucruri doar pentru a arăta ce putere, aproape nelimitată, aveau industriașii pe la începutul acestui secol. Oamenii erau orbiți de ea. Că un om reușea în speculații, acesta nu era un motiv să aibă mintea echilibrată în toate celelalte domenii. Dimpotrivă, simțul său de dreptate și simplitatea lui erau deseori înăbușite sub prisosul de avuție care se revărsase asupră-i ; și se spun povești ciudate despre extravaganța fără margini a felului de trai pe care și-l îngăduiau în zilele de sărbătoare acești lorzi timpurii ai bumbacului. De asemenea, nu poate exista nici o îndoială privind tirania pe care o exercitau asupra muncitorilor. Știți proverbul, domnule Hale : dă-i obrazniculuí un deget și el îți ia toată mîna — ei bine, cîțiva dintre industriașii din acele vremuri de început au luat într-adevăr totul — strivind fără nici o remușcare sub copitele cailor oasele și carnea oamenilor. Dar, încetul cu încetul, a venit reacția ; au apărut mai multe fabrici, mai mulți stăpîni ; era nevoie de mai mulți oameni. Puterile stăpînilor și subordonaților au devenit mai echilibrate ; așa că acum bătălia se duce destul de echilibrat între cele două clase. Cu greu ne vom supune hotărîrii unui arbitru, și cu atît mai puțin amestecului unui băgăreț care are doar niște cunoștințe superficiale despre situația reală, chiar dacă acest băgăreț se numește Înalta Curte a Parlamentului.

— E nevoie să o numiți luptă între cele două clase ? întrebă domnul Hale. Știu că folosirea acestui termen vă dă o imagine mai exactă a stării reale de lucruri.

— E adevărat ; și cred că este cu atît mai multă nevoie, cu cît înțelepciunea prevăzătoare și purtarea bună sînt întotdeauna potrivnice ignoranței și nechibzuinței. Este un lucru admirabil în sistemul nostru că un muncitor se poate ridica la puterea și poziția unui stăpîn prin propriile sale eforturi și printr-o comportare adecvată ; că, în fond, oricine folosește ca normă de conduită bunacuviință și cumpătarea și își respectă îndatoririle, intră în

rîndurile noastre ; uneori se poate să nu devină un stăpîn, ci doar supraveghetor, casier, contabil, slujbaș aflat de partea autorității și a ordinii.

— Dacă vă înțeleg bine, îi socotiți deci dușmanii dumneavoastră pe cei care, indiferent din ce cauză, nu reușesc să se ridice în lume, spuse Margaret, pe un ton limpede și rece.

— Îi socotesc, negreșit, propriii lor dușmani, spuse el repede, oarecum atins de dezaprobarea trufașă ascunsă în forma exprimării ei și în tonul folosit.

Dar, după o clipă, onestitatea lui lipsită de ascunzișuri îl făcu să simtă că nu dăduse decît un răspuns echivoc la spusele ei ; și, oricît de dispreţuitoare ar fi, era o datorie față de sine însuși să-i explice, pe cît de exact posibil, ce voise să spună. Era însă foarte greu să desparți interpretarea ei și s-o izolezi de ceea ce voise el să spună. Și-ar fi putut ilustra cel mai bine ideile povestindu-le cîte ceva despre viața lui ; dar nu era un subiect prea intim ca să-l discuți cu niște străini ? Totuși i se păru modul cel mai simplu și mai direct de a explica ce anume voise să spună ; astfel încît, dînd deoparte sfiicIunea care-i adusese o îmbujorare de moment în obraji, începu :

— Nu vorbesc fără rost. Acum șaisprezece ani, tatăl meu a murit lăsîndu-ne într-o situație materială grea. Am fost nevoit să întrerup școala și a trebuit să devin bărbat (așa cum am putut) în cîteva zile. Aveam o mamă cum puțini sînt binecuvîntați să aibă ; o femeie de mare tărie și cu o hotărîre de nestrămutat. Ne-am mutat într-un tîrgușor, unde traiul era mai ieftin decît la Milton și unde am început să muncesc într-un magazin de postavuri (un loc ideal, aș putea spune, pentru a obține cunoștințe despre profituri). Săptămînă de săptămînă, venitul nostru ajungea la cincisprezece șilingi, din care trebuiau să trăiască trei persoane. Mama a făcut în așa fel încît să punem regulat deoparte trei din acești cincisprezece șilingi. Acesta a fost începutul și atunci am învățat ce este dăruirea de sine. Acum, cînd îmi pot permite să îi ofer mamei confortul cuvenit mai curînd vîrstei ei, decît răspunzînd dorințelor ei, îi mulțumesc în sinea mea de

fiecare dată pentru învățămintele timpurii cîștigate. Acum cînd simt că n-a fost vorba la mine de noroc, nici de merit, nici de talent — ci doar de un mod de viață ce m-a învățat să nu pun preț pe privilegii incomplet dobîndite — chiar așa, nici măcar să-mi mai amintesc de ele — cred că această suferință, întipărită, după spusele domnișoarei Hale, pe fețele oamenilor din Milton, nu este decît pedeapsa firească pentru unele plăceri necinstit dobîndite într-o perioadă mai veche a vieții lor. Nu socot că oamenii dedați plăcerilor și toleranți cu ei înșiși sînt demni de ura mea ; mă uit la ei doar cu dispreț, pentru slăbiciunea lor de caracter.

— Dar ați avut parte de primele noțiuni ale unei bune instrucții, remarcă domnul Hale. Însuflețirea vie cu care îl citiți acum pe Homer îmi dovedește că nu vă este carte necunoscută ; ați citit-o cîndva și acum vă reamintiți doar vechile cunoștințe.

— E adevărat — am bîjbîit prin ea la școală ; îndrăznesc să spun că eram chiar socotit destul de bun la clasici în zilele acelea, deși de atunci latina și greaca mi-au zburat din minte. Dar vă întreb, ce fel de pregătire constituie asta pentru o viață ca cea pe care a trebuit s-o duc ? Absolut nici una. Categoric nici una. Din punctul de vedere al educației, orice om care știe să scrie și să citească pornește la egalitate cu mine, în ce privește totalitatea cunoștințelor într-adevăr folositoare pe care le aveam în acea vreme.

— Sincer vorbind, nu sînt de acord cu dumneavoastră. Dar poate că sînt eam pedant. Oare gîndul la simplitatea eroică a vieții homerice nu v-a îmbărbătat ?

— Nici un pic ! exclamă domnul Thornton, rîzînd. Eram prea ocupat ca să mă mai gîndesc la morți, atunci cînd viii se îmbulzeau lîngă mine, cot la cot, în lupta pentru pîine. Acum, cînd mama e la adăpost și se bucură de tihna cuvenită anilor ei, ca o răsplată pentru străduințele din trecut, mă pot întoarce la această veche povestire și mă pot bucura de ea pe de-a-ntregul.

— Pot spune că remarca mea s-a datorat simțului profesional, potrivit căruia fiecare își cunoaște mai bine nevoile, replică domnul Hale.

Cînd domnul Thornton se ridică să plece, după ce dădu mîna cu domnul și doamna Hale, se îndreptă către Margaret pentru a-și lua rămas bun de la ea în același fel. Era un obicei de mare familiaritate prin părțile acelea ; dar Margaret nu era pregătită pentru așa ceva. Se înclină doar, deși cînd văzu mîna întinsă pe jumătate, și apoi repede retrasă, regretă că nu-i ghicise intenția. Numai că domnul Thornton n-avea de unde să-i cunoască regretul, așa că, ieșind cu fruntea sus, bombăni în sinea lui pe cînd părăsea casa : „O fată mai mîndră și mai nesuferită n-am văzut niciodată. Uiți chiar și cît e de frumoasă cînd vezi cu cît dispreț se poartă cu oamenii".

CAPITOLUL XI

PRIMELE IMPRESII

„În sîngele nostru e fier, se spune,
Și două-trei fire sînt, poate, bune ;
Dar, o simt cu tărie, în el
Este puțin cam prea mult oțel".

ANONIM

— MARGARET, ÎNCEPU DOMNUL HALE, întorcîndu-se după ce își petrecuse oaspetele pînă jos, tocmai mă uitam la tine cînd domnul Thornton ne povestea că a fost băiat de prăvălie, și eram cam neliniștit. Vezi tu, eu o știam de la domnul Bell, și nu a fost o surpriză pentru mine ; dar mi-era teamă că o să te ridici și o să părăsești încăperea.

— Oh, tată ! doar nu vrei să spui că m-ai crezut atît de proastă ? De fapt, mi-a plăcut povestea vieții lui mai mult decît orice altceva din ce a spus. Tot restul m-a revoltat, prin duritatea cu care înfățișa lucrurile ; dar a vorbit despre sine cu atîta simplitate — cu atît de puțin din ostentația ce-i face vulgari pe negustători, și cu atîta respect și afecțiune pentru mama lui, încît era mai puțin

probabil să părăsesc încăperea atunci, decît cînd ridica în slăvi scumpul lui Milton, de parcă n-ar mai exista un loc ca ăsta pe lume ; sau cînd proclama liniștit că detestă oamenii care dau dovadă de nechibzuință nepăsătoare și de risipă, fără măcar să-i treacă prin cap că e de datoria lui să încerce să-i schimbe — să le ofere ceva din învățămintele primite acasă, cărora le datorează evident poziția de acum, oricare ar fi ea. Nu, mărturisirea lui că a fost băiat de prăvălie a fost lucrul care mi-a plăcut cel mai mult.

— Mă uimești, Margaret, vorbi mama ei. Tu, care la Helstone îi acuzai mereu pe oameni că sînt tejghetari ! Nu cred, domnule Hale, că ai făcut bine aducîndu-ne în casă o asemenea persoană, fără să ne fi spus dinainte ce a fost. M-am stăpînit tot timpul să nu-i arăt cît de tare m-au contrariat unele amănunte din povestea lui. Tatăl lui, care a murit lăsîndu-i „într-o situație materială grea". Poate că a murit chiar într-un azil de săraci !

— Nu sînt sigur că n-a fost ceva și mai rău decît un azil de săraci, replică soțul ei. Am auzit multe despre viața lui de la domnul Bell, înainte de a ne muta aici ; și, întrucît v-a povestit o parte, o să completez eu ceea ce nu a spus. Tatăl lui a făcut speculații nebunești, a pierdut totul, și apoi și-a pus capăt zilelor, neputînd suporta rușinea. Toți foștii lui prieteni au dat înapoi cînd au fost dezvăluite speculațiile lui necinstite — încercările lui crîncene și fără speranță de a recîștiga, cu banii altora, averea-i modestă. Nici unul din ei nu s-a oferit să-i ajute, pe mamă și pe băiat.. Cred că exista încă un copil, o fată ; prea mică pentru a cîștiga bani, dar care trebuia, desigur, întreținută. Oricum, nici un prieten nu a apărut atunci, și îmi închipui că doamna Thornton nu este genul care să aștepte gesturi de bunăvoință tîrzie. Așa că au plecat din Milton. Știam că băiatul a început să lucreze într-o prăvălie și, cu banii cîștigați, împreună cu ce-i mai rămăsese mamei lui, au trăit o bună bucată de vreme. Domnul Bell povestea că, de fapt, s-au mulțumit ani în șir numai cu terci — cum, n-ar putea spune ; dar, mult timp după ce creditorii renunțaseră la orice speranță privind datoriile bătrînului Thornton (dacă

avuseseră vreodată această speranță după ce bătrînul își pusese capăt zilelor), tînărul s-a întors în Milton și s-a dus frumos pe la fiecare creditor, plătindu-i prima rată din banii datorați. Fără zgomot — fără să-i adune pe creditori — totul a fost făcut în liniște și discret, dar pînă la urmă a plătit tot. L-a ajutat și faptul că unul dintre creditori, un tip ursuz (zice domnul Bell), l-a luat pe domnul Thornton ca partener.

— Asta e într-adevăr frumos, spuse Margaret. Ce păcat că o asemenea fire se degradează prin poziția lui socială de industriaș în Milton.

— Cum adică, se degradează ? întrebă tatăl.

— Oh, tată, cu felul lui de a verifica totul prin etalonul averii. Cînd vorbea despre forțele mecanice, era vădit că le privea numai ca niște căi noi de a extinde comerțul și de a face bani. Și săracii din jur — îi socotește săraci pentru că ar fi incapabili — aflîndu-se dincolo de hotarele compasiunii lui pentru că n-au caracterul lui de fier și, ca urmare, posibilitatea de a se îmbogăți.

— Nu incapabili ; nu a spus asta niciodată. Nechibzuiți și toleranți față de ei înșiși, au fost cuvintele lui.

Margaret începu să strîngă sculurile de lînă ale mamei, pregătindu-se să se ducă la culcare. Dar înainte de a ieși din cameră, șovăi — înclinată să facă o mărturisire care, credea ea, îi va face plăcere domnului Hale, dar care, pentru a fi completă și adevărată, trebuia să-l și necăjească puțin ; pînă la urmă, își dădu pe față gîndul :

— Tată, îl socot într-adevăr pe domnul Thornton un om cu totul deosebit ; dar, personal, nu-mi place deloc.

— Mie, însă, îmi place ! spuse tatăl ei, rîzînd. Personal, cum zici tu, și oricum altfel. Nu îl socot un erou, sau ceva de acest fel. În fine, noapte bună, copila mea. Mama ta pare tare obosită în seara asta, Margaret.

Margaret observase cu neliniște de cîtva timp înfățișarea vlăguită a mamei, și această remarcă a tatălui ei o făcu să se ducă la culcare cu inima grea, plină de teamă. Viața la Milton era atît de diferită de felul de trai cu care fusese obișnuită doamna Hale la Helstone, cînd în casă, cînd afară, în aer liber ; aici, chiar și aerul

era atît de diferit, lipsit de orice însușiri regeneratoare ; grijile casei apăsau prea greu, într-o formă nouă, lamentabilă, asupra tuturor femeilor din familie, încît existau motive întemeiate de temeri ca sănătatea mamei ar putea avea de suferit. Se mai vedeau și alte multe semne că doamna Hale nu se simțea bine. Avea conciliabule misterioase cu Dixon în dormitor, de unde aceasta din urmă ieșea plînsă și posomorîtă, așa cum obișnuia ori de cîte ori vreo supărare a stăpînei îi stîrnea mila. O dată, Margaret dăduse să intre în cameră imediat după ieșirea lui Dixon și o găsise pe mama ei în genunchi ; închizînd repede ușa, prinsese totuși cîteva cuvinte, evident o rugăciune, prin care cerea putere și răbdare pentru a putea îndura mari suferințe ale trupului. Margaret tînjea să reînnoade relațiile de apropiere și încredere reciprocă, rupte prin lunga ședere la mătușa ei, și se străduia, prin mîngîieri blînde și cuvinte afectuoase, să se strecoare iar în lăcașul cel mai profund din inima mamei sale. Dar, deși primea la rîndu-i mîngîieri și cuvinte drăgăstoase, cu o dărnicie care ar fi bucurat-o mai înainte, simțea totuși că exista un secret și bănuia că acesta avea legătură cu sănătatea mamei. Rămase trează multă vreme în noaptea aceea, plănuind cum să-și apere mama de influența nefericită a vieții în Milton. Trebuia găsită o slujnică, o femeie care s-o ajute tot timpul pe Dixon, chiar dacă va trebui să-și piardă timpul în căutări ; astfel încît mama ei să se bucure de întreaga îngrijire de care avea nevoie și cu care fusese obișnuită toată viața.

Zile întregi, timpul și gîndurile lui Margaret au fost, așadar, absorbite de vizitarea birourilor de înregistrare a ofertelor de muncă, de întîlniri cu tot soiul de femei nepotrivite, și doar cu cîteva cît de cît potrivite. Într-o după-amiază, o întîlni pe Bessy Higgins în stradă și se opri să-i vorbească :

— Ei, Bessy, cum te mai simți ? Nădăjduiesc că mai bine, acum că vremea s-a schimbat.

— Mai bine, dar și mai rău, dacă înțelegeți ce vreau să spun.

— Nu prea, replică Margaret, zîmbind.

— Îs mai bine că nu mă mai canonește tusea în timpul nopții, da' îs sătulă și mi-e lehamite de Milton, și tînjesc să mă duc în Țara Făgăduinței ; și cînd văz că-s din ce în ce mai departe de ea, mi se strînge inima și nu-s mai bine ; îs mai rău.

Margaret se întoarse din drum și porni alături de fată, care-și tîra picioarele, fără vlagă, spre casă. Cîteva clipe rămase tăcută, dar în cele din urmă spuse încet :

— Bessy, e-adevărat că vrei să mori ?

Căci ea însăși dădea înapoi în fața morții, cu întreaga sete de viață atît de firească la cei tineri și sănătoși.

La rîndul ei, Bessy rămase cîteva clipe tăcută, apoi răspunse :

— Dac-ați duce viața pe care am dus-o eu, ați fi tot așa de sătulă de ea ca și mine, și v-ați gîndi uneori : „poate c-o să țină cincizeci sau șaizeci de ani — cum e la unii" — și mă simt năucă și zăpăcită și bolnavă, ca și cum fiecare din cei șaizeci de ani se învîrte în sufletul meu și-și rîde de mine cu orele și minutele lui, și cu timpu' lui fără de sfîrșit — oh, fir-ar să fie de treabă ! — și v-ați bucura dacă doctorii ar zice că s-ar putea să nu apucați înc-o iarnă.

— Dar, Bessy, ce fel de viață ai dus ?

— Nu crez c-a fost mai rea ca la alții. Numa' că pe mine mă roade, și pe alții nu.

— Dar cum a fost ? Știi, sînt străină în locurile astea, așa că poate nu înțeleg imediat ce vrei să spui, cum aș fi înțeles dacă aș fi trăit toată viața în Milton.

— Dac-ați fi venit pe la noi cînd ziceați că veniți, poate că v-aș fi povestit. Da tata zice că sînteți ca toți ăilalți ; ochii care nu se văd, se uită.

— Nu știu cine sînt ceilalți ; și am avut foarte multă treabă ; și, ca să-ți spun adevărul, am uitat de făgăduială.

— Singură ați făcut-o ! Noi nu v-am rugat.

— Mi-a ieșit o vreme din minte ce am făgăduit, vorbi Margaret pe un ton calm. Dar mi-aș fi amintit după ce mai scăpam de treburi. Pot să vin acum cu tine ?

Bessy îi aruncă o privire scurtă, ca să vadă dacă într-adevăr dorința îi era sinceră. Expresia neîndurătoare

din ochii ei se topi într-o năzuință plină de dor cînd întîlni privirea blîndă și prietenoasă a lui Margaret.

— Nu-s mulți cărora să le pese de mine ; dacă vă pasă puțin, puteți să veniți.

Astfel că o porniră mai departe în tăcere. După ce străbătură o uliță mizeră, intrară într-o curticică și Bessy spuse :

— Nu trebuie să vă supărați dacă tata e acasă și o să se arate nițel morocănos la început. I-ați fost pe plac, știți, și a tot așteptat să veniți pe la noi ; și tocmai fiindcă i-ați fost pe plac, a rămas jignit și supărat.

— Să n-ai nici o grijă, Bessy.

Dar Nicholas nu era acasă cînd intrară. O fată părînd cam șleampătă, mai mică decît Bessy, dar mai înaltă și mai voinică, trebăluia pe lîngă o albie, părînd tare pricepută, dar făcînd atîta tărăboi încît lui Margaret i se strînse inima, din simpatie pentru biata Bessy, care se așezase pe primul scaun, părînd cu totul vlăguită de plimbarea făcută. Margaret îi ceru surorii ei o cană cu apă și, în timp ce fata se repezi s-o aducă (răsturnînd vătraiul și aproape căzînd peste un scaun în drumul ei), dezlegă șireturile de la boneta lui Bessy, ca aceasta să-și poată recăpăta suflarea.

— Credeți că merită să regreți o viață ca asta ? spuse, în cele din urmă, Bessy, gîfîind.

Margaret nu răspunse nimic, dar îi ținu ceașca cu apă la gură. Bessy înghiți repede o gură de apă, și apoi se lăsă pe spate, închizînd ochii. Margaret o auzi murmurînd :

— „Nu vor flămînzi, și nici de sete nu vor răbda ; dar nici soarele nu-i va lumina, și nici căldura".

Margaret se aplecă deasupra ei și spuse :

— Bessy, nu te pripi cu viața ta, oricum ar fi — sau ar fi putut să fie. Adu-ți aminte cine ți-a dat-o și a făcut-o așa cum este !

Deodată tresări, căci îl auzise pe Nicholas vorbind în spatele ei — intrase fără ca ea să-și dea seama.

— Știți, n-am nevoie de predici pentru fetița mea. E destul de rău și așa, cu visele ei și cu închipuirile reli-

gioase, și cu viziunile despre orașe cu porți de aur și nestemate. Da' dacă-i face plăcere, o las în pace, numa' că nu vreau să-i intre-n cap și alte de-astea.

— Dar crezi și dumneata în ceea ce am spus, vorbi Margaret, întorcîndu-se cu fața spre el, că Dumnezeu i-a dat viața și a statornicit și ce fel de viață să ducă.

— Cred ce văz, și nimic mai mult. Asta-i ce cred, don'șoară. Nu cred tot ce aud — nu ! nu pun mare temei pe ce-aud. Am auzit-o pe o duduie întrebînd unde stăm, ca să vină să ne vază. Și fetița asta a mea a tot așteptat și s-a perpelit, și a tresărit la orice zgomot de pași, și s-a rușinat cînd a simțit că mă uit la ea. Da' văz că a venit pîn' la urmă — și e binevenită, atîta vreme cît nu ține predici despre lucruri pe care nu le știe.

Bessy nu-și luase ochii de la Margaret, și acum se ridică în capul oaselor vrînd să spună ceva și punîndu-și mîna pe brațul lui Margaret, cu un gest de implorare :

— Nu fiți supărată pe el — îs mulți care cred ca el ; tare mulți pe-aici pe la noi. Dacă i-ați putea auzi vorbind, n-ați mai fi supărată pe el ; e om tare bun, așa e tata — dar oh ! urmă ea, căzînd la loc desperată, vorbele lui mă fac uneori să doresc și mai mult să mor, fiindcă vreau să știu atîtea lucruri și îs așa de zbuciumată și tulburată.

— Biata fetiță — biata mea fetiță — nu vreau să te supăr, zău ; da' omu' trebuie să zică adevăru', și cînd văz că-i totu' pe dos pe lume, și cum oamenii-și bat capu' cu lucruri de care habar n-au, și lasă de izbeliște atîtea și-atîtea care se cer făcute — păi cum, zic, dă-o-ncolo de vorbărie despre religie și pun-te pe muncit la ce vezi și știi. Asta-i crezu' meu. E simplu, și nu-i greu de potrivit și de făcut.

Fata, însă, tot urma s-o roage pe Margaret :

— Nu gîndiți rău despre el — îi om bun, zău. Îmi zic cîteodată c-o să fiu cătrănită foc, chiar și în Cetatea Domnului, dacă tata n-o să fie și el acolo. Obrajii i se colorară și ochii prinseră să-i strălucească, atunci cînd adăugă : Da' o să fii acolo, tată ! o să fii ! Oh ! inima !

Duse mîna la inimă, dintr-o dată cumplit de palidă.

Margaret o luă în brațe și îi rezemă capul ostenit pe pieptul ei. Îi ridică șuvițele de păr moale de pe tîmple și le umezi cu apă. Nicholas se repezi să-i aducă diferite lucruri cerute de Margaret, înțelegînd din semne și, pînă și sora ei, speriată, se mișcă în vîrful degetelor cînd Margaret făcu „sst!". Curînd, spasmul prevestitor de moarte trecu și Bessy spuse, ridicîndu-se :

— O să mă urc în pat — e locu'ăl mai bun ; da' — și agățîndu-se de rochia lui Margaret : O să veniți iar — știu c-o să veniți — da' vă rog să-mi făgăduiți !

— O să vin mîine, promise Margaret.

Bessy se rezemă de tatăl ei, care se pregătea s-o ducă sus ; dar, pe cînd Margaret se ridica să plece, acesta făcu un efort și spuse :

— Ar fi bine să existe un Dumnezeu, măcar ca să-l rog să te binecuvinteze.

Margaret plecă foarte tristă și gînditoare.

Întîrzie acasă la ceai. La Helstone, nepunctualitatea la orele de masă era socotită de mama ei o vină mare ; dar acum, vina aceasta, ca și alte mici abateri păreau să-și fi pierdut puterea de a o enerva, și Margaret aproape că tînjea după vechile dojeni.

— Ai găsit slujnică, draga mea ?

— Nu, mamă ; Anne Buckley n-ar fi fost potrivită.

— Dacă aș încerca eu ? spuse domnul Hale. Fiecare dintre voi a căutat pe rînd, dar fără a izbuti. Acum lăsați-mă pe mine să încerc. Aș putea fi Cenușăreasa care, pînă la urmă, încalță pantoful.

Margaret de-abia zîmbi la această mică glumă, atît de tare o apăsa vizita ei la familia Higgins.

— Ce-ai face, tată ? Cum crezi că ai reuși ?

— Păi, m-aș adresa vreunei matroane cumsecade, ca să-mi recomande pe cineva știut de ea, sau de slugile ei.

— Foarte bine. Dar întîi trebuie să dăm de o asemenea matroană.

— Ai dat de ea. Sau, mai curînd, n-ai decît să intri singură în capcană, și o să pui mîna pe ea mîine, dacă ești destul de îndemînatică.

— Ce vrei să spui, domnule Hale ? întrebă soția lui, cu curiozitatea stîrnită.

— Ei bine, elevul meu, acel model de perfecțiune (cum îl numește Margaret), mi-a spus că mama lui intenționează mîine să-i viziteze pe doamna și domnul Hale.

— Doamna Thornton ! exclamă doamna Hale.

— Mama despre care ne-a vorbit el ? întrebă Margaret.

— Doamna Thornton ; singura mamă pe care o are, bănuiesc, spuse domnul Hale cu glas calm.

— O să-mi facă plăcere s-o cunosc. Trebuie să fie o persoană neobișnuită, rosti doamna Hale. Poate că știe pe cineva care să ne convină și să fie bucuroasă să se angajeze. Mi s-a părut că e o persoană tare grijulie și econoamă, încît mi-ar plăcea cineva care să-i semene.

— Draga mea, începu domnul Hale, destul de alarmat, te rog să nu pornești de la ideea asta. Cred că doamna Thornton este tot atît de semeață și de mîndră, în felul ei, ca și mica noastră Margaret, și că a uitat cu totul perioada aceea veche de necazuri, și sărăcie, și economii, despre care el vorbește atît de deschis. Oricum, sînt sigur că nu i-ar plăcea ca niște străini să-i cunoască trecutul.

— Te rog să nu uiți, tată, că acesta nu e felul meu de semeție, dacă am vreunul ; nu sînt de acord cu acuzația pe care mi-o aduci mereu.

— De fapt, nu știu nici dacă e felul ei ; îmi închipui doar, din amănuntele aflate de la el.

Nu se sinchisiră să se intereseze în ce mod i-o fi vorbit domnul Thornton mamei sale despre Margaret, care nu dorea decît un lucru : să știe dacă trebuia sau nu să rămînă cînd va veni doamna Thornton, căci se gîndise să se ducă să vadă cum se simte Bessy ; vroia să stea la ea pînă pe seară, întrucît dimineața era mereu ocupată cu treburi acasă. Își aminti însă că mama ei nu trebuia lăsată să poarte întreaga povară a vizitei doamnei Thornton.

CAPITOLUL XII

VIZITE MATINALE

„Ei bine — bănuiesc că trebuie s-o facem".

PRIETENI LA SFAT

DOMNUL THORNTON avusese oarecari greutăți s-o convingă pe mama lui să dea dovadă de amabilitate, în măsura dorită de el. De obicei ea nu făcea vizite ; și, cînd făcea, își îndeplinea îndatoririle într-o dispoziție destul de posacă. Fiul ei cumpărase trăsură ; dar ea nu voia să țină și cai, așa că îi închiriau la diferite ocazii, cînd urma să facă vizite matinale sau de seară. Cu nici două săptămîni înainte, dispusese de cai timp de trei zile, și își „omorîse" mulțumitor toate cunoștințele, care urmau acum, la rîndul lor, să aibă bătaie de cap și cheltuieli. Totuși, Crampton era prea departe ca să meargă pe jos pînă acolo ; și îl tot întrebase pe fiul ei dacă ținea atît de mult la această vizită a ei, încît să justifice cheltuielile de închiriere a unei birje pînă la familia Hale. În ceea ce o privește, ar fi preferat ca el să nu stăruie ; căci, după cum spunea, „nu vedea nici un folos să se împrietenească cu toți profesorii și institutorii din Milton ; parcă-l vedea propunîndu-i data viitoare să-i facă o vizită profesorului de dans al lui Fanny !"

— Și chiar aș face-o, mamă, dacă domnul Mason și soția lui ar fi, la fel ca familia Hale, stingheri într-un loc străin.

— Oh ! nu-i nevoie să te arăți atît de nerăbdător. Mă duc mîine. Vreau doar să înțelegi exact lucrurile.

— Dacă te duci mîine, o să închiriez niște cai.

— Prostii, John. Oamenii ar putea crede că ești plin de bani.

— Încă nu. Dar sînt hotărît în privința cailor. Ultima dată cînd ai luat o birjă, te-a durut capul din cauza hurducăturilor.

— Sînt încredințată că nu m-am plîns niciodată.

— Nu ! Mama mea nu obișnuiește să se plîngă, spuse el, destul de mîndru. Dar cu atît mai mult trebuie să veghez asupra dumitale. În ceea ce o privește pe Fanny, puțin efort îi va prinde bine.

— Nu e croită din aceeași stofă ca tine, John. N-ar putea suporta.

După care, doamna Thornton nu mai spuse nimic ; căci ultimele ei cuvinte se refereau la un subiect care o chinuia. Simțea, fără voia ei, dispreț pentru firile slabe ; și Fanny dădea dovadă de slăbiciune chiar în punctele în care mama și fratele ei arătau tărie. Doamna Thornton nu era o femeie prea înclinată să reflecteze asupra lucrurilor ; o judecată promptă și o hotărîre fermă îi erau de mai mare folos decît argumentările îndelungate și discuțiile cu sine însăși ; simțea instinctiv că nimic nu o putea face pe Fanny să reziste cu răbdare eforturilor sau să îndure cu curaj greutățile ; și deși recunoașterea acestei situații n-o bucura, se mulțumea să simtă un soi de tandrețe plină de compătimire față de ea ; ceva cam ca atitudinea mamelor față de copiii lor mai slăbănogi și bolnăvicioși. Un străin, un observator superficial, și-ar fi putut închipui, din felul de-a se purta al doamnei Thornton cu copiii ei, că ținea mult mai mult la Fanny decît la John. Dar ar fi fost o mare greșeală. Însăși îndrăzneala cu care mama și fiul își spuneau adevăruri dezagreabile arăta că se bizuiau din tot sufletul unul pe celălalt ; pe cînd tandrețea oarecum stîngace pe care o arăta fiicei ei, jena cu care căuta să ascundă lipsa, la odrasla ei, a marilor calități pe care ea însăși le avea fără să-și dea seama, și pe care punea atîta preț cînd le găsea la alții — această jenă trăda, deci, nevoia de a găsi un loc sigur de refugiu pentru afecțiunea ei. Nu se adresa niciodată fiului ei spunîndu-i altfel decît John ; în schimb, pentru Fanny, găsea întotdeauna denumiri ca „scumpă", și „dragă", și altele asemenea. Dar în inima ei mulțumea zi și noapte cerului că-i dăruise un asemenea fiu ; și pășea mîndră printre celelalte femei, fericită că-l are.

— Fanny, draga mea, o să am azi caii la trăsură, ca să mă duc să fac o vizită familiei Halé. N-ar fi bine să

mergi și tu s-o vezi pe doică ? Stă tot prin partea aia, și știi cît se bucură mereu cînd te vede. Ai putea să te duci pînă la ea cît o să stau la doamna Hale.

— Oh, mamă, e un drum atît de lung și mă simt atît de obosită.

— Dar ce te-a obosit ? întrebă doamna Thornton, încruntîndu-și ușor sprîncenele.

— Nu știu — cred că e din cauza vremii. Te slăbește atît de mult. N-ai putea s-o aduci pe doică aici, mamă ? Ar veni cu trăsura, și și-ar putea petrece restul zilei aici, ceea ce i-ar plăcea grozav.

Doamna Thornton rămase tăcută ; dar lăsă lucrul pe masă, părînd să chibzuiască.

— O să-i vină greu să facă drumul înapoi ! vorbi ea, în sfîrșit.

— Oh, dar o s-o trimit acasă cu o birjă. Nici nu mi-a trecut prin cap că o să meargă pe jos.

În clipa aceea, domnul Thornton intră în cameră, înainte de a se duce la fabrică.

— Mamă, cred că nu-i nevoie să-ți spun că, dacă știi ceva care i-ar ușura suferințele doamnei Hale, ar fi bine să-i oferi.

— Firește, dacă o să găsesc ceva. Dar, după cîte știi, n-am prea fost bolnavă, așa că nu mă pricep la toanele bolnavilor.

— Da, mai curînd Fanny, pe care întotdeauna o doare ceva. Poate că o să facă ea vreo sugestie — nu-i așa, Fan ?

— Nu mă doare întotdeauna ceva, spuse Fanny, arțăgoasă ; și-apoi, nici nu merg cu mama. Azi mă doare capul și nu vreau să ies.

Domnul Thornton păru necăjit. Ochii mamei lui erau aplecați asupra lucrului la care cosea acum de zor.

— Fanny ! Vreau s-o însoțești pe mama, spuse el autoritar. O să te simți mai bine după asta, nu mai rău. Te rog să-mi faci plăcerea să te duci, și sper că n-o să trebuiască să spun încă o dată.

După care, părăsi imediat încăperea.

Dacă ar mai fi stat un minut, Fanny ar fi început să plîngă din cauza tonului lui autoritar, în ciuda faptului că folosise cuvintele : „Te rog să-mi faci plăcerea". Așa, însă, se mulțumi să bombăne :

— John vorbește întotdeauna de parcă aș fi o bolnavă închipuită, pe cînd eu sînt bolnavă cu adevărat. Cine sînt acești Hale, de care face atîta caz ?

— Fanny, nu vorbi astfel despre fratele tău. Are motive întemeiate, indiferent care sînt ele, căci altfel nu ar fi vrut să mergem. Acum du-te repede să te îmbraci.

Oricum, acest mic schimb de cuvinte dintre fiul și fiica ei nu o făcură mai binevoitoare față de „acești Hale". În sinea ei, se întreba, geloasă, la fel ca și fiică-sa : „Cine sînt oare, de ține să le acordăm atît de multă atenție ?" Întrebarea o urmărea ca un refren, mult după ce Fanny o uitase cu totul, încîntată și plină de mulțumire să-și admire în oglindă boneta cea nouă.

Doamna Thornton era o femeie destul de rezervată. Doar în ultimii ani avusese răgaz să iasă în societate : și această societate nu o amuza. Cînd dădea mese ori cînd critica mesele date de alții, da, asta îi plăcea Dar era cu totul altceva să meargă în vizită ca să cunoască oameni străini. Așa că nu se simțea în largul ei, și arăta mult mai neînduplecată și plină de strășnicie ca de obicei, atunci cînd intră în salonașul familiei Hale.

Margaret ședea și broda un lucrușor mititel de batist pentru copilașul pe care îl aștepta Edith — „muncă fără temei, inutilă", cum își zise doamna Thornton în gînd. Îi plăcu mult mai mult ceea ce tricota doamna Hale ; un lucru practic. Încăperea era, toată, plină de bibelouri, cu care trebuia să pierzi o groază de timp ca să le ștergi de praf ; iar timpul, pentru oameni cu venit limitat, înseamnă bani.

Făcu toate aceste reflecții în timp ce discuta, plină de demnitate, cu doamna Hale, spunînd toate banalitățile stereotipe pe care cei mai mulți oameni le înșiră mecanic. Doamna Hale depunea ceva mai multe eforturi în răspunsuri, captivată de o dantelă cu adevărat veche pe

care o purta doamna Thornton ; „dantelă", după cum îi spuse mai tîrziu lui Dixon, „lucrată în vechiul punct englezesc, din care nu se mai confecționează în ultimii șaptezeci de ani, și care nu se găsește de cumpărat. Probabil că e o amintire de familie, și asta arătă că are strămoși" Astfel că posesoarea dantelei strămoșești deveni vrednică de ceva mai mult decît strădaniile moleșite de a fi agreabilă unui musafir, la care se limitau altfel eforturile doamnei Hale de a participa la conversație Și, curînd, Margaret, storcindu-și creierul pentru a găsi un subiect de conversație cu Fanny, o auzi pe mama ei și pe doamna Thornton cufundîndu-se în subiectul fără de sfîrșit al slugilor.

— Bănuiesc că nu vă preocupă muzica, spuse Fanny, căci nu văd nici un pian.

— Îmi place foarte mult să ascult muzică bună ; dar cum nu cînt prea bine, și cum tatei și mamei nu prea le pasă, ne-am vîndut vechiul pian cînd am venit aici.

— Mă întreb cum puteți trăi fără pian. Mie mi se pare că este o adevărată necesitate a vieții.

„Cinsprezece șilingi pe săptămînă, din care trei pușl deoparte !" își zise Margaret în gînd. „Dar probabil că ea era foarte mică. Probabil că a uitat propria ei experiență. Dar nu se poate să nu mai știe nimic de zilele acelea."

Așa că atunci cînd vorbi iarăși, glasul lui Margaret păru să sune un pic mai rece :

— Cred că aveți aici concerte bune.

— Oh, da ! Încîntătoare ! Partea cea mai proastă este că sălile sînt prea aglomerate. Directorii nu fac deloc distincție pe cine să admită și pe cine nu. Dar ești sigur că o să asculți muzica cea mai bună. Întotdeauna comand o mulțime de partituri, a doua zi după concert.

— Va să zică vă place muzica nouă doar pentru noutatea ei ?

— Oh ; îți dai seama că e la modă în Londra, căci altfel muzicanții nu ar aduce-o aici. Ați fost la Londra, cu siguranță.

— Da, adeveri Margaret, am locuit acolo mai mulți ani.

— Oh ! Londra și Alhambra sînt cele două locuri unde năzuiesc să mă duc !

— Londra și Alhambra !

— Da ! de cînd am citit *Povestirile din Alhambra*. Nu le cunoașteți ?

— Nu cred. Dar, desigur, e o călătorie foarte ușoară pînă la Londra.

— Da ; dar mama n-a fost niciodată la Londra, spuse Fanny, coborîndu-și vocea și nu-mi înțelege năzuința. E foarte mîndră de Milton ; locul ăsta murdar și plin de fum, cum mi se pare mie. Cred că îl admiră și mai mult tocmai pentru aceste însușiri.

— Dacă aici a fost căminul doamnei Thornton ani la rînd, îi pot înțelege ușor dragostea pentru el, spuse Margaret, cu vocea ei clară ca de clopoțel.

— Ce-ați spus despre mine, domnișoară Hale ? Pot să întreb ?

Margaret nu avea cuvinte pregătite pentru a răspunde la această întrebare, care o luă puțin prin surprindere, astfel încît domnișoara Thornton a fost aceea care a replicat :

— Oh, mamă, încercam doar să înțelegem de ce îți place atît de mult la Milton.

— Mulțumesc, spuse doamna Thornton. Dar nu cred că afecțiunea mea firească pentru locul unde m-am născut și am crescut — și care e de ani de zile căminul meu — are nevoie de explicații.

Margaret se simți jignită. Așa cum prezentase Fanny lucrurile, părea că discutaseră fără prea mult respect simțămintele doamnei Thornton ; dar o revolta și felul cum această doamnă voise să arate că era ofensată.

După o pauză de o clipă, doamna Thornton urmă :

— Cunoașteți ceva din Milton, domnișoară Hale ? Ați văzut vreuna din fabricile noastre ? Magazinele noastre minunate ?

— Nu ! spuse Margaret. N-am văzut încă nimic din toate acestea.

Apoi simți că, disimulîndu-și totala indiferență față de toate aceste locuri, nu prea spunea adevărul, așa încît continuă :

— Pot spune că tata m-ar fi dus pînă acum, dacă aș fi vrut. Dar drept să spun, nu găsesc nici o plăcere să vizitez fabrici.

— Sînt locuri neobișnuite, spuse doamna Hale, dar e întotdeauna atîta zgomot și murdărie. Îmi amintesc că am fost o dată, într-o rochie de mătase liliachie, să văd cum se fac lumînări, și mi-am distrus complet rochia.

— Se prea poate, admise doamna Thornton, pe un ton repezit, nemulțumit. M-am gîndit doar că, fiind străini veniți de curînd într-un oraș care a ajuns să însemne ceva în țară prin felul întreprinderilor sale și prin dezvoltarea lor, poate că doreați să vizitați cîteva dintre locurile caracteristice ; locuri unice în țară, mi s-a spus. Dacă domnișoara Hale se răzgîndește și binevoiește să se arate interesată de fabricile din Milton, pot spune doar că aș fi încîntată să-i asigur intrarea în vopsitorii, sau în atelierele de dărăcit, sau la operațiile mai simple de tors, care se desfășoară în fabrica fiului meu. Fiecare îmbunătățire a utilajului trebuie, cred, văzută acolo, în desăvîrșirea ei.

— Îmi pare bine că nu vă plac filaturile și fabricile, și toate celelalte asemenea lor, aproape că-i șopti Fanny, ridicîndu-se să-și însoțească mama, care își lua rămas bun de la doamna Hale, fosnindu-și mătăsurile cu demnitate.

— Cred că mi-ar plăcea să aflu totul despre ele, dacă aș fi în locul dumneavoastră, replică Margaret, liniștită.

— Fanny, începu doamna Thornton, în timp ce porneau cu trăsura, ne vom purta cît se poate de politicos cu acești Hale, dar te rog să nu legi una din prieteniile tale pripite cu fiica lor. Nu cred că e o fată potrivită pentru tine. Cît despre mamă, arată foarte bolnavă, dar mi se pare o persoană drăguță și liniștită.

— Nu vreau să leg nici o prietenie cu domnișoara Hale, mamă, spuse Fanny îmbufnată. Credeam că îmi fac datoria stînd de vorbă cu ea și încercînd să o distrez puțin.

— Oricum, John trebuie să fie acum mulțumit.

CAPITOLUL XIII

O BRIZĂ UȘOARĂ ÎNTR-UN LOC SUFOCANT

„Teamă, îndoială, durere, necaz,
Toate-s o umbră pe-al vieții talaz,
Chiar moartea însăși e-un răgaz ;

Putem trece prin deșerturi uscate,
Labirinturi reci putem străbate,
Și căi de sub pămînt, întunecate ;

Iar unui sfetnic de i-om da ascultare,
Cea mai aspră și mohorîtă cărare
Ne va conduce spre-o lume-nălțătoare ;

Și noi, pe multe țărmuri acum azvîrliți,
Ne-om întîlni apoi, de greu nebiruiți
În casa tatălui nostru, din nou regăsiți."

R. C. TRENCH

DE ÎNDATĂ CE OASPEȚII plecară, Margaret zbură pe scări în sus și își puse boneta și șalul, grăbindu-se să se ducă să afle cum se simte Bessy Higgins, urmînd să rămînă cu ea cît de mult putea înainte de masă. Și în timp ce străbătea ulițele înguste, mișunînd de oameni, își dădu seama că acum n-o mai lăsau indiferentă, numai pentru că învățase să-i pese de unul din cei ce trăiau acolo.

Mary Higgins, mezina cea șleampătă, se străduise cît putuse să facă rînduială prin casă, pentru oaspetele așteptat. Frecase de mîntuială podeaua în mijloc, dar dalele de sub scaune și de sub masă, ca și cele de pe lîngă pereți își etalau murdăria întunecată. Deși ziua era călduroasă, în cămin ardea un foc de toată frumusețea, așa că înăuntru era ca într-un cuptor. Margaret n-avea de unde să știe că adaosul de cărbuni era din partea lui Mary un semn de bun venit pentru ea, socotind că zăpușeala putea fi trebuincioasă pentru Bessy. Cit despre Bessy, stătea întinsă pe o canapea, de fapt un divan mic așezat sub fereastră ; arăta mult mai slăbită decît în ziua trecută, vlă-

guită și de repetatele încercări de a se ridica, ori de cîte ori auzise pași, ca să vadă dacă nu venea Margaret. Și acum, cînd Margaret sosise și stătea pe un scaun lîngă ea, Bessy zăcea pe spate, tăcută, bucuroasă doar să-i privească chipul și să-i atingă rochia, încîntată ca un copil de țesătura gingașă.

— N-am știut niciodată pînă acum de ce oamenilor, în Biblie, le plăceau veșmintele alese. Da' trebuie să fie grozav să ai îmbrăcăminte așa de frumoasă. E altfel ca la oamenii de rînd. Cele mai multe veșminte pe care le poartă lumea bine îmbrăcată îmi obosesc ochii cu culorile lor ; da', cumva, ale 'mneavoastră mă odihnesc. De unde ați luat rochia asta ?

— De la Londra, spuse Margaret, înveselită.

— Londra ! Ați fost la Londra ?

— Da ! Am stat acolo cîțiva ani. Dar casa mea adevărată era în mijlocul pădurii ; la țară.

— Povestiți-mi și mie, o rugă Bessy. Îmi place să ascult cum e la țară, și despre pomi, și lucruri din astea.

Se lăsă pe spate și închise ochii, cu mîinile încrucișate pe piept, într-un repaus total, ca pentru a absorbi tot ceea ce avea să-i povestească Margaret.

Margaret nu mai vorbise niciodată de Helstone de cînd plecaseră de acolo, în afară doar cînd îi pomenea întîmplător numele. Îl vedea în vis mai viu ca în realitate și, cînd se trezea noaptea din somn, cutreiera cu gîndul prin toate locurile frumoase ale amintirii. Dar își deschise inima în fața sărmanei fete :

— Oh, Bessy, țineam atît de mult la căminul pe care l-am părăsit ! Mi-ar plăcea să-l vezi. Nu-ți pot descrie nici jumătate din frumusețea lui. Peste tot copaci mari, cu ramuri lungi și drepte, dînd umbră deasă chiar și la amiază. Și totuși, deși fiecare frunză pare neclintită, se aude un susur și un freamăt neîncetat peste tot — dar nu foarte aproape. Și uneori iarba e moale și fină ca de catifea ; și plină de sevă, căci are parte de umezeală de la un mic izvor ascuns, care susură tot timpul. Iar în alte locuri, sînt ferigi care cresc de-a valma — poieni întregi pline de ferigi ; unele în umbră verde ; altele vrîstate cu raze lungi și aurii de soare — de parcă ai vedea marea.

— N-am văzut niciodată marea, murmură Bessy. Da' ziceți mai departe.

— Apoi, din loc în loc, sînt islazuri întinse, sus de tot, de parcă ar fi cocoțate chiar în vîrful copacilor...

— Ce bine-mi pare ! Aici, jos, simt că mă-năbuș. Cînd mai ieșeam pe-afară, am vrut mereu să urc mai sus ca să văz pînă departe, și să trag o răsuflare adîncă din aerul ăla. Mă-năbuș destul în Milton, și zic că susuru' ăla de spuneați că se-aude întruna printre copaci... dé-asta mă durea așa tare capu' în fabrică. Și-acolo, pe islazurile alea, crez, nu-i prea mult zgomot ?

— Nu, o asigură Margaret ; vezi doar cîte o ciocîrlie sus pe cer, din loc în loc. Cîteodată auzeam pe vreun fermier răcnind la slugi ; dar era atît de departe, încît doar îmi amintea că alți oameni trudeau din greu în cine știe ce loc îndepărtat, în vreme ce eu stăteam pe iarbă și nu făceam nimic.

— Mă gîndeam pe vremuri că, dac-aș putea o zi să nu fac nimica, să mă odihnesc doar — o zi într-un loc tihnit ca ăsta de care ziceți — poate că m-aș pune pe picioare. Da'acum am destule zile de trîndăveală, și-s sătulă de ele cum eram de muncă. Uneori îs așa de ostenită, că nici în cer n-o să pot să fiu fericită, dacă nu mă odihnesc nițel înainte. Mai degrabă mi-e teamă c-o să ajung acolo sus fără să mă fi odihnit bine în mormînt, ca să mai prind puteri.

— Să nu-ți fie teamă, Bessy, o încurajă Margaret, punîndu-și mîna pe cea a fetei ; în cer o să ai parte de o odihnă mai desăvîrșită decît orice trîndăveală pe pămînt, sau somnul de moarte din mormînt.

Bessy se tot mișca, părînd stînjenită ; apoi spuse :

— Aș vrea ca tata să nu mai vorbească așa. Are gînduri bune, cum vă ziceam ieri, și vă zic iar și iar. Da' vedeți, deși ziua nu-l crez nici un pic, noaptea — cînd am fierbințeală, pe jumătate trează, pe jumătate adormită — îmi vine din nou în minte — și-mi face așa de rău ! Și mă gîndesc, dacă ăsta e sfîrșitul pentru toate, și dacă m-am născut doar ca să-mi istovesc inima și viața și să bolesc în locu' ăsta, cu zgomotu' ăsta de fabrică

necontenit în urechi, de-mi vine să țip ca să se oprească și să-mi lase un pic de liniște — și cu prafu' care-mi umple plămînii, că mor de sete după o gură adîncă de aer d-ăla curat de care ziceați — și mama a murit, și nu mai pot să-i spun cît de mult țin la ea, și toate necazurile — crez că dacă viața asta e sfîrșitu' și dacă nu există Dumnezeu să șteargă lacrimile din toți ochii — văleu, fată, văleu ! exclamă, ridicîndu-se în capul oaselor și agățîndu-se tare, aproape cu înverșunare de mîna lui Margaret. Aș putea să-mi pierd mințile și crez că v-aș omorî, zău așa !

Căzu pe spate, vlăguită de vorbele ei pătimașe.

Margaret îngenunche lîngă ea.

— Bessy — avem un tată în cer.

— Știu ! Știu, suspină Bessy, mișcîndu-și stînjenită capul dintr-o parte în alta. Sînt o fată rea. Am vorbit foarte urît. Oh ! să nu vă speriați de mine, și pe urmă să nu mai veniți. Nu v-aș vătăma nici măcar un fir de păr din cap. Și, urmă cu ochii mari și privind-o pe Margaret cu seriozitate, poate că eu crez mai mult ca 'mneavoastră în ce-o să fie. Am citit Apocalipsul pînă l-am învățat pe dinafară, și nu mă-ndoiesc o clipă, cînd îs trează și în toate mințile, de toată slava și strălucirea locurilor unde o să mă duc.

— Să nu mai vorbim de închipuirile care-ți vin cînd ai fierbințeală. Mai curînd aș vrea să știu ce făceai pe cînd erai sănătoasă.

— Atunci cînd a murit mama eram sănătoasă, da' n-am mai fost niciodată prea zdravănă de atunci. După aia, am început curînd să muncesc la un darac, și pufu' mi-a intrat în plămîni și m-a otrăvit.

— Pufu ? întrebă Margaret, neîncrezătoare.

— Pufu', repetă Bessy. Scamele din bumbac care zboară cînd e dărăcit, și umplu aeru' pînă arată tot ca un praf alb și fin. Se zice că se-nfășcară pe plămîni și-i strînge. Oricum, mulți din ăia care muncesc la darac se-mbolnăvesc, încep să tușească și scuipă sînge, pentru că pufu-i otrăvit.

— Dar nu se poate face nimic ca să te ferești de el ? întrebă Margaret.

— Nu știu. Unii pun o roată mare la capătu' celălalt al camerei, ca să facă curent și să ducă prafu' ; da' roata asta costă bani — zic că vreo cinci sau șase sute de lire, și nu ai nici un profit de pe urma ei ; așa că puțini patroni le pun ; și am auzit că unii zic că nu le place să lucreze în locurile cu roată, că li se face foame, după ce s-au obișnuit să-nghită pufu', că nu pot fără el, și că leafa ar trebui să fie mai mare în locuri d-astea. Așa că, patronii și oamenii se înțeleg între ei, și roata rămîne uitată. Da' ce știu eu e că ar fi fost bine să fie o roată și la noi.

— Și taică-tău n-a știut de roată ? întrebă Margaret.

— Ba da ! și i-a părut tare rău. Da' fabrica noastră, una peste alta, e un loc bun ; și îs oameni de nădejde ; și tatei i-a fost teamă să mă lase să mă duc printre străini, că, n-ați crede acum, da' mulți ziceau pe-atunci că-s o fată drăguță. Și nu mi-ar fi plăcut să mă creadă lumea plăpîndă și mofturoasă, și Mary trebuia ținută la școală, c-așa a zis mama, și tatii îi plăcea să tot cumpere cărți și să se ducă la tot felu' de întruniri — și totu' costa bani — așa că i-am dat înainte cu munca pînă am ajuns să nu-mi mai pot scoate zumzetu' din urechi și pufu' din gît. Asta-i tot.

— Cîți ani ai ? o întrebă Margaret.

— Nouăspe, în iulie.

— Și eu am nouăsprezece.

Se gîndi, cu mai multă mîhnire decît Bessy, la contrastul dintre ele. O clipă sau două nu putu scoate un cuvînt, atît era de mișcată. Dar se strădui să se stăpînească.

— Vreau să vă rog ceva pentru Mary, spuse Bessy. Să-i fiți prietenă. Are șaptișpe ani, da' numa' pe ea o mai avem. Și nu vreau să lucreze la fabrică, numa' că nu știu la ce-ar fi bună.

— N-ar putea — și Margaret privi fără voie spre colțurile necurățate ale camerei — nu, nu cred că ar putea să fie slujnică, nu-i așa ? Avem o slujnică bătrînă, tare credincioasă, aproape o prietenă, care are nevoie de ajutor, numai că e cam pretențioasă ; și n-ar fi drept s-o chinui aducîndu-i o ajutoare care mai curînd ar încurca-o și ar scoate-o din fire.

— Asta așa e. Socot că aveți dreptate. Mary a noastră-i o fată bună ; numa' că n-a avut cine s-o învețe ce să facă în casă. Fără mamă, iar eu toată ziua la fabrică, pînă n-am mai fost bună de nimic decît s-o ocărăsc că face prost ceea ce eu nu știu să fac deloc. Da' parcă mi-ar fi plăcut să vină să stea la 'mneavoastră.

— Dar chiar dacă nu-i potrivită să vină la noi ca slujnică — și de fapt nici nu știu ce să zic — o să încerc mereu să-i fiu prietenă, de dragul tău, Bessy. Și acum trebuie să plec. O să mai vin, cît de curînd pot ; dar, dacă n-o să fie mîine, ori poimîine, ori nici peste o săptămînă sau două, să nu crezi că te-am uitat. S-ar putea să am treabă.

— Știu că n-o să mă mai uitați. N-o să-mi mai pierd încrederea în 'mneavoastră. Numa' să țineți minte că peste o săptămînă sau două, s-ar putea să fiu moartă și-ngropată !

— O să vin cît de curînd pot, Bessy, spuse Margaret, strîngîndu-i mîna cu putere. Te rog însă să-mi trimiți vorbă dacă te simți mai rău.

— Da, așa o să fac, făgădui Bessy, strîngîndu-i și ea mîna.

Din ziua aceea, doamna Hale păru să-și piardă din ce în ce mai mult sănătatea. Se apropia acum aniversarea căsătoriei lui Edith și, privind în urmă la atîtea și atîtea necazuri ce se prăvăliseră asupră-le în acel an, Margaret se întreba cum de îndurase. Dacă le-ar fi putut prevedea, cum ar mai fi dat înapoi și s-ar fi ascuns de timpurile ce urmau să vină ! Și totuși, fiecare zi fusese în sine ușor de îndurat — fărîme mici de bucurii intense, luminoase și reale, care își răspîndiseră strălucirea chiar și în mijlocul necazurilor. Cu un an în urmă, cînd se întorsese la Helstone și înțelesese pentru prima oară cît de mult se schimbase mama ei și cît de tare se văicărea, ar fi gemut desperată la gîndul că ar putea boli multă vreme, într-un loc străin, plin de tristețe, gălăgie și îmbulzeală, lipsindu-i confortul cu care fusese obișnuită pînă atunci. Dar, pe măsură ce plîngerile deveneau tot mai serioase și mai îndreptățite, un nou fel de răbdare

păru să prindă rădăcini la mama ei. Deveni blîndă și liniștită în suferința fizică intensă, aproape în aceeași măsură în care se frămîntase deznădăjduită atunci cînd nu exista o cauză reală de mîhnire. Cît despre domnul Hale, ajunsese exact în acel stadiu de neliniște care, la bărbații de genul lui, ia forma orbirii intenționate. Își ieși din fire mai tare decît îl văzuse Margaret vreodată, atunci cînd ea își mărturisi îngrijorarea.

— Asta-i bună, Margaret, ai început să ai vedenii! Domnul știe că aș fi primul care să se alarmeze, dacă mama ta ar fi cu adevărat bolnavă ; ne dădeam seama întotdeauna cînd o durea capul la Helstone, chiar și fără să ne-o spună. E palidă și albă la față cînd nu se simte bine ; și acum are o culoare sănătoasă în obraji, așa cum era cînd am cunoscut-o prima dată.

— Dar, tată, șovăi Margaret, cred că suferința îi aduce culoare în obraji.

— Prostii, Margaret. Crede-mă, sînt doar închipuiri. Mai degrabă tu nu te simți prea bine. Trimite mîine după doctor, să vină să te vadă ; și apoi, dacă asta îți ușurează inima, poate s-o consulte și pe maică-ta.

— Mulțumesc, tată dragă. O să mă liniștesc și eu, neîndoielnic.

Și se îndreaptă spre el să-l sărute. Dar taică-său o împinse în lături — cu un gest blînd, e drept, dar, ca și cum, amintindu-și de lucruri neplăcute, era acum bucuros să scape cît mai repede de prezența ei. Apoi începu să pășească tulburat în susul și în josul camerei.

— Biata Maria ! exclamă el ca pentru sine. Ce bine ar fi să poți face ce e drept, fără să-i sacrifici pe alții. O să ajung să urăsc acest oraș, și pe mine, dacă ea... Rogu-te, Margaret, ai putea să-mi spui dacă maică-ta îți vorbește des de vechea noastră casă, de Helstone, vreau să spun ?

— Nu, tată, zise Margaret cu tristețe.

— Atunci, vezi, înseamnă că nu e roasă de dor, eh ? A fost întotdeauna o mîngîiere pentru mine să știu că maică-ta are o fire atît de simplă și deschisă, încît îi aflam pe dată toate supărările. Nu mi-ar ascunde nici-

odată ceva serios în legătură cu sănătatea ; nu-i așa, Margaret ? Sînt sigur că nu. Așa că să nu mai aud de ideile astea morbide, prostești. Vino să mă săruți și fugi în pat.

Dar îl auzi umblînd de colo-colo (ca un urs, cum obișnuiau ea și cu Edith să spună) mult după ce ea izbutise să se dezbrace, cu mișcări molatice, ostenite — mult după ce începuse să asculte, zăcînd în pat.

CAPITOLUL XIV

RĂZVRĂTIREA

„Eram obișnuit
Noaptea să dorm dulce ca un copil
Acum, de-i vînt puternic, eu tresar,
Și mă gîndesc la bietul meu băiat
Zvîrlit pe mări în vuiet. Atunci par
Să simt că-i crud, așa cum l-au luat
Pentru o vină-atît de mică".

SOUTHEY

ÎN ACEA PERIOADĂ era o mîngîiere pentru Margaret să descopere la mama ei mai multă tandrețe și căldură față de ea decît înainte, chiar decît în vremea copilăriei. Se simți mai aproape de inima ei, ca o adevărată prietenă de încredere — loc la care Margaret tînjise întotdeauna ; o invidiase pe Dixon că-i fusese preferată. Margaret își dădu osteneala să răspundă fiecărui apel la compasiunea ei — și erau multe — chiar și atunci cînd era vorba de fleacuri, pe care înainte nici nu le-ar fi observat măcar — asemenea unui elefant ce zărește un ac mititel la picioarele lui, și îl ridică totuși cu grijă, la rugămintea supraveghetorului. Fără să-și dea seama, Margaret avea să ajungă la punctul unde o aștepta răsplata.

Într-o seară în care domnul Hale lipsea de acasă, mama începu să-i vorbească despre fratele ei Frederick, chiar subiectul în legătură cu care Margaret tînjise să

pună întrebări, și aproape singurul unde timiditatea ei biruise francheța obișnuită. Cu cît dorea să audă mai multe despre el, cu atît era mai puțin probabil că va începe ea singură vorba.

— Oh, Margaret, cum a bătut vîntul aseară ! A pătruns vîjiind pe coș pînă în cameră ! N-am putut să dorm. De fapt, nu pot niciodată, cînd bate vîntul atît de tare. M-am obișnuit să stau trează de pe vremea cînd bietul Frederick era pe mare ; și acum, chiar dacă nu mă trezesc imediat, îl visez pe o mare furtunoasă, cu valuri cît zidul, mari, străvezii, verzi ca iarba, ridicîndu-se în jurul corăbiei, mai înalte chiar și decît catargele ei, năpustindu-se asupră-i cu spuma lor albă, sălbatice și nemiloase, ca niște șerpi uriași cu creastă. E un coșmar vechi, dar revine mereu în nopțile cu vînt, și-mi pare bine cînd mă trezesc, și stau dreaptă și țeapănă în pat, singură cu spaimele mele. Bietul Frederick ! Acum e pe uscat, așa că vîntul nu-i mai poate face nici un rău. Dar, știi, mi-a trecut prin minte că vîntul ar putea dărîma cîteva din coșurile acestea înalte.

— Unde e Frederick acum, mamă ? Știu că scrisorile noastre sînt trimise pe adresa firmei Barbour, la Cadiz ; dar el unde este ?

— Nu-mi pot aminti numele locului, dar pe el nu-l mai cheamă Hale ; trebuie să nu uiți, Margaret. Ai văzut inițialele F.D. în colțul tuturor scrisorilor. Acum îl cheamă Dickenson. Aș fi vrut să-și ia numele de Beresford, la care avea oarecari drepturi, dar tatăl tău n-a fost de acord. Zice că putea fi recunoscut, dacă purta numele meu.

— Mamă, începu Margaret, eu mă aflam la mătușă-mea cînd s-a întîmplat totul ; și cred că nu eram destul de mare ca să mi se spună deschis adevărul. Dar acum aș vrea să știu, dacă s-ar putea — dacă nu ți-e prea greu să-mi spui ce s-a întîmplat.

— Greu ! Nu, spuse doamna Hale, și se aprinse la față. Mi-e greu totuși să mă gîndesc că s-ar putea să nu-l mai văd pe scumpul meu băiat niciodată. De fapt, să știi că n-a făcut nimic rău. N-are decît să spună lumea ce vrea, dar pot să arăt oricui scrisorile lui și, oricum, îl cred pe

el, deși e fiul meu, mai curînd decît orice curte marțială de pe pămînt. Caută în birouașul meu japonez, drăguță, și în al doilea sertar din stînga o să găsești un pachet de scrisori.

Margaret se duse să le caute. Erau scrisori îngălbenite, pătate de apa mării, avînd mirosul acela de neconfundat al scrisorilor trimise de pe vasele ce cutreieră mările. Margaret i le aduse mamei, care dezlegă șnurul de mătase cu degete tremurînde; apoi, cercetînd datele de pe ele, începu să i le dea lui Margaret să le citească, comentînd grăbită, tulburată, conținutul lor, aproape înainte ca fiica ei să înțeleagă despre ce era vorba.

— Vezi, Margaret, chiar de la început nu i-a plăcut căpitanul Reid. El era al doilea locotenent pe vas — pe „Orion" — cu care a navigat Frederick pentru prima oară. Biețul băiețaș, ce bine îi stătea în uniforma de locotenent, cu stiletul în mînă, tăind ziarele cu el ca și cînd ar fi fost un cuțit de tăiat hîrtie! Dar acest domn Reid, că pe atunci nu era căpitan, n-a putut să-l sufere pe Frederick chiar de la început. Și apoi — stai! uite, astea sînt scrisorile trimise de pe bordul lui „Russell". Cînd a fost numit pe vasul „Russell" și s-a găsit sub comanda vechiului său dușman, acum căpitanul Reid, s-a gîndit să rabde fără să cricnească tirania lui. Iată! aceasta e scrisoarea. Citește-o, Margaret. Acolo unde spune — stai — „tata poate să aibă încredere în mine, fiindcă voi suporta tot ceea ce un ofiter și un gentleman poate răbda din partea altuia. Dar, din cîte știu dinainte despre actualul meu căpitan, mărturisesc că mă aștept cu neliniște la o cursă lungă și tiranică la bordul vasului". Vezi, făgăduiește că o să îndure cu răbdare, și sînt încredințată că așa a și făcut, căci avea firea cea mai blîndă din cîte pot exista, dacă nu-l jignea cineva. Asta e oare scrisoarea în care vorbește despre intoleranța căpitanului Reid față de oameni, fiindcă nu executau manevrele tot atît de repede ca cei de pe „Avenger"? Vezi, spune că aveau mulți oameni noi pe „Russell", în timp ce „Avenger" stătuse aproape trei ani în port, fără să facă altceva decît să-i țină la distanță pe negustătorii de sclavi și să-și pună oa-

menii la muncă, încît erau în stare să alerge în sus și în jos pe greemenît [1], ca niște șobolani ori maimuțe.

Margaret citea încet scrisoarea, pe jumătate ilizibilă din cauza cernelii decolorate. Putea fi — probabil că era — o expunere a violenței impulsive a căpitanului Reid în tot felul de fleacuri, foarte mult exagerată de povestitor, care scrisese atunci cînd scena conflictului îi era încă proaspătă și vie în minte. Cîțiva marinari fiind sus, pe gabierul principal, căpitanul le poruncise să se ia la întrecere care coboară mai repede, cel care va rămîne ultimul fiind amenințat cu pisica cu nouă cozi. Cel care se găsea cel mai departe pe vergă, dîndu-și seama că-i va fi cu neputință să-și întreacă tovarășii, și îngrozit de rușinea de a fi bătut zdravăn, se aruncă desperat în jos, ca să se prindă de o frînghie aflată mult sub el ; nu izbuti să se apuce, și căzu fără simțire pe punte. Mai trăi doar cîteva ore și tot echipajul de pe vas clocotea de indignare atunci cînd scrisese tînărul Hale.

— Dar n-am primit scrisoarea asta decît mult, mult timp după ce am aflat despre revolta de pe vas. Bietul Fred ! Cred că a fost o mîngîiere pentru el s-o scrie, chiar dacă nu știa cum o s-o trimită, bietul băiat și apoi am citit o știre în ziar — cu mult înainte de a primi scrisoarea lui Fred — despre o revoltă cruntă care izbucnise pe bordul lui „Russell" ; scria că răzvrătiții puseseră mîna pe corabie, și că deveniseră, se spunea, pirați ; iar căpitanul Reid fusese lăsat de izbeliște într-o barcă, cu cîțiva oameni — ofițeri, sau așa ceva — și numele le erau date toate, căci fuseseră găsiți și luați de un vapor din Indiile de Vest. Oh, Margaret ! ni s-a făcut rău, tatălui tău și mie, cînd am văzut că pe listă nu era trecut Frederick Hale. Am crezut că e vreo greșeală ; căci bietul Fred era un om atît de bun, poate puțin cam prea înflăcărat ; nădăjduiam că numele Carr, care era pe listă, fusese tipărit greșit în loc de Hale — în ziare se fac atîtea încurcături. Și la ora cînd sosea poșta, a doua zi, tatăl tău a pornit pe jos la Southampton, să ia ziarele ; și nu puteam să stau acasă, așa

[1] Ansamblu format din catargele, velele și parîmele unei nave.

că m-am dus în întîmpinarea lui. A întîrziat mult — mult mai mult decît credeam că o să întîrzie ; şi m-am aşezat pe marginea drumului să-l aştept. Într-un tîrziu a apărut, cu braţele atîrnîndu-i, cu capul plecat, păşind greoi, de parcă fiecare pas era pentru el un chin. Îl văd parcă şi acum, Margaret.

— Ajunge, mamă, nu mai povesti. Pot să-mi închipui totul, spuse Margaret, aplecîndu-se cu duioşie spre ea şi sărutîndu-i mîna.

— Nu, nu poţi, Margaret. Nimeni nu poate, dacă nu l-a văzut atunci. Am făcut un efort ca să mă ridic şi să-i ies în întîmpinare — dar totul părea să se învîrtă în jur, deodată. Cînd am ajuns lîngă el, nu mi-a spus nimic, şi nici n-a părut surprins să mă vadă acolo, la mai mult de trei mile depărtare de casă, lîngă fagul din Oldham ; dar m-a luat de braţ şi a prins să mă mîngîie pe mînă, de parcă vroia să mă susţină să nu-mi pierd firea în faţa unei lovituri cumplite ; şi cînd am început să tremur toată, incapabilă să scot un cuvînt, m-a strîns în braţe, aplecîndu-şi capul peste al meu, cutremurat de plîns, zguduit de suspinele înăbuşite, pînă cînd, de spaimă, am încetat să tremur, implorîndu-l să-mi spună ce aflase. Şi atunci, cu un gest brusc, de parcă altcineva îi mişca mîna, împotriva voinţei sale, mi-a dat ziarul acela mîrşav, în care pe Frederick al nostru îl făceau „trădător de cea mai abjectă speţă", „o ruşine şi o dezonoare pentru tagma marinărească". Oh ! Nu pot spune ce cuvinte urîte au folosit. De cum am citit asta, am luat ziarul şi l-am rupt bucăţele — l-am rupt — oh ! cred, Margaret, că l-am rupt cu dinţii. Nu plîngeam.

Nu puteam să plîng. Obrajii îmi dogoreau ca focul şi ochii îmi ardeau în cap. Am văzut că tatăl tău se uita la mine cu un aer grav. I-am spus că era o minciună, şi chiar aşa şi era. Cîteva luni după aceea, a sosit scrisoarea asta, şi vezi şi tu ce motive întemeiate a avut Frederick. Nu pentru sine, sau pentru jignirile aduse lui s-a răzvrătit ; dar şi-a spus părerea în faţa căpitanului Reid, şi a fost şi mai rău ; şi, după cum vezi, cei mai mulţi marinari au rămas de partea lui Frederick. Cred, Margaret, urmă ea după o pauză, cu glas slăbit, tremurînd de epui-

zare, că sînt bucuroasă — adică mă mîndresc cu Frederick că s-a ridicat împotriva nedreptății, mai mult decît dacă ar fi fost doar un ofițer bun.

— Și eu sînt mîndră de el, mamă, spuse Margaret, pe un ton ferm și hotărît. Corectitudinea și supunerea în fața rațiunii și justiției sînt bune ; dar și mai bine e să înfrunți puterea arbitrară, folosită nedrept și crud — nu față de noi, ci față de alții, mai neajutorați.

— Tare aș vrea să-l mai pot vedea o dată pe Frederick — doar o singură dată. A fost primul meu născut, Margaret.

Doamna Hale o spuse pe un ton nostalgic, aproape scuzîndu-se pentru dorința ei arzătoare, înfocată, ca nu cumva să se creadă că nu-l prețuiește de-ajuns pe copilul ce-i rămăsese. Numai că gîndul acesta nici măcar nu-i trecu prin cap lui Margaret, care se gîndea doar cum ar putea să-i îndeplinească dorința.

— Toate astea s-au întîmplat acum șase sau șapte ani — crezi că l-ar mai judeca oare, mamă ? Dacă ar veni și s-ar prezenta la judecată, care ar fi pedeapsa ? Nu se poate să nu aibă dovezi că a fost provocat.

— N-ar avea nici un rost, o lămuri doamna Hale. Cîțiva marinari dintre cei ce l-au însoțit pe Frederick au fost prinși și au fost judecați de curtea marțială pe bordul vasului „Amicia" ; cred că e adevărat tot ce au spus în apărarea lor, bieții oameni, căci se potrivea cu spusele lui Frederick — dar a fost în zadar — și, pentru prima oară de cînd stăteau de vorbă, doamna Hale începu să plîngă ; dar Margaret era parcă stăpînită de ceva care o silea să afle neapărat lucrul acela pe care-l presimțea, dar de care se temea.

— Ce s-a întîmplat cu ei, mamă ? întrebă.

— I-au spînzurat de catarg, spuse doamna Hale cu glas solemn. Dar cel mai groaznic e că, osîndindu-i la moarte, curtea a spus că s-au lăsat duși pe un drum greșit de către ofițerii lor superiori.

Rămaseră tăcute timp îndelungat.

— Și e adevărat că Frederick a stat mulți ani în America de Sud ?

— Da. Şi acum e în Spania. La Cadiz, sau pe undeva prin apropiere. Dacă ar veni în Anglia, ar fi spînzurat. N-o să-l mai văd niciodată la faţă — fiindcă, dacă vine în Anglia, îl vor spînzura.

Nimeni nu putea să-i aducă mîngîiere. Doamna Hale se întoarse cu faţa la perete, zăcînd complet nemişcată, cufundată în deznădejdea ei de mamă. Nu se putea spune nimic care să-i aline durerea. Îşi trase mîna din mîna lui Margaret, puţin nerăbdătoare, ca şi cînd abia aştepta să rămînă singură cu amintirea fiului ei. Cînd intră domnul Hale, Margaret ieşi, cu inima grea, nevăzînd nici un semn de înseninare la orizont.

CAPITOLUL XV

PATRONI ŞI LUCRĂTORI

„Un gînd înfruntă-alt gînd; răsare adevărul,
Ca o scînteie din ciocnirea scutului cu spada."

W.S. LANDOR

— MARGARET, ÎI SPUSE TATĂL ei a doua zi, trebuie să-i întoarcem vizita doamnei Thornton. Mama ta nu se simte prea bine şi nu crede că va putea merge atît de departe; dar vom merge noi doi, tu şi cu mine, după masă.

Pe cînd se îndreptau într-acolo, domnul Hale începu să vorbească de sănătatea soţiei sale, cu un fel de nelinişte ascunsă — şi Margaret răsuflă uşurată văzîndu-l, în sfîrşit, îngrijorat.

— Spune, Margaret, ai consultat doctorul? L-ai chemat?

— Nu, tată, pentru că ziceai să-l chem pentru mine. Dar mă simt bine acum. Însă dacă aş şti vreun doctor bun, m-aş duce chiar în după-amiaza asta şi l-aş ruga să vină, fiindcă sînt încredinţată că mama este grav bolnavă.

Îi spuse adevărul fără menajamente, cu toată hotărîrea, deoarece tatăl ei nici nu vrusese să asculte cînd îi împărtășise ultima oară temerile ei. Dar acum situația se schimbase. Domnul Hale vorbi pe un ton abătut :

— Crezi că are vreo suferință ascunsă ? Ai impresia că e într-adevăr foarte bolnavă ? Ți-a spus Dixon ceva ? Oh, Margaret ! Mă chinuie gîndul că venirea noastră la Milton o va ucide. Biata mea Maria !

— Lasă, tată, nu-ți mai face asemenea gînduri, spuse Margaret, profund tulburată. Nu se simte bine, asta-i tot. Mulți oameni nu se simt bine o vreme ; dar dacă se îngrijesc cum trebuie, se simt mai bine și mai zdraveni ca înainte.

— Dar nu ți-a spus chiar nimic Dixon ?

— Nu ! Știi cum îi place ei să facă mister din toate fleacurile ; și, într-adevăr, a fost puțin cam misterioasă în legătură cu sănătatea mamei, ceea ce m-a alarmat. Dar cred că fără motiv serios. Știi, tată, ai spus chiar dumneata zilele trecute că încep să am vedenii.

— Nădăjduiesc și cred că ai. Dar nu te mai gîndi la ce ți-am spus atunci. Îmi place că îți faci gînduri pentru sănătatea mamei. Să nu-ți fie teamă să mi le spui. O să te ascult cu plăcere, deși data trecută ți-am vorbit de parcă aș fi fost supărat. O s-o întrebăm pe doamna Thornton dacă nu știe vreun doctor bun. N-o să aruncăm banii în vînt, ci o să-i dăm celui mai bun. Stai, trebuie s-o luăm pe strada asta.

Nu era o stradă pe care să se fi aflat vreo clădire demnă de a fi reședința doamnei Thornton. Fiul ei nu-ți sugerase în nici un fel genul de casă în care locuia ; dar Margaret își imaginase fără voie că femeia înaltă, voinică și frumos îmbrăcată nu putea locui decît într-o casă de o natură asemănătoare cu ea însăși. Pe cînd strada Marlborough era formată din șiruri lungi de case scunde, ici-colo cu cîte un zid orb ; cel puțin, atîta puteau vedea din locul unde se opriseră.

— Mi-a spus că stă pe strada Marlborough, de asta sînt sigur, spuse domnul Hale, cu un aer descumpănit.

— Poate că totuși mai face economii, trăind într-o casă mică. Dar văd o mulțime de oameni pe-aici ; mă duc să întreb.

Așa că întrebă un trecător, care o lămuri că domnul Thornton locuiește în apropierea fabricii, și îi arătă și ghereta fabricii, aflată la capătul lungului zid orb pe care îl observaseră.

Ghereta paznicului avea o ușă obișnuită, asemănătoare cu poarta unei grădini ; pe o latură se vedeau niște porți mari, închise, pe unde intrau și ieșeau camioanele și căruțele. Paznicul îi pofti într-o curte mare, lunguiață, avînd într-o parte birourile ; în partea cealaltă se înălța o fabrică imensă, cu multe ferestre, de unde se auzea huruitul neîntrerupt al utilajelor și vuietul lung și trist al mașinii cu abur, putînd asurzi pe cei ce locuiau în incintă. În partea opusă zidului ce se întindea de-a lungul străzii, pe una din laturile scurte ale curții, se afla o casă frumoasă de piatră — înnegrită de fum, firește, dar cu tencuiala, ferestrele și scara strălucind de curățenie. Era, neîndoios, o casă construită cu cincizeci ori șaizeci de ani înainte. Fațada din piatră — ferestrele lungi și înguste, și multitudinea lor — șirurile de trepte ce duceau pînă la ușa din față, urcînd din amîndouă părțile și mărginite de balustrade — toate arătau cît e de veche. Margaret era doar surprinsă că oameni care-și puteau îngădui să stea într-o casă atît de bună și s-o îngrijească atît de frumos nu preferau o locuință mult mai mică la țară, sau chiar în vreo suburbie, departe de larma și forfota neîncetată a fabricii. Urechile ei, neobișnuite cu zgomotul, abia de auzeau vocea tatălui, în timp ce așteptau pe trepte să li se deschidă ușa. Și curtea, cu porțile mari în zidul orb, ca o adevărată frontieră, constituia o priveliște mohorîtă pentru cine se uita din salon — cum descoperi Margaret după ce urcară pe scara demodată și fură poftiți în salon, ale cărui ferestre dădeau, toate trei, deasupra ușii din față și a camerei din dreapta intrării. Nu era nimeni în încăpere. Părea că nimeni nu mai intrase acolo din ziua cînd fusese aranjată mobila, cu tot atîta grijă ca și cînd casa urma să fie acoperită de lavă și descoperită peste o mie de ani. Tape-

tul era trandafiriu cu auriu ; pe covor se vedea un model cu buchete de flori pe un fond de culoare deschisă, fiind însă acoperit în mijloc cu o bucată de preș lustruit și decolorat. La ferestre atîrnau perdele de dantelă ; fiecare scaun sau canapea avea pe spătar cîte o învelitoare, croșetată sau împletită. Statuete de alabastru ocupau orice suprafață plată, adăpostite de praf sub globuri de sticlă. În mijlocul camerei, chiar sub candelabru, se afla o masă mare, rotundă, și pe suprafața ei lustruită fuseseră aranjate, la intervale regulate, cărți elegant legate ca spițele veșel colorate ale unei roți. Totul reflecta lumina, nimic nu o absorbea. Întreaga încăpere avea o înfățișare împopoțonată și împestrițată, care o impresionă pe Margaret într-un mod atît de neplăcut, încît nici nu se mai gîndi măcar cîte trebuia să cureți ca să poți păstra totul atît de alb și de imaculat într-o astfel de atmosferă, sau cîtă osteneală trebuia să depui ca să ajungi la această glacială și rece lipsă a oricărui confort. Oriunde și-ar fi aruncat privirea, grija și munca erau vădite, dar nu acea grijă și muncă ce-ți oferă tihnă și te ajută să te simți bine acasă ; singura preocupare era de a împodobi încăperea și apoi de a feri podoabele de praf sau distrugere.

Pînă la venirea doamnei Thornton, au avut timp să observe, și să-și vorbească în șoaptă. Spuneau lucruri ce puteau fi auzite de oricine ; dar o astfel de cameră parcă te îndeamnă să vorbești în șoaptă, ca și cînd n-ai vrea să trezești ecouri adormite.

În sfîrșit, doamna Thornton intră, în foșnet de mătase neagră de cea mai bună calitate, după cum avea obiceiul ; muselina și dantela de pe ea rivalizînd, dar fără să le întreacă, cu albul pur al muselinelor și împletiturilor din încăpere. Margaret explică de ce nu-i pututse însoți și mama ei, pentru a-i întoarce doamnei Thornton vizita ; dar, ferindu-se să nu-i amintească prea viu tatălui de temerile lui, trecu ușor peste boala mamei, și-i lăsă doamnei Thornton impresia că nu era vorba decît de o indispoziție trecătoare sau de fandoseli cuconești, peste care ar fi putut trece ușor dacă ar fi dorit cu adevărat ; ori dacă

era într-adevăr ceva prea grav pentru a ieși din casă, n-aveau decît să amîne vizita. Amintindu-și și de caii de trăsură închiriați ca să meargă în vizită la familia Hale, și de felul cum fiul ei îi impusese lui Fanny să o însoțească, pentru a le arăta întreaga considerație, doamna Thornton se îmbățoșă, ușor ofensată, și nu-și exprimă simpatia — de fapt nici măcar înțelegerea pentru boala doamnei Hale.

— Și ce mai face domnul Thornton ? întrebă domnul Hale. Mi-a fost teamă că nu se simte bine, din bilețelul grăbit de ieri.

— Fiul meu este rareori bolnav ; și chiar cînd este, nu vorbește de boală, și nici nu consideră că e o scuză pentru a nu face nimic. Mi-a spus că n-a avut nici o clipă liberă ca să facă lecția cu dumneavoastră, domnule. I-a părut rău, o știu, căci pune mare preț pe orele petrecute împreună cu dumnevoastră.

— Și să știți că și mie îmi sînt la fel de agreabile, spuse domnul Hale. Cînd îl văd cum se entuziasmează și apreciază tot ce e bun în literatura clasică, mă simt din nou tînăr.

— Nu mă îndoiesc că acești clasici sînt foarte plăcuți pentru cine are timp liber. Dar mărturisesc că fiul meu s-a reapucat să-i studieze împotriva hotărîrii mele. Timpul și locul în care trăiește par să-i ceară întreaga energie și atenție. Clasicii pot fi foarte potriviți pentru cei ce trîndăvesc toată viața la țară sau prin facultăți ; dar oamenii din Milton ar trebui să-și îndrepte gîndurile și puterile spre munca de zi cu zi. Aceasta, cel puțin, e părerea mea.

Această ultimă propoziție o rosti cu „mîndria ce imită umilința".

— Dar, dacă mintea este prea mult timp ocupată cu un singur țel, negreșit devine țeapănă și rigidă, și incapabilă să aibă mai multe preocupări, spuse Margaret.

— Nu prea știu ce înțelegi dumneata cînd spui că mintea devine țeapănă și rigidă. În ceea ce mă privește, nu-i admir deloc pe cei asemenea unui titirez, concentrați azi asupra unui lucru, ca mîine să îl uite complet dacă apare ceva nou. Existența unor prea multe preocupări nu se potrivește cu viața unui fabricant din Milton. Pentru el

este, sau ar trebui să-i fie, de-ajuns o singură mare dorință, și să-și concentreze toate eforturile în vederea împlinirii ei.

— Și această dorință este — ? întrebă domnul Hale.

Obrajii pămîntii i se îmbujorară și privirea i se lumină atunci cînd răspunse :

— Să dobîndească și să-și păstreze un loc înalt, onorabil printre negustorii din această țară — printre oamenii din orașul său. Fiul meu și-a cîștigat un astfel de loc. Oriunde v-ați duce — și nu numai în Anglia, ci și pe continent — numele de John Thornton din Milton este cunoscut și respectat printre toți oamenii de afaceri. Firește, e un nume necunoscut în cercurile mondene, urmă ea cu dispreț. Domnii și doamnele care trîndăvesc probabil că nu știu prea multe despre un fabricant din Milton, decît doar dacă intră în Parlament sau se însoară cu fiica unui lord.

Și domnul Hale și Margaret se simțiră ușor stînjeniți că nu auziră niciodată despre acest nume vestit, pînă cînd domnul Bell le scrisese că ar putea avea la Milton un prieten în persoana domnului Thornton. Lumea orgolioasei mame nu era lumea lor — a micii nobilimi din strada Harley pe de o parte, sau a clerului de țară și a moșierilor din Hampshire, pe de altă parte. Chipul lui Margaret, în ciuda străduințelor ei de a asculta senină, îi arătă susceptibilei doamne Thornton simțămintele ei.

— Îți spui că n-ai auzit niciodată de minunatul meu fiu, domnișoară Hale. Crezi că nu sînt decît o femeie bătrînă care nu știe nimic în afară de Milton, și care crede că cioara ei este cea mai albă din lume.

— Nu, răspunse Margaret, cu oarecare cutezanță. E poate adevărat că-mi ziceam că n-auzisem de numele domnului Thornton înainte de a veni la Milton. Dar, de cînd am venit aici, am auzit destule ca să mă facă să-l respect și să-l admir, și să-mi dau seama cît de multă dreptate și adevăr este în ceea ce ați spus despre dînsul.

— Cine ți-a vorbit despre el ? întrebă doamna Thornton, puțin mai domolită, totuși geloasă ca nu cumva spusele altcuiva să-l fi nedreptățit.

Margaret șovăi înainte de a răspunde. Nu-i plăcea acest fel de interogatoriu autoritar. Domnul Hale se amestecă atunci, venindu-i în ajutor :

— Însuși domnul Thornton ne-a povestit, astfel că am putut să aflăm ce fel de om este. Nu-i așa, Margaret ?

Doamna Thornton se îndreptă și spuse :

— Fiul meu nu obișnuiește să vorbească despre ceea ce face. Aș putea să întreb încă o dată, domnișoară Hale, din spusele cui ți-ai format o părere bună despre el ? Știi, o mamă e curioasă, și lacomă de laude la adresa copiilor ei.

Margaret replică :

— Ne-am dat seama cu toții de motivele pe care le aveți să fiți mîndră de el mai degrabă din ceea ce domnul Thornton a ascuns despre viața sa dinainte, cunoscută de la domnul Bell — mai degrabă din asta, decît din ceea ce a spus.

— Domnul Bell ! Ce poate să știe el despre John ? El, care duce o viață trîndavă într-un colegiu prăfuit. Dar îți sînt îndatorată, domnișoară Hale, pentru că multe tinere domnișoare s-ar fi sfiit să-i facă unei femei bătrîne plăcerea de a auzi că se vorbește frumos despre fiul ei.

— De ce ? întrebă Margaret, privind-o în față, surprinsă, pe doamna Thornton.

— De ce ! Pentru că îmi închipuiam că ar trebui să-și dea seama cît de sigur o pot transforma pe bătrîna mamă într-un avocat care să le pledeze cauza, dacă ar avea planuri în legătură cu inima fiului.

Și zîmbi amar, căci îi plăcuse sinceritatea lui Margaret ; și poate că simți că pusese prea multe întrebări, ca și cum ar fi avut vreun drept să facă morală. Margaret începu să rîdă nestingherit la această idee ; rîse cu atîta veselie că izbuti s-o indispună pe doamna Thornton, care-și închipui că vorbele care îi stîrniseră rîsul ar fi sunat de-a dreptul ridicole.

Margaret se opri din rîs de îndată ce văzu privirea supărată a doamnei Thornton.

— Vă cer iertare, doamnă. Dar vă sînt într-adevăr îndatorată că m-ați disculpat de vina de a-mi fi făcut planuri în legătură cu inima domnului Thornton.

— Și-au făcut destule tinere fete, înainte de asta, spuse doamna Thornton, bățoasă.

— Sper că domnișoara Thornton este sănătoasă, interveni domnul Hale în discuție, în dorința de a-i schimba cursul.

— Este la fel de sănătoasă ca întotdeauna. Nu e prea robustă, replică scurt doamna Thornton.

— Și domnul Thornton? Cred că pot nădăjdui să-l văd joi?

— Nu pot răspunde de ocupațiile fiului meu. În oraș se petrec lucruri destul de supărătoare; plutește amenințarea unei greve. Dacă vor declanșa greva, va fi nevoie de toată experiența și judecata fiului meu, care va fi mult consultat de prietenii săi. Cred însă că va putea veni joi. Oricum, sînt încredințată că o să vă anunțe dacă nu poate.

— O grevă! se arătă nedumerită Margaret. Pentru ce? Pentru ce vor să facă grevă?

— Ca să devină conducători și stăpîni peste proprietatea altora, spuse doamna Thornton, pufnind furioasă. Pentru asta fac grevă mereu. Dacă oamenii care muncesc pentru fiul meu or să facă grevă, nu pot spune altceva decît că sînt o adunătură de ticăloși nerecunoscători. Dar nu mă îndoiesc că or să facă.

— Bănuiesc că vor lefuri mai mari, nu? întrebă domnul Hale.

— Asta-i doar aparența. Dar adevărul e că vor să fie ei stăpînii, și să-i transforme pe patroni în sclavi în chiar fabricile lor. Tot timpul încearcă; nu se gîndesc decît la asta; și, la fiecare cinci sau șase ani, se declanșează lupta între patroni și muncitori. Dar cred că de data asta vor descoperi că s-au înșelat — că și-au făcut socotelile greșit. Dacă încetează lucrul, s-ar putea să afle că nu-i chiar atît de ușor să-l reia. Cred că patronii au cîteva proiecte în cap, care îi vor învăța pe oameni să nu se mai grăbească să facă grevă, dacă totuși încearcă.

— Și asta nu-i înrăiește pe oamenii din oraș ? întrebă Margaret.

— Bineînțeles că-i înrăiește. Dar nu cred că ești o fricoasă. În Milton nu-i loc pentru fricoși. A fost o vreme cînd a trebuit să-mi croiesc drum printr-o gloată de oameni înfuriați, care jurau că o să verse sîngele lui Mackinson de cum o să scoată nasul pe poarta fabricii ; și întrucît nu știa ce-l așteptă, trebuia să se ducă cineva să-l înștiințeze, căci altfel era un om mort ; și trebuia neapărat s-o facă o femeie — așa că m-am dus eu. Dar după ce-am intrat în fabrică, n-am mai putut ieși. Acum era în joc viața mea. Astfel că m-am urcat pe acoperiș, unde se aflau stivuiți bolovani, ca să fie aruncați în capul oamenilor, dacă ar fi încercat să forțeze porțile fabricii. Și crede-mă că aș fi ridicat bolovanii grei și i-aș fi aruncat, ca cel mai priceput dintre bărbați, dacă n-aș fi leșinat din pricina încercărilor prin care trecusem. Dacă trăiești în Milton, trebuie să înveți să ai o inimă vitează, domnișoară Hale.

— O să mă străduiesc, spuse Margaret, destul de palidă. Nu știu dacă am o inimă vitează sau nu, pînă nu sînt pusă la încercare ; dar mi-e teamă să nu dau dovadă de lașitate.

— Cei din sud, din regiunile rurale, se sperie deseori de ceea ce bărbații și femeile noastre din Darkshire socot că-i modul lor de viață și luptă. Dar după ce vei trăi zece ani printre oamenii care-i pizmuiesc întotdeauna pe cei mai buni ca ei și așteaptă doar prilejul să le-o plătească, o să afli dacă ești o lașă sau nu, crede-mă că știu ce spun.

În seara aceea, domnul Thornton făcu o vizită familiei Hale. A fost poftit în salon, unde domnul Hale le citea cu glas tare soției și fiicei sale.

— Am venit pe de o parte ca să-vă aduc un bilet de la mama, și pe de altă parte ca să-mi cer scuze că am lipsit ieri de la oră. În bilet mama a notat adresa doctorului Donaldson.

— Mulțumesc ! se grăbi Margaret să spună, și întinse mîna să ia biletul, căci nu voia ca maică-sa să afle că ceruseră informații despre un doctor ; și observă, în-

cîntată, că domnul Thornton păru să-i înțeleagă gîndul, căci îi dădu biletul fără altă explicație.

Domnul Hale începu să vorbească despre grevă. Pe dată, pe chipul domnului Thornton se așternu o expresie atît de asemănătoare cu a mamei lui în momentele cele mai dezagreabile, încît Margaret, căreia nu-i scăpa nimic, simți că i se face leșamite.

— Da; neghiobii vor să declare grevă. N-au decît. Ne convine destul de mult. Dar le-am mai dat o șansă. Își închipuie că negoțul e la fel de înfloritor ca anul trecut. Noi însă, care vedem furtuna la orizont, mai strîngem pînzele. Dar, neexplicîndu-le și lor motivele noastre, nu vor să ne creadă că acționăm cu judecată. Trebuie să le dăm socoteală pentru felul cum credem de cuviință să ne cheltuim sau să ne economisim banii. Henderson a încercat un șiretlic cu oamenii lui, la Ashley, dar n-a izbutit. În realitate greva nu-l deranja — i-ar fi ieșit mai bine socotelile în registre. Așa că atunci cînd oamenii au venit și i-au cerut să le mărească lefurile cu cinci la sută, le-a spus că o să se mai gîndească și o să le dea răspunsul în ziua cînd se plătesc lefurile; știind tot timpul, bineînțeles, care îi va fi răspunsul, dar plănuind că o să-i facă s-o țină pe-a lor. Numai că ei erau și mai șireți decît el, și auziseră și cîte ceva despre perspectivele negre ale negoțului. Așa că au reluat lucrul vineri și și-au retras revendicarea, iar el e acum silit să continue lucrul. Noi, însă, patronii din Milton, le-am făcut cunoscută hotărîrea. Nu vom da nici un penny în plus. Le spunem că s-ar putea să fim nevoiți să le micșorăm lefurile, în nici un caz să le mărim. Asta e deci poziția noastră, și așteptăm mișcarea următoare din partea lor.

— Și care o să fie această mișcare? întrebă domnul Hale.

— Bănuiesc că o grevă simultană. O să vedeți un Milton fără fum în cîteva zile, după cîte cred, domnișoară Hale.

— Dar pentru ce, întrebă ea, nu le explicați motivele dumneavoastră întemeiate care vă fac să vă așteptați la

un negoț nefavorabil ? Nu știu dacă folosesc cuvintele cele mai potrivite, dar cred că înțelegeți ce vreau să spun.

— Le-ați explicat vreodată slugilor dumneavoastră de ce faceți anumite cheltuieli sau economii cu banii pe care-i aveți ? Noi, cei care posedăm capital, avem dreptul să hotărîm ce facem cu el.

— Un drept pămîntesc, spuse Margaret foarte încet.

— Vă rog să mă iertați, dar n-am auzit ce-ți spus.

— N-aș vrea să repet ; e în legătură cu un sentiment pe care nu cred că l-ați împărtăși.

— Nu vreți să mă puneți la încercare ? pledă el, dintr-o dată dorind cu ardoare să afle ce spusese ea.

Margaret nu vedea cu ochi buni stăruința lui, dar nici nu credea că trebuie să dea prea mare importanță spuselor ei.

— Ziceam că aveți un drept pămîntesc. Cu alte cuvinte, nu pare să existe nici un motiv, în afară de cele religioase, ca să nu faceți ce vreți cu ceea ce vă aparține.

— Știu că avem păreri diferite în ceea ce privește religia ; dar de ce nu credeți că am și eu cîteva, chiar dacă nu sînt aceleași cu ale dumneavoastră ?

Vorbea cu glas stins, ca și cînd s-ar fi adresat numai ei. Dar Margaret nu ținea ca el să i se adreseze doar ei. Așa că îi răspunse pe tonul ei obișnuit :

— Nu cred că am avut prilejul să aflu ce păreri religioase aveți în această chestiune. Tot ce am vrut să spun e că nu există nici o lege făcută de oameni care să-i împiedice pe stăpînitori să-și cheltuiască ori să-și arunce toți banii, dacă așa cred de cuviință ; dar că există în Biblie pasaje care mai curînd ar însemna — pentru mine, cel puțin — că și-ar nesocoti datoria de buni gospodari dacă ar face astfel. Oricum, știu atît de puțin despre greve, și despre calcularea salariilor, ori despre capital și muncă, încît mai bine nu i-aș mai vorbi unuia ca dumneavoastră, care vă pricepeți la economie politică.

— Ba cu atît mai mult, vorbi el cu înflăcărare. Mi-ar părea chiar foarte bine să vă explic tot ceea ce îi poate părea anormal sau misterios unui străin de această pro-

blemă ; mai cu seamă într-o perioadă ca asta, cînd acțiunile noastre vor fi sucite și răsucite de orice gazetăraș care știe să țină condeiul în mînă.

— Mulțumesc, răspunse ea rece, dar cred că mă voi adresa în primul rînd tatălui meu pentru orice lămurire pe care mi-o poate da, dacă voi începe să fiu nedumerită de viața în mijlocul acestei societăți ciudate.

— O găsiți ciudată ? În ce sens ?

— Nu știu — probabil pentru că văd, chiar la suprafață, două clase depinzînd complet una de cealaltă și totuși fiecare din ele socotind neîndoielnic interesele celeilalte opuse propriilor interese ; n-am mai trăit niciodată într-un loc unde două grupuri de oameni să se vorbească de rău tot timpul.

— Pe cine ați auzit vorbindu-i de rău pe patroni ? Nu vă întreb pe cine ați auzit ocărîndu-i pe lucrători ; căci văd că stăruiți în a înțelege greșit ce v-am spus data trecută. Dar pe cine ați auzit vorbindu-i de rău pe patroni ?

Margaret se înroși ; apoi zîmbi și spuse :

— Nu-mi place să fiu interogată. Refuz să vă răspund la întrebare. Și-apoi, n-are nici o legătură cu faptul în sine. Nu puteți decît să mă credeți pe cuvînt că am auzit cîțiva oameni, sau poate doar pe unul din lucrători spunînd că patronii ar avea interes ca ei să nu cîștige bani — că ar deveni prea independenți dacă ar avea niște bani puși deoparte la bancă.

— Cred că omul acela, Higgins, ți-a spus toate acestea, se amestecă în discuție doamna Hale.

Domnul Thornton nu păru să audă ceea ce era vădit că Margaret nu dorea să ajungă la urechile lui. Dar ajunse, cu toate acestea.

— Am auzit, de altfel, că se socotește a fi în avantajul patronilor folosirea muncitorilor ignoranți — nu a clănțăilor, cum obișnuia căpitanul Lennox să-i numească pe oamenii din compania lui care contestau și doreau să știe motivele fiecărui ordin.

Această ultimă parte a frazei i-a fost adresată mai degrabă tatălui ei, decît domnului Thornton. „Cine o fi

și căpitanul Lennox ?“ se întrebă domnul Thornton în sinea lui, cu o ciudată antipatie ce-l împiedică pe moment să-i răspundă. Tatăl ei se amestecă acum în discuție :

— Nu ai pus niciodată mare preț pe școli, Margaret, căci altfel ai fi văzut și ai fi înțeles de mult cît s-a făcut pentru instrucție în Milton.

— Nu, spuse ea, cu bruscă umilință. Știu că nu-mi pasă prea mult de școli. Dar cunoștințele și ignoranța despre care vorbeam n-au legătură cu scrisul și cititul — învățătura sau lămuririle ce se dau copiilor în școli. După părerea mea, este vorba de o ignoranță privind cunoștințele de viață care ar trebui să-i călăuzească pe bărbați și pe femei. Nu prea știu care sînt acestea. Dar el — adică persoana care m-a informat — vorbea ca și cum patronilor le-ar plăcea ca lucrătorii să fie un fel de copii mari și voinici — trăind doar în prezent — cu un soi de supunere oarbă, lipsită de judecată.

— Pe scurt, domnișoară Hale, e limpede că cel ce v-a informat a dat de un ascultător binevoitor pentru toate calomniile pe care le-a găsit de cuviință să le răspîndească pe seama patronilor, spuse domnul Thornton pe un ton jignit.

Margaret nu răspunse, enervată de caracterul personal pe care domnul Thornton îl atribuise vorbelor ei.

— Trebuie să mărturisesc, începu atunci domnul Hale, că deși nu am cunoscut atît de bine ca Margaret pe nici un lucrător, m-a izbit și pe mine foarte tare antagonismul dintre patroni și slujbași, chiar și privind lucrurile la suprafață. Am căpătat această impresie și din ceea ce mi-ați spus chiar dumneavoastră uneori.

Domnul Thornton rămase cîteva clipe tăcut, înainte de a vorbi. Margaret părăsise camera, și el era necăjit de stadiul relațiilor dintre ei doi. Totuși, mica lui supărare făcîndu-l să judece lucrurile la rece, dădu o mai mare demnitate spuselor sale :

— Teoria pe care o susțin eu este că interesul meu coincide cu cel al lucrătorilor mei, și invers. Știu că domnișoarei Hale nu-i place să audă că oamenii sînt numiți „mînă de lucru“, astfel încît nu voi folosi acest

cuvînt, deși îmi vine mai ușor pe buze ca termen tehnic, a cărui origine, oricare ar fi, datează dinainte de a mă fi născut. În viitor — peste vreun mileniu — în Utopia, această unitate s-ar putea să fie pusă în practică — așa cum îmi închipui că republica este cea mai desăvîrșită formă de guvernămînt.

— Vom studia *Republica* lui Platon de îndată ce vom termina cu Homer.

— Da, pe timpul lui Platon se putea întîmpla ca noi toți — bărbați, femei și copii — să fim potriviți pentru republică ; dar dați-mi o monarhie constituțională în stadiul actual al moralei și rațiunii. În pruncie, avem nevoie de un despotism înțelept care să ne conducă. De fapt, chiar și mult după ce trece pruncia, copiii și tinerii sînt mai fericiți sub legile sigure pe care le exercită autoritatea discretă și fermă a părinților. Sînt de acord cu domnișoara Hale că îi socotim pe lucrători niște copii, dar tăgăduiesc că noi, patronii, i-am adus sau îi menținem în această stare. Susțin că despotismul este cea mai bună formă de guvernămînt pentru ei ; așa că, în clipa cînd vin în contact cu ei, trebuie neapărat să devin un autocrat. Îmi folosesc cît pot mai bine discernămîntul — și nu din motive filantropice sau din impostură, de care am avut chiar prea mult parte aici, în nord — pentru a face legi înțelepte și a lua hotărîri drepte în conducerea afacerilor mele — legi și hotărîri care favorizează în primul rînd propria mea bunăstare — dar și pe a lor, în al doilea rînd ; dar nu voi accepta să fiu forțat a-mi explica motivele, nici să mă abat de la hotărîrea mea, odată adoptată. N-au decît să înceteze lucrul ! Voi suferi tot atît de mult ca și ei : dar, la sfîrșit, își vor da seama că nici n-am cedat și nici nu m-am răzgîndit, nici cu o iotă.

Margaret intrase din nou în încăpere și se așezase cu lucrul în mînă ; dar nu spuse nimic.

— Nu tăgăduiesc că vorbesc dintr-o mare ignoranță, începu domnul Hale ; dar, din puținul pe care-l știu, aș spune că masele trec repede în stadiul dificil care intervine între copilărie și maturitate, atît în viața mulțimii cît și a fiecărui individ. Greșeala pe care o fac mulți

părinți în această perioadă este de a stărui să li se răspundă cu aceeași supunere exagerată ca pe vremea cînd tot ceea ce avea de făcut copilul era să asculte de legi simple, ca : „Vino cînd ești chemat !“ și „Fă ceea ce ți se cere !“ Un părinte înțelept satisface însă dorința de acțiune independentă a copilului său, pentru a putea deveni prieten și sfătuitor atunci cînd va înceta domnia lui absolută. Dacă greșesc în raționamentul meu, amintiți-vă că dumneavoastră singur ați ales analogia.

— De curînd, spuse deodată Margaret, am auzit povestindu-se ce s-a întîmplat la Nürnberg acum vreo trei sau patru ani. Un bogătaș trăia singur într-un conac imens, din acelea care erau folosite înainte și ca locuință și ca magazin. Se spunea că are un copil, dar nimeni nu știa cu certitudine. Timp de patruzeci de ani, zvonul acesta ba se întețea, ba se potolea — dar nu s-a spulberat niciodată cu totul. După moartea bogătașului, s-a aflat că era adevărat. Avea un fiu — un bărbat în toată firea, dar cu mintea nedezvoltată, de copil, pe care îl ținuse astfel ca să-l ferească de ispite și greșeli. Numai că atunci cînd acest copil bătrîn a rămas singur pe lume, orice rău sfătuitor a avut putere asupra lui. Nu știa să deosebească binele de rău. Tatăl lui făcuse greșeala de a-l crește în ignoranță, socotind că e nevinovăție ; și, după paisprezece luni de excese, autoritățile orașului au trebuit să se îngrijească de el, ca să nu moară de foame. Nu știa nici măcar ce să spună ca să fie un bun cerșetor.

— E-adevărat că am comparat (la sugestia domnișoarei Hale) poziția patronului cu cea a părintelui ; astfel încît ar trebui să nu mă plîng dacă ați făcut din această comparație o armă împotriva mea. Dar, domnule Hale, dîndu-ne de model un părinte înțelept, ați spus că acesta știe să satisfacă dorința copiilor de a acționa independent. Dar e cert că nu a sosit încă vremea ca mîna de lucru să aibă vreo acțiune independentă în desfășurarea negoțului — altfel chiar nu înțeleg ce-ați vrut să spuneți. Și, credeți-mă, patronii ar încălca independența oamenilor lor într-un fel pe care nu l-aș socoti justificat, dacă ne-am amesteca în viața acestor oameni în afara fabricilor. Dacă lucrează zece ore pe zi pentru noi, nu văd ce drept am

avea să le punem hamul în restul timpului. Independența mea are un preț atît de mare în ochii mei, încît nu-mi pot închipui o înjosire mai cumplită decît să vină altcineva care să mă dirijeze, să mă sfătuiască și să-mi țină tot timpul predici, sau chiar să-mi plănuiască prea amănunțit acțiunile. Poate fi omul cel mai înțelept sau puternic — m-aș răzvrăti și aș fi jignit în fața amestecului său. Îmi închipui că acesta este un sentiment mai puternic în nordul Angliei decît în sud.

— Iertați-mă, dar asta nu se datorește cumva faptului că nu a existat pic de egalitate și prietenie între clasa sfătuitoare și cea sfătuită ? Că fiecare om a trebuit să rămînă într-o poziție necreștinească, izolată, departe de frații săi oameni și pizmuindu-i, speriat tot timpul să nu-i fie încălcate drepturile ?

— N-am făcut decît să expun situația. Îmi pare rău, dar am o întîlnire la ora opt, și trebuie în seara asta, pur și simplu să iau faptele așa cum le găsesc, fără a încerca să le explic ; ceea ce, de fapt, n-ar avea nici o importanță, în hotărîrea privind acțiunea de urmat — faptele trebuie acceptate.

— Dar, spuse Margaret pe un ton scăzut, mie mi se pare că are cea mai mare importanță.

Tatăl ei îi făcu semn să tacă, astfel ca domnul Thornton să poată termina ce avea de spus. Acesta se și ridicase și se pregătea să plece.

— Trebuie să admiteți un lucru. Dat fiind că în orice om din ținutul nostru există un puternic sentiment de independență, am eu oare vreun drept să-i impun altuia părerile mele asupra felului cum să acționeze (detestînd acest lucru la fel de mult ca și mine), numai pentru că el are forță de muncă de vîndut și eu capital ca s-o cumpăr ?

— În nici un caz, spuse Margaret hotărîtă să se limiteze doar la atît ; în nici un caz, datorită pozițiilor muncii și capitalului, oricare ar fi ele, ci pentru că sînteți legat de oamenii asupra cărora aveți o putere imensă, chiar dacă refuzați sau nu s-o folosiți ; pentru că viețile și bunăstarea dumneavoastră și a lor sînt legate atît de

strîns. Am fost făcuți ca să depindem unii de alții pe acest pămînt. Putem ignora propria noastră dependență, sau refuza să recunoaștem că alții depind de noi în mai multe privințe decît doar plata săptămînală a lefurilor ; dar ea există, totuși. Nici dumneavoastră, și nici alți patroni, nu puteți face nimic. Omul cel mai mîndru de independența lui depinde de cei din jur, care-și exercită imperceptibil influența asupra caracterului său — asupra vieții sale. Pînă și cel mai izolat om din Darkshire are tot felul de oameni care depind de el, care se agață de el din toate părțile ; nu poate scăpa de ei, la fel cum nu poate stînca să scape de...

— Te rog, fără comparații, Margaret ; ne-ai mai dat o mostră, spuse tatăl ei zîmbind, dar stînjenit totuși de gîndul că-l reținea pe domnul Thornton, împotriva voinței sale, ceea ce era o greșeală — căci atîta vreme cît Margaret vorbea, el asculta cu plăcere, deși ceea ce spunea nu făcea decît să-l înfurie.

— Spuneți-mi, domnișoară Hale, ați fost vreodată influențată — nu, nu e cinstit din partea mea să spun asta ; — dar, dacă v-ați dat vreodată seama că ați fost influențată de alți oameni, și nu de împrejurări, acești alții au acționat direct ori indirect ? Au căutat oare să îndemne, să impună și să acționeze corect doar ca să dea un exemplu, sau au fost oameni cinstiți, oameni adevărați, făcîndu-și datoria, și făcînd-o nestrămutat, fără să se gîndească dacă faptele lor îl vor face pe unul harnic, iar pe altul econom ? Păi, dacă aș fi lucrător, m-ar impresiona de douăzeci de ori mai mult conștiința faptului că patronul meu e un om cinstit, punctual, prompt și hotărît în tot ce face, decît oricare amestec, oricît de binevoitor ar fi, în trebările mele din afara orelor de muncă. Nu cred că am nevoie să chibzuiesc prea atent la ceea ce sînt eu însumi ; dar am încredere și mă bizui pe cinstea și pe sinceritatea oamenilor mei și pe opoziția lor deschisă, în contradicție cu modul în care se va desfășura greva în alte fabrici, tocmai pentru că ei știu cu cît dispreț privesc orice avantaj necinstit sau orice faptă făcută pe ascuns. Asta pătrunde mai adînc în conștiința

lor decît un şir întreg de conferinţe pe tema „Cinstea e cea mai bună politică" — viaţă diluată în cuvinte. Nu, nu ! Aşa cum e patronul, aşa vor fi şi oamenii lui, şi în problema asta n-are de ce să-şi facă gînduri.

— E o mărturisire preţioasă, spuse Margaret rîzînd. Cînd o să văd lucrători urmărind aprig, cu înverşunare, să-şi dobîndească drepturile, o să ştiu imediat că patronul este la fel ; că n-a auzit de oameni înzestraţi cu duhul blîndeţii care suferă îndelung şi nu caută averi.

— Sînteţi la fel ca toţi străinii care nu înţeleg cum funcţionează sistemul nostru, domnişoară Hale, spuse el repede. Vă închipuiţi că oamenii noştri sînt ca nişte păpuşi de aluat moale, gata să fie modelaţi aşa cum ne place. Uitaţi că avem de-a face cu ei doar o perioadă de timp mai scurtă decît o treime din viaţa lor ; şi cred că nu înţelegeţi că îndatoririle unui industriaş sînt mult mai mari şi mai complexe decît cele ale unui simplu patron : avem datoria să extindem comerţul, ceea ce ne face să fim marii deschizători de drumuri ai civilizaţiei.

— N-ar fi rău, spuse domnul Hale zîmbind, să începeţi prin a fi deschizători de drumuri ai civilizaţiei şi aici. Oamenii din Milton sînt destul de necioplţi şi primitivi.

— Sînt, încuviinţă domnul Thornton. Numai că pentru ei nu e bună apa de trandafiri. Cromwell ar fi fost un proprietar de fabrică perfect, domnişoară Hale. Aş vrea să-l avem acum aici, ca să înăbuşe această grevă în locul nostru.

— Cromwell nu este eroul meu, spuse ea cu răceală. Dar încerc să împac admiraţia dumneavoastră pentru despotism cu respectul pe care-l aveţi pentru independenţa de caracter a oamenilor.

Domnul Thornton roşi la tonul ei.

— Doresc să fiu patronul imposibil şi necontestat al oamenilor în timpul orelor cînd lucrează pentru mine. Dar, după orele de lucru, relaţia dintre noi încetează ; şi atunci intervine acelaşi respect pentru independenţa lor pe care îl pretind şi eu.

Cîteva clipe nu mai spuse nimic, căci se simțea prea jignit. Dar izgoni această senzație și își luă rămas bun de la domnul și doamna Hale. Apoi, apropiindu-se de Margaret, spuse pe un ton mai scăzut :

— Am spus la un moment dat lucruri cam nesăbuite în seara asta, și mă tem că am fost și puțin nepoliticos. Dar știți că nu sînt decît un fabricant necioplit din Milton ; mă veți ierta oare ?

— Bineînțeles, spuse ea zîmbindu-i.

Chipul lui, îngrijorat și posomorît, se lumină cînd îl văzu expresia dulce și însorită, de pe care pierise cu desăvîrșire tot vîntul de nord al discuției lor. Dar ea nu-i întinse mîna, și el simți iarăși omisiunea și o puse pe seama mîndriei.

CAPITOLUL XVI

UMBRA MORȚII

„Încrede-te în mîna nestiută
Ce pentru noi căi nedorite-alege ;
Fii pregătit oricînd pentru schimbare,
Căci fluxul și refluxul sînt a lumii lege."

POEZIE ARABĂ

ÎN DUPĂ-AMIAZA URMĂTOARE, doctorul Donaldson veni pentru prima dată s-o consulte pe doamna Hale. Misterul, pe care Margaret nădăjduia că îl străpunsese datorită intimității lor din ultima vreme, reapăru. N-a fost lăsată să rămînă în cameră în timp ce Dixon era admisă. Margaret nu-și exterioriza sentimentele cînd iubea, dar cînd își dădea drumul o făcea cu înfocare, chinuită puțin și de gelozie.

Intră în dormitorul mamei, chiar în spatele salonului, și începu să pășească în sus și în jos, așteptînd să iasă doctorul. Din cînd în cînd se oprea să asculte ; i se păru

că aude un geamăt. Cu mîinile strîns împreunate, își ținu răsuflarea. Era sigură că auzise un geamăt. Apoi, liniștea se înstăpîni timp de cîteva minute încă ; și apoi iarăși se auzi zgomot — scaune mișcate, glasuri mai răsunătoare, toate sunetele mărunte indicînd pregătirile de plecare.

Cînd auzi ușa deschizîndu-se, ieși repede din dormitor.

— Tata nu este acasă, domnule doctor Donaldson ; avea lecții la un elev exact la ora asta. Aș putea să vă rog să coborîți pînă în camera lui ?

Observă toate obstacolele pe care i le scoase Dixon în cale și le învinse, căci își arogă poziția ce i se cuvenea, aceea de fiică, avînd și ceva din spiritul de frate mai mare, ceea ce potoli imediat excesul de zel al slujnicei. Asumîndu-și cu bună știință o asemenea demnitate, neobișnuită în comportarea față de Dixon, Margaret izbuti să se amuze o clipă, în mijlocul neliniștii ce o încerca. Își dădu seama, din expresia surprinsă de pe chipul lui Dixon, cît de caraghios de solemnă trebuia să pară ; și această idee o urmări pînă jos, în cameră, dîndu-i prilejul să uite cîtva timp suferința ascuțită a momentului. Dar odată jos, suferința reveni și păru să-i taie respirația. Trecură cîteva clipe pînă putu să vorbească. Dar o făcu pe un ton autoritar atunci cînd întrebă :

— Ce are mama ? V-aș rămîne îndatorată dacă îmi veți spune adevărul. Apoi, văzînd o ușoară ezitare din partea doctorului, adăugă : Sînt singurul ei copil — vreau să spun aici. Mi-e teamă că tata nu-și dă seama de situație ; așa că, dacă e ceva serios, ar trebui anunțat cu grijă. Eu pot s-o fac. Și s-o îngrijesc și pe mama. Vă rog, spuneți-mi ce are, domnule doctor ; mă uit la chipul dumneavoastră și nu pot să-i descifrez expresia, și asta mă sperie mai tare decît ar face-o orice cuvînt pe care l-ați spune.

— Draga mea domnișoară, mama pare să aibă o slujnică extrem de atentă și pricepută, mai curînd o prietenă.

— Eu sînt fiica ei, domnule.

— Dar dacă v-aș declara că mama dumneavoastră dorește în mod expres să nu vi se spună...

— Nu sînt destul de cuminte ori de răbdătoare ca să mă supun interdicției. De altfel, sînt încredințată că aveți prea multă judecată și experiență ca să fi promis că o să păstrați secretul.

— Ei bine, spuse el încercînd să zîmbească, dar rămînînd abătut, aveți dreptate. Nu am făcut această promisiune. De fapt, mi-e teamă că secretul va fi aflat destul de curînd, fără să-l mai dezvălui.

După care tăcu. Lui Margaret îi fugi tot sîngele din obraji și își strînse și mai tare buzele. Dar în afară de aceasta, nici o linie de pe chip nu-i tresări. Sesizîndu-i pe dată firea, căci fără această însușire nici un doctor nu s-ar fi ridicat pînă la valoarea lui, doctorul Donaldson își dădu seama că fata va putea suporta întregul adevăr ; că va înțelege dacă i se va ascunde ceva ; și că ascunderea adevărului ar fi o tortură mai mare decît cunoașterea lui. Spuse două fraze scurte cu glas scăzut, urmărind-o tot timpul ; căci pupilele ochilor i se dilatară de groază și pielea i se făcu lividă. Tăcu și așteptă ca privirea îngrozită să dispară — răsuflarea întretăiată să revină la normal. Apoi Margaret vorbi :

— Vă mulțumesc din tot sufletul, domnule, pentru încrederea dumneavoastră. Groaza de a afla acest lucru mă bîntuie de săptămîni întregi. Ce cumplită agonie ! Biata, biata mamă !

Buzele începură să-i tremure și doctorul o lăsă să-și găsească ușurarea în lacrimi, sigur că va izbuti să și le stăpînească.

Cîteva lacrimi — doar cîteva lacrimi vărsă, înainte de a-și reaminti numeroasele întrebări pe care dorea să i le pună.

— O să sufere mult ?

Doctorul clătină din cap.

— Nu putem ști. Depinde de constituția ei ; de o mie de alte lucruri. Dar ultimele descoperiri ale științei medicale ne-au dat mari posibilități de a le alina.

— Tata ! exclamă deodată Margaret, tremurînd toată.

— Nu-l cunosc pe domnul Hale. Vreau să spun că e greu să dai sfaturi. Dar cred că va trebui să răbdați, știind că m-ați silit să vă spun atît de direct adevărul. pînă cînd vă veți obișnui într-o oarecare măsură cu faptul pe care nu vi l-am putut ascunde, astfel, încît să fiți în stare, fără un efort prea mare, să-i dați tatălui dumneavoastră ce mîngîiere veți putea. Pînă atunci — la vizitele mele, căci va trebui, firește, să le repet din cînd în cînd, deși teamă mi-e că nu pot face nimic decît să ușurez durerea — se vor petrece o mie de mici întîmplări ce-i vor trezi neliniștea, i-o vor adînci — astfel încît va fi oarecum pregătit. Nu, dragă domnișoară — nu, draga mea — am discutat cu domnul Thornton și îl respect pe tatăl dumitale pentru sacrificiul pe care l-a făcut, chiar dacă sînt încredințat că greșește. În fine, doar de data asta, dacă vrei, draga mea. Amintește-ți însă că, atunci cînd voi mai veni, voi veni ca prieten, Și trebuie să te obișnuiești să mă privești ca prieten, căci văzîndu-ne — ajungînd să ne cunoaștem într-o asemenea situație — face cît ani întregi de vizite matinale.

Margaret nu putea să vorbească din cauza plînsului ; dar îi strînse tare mîna la despărțire.

„Asta zic și eu o fată fără seamăn !“ gîndi doctorul Donaldson urcîndu-se în trăsură și cercetîndu-și mîna cu degetele pline de inele, pe care Margaret i-o strînsese cu atîta putere. „Cine s-ar fi gîndit că mînuța aceea ar putea strînge atît de tare ? Dar are oasele așezate cum trebuie și asta dă o mare putere. Parcă-i o regină ! Cu capul dat pe sapte la început, silindu-mă să-i spun adevărul ; și apoi înclinat în timp ce asculta cu înfrigurare. Biata de ea ! Va trebui să am grjiă să nu se istovească prea tare. Deși e uimitor cît de mult pot să rabde ființele acestea fragile. E tare inimoasă fata asta. Alta, după culoarea aceea lividă, nu și-ar mai fi revenit fără să leșine sau să înceapă cu istericale. Ea însă nu — nu ea ! Și-a revenit doar prin puterea voinței. O fată ca asta mi-ar cuceri inima, dacă aș avea cu treizeci de ani mai puțin. Acum e prea tîrziu. Ah, iată că am ajuns la familia Archer“. Așa că sări jos, gata să slujească cu gîn-

dul, înțelepciunea, experiența și mîngîierea sa această familie, de parcă n-ar mai fi existat alți oameni pe lume.

Între timp, Margaret întrase iar pentru o clipă în biroul tatălui ei, ca să-și mai revină puțin înainte de a urca la bolnavă.

„Oh, Doamne, Dumnezeule, ce îngrozitor! Cum o să pot îndura? O boală fatală! Și nici o speranță! Oh, mamă, mamă, ce bine-ar fi fost să nu mă fi dus niciodată să stau la mătușa mea, și să nu fi fost departe de dumneata toți acești ani prețioși! Biata mama! Cît de mult trebuie să fi suferit! Oh, Doamne, te rog, n-o lăsa să sufere prea cumplit. Cum o să îndur s-o văd suferind? Cum o să suport chinurile crîncene ale tatii? Nu trebuie să afle încă: nu totul deodată. L-ar ucide. Dar n-o să mai stau o clipă departe de draga, scumpa mea mamă."

Alergă pe scări în sus. Dixon nu se afla în cameră. Doamna Hale stătea rezemată pe spate într-un fotoliu, înfășurată într-un șal alb și moale, cu boneta pe cap, pe care și-o pusese în așteptarea doctorului. Chipul ei avea puțină culoare, iar oboseala de după consultație îi dădea o înfățișare senină. Margaret rămase surprinsă văzînd-o atît de calmă.

— Ce-i cu tine, Margaret? Ce s-a întîmplat? Și apoi înțelegînd deodată ce se petrecuse, adăugă, puțin supărată: Sper că nu l-ai văzut pe doctorul Donaldson și nu te-ai apucat să-i pui întrebări — nu-i așa, copila mea?

Margaret nu-i răspunse — ci o privi doar cu tristețe. Atunci doamna Hale, și mai pornită, urmă:

— Nu cred că a putut să-și calce cuvîntul pe care mi l-a dat, și...

— Ba da, mamă. Eu l-am silit. Numai eu sînt de vină — ceartă-mă.

Și, îngenunchind lîngă mama ei, îi luă mîna — și nu mai vru să-i dea drumul, deși doamna Hale încercă să și-o tragă. Îi săruta întruna mîna, udînd-o cu lacrimile fierbinți pe care le vărsa.

— Margaret, ai făcut foarte rău. Știai că nu doream să afli.

Dar, ca și cînd discuția ar fi obosit-o, își lăsă mîna în strînsoarea lui Margaret, strîngîndu-i-o și ea ușurel. Aceasta o încurajă pe Margaret să vorbească :

— Oh, mamă, lasă-mă să te îngrijesc. O să fac tot ce o să mă învețe Dixon. Doar sînt copilul dumitale, și cred că am dreptul să fac orice pentru dumneata.

— Nu știi ce-mi ceri, spuse doamna Hale cutremurîndu-se.

— Ba da, știu. Știu mult mai multe decît îți închipui. Lasă-mă să te îngrijesc. Lasă-mă să încerc, măcar. Nimeni n-a încercat și nu va încerca vreodată cu atîta silință ca mine. Ar fi o mare mîngîiere, mamă.

— Bietul meu copil ! Bine, încearcă. Știi, Margaret, trebuie să-ți spun că Dixon și cu mine am crezut că o să fugi de mine, dacă o să afli...

— Dixon a crezut ! exclamă Margaret, pufnind cu dispreț. Dixon nu-și închipuie că sînt în stare de o dragoste adevărată — de o dragoste ca a ei ! S-a gîndit, probabil, că nu sînt decît o fandosită care nu știe să facă altceva decît să stea întinsă pe petale de trandafiri și să ceară să i se facă vînt cu evantaiul. Nu mai lăsa ca închipuirile lui Dixon să intervină între mine și dumneata, mamă. Te rog ! o imploră ea.

— Nu fi supărată pe Dixon, spuse doamna Hale, tulburată, și Margaret își veni în fire.

— Nu ! N-o să fiu. O să încerc să n-o supăr, și să mă obișnuiesc cu felul ei de-a fi, numai să mă lași să fac tot ce pot pentru dumneata. Aș vrea să fiu prima la care să apelezi, mamă — de cînd doresc asta ! Cînd eram la mătușa mea, mă gîndeam că m-ai uitat, și plîngeam pînă adormeam seara, cu gîndul ăsta în minte.

— Și eu mă gîndeam cum oare o să îndure Margaret sărăcia noastră, după confortul și luxul din strada Harley, încît de multe ori mă rușinam de improvizațiile noastre de la Helstone mai mult în fața ta decît în fața vreunui om străin.

— Oh, mamă, și mie îmi plăceau atît de mult improvizațiile acelea ! Era ceva mult mai atrăgător decît toată rutina cotidiană a belșugului din strada Harley. Raftul de la dulap, cu mînere, servind ca tavă de ocazii mari ! Și

vechile lăzi de ceai, îndesate și acoperite cu cuverturi ca niște canapele ! Cred că ceea ce numești improvizații pentru a umple golurile erau o parte fermecătoare a vieții de la Helstone.

— N-am să mai văd niciodată Helstone, Margaret, spuse doamna Hale, cu lacrimi în ochi. Și cum Margaret nu putu răspunde nimic, urmă : Cînd trăiam acolo, tînjeam tot timpul să plec. Orice loc îmi părea mai plăcut. Și acum am să mor departe de el. Sînt pe bună dreptate pedepsită.

— Nu trebuie să vorbești așa, o domoli Margaret cu înfrigurare. Doctorul a spus că poți să trăiești ani în șir. Oh, mamă ! o să te ducem înapoi la Helstone.

— Nu, niciodată ! Asta va fi pedeapsa mea meritată. Dar Margaret — Frederick !

Cînd îi pomeni numele, scoase deodată un țipăt puternic, ca în agonie. Părea că gîndul la el îi tulburase toată liniștea, îi năruise calmul, învingîndu-i epuizarea. Fără să se mai stăpînească, striga dezlănțuită :

— Frederick ! Frederick ! Întoarce-te ! Mor. Copilașul meu, primul meu născut, vino să te mai văd o dată !

Și se zvîrcolea, deznădăjduită. Îngrozită, Margaret se duse s-o cheme pe Dixon. Aceasta veni țîfnoasă, învinuind-o pe Margaret că își tulburase prea tare mama. Margaret răbda totul fără să crîcnească, nădăjduind doar că tatăl ei nu se va întoarce curînd. Deși speriată tare, mai tare decît o îndreptățea situația de moment, făcu tot ce-i spuse Dixon, repede, fără a încerca să se dezvinovățească. În felul acesta, izbuti s-o mai potolească. O culcară pe doamna Hale în pat, iar Margaret rămase cu ea pînă adormi, și chiar și după aceea, pînă ce Dixon îi făcu semn să iasă din odaie ; după care, cu o figură ursuză, de parcă ar fi făcut-o în silă, Dixon îi oferi o ceașcă de cafea pe care i-o pregătise în salon, și rămase în picioare lîngă ea, autoritară, pînă cînd o bău.

— N-ar fi trebuit să fii atît de curioasă, domnișoară, și atunci n-ai fi ajuns să te canonești înainte de vreme. O să vină și așa destul de curînd. Și-acum, bănui că o să-i spui stăpînului, și ce mai balamuc o să mai am în casă !

— Nu, Dixon vorbi Margaret necăjită. N-o să-i spun tatii. N-ar putea să îndure, cum îndur eu.

Și, pentru a dovedi cît de bine îndura, izbucni în plîns.

— Da ! Am știut eu cum o să fie. Acum o s-o trezești pe mama, cînd abia a adormit și ea puțin. Domnișoară Margaret, draga mea, uită-te la mine cum mă stăpînesc de-atîta vreme : și, cu toate că n-am pretenția că țin la ea cît ții dumneata, mi-e mai dragă decît orice bărbat, femeie ori copil — nimeni în afară de domnișorul Frederick nu mi-a fost atît de aproape ca dînsa. Încă de cînd camerista ladyei Beresford m-a luat s-o ajut ca să o îmbrace în crep alb, cu spice de grîu și maci roșii, și m-am înțepat rău cu acul în deget, că s-a rupt și acul, și ea și-a sfîșiat batista brodată, după ce mi l-au scos din deget, și a venit apoi să-mi stropească bandajul cu parfum, cînd s-a întors de la bal — unde a fost cea mai frumoasă domnișoară dintre toate — încă de atunci n-am ținut la nimeni ca la dînsa. Nu mă gîndeam pe-atunci că o să trăiesc s-o văd ducînd-o atît de greu. Nu, nu învinuiesc pe nimeni. Știi, domnișoară Margaret, lumea zice că ești drăguță și frumoasă, și multe altele. Chiar și în locul ăsta plin de fum, de-i poate chiorî pe oameni, pînă și o bufniță poate să vadă asta. Dar n-o să fii niciodată ca mama dumitale de frumoasă — niciodată ; nici dacă trăiești o sută de ani.

— Mama e încă și acum frumoasă. Biata mamă !

— Ei, hai, nu te porni din nou pe plîns, că acu' o să-mi dau și eu drumul (smiorcăindu-se). În starea asta în care ești, n-o să poți face față cînd s-o întoarce stăpînul acasă și o să te ia la întrebări. Du-te și fă o plimbare, și cînd te întorci, o să fii mai liniștită. De multe ori am tînjit și eu s-o pornesc așa ca să mai uit — gîndul la boala ei și cum o să se termine totul.

— Oh, Dixon ! exclamă Margaret, cît de des m-am supărat pe tine, neștiind ce taină cumplită porți !

— Fii binecuvîntată, copila mea !. Îmi place să văd că ai suflet. E sîngele cel bun al spiței Beresford. Păi, Sir John, nu ultimul, ci taică-său, și-a împușcat intendentul pe loc, doar pentru că i-a spus că îi jecmănește pe aren-

dași, și și-a jecmănit mai departe arendașii, pînă n-a mai putut scoate banii de la ei mai mult decît poți să iei crusta de pe cremene.

— Lasă, Dixon, eu n-o să te împușc, și o să caut să nu mai fiu supărată pe tine.

— Nici n-ai fost vreodată. Dacă am spus-o din cînd în cînd, era mai mult ca să zic ceva, de dragul unei discuții mai aprinse, că aici n-am pe nimeni cu care să pot sta de vorbă. Și, cînd te înfurii, ești aidoma domnișorului Frederick. Mai că-mi vine să te fac să-ți sară țandăra în fiecare zi, doar ca să văd expresia lui furtunoasă întunecîndu-ți fața ca un nor. Dar acum, hai ieși puțin de te plimbă, domnișoară. O să veghez asupra doamnei ; cît despre stăpînul, are cărțile să-i țină tovărășie, dacă s-o întoarce.

— Mă duc, spuse Margaret.

Se învîrti pe lîngă Dixon cîteva clipe, părînd speriată și nehotărîtă ; apoi o sărută brusc și ieși repede din cameră.

„Fie binecuvîntată ! își spuse în gînd Dixon. „E dulce ca mierea. Nu sînt decît trei oameni la care țin : doamna, domnișorul Frederick și ea. Doar ei trei. Atît. Ailalți n-au decît să se spînzure, că habar n-am de ce-au venit pe lume. Stăpînul s-a născut, zic eu, ca să se însoare cu doamna. Dacă aș fi fost încredințată că o iubește cum se cuvine, aș fi ajuns cu timpul să țin la el. Dar trebuia să-și piardă mai mult timp cu ea, și nu doar cu cititul, și iar cu cititul, și cu gînditul întruna. Uite unde l-au dus toate astea. Și cîți sînt care nici nu citesc și nici nu gîndesc atîta, și ajung parohi, și vicari, și cîte și mai cîte ; și vezi bine, ar fi putut și stăpînul, doar dacă i-ar fi păsat de doamna, și ar fi lăsat puțin deoparte cititul și gînditul, de mă mir că nu i s-a făcut lehamite de ele. Uite-o că pleacă" (privind pe fereastră cînd auzi ușa din față închizîndu-se). „Biata domnișoară ! Rochiile au ajuns ponosite față de cum arătau acum un an, cînd a venit la Helstone. Atunci nu avea nici măcar un ciorap cîrpit sau mînuși curățate în toată garderoba ei. Și acum — !"

CAPITOLUL XVII

CE E O GREVĂ

„Orice cărare-i năpădită de spini
Și grijă răbdătoare cere ;
Orice om își poartă crucea,
Dar și năzuința spre rugă."

ANONIM

MARGARET PLECĂ la plimbare fără pic de chef. Dar după ce străbătu o stradă — da, aerul unei străzi din Milton îi puse în mișcare sîngele tînăr chiar înainte de a ajunge la primul colț — pasul îi deveni mai ușor și buzele mai roșii. Privi în jur, în loc să se concentreze numai asupra gîndurilor sale. Văzu că pe străzi hoinăreau mai mulți oameni ca de obicei, bărbați cu mîinile în buzunare, pășind de colo pînă colo ; grupuri de tinere fete rîzînd și vorbind tare, aparent foarte bine dispuse și afișînd o independență gălăgioasă în felul de a fi și în purtări. Cei mai odioși dintre bărbați — minoritatea dezonorantă — își pierdeau vremea pe treptele berăriilor și ale cîrciumilor, fumînd și făcînd comentarii destul de libere asupra trecătorilor. Fiindcă n-avea nici un chef să străbată toate aceste străzi în drumul lung pe care-l avea de făcut pînă pe cîmpia verde unde plănuise să ajungă, își zise că mai curînd se va duce să o vadă pe Bessy Higgins. Nu va fi atît de reconfortant ca o plimbare liniștită în aer liber, dar poate că va fi totuși fapta cea mai bună.

Nicholas Higgins stătea așezat lîngă foc și fuma, cînd intră ea. Bessy se legăna în scaun, în partea cealaltă.

Nicholas își scoase pipa din gură și, ridicîndu-se, își împinse scaunul spre Margaret ; se sprijini apoi de cămin, nepăsător, în timp ce ea o întrebă pe Bessy cum se mai simte.

— E destul de necăjită în suflet, răspunse tatăl ei, da-i mai bine cu sănătatea. Nu-i place greva asta. Văd că-i mai pe voia ei pacea și liniștea, cu orișice preț.

— E a treia grevă pe care o văd, spuse Bessy cu blîndețe, ca și cînd ar fi fost un răspuns și o explicație suficiente.

— Păi, a treia oară ne scoatem pîrleala. O să vezi cum o să-i ia dracu pe patroni de data asta. O să vezi cum or să vină și o să ne roage să ne întoarcem la lucru, la tarifele noastre. Asta-i. Am dat greș înainte, îs de acord ; da' de data asta ne-am făcut planurile cu multă grijă.

— De ce faceți grevă ? întrebă Margaret. Grevă înseamnă să încetezi lucrul pînă cînd obții leafa pe care o vrei, nu-i așa ? Nu trebuie să vă mirați de ignoranța mea ; în locul de unde vin n-am auzit niciodată de grevă.

— Mi-ar plăcea să trăiesc acolo, spuse Bessy obosită. Da' n-are rost să mă supăr și să mă satur de greve. Asta-i ultima pe care-o apuc. Înainte de sfîrșitul ei, eu o să ajung în Cetatea cea Mare — în sfîntu' Ierusalim.

— Nu se gîndește decît la viața de apoi, și nici un pic la asta de-aici. Eu însă am datoria să fac tot ce pot aici. Crez că vrabia din mînă face mai mult ca cioara de pe gard. Așa că astea îs părerile diferite pe care le avem în problema grevei.

— Dar, spuse Margaret, dacă oamenii ar lăsa lucrul, cum spui dumneata, în locurile de unde vin eu, unde mai toți sînt muncitori pe ogoare, nu s-ar mai semăna, nu s-ar mai cosi și nu s-ar mai secera grînele.

— Ei și ? spuse el ; își luase din nou pipa, și spusese „ci, și" pe un ton întrebător.

— Păi continuă ea, ce s-ar întîmpla cu fermierii ?

Higgins pufăi din pipă.

— Crez că ar trebui ori să renunțe la ferme, ori să-i plătească mai bine pe argați.

— Să zicem că n-ar putea, sau n-ar voi să-i plătească mai bine ; și n-ar putea să renunțe așa, deodată, la ferme, oricît de mult ar ține s-o facă ; dar n-ar mai avea nici fîn și nici grîne de vînzare în anul acela ; și de unde să ia banii cu care să-i plătească pe muncitorii agricoli în anul viitor ?

Higgins continuă să pufăie ; în sfîrșit, spuse :

— Nu știu nimic despre felul de trai din sud. Am auzit că oamenii pe-acolo îs fricoși și se lasă călcați în picioare ; înfometați de moarte ; prea năuci de foame ca să știe cînd îs păcăliți. Ei, aici nu-i așa. Noi știm cînd sîntem înșelați ; și ne clocotește prea tare sîngele în noi ca să răbdăm. Luăm doar mîinile de pe războiu' de țesut și zicem : „Puteți să ne înfometați, da' n-o să ne înșelați, patronilor !". Și, fir-ar ei să fie, da' n-o să izbutească de data asta !

— Mi-ar plăcea să trăiesc în sud, spuse iar Bessy.

— Sînt multe de îndurat și-acolo, explică Margaret. Pretutindeni sînt necazuri și nenorociri. Oamenii trebuie să trudească acolo din greu, și au prea puțină mîncare ca să le dea putere.

— Da' e viață în aer liber, spuse Bessy. Și departe de zgomotu' ăsta nesfîrșit, și de căldura înăbușitoare.

— Uneori plouă de parcă toarnă cu găleata, iar alteori frigul e tăios. Cînd ești tînăr poți să suporți ; dar pe bătrîni îi chinuie reumatismele, și ajung cocîrjați de timpuriu ; și totuși trebuie să muncească înainte, că altfel ajung la azilul de săraci.

— Credeam că sînteți tare mulțumită de felu' de viață în ținuturile din sud.

— Chiar și sînt, spuse Margaret zîmbind ușor, căci fusese prinsă în capcană. Vroiam doar să spun, Bessy, că sînt părți și bune și rele în orice pe lumea asta ; și, dacă îți dai seama de răul de aici, m-am gîndit că ar fi cinstit să știi și răul de acolo.

— Și zici că nu fac niciodată grevă pe-acolo ? o întrebă deodată Nicholas.

— Nu ! îl asigură ea ; cred că au prea multă judecată pentru asta.

— Și eu crez, vorbi el, scuturînd atît de tare scrumul din pipă încît o sparse, că nu-i din cauză că au prea multă judecată, ci că au prea puțin curaj.

— Oh, tată ! exclamă Bessy, ce-ai cîștigat făcînd grevă ? Adu-ți aminte de prima grevă, cînd a murit mama — cum am flămînzit cu toții — și dumneata cel mai rău ; și cum oamenii au început să se ducă la lucru,

tot mai mulți cu fiecare săptămînă, tot cu aceeași leafă, pînă s-au dus toți pentru care se găsea de lucru ; iar alții au ajuns cerșetori, și așa au rămas pînă la sfîrșitul vieții.

— Da, adeveri el. Asta fiindcă greva a fost prost condusă. Ăi care au intrat în grupu' de conducere erau ori proști ori nu erau oameni de încredere. O să vezi, o să fie altfel de data asta.

— Dar tot nu mi-ai spus pentru ce faceți grevă, vorbi din nou Margaret.

— Păi, vezi dumneata, îs cinci sau șase patroni care s-au înțeles să nu mai plătească lefurile pe care le-au dat în ultimii doi ani, și să cîștige mai mult și să se îmbogățească din asta. Și acu' vin și ne zic că o să ne dea mai puțin. Da' noi nu vrem. Întîi o să-i înfometăm noi pe ei ; și o să vedem cine o să trudească pentru ei. După cum zic eu, au omorît gîsca ce le făcea ouă de aur.

— Așa că aveți de gînd să muriți, doar ca să vă răzbunați pe ei !

— Nu, o lămuri el, cîtuși de puțin. Mai curînd aștept să mor la datorie, decît să mă predau. Asta-i, cum zice lumea, vrednic de respect la un soldat, și de ce n-ar fi și la un biet țesător ?

— Dar, spuse Margaret, un soldat moare pentru întreaga țară — pentru cauza celorlalți.

El rîse cu înverșunare.

— Fata mea, spuse el, nu ești decît o copiliță, da' cum crezi că pot să țin trei oameni — adică pe Bessy, pe Mary și pe mine — din șaișpe șilingi pe săptămînă ? Să nu crezi că las lucru' acum pentru mine doar. O fac la fel de mult pentru ceilalți ca și soldatu' 'mneatale — da' el moare pentru unu' pe care nici nu l-a văzut măcar și nici n-a auzit de el în viața lui, pe cînd eu o fac pentru cauza lu' John Boucher, vecinu' meu, care are nevasta bolnavă și opt copii de hrănit, și nici unu' nu-i destul de mare ca să lucreze în fabrică ; și nu numai pentru cauza lui, deși e un biet amărît, că pot să lucrez la două războaie deodată, ci pentru cauza dreptății. De ce, vin eu și-ntreb, să ni se dea lefurile mai mici decît acu' doi ani ?

— Nu mă întreba pe mine, spuse Margaret ; căci sînt foarte neștiutoare. Întreabă-i pe cîțiva dintre patroni. Nu mă îndoiesc că or să-ți dea o explicație. Nu e doar o hotărîre luată după bunul lor plac, așa fără nici un motiv.

— Ești străină pe-aici, asta e, vorbi el cu dispreț. Multe mai știi și dumneata ! Auzi, întreabă-i pe patroni ! Or să ne zică să ne vedem de treburile noastre, că ei își văd de-ale lor. Iar treburile noastre ar fi, înțelegi, să ne luăm leafa aia micșorată și să fim mulțumiți ; și treaba lor e să ne micșoreze leafa pînă o să murim de foame, ca să le crească lor profitu'. Asta-i.

— Dar, spuse Margaret, hotărîtă să nu renunțe deși vedea că îl scoate din sărite, s-ar putea ca situația negoțului să nu le îngăduie să vă plătească lefurile de dinainte.

— Situația negoțului ! Asta-i încă una din șmecheriile patronilor. Pe mine mă interesează lefurile. Situația negoțului, patronii o țin în mîinile lor și o scot la iveală ca o gogoriță ca să-i sperie pe copiii răi să se facă cuminți. Ascultă la mine, rolu' lor — interesul lor, cum zic unii — e să ne pună cu botu' pe labe, ca să-și mărească profiturile ; și interesu' nostru e să ne împotrivim și să luptăm din greu — nu doar pentru noi, ci pentru toți din juru' nostru — ca să ne cîștigăm dreptatea și condiții omenești. Îi ajutăm să obțină profitu', așa că trebuie să-i ajutăm să-l și cheltuiască. De data asta nu mai vrem banii lor așa de tare ca în alte dăți. Avem bani puși deoparte ; și sîntem hotărîți să rezistăm pînă ne-om prăbuși toți odată ; nici un om n-o să reia lucru' pentru o leafă mai mică decît zice sindicatu' că îi se cuvine. Așa că : „Ura pentru grevă", și lasă-i pe alde Thornton și Slickson și Hamper și toată ceata lor să-și facă griji !

— Thornton ! exclamă Margaret. Domnul Thornton din strada Marlborough ?

— Da ! Thornton de la fabrica Marlborough, cum îi zicem noi.

— Va să zică și împotriva lui luptați, așa-i ? Ce fel de patron e ?

— Ai văzut vreodată un buldog ? Ridică buldogu' pe labele dindărăt și pune-i haină și pantaloni, și-l ai pe John Thornton întreg.

— Oh, nu, și Margaret începu să rîdă, nu sînt de acord. Domnul Thornton e destul de urît, dar nu seamănă cu un buldog cu nasul turtit și cu colții apărîndu-i de sub buza de sus.

— Nu, nu la înfățișare, aici ai dreptate. Da' ia să pună mîna John Thornton pe ceva, că nu-i mai dă drumu', ca un buldog ; să-l împungi cu o furcă doar, ca să scoți de la el. E grea lupta cu John Thornton, da' cinstită. Cît despre Slickson, cred că într-una din zile o să-și îmbrobodească oamenii să vină înapoi, cu cîte și mai cîte făgăduieli ; și o să-i înșele iar, de cum o să-i aibă în putere. O să soată și untu' din ei, ascultă la vorba mea. E alunecos ca un țipar, așa e el. Și-i ca pisica — mieros, viclean și rău. Nu poți să te lupți niciodată cinstit cu el, cum e cu Thornton. Thornton e tare neînduplecat ; un tip încăpățînat pînă-n măduva oaselor — buldogu' !

— Biata Bessy ! spuse Margaret, întorcîndu-se spre ea. Văd că ofteză tot timpul. Ție nu-ți place lupta și înverșunarea ca tatălui tău, nu-i așa ?

— Nu, vorbi ea anevoie. M-am săturat de ele. Mi-ar fi plăcut ca lumea să vorbească despre altceva în juru' meu, în ultimele zile pe care le mai am de trăit, și nu numai despre lupte și ciocniri, și toată trăncăneala asta care m-a obosit de cînd mă știu, despre muncă, și leafă, și patroni, și brațe de muncă, și spărgători de grevă.

— Biata fetiță ! Ultimele zile îs departe ! Chiar și arăți nițel mai bine. Și-apoi, acu' o să stau mai mult pe-acasă, și-o să fie mai vesel.

— Fumu' de tutun mă-năbușă se văicări fata.

— Atunci n-o să mai fumez în casă ! o îmbună taică-său. Da' de ce nu mi-ai zis mai 'nainte, prostuțo ?

Bessy tăcu un timp, și apoi spuse, atît de încet, încît doar Margaret o auzi :

— Socot c-o să aibă nevoie de toată mîngîierea pe care i-o poate da pipa și băutura, înainte de-a se isprăvi cu el.

Tatăl ei ieși afară, neîndoielnic ca să-și termine de fumat pipa. Bessy începu să vorbească cu înfocare :

— Acu', eu nu-s o proastă — nu-i așa, domnișoară ? — și știam că trebuie să-l țin pe tată acasă, departe de oamenii ăia ce ispitesc mereu omu', cînd e grevă, să mai tragă o dușcă — da' uite că n-am avut de lucru și-am zis de pipa aia a lui — și-o să plece, știu c-o să plece — de cîte ori o să vrea să fumeze — și nimeni nu știe unde or să se sfîrșească toate. Mai bine mă înăbușea fumu'.

— Dar tatăl tău bea ? întrebă Margaret.

— Nu — nu-i ce se cheamă un bețiv, o lămuri fata, cu același ton înfocat. Și ce cîștigă din asta ? Crez că și dumneavoastră aveți zile, la fel ca și alții, cînd vă treziți și vă treceți orele tînjind după nițică schimbare — un mic imbold, cum o fi. Știu că într-o zi ca asta m-am dus o dată și-am cumpărat de la altă brutărie decît de obicei, numai pentru că mi-era silă să am mereu același lucru în fața ochilor, să aud același zgomot, și să am același gust în gură, și același gînd (sau nici un gînd) în cap, zi după zi, mereu. Mi-ar fi plăcut să fiu bărbat, și să mă duc pe la chefuri, chiar dacă n-aș fi fost decît un vagabond căutînd de lucru prin locuri străine. Și tata — toți bărbații — îmi dau seama că lor li-e mai lehamite să facă mereu același lucru și să nu treacă o zi de la Dumnezeu fără să muncească. Și-atunci ce pot să facă ? N-are rost să-i învinuiești dacă se duc la cîrciumă să-și pună sîngele în mișcare, mai repede și mai viu, și să vază lucruri pe care nu le pot vedea în altă parte — poze, și oglinzi, și altele ca astea. Da' tata n-a fost niciodată bețiv, chiar dacă uneori a băut mai mult. Doar că, vedeți — și aici vocea ei sună jalnic și rugător — în vreme de grevă îs multe lucruri care pun omu' la pămînt, după ce-a început cu atîtea nădejdi ; și de un' să vină mîngîierea ? O să se supere și-o să se înfurie — toți fac așa — și apoi se satură să tot fie supărați și furioși, și poate c-au făcut la mîrîie lucruri pe care ar fi bucuroși să le uite. Binecuvîntat să vă fie chipul dulce și milos ! da' nu știți încă ce e o grevă.

— Lasă, Bessy, spuse Margaret, n-o să-ți spun că exagerezi, fiindcă nu știu destul despre greve : dar poate

că, fiind bolnavă, vezi numai o față a lucrurilor, și poate că mai există una, mai luminoasă, pe care trebuie s-o vedem.

— Da, dumneavoastră puteți foarte ușor să vorbiți așa, că ați trăit toată viața în locuri frumoase, cu verdeață multă, și n-ați știut ce-i nevoia, și grijile, și nici răutatea, dacă-i pe-așa.

— Fii atentă cum îi judeci pe alții, Bessy, spuse Margaret, și obrajii i se aprinseră, iar ochii prinseră să-i scînteieze. De aici mă duc acasă, la mama, care-i tare bolnavă — atît de bolnavă, Bessy, încît numai moartea o s-o scape de chinul suferințelor ei cumplite ; și trebuie totuși să vorbesc veselă cu tata, care nici nu știe în ce stare gravă e ea, și va trebui să i-o spun treptat. Singura ființă — singura care m-ar putea îmbărbăta și ajuta — a cărei prezență ar fi pentru mama o mîngîiere mai mare decît orice alt lucru de pe pămînt — este pe nedrept acuzată — și-ar risca viața dacă ar veni să-și vadă mama pe moarte. Toate astea ți le spun ție — doar ție, Bessy. Nu trebuie să mai pomenești nimănui. Nimeni altcineva în Milton — și aproape nimeni în Anglia nu le știe. Zici că nu am griji ? Că nu știu ce-s necazurile, numai fiindcă umblu bine îmbrăcată și am destulă mîncare ? Oh, Bessy, Domnul e drept, și a împărțit sorții cu chibzuială, da' nimeni în afara lui nu știe amărăciunea din sufletele noastre.

— Vă cer iertare, vorbi Bessy cu umilință. Uneori, cînd mă gîndeam la viața mea și ce puține bucurii am avut, credeam că poate sînt dintre cei blestemați să moară atunci cînd va cădea o stea din cer — „Și numele stelei se cheamă Absintos. Și a treia parte din ape s-a făcut ca pelinul, și mulți dintre oameni au murit din pricina apelor, pentru că se făcuseră amare“ [1]. Omu' poate să îndure durerea și necazul mai ușor dacă zice că i-au fost hărăzite cu mult timp înainte de a se naște ; cumva, îmi pare astfel că durerea mea era trebuincioasă pentru împlinire ; altfel, totu' pare că-i dat fără nici un rost.

[1] Apocalips, cap. 8, v. 11.

— Nu, Bessy, — gîndește-te ! spuse Margaret. Dumnezeu nu ne năpăstuiește cu bună știință. Nu stărui atît de mult asupra profețiilor, citește mai degrabă părțile clare din Biblie.

— Da, crez c-ar fi mai înțelept ; da' unde-aș mai auzi cuvinte atît de frumoase, pline de făgăduieli — unde-aș mai auzi despre ceva atît de deosebit de lumea asta mohorîtă, și despre cetatea de deasupra noastră, decît în Apocalips ? De multe ori am repetat versetele din capitolu' șapte, doar așa, pentru mine, că prea sună frumos. E la fel de frumos ca o orgă, și la fel de diferit de viața de toate zilele. Nu, nu pot să renunț la Apocalips. Îmi dă mai multă mîngîiere decît orice altă carte din Biblie.

— Lasă-mă să vin și să-ți citesc cîteva dintre capitolele mele preferate.

— Da, spuse Bessy cu nesaț, veniți. Poate că o să asculte și tata. E sătul de vorbăria mea ; zice că n-are nici o legătură cu lucrurile din viață, și că de astea trebuie să se ocupe el.

— Unde e sora ta ?

— Dusă la croit barchet. Tare n-aș fi vrut să se ducă ; da' trebuie să trăim cumva : și sindicatu' nu poate să ne dea mult.

— Acum trebuie să plec. Mi-ai făcut mult bine, Bessy.

— Eu v-am făcut bine ?

— Da. Cînd am venit aici eram foarte tristă, și înclinată într-un fel să socot că suferința, că durerea mea era singura de pe lume. Și acum am aflat cum rabzi de atîția ani, și asta m-a făcut mai puternică.

— Fiți binecuvîntată ! Credeam că faptele bune pot să le facă doar oamenii din lumea bună. Acum o să fiu mîndră că pot să fac și eu un bine.

— N-o să-l mai faci dacă o să te tot gîndești la el. Dar o să te străduiești, și asta e o mîngîiere.

— Nu mai e nimeni altcineva ca dumneavoastră! Nici nu știu ce să mai crez despre dumneavoastră.

— Nici eu nu știu. La revedere !

Bessy încetă să se mai legene în scaun, și rămase uitîndu-se lung după ea.

„Stau și mă întreb dacă or fi mulți ca ea acolo în sud ? E ca o gură de aer proaspăt. Mă răcorește. Cine-ar crede că chipu' ăsta — luminos și plin de vigoare ca al îngerului pe care-l visez — a avut parte de necazurile de care vorbește ? Mă întreb cum o să ajungă să păcătuiască. Toți trebuie să păcătuim. Mă gîndesc mult la ea, asta-i sigur. Da' văd că și tata se gîndește. Și chiar și Mary. Nu e stîrnită ea prea des, ca să bage ceva în seamă."

CAPITOLUL XVIII

SIMPATII ȘI ANTIPATII

„Inima-mi se revoltă, și se-aud
Două voci răsunîndu-mi în piept"

WALLENSTEIN

LA ÎNTOARCEREA ACASĂ, Margaret găsi două scrisori pe masă : una era un bilet pentru mama ei — cealaltă, care venise prin poștă, era neîndoielnic de la mătușa ei — acoperită cu ștampile străine — subțire, argintie și foșnitoare. Așa că o luă și tocmai o cerceta, cînd tatăl intră brusc :

— Va să zică mama ta e obosită și s-a culcat devreme ! Mi-e teamă că ziua asta, cu furtuna gata să se dezlănțuie, n-a fost cea mai potrivită pentru ca s-o consulte doctorul. Ce-a zis ? Dixon mi-a povestit că a stat apoi de vorbă cu tine.

Margaret șovăia. Tatăl ei păru deodată mai preocupat și mai neliniștit.

— Doar nu crede că e grav bolnavă ?

— Nu încă ; a spus că are nevoie de îngrijire ; a fost foarte amabil și a făgăduit să mai vină să vadă ce efect au avut doctoriile.

— Doar îngrijire — nu a recomandat schimbarea aerului ? — n-a spus că orașul ăsta plin de fum îi face rău, nu-i așa, Margaret ?

— Nu ! nici un cuvînt, replică ea cu gravitate. Cred că era îngrijorat.

— Doctorii au deprinderile astea de a se arăta îngrijorați ; ține de profesie, spuse el.

Margaret înțelese, din felul de a se purta plin de nervozitate al tatălui ei, că pentru prima dată, îi venise în gînd ideea unei primejdii, în ciuda faptului că lua ușor spusele ei. Nu-i ieșea gîndul din minte — nu putea să treacă la alte preocupări ; se întoarse la el toată seara, refuzînd sistematic să accepte cea mai vagă idee nefavorabilă, ceea ce o întristă nespus pe Margaret.

— Scrisoarea asta e de la mătușă-mea, tată. A ajuns la Neapole și, fiindcă e prea cald acolo, a luat un apartament la Sorrento. Dar nu cred că-i place Italia.

— Doctorul n-a zis nimic de un regim alimentar, nu-i așa ?

— Trebuie să-i dăm alimente hrănitoare și ușor de digerat. Cred că are destulă poftă de mîncare.

— Da ! și tocmai de aceea mi se pare ciudat că a vorbit despre regim alimentar.

— Eu l-am întrebat, tată.

Altă pauză. Apoi Margaret continuă :

— Mătușă-mea spune că mi-a trimis niște podoabe de mărgean, tată ; dar, adăugă ea aproape zîmbind, îi e teamă că disidenților din Milton nu le vor place. A căpătat toate ieile astea despre disidenți de la quakeri, nu-i așa ?

— Dacă auzi sau observi că mama ta dorește ceva, să mă anunți imediat. Mi-e tare teamă că nu-mi spune întotdeauna ce i-ar plăcea. Te rog să vezi și ce e cu fata aceea de care vorbea doamna Thornton. Dacă am avea o slujnică bună și destoinică, Dixon ar putea sta tot timpul cu ea, și așa am face-o mai curînd să se simtă bine, dacă e nevoie doar de îngrijire. S-a obosit foarte tare în ultimul timp cu vremea asta uscată, și cu greutatea de a găsi o slujnică. Puțină odihnă o s-o pună iar pe picioare — ce zici, Margaret ?

— Sper și eu, spuse Margaret — dar cu atîta tristețe că nu-i scăpă nici tatălui ei. O ciupi de obraz.

— Ei, hai, dacă ești atît de palidă, trebuie să-ți mai înroșesc eu obrajii. Ai grijă de tine, copilă, sau data viitoare o să chem doctorul pentru tine.

Dar nu-și putu găsi liniștea nici o clipă în seara aceea. Păși tot timpul de colo pînă colo, și se duse în vîrful picioarelor, cu mare grijă, să vadă dacă soția sa dormea. Pe Margaret o durea inima văzîndu-l cum se chinuie — cum caută să-și înăbușe și să-și reprime teama oribilă care i se ridica din străfundul inimii.

În sfîrșit, se întoarse, întrucîtva liniștit.

— S-a trezit acum, Margaret. A zîmbit cînd m-a văzut stînd lîngă ea. A zîmbit ca pe vremuri. Și zice că se simte răcorită și că-i gata să-și bea ceaiul. Unde-i biletul pentru ea? Vrea să-l vadă. Am să i-l citesc cît o să pregătești ceaiul.

Biletul se dovedi a fi o invitație formală la masă, din partea doamnei Thornton, pentru domnul, doamna și domnișoara Hale, pe data de douăzeci și unu a lunii curente. Margaret rămase surprinsă văzînd că se discuta posibilitatea acceptării invitației, după tot ce aflase în acea zi în legătură cu perspectivele atît de dureroase. Gîndul că soțul și fiica ei se vor duce la acest dineu captivase de-a binelea imaginația doamnei Hale, înainte chiar ca Margaret să fi aflat conținutul biletului. Era un eveniment care mai aducea variație în monotonia vieții unei bolnave; și se agăță de ideea ca ei să accepte invitația cu o stăruință chiar îmbufnată, atunci cînd Margaret nu se arătă prea încîntată.

— Hai, Margaret, dacă mama ta ține, sînt încredințat că vom merge amîndoi cu plăcere. N-ar ține ea atîta dacă nu s-ar simți cu adevărat mai în puteri — într-adevăr e mai bine decît ne închipuiam, ce zici, Margaret? vorbi domnul Hale, cu neliniște în glas, pe cînd se pregătea să scrie biletul de mulțumire, în ziua următoare. Ce zici, Margaret? o întrebă iar, cu o mișcare nervoasă a mîinilor.

Era o cruzime să-i refuze mîngîierea după care tînjea. Și-apoi, refuzul lui vehement de a accepta existența temerilor aproape că-i insufla chiar și lui Margaret speranță.

— Cred că se simte mai bine de ieri seară, spuse ea. Ochii îi sînt mai limpezi și are fața mai senină.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, spuse tatăl ei din toată inima. Dar să fie oare adevărat? Ieri a fost o zi atît de zăpușitoare, încît orice om s-a simțit bolnav. A fost o zi foarte prost aleasă ca s-o consulte doctorul Donaldson.

Așa că plecă la îndatoririle sale zilnice, acum sporite din pricină că pregătea cîteva conferințe pe care făgăduise să le țină pentru muncitori într-o sală de lectură din vecinătate. Alesese ca subiect arhitectura bisericească, mai degrabă după propriile sale preferințe și cunoștințe, decît ținînd seama de locul sau de dorința ascultătorilor de a afla anumite informații. Iar instituția însăși, avînd datorii, era chiar bucuroasă de o conferință gratuită, ținută de un om instruit și cultivat ca domnul Hale, oricare ar fi fost subiectul ales.

— Ia spune, mamă, întrebă în seara aceea domnul Thornton, cine a acceptat invitațiile dumitale pentru data de douăzeci și unu?

— Fanny, unde sînt biletelele? Familia Slickson, Collingbroock și Stephens acceptă, familia Brown nu poate să vină, familia Hale — tatăl și fiica vin — mama e prea bolnavă — familia Macpherson vine, și domnul Horsfall, și domnul Young. Mă gîndeam să-i invit pe Porteri, dacă familia Brown nu poate să vină.

— Foarte bine. Știi, mamă, mi-e într-adevăr teamă că doamna Hale e departe de a fi sănătoasă, după cîte spune doctorul Donaldson.

— E ciudat din partea lor să accepte o invitație la dineu dacă ea e foarte bolnavă, spuse Fanny.

— N-am spus foarte bolnavă, o repezi fratele ei cu destulă asprime. Am spus doar: departe de a fi sănătoasă. S-ar putea ca ei să nici nu știe.

Și apoi, brusc, își aminti că, din ceea ce îi spusese doctorul Donaldson, Margaret în orice caz trebuia să cunoască starea exactă a bolii.

— După cît se pare, își dau foarte bine seama de ceea ce ai spus ieri, John — ce mare avantaj ar fi pentru ei — adică pentru domnul Hale, să cunoască oameni ca Stephens și Collingbrook.

— Sînt încredințat că motivul acesta nu i-ar influența. Nu ! Cred că înțeleg situația.

— John-! începu Fanny, rîzînd în felul ei nervos, lipsit de vigoare. Pe de o parte te lauzi că-i înțelegi pe acești Hale, și pe de altă parte nu ne îngădui niciodată să aflăm ceva despre ei. Să fie oare atît de diferiți de majoritatea oamenilor pe care-i cunoaștem ?

Nu urmărise să-l contrarieze ; dar, și dacă ar fi avut de gînd, n-ar fi izbutit s-o facă mai complet. El își păstră însă amărăciunea pentru sine, necatadicsind să-i răspundă la întrebare.

— Mie nu mi se par ieșiți din comun, vorbi doamna Thornton. El îmi pare un om destul de onorabil ; puțin cam prea naiv pentru comerț — așa că poate e mai bine că a fost mai întîi preot și acum e profesor. Ea pare o doamnă destul de drăguță, cu toată boala ei ; cît despre fată — e singura care mă nedumerește cînd mă gîndesc la ea — deși n-o fac prea des. Pare să aibă o părere foarte bună despre sine și își cam dă aere ; și nu pot să înțelog de ce. Parcă îmi vine să zic că se crede prea bună pentru societatea de aici. Și totuși, nu sînt bogați ; și din cîte am putut să aflu, nici n-au fost vreodată.

— Și nici nu are cine știe ce educație, mamă. Nici măcar nu știe să cînte la pian.

— Dă-i înainte, Fanny. Ce altceva îi mai lipsește ca să ajungă pînă la nivelul tău ?

— Nu, John, interveni doamna Thornton, Fanny n-a vrut să zică nimic rău. Am auzit-o chiar și eu pe domnișoara Hale spunînd că nu știe să cînte la pian. Dacă ne-ai lăsa să ne facem singure o părere, poate că am ajunge s-o simpatizăm și să-i vedem calitățile.

— Sînt sigură că n-aș putea niciodată ! murmură Fanny, profitînd că se afla sub aripa protectoare a mamei.

Domnul Thornton o auzi însă, fără a catadicsi să-i răspundă. Păși de colo pînă colo prin salon, abia așteptînd să se aprindă luminările, ca să poată face ceva,

să citească sau să scrie, punînd astfel capăt discuției. Dar nu se gîndi nici o clipă să le ceară el însuși, preferînd să nu se amestece în mărunțișurile gospodăriei, unde doamna Thornton mai păstra unele obiceiuri din vremea cînd făcea mari economii.

— Mamă, spuse el deodată, oprindu-se și dezvăluindu-și gîndul, aș vrea să-ți placă domnișoara Hale.

— De ce ? întrebă ea, surprinsă de ardoarea tonului său. Doar nu te gîndești să te căsătorești cu ea ? — o fată fără un ban.

— Nu m-ar accepta niciodată, spuse el, cu un fel de rîs scurt.

— Nu, nu cred că ar face-o, vorbi doamna Thornton. Mi-a rîs în față cînd am lăudat-o pentru vorbele ei elogioase la adresa ta, auzite de la domnul Bell. Mi-a plăcut că a spus-o atît de deschis, căci m-a convins că n-are nici un gînd în legătură cu tine ; și în clipa următoare m-a jignit, căci părea să creadă — în fine, n-are importanță ! Oricum, ai dreptate cînd spui că are o părere prea bună despre ea ca să se gîndească la tine ! Auzi, ce impertinență ! Aș vrea să știu unde o să găsească altul mai bun !

Dacă vorbele ei îl răniră, obscuritatea din odaie îl ajută să nu-și trădeze emoția. După o clipă se îndreptă cu pas vioi spre mama lui și, punîndu-i ușor mîna pe umăr, spuse :

— Ei, și fiindcă sînt și eu la fel de încredințat de adevărul spuselor dumitale, și fiindcă n-am nici un gînd și nici speranță de a o cere vreodată în căsătorie, o să mă crezi de-acum înainte că vorbesc complet dezinteresat despre ea. O așteaptă zile grele — poate că-i va lipsi ocrotirea maternă — și aș vrea să-i poți fi prietenă, dacă va avea nevoie. Iar tu, Fanny, urmă el, sînt convins că ai destul tact ca să înțelegi că o jignești tot atît de mult pe domnișoara Hale ca și pe mine — de fapt, ea ar zice că mai mult — închipuindu-ți că aș avea și un alt motiv, în afară de cel mărturisit acum, de a apela la tine și la mama ca să vă purtați binevoitor cu ea.

— Nu pot să-i iert mîndria, spuse mama lui ; o să-i fiu prietenă, dacă e nevoie, pentru că m-ai rugat tu,

John. M-aș împrieteni chiar și cu Jezebel, dacă m-ai ruga tu. Dar fata asta, care strîmbă din nas în fața noastră a tuturor — care strîmbă din nas în fața ta !

— Nu, mamă ; nu i-am dat niciodată prilejul, și nici n-o să-i dau vreodată, să mă disprețuiască.

— Să te disprețuiască, auzi ! — (Și pufni pe nas, elocvent). Nu-mi mai vorbi, John, de domnișoara Hale, dacă vrei să fiu amabilă cu ea. Cînd sînt alături de ea, nu știu dacă-mi place sau nu ; dar cînd mă gîndesc la ea și te aud vorbindu-mi de ea, o detest. Știu că și-a dat aere față de tine, și fără să mi-o spui.

— Și dacă a făcut-o, începu el — dar se opri o clipă — ca apoi să continue : Nu mai sînt un băiețel, mamă, ca să mă sperie privirea trufașă a unei femei, sau să-mi pese că mă înțelege greșit, pe mine și poziția mea. Îmi vine să rîd de toate astea !

— Foarte bine ! Și să rîzi și de ea, cu părerile ei bune și cu mutrele disprețuitoare !

— Ceea ce mă miră, însă, e că vorbești atît de mult despre ea, spuse Fanny. În ce mă privește pe mine, m-am săturat de subiect.

— Atunci, replică fratele ei cu o umbră de amărăciune, hai să găsim un subiect mai plăcut. Ce-ai zice de grevă, ca subiect plăcut de care să discutăm ?

— Au lăsat într-adevăr muncitorii lucrul ? întrebă doamna Thornton foarte interesată.

— Oamenii lui Hamper au părăsit lucrul. Ai mei își termină săptămîna de lucru, de teamă să nu li se impute încălcarea contractului. I-aș pedepsi pe toți cei care lasă lucrul înainte de a se încheia perioada pentru care s-au angajat.

— Cheltuielile pentru judecată ar face mai mult decît merită ei — o ceată de nenorociți nerecunoscători ! izbucni mama lui.

— Bineînțeles. Dar le-aș arăta cum îmi țin eu cuvîntul și cum vreau să și-l țină și ei pe-al lor. Au ajuns să mă cunoască pînă acum. Lucrătorii lui Slickson nu mai vin la fabrică — mai mult ca sigur că n-o să cheltuiască bani ca să obțină pedepsirea lor. O să izbucnească greva și la noi, mamă.

— Sper că nu ai multe comenzi de onorat ?

— Ba da. Și ei o știu prea bine. Dar nu înțeleg mare lucru, deși sînt încredințați că da.

— Ce vrei să spui, John ?

Fuseseră aduse lumînările, și Fanny își luă împletitura ei care nu se mai termina, căscînd plictisită ; din cînd în cînd se rezema pe spate și privea în gol, fără să se gîndească la nimic.

— Ei bine, spuse el, americanii umplu piața cu produsele lor textile, încît singura noastră șansă e să le producem la un preț mai scăzut. Dacă nu sîntem în stare s-o facem, mai bine închidem de pe acum prăvălia și o pornim la plimbare, și lucrătorii și patronii. Iar neghiobii ăștia vor lefurile de acum trei ani — ba nu ; cîțiva dintre conducătorii lor amintesc salariile de pe vremea lui Dickinson — cu toate că știu la fel de bine ca și noi că, prin amenzile stoarse din leafă, pe care azi nici un om onorabil nu s-ar preta să le impună, ca și prin mijloace care, mie cel puțin, mi-ar repugna, salariile reale plătite de Dickinson erau mai mici ca acum. Pe cuvîntul meu, mamă, aș vrea să mai fie în vigoare vechile legi împotriva asocierilor. Din păcate, astăzi vezi că neghiobii — tot felul de neștiutori refractari ca ăștia — numai pentru că-și pun laolaltă mințile lor slabe și neajutorate, or să ajungă să dirijeze averile celor înzestrați cu întreaga înțelepciune pe care o pot da cunoștințele, și experiența, și uneori ideile cu greu elaborate, și grija. Următorul lucru — și se pare că am și ajuns la asta — va fi că ne vom duce și ne vom ruga umili — în picioare și cu pălăria în mînă — de secretarul sindicatului filatorilor să fie atît de amabil și să ne pună la dispoziție muncitori, cu lefurile impuse de ei. Asta vor — ei, care nu au destulă judecată ca să înțeleagă că, dacă n-o să obținem aici, în Anglia, profituri destul de mari ca să compenseze uzura, putem să ne stabilim în altă țară ; și că, avînd în vedere concurența din țară și din străinătate, nici unul dintre noi nu poate, după cît se pare, să obțină profituri substanțiale ; ba chiar ar trebui să fim recunoscători dacă obținem și asta, în cîțiva ani.

— N-ai putea să aduci muncitori din Irlanda ? Eu nu i-aș ține pe indivizii ăștia nici măcar o zi. I-aș învăța eu minte și le-aș arăta cine e stăpînul.

— Da, sigur că pot ; și o fac, dacă o să dureze mult. O să însemne osteneală și cheltuieli, și mi-e teamă că presupune și puțină primejdie ; dar mai curînd o să procedez astfel, decît să cedez.

— Dacă o să însemne cheltuieli în plus, îmi pare rău că dăm tocmai acum o masă.

— Și mie — dar nu din cauza cheltuielilor, ci pentru că trebuie să chibzuiesc mult, și o să am tot felul de treburi neprevăzute. Dar aveam datoria să-i invităm pe domnul Horsfall, și el nu stă mult în Milton. Cît despre ceilalți, tot trebuia să-i chemăm la masă, și în felul ăsta scăpăm odată.

Continuă să se foiască prin cameră fără astîmpăr — și nu mai scoase un cuvînt, dar trăgea din cînd în cînd aer în piept, ca și cum s-ar fi străduit să izgonească un gînd supărător. Fanny o tot sîcîia pe mama ei cu fleacuri, fără vreo legătură cu subiectul ce-o preocupa, după cum și-ar fi dat seama o persoană cu scaun la cap. Așa că nu primi decît răspunsuri scurte. Nu-i păru rău cînd, la ora zece, slugile intrară pentru rugăciune. Mama ei citea întotdeauna rugăciunile — dar mai întîi citea un capitol din Biblie.

După ce rugăciunile se terminară și mama lui îi ură noapte bună, uitîndu-se la el cu privirea aceea fermă care nu transmitea nici un pic din tandrețea ce-i umplea inima, dar avea totuși intensitatea unei binecuvîntări ; domnul Thornton își continua umbletul fără astîmpăr. Toate proiectele lui în afaceri fuseseră întrerupte, oprite brusc de această grevă ce se apropia. Planurile făcute în atîtea și atîtea ore de frămîntări fuseseră date deoparte, nimicite de nebunia nesăbuită, care muncitorilor le va face mult mai rău decît lui însuși, deși nimeni nu putea să-și dea seama de limitele răului pe care îl făceau. Și aceștia erau oamenii care se credeau capabili să-i îndrume pe patroni cum să dispună de capital ! Hamper spusese, chiar astăzi că, dacă greva îl va ruina, va lua totul de la capăt, consolat că cei ce stîrniseră totul se aflau într-o

situație și mai proastă decît el — căci el avea și cap și mîini, pe cînd ei nu aveau decît mîini ; și, dacă și-au tăiat craca de sub picioare, nici nu se mai pot agăța de ea, dar nici nu se mai pot apuca de altceva. Gîndul acesta nu-l mîngîia însă pe domnul Thornton. Poate pentru că răzbunarea nu-i făcea nici o plăcere ; poate că prețuia într-o măsură atît de mare poziția pe care și-o cîștigase cu sudoarea frunții, încît simțea că era amenințată din cauza ignoranței sau neghiobiei altora — o simțea cu atîta tărie încît nu-și putea îngădui să se gîndească ce urmări vor avea acțiunile lor asupra lor înșile. Pășea de colo pînă colo, strîngînd din dinți. În sfîrșit bătu și ora două. Lumînările pîlpîiau în sfeșnice. Aprinse o lumînare, murmurînd :

„Or să afle, o dată pentru totdeauna, cu cine au de-a face. Le pot acorda două săptămîni — doar atît. Dacă nu-și dau seama pînă atunci de nebunia lor, o să trebuiască să aduc lucrători din Irlanda. Cred că de vină e Slickson — blestemat fie el, cu șmecheriile lui ! Credea că are surplus de mărfuri ; așa că la început s-a prefăcut că cedează, cînd a venit delegația la el— și, bineînțeles, i-a întărit în nesăbuința lor, căci asta urmărea. De aici a pornit totul".

CAPITOLUL XIX

UN ÎNGER ÎN VIS

„Așa precum, în vise fericite,
Sufletul de îngeri ne e vizitat,
Tot așa, depășind căile-obișnuite,
Gînduri stranii tind spre glorie, furișat."

Henry Vaughan

DOAMNA HALE se simțea ciudat de încîntată și interesată de ideea dineului pe care-l dădea familia Thornton. Se tot minuna de diferite amănunte, cu ceva din naivitatea unui copil, care vrea să i se descrie dinainte distracțiile ce-l așteaptă. Viața monotonă pe care o duc

bolnavii îi transformă deseori în copii, dat fiind că nici unii, nici alții nu au simțul proporțiilor și par să creadă că pereții și perdelele care mărginesc lumea, lăsînd afară orice altceva, trebuie neapărat să fie mai mari decît tot ce se ascunde în spatele lor. În plus, doamna Hale își avusese vanitățile ei, înainte de a se mărita ; și le simțise din plin năruirea după ce devenise soția unui preot sărac — și le înăbușise și le ținuse în frîu ; dar nu se stinseseră cu totul ; și îi plăcea să-și facă planuri cum va arăta Margaret îmbrăcată la petrecere, și tot discuta ce o să poarte, cu o neliniște nedomolită. Toate astea o amuzau pe Margaret, care fusese mai deprinsă cu viața mondenă, în anul cît stătuse pe strada Harley, decît mama ei după douăzeci și cinci de ani petrecuți la Helstone.

— Și zici că o să pui rochia de mătase albă. Ești sigură că îți vine mai bine ? A trecut aproape un an de cînd s-a măritat Edith !

— Oh, da, mamă ! A cusut-o doamna Murray, așa că n-am nici o îndoială că-mi vine bine ; s-ar putea să fie puțin cam strîmtă ori largă în talie, după cum m-am îngrășat sau am slăbit. Dar nu cred că m-am schimbat prea mult.

— Mai bine las-o pe Dixon să se uite la rochie. S-ar putea să se fi îngălbenit tot stînd așa.

— Cum vrei, mamă. Dar, în cel mai rău caz, am un voal roz foarte drăguț, pe care mi l-a dăruit mătușă-mea, cu numai două sau trei luni înainte de nunta lui Edith. Și nu cred că s-a îngălbenit.

— Nu ! Dar poate că s-a decolorat.

— Atunci am să pun rochia de mătase verde. Mă simt aproape ca și cei bogați, cînd nu știu ce să aleagă.

— Ar fi bine dacă aș ști cum ar trebui să te îmbraci, spuse doamna Hale cu nervozitate.

Pe dată, Margaret își schimbă atitudinea :

— Să mă duc să le pun pe fiecare pe rînd, mamă, ca să-ți poți da seama care îți place mai mult ?

— Da, da ! poate că așa e cel mai bine.

Așa că Margaret se duse să se îmbrace. Dar gătindu-se la o oră atît de neobișnuită, începu să se țină de

feste : își umfla rochia elegantă de mătase albă ca un balon, făcînd piruete, se retrăgea cu spatele din fața mamei, ca și cum ar fi fost regina ; dar cînd își dădu seama că fanteziile astea ea le socotea întreruperi ale unor treburi serioase, ceea ce o enerva, deveni gravă și demnă. Nu putea să înțeleagă ce-i apucase pe toți să facă atîta caz de toaleta ei ; dar, chiar în acea după-amiază, cînd îi povesti lui Bessy Higgins că se duce la petrecere, Bessy o făcu să înțeleagă motivul :

— Doamne ! Și o să luați masa la Thorntoni, de la fabricile Marlborough ?

— Da, Bessy. Ce te surprinde ?

— Oh, nu știu. Da' ei sînt în vizită cu toată lumea bună din Milton.

— Și nu crezi că noi sîntem chiar lumea bună din Milton, nu-i așa, Bessy ?

Obrajii lui Bessy se îmbujorară puțin, văzînd că-i citise atît de ușor gîndurile.

— Păi, spuse ea, vedeți, ăștia pun mare preț pe avere ; și socot că 'mneavoastră nu prea aveți.

— Nu, spuse Margaret, asta-i foarte adevărat. Dar sîntem oameni instruiți și am trăit printre oameni instruiți. Ce găsești atît de nemaipomenit să fim invitați la masă de un om care recunoaște că îi este inferior tatălui meu venind să-i ceară să-l instruiască ? Nu vreau să-i fac vreo vină domnului Thornton. Puțini băieți de prăvălie, cum a fost el, ar fi putut deveni ceea ce este astăzi.

— Da' puteți să-i chemați și dumneavoastră la o masă în casa aia mică ? Casa lu' Thornton e de trei ori mai mare.

— Ei, cred că o să reușim să-l chemăm și noi pe domnul Thornton la o masă, așa cum zici tu. Poate că nu într-o încăpere prea mare, și nici împreună cu atîția oameni. Dar nu cred că ne-am făcut atîtea gînduri în legătură cu asta.

— Nu mi-am închipuit niciodată că luați masa cu Thorntonii, mai spuse Bessy. Păi, chiar și primaru' ia masa acolo ; și membrii Parlamentului, și alții din ăștia.

— Cred că aș putea suporta onoarea de a-l întîlni pe primarul din Milton.

— Da' cucoanele lor se îmbracă așa de luxos ! spuse Bessy, cu o privire îngrijorată spre rochia imprimată a lui Margaret, pe care, ca orice om crescut la Milton, putea s-o evalueze la șapte pence yardul.

Chipul lui Margaret se încreți de rîs.

— Mulțumesc, Bessy, că ai atîta grijă ca să arăt bine printre toți oamenii aceia eleganți. Dar am o mulțime de rochii elegante — acum o săptămînă aș fi spus că sînt mult prea elegante pentru prilejurile ce mi s-ar putea ivi. Dar, deoarece voi lua masa la domnul Thornton și îl voi întîlni poate și pe primar, poți fi sigură că o să mă îmbrac cu rochia mea cea mai bună.

— Ce-o să puneți ? întrebă Bessy, mai liniștită.

— O rochie de mătase albă, spuse Margaret, pe care mi-am făcut-o acum un an, pentru nunta unei verișoare.

— Așa da ! exclamă Bessy, rezemîndu-se de speteaza scaunului. Mi s-ar rupe inima-n mine dacă s-ar uita cineva de sus la 'mneavoastră.

— Oh ! O să caut să arăt foarte bine, numai ca să nu se uite nimeni de sus la mine.

— Aș vrea să vă văd gătită, spuse Bessy. Socot că nu sînteți o domnișoară de care lumea zice că e drăguță ; nu sînteți destul de rumenă în obraji și nu aveți pielea albă. Da' știți, v-am visat, cu mult 'nainte de a vă cunoaște.

— Prostii, Bessy !

— Ba da, zău. Chiar chipu' 'mneavoastră — cum vă uitați cu ochii limpezi, drept din întuneric, cu părul ridicat de pe frunte, ca o aureolă, și cu fruntea la fel de netedă și de dreaptă ca acu' — și veneați întotdeauna să-mi dați putere, și chiar căpătam putere din ochii 'mneavoastră adînci și mîngîietori — și erați îmbrăcată în veșminte strălucitoare — așa cum o să vă îmbrăcați acu'. Așa că, vedeți, chiar 'mneavoastră erați !

— Nu, Bessy, spuse Margaret, cu blîndețe, n-a fost decît un vis.

— Și de ce nu pot și eu să visez un vis, în jalea mea, la fel ca alții ? N-au făcut-o atîția și în Biblie ? Da, și

au avut și viziuni ! Păi, chiar și tata crede în vise ! Vă zic iar, v-am văzut chiar așa, venind încet spre mine, dîndu-vă părul pe spate, la fel de iute ca acu', așa cum e el, pieptănat puțin într-o parte ; și cu rochia albă strălucitoare pe carę o s-o puneți. Lăsați-mă să vin și să vă văd îmbrăcată cu ea. Vreau să vă văd și să vă ating cu mîna, ca în visu' meu.

— Draga mea Bessy, e doar o închipuire de-a ta.

— Închipuire sau nu — ați venit, așa cum știam c-o să veniți cînd v-am văzut în vis — și cînd sînteți aici, lîngă mine, adevărul e că mă simt mai bine, mai tihnită, așa cum te simți cînd arde focu' într-o zi mohorîtă. Ziceați că e pe douășunu ; vă rog, lăsați-mă să vin să vă văd.

— O, Bessy o să fii binevenită ! Dar nu mai vorbi așa — mă întristează cu adevărat. Crede-mă.

— Atunci o să țin visu' în mine, chiar dacă o să-mi muște limba. Fiindcă-i adevărat.

Margaret rămase tăcută. În sfîrșit, spuse :

— O să mai vorbim din cînd în cînd, dacă crezi că e adevărat. Dar nu acum. Spune-mi, tatăl tău a intrat în grevă ?

— Da, spuse Bessy anevoie, pe un ton cu totul diferit de cel pe care vorbise cu cîteva clipe înainte. El și mulți alții — toți oamenii lui Hamper — și nu mai știu cîți alții. De data asta, și femeile îs la fel de rele ca bărbații, de parcă-s cuprinși toți de turbare. Mîncarea e scumpă — și trebuie să le dea de mîncare copiilor — asta e. Dacă Thorntonii le-ar da lor masa aia — toți banii ăia, da' cheltuiți pe cartofi și făină, n-ar mai plînge o mulțime de copii, și le-ar mai potoli nițel și inima mamelor !

— Nu mai vorbi așa, o rugă Margaret. Mă faci să mă simt rea și păcătoasă că mă duc la dineul lor.

— Nu ! spuse Bessy. Unii îs sortiți să aibă parte de ospețe bogate și pînzeturi fine și luxoase — poate că așa sînteți și 'mneavoastră. Alții se trudesc și se spetesc toată viața — și nici măcar cîinii nu mai sînt azi milostivi, cum erau pe vremea lui Lazăr. Da' dacă m-ați ruga

să vă aduc apă ca să vă răcoriți, aș trece chiar peste golfu' ăl mare pînă la 'mneavoastră, și asta numa' fiindcă ați fost atît de bună cu mine.

— Bessy, ai fierbințeală mare ! Îmi dau seama și după mîna ta, dar și după ceea ce spui. Nu o să fim despărțiți, în ziua aceea cumplită, după cum am fost săraci sau bogați pe pămînt — la judecată nu se va ține seama de această biată întîmplare, ci de purtările și crezurile noastre.

Margaret se ridică și aduse puțină apă ; și, muindu-și batista în ea, o puse pe fruntea lui Bessy, apoi se apucă să-i fricționeze picioarele reci ca gheața. Bessy închise ochii și se lăsă în voia mîngîierii. Într-un tîrziu, spuse :

— V-ar scoate din minți, ca și pe mine, dacă oamenii ar tot veni, unu' după altu', să întrebe de tata, și ar sta să-mi zică fiecare povestea lui. Unii sînt plini de ură, și îmi îngheață sîngele în vine cînd auz grozăviile pe care le zic despre patroni — da' femeile se văicăresc tot timpu', și plîng (cu lacrimile șiroindu-le pe obraz, de parcă nici n-ar băga de seamă) că a crescut prețu' cărnii și că, de foame, copiii nu dorm noaptea.

— Și își închipuie că greva o să îndrepte lucrurile astea ? întrebă Margaret.

— Așa zic ei, o lămuri Bessy. Zic că negoțu' a mers bine multă vreme și că patronii au strîns destui bani ; cîți, tata nu știe, da' sindicatu' știe, negreșit ; și e fireso să vrea partea lor din profituri, acu' că se scumpește mîncarea ; și sindicatu' zice că nu-și fac datoria dacă nu-i silesc pe patroni să le dea partea lor. Da' tot patronii învîng pînă la urmă ; și mi-e teamă că așa o să fie și acu', și de-acu' înainte. E ca marea bătălie de la Armageddon, felu' în care îi dau înainte, rînjind unii la alții și războindu-se pînă cînd, tot bătîndu-se mereu, sînt apucați și zvîrliți în groapă.

Tocmai atunci intră Nicholas Higgins, și auzi ultimele cuvinte ale fiicei sale.

— Da ! Și eu o să mă războiesc înainte ; și de data asta, o să cîștig. N-o să treacă mult și o să cedeze, fiindcă au o mulțime de comenzi contractate ; și curînd o să vadă că-i mai bine să ne dea cinci la sută nouă, decît

să piardă tot profitu'; fără să mai punem la socoteală amenzile pentru nerespectarea contractului. Ascultați la mine, patronilor! Știu cine-o să cîștige.

Margaret își zise, văzîndu-l, că probabil era băut, nu atît din ceea ce spunea, cît din felul aţîţat cum vorbea; și impresia i se întări cînd observă neliniștea vădită a lui Bessy, care ar fi vrut s-o vadă plecată. Bessy îi spuse:

— Douăşunu — asta-i de joi într-o săptămînă. Socot c-o să pot veni să vă văd îmbrăcată pentru masa de la Thorntoni. La ce oră e?

Înainte ca Margaret să poată răspunde, Higgins izbucni:

— La Thorntoni! Te duci la masă la Thorntoni? Spune-i să închine un pahar pentru succesu' comenzilor lui. Eu zic că, pînă pe douăşunu, o să-și stoarcă creierul cum să le dea gata la timp. Să-i spui că șapte sute de oameni or să vină încolonați la fabricile Marlborough, a doua zi după ce acceptă să ne dea cinci la sută, și o să-l ajute să-și onoreze contractu' cît ai bate din palme. O să fie toți acolo. Patronu' meu, Hamper, e din ăi de modă veche. Nu trece niciodată pe lîngă un om fără să-l blesteme sau să-l înjure; crez c-ar muri dacă mi-ar vorbi frumos; da' în fond, mai mult latră decît muşcă, și poți să-i zici că asta a spus-o unu' din greviștii lui, dacă vrei. Ei! da' o să fie o mulțime de fabricanți de soi la Thorntoni! Aș vrea să le spun cîteva cuvinte după masă, cînd nu prea pot să se miște, și n-ar alerga nici dacă le-a fi viața în joc. Le-aș spune eu ce gîndesc. Le-aș spune încă o dată ce viață grea ne silesc să ducem!

— La revedere! spuse Margaret în grabă. La revedere, Bessy! O să te aștept în ziua de douăzeci și unu, dacă o să te simți bine.

Doctoriile și tratamentul prescrise de doctorul Donaldson doamnei Hale îi făcuseră la început atît de bine, încît nu numai ea, ci și Margaret spera acum că poate doctorul se înșelase și că își va redobîndi sănătatea. Cît despre domnul Hale, deși nici măcar nu bănuise cît de tare fuseseră speriate, simțea o ușurare atît de evidentă, încît era limpede cît de afectat fusese de neliniștea lor.

Numai Dixon continua să bombăne tot timpul la urechea lui Margaret. Totuși, Margaret nu ținea seamă de bombăneli și nădăjduia.

Aveau nevoie de această rază de lumină în casă, căci în oraș, pînă și ochii lor neștiutori vedeau cum se întinde, mohorîtă și deprimantă, nemulțumirea. Domnul Hale cunoștea pe cîțiva muncitori și era amărît auzindu-i cum îi povestesc cu înfocare de suferințele și necazurile pe care le îndură. N-ar fi povestit de necazurile lor nimănui care ar fi putut să înțeleagă și fără cuvinte. Dar iată că omul acesta, venit dintr-un comitat îndepărtat, se arăta uluit de mecanismele sistemului în mijlocul căruia se trezise, și fiecare se arăta dornic să facă din el un judecător, aducîndu-i mărturii ce dovedeau că avea de ce să fie înfuriat. Așa că domnul Hale luă tot sacul cu nemulțumiri și-l duse în fața domnului Thornton, ca acesta, cu experiența lui de patron, să le rezolve și să-i explice cauza lor ; ceea ce și făcu tot timpul bizuindu-se pe principii economice solide ; arătînd că, așa cum era dirijat comerțul, nu se putea să nu existe fluctuații ale prosperității comerciale ; și că, în perioada de declin, un anumit număr de patroni, ca și de muncitori, ajung să se ruineze și dispar din rîndurile celor fericiți și prosperi. Vorbea ca și cînd această consecință ar fi fost atît de logică, încît nici stăpînii, nici angajații lor nu aveau dreptul să se plîngă, dacă așa le era sortit ; stăpînul să se dea la o parte din cursa în care nu mai putea concura, cu simțămîntul amar al incompetenței și eșecului — rănit în luptă — călcat în picioare de ceilalți concurenți, grăbiți să se îmbogățească — disprețuit acolo unde cîndva fusese respectat — cerînd umil de lucru, în loc să fie el acela care să-l împartă cu dărnicie. Așa că, prezentînd astfel soarta care-l putea aștepta ca patron, în urma fluctuațiilor comerțului, nu putea avea mai multă înțelegere pentru acei muncitori care se pomeneau azvîrliți în drum de goana nemiloasă care aducea bogăție sau prefaceri ; zăcînd acolo și apoi dîndu-și duhul, izgoniți dintr-o lume care nu mai avea nevoie de ei, dar simțind că nu s-ar putea odihni în mormînt, auzind mereu plînsetele și vaie-

tele celor dragi și neajutorați, lăsați în urma lor ; pizmuind putința păsărilor sălbatice ce-și hrănesc puii cu sîngele din inima lor.

Tot sufletul lui Margaret se revolta împotriva lui în timp ce vorbea astfel — ca și cînd comerțul ar fi totul, și omenirea nimic. Făcu un efort ca să-i mulțumească pentru amabilitate, căci venise în seara aceea să-i ofere — cu delicatețea cu care înțelesese că trebuia să-i ofere ei personal — orice avea nevoie ca să aline suferințele doamnei Hale, despre care aflase de la doctorul Donaldson — firește, din ceea ce dispunea, datorită averii sau prevederii mamei lui. Dar prezența lui, adăugîndu-se la ceea ce spusese — amintindu-i că mama ei era osîndită, deși ea încerca din răsputeri să creadă că mai existau speranțe — toate se adunau și o făceau pe Margaret să-și piardă cumpătul, în timp ce îl privea și îl asculta. Ce drept avea el să fie singurul, în afară de doctorul Donaldson și de Dixon, care să cunoască secretul ei cumplit, ascuns de ea în cotlonul cel mai întunecat și mai inviolabil al inimii — neîndrăznind să-l privească în față înainte de a se ruga să aibă puterea de a-i suporta existența — și anume că într-o zi, nu prea îndepărtată, o va chema plîngînd pe mama ei, și nu va primi nici un răspuns din întunecimea oarbă și mută ? Iar el îi știa secretul. O citi în ochii lui plini de milă. O auzi în vocea lui gravă, tremurîndă. Cum să împaci acești ochi și această voce cu duritatea seacă, nemiloasă cu care expunea axiomele comerțului și le urma senin pînă la consecințele lor ultime ? Această neconcordanță o făcea să-și iasă din fire.

Se simțea cu atît mai deprimată, cu cît nenorocirile se adunau, așa cum auzise de la Bessy. Tatăl ei, Nicholas Higgins, vorbea cu totul altfel. Fusese ales în comitet și spunea că știe secrete de care ceilalți habar n-aveau. Își desluși gîndul amănunțit chiar în ajunul dineului de la doamna Thornton, cînd Margaret, ducîndu-se pe la Bessy, îl găsi discutînd subiectul cu Boucher, vecinul despre care auzise nu o dată — căci ba îi trezea mila lui Higgins, omul fiind un muncitor nu prea îndemînatic, dar cu o familie mare de întreținut, ba își scotea din să-

rîte vecinul mai energic și mai viguros, pentru că era lipsit, cum zicea Higgins, de înzestrarea minții. Era lucru vădit că Higgins vorbea cu patimă cînd intră Margaret. Boucher stătea în picioare, rezemat cu amîndouă mîinile pe polița căminului destul de înalt, aplecîndu-se ușor pe brațe și uitîndu-se crunt în foc, cu un fel de desperare care îl înfuria pe Higgins, chiar dacă îi mergea la inimă. Bessy se legăna tare înainte și înapoi, după cum îi era obiceiul (Margaret ajunsese să i-l cunoască) atunci cînd era tulburată. Sora ei, Mary, își lega boneta, cu funde mari și stîngace, potrivite degetelor ei mari și la fel de stîngace, ca să se ducă la croit barchet și, în vremea asta, se smiorcăia întruna, dornică să scape cît mai repede de cazna de a-i asculta sfădindu-se.

Margaret nimeri chiar în mijlocul acestei scene. Rămase o clipă la ușă — apoi, cu degetul la buze, se furișă și se așeză pe canapea, lîngă Bessy. Nicholas o văzu intrînd și-i făcu un semn din cap, morocănos, dar nu lipsit de prietenie. Mary se grăbi să iasă din casă, profitînd că se deschisese ușa și începînd să plîngă tare de cum n-o mai putea vedea taică-său. Numai John Boucher nu băgă de seamă nimic — cine intrase ori cine ieșise.

— Degeaba, Higgins. Nevastă-mea n-o mai duce mult așa. Se prăpădește — nu c-ar duce ea doru' cărnii — da' fiindcă nu poa' să-i vază p-ăi mici că mor de foame. Da, mor de foame! Cinci șilingi pe săptămînă poa' să-ți ajungă ție, că n-ai decît două guri de hrănit, și una din ele e o fată care poa' să-și cîștige singură pîinea. Da' noi murim de foame. Și-ți zic în față — dacă se prăpădește, așa cum mă tem că moare înainte să primim ăi cinci la sută, o să le arunc banii în față patronilor și-o să le zic: „Blestemați să fiți; și blestemată să fie lumea asta crudă a voastră, că a luat viața celei mai bune neveste care a făcut vreodat' copii unui bărbat!" Și-ascultă aci, omule, o să te urăsc și pe tine, și pe toți ăi din sindicat. Da, și-o să vă urmez în rai cu ura mea — așa o să fac, omule — dacă mă îndrumați acu' pe căi greșite. Ai zis tu, Nicholas, miercuri a fost o săptămînă — și acu' e marți, a doua săptămînă — că-nainte de două săptămîni patronii or să

vină să se roage de noi să venim înapoi la lucru, cu ce leafă vrem noi — și alea două săptămîni aproape s-au dus — și micuțu' Jack tace-n pat, prea slăbit ca să mai plîngă, ci doar scoate din cînd în cînd cîte un suspin din inimă, de foame — micuțul, Jack, îți zic, omule ! Ea nu s-a mai întremat de cînd l-a născut, și ține la el ca la viața ei — și chiar o să mă coste prețu' ăsta mare — micuțu' Jack, care-mi înmuia inima în fiecare dimineață cînd își lipea gurița dulce pe fața mea aspră și murdară, ca să găsească un loc mai curat să mă sărute — și acu' zace și moare de foame.

Glasul bietului om se stinse, înăbușit de suspine adînci, și Nicholas se uită, cu ochii plini de lacrimi, spre Margaret, înainte de a-și putea aduna curajul ca să vorbească :

— Țin-te bine, omule. Micuțu' Jack n-o să moară de foame. Am niște parale, și o să mergem chiar acu' să-i cumpărăm puștiului lapte și ceva de mîncare. Ce-i al meu e și-al tău, dacă vrei. Da' nu-ți pierde firea, omule ! urmă el, scotocind într-o cutie de ceai după banii pe care îi mai avea. Pe viața mea, o să cîștigăm de data asta ; trebuie doar să mai răbdăm o săptămînă, și o să vezi cum or să vină patronii să ne roage să venim înapoi la fabrică. Și sindicatu' — adică eu — o să avem grijă să nu lipsească nimic la copii și neveste. Așa că nu-ți pierde curaju' și nu te du la tirani să cauți de lucru.

La aceste vorbe, omul se întoarse — arătînd o față atît de palidă, de suptă, de brăzdată de lacrimi și deznădăjduită, încît Margaret începu să plîngă.

— Știi bine că un tiran, mai rău ca toți patronii la un loc, zice : „Mori de foame, și vezi-i pe toți ai tăi murind de foame, dar să nu îndrăznești să te duci la sindicat". Știi bine, Nicholas, că și tu ești unu' din ei. Se poa' să aveți inimă bună, fiecare în parte ; da' cînd vă uniți între voi, n-aveți mai multă milă pentru un om ca un lup sălbatic, înnebunit de foame.

Nicholas pusese mîna pe clanța ușii — dar se opri și se întoarse spre Boucher, răspunzîndu-i :

— Așa să-mi ajute Dumnezeu, omule, dacă nu sînt încredințat că fac ce-i mai bine pentru tine, și pentru noi toți. Dacă fac rău cînd crez că fac bine, e păcatu' lor,

că m-au lăsat cum îs acu', în neștiința mea. M-am gîndit pînă-mi plesnea capu' — crede-mă, John. Și zic din nou, n-avem alt ajutor decît încrederea în sindicat. O să cîștigăm, ai să vezi !

Nici Margaret, nici Bessy nu spuseseră un cuvînt. De-abia li se auzeau suspinele, căci doar se uitau una la alta și oftau din fundul inimii. Într-un tîrziu, Bessy spuse :

— N-am crezut să-l mai aud pe tata pomenind de Dumnezeu. Da' l-ați auzit : „...Așa să-mi ajute Dumnezeu !"

— Da, întări Margaret. Lasă-mă să-ți aduc toate economiile mele — lasă-mă să aduc puțină mîncare pentru copilașii acestui biet om. Să nu afle că sînt de la altcineva, ci doar de la tatăl tău. Nu o să fie prea mult.

Bessy stătea rezemată pe spate, fără să audă cuvintele lui Margaret. Nu plîngea — răsufla doar din greu.

— Inima mi-a secat și nu mai am lacrimi, spuse ea. Zilele trecute, Boucher mi-a povestit de temerile și necazurile lui. Nu-i decît un nenorocit, știu, da' e totuși un om ; și, chiar dacă am fost supărată pe el și pe nevastă-sa, nu o dată, că nu se pricep să se descurce, vedeți și 'mneavoastră că nu toți oamenii îs chibzuiți, da' Dumnezeu le dă viață — da, și le dă pe cineva să iubească și de care să fie iubiți, la fel ca Solomon. Nu pot să-nțeleg. Poate că-i mai bine că oameni ca Boucher au sindicatu' să aibă grijă de ei. Da' tare aș vrea să-i văd pe ăi de la sindicat, și să-i pun cîte unu' față-n față cu Boucher. Socot că, dacă o să-l asculte, o să-i zică (dacă-i pui unu' cîte unu') să se ducă la lucru ca să cîștige cît o putea din munca lui, chiar dacă nu o leafă atît de mare cum zic ei.

Margaret rămînea tăcută. Cum va putea să se mai întoarcă vreodată la traiul ei ușor și să uite vocea acestui om, agonia fără margini din glasul lui, exprimînd mai mult chiar decît cuvintele lui, întreaga suferință îndurată ? Își scoase portofelul : nu avea prea mulți bani și nici măcar nu erau ai ei, dar puse ce avea în mîinile lui Bessy, fără un cuvînt.

— Mulțam. Îs mulți care au tot atît de puțin, da' n-o duc așa de rău — măcar n-o arată. Da' tata n-o să-i mai

lase în nevoie, acum că știe. Vedeți, Boucher e la pămînt din cauza copiilor — și nevasta lui e așa de slăbită, și tot ce-au avut de zălogit s-a dus anu'ăsta. Să nu credeți că i-am lăsat să moară de foame, cu toate că sîntem și noi cam strîmtorați ; dacă vecinii nu se ajută între ei, nu văd cine ar face-o.

Părea aproape îngrijorată că Margaret ar putea crede că nu voiau sau chiar că nu aveau posibilitatea de a ajuta pe unul care, evident, avea tot dreptul să fie ajutat.

— Și apoi, urmă ea, tata-i sigur și-i convins că patronii or să cedeze zilele astea — că nu pot să mai reziste mult. Da' vă mulțumesc totuși — din partea mea cît și din a lui Boucher, și să știți că prind drag de 'mnea-voastră tot mai mult.

Bessy părea mult mai liniștită, dar tare moleșită și vlăguită. După ce spuse ultimele cuvinte, arăta atît de slăbită și de ostenită, încît Margaret se sperie.

— Nu-i nimic, spuse Bessy. Nu mor încă. Am avut o noapte înspăimîntătoare, cu vise — sau ceva ca visele, că eram trează de-a binelea — și îs năucă și-mi vine să leșin azi — doar bietu' om m-a făcut să fiu mai trează. Nu ! nu mor încă, da' moartea nu-i departe. Da. Înveliți-mă, că poate o să adorm, dacă mă lasă tusea. Noapte bună — ar trebui mai curînd să zic ziua bună — da' lumina-i slabă și cețoasă azi.

CAPITOLUL XX

OAMENI ȘI DOMNI

„Bătrîni sau tineri, dă-le să mănînce, am de unde ; Pot avea și zece șiruri de dinți, nu-mi pasă".

ROLLO, DUCE DE NORMANDIA

MARGARET SE DUSE ACASĂ atît de dureros impresionată de ceea ce auzise și văzuse, încît de-abia izbuti să se întoarcă la îndatoririle ce-i erau hărăzite ; trebuia să păstreze tot timpul un ton vesel în discuțiile cu

mama care, acum că nu mai ieșea din casă, abia aștepta ca Margaret să se întoarcă pînă și din cea mai scurtă plimbare cu tot felul de noutăți.

— Și o să poată prietena ta, lucrătoarea, să vină joi să te vadă gătită ?

— Era atît de bolnavă, încît nici nu m-am gîndit s-o întreb, spuse Margaret cu jale.

— Vai de mine ! Parcă toată lumea e acum bolnavă, exclamă doamna Hale, cu puțin din acea gelozie pe care orice bolnav o simte pentru altul. Dar ce trist trebuie să fie să bolești pe una din străduțele acelea mărginașe. (Firea ei bună triumfă și îi reveniră vechile deprinderi de a gîndi din Helstone.) E destul de rău și alti. Ce-ai putea să faci pentru ea, Margaret ? Domnul Thornton ne-a trimis, după ce-ai plecat, cîteva sticle de Porto. Crezi că i-ar face bine o sticlă ?

— Nu, mamă ! Nu cred că sînt foarte săraci — cel puțin nu vorbesc ca și cînd ar fi ; și, oricum, Bessy suferă de piept — și nu vin îi trebuie. Cred că aș putea să-i duc niște dulceață din scumpul nostru Helstone. Dar mai există o familie căreia aș vrea să-i dau. O, mamă, mamă ! Cum să mă gătesc și să mă duc la petreceri, după ce am văzut astăzi atîta suferință ? exclamă Margaret, uitînd de regulile pe care și le impusese și povestindu-i mamei ce văzuse și auzise în casa lui Higgins.

Doamna Hale se necăji tare mult. Începu să se frămînte, nervoasă, dorind să facă ceva. Îi spuse lui Margaret să pregătească un coș în salon, pentru a-l trimite imediat acelei familii ; și aproape că se supără pe Margaret care spunea că ar putea să fie trimis și a doua zi de dimineață, căci știa că Higgins se îngrijise de nevoile lor imediate, și îi lăsase și ea niște bani lui Bessy. Doamna Hale o învinui că-i lipsită de simțire dacă putea vorbi astfel ; și nu o lăsă nici măcar să răsufle pînă cînd coșul nu fu trimis. Apoi spuse :

— La urma urmei, poate că nu am făcut bine. Chiar ultima oară cînd a fost aici, domnul Thornton spunea că nu sînt prieteni adevărați cei ce contribuie la prelungirea grevei ajutîndu-i pe greviști. Și omul acesta, Boucher, e grevist, nu-i așa ?

Întrebarea i-o puse domnului Hale, cînd urcă sus, bine-dispus după ora predată domnului Thornton, pe care o încheiaseră cu discuții, după cum le era obiceiul. Lui Margaret puțin îi păsa dacă darurile lor prelungiseră greva ; gîndurile nu-i mergeau atît de departe, în tulburarea ei de acum.

Domnul Hale asculta și încerca să rămînă calm, ca un judecător ; căuta să-și amintească toate lucrurile ce păruseră atît de limpezi cu mai puțin de jumătate de oră în urmă, spuse de domnul Thornton ; și apoi, recurse la un compromis prea puțin mulțumitor : soția și fiica sa nu numai că procedaseră bine în această împrejurare, dar nu-și dădea seama cum ar fi putut face altfel ; totuși, ca regulă generală, era foarte adevărat ce spunea domnul Thornton, și anume că dacă se prelungea greva, patronii aveau să aducă brațe de muncă din alte părți (de nu cumva, pînă la urmă, la fel ca în multe alte dăți, nu se va inventa cine știe ce mașină care să micșoreze nevoia de brațe de muncă) ; și era limpede că lucrul cel mai bun ar fi să li se refuze orice ajutor care i-ar putea încuraja în nesăbuința lor ; cît despre omul acela, Boucher, primul lucru pe care-l va face în dimineața următoare, va fi să se ducă să-l vadă, căutînd să afle cum poate fi ajutat.

Domnul Hale se duse a doua zi de dimineață, după cum își propusese. Nu-l găsi pe Boucher acasă, dar stătu mai mult de vorbă cu nevasta lui ; îi făgădui să facă tot ce va putea ca s-o interneze la spital ; și, văzînd proviziile trimise din belșug de doamna Hale, din care se înfruptau de zor copiii, căci tatăl fiind plecat nu-i supraveghea nimeni, se întoarse cu vești mai încurajatoare și mai îmbucurătoare decît îndrăznise Margaret să spere ; de fapt, vorbele ei din seara trecută îl pregătiseră pe domnul Hale pentru o situație mult mai gravă, așa încît, printr-o reacție a imaginației, descrise lucrurile mai frumoase decît erau.

— Dar o să mă duc iarăși, ca să-l văd și pe el, adăugă domnul Hale. Știi, e greu să asemuiești casele de pe-aici cu căsuțele din Helstone. Aici văd mobile pe care

argaților noștri nu le-ar fi trecut niciodată prin minte să le cumpere, iar mîncarea lor zilnică ar fi socotită un lux la Helstone ; și totuși, familiile de-aici, acum că nu mai există leafa săptămînală, par să nu aibă alte resurse decît casele de amanet. Aici, la Milton, trebuie să învățăm o limbă diferită și să măsurăm lucrurile cu alte criterii.

Bessy se simți și ea mai bine în ziua aceea. Dar era încă atît de slăbită, încît părea să fi uitat cu totul că ținea s-o vadă pe Margaret gătită — dacă nu cumva fusese de vină fierbințeala care-i pricinuise o stare apropiată de delir.

Margaret nu putea să nu asemuiască ciudățenia gătelilor de acum, mersul într-un loc unde n-avea nici un chef să se ducă — simțindu-și inima grea de atîtea neliniști — cu toaletele vesele și feciorelnice pe care, împreună cu Edith, le purtase doar cu ceva mai mult de un an în urmă. Se bucura doar, oînd se dichisea acum, gîndindu-se că mamei îi va face plăcere s-o vadă astfel. Se îmbujoră toată cînd Dixon, deschizînd larg ușile salonului, începu să-i aducă laude :

— Domnișoara Hale arată bine — nu-i așa, doamnă ? Colierul de mărgean de la doamna Shaw se potrivește cum nu se poate mai bine. Îi dă întocmai puțină culoare, doamnă. Altfel, ai fi fost prea palidă, domnișoară Margaret.

Părul negru al lui Margaret era prea des ca să poată fi împletit ; mai degrabă se potrivea să fie răsucit, iar șuvițele-i mătăsoase să fie strînse în spirale groase, înconjurîndu-i capul ca o coroană, înnodate apoi într-un conci mare, la ceafă. Greutatea lui era ținută de două spilci de mărgean, ca niște mici săgeți. Mînecile de mătase albă erau tighelite cu șiret din același material, iar pe corsaj, chiar în jurul gîtului rotund și alb ca laptele, străluceau boabele mari de mărgean.

— Oh, Margaret, ce mult mi-ar fi plăcut să merg cu tine la balurile de demult din Barrington — să te scot în lume, așa cum obișnuia lady Beresford să mă scoată pe mine.

Margaret o sărută pentru această mică izbucnire de vanitate maternă ; dar de-abia putu să zîmbească, atît de amărîtă se simțea.

— Aș prefera să stau acasă cu dumneata — crede-mă că aș prefera, mamă.

— Prostii, draga mea ! Ai grijă să observi totul la dineu. Mi-ar plăcea să aflu cum se dau dineurile pe-aici, la Milton. Mai ales ce se servește la fripturi. Să te uiți să vezi ce dau în loc de vînat.

Doamna Hale ar fi fost mai mult decît interesată — ar fi fost de-a dreptul uimită, dacă ar fi văzut masa somptuos aranjată și toate dichisurile. Margaret, cu gustul cultivat la Londra, își dădu seama că erau mult prea multe bunătăți, jumătate din ele ar fi fost de ajuns, și ar fi făcut o impresie mai grațioasă și mai elegantă. Dar una dintre legile riguroase ale ospitalității doamnei Thornton era ca fiecare oaspete să se poată înfrupta după voie din toate bunătățile. Foarte cumpătată în traiul ei de zi cu zi, ținea însă cu tot dinadinsul să dea ospețe pentru musafiri ce puneau preț pe o masă bună, și se mîndrea cu ele. Fiul ei îi împărtășea simțămintele. Nu cunoscuse niciodată — cu toate că și-ar fi putut închipui și avea putința să-i fi și plăcut — alt gen de societate în afară de aceea care conta doar pe o masă bună ; și, chiar și acum, deși economisea orice bănuț pentru nevoile sale și-i păruse rău nu o dată că invitațiile pentru dineu fuseseră trimise, se bucura totuși văzînd vechea splendoare a pregătirilor.

Margaret și tatăl ei ajunseră primii. Domnul Hale nu admitea să nu fie extrem de punctual. Sus, în salon, nu era nimeni în afară de doamna Thornton și de Fanny. Toate învelitoarele de pe mobile dispăruseră, și încăperea strălucea, cu tapetul ei de mătase galbenă și covorul cu flori viu colorate. Peste tot vedeai fel de fel de ornamente, care ajungeau să obosească ochiul, contrastînd ciudat cu goliciunea și urîțenia curții mari a fabricii, unde porțile largi cu două canaturi fuseseră deschise ca să poată intra trăsurile. În partea stîngă a ferestrelor fabrica se contura, masivă, și umbra ei imensă întuneca prea devreme înserarea de vară.

— Fiul meu n-a putut încă să scape de treburi, dar va veni cît de repede va putea, domnule Hale. Nu vreți să luați loc ?

Domnul Hale, care stătea în picioare în fața unei ferestre, se întoarse spre doamna Thornton și o întrebă :

— Nu găsiți uneori vecinătatea fabricii cam neplăcută ?

— Niciodată, răspunse ea cu semeție. Nu am devenit o persoană atît de delicată încît să uit de unde vin averea și puterea fiului meu. Și-apoi, o asemenea fabrică nu mai există în Milton. O singură încăpere are aproape două sute douăzeci de metri pătrați.

— Mă gîndeam că fumul și zgomotul, agitația continuă a lucrătorilor ar putea deranja !

— Sînt de aceeași părere, domnule Hale, spuse Fanny. Miroase mereu a tot felul de vapori și a mașini unsuroase — iar zgomotul te asurzește de-a dreptul.

— Am auzit zgomote mult mai asurzitoare, și lumea zicea că-i muzică. Sala mașinilor se află la capătul dinspre stradă al fabricii ; nici nu le auzim — poate doar vara, cînd toate ferestrele sînt deschise ; cît despre rumoarea necontenită a lucrătorilor, nu mă incomodează mai mult decît zumzetul unui stup de albine. Dacă totuși mă gîndesc la asta, știu că e ceva în legătură cu fiul meu, și că totul îi aparține, și că el conduce fabrica. Acum, însă, nu mai vine nici nu zgomot din fabrică ; neștiind ce-i recunoștința, oamenii au lăsat lucrul, așa cum cred că ați aflat. Dar acum se străduie (și tocmai asta e treaba care l-a reținut azi) să ia anumite măsuri ca să-i învețe care le e locul.

Și înfățișarea ei, întotdeauna severă, luă o expresie de mînie sumbră în timp ce spunea aceste cuvinte. Nu i se lumină nici cînd intră domnul Thornton ; căci redescoperi într-o clipă povara grijilor și neliniștilor de care nu putuse scăpa, cu toate că își salută oaspeții cu o atitudine care părea atît veselă cît și cordială. Dădu mîna cu Margaret, conștient că era prima oară cînd li se întîlneau mîinile, deși ea nu părea să-și dea seama cîtuși de puțin de acest lucru. Se interesă de sănătatea doamnei Hale și ascultă relatarea optimistă, plină de speranțe a domnului

Hale ; aruncînd o privire spre Margaret, ca să vadă în ce măsură era de aceeași părere, nu observă pe chipul ei nici o umbră de îngrijorare. Și cum o privea, îl izbi încă o dată marea ei frumusețe. Nu o mai văzuse încă atît de gătită ; și totuși, nu putea să nu simtă că eleganța toaletei se potrivea atît de bine cu înfățișarea ei demnă și cu seninătatea mîndră a chipului, încît ar fi trebuit să umble mereu gătită. Margaret stătea de vorbă cu Fanny ; nu putu auzi despre ce ; dar observă că sora lui se mișca întruna neliniștită, aranjîndu-și mereu cîte ceva la rochie, cu ochii rătăcindu-i în toate părțile, dar fără vreun scop anume ; și, stînjenit, își dădu seama cîtă deosebire era între ochii ei și ochii mari, senini, ai lui Margaret, privind cu seriozitate fiecare obiect în parte, ca și cum lumina lor ar fi împrăștiat raze pline de blîndețe și odihnă ; curba buzelor roșii, ușor întredeschise pe cînd asculta cu interes spusele interlocutoarei — capul ușor înclinat în față, într-o dulce aplecare a crestetului, încît lumina se reflecta în părul negru lucios, pînă la linia netedă a umerilor ce păreau de fildeș ; brațele albe, rotunde și mîinile înguste puse ușor una peste alta, atît de frumoase în nemișcarea lor. Toate acestea, domnul Thornton le cuprinse cu o singură privire, și oftă. Apoi întoarse spatele tinerelor fete și, făcînd un efort, se lansă într-o discuție însuflețită cu domnul Hale.

Veniră și alții — din ce în ce mai mulți. Fanny plecă de lîngă Margaret, ajutînd-o pe mama ei să-și primească oaspeții. Dîndu-și seama că, în îmbulzeala aceasta, nimeni nu stătea de vorbă cu Margaret, domnul Thornton nu-și găsea astîmpăr. Dar nu se duse lîngă ea ; nici măcar nu se uită înspre ea. Numai că era conștient de ce făcea — sau de ce nu făcea — mai bine decît de mișcările oricui altcuiva din încăpere. Cît despre Margaret, nu se gîndea o clipă la sine, distrîndu-se să-i observe pe ceilalți, așa că nici nu-i trecu prin minte dacă era sau nu observată. Cineva o conduse jos, la masă ; nu îi reținu numele ; nici el nu părea prea dispus să-i vorbească. Domnii purtau o discuție foarte însuflețită ; doamnele, în cea mai mare parte, rămîneau tăcute, mulțumindu-se să cerceteze masa și să critice rochiile celorlalte. Auzind despre ce

discută bărbații, Margaret deveni interesată și începu să asculte cu atenție. Domnul Horsfall, care era străin de oraș și a cărui vizită aici fusese germenele inițial al dineului, punea întrebări în legătură cu mersul afacerilor și cu industria locală ; iar ceilalți — cu toții din Milton — îi dădeau răspunsuri și explicații. Începură să discute cu căldură o anume problemă ; apelară pînă la urmă la domnul Thornton, care nu prea se amestecase în discuție ; acum își spuse însă părerea, întemeiată pe puncte de vedere atît de clar enunțate, încît pînă și adversarii cedară.

Margaret prinse după asta să-l cerceteze cu atenție ; manierele sale de stăpîn al casei, dator să-și distreze prietenii, erau atît de directe, și totuși atît de simple și modeste, încît dobîndeau oarecare grandoare. Margaret se gîndi că nu-l văzuse niciodată într-o lumină atît de favorabilă. Cînd venise pe la ei, intervenise mereu cîte ceva, fie că dăduse dovadă de exces de zel, fie că se simțise jignit și se supărase, socotindu-se judecat pe nedrept, dar fiind prea mîndru ca să caute să fie mai bine înțeles. Dar acum, printre cei de-o seamă cu el, nu simțea nici o nesiguranță în ce privește poziția sa. Toți îl socoteau un om cu o mare tărie de caracter ; și de o mare tărie în multe privințe. Nu avea nevoie să lupte pentru a le cîștiga respectul. Îl cîștigase, și o știa ; și această siguranță dădea un calm plin de măreție glasului și felului său de a fi, pe care Margaret nu i-l cunoscuse pînă atunci.

Nu era obișnuit să stea de vorbă cu doamnele ; și ceea ce spunea suna cam prea convențional. Cu Margaret nu vorbi aproape deloc. Ea rămase surprinsă cînd își dădu seama cît de mult îi plăcea acest dineu. Știa acum destule ca să înțeleagă multe dintre interesele locale — ba chiar și cîteva cuvinte tehnice folosite de energicii proprietari de fabrici. În sinea ei, luă o atitudine hotărîtă în problema pe care o discutau. În orice caz, vorbeau cu o gravitate plină de exasperare — nu în stilul vlăguit care o plictisea atît de mult la petrecerile din Londra. Se minună văzînd că, deși nu vorbeau decît de industrie și afaceri locale, nu auzi nici o aluzie la greva în curs. Încă nu știa cu cîtă indiferență priveau patronii aceste lucruri, socotind că nu puteau avea decît un singur sfîrșit : cate-

goric, oamenii își erau ei înșiși călăii, cum mai fuseseră și în multe alte rînduri ; dar dacă sînt neghiobi și se lasă pe mîna ticăloșilor, a delegaților plătiți, n-au decît să suporte consecințele. Unul sau doi își ziseră că Thornton părea demoralizat ; și, firește, probabil că pierdea ceva bani cu greva asta. Dar era un accident care li se putea întîmpla și lor în orice moment ; iar Thornton se pricepea să facă față unei greve, la fel de bine ca oricare din ei ; căci era un om de fier, la fel ca toți ceilalți din Milton. Lucrătorii făcuseră o greșeală, încercînd tertipuri cu el. Și chicotiră în sinea lor gîndindu-se că oamenii n-or să aibă pe unde scoate cămașa și vor trebui să se lase bătuți, căci nu vor putea schimba nici cu o iotă ceea ce hotărîse Thornton.

După ce se termină masa, Margaret începu să se plictisească. Se bucură cînd veniră domnii, nu numai pentru că prinse privirea tatălui ei, care-i alungă toropeala ; ci și pentru că putea auzi și lucruri mai importante decît nimicurile și trăncănelile doamnelor. Îi plăcea senzația de putere și vitalitatea voioasă pe care o răspîndeau acești oameni din Milton. Puteau fi cam agresivi în manifestarea lor, și de asemenea plini de lăudăroșenie ; dar păreau totuși să desfidă vechile limite ale posibilului, într-un fel de ameteală plăcută, pricinuită de amintirea a ceea ce realizaseră și de anticiparea a ceea ce mai urmau să facă. Dacă în momentele de luciditate putea să nu le aprobe principiile de care se lăsau călăuziți, existau totuși multe de admirat în felul lor de a uita prezentul și de a se uita pe sine, în triumful lor anticipat asupra materiei neînsufletite, cîndva, într-un viitor pe care nici unul dintre ei nu va mai trăi pentru a-l vedea. Fu puțin surprinsă cînd domnul Thornton îi vorbi, din imediata apropiere :

— M-am bucurat să văd că sînteți de partea noastră în discuția de la masă, nu-i așa, domnișoară Hale ?

— Firește. Numai că știu atît de puțin despre aceste lucruri. Am fost totuși surprinsă aflînd, din spusele domnului Horsfall, că există și oameni ce gîndesc diametral opus, ca acel domn Morison pe care l-a menționat. Nu poate fi un domn — nu-i așa ?

— Nu sînt persoana cea mai potrivită ca să hotărăsc cine este domn și cine nu, domnișoară Hale. Vreau să spun că nu prea înțeleg în ce sens folosiți cuvîntul. Dar, după părerea mea, acest Morison nu e nu om adevărat. Nu știu cine e ; îl judec doar din spusele domnului Horsfall.

— Bănuiesc că „domnul" meu include pe „omul adevărat" al dumneavoastră.

— Și încă multe alte lucruri pe care le subînțelegeți. Sînt de altă părere. Un om este, pentru mine, o ființă nobilă și mai completă decît un domn.

— Cum adică ? întrebă Margaret. Cred că avem noțiuni diferite asupra cuvintelor.

— După părerea mea, „domn" e un termen care descrie o persoană doar în relațiile sale cu alții ; dar cînd vorbim despre un „om", îl privim nu numai în legătură cu semenii săi, ci în relație cu sine însuși — cu viața — cu timpul — cu eternitatea. Un naufragiat izolat ca Robinson Crusoe — un deținut întemnițat pe viață — ba chiar și un sfînt în Patmos, își are suferințele, tăria, credința, descrise cel mai bine prin cuvîntul „om". Mă cam plictisește expresia aceasta „ca un domn", care îmi pare deseori folosită necorespunzător, și de asemenea denaturînd sensul, în timp ce simplitatea deplină a substantivului „om" și adjectivul „omenesc" sînt neacreditate — încît mulți nici nu le cunosc.

Margaret se gîndi o clipă — dar, înainte de a-și exprima convingerea, domnul Thornton fu chemat de unul dintre fabricanții înfocați ale căror spuse nu le putea auzi, ghicindu-le însă sensul după răspunsurile scurte și clare ale domnului Thornton, ce răsunau sigure și hotărîte, ca păcănitul îndepărtat al unei mitraliere. Vorbeau evident despre grevă, propunînd calea cea mai bună de urmat. Îl auzi pe domnul Thornton spunînd :

— Asta s-a și făcut.

Urmă apoi un murmur grăbit, la care se alăturară alte două sau trei voci.

— Toate aceste aranjamente s-au făcut,

Domnul Slickson făcu aluzie la unele îndoieli și chiar sublinie cîteva greutăți, în timp ce-l ținea de braț pe

domnul Thornton, pentru a da mai multă greutate cuvintelor sale. Domnul Thornton se îndepărtă puțin de el, ridică ușor din sprîncene, și replică :

— Îmi asum riscul. Nu trebuie să vă alăturați, dacă nu vreți.

În fața altor cîtorva temeri, găsi de cuviință să adauge :

— Nu mă tem de ceva atît de mișelesc ca instigarea. Sîntem dușmani pe față ; și mă pot apăra de orice violență pe care o presimt. Și îi voi apăra, neîndoielnic, pe toți care vor veni să lucreze la mine. Ei îmi cunosc acum hotărîrea, la fel de bine și de complet cum o cunoașteți și dumneavoastră.

Domnul Horsfall îl luă puțin deoparte ca să-l întrebe, cum își închipui Margaret, diferite alte probleme legate de grevă ; în realitate, dorea să afle cine era ea — atît de liniștită, de demnă și de frumoasă.

— E din Milton ? întrebă el, după ce îi află numele.

— Nu ! Din sudul Angliei — Hampshire, cred, sună răspunsul rece și indiferent al domnului Thornton.

Doamna Slickson se informa la Fanny asupra aceluiași subiect.

— Cine este tînăra aceea cu aspect atît de elegant și distins ? Sora domnului Horsfall ?

— Oh, Doamne, nu ! Domnul acela care vorbește acum cu domnul Stephens este tatăl ei, domnul Hale. Dă lecții ; adică face lecturi împreună cu tinerii. Fratele meu John se duce la el de două ori pe săptămînă, și a implorat-o pe mama să-i invite la noi, ca să-l cunoască lumea. Cred că avem cîteva prospecte, dacă vreți să luați unul.

— Domnul Thornton ! Găsește el oare timp să studieze cu un profesor, cu toate treburile pe care le are — și cu greva asta îngrozitoare pe cap ?

Fanny nu era prea sigură, din atitudinea doamnei Slickson, dacă trebuia să fie mîndră sau stingherită de purtarea fratelui ei ; și, ca toți cei ce încearcă să preia de la alții „ceea ce se cuvine“ drept normă de conduită pentru ei, avea tendința să roșească pentru orice gest original. Stinghereala ei fu risipită de împrăștierea oaspeților.

CAPITOLUL XXI

NOAPTE NEAGRĂ

„Nimeni pe pămînt nu știe
Cum e surîsul ne-nfrățit cu-o lacrimă."

E. ELLIOTT

MARGARET ȘI TATĂL EI o porniră pe jos spre casă. Noaptea era frumoasă, străzile curate și, cu minunata ei rochie de mătase albă, asemenea rochiei verzi de satin a lui Leezie Lindsay din baladă : „ridicată pînă la genunchi", pășea alături de tatăl ei — mai-mai că-i venea să danseze, îmbătată de aerul răcoros și proaspăt al nopții.

— Am avut impresia că Thornton nu e prea liniștit în legătură cu greva asta, începu domnul Hale. Părea foarte îngrijorat astă-seară.

— M-aș mira să nu fie. Dar le-a vorbit celorlalți cu aerul lui nepăsător obișnuit, atunci cînd i-au sugerat alte soluții — chiar înainte de plecarea noastră.

— Așa a făcut și după masă. Cred că greu ar putea fi clintit din felul lui rece de a vorbi ; dar chipul lui m-a izbit, părîndu-mi neliniștit.

— Dacă aș fi în locul lui, aș fi și eu. Nu se poate să nu fi aflat de mînia tot mai mare și de ura cu greu înăbușită a muncitorilor, care îl socot ceea ce Biblia numește un „om dur" — nu atît nedrept, cît lipsit de simțire ; cu judecata limpede, sigur de „drepturile" lui, așa cum nici o ființă omenească nu ar trebui să fie, dacă țineam seama de ceea ce noi, împreună cu toate drepturile noastre mărunte, sîntem în ochii Atotputernicului. Îmi pare bine că arată îngrijorat, după cum zici. Cînd îmi amintesc de cuvintele și de purtarea înnebunită a lui Boucher, nu pot să rabd să-l văd pe domnul Thornton vorbind cu atîta răceală.

— În primul rînd, nu sînt la fel de convins ca și tine de totala mizerie în care se află acest Boucher ; atunci era la capătul răbdării, nu mă îndoiesc de asta. Dar

există întotdeauna o rezervă misterioasă de bani din partea sindicatelor ; și, din cîte mi-ai spus, e limpede că omul are o fire pătimașă, expansivă, exprimînd cu tărie tot ceea ce simte.

— Oh, tată !

— Bine ! Vreau doar să fii dreaptă cu domnul Thornton, care bănuiesc că are o fire total opusă — un om mult prea mîndru ca să-și arate sentimentele. Exact firea pe care aș fi crezut că o s-o admiri, Margaret.

— Asta și fac — asta ar și trebui să fac ; numai că nu sînt chiar atît de sigură ca dumneata de existența acestor sentimente. E un om cu o mare tărie de caracter — de o inteligență neobișnuită, ținînd seama de puținele avantaje pe care le-a avut.

— Nu chiar atît de puține. A trăit în mijlocul realității de la o vîrstă fragedă ; a fost nevoit să-și pună la bătaie puterea de judecată și stăpînirea de sine. Toate acestea dezvoltă o bună parte a intelectului. Firește, are nevoie de unele cunoștințe despre trecut, care oferă temelia cea mai reală pentru a întrezări viitorul ; dar își dă seama ce-i trebuie — o simte, și asta înseamnă ceva. Ai prejudecăți împotriva domnului Thornton, Margaret ?

— E primul fabricant — prima persoană ocupată cu negoțul — pe care am avut prilejul s-o observ, tată. E prima mea măslină ; lasă-mă să mă strîmb cînd o înghit. Știu că e bun în felul lui și, încetul cu încetul, o să ajung să-mi placă acest fel de a fi. Cred că am și început s-o fac. M-a interesat foarte tare discuția lor, deși n-am înțeles mai mult de jumătate din ce spuneau. Mi-a părut foarte rău cînd domnișoara Thornton a venit să mă conducă în celălalt capăt al încăperii, exprimîndu-și convingerea că nu mă simt bine singură printre atîția bărbați. Nu mă gîndisem deloc la asta, eram prea ocupată să-i ascult ; iar doamnele au fost atît de plictisitoare, tată — oh, atît de plictisitoare ! Cred totuși că dădeau dovadă și de oarecare abilitate. Mi-au amintit de vechiul nostru joc de societate, în care trebuia să avem pregătite o mulțime de substantive pe care să le introducem într-o propoziție.

— Ce vrei să spui, copila mea ? întrebă domnul Hale.

— Păi, luau tot felul de substantive însemnînd lucruri caracteristice bogăției — menajere, ajutori de grădinari, dantele vechi, diamante și alte lucruri de acest fel ; și fiecare din ele avea grijă ca atunci cînd vorbea să le introducă pe toate, în modul cel mai întîmplător cu putință.

— Și tu o să fii la fel de mîndră de singura ta slujnică, după ce o s-o angajezi, dacă tot ce spune doamna Thornton despre ea e adevărat.

— Sigur că da. În seara asta m-am simțit o mare ipocrită, stînd acolo în rochia mea de mătase albă, cu mîinile lenеș încrucișate în față, și amintindu-mi de toată treaba pe care au făcut-o aceste mîini astăzi acasă. Sînt încredințată că m-au luat drept o doamnă foarte delicată.

— Pînă și eu m-am înșelat luîndu-te drept o doamnă, draga mea, spuse domnul Hale, zîmbind liniștit.

Dar zîmbetele se prefăcură în priviri înspăimîntate cînd văzură chipul lui Dixon, atunci cînd le deschise ușa.

— Oh, stăpîne ! Oh, domnișoară Margaret ! Slavă Domnului că ați venit ! Doctorul Donaldson e aici. Slujnica vecinilor s-a dus și l-a chemat, fiindcă femeia cu ziua plecase. Se simte mai bine acum ; dar, oh, dom-nule ! Credeam că o să moară acum o oră.

Domnul Hale se prinse de brațul lui Margaret, sprijinindu-se să nu cadă jos. O privi și îi văzu expresia de uimire și durere fără margini de pe față, dar nu teroarea ce încleștase inima lui nepregătită. Știa mai mult decît el, dar asculta totuși cu expresia lipsită de orice speranță pe care ți-o dă teama neputincioasă.

— Oh ! N-ar fi trebuit s-o las singură — fiică rea ce sînt, gemu Margaret, în timp ce sprijinea pașii tremurători și grăbiți ai tatălui ei urcînd treptele.

Pe palier îi întîmpină doctorul Donaldson.

— E mai bine acum, șopti el. Narcoticul și-a făcut efectul. Criza a fost foarte puternică : nu-i de mirare că a speriat-o pe slujnica dumneavoastră ; dar își revine de data asta.

— De data asta ! Lăsați-mă să mă duc la ea !

Cu o jumătate de oră în urmă, domnul Hale era un bărbat între două vîrste ; acum abia mai vedea, cu simțurile șovăitoare, cu mersul împleticit, de parcă ar fi avut șaptezeci de ani.

Doctorul Donaldson îl luă de braț și intră cu el în dormitor. Margaret îi urmă îndeaproape. Mama ei zăcea în pat, și pe față i se așternuse o expresie de neconfundat. Putea să se simtă mai bine acum ; dormea, dar Moartea își pusese pecetea pe ea, și era limpede că nu va trece mult timp și se va întoarce s-o ia. Domnul Hale o privi un timp fără un cuvînt. Apoi începu să tremure tot și, urmîndu-se de lîngă doctorul Donaldson care-l susținea îngrijorat, caută ușa pe dibuite ; nu o vedea, deși în încăpere fuseseră aprinse, în clipele de mare spaimă, mai multe lumînări. O porni șovăitor pînă la salon, căutînd un scaun. Doctorul Donaldson îi împinse unul și îl așeză în el ; apoi îi luă pulsul.

— Vorbește-i, domnișoară Hale. Trebuie să-l scoatem din starea asta.

— Tată ! îl rugă Margaret cu glasul crispat de durere sfîșietoare. Tată ! Spune-mi ceva !

Privirea lui își pierdu fixitatea și, făcînd un efort imens, domnul Hale vorbi :

— Margaret, știai ? Oh, ce cruzime din partea ta !

— Nu, domnule Hale, n-a fost cruzime, replică doctorul Donaldson cu hotărîre. Domnișoara Hale s-a conformat instrucțiunilor mele. Poate că a fost o greșeală, dar n-a fost cruzime. Sînt încredințat că soția dumneavoastră va fi mîine altă ființă. A avut convulsii, așa cum am prevăzut, deși nu i-am împărtășit domnișoarei Hale temerile mele. A luat narcoticul pe care i l-am adus ; o să doarmă mai mult ; și, pînă mîine, înfățișarea aceasta a ei care v-a alarmat atît de tare o să dispară.

— Dar boala nu ?

Doctorul aruncă o privire spre Margaret. Capul ei plecat, chipul care nu-l implora să amîne destăinuirea, îi arătară acestui atent observator al naturii umane că, după părerea ei, era mai bine să i se spună tot adevărul.

— Boala nu. Nu putem face nimic, cu toată măiestria cu care ne lăudăm. Putem doar amîna progresul bolii — putem alina durerile. Fiți bărbat, domnule.

Dar singurul răspuns pe care-l primi fură aceste cuvinte înăbușite :

— Nu ați fost niciodată căsătorit, domnule doctor ; nu știți ce înseamnă asta. Cuvinte urmate de suspinele lui adînci, spărgînd liniștea nopții ca pulsul unui om în agonie.

Margaret îngenunche lîngă el, încercînd să-l aline cu mîngîierile și lacrimile ei. Nimeni, nici măcar doctorul Donaldson, nu își dădu seama de timpul care trecea. Pînă la urmă domnul Hale rupse tăcerea, întrebînd ce se putea face în primul rînd.

— Ce trebuie să facem ? întrebă el. Spune-ți-ne amîndurora. Margaret e reazimul meu — mîna mea dreaptă.

Doctorul Donaldson le dădu dispoziții clare și raționale. Nu mai era nici o primejdie în noaptea aceea — ba chiar și a doua zi, și încă multe altele. Dar nu trebuiau să-și facă speranțe că se va înzdrăveni. Îl sfătui pe domnul Hale să se culce, urmînd ca doar unul din ei să rămînă să-i vegheze somnul, nădăjduia el, netulburat. Făgădui să treacă din nou a doua zi, dimineața devreme. Și, cu o strîngere de mînă plină de căldură și simpatie, îi părăsi.

Nici unul din ei nu vorbi prea mult ; erau amîndoi prea epuizați de spaimă, ca să facă altceva decît lucrurile imediat necesare. Domnul Hale era hotărît să rămînă treaz toată noaptea și Margaret izbuti doar să-l convingă să se întindă puțin pe canapeaua din salon. Dixon refuză categoric să se ducă la culcare ; cît despre Margaret, pur și simplu nu putea să-și părăsească mama, chiar dacă toți doctorii din lume i-ar spune că „doar unul din ei să rămînă să-i vegheze somnul". Așa că Dixon se așeză bine în scaun, privind în gol, și clipind, și moțăind, și revenindu-și cu o tresărire, și, în cele din urmă, renunțînd la luptă și sforăind cinstit. Margaret își scoase rochia și, azvîrlind-o cît colo cu un fel de silă nerăbdătoare, își puse capotul. Simțea că nu va mai putea dormi niciodată ; ca și cînd toate simțurile i-ar fi zbîrnîit, de două ori mai treze ca de obicei, ca s-o poată vegheа. Tot ce vedea și auzea — ba chiar și orice gînd îi făcea nervii să tresară. Timp de mai bine de două ore

îl auzi pe taică-său mișcîndu-se fără astîmpăr în camera alăturată. Venea mereu pînă la ușa dormitorului, oprindu-se să asculte, pînă cînd nu-i mai auzi prezența apropiată și nevăzută, și atunci se duse și deschise ușa, spunîndu-i care era situația, ca răspuns la întrebările cărora buzele-i de-abia puteau să le dea glas. În cele din urmă adormi și el, și casa rămase cufundată în tăcere.

Margaret ședea în spatele perdelei și se gîndea. Preocupările din zilele trecute păreau atît de departe, în timp și în spațiu. Cu nu mai mult de treizeci și șase de ore în urmă, își făcea griji pentru Bessy Higgins și pentru tatăl ei, iar inima i se frîngea din pricina lui Boucher ; acum toate acestea păreau amintirea de vis a unei vieți anterioare — tot ceea ce se petrecuse afară din casă părea prea depărtat de mama ei ca să aibă vreo importanță. Pînă și strada Harley îi apărea mai limpede ; de acolo păstra amintirea, de parcă s-ar fi întîmplat ieri, a încercărilor ei de a găsi trăsăturile mamei și chipul mătușii ei — și a felului cum fiecare scrisoare sosită din Helstone îi stîrnea gîndurile despre casa lor, aprinzîndu-i un dor nestins. Chiar și Helstone se afla în trecutul abia deslușit. Zilele plictisitoare și cenușii ale iernii și primăverii trecute, atît de grele, de pustii și de monotone, păreau mai apropiate de ceea ce prețuia acum mai presus de orice. Degeaba s-ar mai agăța de poala timpurilor trecute și le-ar ruga să revină și să-i înapoieze ceea ce nu știuse să aprecieze atunci cînd avusese. Ce spectacol stupid era viața ! Cît de lipsită de substanță, de instabilă și de trecătoare ! Părea că, dintr-o clopotniță cerească, înălțată deasupra frămîntărilor și conflictelor de pe pămînt, un clopot suna mereu : „Toate sînt umbre ! — toate trec ! —totul nu-i decît trecut !“ Și cînd s-au ivit zorile, răcoroase și cenușii, ca în atîtea alte dimineți fericite de demult — cînd Margaret i-a privit pe cei ce dormeau — i s-a părut că noaptea cea groaznică fusese ireală ca un vis ; că nu fusese decît o umbră. Că se sfîrșise.

Doamna Hale nici măcar nu-și dădu seama, cînd se trezi, cît de bolnavă fusese în timpul nopții. Rămase destul de surprinsă de vizita matinală a doctorului Donaldson, ca și de fețele îngrijorate ale soțului și fiicei ei. Se arătă

însă gata să stea toată ziua în pat, recunoscînd că se simțea obosită ; dar mai tîrziu stărui să se dea jos din pat și doctorul Donaldson îi îngădui să se întoarcă în salon. N-avea astîmpăr și nu-și găsise nicăieri locul și, înainte de căderea nopții, îi crescu febra. Domnul Hale, complet apatic, era incapabil să ia vreo hotărîre.

— Ce putem să facem ca s-o cruțăm pe mama de încă o noapte ca asta ? întrebă Margaret a treia zi.

— Este într-o oarecare măsură reacția la narcoticele puternice pe care am fost silit să i le administrez. După părerea mea, e mai dureros pentru cei care asistă, decît pentru ea, care suportă. Dar cred că ar fi bine dacă am putea face rost de o saltea umplută cu apă. O să se simtă mai bine mîine ; aproape la fel cum era înainte de criză. Totuși, aș dori să aibă o saltea umplută cu apă. Știu că doamna Thornton are una. O să încerc să trec pe la ei azi după-amiază. Ba nu, spuse el, privind chipul palid, după noaptea de veghe, al lui Margaret, nu sînt sigur că o să pot trece ; am multe vizite de făcut. N-o să-ți facă rău o mică plimbare înviorătoare pînă în strada Marlborough, ca s-o rogi pe doamna Thornton să v-o împrumute.

— Firește, spuse Margaret. Aș putea să mă duc după-amiază, în timp ce mama doarme. Sînt sigură că doamna Thornton ne-o va împrumuta.

Practica doctorului Donaldson îl ajutase să vadă exact lucrurile. Doamna Hale părea să fi uitat cu totul de criză, și arăta mai bine și mai veselă în acea după-amiază decît nădăjduise Margaret s-o mai vadă vreodată. Fiica ei o lăsă așezată în fotoliu, cu mîna strînsă ușor de soțul ei, care arăta mult mai obosit și mai suferind decît ea. Acum domnul Hale putea să zîmbească — e adevărat, cam greu și de-abia întrezărit ; dar, cu o zi sau două în urmă, Margaret n-ar fi crezut că o să-l mai vadă zîmbind.

Erau cam două mile de la casa lor din Crampton Crescent pînă în strada Marlborough. Fiind prea cald, nu putea merge foarte repede. Soarele de august, la ora aceasta a după-amiezii, bătea drept în jos, încingînd străzile. În prima milă și jumătate a drumului, Margaret

mergea fără să-și dea seama de aspectul neobișnuit al orașului, prea absorbită de popriile ei gînduri, mai ales că se învățase să-și facă drum prin mulțimea de oameni ce se îmbulzeau pe străzile din Milton. Dar, încetul cu încetul, o izbi vînzoleala neobișnuită a mulțimilor ce se înghesuiau pe strada pe care tocmai intra. Nu păreau să înainteze, dar vorbeau, și ascultau, și zumzăiau atîțați, fără să se clintească de pe locurile unde stăteau. Totuși, așa cum trecea pe lîngă ei, preocupată de ceea ce avea de făcut și de gîndurile care o asaltau, nu era o observatoare la fel de atentă ca de obicei, cînd grijile nu o copleșeau. Intrase pe strada Marlborough și abia atunci își dădu seama pe deplin de frămîntarea și de atmosfera apăsătoare printre oameni ; o atmosferă prevestitoare de furtună, atît psihică cît și fizică, în jurul ei. De pe fiecare ulicioară ce dădea în strada Marlborough se auzea un vuiet îndepărtat, de mii de glasuri urlîndu-și nemulțumirea. Locuitorii fiecărei căsuțe sărace și mizere stăteau în fața ușilor și ferestrelor, dacă nu cumva chiar în mijlocul ulițelor înguste — cu ochii ațintiți spre un singur punct. Și acest punct era strada Marlborough, către care priveau încordați cu toții, unii plini de aprigă mînie, alții posomorîți cu uitătura încărcată de amenințări, alții cu teamă ori implorînd milă ; cînd Margaret ajunse la intrarea cea mică, lăturalnică, de lîngă porțile cu două canaturi din marele zid orb al curții fabricii, așteptînd ca portarul să-i deschidă, privi în jur și auzi primul zgomot îndepărtat al furtunii ; văzu apropiindu-se primul val lent al mulțimii întunecate, amenințătoare, oprindu-se apoi și retrăgîndu-se la capătul cel mai îndepărtat al străzii, care păruse cu o clipă înainte să răsune de zgomote înăbușite, dar care era acum amenințător de liniștită. Toate acestea, Margaret le vedea și le auzea, dar ele nu pătrunseră pînă în inima ei copleșită de griji. Nu știa ce înseamnă toate acestea — care era sensul lor adînc ; în timp ce știa și simțea vîrful tăios al cuțitului care o va împunge iar și iar, după ce va rămîne orfană de mamă. Încerca să-și dea seama cum va fi, pentru ca atunci cînd se va întîmpla, să poată alina durerea tatălui.

Portarul crăpă ușa puțin, nu atît însă cît să poată intra.

— Dumneavoastră sînteți, domnișoară ? și, răsuflînd ușurat, deschise mai mult poarta, fără s-o deschidă însă larg : Margaret intră, și omul încuie repede ușa după ea. După cîte văd, mulțimea se îndreaptă spre noi, așa-i ? întrebă el.

— Nu știu. Parcă se petrece ceva neobișnuit ; dar cred că strada asta e pustie.

Și străbătînd curtea, urcă treptele de la intrare. Nu răzbătea nici un sunet — nici o mașină cu aburi nu-și făcea auzită bătaia ritmică, nici un țăcănit de mașini, nici larma ori zarva vocilor tăioase ; doar în depărtare, creștea freamătul și vuietul amenințător al mulțimii.

CAPITOLUL XXII

O LOVITURĂ ȘI URMĂRILE EI

„N-avem de lucru, pîinea costă bani,
Și lefurile-s mici ;
În locul nostru, irlandezi sărmani
Au fost aduși aici."

STIHURI DESPRE „LEGEA GRÎNELOR"

MARGARET A FOST POFTITĂ în salon, care revenise la înfățișarea de dinainte, cu învelitoare și acoperitoare peste tot. Ferestrele erau întredeschise din cauza căldurii, iar storurile fuseseră coborîte — astfel încît o lumină cenușie crudă, răsfrîntă de caldarîmul de jos, arunca umbre strîmbe și, îmbinîndu-se cu lumina verzuie ce cădea de sus, făcea ca pînă și chipul lui Margaret, văzut în oglindă, să pară palid și ofilit. Se așeză și așteptă ; dar nu venea nimeni. Din cînd în cînd, vîntul părea să aducă mai aproape rumoarea îndepărtată ; și totuși, nu era vînt deloc ! Din cînd în cînd nu se mai auzea nimic și se așternea o liniște adîncă.

În cele din urmă apăru Fanny.

— Mama va veni imediat, domnișoară Hale. M-a trimis să-ți cer scuze pentru întîrziere. Poate că ai auzit că fratele meu a adus lucrători din Irlanda, ceea ce i-a înfuriat peste măsură pe oamenii din Milton — ca și cînd n-ar avea dreptul să aducă oameni de unde poate ; și neghiobii ăștia nu vor să lucreze pentru el ; și acum i-au îngrozit atît de tare cu amenințările lor pe acești bieți irlandezi care mureau de foame, că nu știm dacă să-i lăsăm să iasă. Poți să-i vezi îngrămădiți în sala aceea de sus a fabricii — și or să rămînă să doarmă acolo, ca să nu pățească ceva de la brutele acelea, care nu vor nici să muncească, nici să-i lase pe alții să muncească. Și mama se îngrijește de mîncarea lor, iar John le vorbește, fiindcă mai multe femei au început să plîngă că vor să plece înapoi. Ah ! Iat-o pe mama !

Doamna Thornton intră cu o expresie sumbră și neînduplecată, făcînd-o pe Margaret să simtă că sosise într-un moment nepotrivit cu rugămintea ei. O făcea însă la dorința expresă a doamnei Thornton, care stăruise să i se ceară orice lucru de care era nevoie pentru boala mamei. Cu sprîncenele încruntate și cu buzele strînse, doamna Thornton o asculta pe Margaret, care-i povestea cu glas lin și potolit cum se frămînta și se zbuciuma mama ei și cum doctorul Donaldson spusese că o saltea umplută cu apă i-ar aduce ușurare. Se opri. Doamna Thornton nu răspunse pe loc. Apoi tresări și exclamă :

— Sînt în fața porții ! Fanny, cheamă-l pe John — cheamă-l de la fabrică ! Sînt în fața porții ! O s-o spargă ! Cheamă-l pe John, repede !

Și, chiar în clipa aceea, tropotul tot mai mare — pe care ea îl asculta în loc să fie atentă la vorbele lui Margaret — răsună chiar în spatele zidului, iar larma tot mai puternică a vocilor mînioase se dezlănțui sub porțile de lemn, care se cutremurară de parcă mulțimea bezmetică dar nevăzută s-ar fi repezit ca un berbec asupră-le ; și apoi se retrase puțin, doar pentru a se avînta cu mai mult elan și cu forțele reunite, pînă cînd sub loviturile puternice porțile solide începură a se undui, ca trestia în vînt.

Femeile se strînseră în fața ferestrelor, fascinate de scena care le îngrozea. Doamna Thornton, slujnicele, Margaret — toate erau acolo. Fanny se întorsese, și urcase pe scări țipînd, de parcă o urmăreau, și se aruncase pe o canapea, cuprinsă de istericale. Doamna Thornton pîndea sosirea fiului ei, care mai era încă în fabrică. Îl văzură ieșind, uitîndu-se în sus spre ele — spre buchetul de chipuri palide — și le zîmbi încurajator, înainte de a încuia ușa fabricii. Apoi chemă jos una dintre slujnice, ca să-i descuie ușa pe care Fanny o încuiase în urma ei în goana-i bezmetică. Coborî chiar doamna Thornton și-i descuie. Dar sunetul vocii lui poruncitoare, familiare, a fost ca gustul sîngelui pentru gloata înfuriată de afară. Pînă atunci rămăseseră tăcuți, fără un cuvînt, trebuindu-le tot suflul pentru eforturile istovitoare de a dărîma porțile. Dar acum, auzindu-l vorbind înăuntru, scoaseră un urlet atît de sălbatic, de nepămîntesc, încît pînă și doamna Thornton păli de spaimă, păsind în odaie înaintea lui. El intră ușor îmbujorat, dar cu ochii sclipindu-i, ca răspuns la sunetul de goarnă al primejdiei, iar pe față îi era întipărită o expresie mîndră, sfidătoare, care îi dădea o înfățișare nobilă, dacă nu chiar chipeșă. Margaret se temuse întotdeauna că, pusă într-o situație gravă, curajul o va părăsi și se va dovedi — lucru care o îngrozea — că este o lașă. Dar acum, în acest adevărat moment de teamă justificată, care era aproape groază, uită de ea însăși și simți doar o atracție intensă — dureros de intensă — pentru situația creată.

Domnul Thornton se îndreptă spre ea, vorbindu-i deschis :

— Regret, domnișoară Hale, că ați venit la noi în acest moment nefericit, cînd, tare mi-e teamă, s-ar putea să împărtășiți primejdia cu noi. Mamă, n-ar fi mai bine să vă duceți în odăile din spate ? Nu sînt sigur dacă n-au intrat cumva în grajd, prin Pinner's Lane ; dar dacă n-au reușit, veți fi în mai mare siguranță acolo decît aici. Du-te, Jane ! urmă el, adresîndu-se menajerei.

Aceasta plecă, urmată de celelalte femei.

— Eu rămîn aici ! spuse mama lui. Unde stai tu, acolo stau și eu.

Și într-adevăr, retragerea în odăile din spate nu fusese de nici un folos ; mulțimea se îngrămădise și în spatele dependințelor, vuietul amenințător auzindu-se și acolo. Slujnicele fugiră în mansardă, plîngînd și țipînd. Domnul Thornton zîmbi disprețuitor, auzindu-le. Se uită la Margaret, care stătea singură lîngă fereastra cea mai apropiată de fabrică. Ochii îi străluceau, iar obrajii și buzele îi erau mai roșii ca de obicei. Ca și cînd i-ar fi simțit privirea, ea se întoarse și îi puse o întrebare care o frămînta de cîtăva vreme :

— Unde sînt sărmanii muncitori pe care i-ați adus din Irlanda ? Acolo, în fabrică ?

— Da ! I-am lăsat, îngrămădiți și speriați, într-o sală din capul scărilor de serviciu ; și le-am dat dispoziție să înfrunte orice risc și să fugă jos, dacă vor vedea că ușile fabricii sînt dărîmate. Dar nu pe ei — pe mine mă vor.

— Cînd vor veni soldații ? întrebă mama lui, cu o voce scăzută, dar nu și nesigură.

El își scoase ceasul, cu același calm plin de siguranță cu care făcea totul. Socoti puțin în gînd și spuse :

— Dacă Williams s-a dus de-a dreptul acolo unde l-am trimis, și n-a trebuit să facă un ocol prea mare — probabil că peste douăzeci de minute.

— Douăzeci de minute ! exclamă mama lui, trădîndu-și pentru prima dată groaza, în inflexiunile vocii.

— Închide imediat ferestrele, mamă, exclamă el ; porțile nu vor mai rezista la încă o lovitură. Închideți și dumneavoastră fereastra, domnișoară Hale.

Margaret închise fereastra ; și se grăbi apoi s-o ajute pe doamna Thornton, căreia îi tremurau degetele.

Nu se știe de ce, jos, în stradă se înstăpîni timp de cîteva minute liniștea. Doamna Thornton cerceta năpădită de spaimă fața fiului ei, ca pentru a afla de la el ce oare însemna această liniște bruscă. Dar chipul lui încremenise într-o expresie de sfidare disprețuitoare ; nu se putea citi pe el nici speranță, nici teamă.

Fanny se ridică și întrebă șoptit :

— Au plecat ?

— Să plece ! exclamă el. Ascultă !

Ea își încordă auzul ; și răsună pînă la ei suflul imens al mulțimii ce se opintea ; scrîșnet de lemn ce crapă : fier smuls ; și porțile mari se prăbuși cu zgomot. Fanny se ridică în picioare, clătinîndu-se, făcu cîțiva pași spre mama ei și îi căzu în brațe, leșinată. Doamna Thornton o ridică, animată de o forță atît a mușchilor, cît și a voinței, și ieși cu ea în brațe.

— Slavă Domnului ! exclamă domnul Thornton, urmărind-o ieșind. N-ați prefera să urcați și dumneavoastră, domnișoară Hale ?

Buzele lui Margaret articulară cuvîntul „Nu !" — numai că el nu o putu auzi ; văzduhul răsuna de tropotul atîtor picioare, chiar sub zidul casei, și rumoarea sălbatică a atîtor voci înfuriate din care răzbătea o aprigă mulțumire, mai cumplită chiar și decît strigătele înăbușite de mai înainte.

— Nu contează ! spuse el, gîndindu-se s-o încurajeze. Îmi pare foarte rău că ați nimerit în momentele acestea groaznice ; dar nu poate să mai dureze mult ; în cîteva minute soldații vor fi aici.

— Oh, Doamne ! țipă deodată Margaret ; iată-l pe Boucher. Îi recunosc chipul, deși e livid de furie — caută să răzbată în față. Uitați-l ! Acolo !

— Cine-i Boucher ? întrebă domnul Thornton cu glasul rece, apropiindu-se de fereastră, ca să vadă cine e bărbatul care o interesa atît de mult pe Margaret.

De îndată ce-l văzură pe domnul Thornton, oamenii scoaseră un răcnet — e prea puțin dacă am zice neomenesc — ceva ca strigătul plin de poftă satanică al unei fiare înfometate în fața prăzii de mult rîvnite. Chiar și el se dădu înapoi o clipă, îngrozit de intensitatea urii pe care o provocase.

— Lasă-i să urle ! spuse. Peste cinci minute — nădăjduiesc doar că bieții irlandezi nu sînt prea îngroziți de larma lor drăcească. Păstrați-vă curajul încă cinci minute, domnișoară Hale.

— Să nu vă fie teamă pentru mine, vorbi ea repede. Dar ce va fi după cinci minute ? Nu puteți face nimic ca să potoliți aceste biete creaturi ? E cumplit să-i vezi cum arată !

— Soldații vor sosi imediat, și asta o să-i aducă la realitate.

— La realitate ! spuse Margaret repede. Ce fel de realitate ?

— Singura posibilă cu niște oameni transformați în fiare. Cerule ! Au pornit spre ușa fabricii !

— Domnule Thornton, vorbi Margaret, tremurînd toată de emoție, duceți-vă chiar în clipa asta jos, dacă nu sînteți un laș. Duceți-vă jos și înfruntați-i ca un bărbat. Salvați-i pe bieții lucrători străini pe care i-ați ademenit încoace. Vorbiți-le muncitorilor ca unor ființe omenești. Vorbiți-le cu bunăvoință. Nu-i lăsați pe soldați să vină și să omoare niște biete creaturi scoase din minți. Văd acolo un om care știu că a fost scos din minți. Dacă aveți cît de cît curaj, dacă aveți noblețe sufletească, ieșiți și vorbiți-le, ca de la om la om !

El se răsuci în loc, privind-o atîta vreme cît vorbi. Un nor întunecat i se așternu pe față în timp ce o asculta Strînse din dinți auzindu-i vorbele.

— Mă duc. Aș vrea să vă rog să mă însoțiți pînă jos și să zăvorîți ușa după mine ; mama și sora mea vor avea nevoie de acest obstacol în calea mulțimii.

— Oh ! Domnule Thornton ! Nu știu — s-ar putea să greșesc — doar că...

Dar el plecase ; era jos în hol ; descuiase ușa din față ; Margaret nu putu decît să-l urmeze repede și să zăvorască ușa după el, și să urce din nou sus, cu inima îndurerată și cu mintea ametită. Își reluă locul lîngă fereastra cea mai îndepărtată. El se afla pe treptele de la intrare ; își dădu seama de asta din direcția spre care priveau o mie de ochi plini de mînie ; dar nu putea nici să vadă, nici să audă nimic ; simțea doar apriga satisfacție a rumoarei ce se rostogolea, mînată de furie. Deschise fereastra larg. În gloata de jos, mulți erau doar niște băiețandri ; cruzi și nechibzuiți — cruzi fiindcă erau nechibzuiți ; alții erau bărbați sfrijiți ca niște lupi înnebuniți după pradă. Știa cum e ; erau ca Boucher — cu copiii murindu-le de foame acasă — siguri de succesul final în eforturile lor de a dobîndi lefuri mai mari, și înfuriați peste măsură cînd

aflaseră că fuseseră aduși irlandezi, să fure pîinea micuților lor. Margaret știa toate astea ; le citea pe fața lui Boucher, nenorocită, și desperată, și livid㠠de furie. Dacă măcar domnul Thornton le-ar spune ceva — de și-ar face măcar auzită vocea — orice era mai bine decît să urle și să se dezlănțuie cu furie împotriva tăcerii ca de piatră, fără un cuvînt, fie el măcar de supărare sau de reproș.

Dar poate că acum le vorbea ; căci urmă un moment de liniște, fără zgomotul nearticulat ca al unei turme sălbatice. Își smulse boneta și se aplecă în față, ca să poată auzi. Putea doar să vadă ; căci, dacă domnul Thornton făcuse într-adevăr încercarea de a le vorbi, instinctul momentan de a-l asculta trecuse, iar oamenii urlau mai rău ca înainte. El stătea cu brațele încrucișate ; nemișcat ca o statuie ; cu chipul palid de emoție stăpînită. Încercau să-l intimideze — să-l silească să dea înapoi ; fiecare părea să-l îndemne pe celălalt să-și dea drumul. Margaret intui că, într-o clipă, totul se va preface în tumult ; primul gest va provoca o explozie, și atunci, printre sutele de bărbați înfuriați și băieșandri nechibzuiți, viața domnului Thornton nu va mai fi în siguranță — că, în clipa următoare, patimile dezlănțuite se vor revărsa și vor înlătura toate hotarele rațiunii, sau teama de urmări. Chiar în timp ce privea, văzu în rîndurile din spate cîțiva băieșandri aplecîndu-se să-și scoată saboții grei de lemn — proiectilele cele mai la îndemînă pe care le putură găsi ; înțelese că aceasta putea fi scînteia care să dea foc fitilului și, cu un strigăt pe care nu-l auzi nimeni, se repezi afară din odaie și pe scări în jos — ridică bara grea de fier de la ușă cu o forță imperioasă — deschise larg ușa — și iat-o acolo, în fața unei mări înfuriate de oameni, aruncînd din privirile ei săgeți aprinse de reproș. Saboții rămaseră în mîinile care-i țineau — chipurile atît de crunte cu o clipă înainte exprimau acum doar nehotărîre, ca și cînd ar fi întrebat ce însemna asta. Căci ea stătea între ei și dușmanul lor. Nu putea vorbi, dar își ținu mîinile întinse spre ei, pînă își recăpătă răsuflarea.

— Oh, vă rog, potoliți-vă ! El nu este decît unul, iar voi sînteți mulți ; dar vorbele i se stinseră, căci nu avea tărie în voce ; nu se auzea decît o șoaptă răgușită.

Domnul Thornton se dăduse puțin într-o parte ; se mișcase din spatele ei, de parcă n-ar fi suportat nimic între el și primejdie.

— Plecați ! spuse ea din nou (și acum vorba îi era ca un țipăt). Au fost chemați soldații — or să vină. Plecați în liniște. Plecați ! Nemulțumirile vă vor fi ascultate, oricare ar fi ele.

— Neisprăviții ăia de irlandezi or să spele putina ? întrebă cineva din mulțime, cu voce amenințătoare.

— Niciodată la porunca voastră ! exclamă domnul Thornton.

Și imediat izbucni furtuna. Huiduielile se înălțară și umplură văzduhul — dar Margaret nu le auzea. Ochii îi erau ațintiți asupra grupului de băiețandri înarmați cu saboți. Le văzu gesturile — le cunoștea semnificația — le pricepu ținta. Încă o clipă, și domnul Thornton va fi doborît la pămînt — și ea era aceea care îl îndemnase și îl îmboldise să vină în acest loc periculos. Se gîndi doar-cum să-l salveze. Își aruncă brațele în jurul lui, făcînd din trupul ei scut în fața oamenilor dezlănțuiți din spate. Stînd tot cu brațele încrucișate, el se scutură de ea.

— Pleacă, spuse el, cu vocea-i profundă. Nu e un loc potrivit pentru dumneata.

— Ba da ! N-ai văzut ce-am văzut eu.

Dacă se gîndise că, fiind femeie, asta o va apăra — dacă, mijindu-și ochii, ar fi întors spatele furiei cumplite a acestor oameni, nădăjduind că, înainte de a-i privi din nou, ei se vor fi oprit și ar fi chibzuit, și s-ar fi furișat, și ar fi dispărut — se înșela. Mînia lor pătimașă, necugetată, îi dusese prea departe pentru a mai da înapoi — cel puțin, pe unii dintre ei îi dusese prea departe ; căci băiețandrii neîmblînziți, dornici de emoții pline de cruzime, sînt întotdeauna printre primii în toate răzmerițele — fără a se gîndi la vărsările de sînge la care se va ajunge. Un sabot șuieră prin aer. Privirea fascinată a lui Margaret îi urmări traiectoria ; nu-și atinse ținta, dar

ei i se făcu rău de spaimă ; nu își schimbă totuși locul, ascunzîndu-și doar chipul în brațul domnului Thornton. Apoi se întoarse și le vorbi iar :

— Pentru numele lui Dumnezeu ! Nu păgubiți singuri cauza prin acte necugetate. Nu știți ce faceți !

Se străduia acum să vorbească distinct.

O piatră ascuțită trecu în zbor pe lîngă ea, zgîriindu-i fruntea și obrazul. Margaret văzu o lumină orbitoare în fața ochilor. Se lăsă cu toată greutatea pe umărul domnului Thornton. Atunci el își desfăcu brațele și, timp de o clipă, o ținu strîns.

— Vedeți ce-ați făcut ? strigă el. Ați venit să-i izgoniți pe bieții irlandezi nevinovați. Vă năpustiți — cu sutele — asupra unui singur om ; și cînd vine o femeie să vă roage, de dragul vostru, să vă purtați ca niște ființe cu judecată, mînia voastră se îndreaptă cu lașitate asupra ei ! Ar trebui să vă fie rușine !

Cît timp le vorbi, rămaseră tăcuți. Urmăreau cu ochii mari și cu gurile căscate firicelul roșu de sînge, care-i trezea din înflăcărarea lor pătimașă. Cei care se aflau mai aproape de poartă se furișară afară, rușinați ; se simți o mișcare în mulțime — o mișcare de retragere. Dar o voce strigă :

— Piatra era pentru tine ; da' te-ai ascuns după o femeie !

Domnul Thornton se cutremură de furie. Sîngele care-i curgea o readusese pe Margaret în simțiri — foarte slab și vag. El o așeză cu blîndețe pe prag, sprijinindu-i capul de ușori.

— Poți să stai aici ? o întrebă.

Dar, fără să mai aștepte răspunsul, coborî încet treptele, pînă-n mijlocul gloatei.

— Acuma omorîți-mă, dacă asta vă e pofta sălbatică. Nu mai e aici nici o femeie să mă apere. Puteți să mă omorîți în bătaie — nu o să mă clintiți niciodată din hotărîrea mea — nu voi !

Stătea în mijlocul lor, cu brațele încrucișate, exact în aceeași poziție în care stătuse pe trepte.

Dar mișcarea de retragere spre poartă începuse — la fel de necugetată, probabil la fel de oarbă ca și furia dinainte. Sau, poate, gîndul că se apropiau soldații, și vederea chipului palid al lui Margaret, ridicat în sus, cu ochii închiși, nemișcat și trist ca marmura, deși lacrimile i se prelingeau printre genele lungi și cădeau în jos ; și, mai greu și mai lent decît lacrimile, sîngele care curgea din rană. Chiar și cel mai desperat dintre ei — chiar și Boucher — făcu un pas înapoi, șovăi, privi mînios și, în cele din urmă, plecă, blestemîndu-și patronul, care stătea în aceeași poziție, privindu-i cum se retrag, cu o expresie sfidătoare în ochi. În clipa cînd retragerea se transformă în fugă (după cum și era de așteptat), se repezi pe trepte în sus, spre Margaret.

Ea încercă să se ridice fără ajutorul lui.

— Nu-i nimic, spuse cu un surîs slab. Pielea mi-e julită, și asta m-a amețit o clipă. Oh, ce bine că au plecat !

Și începu să plîngă fără nici o reținere.

Domnul Thornton nu îi împărtășea însă sentimentele. Furia nu i se domolise ; mai curînd creștea, odată cu dispariția senzației de primejdie imediată. Se auzi tropotul îndepărtat al soldaților ; cu cinci minute prea tîrziu, pentru ca gloata risipită să fi simțit forța autorității și a ordinii. El nădăjduia că oamenii văzuseră trupele și se potoliseră la gîndul că scăpaseră ca prin urechile acului. Pe cînd îi treceau prin minte toate aceste gînduri, Margaret se apucă de stîlpul ușii, ca să se sprijine ; dar o negură îi acoperi ochii — și el o prinse la timp ca să nu cadă jos.

— Mamă, mamă ! strigă el ; vino jos, au plecat toți, și domnișoara Hale e rănită !

O duse în brațe pînă în sufragerie și o întinse pe canapea ; o întinse cu blîndețe și, privindu-i chipul pur, nespus de palid, îl năpădi atît de acut conștiința a ceea ce însemna ea pentru el încît, în durerea lui, îi dădu glas :

— Oh, draga mea Margaret, draga mea Margaret ! Nimeni nu știe ce însemni pentru mine ! Moartă — rece cum zaci aici, ești singura femeie pe care am iubit-o vreodată ! Oh, Margaret, Margaret !

Chiar dacă nu rosti prea clar cuvintele, dar îngenuncheat cum stătea lîngă ea, murmurînd grăbit, se ridică brusc, rușinat, cînd intră mama lui. Dar doamna Thornton nu văzu nimic altceva decît că fiul ei era puțin mai palid și mai încruntat ca de obicei.

— Domnișoara Hale a fost lovită, mamă. O piatră a zgîriat-o la tîmplă. Mi-e teamă că a pierdut mult sînge.

— Am impresia că e rănită destul de grav — aproape că am crezut-o moartă, spuse doamna Thornton, speriată.

— E doar un leșin. A mai vorbit cu mine de atunci.

Dar, în timp ce vorbea, tot sîngele din corp păru să i se năpustească în inimă, și începu să tremure tot.

— Du-te și cheam-o pe Jane — ea o să-mi aducă tot ce-mi trebuie ; și apoi du-te la irlandezii tăi, care se vaită și strigă de parcă și-ar fi ieșit din minți, de spaimă.

El plecă. Mergea de parcă ar fi avut pietre de moară legate de picioarele ce trebuiau să-l ducă de lîngă ea. O chemă pe Jane ; își chemă sora. Trebuia ca Margaret să aibă parte de orice îngrijire și supraveghere pe care i-o putea da o mînă de femeie. Dar inima îi bătea tare cînd își amintea cum coborîse ea și se expusese unei primejdii atît de mari — o făcuse oare ca să-l salveze ? În momentele acelea o împinsese deoparte și îi vorbise ursuz ; nu văzuse nimic, în afară de primejdia inutilă în care se vîrîse. Se duse la lucrătorii irlandezi, cu toate simțurile vibrîndu-i cînd se gîndea la ea ; și aproape că nu le înțelese vorbele, ca să le poată alina și liniști temerile. Îi declarară că nu vor rămîne în nici un caz acolo ; îi cerură să-i trimită înapoi.

Așa că se văzu nevoit să chibzuiască și să le vorbească, și să cumpănească serios.

Doamna Thornton șterse tîmplele lui Margaret cu apă de colonie. Cînd alcoolul atinse rana, pe care nici doamna Thornton, nici Jane nu o observaseră pînă atunci, Margaret deschise ochii ; dar era limpede că nu știa unde se află, și nici pe ele nu le recunoscu. Cearcănele i se adîncîră, buzele i se înfiorară și se strînseră, și își pierdu din nou cunoștința.

— A fost o lovitură groaznică, spuse doamna Thornton. Vrea careva din voi să se ducă după doctor ?

— Eu nu, doamnă, dacă nu vă e cu supărare, se grăbi Jane să se scuze, dîndu-se înapoi. Oamenii ăia pot să fie peste tot ; și nu cred că tăietura e atît de adîncă, doamnă, cum pare.

— Nu vreau să risc. A fost rănită în casa noastră. Dacă n-ai curaj, Jane, eu am. O să mă duc eu.

— Vă rog, doamnă, lăsați-mă să-l trimit pe unul dintre polițiști. Au venit o mulțime, și soldați de asemenea.

— Și totuși ți-e frică să te duci ! N-o să-i fac să-și piardă timpul cu comisioanele noastre. Or să aibă destule de făcut, ca să pună mîna pe cîțiva din gloata de nemernici. N-o să-ți fie frică să rămîi în casă, întrebă ea cu dispreț, și să-i ștergi domnișoarei tîmplele, nu-i așa ? O să lipsesc mai puțin de zece minute.

— N-ar putea să se ducă Hannah, doamnă ?

— De ce Hannah ? De ce oricine în afară de tine ? Nu, Jane, dacă nu vrei să te duci, mă duc eu.

Dar, mai întîi, doamna Thornton intră în camera în care o lăsase pe Fanny întinsă în pat. Aceasta sări în sus la intrarea mamei.

— Oh, mamă, cum m-ai speriat ! Am crezut că era unul din oamenii ăia, care a intrat în casă.

— Prostii ! Au plecat cu toții. Soldații sînt peste tot ; se află și ei în treabă acum cînd e prea tîrziu. Domnișoara Hale zace pe canapeaua din sufragerie, grav rănită. Mă duc după doctor.

— Oh ! nu te duce, mamă ! Or să te omoare.

Și se agață de rochia mamei ei. Doamna Thornton se smulse de lîngă ea cu un gest nu prea blînd.

— Dacă-mi găsești tu pe altcineva să meargă ; dar fata asta nu trebuie să sîngereze de moarte.

— Să sîngereze ? Oh, ce groaznic ! Cum a fost rănită ?

— Nu știu — n-am avut timp să întreb. Du-te jos la ea, Fanny, și caută să dai ajutor. Jane e lîngă ea ; și cred că rana arată mai gravă decît e într-adevăr ! Jane n-a vrut să iasă din casă, ca o lașă ce e ! Și n-o să risc încă un refuz de la servitori, așa că mă duc eu.

— Oh, Doamne, Doamne ! începu Fanny să plîngă și o porni pe scări în jos, mai curînd decît să rămînă singură, cu gîndul la rănită și la vărsarea de sînge, din casă. Oh, Jane ! exclamă ea cînd intră în sufragerie, ce s-a întîmplat ? Cît de palidă e ! Cum a fost rănită ? Au aruncat cu pietre în sufragerie ?

Margaret. arăta într-adevăr palidă și pierită, deși începea să-și revină în simțiri. Dar amețeala leșinului o lăsase îngrozitor de slăbită. Își dădea seama de mișcarea din jur și se simțea înviorată din cauza compreselor cu apă de colonie și tare n-ar fi vrut să i se ia compresele de pe frunte ; dar cînd Jane uita de comprese și începea cu taclalele, îi era cu neputință să deschidă ochii și să ceară să-i fie răcorită fruntea, la fel cum nu se pot mișca și nu pot vorbi cei în stare de moarte aparentă, ca să oprească pregătirile îngrozitoare de înmormîntare, deși sînt pe deplin conștienți, nu numai de acțiunile celor din jur, dar și de cauza care le-a provocat.

Jane uită să schimbe compresa ca să răspundă la întrebarea domnișoarei Thornton.

— Nu i s-ar fi întîmplat nimic, domnișoară, dacă ar fi rămas în salon. sau dacă ar fi venit sus la noi ; eram în mansarda din față și puteam vedea totu' fără nici o primejdie.

— Atunci unde era ? întrebă Fanny, apropiindu-se mai mult, pe măsură ce se obișnuia cu paloarea de pe chipul lui Margaret.

— Chiar în fața ușii din față — cu domnu' ! spuse Jane cu înțeles.

— Cu John ? Cu fratele meu ? Cum a ajuns acolo ?

— Nu, domnișoară, asta n-o mai știu, răspunse Jane, clătinînd din cap. Sarah a...

— Ce-a făcut Sarah ? se repezi Fanny, curioasă foc.

Jane se apucă să stropească iarăși fruntea lui Margaret, ca și cînd nu i-ar fi plăcut să repete ce făcuse sau ce spusese Sarah.

— Ce-a făcut Sarah ? stărui Fanny, enervată. Nu mai vorbi în jumătăți de propoziții, că nu înțeleg nimic.

— Păi, domnișoară, dacă țineți neapărat — vedeți, Sarah era în locu' de unde se vedea ăl mai bine, la fe-

reastra din dreapta ; și zice, și-a zis și atunci, că a văzut-o pe domnișoara Hale cu brațele în juru' gîtului lu' domnu', îmbrățișîndu-l de față cu toată lumea.

— Nu cred, declară Fanny. Știu că ține la fratele meu ; oricine poate să vadă asta ; și am credința că și-ar da și ochii din cap ca s-o ia de nevastă — ceea ce n-o să facă niciodată, pot să i-o și spun. Dar nu cred că e atît de nerușinată și de obraznică încît să-l ia de gît.

— Biata de ea ! Dacă a făcut-o, a plătit scump. Credința mea e că izbitura asta i-a dus sîngele la cap, așa că n-o să se mai facă bine niciodată. Arată de parcă-i moartă.

— Oh, de-ar veni mai repede mama ! suspină Fanny, frîngîndu-și mîinile. N-am mai stat niciodată în cameră cu o moartă.

— Stați, domnișoară ! Dar nu e moartă : îi tremură genele și îi curg lacrimile pe obraji. Vorbiți cu ea, domnișoară Fanny !

— Te simți mai bine acum ? întrebă Fanny, cu voce nesigură.

Nici un răspuns ; nici un semn de recunoaștere ; dar buzele i se colorară ușor într-un roz palid, deși restul feței era alb ca hîrtia.

Doamna Thornton intră grăbită, cu doctorul cel mai apropiat pe care-l găsise.

— Cum se simte ? Te simți mai bine, draga mea ? i se adresă direct, căci Margaret tocmai deschisese ochii încețoșați și privea pierdută către ea. Iată-l pe domnul Lowe, care a venit să te vadă.

Doamna Thornton vorbea tare, cît mai distinct, ca unei surde. Margaret încercă să se ridice, și instinctiv căută să-și acopere rana cu părul-i bogat, acum ciufulit.

— Mă simt mai bine, spuse cu voce slabă, abia auzită. Mi-a fost puțin rău.

Îl lăsă pe doctor să-i ia mîna și pulsul. Cînd el vru să-i examineze rana de pe frunte, fața i se îmbujoră și privi în sus spre Jane, ca și cînd ar fi stingherit-o mai mult privirea ei decît a doctorului.

— Nu cred că e grav. Mă simt mai bine acum. Trebuie să mă duc acasă.

— Dar înainte trebuie să vă aplic cîteva fîșii de plasture ; și trebuie să vă odihniți puțin.

Margaret se ridică degrabă în capul oaselor, fără vreun cuvînt, și îl lăsă s-o bandajeze.

— Acum, dacă nu vă supărați, spuse ea, trebuie să plec. Nădăjduiesc că mama n-o să observe rana. Nu-i așa că e acoperită de păr ?

— Da ; nimeni nu și-ar da seama.

— Dar nu trebuie să pleci, spuse doamna Thornton cu nerăbdare în glas. Nu ești în stare să mergi.

— Trebuie, spuse Margaret, hotărîtă. Gîndiți-vă la mama. Dacă ar auzi... Și, oricum, trebuie să plec, vorbi ea, încordată. Nu pot să mai stau aici. N-aș putea să găsesc o trăsură ?

— Sînteți îmbujorată toată și febrilă, observă domnul Lowe.

— Numai fiindcă stau aici, cînd țin atît de mult să plec. Aerul, plecarea îmi vor face mai bine ca orice altceva, pledă ea.

— Sînt de acord cu tot ce spune, declară domnul Lowe. Dacă mama ei e atît de bolnavă cum mi-ați povestit pe drum, ar fi grav dacă ar auzi de răzmeriță și ar vedea că fiica ei nu s-a întors la ora la care o aștepta. Rana nu e adîncă. Am să aduc o trăsură, dacă slugile dumneavoastră se tem încă să iasă.

— Oh, mulțumesc ! spuse Margaret. O să-mi facă mai bine decît orice altceva. Cred că din pricina aerului din cameră mă simt atît de rău.

Se lăsă pe spate pe canapea și închise ochii. Fanny îi făcu semn din cap mamei să iasă din cameră, și îi povesti ce aflase ; ceea ce o făcu să împărtășească nerăbdarea lui Margaret de a părăsi casa. Nu că ar fi crezut tot ce-i spusese Fanny ; dar îi acordă destulă crezare, ca atitudinea ei față de Margaret să pară mult mai bătoasă la plecare.

Domnul Lowe se întoarse cu trăsura.

— Dacă îmi îngăduiți, o să vă conduc pînă acasă, domnișoară Hale. Străzile nu sînt încă foarte sigure.

Acum Margaret își revenise îndeajuns, și abia aștepta să scape de domnul Lowe cît și de trăsură, înainte de

a ajunge în Crampton Crescent, ca nu cumva să-și sperie părinții. Dincolo de acest unic scop, nu mai voia să se gîndească la altceva. Visul acela urît, cuvintele insolente referitoare la ea nu vor putea fi uitate niciodată — dar puteau fi puse deoparte pînă se va simți în puteri — căci, oh !, era foarte slăbită ; și mintea ei căuta vreun fapt asupra căruia să se concentreze, ca nu cumva să-și piardă iarăși cunoștința într-alt hidos și nesuferit leșin.

CAPITOLUL XXIII

GREȘELI

„Și dacă maica lui văzu, se tulbură,
Și ce să creadă, nu știa defel."

SPENCER

MARGARET PLECASE de mai puțin de cinci minute, cînd domnul Thornton intră, surescitat și roșu la față.

— N-am putut să vin mai repede : supraveghetorul dorea... Unde e ?

Privi de jur-împrejur prin sufragerie, apoi se uită furios la mama lui, care punea la loc liniștită lucrurile deranjate, și nu-i răspunse imediat.

— Unde e domnișoara Hale ? repetă.

— A plecat acasă, spuse ea, scurt.

— A plecat acasă ?

— Da. Se simțea mult mai bine. De fapt, nici nu cred că era cine știe ce rană gravă ; doar că unii leșină pentru orice fleac.

— Îmi pare rău că a plecat acasă, spuse el, plimbîndu-se agitat prin cameră. Nu cred că era în stare.

— A spus că e ; și domnul Lowe a fost de acord. M-am dus singură după el.

— Mulțumesc, mamă.

Se opri și făcu un gest ca și cum ar fi vrut să-i strîngă mîna, recunoscător. Dar ea nu observă mișcarea.

— Ce ai făcut cu irlandezii tăi ?

— Am trimis la „Dragon" să le aducă o masă bună, bieții de ei. Și apoi am avut norocul să dau de părintele Grady și l-am poftit să le vorbească și să-i sfătuiască să nu plece toți. Cum a plecat domnișoara Hale acasă ? Sînt sigur că nu putea merge pe jos.

— A luat o trăsură. Totul a fost făcut cum se cuvine, chiar și plata. Hai să vorbim acum despre altceva. A pricinuit și așa destule necazuri.

— Nu știu în ce stare aș fi fost acum, dacă nu era ea.

— Oare ai devenit atît de neajutorat, încît să trebuiască să fii apărat de o fată ? întrebă doamna Thornton cu dispreț.

El se înroși.

— Nu multe fete ar fi luat asupră-le loviturile care îmi erau destinate mie — și încă cu bună știință.

— O fată îndrăgostită e în stare să facă multe, replică doamna Thornton scurt.

— Mamă !

Și făcu un pas înainte ; apoi se opri, rămînînd nemișcat, și oftă adînc, cu înfocare. Mama lui rămase un pic surprinsă de sforțarea lui vizibilă de a rămîne calm. Nu era sigură de natura emoțiilor pe care le provocase. Singurul lucru limpede era violența lor. Să fi fost oare furie ? Ochii îi scăpărau, arunca parcă foc pe nări, și respira greu, șuierător. Era un amestec de bucurie, de furie, de mîndrie, de surpriză plăcută, de îndoială pătimașă ; dar ea n-o putea descifra. O neliniștea totuși — căci prezența oricărui sentiment puternic, a cărui cauză nu este pe deplin înțeleasă sau împărtășită, are întotdeauna acest efect. Se îndreptă spre bufet, deschise un sertar și scoase o cîrpă de praf, pe care o ținea acolo s-o aibă la nevoie. Văzuse o picătură de apă de colonie pe brațul lustruit al canapelei și, instinctiv, se duse s-o șteargă. Dar rămase cu spatele la fiul ei mult mai mult decît era trebuință ; iar cînd vorbi, vocea ei sună ciudată și reținută :

— Bănuiesc că ai luat unele măsuri în legătură cu cei ce au provocat dezordini. Nu ți-e teamă de alte violențe, nu-i așa ? Polițiștii unde erau ? Nu sînt niciodată de găsit cînd e nevoie de ei !

— Dimpotrivă, am văzut vreo trei sau patru, chiar în momentul cînd cedau porțile, ținîndu-le piept și înfruntîndu-i cum se cuvine ; și mai erau și alții care veneau în goană cînd se golea curtea. Atunci i-aș fi putut da pe mîna poliției pe cîțiva dintre indivizi, dacă nu mi-aș fi pierdut cumpătul. Dar n-o să fie nici o greutate, căci o mulțime de oameni îi pot identifica.

— Și nu crezi c-or să se întoarcă la noapte ?

— O să mă îngrijesc să avem destulă pază în jurul clădirii. Am întîlnire cu căpitanul Hanbury peste o jumătate de oră, la gară.

— Trebuie să-ți bei întîi ceaiul.

— Ceaiul ! Da, cred că ar trebui. E șase și jumătate, și s-ar putea să lipsesc destul de mult. Nu mă aștepta, mamă.

— Doar nu-ți închipui că mă voi culca, înainte de a te vedea în siguranță ?

— Ei, poate că nu. Șovăi o clipă, și apoi adăugă : Dacă am timp, o să trec prin Crampton, după ce aranjez cu poliția și mă întîlnesc cu Hamper și Clarkson.

Privirile li se întîlniră ; se uitară intens unul la altul o clipă. Apoi doamna Thornton întrebă :

— De ce să treci prin Crampton ?

— Ca să mă interesez de domnișoara Hale.

— O să trimit eu pe cineva. Williams trebuie să le ducă salteaua cu apă, pe care ne-au cerut-o. O să se intereseze el cum se simte.

— Trebuie să mă duc eu însumi.

— Numai ca să întrebi cum se simte domnișoara Hale ?

— Nu, nu numai pentru asta. Vreau să-i mulțumesc pentru cum a păsit între mine și gloată.

— Dar ce te-a făcut să cobori ? Era ca și cum ți-ai fi vîrît singur capul în gura leului !

El o scrută atent și văzu că nu știa ce se petrecuse între el și Margaret, în salon ; dar îi răspunse printr-o altă întrebare :

— N-o să-ți fie teamă să rămîi singură pînă vin niște polițiști ? Sau crezi că ar fi mai bine să-l trimitem acum

pe Williams după ei, ca să sosească pînă ne bem ceaiul? Nu e timp de pierdut. Trebuie să plec într-un sfert de oră.

Doamna Thornton ieși din odaie. Slugile se mirară de ordinele ei, de obicei atît de sigure, de categorice, acum încurcate și nesigure. Domnul Thornton rămase în sufragerie, încercînd să se gîndească la treburile pe care va trebui să le rezolve la poliție, dar în realitate gîndindu-se la Margaret. Totul părea estompat și vag — undeva departe — în urmă — totul în afară de atingerea brațelor ei în jurul gîtului, felul cum se agățase ușoară de grumazul lui, și amintirea acelor clipe făcea să-i apară și să-i dispară întruna culoarea din obraji.

Ceaiul ar fi fost foarte tăcut, dacă nu era Fanny și continua relatare a propriilor ei simțăminte; cum se alarmase — apoi crezuse că au plecat — apoi i se făcuse rău, gata să leșine și tremurînd toată.

— Gata, destul, spuse fratele ei, ridicîndu-se de la masă. Mi-a ajuns tot ce s-a întîmplat.

Era pe punctul de a ieși din cameră, cînd mama lui îl opri, punîndu-i o mînă pe braț.

— Să te întorci pe-acasă, înainte de a te duce la familia Hale, spuse ea cu glas coborît, plin de neliniște.

„Știu eu ce știu", își spuse Fanny în sinea ei.

— De ce? O să fie prea tîrziu ca să-i deranjez?

— John, întoarce-te acasă în seara asta. Va fi tîrziu pentru o vizită la doamna Hale. Dar nu din cauza asta. Mîine o să... Vino acasă în seara asta, John!

Rareori stăruise pe lîngă fiul ei — era prea mîndră; dar nu stăruise niciodată degeaba.

— O să mă întorc direct aici după ce îmi voi termina treburile. Dar o să te interesezi sigur de ei, de ea?

În timpul cît domnul Thornton lipsi de acasă, nu s-ar fi putut spune în nici un caz că mama lui a fost pentru Fanny o tovarășă prea vorbăreață, și nici măcar o ascultătoare atentă. Dar, după întoarcerea lui, cu cîtă atenție ascultă toate amănuntele în legătură cu măsurile luate pentru a se apăra, el și cei pe care îi angajase acum, de repetarea dezordinilor din acea zi. Vedea clar ce va urma.

Pedeapsa și suferințele erau urmările firești pentru cei ce luaseră parte la răzmeriță. Toate acestea erau necesare, pentru apărarea proprietății și pentru ca dorința proprietarului să fie lege.

— Mamă ! Știi ce am să-i spun mîine domnișoarei Hale ?

Întrebarea o luă prin surprindere, în timpul unei pauze în care ea uitase de Margaret. Ridică privirea spre el.

— Da ! Știu. Nu poți să procedezi altfel.

— Să procedez altfel ? Nu te înțeleg.

— Vreau să spun că, după ce s-a lăsat astfel tîrîtă de sentimente, socot că ești silit de legile onoarei...

— Silit de legile onoarei ! vorbi el cu dispreț în glas. Mi-e teamă că onoarea n-are nici o legătură cu asta. „Tîrîtă de sentimente !“ La ce sentimente te referi ?

— Nu, John, nu-i nevoie să te înfurii. Nu s-a repezit ea jos și nu s-a agățat de gîtul tău, ca să te scape din primejdie ?

— Ba da ! adeveri fiul ei. Numai că, mamă, urmă oprindu-se brusc în fața ei, nu îndrăznesc să nădăjduiesc ! N-am fost niciodată timid ; dar nu pot să cred că o asemenea ființă ține la mine.

— Nu vorbi prostii, John. O asemenea ființă ! Păi, după cum vorbești tu, s-ar putea crede că e fiică de duce. Și ia spune, ce altă dovadă mai vrei că ține la tine ? Da, bănuiesc că a dus o adevărată luptă cu felul ei aristocratic de a privi lucrurile ; dar îmi place că a văzut clar pînă la urmă. E mult din partea mea să mărturisesc asta, spuse doamna Thornton zîmbind ușor, cu lacrimi în ochi ; căci, de mîine, trec pe locul doi. Te-am rugat să nu te duci astă-seară doar ca să fii al meu, doar al meu, cîteva ore încă.

— Dragă mamă ! (Dar cum dragostea e egoistă, într-o clipă reveni la propriile lui speranțe și temeri, într-un fel care aruncă o umbră și fiori reci în inima doamnei Thornton.) Dar știu că nu ține la mine. O să-i cad la picioare — trebuie s-o fac. Dacă ar exista măcar o șansă la o mie — la un milion — și tot aș face-o.

— Să nu-ți fie teamă, îl asigură mama lui, trecînd peste amorul propriu, cînd el nici nu observase parcă una

din rarele ei izbucniri de sentimente materne — împunsătura de gelozie ce trădase intensitatea dragostei ei desconsiderate. Să nu-ți fie teamă, adăugă ea, cu răceală. În privința iubirii, e demnă de tine. I-a trebuit mult ca să-și înfrîngă mîndria. Să nu-ți fie teamă, John, repetă, sărutîndu-l în timp ce-i ura noapte bună ; și ieși încet și maiestuos din încăpere.

Dar, cînd ajunse în camera ei, încuie ușa și se așeză, și începu să plîngă, vărsînd lacrimi amare.

Margaret intră în cameră (unde se mai aflau părinții ei, discutînd cu glas scăzut), cu fața foarte palidă și albă. Abia cînd ajunse foarte aproape de ei, se simți în stare să vorbească :

— Doamna Thornton o să trimită salteaua cu apă, mamă.

— Doamne, ce obosită arăți ! E foarte cald afară, Margaret ?

— Foarte cald, iar străzile sînt destul de agitate din cauza grevei.

Culoarea îi reveni, la fel de vie și de strălucitoare ca întotdeauna ; dar dispăru imediat.

— Bessy Higgins a trimis un mesaj, rugîndu-te să treci pe la ea, vorbi doamna Hale. Dar sînt sigură că ești prea obosită.

— Da, spuse Margaret. Sînt tare obosită, și nu cred că o să mă duc.

Rămase foarte tăcută, tremurînd toată, cît timp pregăti ceaiul. Îi părea bine că tatăl ei, preocupat de doamna Hale, nu observa cum arată. Chiar și după ce mama se duse la culcare, n-o lăsă singură și se oferi să-i citească pînă va adormi. În sfîrșit nu mai era nimeni lîngă ea.

„Acum o să mă gîndesc, acum o să-mi amintesc totul. Înainte n-aș fi putut, n-aș fi îndrăznit."

Stătea nemișcată pe scaun, cu mîinile încleștate pe genunchi, cu buzele strînse, și cu privirea fixă, de parcă ar fi avut vedenii. Răsuflă.

„Eu, care detest scenele — eu, care îi disprețuiesc pe cei ce-și etalează emoțiile — socotindu-i că nu știu să se stăpînească — tocmai eu am coborît și m-am vîrît în

învălmășeala aceea, ca o proastă romanțioasă! Și am făcut oare ceva cu asta? Am impresia că s-ar fi împrăștiat și fără mine."

Dar sărise peste concluzia rațională — cum bunul ei simț i-o arătă pe dată.

„Nu, poate că nu s-ar fi împrăștiat. Am ajutat și eu la ceva. Dar ce m-a apucat oare să-l apăr pe bărbatul acela, de parcă ar fi fost un copil neajutorat! Ah!" și își încleștă mîinile, „nu e de mirare că au crezut despre mine că m-am îndrăgostit de el, dacă m-am făcut de rîs în felul ăsta. Eu, îndrăgostită — și mai ales de el!"

Obrajii palizi deveniră dintr-o dată roșii ca focul; și își acoperi fața cu mîinile. Cînd le luă de pe față, palmele îi erau ude de lacrimi fierbinți.

„Oh, cît de tare am decăzut, dacă au spus așa ceva despre mine! Nu puteam fi atît de curajoasă pentru nimeni altcineva, tocmai fiindcă îmi e atît de indiferent — dacă nu cumva chiar îmi displace categoric. Și tocmai de aceea am ținut atît de mult să fie un joc cinstit din partea amîndurora; și am văzut ce joc cinstit a fost! Nu era drept ca el să stea acolo — la adăpost, așteptîndu-i pe soldați, care i-ar fi prins ca într-o capcană pe bieții oameni ce-și ieșiseră din minți — fără să încerce măcar să-i aducă la rațiune. Și era și mai nedrept din partea lor să tabere asupra lui, așa cum amenințau. Și aș face-o din nou, orice ar spune lumea despre mine. Dacă l-am ferit de o lovitură, de o faptă crudă și nemiloasă, am făcut ceea ce orice femeie trebuie să facă. N-au decît să mă jignească în mîndria mea cum vor — sînt fără pată în fața Domnului!"

Ridică privirea, și pacea plină de noblețe păru că i se așterne pe chip, liniștindu-l, pînă deveni „mai calm decît marmura dăltuită".

În clipa aceea intră Dixon:

— Iartă-mă, domnișoară Margaret, dar a sosit salteaua cu apă din partea doamnei Thornton. Mă tem că-i prea tîrziu să i-o punem în seara asta, căci doamna e aproape adormită! Dar o să i-o potrivesc mîine.

— Foarte bine, spuse Margaret. Și nu uita să-i transmiți mulțumirile noastre cele mai călduroase.

Dixon ieși din cameră și se întoarse imediat.

— Domnișoară Margaret, omul zicea că are misiunea să întrebe cu osebire cum te simți. Cred că voia să zică de doamna ; dar zice că ultimele lui cuvinte au fost să întrebe cum se simte domnișoara Hale.

— Eu ! exclamă Margaret, ridicîndu-se. Mă simt foarte bine. Spune-i că mă simt perfect.

Dar chipul îi era la fel de palid ca pînza batistei ; iar durerea de cap o chinuia cumplit.

Pe urmă intră domnul Hale. Își lăsase soția dormind ; și ar fi vrut, după cum își dădu seama Margaret, să audă de la fiica lui ceva care să-l distreze și să-l intereseze. Ea își suportă durerea cu răbdare, fără să se plîngă, scoțînd la iveală nenumărate subiecte mărunte de discuție — orice, în afară de răzmerița oamenilor, de care nici măcar nu pomeni. I se făcea rău doar cînd se gîndea la ea.

— Noapte bună, Margaret. Cred că o să dorm bine la noapte, dar tu arăți foarte palidă, tot veghind nopțile. Dacă mama ta are nevoie de ceva, o s-o chem pe Dixon. Așa că bagă-te în pat și dormi bușteau ; fiindcă sînt sigur că ai mare nevoie, biata mea copilă !

— Noapte bună, tată !

Culoarea îi dispăru din obraji — zîmbetul forțat i se stinse — iar ochii i se întunecară de durere. Îngădui puternicei sale voințe, care purtase o povară atît de grea, să se destindă. Pînă a doua zi dimineață putea să se simtă bolnavă și slăbită.

Se întinse în pat și nu se mai clinti. Să-și miște mîna sau piciorul, chiar și un deget, ar fi fost un efort mai presus de puterea voinței, dar și a posibilității de mișcare. Era atît de obosită, atît de ametită, încît nu credea că o să poată adormi ; gînduri febrile treceau mereu hotarul dintre somn și starea de veghe, păstrîndu-și jalnica identitate. Nu putea rămîne singură, în epuizarea și neputința ei — o mulțime de chipuri o priveau, dîndu-i nu o senzație de furie aprigă și intensă, sau de primejdie ce-o pîndea, ci un profund sentiment de rușine că poate fi obiectul atenției universale — un sentiment atît de acut de rușine, încît ar fi intrat bucuroasă în pămînt să se ascundă, neputînd totuși să scape nici așa de căutătura fixă a atîtor ochi.

CAPITOLUL XXIV

GREȘELI ÎNLĂTURATE

„Frumusețea ta a urcat la loc de frunte,
Trecînd de zidul neînfricatei mele inimi,
Ce se-ofilește, subjugată, neputînd să-nfrunte
Asprimea îndurată pe nedrept : —
Dar robul tău îți va rămîne credincios,
În ciuda trufiei tale și a refuzului tăios."

WILLIAM FOWLER

ÎN DIMINEAȚA URMĂTOARE, Margaret se sculă din pat cu greutate, mulțumită că noaptea se sfîrșise — nu prea întremată, dar odihnită. Fusese liniște în casă peste noapte, mama ei se trezise doar o singură dată. O briză ușoară răcorea aerul fierbinte și, deși nu se vedeau copaci în care frunzele bătute de vînt să fremete legănate, Margaret știa că, pe undeva, la margini de drum, în crînguri sau în pădurile dese și înverzite, dănțuia un sunet plăcut și murmurat — acorduri crescînd ori descrescînd, a căror amintire era ecoul bucuriei trecute din inima ei.

Se așeză cu o cusătură în odaia doamnei Hale. După ce mama se va trezi din somnul de dimineață, o va ajuta să se îmbrace ; iar după masă se va duce s-o vadă pe Bessy Higgins. Va izgoni orice amintire despre familia Thornton — n-avea nici o nevoie să se gîndească la ei, afară doar dacă aveau să stea în carne și oase în fața ei. Dar, firește, tocmai efortul de a nu se gîndi la ei, îi aduse mai limpede în fața ochilor ; și, din cînd în cînd, un val de sînge fierbinte îi năvălea în obrajii palizi, colorîndu-i brusc, așa cum, printre norii de ploaie, o rază de soare trece iute pe suprafața mării.

Dixon deschise ușa foarte încet și se furișă în vîrful picioarelor pînă la Margaret, care ședea lîngă fereastra cu storul coborît.

— Domnul Thornton, domnișoară Margaret. E în salon.

Margaret scăpă din mînă cusătura.

— A întrebat de mine ? Tata nu-i acasă ?

— A întrebat de dumneata, domnișoară ; și domnul e plecat.

— Foarte bine, o să mă duc, spuse Margaret liniștită ; dar mai zăbovi puțin, fără rost.

Domnul Thornton stătea în picioare lîngă una din ferestre, cu spatele la ușă, părînd absorbit de ceva ce se petrecea pe stradă. Dar, în realitate, era speriat de sine însuși. Inima îi bătea tare la gîndul că o va vedea. Nu putea uita atingerea brațelor ei în jurul gîtului, deși atunci gestul îl încurcase ; acum, însă, amintindu-și de felul cum se agățase de el, ca să-l apere, se înfiora iar și iar — gîndul îi înmuia orice hotărîre, orice putere de stăpînire, de parcă ar fi fost o bucată de ceară în fața focului. Se temea că o va întîmpina cu brațele desfăcute într-o mută implorare, iar ea va veni să se cuibărească la pieptul lui, așa cum făcuse cu o zi înainte, fără ca el să-i acorde atenție, lucru ce nu se va mai repeta niciodată. Inima îi bătea tare și repede. Oricît de puternic ar fi fost, tremura gîndindu-se ce va spune, și cum va fi primit. S-ar putea ca ea să-și piardă tăria, să se îmbujoreze, și să zboare în brațele lui, găsindu-și adăpostul și tihna. O clipă se înflăcără, nerăbdător, gîndindu-se că Margaret ar putea face toate acestea — ca în clipa următoare să se teamă că-l va respinge fără milă, și acest gînd îi întuneca atît de cumplit speranțele de viitor, încît îl alungă din minte. Tresări, simțind că mai era cineva în cameră. Se întoarse. Ea intrase atît de ușor, încît nici n-o auzise ; larma străzii fusese mai puternică, pentru urechea lui neatentă, decît mișcările ei, gingașe, așa cum se apropiase în rochia de muselină moale.

Stătea lîngă masă, fără să-l invite să se așeze. Genele plecate îi acopereau pe jumătate ochii ; ținea dinții apropiați, dar nu strînși ; buzele îi erau întredeschise, lăsînd să se întrezărească, în arcuirea lor, albeața dinților. Respirația adîncă și lentă îi dilata nările subțiri, frumoase ; era singura mișcare vizibilă pe chipul ei. Pielea netedă,

obrajii ovali, conturul plin al gurii, cu colțurile adîncite în gropițe — totul apărea palid și șters în ziua aceea; dispariția culorii obișnuite, firești și sănătoase, fiind subliniată de umbra grea a părului întunecat, pieptănat peste tîmple, ca să ascundă toate urmele izbiturii primite. Capul, în ciuda ochilor plecați, era tras spre spate, în vechea ei atitudine mîndră. Brațele lungi îi atîrnau nemișcate pe lîngă trup. Arăta pe deplin ca o captivă învinuită pe nedrept de o nelegiuire pe care o detesta și o disprețuia, și care o indigna prea tare ca să se justifice.

Domnul Thornton făcu în grabă cîțiva pași spre ea; dar își recăpătă stăpînirea de sine și se îndreptă, cu calmă fermitate, spre ușă (lăsată deschisă de Margaret), și o închise. Apoi se întoarse și rămase o clipă în fața ei, absorbind parcă minunata-i prezență, înainte de a îndrăzni s-o tulbure, sau poate s-o îndepărteze prin ceea ce avea să-i spună.

— Domnișoară Hale, ieri am fost foarte nerecunoscător...

— Nu ai pentru ce să fii recunoscător, îl întrerupse ea, ridicîndu-și ochii și privindu-l drept în față. Îți închipui, după cum bănuiesc, că ar trebui să-mi mulțumești pentru ce-am făcut. (În ciuda ei — în pofida supărării — roșeața îi năvăli în obraji și îi făcu ochii să-i ardă, fără să-și piardă totuși privirea gravă și fermă.) A fost doar un instinct firesc; orice femeie ar fi făcut același lucru. Simțim toate, ca un mare privilegiu, că e o datorie sfîntă a femeilor, să intervenim, atunci cînd vedem primejdia. Mai curînd, urmă ea grăbită, ar trebui să-ți cer eu dumitale scuze, pentru vorbele necugetate pe care le-am spus, și care te-au determinat să cobori în mijlocul primejdiei.

— N-a fost din cauza vorbelor dumitale; ci din cauza adevărului pe care-l exprimau, oricît de caustice ar fi fost. Dar nu vreau să schimb vorba, și astfel să nu-ți exprim gratitudinea mea profundă și...

Dar era pe marginea abisului; n-ar fi vrut să-i vorbească cu graba patimii fierbinți; dorea să cîntărească fiecare cuvînt. Asta vroia; și voința triumfă. Se opri la mijlocul ideii.

— Nu încerc să schimb deloc vorba, spuse ea. Repet însă că nu-mi datorezi nici o recunoștință ; și mai pot adăuga că îmi va fi greu să aud orice exprimare a ei, pentru că nu simt că aș merita-o. Totuși, dacă simți că ți se ia astfel de pe umeri chiar și o povară închipuită, continuă.

— Nu vreau să mi se ia nici o povară, spuse el, întărîtat de calmul comportării ei. Închipuită ori nu — nu mă întreb ca să aflu care anume — prefer să cred că îți datorez viața — da — zîmbește și consider-o o exagerare, dacă așa vrei. O cred, deoarece viața mea devine mai valoroasă dacă mă gîndesc că — oh, domnișoară Hale, urmă el, coborîndu-și vocea la o asemenea intensitate tandră a pasiunii încît ea se înfioră și începu să tremure în fața lui, — dacă mă gîndesc că, datorită acelor împrejurări, de cîte ori mă voi bucura de acum înainte de viață, o să-mi pot spune : „Toate plăcerile vieții, toată mîndria cinstită de a munci pe lumea asta, tot acest sentiment intens de a exista, ei i le datorez !“ Și bucuria e de două ori mai mare, mîndria se aprinde, sentimentul de a exista se intensifică, pînă cînd nu mai știu dacă e durere sau plăcere să mă gîndesc că le datorez pe toate cuiva — nu, trebuie și vei asculta — spuse el pășind spre Margaret cu o hotărîre năvalnică — unei ființe pe care o iubesc cum nu cred că vreun bărbat a mai iubit o femeie.

Îi apucă mîna și i-o ținu strîns. Răsufla cu greutate, și aștepta răspunsul ei. Dar zvîrli mîna deoparte, plin de amărăciune, cînd îi auzi vocea de gheață ; căci era de gheață vocea, deși vorbele ieșeau șovăielnice, de parcă nu și le putea găsi.

— Modul dumitale de a vorbi mă surprinde. E o defăimare. N-am ce face, aceasta e prima mea senzație. S-ar putea, e drept, să nu fie așa, dacă aș înțelege genul de sentiment pe care îl descrii. Nu vreau să te supăr ; și, în plus, trebuie să vorbim mai încet, căci mama doarme ; dar întreaga dumitale comportare mă jignește.

— Cum ? exclamă el. Te jignește ! Nu pot decît s-o regret.

— Da ! adeveri ea, redobîndindu-și calmul plin de demnitate. Mă simt într-adevăr jignită ; și cred că pe

bună dreptate. Pari să-ți închipui că purtarea mea de ieri — se înroși din nou tare, dar de data asta ochii îi scăpărau de indignare, mai curînd decît de rușine — că a fost un gest personal, între dumneata și mine ; și că poți veni să-mi mulțumești, în loc să înțelegi că un adevărat domn — da ! un domn, repetă ea, făcînd aluzie la discuția lor anterioară despre acest cuvînt, că orice femeie ce-și merită numele de femeie s-ar fi repezit să apere, cu neajutorarea-i respectată, un bărbat în primejdie, de violența mulțiimii.

— Și domnul astfel salvat nu are îngăduința să-și exprime mulțumirile ! izbucni el disprețuitor. Sînt bărbat. Și cer dreptul de a-mi exprima sentimentele.

— Mă supun în fața acestui drept ; spunîndu-ți că m-ai făcut să sufăr, stăruind asupra lui, replică ea cu trufie. Numai că pari să-ți închipui că n-am fost călăuzită doar de acest instinct al femeilor, ți — și acum lacrimile arzătoare (îndelung ținute — și ținute cu strășnicie să nu izbucnească) se porniră să curgă și îi înăbușiră vocea — ci că am fost îmboldită de un anumit sentiment pentru dumneata — pentru dumneata ! Trebuie să-ți spun că nu a fost un singur om — un singur om desperat în toată acea mulțime — pentru care să nu am mai multă înțelegere — pentru care n-aș fi făcut orice puteam cu mai multă tragere de inimă.

— Zi-i înainte, domnișoară Hale. Am aflat de toate simpatiile dumitale nepotrivite. Cred acum că doar simțul dumitale înnăscut al asupririi (da ; deși patron, pot fi și eu asuprit) — te-a determinat să acționezi cu atîta noblețe. Știu că mă disprețuiești ; îngăduie-mi să-ți spun că o faci pentru că nu mă înțelegi.

— Nu mă interesează să înțeleg, replică ea, ținîndu-se de masă ca să nu cadă ; căci îl socotea crud — după cum și era într-adevăr — iar ea se simțea slăbită de indignare.

— Nu, îmi dau seama că nu. Nu te porți cinstit, și nici drept.

Margaret își strînse buzele. Nu va răspunde unor astfel de învinuiri. Dar, în ciuda tuturor celor întîmplate — în ciuda vorbelor lui crude, John Thornton i s-ar fi aruncat

la picioare și i-ar fi sărutat poala rochiei. Ea nu scotea un cuvînt ; nu se clintea. Lacrimile mîndriei rănite șiroiau, fierbinți și repezi. Thornton așteptă un timp, tînjind ca ea să spună ceva, fie și un reproș, pentru a-i putea răspunde, dar Margaret rămase tăcută. El își luă atunci pălăria.

— Vreau să mai adaug ceva. Te porți ca și cum te-ai simți înjosită de dragostea mea. Dar n-ai încotro. Nici eu, dacă aș avea vreo alegere, n-aș face-o. Și nu aș face-o, chiar dacă aș putea. N-am mai iubit nici o femeie pînă acum ; viața mea a fost prea ocupată, gîndurile prea absorbite de alte lucruri. Acum iubesc și voi iubi. Dar să nu te temi că ți-o voi declara prea mult.

— Nu mă tem, replică ea, îndreptîndu-și spatele. Nimeni n-a îndrăznit încă să fie necuviincios cu mine, și nimeni nu va fi vreodată. Dar, domnule Thornton, te-ai purtat frumos cu tata, urmă ea, schimbîndu-și complet tonul și purtarea, pînă la o mare dulceață feminină. Hai să încetăm să ne mai necăjim unul pe celălalt. Te rog !

Domnul Thornton nu îi luă în seamă vorbele ; își făcu de lucru, netezindu-și pălăria cu mîneca hainei, timp de aproape un minut ; apoi, refuzîndu-i mîna întinsă și prefăcîndu-se că nu observă privirea ei gravă, plină de regrete, se întoarse brusc și ieși din cameră. Margaret îi zări o clipă figura, înainte de a ieși.

După plecare lui, își dădu seama că ceea ce văzuse în ochii lui era strălucirea lacrimilor ; și la gîndul acesta, aversiunea ei trufașă se preschimbă în ceva diferit, un simțămînt mai blînd, și aproape la fel de dureros — reproș față de sine însăși pentru că îi pricinuise atîta chin.

„Dar cum aș fi putut să n-o fac ?“ se întrebă ea. „Nu mi-a plăcut niciodată. Am fost politicoasă ; dar nu mi-am dat osteneala să-mi ascund indiferența. E drept, nu m-am gîndit la mine ori la el, așa încît probabil că purtarea mea exprima realitatea. Numai în întîmplarea de ieri, probabil că a interpretat greșit. Dar asta e vina lui, nu a mea. Aș face-o din nou, la nevoie, deși știu că îmi aduce atîta rușine și supărare.“

CAPITOLUL XXV

FREDERICK

„Frîu liber răzbunării !
Disciplina-și cere dreptul cu glas tare,
Iar flotele păgubite își impun legile pe mare."

BYRON

MARGARET ÎNCEPEA să se minuneze dacă nu cumva toate cererile în căsătorie erau la fel de neașteptate — dacă pricinuiau tot atîta suferință cînd erau făcute, precum cele două care-i fuseseră adresate ei. Fără voie, prindea contur o asemuire între domnul Lennox și domnul Thornton. Îi păruse rău că împrejurările îl ispitiseră pe Henry Lennox să-și exprime și alte sentimente, în afară de prietenie. Acea părere de rău fusese simțămîntul predominant la prima cerere în căsătorie care i se făcuse. Nu se simțise atît de buimăcită, atît de impresionată ca acum, cînd ecourile vocii domnului Thornton stăruiau încă în odăie. În cazul lui Lennox, el păruse să treacă timp de o clipă peste hotarul dintre prietenie și dragoste ; și, în clipa următoare, să o regrete aproape la fel de mult ca și ea, deși pentru motive diferite. În cazul domnului Thornton, însă, nu existase, din cîte știa Margaret, vreun stadiu intermediar de prietenie. Relațiile lor se mărginiseră la o serie continuă de atitudini potrivnice. Aveau păreri total contradictorii ; și nu observase niciodată ca el să se fi sinchisit de părerile ei personale. În măsura în care aceste păreri înfruntau forța lui de caracter neclintită, tăria-i înflăcărată, părea să le înlăture cît colo, desconsiderîndu-le, pînă cînd ea ostenea tot protestînd zadarnic ; și acum venise, în felul acesta ciudat, aprig și pătimaș, să-i împărtășească dragostea lui ! Căci, deși la început avusese impresia că cererea lui se datora doar sentimentului de milă impetuoasă pentru felul cum se expusese ea atunci — gest înțeles de el, ca și de ceilalți, cu totul greșit — totuși, chiar înainte de plecarea lui, și neîndoielnic la nici

cinci minute după aceea, o pătrunse convingerea clară, ca o lumină strălucitoare, că o iubește cu adevărat ; că o iubise ; că o va iubi. Și șovăia și se cutremura, ca fascinată de o forță uriașă, potrivnică întregii ei vieții de pînă atunci. Se scutură de acest gînd ; dar era în zadar. Deoarece, ca să parodiem un vers din *Tasso* de Fairfax :

„Căci gîndurile lui îi bîntuiau prin minte."

Îl detesta și mai tare pentru că îi subjugase voința. Cum îndrăznea să-i spună că va continua s-o iubească deși îl izgonise fără milă ? Trebuia să-l fi înfruntat mai mult, cu mai multă tărie. Îi veniră în minte o mulțime de vorbe tăioase, pline de fermitate, acum cînd era prea tîrziu ca să le mai spună. În străfundul ei întrevederea îi lăsase o impresie de coșmar care nu dispare nici după ce te trezești, și te freci la ochi, și te străduiești să-ți aștemi un zîmbet pe față. Rămînea acolo — acolo, o dihanie ghemuită, bolborosind cu privirea fixă și înspăimîntătoare, într-un colț al camerei, pîndindu-te dacă îndrăznești să-i mărturisești în șoaptă și altcuiva că e acolo. Și nu îndrăznești ; căci sîntem cu toții niște bieți lași !

Așa că se înfioră, speriată de amenințarea dragostei lui stăruitoare. Adică, ce voia să spună ? Că ea n-o să-l poată descuraja ? O să vadă. Era mai mult decît cutezanță s-o amenințe astfel. Se bazase el oare pe nefericita zi de ieri ? Dacă ar fi nevoie, ar face același lucru și mîine — dornică și bucuroasă — pentru un cerșetor infirm ; pentru el, însă, ar face-o cu tot atîta curaj, în ciuda a ceea ce ar gîndi el și a veninului împroșcat de obrăznicia femeilor. O făcuse pentru că era un lucru drept, și simplu, și adevărat, acela de a apăra pe cine putea ; măcar să încerce să apere, *„Fais ce que dois, advienne que pourra"* [1].

Nu se mișcase din locul unde se afla la plecarea lui ; nici o împrejurare exterioară nu o scosese din starea de

[1] Fă ceea ce se cuvine, orice s-ar întîmpla (fr.).

buimăceală în care o aduseseră ultimele lui cuvinte și privirea ochilor adînci, încordați și pătimași, cînd scăpărarea lor o făcuse să-și plece căutătura. Se duse la fereastră și o deschise, ca să limpezească puțin atmosfera apăsătoare din jurul ei. Apoi deschise și ușa, dintr-un fel de dorință impetuoasă de a scăpa de amintirea ultimei ore, alăturîndu-se celorlalți sau făcînd ceva, indiferent ce. Dar peste tot domnea o liniște profundă, ca în orice casă unde în mijlocul zilei un bolnav își împlinește somnul ce nu i se lipește de gene în cursul nopții. Margaret nu vroia să stea singură. Ce să facă ? „Mă duc pînă la Bessy Higgins, firește", își zise, amintindu-și deodată de mesajul primit cu o seară înainte. Și plecă.

Cînd ajunse acolo, o găsi pe Bessy întinsă pe laviță de lemn de lîngă foc, deși ziua era zăpușitoare și apăsătoare. Zăcea fără vlagă, de parcă se odihnea, moleșită, după o suferință prea mare. Margaret își dădu seama că trebuia s-o așeze în capul oaselor, ca să poată respira mai ușor ; și, fără un cuvînt, o ridică și îi potrivi pernele, așa încît Bessy păru să se simtă mai bine, deși era foarte slăbită.

— Credeam că n-o să vă mai văz vreodată, spuse ea în cele din urmă, privind cu nostalgie chipul lui Margaret.

— Mă tem că ți-e mult mai rău. Dar n-am putut să vin ieri, fiindcă mama s-a simțit tare bolnavă — și din mai multe motive, spuse Margaret, înroșindu-se.

— Poate socotiți că n-am fost la locu' meu, cînd am trimis-o pe Mary să vă cheme. Da' sfada și glasurile alea gălăgioase m-au făcut praf și, cînd tata a plecat, m-am gîndit : „Oh ! dac-aș putea doar să-i aud vocea, cînd îmi citește vorbe pline de tihnă și făgăduieli, aș putea să mor în liniște și să mă odihnesc întru Domnu', ca un prunc la cîntecu' de leagăn al mamei".

— Să-ți citesc acum un capitol ?

— Da, da ! Poate că la început n-o să prind înțelesu' ; o să se audă ca de departe — da' cînd ajungeți la vorbele care-mi plac — la versetele de alinare — o să fie aproape de mine, și o să mă pătrundă.

Margaret începu să citească. Bessy se frămînta neîncetat, negăsindu-şi liniştea. Dacă, printr-un efort, se potolea o clipă, în clipa următoare o copleşea o nelinişte de două ori mai mare. În cele din urmă izbucni :

— Nu mai citiţi. Nu-i de nici un folos. Hulesc tot timpu' cu gîndu' şi-s mîniată de lucruri la care n-am ce să fac. Poate c-aţi auzit de răzmeriţa de ieri, de la fabrica din strada Marlborough ? Ştiţi, fabrica lu' Thornton.

— Tatăl tău n-a fost acolo, nu-i aşa ? spuse Margaret, şi tot sîngele îi năvăli în obraji.

— El nu. Şi-ar fi tăiat dreapta, numa' să nu se-ntîmple ce s-a-ntîmplat. Asta mă roade. Ziua de ieri l-a năucit de tot. Nu-i de nici un folos să-i spui că nebunii o să sară mereu peste cal. N-aţi mai văzut un om aşa de abătut ca el.

— Dar de ce ? se miră Margaret. Nu înţeleg.

— Păi, vedeţi, face parte din comitetu' grevei ăsteia. Sindicatu' l-a pus, fiindcă e socotit, şi n-ar trebui s-o spun, om de încredere, devotat pe de-a-ntregu'. Şi el, şi ăilalţi din comitet au plănuit cum să facă : să rămînă uniţi şi la bine şi la rău, şi cum gîndesc cei mai mulţi, trebuie să gîndească toţi, de vor ori nu. Şi, mai presus de orice, nu trebuie călcată legea. Oamenii li se alătură, cînd îi văd că nu se lasă chiar dacă mor de foame, şi rabdă în tăcere ; da' e de-ajuns să sară o dată la luptă şi la bătaie — chiar şi cu spărgătorii de grevă — că totu' se duce de rîpă, cum s-a mai întîmplat de-atîtea ori. Ar fi încercat să stea de vorbă cu spărgătorii, şi să-i linguşească, şi să-i convingă, şi poate şi să-i ameninţe ; da', orice s-ar întîmpla, comitetu' le-a cerut la toţi care fac parte din sindicat să nu mişte un deget şi chiar şi să moară, dacă-i nevoie, dar să nu iasă cu bătaie ; că aşa erau încredinţaţi că lumea o să fie de partea lor. Şi, în afară de asta, comitetu' ştia că cererile lor îs drepte, şi nu voiau să amestece lucru' drept cu lucru' nedrept' ; că oamenii nu pot să le separe, cum nu pot eu să separ doctoria de jeleu' pe care mi l-aţi dat ; e mai mult jeleu da' doctoria se simte mai tare. Ei, v-am zis totu' pe larg, da' mi-e

lehamite. Gîndiți-vă numai cum trebuie să se simtă tata, cînd toată munca lui s-a dus în vînt, din pricina unui prost ca Boucher, care trebuia neapărat să calce poruncile comitetului și să distrugă greva, ca un adevărat Iuda. Eh ! da' și tata i-a arătat el, aseară ! A mers atît de departe, că i-a zis că se duce la poliție și le spune unde pot să dea de căpetenia răzmeriței ; că-l dă pe mîna patronilor, să facă ce-or vrea cu el. Că o să arate lumii că adevărații conducători ai grevei nu-s ca Boucher, ci niște oameni așezați, cu scaun la cap ; muncitori și cetățeni buni, care respectă legea și sprijină ordinea ; care vor doar leafa pe care-o merită, și n-o să muncească, chiar dacă mor de foame, pînă n-o primesc ; da' care n-ar vătăma niciodată proprietatea sau viața cuiva. Căci, încheie cu glas scăzut, se zice că Boucher a dat cu piatra în sora lu' Thornton și aproape c-a omorît-o.

— Nu-i adevărat, o contrazise Margaret. Nu Boucher a aruncat piatra — și se înroși, apoi păli.

— Atunci ați fost acolo, nu-i așa ? întrebă Bessy, dar glasul abia i se auzea ; și cît vorbise se tot întrerupea, de parcă i-ar fi fost mai greu ca de obicei.

— Da. Dar nu contează. Zi-i mai departe. Doar că nu Boucher a fost cel care a aruncat piatra. Dar ce i-a răspuns tatălui tău ?

— N-a zis nimic. Tremura așa de tare, că nu puteam să mă uit la el. L-am auzit răsuflînd repede, de-am crezut că plînge. Da' cînd tata a zis că-l dă pe mîna poliției, a început să răcnească și i-a dat tatii un pumn peste față, și-a ieșit din casă ca fulgeru' de iute. La început, tata a rămas buimăcit de lovitură, cu toate că Boucher era slăbit de furie și de foame. A stat nițel jos, cu mîinile la ochi ; și după aia a dat să iasă. Nu știu de unde am avut putere, da' am sărit de pe laviță și m-am agățat de el. „Tată, tată !“ i-am zis. „N-o să-l pîrăști pe bietu' om care moare de foame. Nu-ți dau drumu', pînă nu zici că n-o să-l pîrăști.“ „Nu fi proastă“, zice el, „omu' spune multe. Nici nu m-am gîndit să-l denunț la poliție ; deși zău că ar merita, și nu mi-ar fi păsat deloc dacă ar fi făcut altu' ticăloșia. Da' acu' că a dat în mine, chiar că n-aș mai putea să-l denunț, căci ar fi ca și cum i-aș pune

pe alții să plătească în locu' meu. Da' cînd o scăpa de zilele astea de foamete, și o să fie în putere, noi doi o să ne batem, și-o să vadă ce-o să-i fac". Așa că tata m-a zdruncinat bine — că eram destul de abătută și de slăbită, și chipu' lui era alb ca varu', unde nu era plin de sînge, și îmi făcea rău să mă uit la el. Și nu știu dac-am dormit după aia sau am avut un leșin ca de moarte, pînă a venit Mary ; și i-am zis să vă cheme. Și acu' nu mai zăceți nimic, citiți-mi doar din Biblie. Am cugetu' mai curat că v-am spus toate astea ; da' vreau cîteva gînduri despre lumea ailaltă, ca să scap de gustu' amar pe care mi l-au lăsat toate întîmplările astea. Nu-mi citiți o predică, ci un capitol în care se petrec tot felul de istorii ; și cînd închid ochii, pot să văd totu'. Citiți-mi despre Cerul cel nou și despre Pămîntul cel nou ; și poate c-o să uit ce s-a petrecut ieri.

Margaret începu să-i citească cu vocea ei blîndă și mîngîioasă. Și deși Bessy ținea ochii închiși, asculta un timp cu genele umede de lacrimi. În cele din urmă adormi, tresărind des și murmurînd rugăminți. Margaret o învelì și plecă, îngrijorată de ceea ce s-ar fi putut întîmpla acasă, dar neputînd s-o părăsească mai înainte pe biata fată ce trăgea să moară.

Cînd ajunse acasă, o găsi pe doamna Hale în salon. Era într-una din zilele ei bune, și nu contenea să laude salteaua cu apă. Se simțise exact ca în paturile din casa lui Sir John Beresford, și dormise mai bine ca niciodată. Nu știa de ce, dar se părea că oamenii pierduseră meșteșugul de a face saltele, așa cum le făceau în tinerețea ei. Se putea crede că e lucru ușor ; și totuși, pînă în noaptea trecută, nu știa de cînd nu mai dormise atît de bine, și se trezise odihnită și în puteri.

Domnul Hale își exprimă părerea că dacă saltelele cu fulgi de pe vremuri păreau atît de bune, poate că explicația trebuia căutată în viața activă a tinerilor, care te face să savurezi odihna ; dar ideea nu fu bine primită de soția lui.

— Ba nu, domnule Hale, explicația o dau tot saltelele din casa lui Sir John. Spune și tu, Margaret, că ești tînără,

și umbli toată ziua de colo pînă colo ; sînt oare saltelele confortabile ? Spune, te rog, ai cumva o senzație de odihnă deplină cînd te întinzi în pat ? Sau, mai curînd, te zbuciumi și încerci în zadar să găsești o poziție bună, și te scoli dimineața la fel de obosită cum te-ai culcat ?

Margaret începu să rîdă.

— Ca să spun drept, mamă, nu-m-am gîndit niciodată pe ce fel de saltea dorm. Sînt atît de adormită seara, încît, oriunde m-aș întinde, mă cuprinde somnul imediat. Așa că, vezi, nu pot să depun o mărturie în materia asta. Și, știi că n-am avut nicioadată prilejul să încerc saltelele lui Sir John Beresford. N-am fost niciodată la Oxenham.

— N-ai fost ? Oh, nu, firește. Îmi aduc aminte că l-am luat cu mine pe bietul, pe dragul de Fred. După ce m-am măritat, nu m-am mai dus la Oxenham decît o singură dată — la nunta mătușii tale ; și bietul Fred era atunci un pruncușor, și știu că Dixon tare n-avea chef să se preschimbe din cameristă în doică, și mi-era teamă că, dacă o duc aproape de casa ei, printre cei de-o seamă cu ea, ar putea dori să mă părăsească. Dar bietul copilaș s-a îmbolnăvit la Oxenham, că îi ieșeau dinții ; și, fiindcă trebuia să stau mai mult cu soră-mea Anna în zilele dinaintea nunții, și fiind și eu destul de plăpîndă atunci, Dixon a trebuit să stea aproape tot timpul cu el ; și l-a îndrăgit atît de tare, și era atît de mîndră cînd copilașul nu voia să vină la nimeni și se agăța de ea, încît nu cred că i-a mai trecut prin gînd să mă părăsească ; deși totul era atît de diferit de viața cu care fusese obișnuită. Bietul Fred ! Toți îl iubeau. Se născuse cu darul de a cîștiga inimile oamenilor. Și asta mă face să-mi fie atît de nesuferit căpitanul Reid, că nu ținea la băiatul meu drag. Cred că e dovadă sigură că are inimă rea... Ah ! Sărmanul tău tată, Margaret, a ieșit din cameră. Nu poate îndura să se vorbească de Fred.

— Iar mie îmi place atît de mult să ascult despre el, mamă. Spune-mi tot ce vrei. Povestește-mi cum arăta cînd era mic.

— Știi, Margaret, nu trebuie să te superi, dar era cu mult mai drăguț ca tine. Îmi aduc aminte că, atunci cînd

te-am văzut prima oară în brațele lui Dixon, am spus : „Doamne, ce copilaș urît !“ Iar ea a spus : „Nu toți copiii sînt ca domnișorul Fred, fie binecuvîntat !“ Doamne, cît de bine îmi aduc aminte ! Pe vremea aceea puteam să-l țin în brațe pe Fred de dimineață pînă seara, iar pătuțul lui era lîngă al meu ; și acum, acum — oh, Margaret — nu știu unde mi-e băiatul, și uneori mă gîndesc că n-o să-l mai văd niciodată.

Margaret se așează pe un taburet, lîngă canapeaua mamei, și îi luă cu blîndețe mîna, mîngîind-o și sărutînd-o, ca să-i aline puțin durerea. Doamna Hale plîngea fără a se mai stăpîni. În cele din urmă, se așeză în capul oaselor, dreaptă și, întorcîndu-se spre fiica ei spuse, cu fața înlăcrimată toată, pe un ton aproape solemn :

— Margaret, dacă o să mă simt mai bine — dacă Dumnezeu îmi va îngădui să mă însănătoșesc, va fi numai dacă o să-l mai văd o dată pe fiul meu Frederick. Asta mi-ar descătușa toate izvoarele de sănătate pe care le mai am.

Tăcu un timp, căutînd parcă să-și adune puterile ca să mai spună ceva. Și urmă cu o voce sugrumată — tremurîndă din cauza unui gînd neobișnuit, care o stăpînea :

— Și, Margaret, dacă va fi să mor — dacă fac parte dintre cei ce nu mai au de trăit decît cîteva săptămîni — trebuie să-mi văd întîi copilul. Nu știu cum se poate face asta ; dar te însărcinez pe tine, Margaret, care nădăjduiești și tu să ai parte de alinare pe patul morții, să mi-l aduci lîngă mine, ca să-l pot binecuvînta. Nu poate fi primejdie dacă-l văd cinci minute. Oh, Margaret, lasă-mă să-l văd înainte de a muri !

Nimic în spusele mamei nu i se păru lui Margaret fără sens : nu căutăm sens sau logică în rugile pătimașe ale celor aflați pe patul de moarte ; și ne roade amintirea miilor de prilejuri nesocotite, cînd puteam îndeplini dorințele celor ce vor pleca în curînd de lîngă noi : și chiar de ne cer întreaga noastră fericire viitoare, le-o punem la picioare și renunțăm la ea. Dorința doamnei Hale era însă atît de firească, de dreaptă, de întemeiată și pentru unul și pentru celălalt, încît Margaret simți că, atît pentru Frederick, cît și pentru mama ei, n-ar trebui să pre-

gete din cauza primejdiilor posibile, ci să-i făgăduiască solemn că va face tot ce poate ca s-o îndeplinească. Ochii mari, larg deschiși și rugători o fixau întrebători, dar fără să clipească, deși buzele-i palide tremurau ca ale unui copil. Margaret se ridică încet și rămase în picioare în fața plăpîndei sale mame, care va putea astfel să-și dea seama că dorința îi va fi îndeplinită, doar văzînd fermitatea calmă de pe chipul fiicei.

— Mamă, am să scriu chiar în seara asta și am să-i comunic lui Frederick ce dorești. Sînt tot atît de încredințată că va veni imediat, pe cît sînt de faptul că trăiesc. Fii liniștită, mamă, o să-l vezi în măsura în care ceva în lumea asta poate fi făgăduit.

— O să-i scrii astă-seară ? Oh, Margaret ! Poșta pleacă la ora cinci — o să scrii pînă atunci, nu-i așa ? Mai am atît de puține ore de trăit — simt, draga mea, că n-o să mă mai fac bine, deși tatăl tău uneori mă convinge să sper ; o să scrii imediat, nu-i așa ? Vezi să plece cu poșta de la cinci ; căci altfel s-ar putea să nu-l mai văd.

— Dar, mamă, tata nu-i acasă.

— Tata nu-i acasă ! Și ce dacă ? Vrei să spui că nu mi-ar îndeplini această ultimă dorință, Margaret ? Știi bine că nici n-aș fi fost bolnavă — pe moarte — dacă nu m-ar fi luat de la Helstone, și nu m-ar fi adus în locul ăsta nesănătos, plin de fum și fără pic de soare.

— Oh, mamă ! exclamă Margaret.

— Da ; așa e, crede-mă. O știe și el ; a spus-o de mai multe ori. Ar face orice pentru mine ; nu poți gîndi că mi-ar refuza această ultimă dorință — rugăciune, dacă vrei. Și-apoi, Margaret, dorul nemărginit de a-l vedea pe Frederick stă între mine și Dumnezeu. Nu pot să mă rog, pînă nu mi se va îndeplini dorința ; crede-mă că nu pot. Nu pierde timpul, draga mea Margaret. Scrie-i chiar acum. Înseamnă că o să poată fi aici — în douăzeci și două de zile ! Va veni negreșit. Nici o funie, nici un lanț n-o să-l poată reține. Peste douăzeci și două de zile o să-mi văd băiatul.

Căzu iarăși pe spate, și cîtva timp nu băgă de seamă că Margaret stătea nemișcată, cu mîinile la ochi.

— Văd că nu scrii ! spuse în cele din urmă mama ei. Adu-mi atunci mie toc și hîrtie ; o să încerc să scriu singură.

Se ridică în capul oaselor, tremurînd toată de nerăbdare febrilă. Margaret îi luă mîna și o privi cu tristețe.

— Așteaptă doar pînă se întoarce tata. Să-l întrebăm pe el cum e mai bine să facem.

— Mi-ai făgăduit, Margaret, nici cu un sfert de oră în urmă — ai spus că o să vină.

— Și o să vină, mamă ; nu plînge, măicuță dragă. O să-i scriu chiar aici, acum — o să te uiți la mine cum scriu — și scrisoarea o să plece cu poșta de la ora cinci ; și, dacă tata crede că am făcut bine, o să-i scrie și el, cînd s-o întoarce — n-o să fie decît o zi întîrziere. Oh, mamă, nu mai plînge, că mi se rupe inima.

Dar doamna Hale nu-și mai putea stăpîni lacrimile ; îi curgeau fără oprire ; și, ca să spunem adevărul, nici nu încerca să și le stăpînească, ci mai degrabă rechema în gînd toate imaginile fericite din trecut și pe cele din viitorul probabil — închipuindu-și cum ea va zăcea moartă, iar fiul pe care tînjise să-l mai vadă o dată va plînge la căpătîiul ei, și ea n-o să mai știe — pînă cînd autocompătimirea o aduse într-o asemenea stare de epuizare, încît Margaret simțea că i se rupe inima. În cele din urmă doamna Hale se liniști și rămase urmărind-o cu nesaț pe fiica ei, care se apucase să scrie scrisoarea ; puse în ea întreaga rugăminte grabnică și stăruitoare a mamei ; o lipi iute, de teamă ca mama să nu ceară s-o vadă ; și apoi; la rugămintea doamnei Hale, ca nu cumva să intervină ceva, o duse ea însăși la poștă. Se întorcea acasă, cînd fu ajunsă din urmă de tatăl ei.

— Pe unde ai umblat, frumoasa mea ? o întrebă.

— La poștă — să duc o scrisoare ; o scrisoare pentru Frederick. Oh, tată, poate că n-am făcut bine : dar mama a fost copleșită de un dor atît de cumplit să-l vadă — a spus că s-ar face iarăși bine dacă l-ar vedea — și apoi a spus că trebuie să-l vadă înainte de a muri — nu pot să-ți spun cît a stăruit ! Am făcut rău ?

La început, domnul Hale nu răspunse nimic; apoi spuse:

— Ar fi trebuit să aştepţi pînă mă întorc. Margaret.

— Am încercat cît am putut s-o conving — şi după asta rămase tăcută.

— Nu ştiu, vorbi domnul Hale după o vreme. Ar trebui să-l vadă, dacă tînjeşte atît de mult; i-ar face mult mai bine decît toate doctoriile date de medic — şi, poate, s-ar restabili cu totul; dar mă tem că, pentru el, primejdia e foarte mare.

— După atîţia ani cîţi au trecut de la revolta de pe vas, tată?

— Da; fiindcă ocîrmuirea trebuie să-şi ia toate măsurile ca să pedepsească cu asprime abaterile împotriva autorităţii, mai cu seamă în marină, unde un ofiţer cu funcţie de comandă are nevoie de oameni care să ştie că întreaga autoritate a ţării îl sprijină la nevoie, îi adoptă cauza şi răzbună orice jignire ce i se aduce. Oh, nu le pasă cît de tirani sînt unii — pînă îi fac pe cei mai iuţi la mînie să-şi piardă cumpătul — sau, dacă li se găseşte mai tîrziu o scuză, ea nu e niciodată acceptată de la început; nu precupeţesc nici o cheltuială, trimit corăbii, colindă mările ca să-i prindă pe vinovaţi — trecerea anilor nu şterge amintirea greşelii făptuite — e socotită drept crimă proaspătă şi vie în registrele Amiralităţii, pînă va fi spălată cu sînge.

— Oh, tată, ce-am făcut! Şi părea un lucru atît de drept. Sînt convinsă că şi Frederick şi-ar asuma riscul.

— Ar face-o; ar trebui s-o facă! Nu, Margaret, mă bucur că s-a întîmplat aşa, deşi n-aş fi îndrăznit s-o fac singur. Sînt mulţumit că e aşa; eu aş fi şovăit atîta, pînă cînd ar fi fost prea tîrziu ca să mai ajute la ceva. Dragă Margaret, ai procedat cum e mai bine; iar sfîrşitul nu stă în puterile noastre.

Totul era foarte bine; dar după ce auzise de la tatăl ei cît de crîncen erau pedepsiţi cei ce se răzvrăteau, Margaret se înfioră, îngrozită. Dacă, rugîndu-l să vină acasă, l-a chemat să spele cu sîngele lui amintirea greşelii săvîrşite? Înţelese că neliniştea tatălui era mai profundă decît ultimele lui vorbe de încurajare. Îi luă braţul şi o porni, gînditoare şi obosită, spre casă.

CAPITOLUL XXVI

MAMĂ ȘI FIU

„Găsit-am locul sfînt de-odihnă
Tot neschimbat."

F. D. HEMANS

CÎND DOMNUL THORNTON ieșise în acea dimineață din casă, pasiunea lui respinsă aproape că-l orbise. Era tot atît de amețit ca și cînd Margaret, în loc să se poarte, să vorbească și să se miște ca o femeie gingașă, i-ar fi tras un pumn zdravăn ca o mahalagioaică voinică. Simțea cu adevărat suferință fizică — o durere de cap cumplită și inima îi bătea, bezmetică. Nu putea suporta zgomotul, lumina puternică și tumultul și mișcarea de pe străzi. Își spuse că e prostesc din partea lui să sufere atît; și totuși, pe moment, nu se putea gîndi la cauza suferinței sale și dacă era pe măsura urmărilor pricinuite. Ar fi fost o ușurare să se așeze și să plîngă pe un prag, ca orice copil ce țipă și zbiară, cu lacrimile curgîndu-i șiroaie, de cîte ori e lovit ori chinuit. Își spuse că o urăște pe Margaret, dar un simțămînt nedomolit, ascuțit, de iubire îi despica, asemenea fulgerului, starea lui sumbră, încărcată, chiar în timp ce i se iveau în minte vorbele învrăjbite. Găsea mîngîiere în faptul că îndrăgea suferința; și acest sentiment, după cum îi spusese și ei, nu se va schimba, oricît l-ar fi disprețuit sau dezaprobat ea, și cu oricîtă indiferență mîndră și suverană l-ar fi tratat. Nu-l putea face să se schimbe. O iubea și va continua s-o iubească; și o va înfrunta, atît pe ea, cît și cumplita durere ce-l chinuia.

Se opri o clipă, ca să-și limpezească și să-și întărească hotărîrea. Tocmai trecea un omnibuz — mergînd la țară; șoferul crezu că dorea să urce și opri lîngă trotuar. N-avea rost să își ceară scuze și să-i explice; așa încît se urcă și omnibuzul îl duse departe — trecu de rînduri

lungi de case, apoi de vile despărțite prin grădini cochete, pînă ajunse cu adevărat la țară, unde drumurile erau mărginite de garduri vii și, în cele din urmă, într-un tîrgușor. Acolo toată lumea se dădu jos ; la fel făcu și domnul Thornton și, cum ceilalți o porniră pe jos, se luă după ei. Ajunse pe o cîmpie, mergînd iute, căci mișcarea zorită îi alina gîndurile chinuitoare. Acum își putea aminti totul ; figura jalnică pe care probabil că o făcuse ; felul caraghios cum se dusese și făcuse exact lucrul pe care îl socotise mereu cel mai prostesc ; și se alesese cu urmările pe care, în momentele de bun simț, le prevăzuse cu exactitate pentru clipa cînd se va face astfel de rîs. Să fie oare cu adevărat vrăjit de ochii ei minunați, de gura delicată, ușor întredeschisă, care suspinase pe umărul lui nu mai departe decît cu o zi înainte ? Nu putea scăpa de amintirea ei, așa cum stătuse rezemată de pieptul lui ; a brațelor ei în jurul gîtului ; doar o dată — dar niciodată de acum înainte. Mintea lui prindea doar imaginile ei fugare ; dar nu o înțelegea pe de-a întregul. O dată o vedea atît de curajoasă, altă dată atît de sfioasă ; cînd tandră, cînd de o mîndrie arogantă, princiară. Și încercă să o revadă pe rînd, așa cum fusese de fiecare dată cînd o întîlnise, pentru a o putea uita. Și-o aminti în fiecare rochie, în fiecare dispoziție în care-o văzuse, și nu se hotăra care i se potrivea mai bine. În dimineața aceasta chiar, cît de minunată arătase — cu fulgere scăpărîndu-i în priviri deoarece el își închipuise că, întrucît împărțiseră primejdia cu o zi înainte, ținea cît de cît la el.

Dacă domnul Thornton se purtase ca un prost în cursul dimineții, cum se încredințase singur de cel puțin douăzeci de ori, nu dobîndi mai multă judecată după-amiază. Tot ceea ce cîștigă în schimbul plimbării de șase penny cu omnibuzul, a fost convingerea tot mai vie că nu mai existase și că nu va mai putea exista niciodată o fată ca Margaret ; că nu-l iubea și nu-l va iubi niciodată ; dar că ea — nu ! nimeni pe lume — nu-l va îm-

piedica vreodată s-o iubească. Așa că se întoarse în piața tîrgului, și se urcă în omnibuzul care-l duse înapoi la Milton.

Era tîrziu după-amiază cînd coborî lîngă depozitele fabricii. Locurile cunoscute îl readuseră la obiceiurile și la înlănțuirile obișnuite de idei. Știa cîte are de făcut — mai mult ca de obicei, datorită tulburărilor din ziua precedentă. Trebuia să-i întîlnească pe judecătorii de pace ; să încheie pregătirile, pe care doar le începuse în cursul dimineții, pentru a oferi condiții bune și siguranță lucrătorilor aduși din Irlanda ; să-i ferească de posibilitatea de a lua legătura cu muncitorii nemulțumiți din Milton. Și, mai ales, trebuia să se ducă acasă și să dea ochii cu maică-sa.

Doamna Thornton nu se mișcase toată ziua din sufragerie, așteptînd în orice clipă să sosească fiul ei și să-i comunice că domnișoara Hale accepta să se mărite cu el. Tresărise nu o dată la auzul unui zgomot brusc din casă ; ridicase cusătura scăpată din mînă și reîncepuse să înfigă acul cu sîrguință, deși ochelarii îi erau aburiți, iar mîna nesigură. Și ușa se deschisese de multe ori, ca să intre cine știe ce mesager cu vreun comision banal. Atunci, chipul încremenit își pierdea expresia înghețată, cenușie, iar trăsăturile se îmblînzeau cuprinse de o descurajare ce nu-i era obișnuită. Cu o sforțare, încetă să se mai gîndească la toate schimbările jalnice pe care le va aduce în viața ei căsătoria lui John ; își sili gîndurile să se îndrepte pe un făgaș gospodăresc. Tînăra pereche va avea nevoie de rufărie nouă ; și doamna Thornton ceru să i se aducă coșuri peste coșuri pline cu rufărie, și se apucă să le numere. Cele care-i aparțineau ei, marcate cu G.H.T. (George și Hannah Thornton) se amestecaseră cu cele ale fiului ei — cumpărate din banii lui și marcate cu inițialele lui. Unele dintre cele marcate cu G.H.T. erau din damasc olandez fin, așa cum se făcea pe vremuri ; acum nu mai găseai așa ceva. Doamna Thornton le cercetă îndelung — fuseseră mîndria ei cînd se măritase. Apoi, cu sprîncenele încruntate, cu buzele strînse, se apucă să

descoasă cu grijă literele G. și H. Merse pînă acolo încît căută firul roșu de marcat, ca să coasă noile inițiale; dar ața se terminase — și n-avea inima să trimită tocmai acum după ață. Așa încît rămase cu privirea în gol, și prin fața ochilor îi treceau tot felul de imagini, în care obiectul principal și unic era fiul ei — mîndria ei, proprietatea ei. Dar tot nu venea. Fără îndoială că se afla acum cu domnișoara Hale. Noua dragoste o înlocuia de pe primul loc, în inima lui. O durere profundă — o împunsătură de gelozie deșartă — o străpunse : nu știa dacă mai mult fizică sau sufletească ; dar o sili să se așeze. După o clipă era din nou în picioare, la fel de dreaptă ca totdeauna — și pentru prima oară în acea zi cu un surîs îndîrjit pe față, pregătită să vadă ușa deschizîndu-se și să-l întîmpine pe fericitul victorios, care n-o să afle niciodată ce durere și regret simțise ea la vestea căsătoriei lui. În toate acestea, nu prea mai aveau loc gînduri despre viitoarea ei noră, ca persoană aparte. Avea să fie soția lui John. A deveni stăpîna casei în locul doamnei Thornton, era doar una din nenumăratele urmări ale triumfului suprem : tot belșugul și bunăstarea din casă, toate pînzeturile luxoase și fine, onoarea, dragostea, supunerea, șirurile de prieteni, toate urmau să decurgă la fel de firesc ca și bijuteriile pe veșmintele unui rege, și să fie la fel de puțin luate în seamă. Să fii aleasa lui John — ar fi distins și o ajutoare de bucătăreasă de restul lumii. Iar domnișoara Hale nu era o partidă chiar atît de proastă. Dacă ar fi fost din Milton, domna Thornton ar fi privit-o chiar cu bunăvoință. Era atrăgătoare, și avea gust, și personalitate, și savoare. E adevărat că avea și grozav de multe prejudecăți și că nu știa o mulțime de lucruri ; dar era de așteptat, ținînd seama de educația primită în sud. Deodată îi veni în minte un gînd ciudat, și o comparație umilitoare îi apăru între Margaret și Fanny ; și se trezi răstindu-se la fiică-sa ; o jigni fără menajamente ; și apoi, ca un fel de ispășire, luă Comentariile lui Henry și încercă

să-şi concentreze atenţia asupra lor, în loc să continue cu verificarea feţelor de masă, ceea ce de obicei o umplea de mîndrie şi de plăcere.

În sfîrşit, pasul *lui!* Îl auzi în timp ce-şi închipuia că citeşte o propoziţie, deşi privirea îi trecea pe deasupra şi ar fi putut s-o repete cuvînt cu cuvînt din memorie; îl auzi intrînd în hol. Simţurile ei ascuţite îi puteau interpreta fiecare mişcare; acum era lîngă cuierul de pălării — acum chiar în faţa uşii. De ce se oprise? Doar se aştepta să audă ce era mai rău.

Îşi ţinu totuşi capul plecat deasupra cărţii; nu-şi ridică privirea. El se apropie de masă şi rămase acolo, nemişcat, aşteptînd-o să termine de citit pasajul în care părea absorbită. Cu un efort, doamna Thornton îşi ridică privirea.

— Ei, cum a fost, John?

El ştia ce însemnau aceste vorbe. Dar se oţelise. Grozav ar fi vrut să-i răspundă cu o glumă; era atît de amărît, încît nu i-ar fi fost greu, dar mama lui merita mai mult. Trecu în spatele ei, ca să nu-l poată vedea şi, ridicîndu-i puţin faţa împietrită, o sărută, murmurînd:

— Nimeni nu mă iubeşte — nimeni nu ţine la mine, în afară de dumneata, mamă.

Se întoarse apoi şi îşi rezemă capul de cămin, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi nedorite. Ea se ridică — dar se clătină, gata să cadă. Pentru prima oară în viaţă, această femeie dîrză se clătină. Îşi puse mîinile pe umerii fiului — era o femeie înaltă. Îl privi în faţă şi-l sili s-o privească, la rîndul lui.

— Dragostea de mamă e dată de Dumnezeu, John. E ceva trainic, ce nu piere. Dragostea unei fete e ca un nor de fum — se schimbă odată cu vîntul. Va să zică, nu te vrea, băiatul meu drag, nu-i aşa?

El scutură din cap:

— Nu sînt potrivit pentru ea, mamă; ştiam că nu sînt.

Printre dinţii strînşi, doamna Thornton lăsă să-i scape nişte vorbe. El nu le auzi; dar privirea ochilor ei le făcu

să sune ca un blestem — nu prin brutalitatea cuvintelor, ci prin intenția cumplită. Și totuși, inima ei tresălta fericită, la gîndul că era din nou al ei.

— Mamă, vorbi el repede, nu pot să aud nici un cuvînt împotriva ei. Cruță-mă — te rog, cruță-mă! Inima-mi mîhnită e foarte slabă ; — o iubesc încă ; o iubesc mai mult ca niciodată.

— Iar eu o urăsc, spuse doamna Thornton, cu voce joasă, șuierătoare. Am încercat să n-o urăsc, atunci cînd stătea între noi doi, pentru că — îmi spuneam — o să-l facă fericit ; și mi-aș fi dat și viața ca să se întîmple așa. Dar acum o urăsc, pentru că te-a făcut nefericit. Da, John, zadarnic îmi ascunzi durerea din inimă. Sînt mama ta, care te-a născut, și suferința ta mă doare cumplit ; și, dacă tu nu poți s-o urăști, eu pot.

— În felul ăsta, mamă, mă faci s-o iubesc și mai mult. Ești nedreaptă cu ea, așa că trebuie să îndrept balanța. Dar de ce vorbim despre dragoste și ură ? Nu-i pasă de mine, și asta e destul — chiar prea mult. Să nu mai pomenim niciodată acest subiect. E singurul lucru pe care-l poți face pentru mine. Hai să nu-i mai pomenim numele.

— Voi face ce vrei tu. Aș dori numai ca ea, împreună cu tot ce-o înconjoară, să se întoarcă de unde a venit.

John Thornton rămase nemișcat, cu ochii țintă la foc. Ochii uscați și întunecați ai mamei se umplură cu lacrimi, neobișnuite la ea, în timp ce-l privea ; dar părea la fel de calmă și neîndurătoare ca de obicei, cînd el îi vorbi iarăși :

— Au fost emise mandate de arestare împotriva a trei oameni, pentru uneltiri, mamă. Revolta de ieri a ajutat la înăbușirea grevei.

Și numele lui Margaret n-a mai fost pronunțat de doamna Thornton și de fiul ei. Începură iar să discute ca înainte — despre fapte, nu păreri, și, cu atît mai puțin, despre sentimente. Vocile și tonul le erau calme, reci ; cineva străin putea crede că n-a mai văzut o indiferență atît de glacială între rude atît de apropiate.

CAPITOLUL XXVII

FRUCTE

„Căci nici un lucru nu-i anapoda,
Cînd e făcut cinstit și cu temei."

Visul unei nopți de vară

DOMNUL THORNTON se cufundă pe dată în preocupările zilei următoare. Exista o ușoară cerere de produse finite; și, cum era chiar ramura lui industrială, profită de ocazie și încheie afaceri avantajoase. Se duse foarte punctual la întîlnirea cu colegii lui judecătorii — ajutîndu-i pe cît putea cu mult bun-simț și cu puterea de a întrevedea consecințele, luînd astfel hotărîri imediate. Oameni mai în vîrstă, trăiți mai mult pe la oraș, avînd averi mai mari — cu bani investiți în pămînturi, în timp ce ai lui nu erau decît capital circulant folosit în fabrică — se bizuiau totuși pe el cînd era vorba de judecată promptă, rapidă. Fusese singurul împuternicit să intre în legătură și să aranjeze cu poliția — să ia toate măsurile necesare. Și lui nici măcar nu-i păsa de considerația lor, cum nu-i păsa de adierea vîntului de vest, care de-abia mișca firul drept al fumului din hornurile înalte. Nu-și dădea seama de stima mută ce-l înconjura. Dacă n-ar fi fost așa, ar fi simțit-o ca un obstacol în înaintarea lui spre țelul propus. Dar, în situația creată, urmărea singur realizarea cît mai rapidă a țelului. Doar urechile mamei aflaseră, cu nesaț, de la nevestele judecătorilor și tuturor acelor oameni cu stare, ce părere bună avea domnul Cutare sau domnul Cutărică despre domnul Thornton; că, dacă n-ar fi fost el, lucrurile s-ar fi desfășurat cu totul altfel — de fapt, foarte prost.

Își rezolvă repede treburile din ziua aceea. Se părea că marea umilință suferită cu o zi înainte și orele fără rost ce se scurseseră de atunci îi împrăștiaseră toate negurile din minte. Își simțea forța și o savura din plin.

Aproape că-şi putea sfida inima. Dacă l-ar fi ştiut, ar fi putut fredona cîntecul morarului de pe rîul Dee :

„Nu-mi pasă de nimeni —
Şi nimănui de mine nu-i pasă."

I se aduseră dovezile împotriva lui Boucher şi a celorlalţi instigatori la răzmeriţă ; dovezile despre uneltirile celorlalţi trei căzură. Dar, neînduplecat, îi însărcină pe poliţişti să stea de veghe ; căci braţul legii trebuie să fie gata să lovească repede şi imparţial, de îndată ce o greşeală poate fi dovedită. Şi apoi părăsi încăperea tribunalului orăşenesc încinsă de căldură şi ieşi pe străzi, unde aerul părea mai curat, deşi era la fel de înăbuşitor. Şi deodată, păru să se-nmoaie ; era atît de lipsit de vlagă, încît nu-şi mai putea controla gîndurile — rătăceau toate spre ea, readucîndu-i în minte scena — nu cum îl respinsese şi îl refuzase în ajun, ci privirile ei, şi gesturile din ziua anterioară. Mergea, fără să-şi dea seama ce face, pe străzile înţesate de lume, împins ba într-o parte, ba în alta de oameni, dar nu-i vedea — bolnav, tînjind după acea jumătate de oră — acel singur răstimp atît de scurt, cînd Margaret se agăţase de gîtul lui şi inima îi bătuse lîngă a lui — oh, de-ar mai trăi o dată clipele acelea !

— Ia te uită, domnul Thornton ! Treci pe lîngă mine fără să mă vezi ? Şi cum se mai simte doamna Thornton ? Frumoasă vreme ! Să ştii că nouă, doctorilor, nu ne place !

— Scuză-mă, domnule doctor Donaldson. Crede-mă că nu te-am văzut. Mama e foarte bine, mulţumesc. Da, e o zi frumoasă şi, nădăjduiesc, bună pentru seceriş. Dacă recolta e bună, şi comerţul va înflori la anul, oricum aţi gîndi voi, doctorii.

— Da, da. Fiecare cu ale lui. Cînd vremea e rea pentru voi şi timpurile sînt proaste, pentru mine sînt bune. Cînd negoţul merge prost, sănătatea se şubrezeşte şi încep să moară mai mulţi oameni în Milton decît vă daţi seama.

— Nu şi în ceea ce mă priveşte pe mine, domnule doctor. Sînt făcut din fier. Veştile cele mai proaste pe care le-am primit cînd eram datornic vîndut nu mi-au

accelerat niciodată pulsul. Greva asta, care mă afectează mai mult ca pe oricine din Milton — mai mult chiar decît pe Hamper — nu-mi taie pofta de mîncare. Trebuie să-ți cauți pacienți în altă parte, domnule doctor.

— Fiindcă veni vorba, mi-ai recomandat o pacientă bună, biata de ea! De fapt, dacă e să vorbim deschis, am convingerea că doamna Hale — știi, doamna aceea din Crampton — nu mai are multe săptămîni de trăit. N-am sperat vreodată că o să se vindece, cum cred că ți-am și spus; dar am văzut-o astăzi, și cred că n-o s-o mai ducă mult.

Domnul Thornton rămase tăcut. Și o clipă, îi bătu mai repede pulsul regulat cu care se lăudase.

— Pot să fac ceva, domnule doctor? întrebă el, cu glas schimbat. Știi — adică ți-ai dat seama că n-o duc prea bine cu banii; aș putea să contribui în vreun fel, să-i trimit ceva bun, care să-i placă?

— Nu, replică doctorul, clătinînd din cap. Știu că poftește niște fructe — parcă ar vrea să-și stingă setea din ea; dar perele de pe-aici sînt foarte bune, și se găsesc destule în piață.

— Te rog să-mi spui dacă va fi nevoie de ceva, stărui domnul Thornton. Mă bizui pe dumneata.

— Oh! Nu te teme! N-o să-ți cruț punga — știu că e destul de mare. Mi-ar plăcea să-mi dai mînă liberă pentru toți pacienții mei și pentru toate nevoile lor.

Domnul Thornton nu era mărinimos, în general — nici filantrop universal; puțini ar fi crezut chiar că e în stare de o afecțiune puternică. Dar se duse la prima prăvălie cu fructe din Milton și alese ciorchinii de struguri negri cu pielița cea mai delicată și piersicile cele mai zemoase. După ce fructele fură așezate într-un coșuleț, vînzătorul aștepta răspuns la întrebarea:

— Unde să le trimitem, domnule? (Nici un răspuns.) La fabrica Marlborough, domnule?

— Nu! spuse domnul Thornton. Dă-mi mie coșulețul — o să-l duc eu.

Dar nu putu să-l ducă decît ținîndu-l cu amîndouă mîinile, și avea de trecut prin partea cea mai aglomerată

a orașului, acolo unde își făceau tîrguielile femeile. Multe tinere pe care le cunoștea se întoarseră să se uite după el, zicîndu-și că era lucru ciudat să care singur coșulețul, ca un vînzător sau comisionar.

Și în vremea asta el reflecta : „Gîndul la ea nu mă va împiedica să fac ceea ce cred de cuviință. Vreau să-i duc fructele astea bietei doamne Hale, pentru că așa se cuvine. N-are de ce să mă disprețuiască pentru că fac ce-mi place. Ar fi de-a dreptul caraghios ca, de teama unei fete trufașe, să nu mă port amabil cu o ființă care-mi este simpatică ! O fac pentru domnul Hale ; o fac, în ciuda ei."

Mergea cu un pas mai grăbit ca de obicei, astfel încît ajunse repede în Crampton. Urcă treptele cîte două și intră în salon, înainte ca Dixon să-l fi putut anunța — cu obrajii încinși, cu ochii strălucindu-i de zel și bunăvoință. Doamna Hale zăcea pe canapea, toropită de fierbințeală. Domnul Hale citea ceva cu glas tare. Margaret cosea stînd pe un taburet lîngă maică-sa. Dacă inima lui nu se tulbură la această întîlnire, a ei începu să bată mai repede. Dar el nu o băgă în seamă — de-abia îl observă pe domnul Hale ; se duse drept spre doamna Hale, cu coșulețul în mînă, și îi spuse, pe un ton umil și blînd, atît de mișcător cînd e folosit de un bărbat voinic și sănătos în prezența unui bolnav plăpînd :

— L-am întîlnit pe doctorul Donaldson, doamnă, și mi-a spus că v-ar face bine niște fructe, și mi-am luat libertatea — o mare libertate — de a vă aduce cîteva care mi s-au părut mai frumoase.

Doamna Hale rămase nespus de surprinsă ; și mai ales nespus de încîntată, dintr-o dată nerăbdătoare și dornică să guste din ele. Domnul Hale, în cuvinte puține, își exprimă toată recunoștința.

— Adu un castron, Margaret, un coșuleț, orice.

Margaret stătea în picioare lîngă masă, temîndu-se parcă să facă o mișcare sau un zgomot, ca să nu atragă atenția domnului Thornton asupra prezenței ei în odaie. Se gîndi ce cumplit ar fi pentru amîndoi dacă s-ar ciocni unul de altul ; și își închipui că el n-o văzuse, în graba lui, întrucît șezuse la început pe un taburet mic, iar

acum stătea în spatele tatălui ei. Ca și cînd el nu ar fi fost tot timpul conștient de prezența ei, deși n-o privise măcar o dată !

— Trebuie să plec, spuse el, nu pot rămîne. Vă rog să mă iertați pentru această libertate pe care mi-am luat-o — lipsa mea de maniere — felul meu cam precipitat — dar voi încerca să mă port mai manierat data viitoare. Îmi veți îngădui, sper, să mai aduc și alte fructe, dacă văd vreunele frumoase. Bună ziua, domnule Hale. La revedere, doamnă.

Plecase. Nici un cuvînt, nici o privire pentru Margaret. Credea că nici n-o văzuse. Se duse tăcută să aducă o farfurie, și apucă fructele cu grijă, cu vîrful degetelor ei delicate și subțiri. Drăguț din partea lui că le adusese ; și încă după ziua de ieri !

— Oh ! ce delicioși sînt strugurii, spuse doamna Hale cu glas slab. Ce amabil din partea lui că s-a gîndit la mine ! Margaret dragă, gustă puțin din strugurii ăștia ! N-a fost frumos din partea lui ?

— Ba da ! spuse Margaret, pierdută în gînduri.

— Margaret, vorbi doamna Hale pe un ton certăreț, nu-ți place nimic din tot ce face domnul Thornton. N-am mai văzut pe cineva atît de nedreptățit.

Domnul Hale îi curățase soției sale o piersică ; și, tăindu-și o bucățică pentru sine, spuse :

— Dacă aș fi avut vreo prejudecată împotriva lui, fructele acestea delicioase pe care ni le-a dăruit ar fi risipit-o. N-am mai gustat fructe ca astea — nu ! chiar în Hampshire — de cînd eram copil, deși cred că atunci cînd ești copil îți plac orice fructe. Țin minte că mîncam pînă și porumbe, și mere pădurețe ! Îți amintești, Margaret, de tufișurile încîlcite de coacăze din colțul dinspre apus al grădinii de acasă ?

Cum să nu-și amintească ? Oare uitase măcar o singură scrijelitură de pe vechiul zid de piatră, lichenii cenușii ori gălbui ce se desenau pe el ca o hartă, sau pălăria-cucului ce creștea în crăpături ? Întîmplările din ultimele zile o zguduiseră ; acum nu mai trăia decît printr-o încordare a întregii ei puteri de rezistență ; vorbele spuse într-o doară de tatăl ei, atingînd amintirea

acelor vremuri fără griji, o făcură să tresară și, scăpînd cusătura jos, ieși grabnic din cameră și se duse în cămăruța ei. Dar de-abia lăsă să-i scape un suspin sugrumat, că simți în odaie prezența lui Dixon, care stătea și căută ceva în sertare.

— Vai de mine, domnișoară! Cum m-ați speriat! Doamna nu se simte rău, nu-i așa? S-a întîmplat ceva?

— Nu, nimic. Sînt o proastă, Dixon, și vreau un pahar cu apă. Dar ce cauți? În sertarul acela îmi țin voalurile de muselină.

Dixon nu spuse nimic, dar continuă să scotocească. Mireasma de levănțică se răspîndi în toată camera.

În cele din urmă, Dixon găsi ceea ce căuta; dar ce anume era, Margaret nu putea zări. Apoi, întorcîndu-se cu fața la ea, Dixon spuse:

— Nu voiam să-ți zic ce caut, că ai și așa destule pe cap, și știu că o să începi să te frămînți. Voiam să nu-ți spun pînă diseară, poate, sau cam pe-atunci.

— Dar ce s-a întîmplat? Te rog, Dixon, nu mă mai ține pe jăratic.

— Fata aia pe care te tot duci s-o vezi — vreau să spun Higgins.

— Ce-i cu ea?

— Păi, s-a prăpădit azi-dimineață, și sora ei e aici — a venit să ceară un lucru tare ciudat. Zice că fata care a murit ținea morțiș să fie îngropată în ceva de-al dumitale, așa că sora ei a venit să ceară ceva — și căutam și eu o bonetă de noapte din alea nu prea noi, să-i dau.

— Oh! lasă-mă să-i găsesc eu una, vorbi Margaret, printre lacrimi. Biata Bessy! Nu mă gîndeam că n-o s-o mai văd vreodată.

— Ei, și-ar mai fi ceva. Soră-sa zice să te întreb dacă n-ai vrea să vii s-o vezi.

— Dar a murit! exclamă Margaret, pălind ușor. N-am văzut niciodată un mort. Nu! Mai bine nu.

— Nici nu te-aș fi întrebat, dacă n-ai fi intrat tocmai acu'. I-am spus că n-o să te duci.

— O să cobor să vorbesc cu ea, se grăbi să spună Margaret, de teamă ca nu cumva felul de a fi cam bățos al lui Dixon să o rănească pe biata fată.

Așa că luă boneta și coborî în bucătărie. Mary avea fața umflată de plîns, și cînd o văzu pe Margaret, izbucni din nou.

— Oh, don'șoară ținea atîta, ținea atîta la 'mneavoastră !

Și trecu multă vreme pînă cînd Margaret putu să scoată și altceva de la ea. În cele din urmă, compătimirea ei și dojenile lui Dixon o ajutară să le spună cîte ceva. Nicholas Higgins plecase dimineața de acasă, lăsînd-o pe Bessy într-o stare care nu era mai rea ca în ajun. Dar, după o oră, i se făcuse rău ; o vecină alergă la slujbă după Mary, dar nu știau unde să-l găsească pe tatăl ei ; Mary sosise acasă cu cîteva clipe înainte ca biata Bessy să-și dea sufletul.

— Acu' o zi sau două m-a rugat s-o îmbrac în vreun lucru de-al 'mneavoastră, cînd o fi s-o băgăm în mormînt. Tot timpu', numa' de 'mneavoastră vorbea. Zicea că sînteți o adevărată comoară. Grozav mai ținea la 'mneavoastră. Ultimele ei cuvinte au fost : „Spune-i că am iubit-o și am prețuit-o ; și nu-l lăsa pe tata să bea". Să veniți s-o vedeți, don'șoară. I-ar fi plăcut să știe că o să veniți.

Margaret șovăi puțin, amînînd răspunsul.

— Da, poate că așa o să fac. Da, o să vin. O să vin înainte de ceai. Dar tatăl tău unde e, Mary ?

Mary clătină din cap și se ridică să plece.

— Don'șoară Hale, spuse Dixon cu glas scăzut, ce rost are să te duci s-o vezi pe biata fată ? N-aș avea nimic împotrivă, dacă i-ar face cît de cît bine ; și m-aș duce și eu, dacă asta ar mulțumi-o. Știi, oamenii de rînd nu socot că în felul ăsta îi cinstești pe cei răposați. Ascultă-aici, se întoarse ea brusc spre Mary, o să vin eu s-o văd pe soră-ta. Domnișoara Hale e ocupată și nu poate veni, că altfel ar fi făcut-o.

Fata îi aruncă lui Margaret o uitătură jalnică. Era foarte frumos dacă venea Dixon, dar nu era același lucru pentru Mary, care cît trăise Bessy o pizmuise chiar uneori pentru marea ei prietenie cu tînăra domnișoară Hale.

— Nu, Dixon! vorbi Margaret cu hotărîre. O să mă duc eu. Mary, să mă aștepți după-amiază.

Și, de teamă să nu se răzgîndească, ieși din încăpere, ca să nu-i vină cumva ideea să-și schimbe hotărîrea.

CAPITOLUL XXVIII

MÎNGÎIERE LA NECAZ

„Prin suferință te înalți! — Deși viața
Ți-e încercată de nespuse chinuri grele;
Te bucură! Curînd îți vei întoarce fața
Spre Christ, și-n pace vei uita de rele."

KOSEGARTEN

„In fericire ne simțim prea tari să cerem alinare.
Dar suferința cînd ne-ncearcă, strigăm după-ndurare."

ELIZABETH BARRETT BROWNING

DUPĂ-AMIAZĂ, MARGARET porni grăbită spre locuința lui Higgins. Mary pîndea să vadă dacă va veni, cu o expresie neîncrezătoare pe față. Ca s-o liniștească, Margaret îi zîmbi. Intrară în casă, o porniră pe scară în sus, și se pomeniră în prezența tăcută a moartei. În clipa aceea, Margaret simți că făcuse bine venind. Pe chipul ei, de obicei atît de chinuit de durere, atît de frămîntat de gînduri, se așternuse acum zîmbetul ușor și blînd al odihnei veșnice. Ochii lui Margaret se umplură cu lacrimi, dar în suflet i se pogorî pacea. Va să zică, aceasta era moartea! Părea mai liniștită decît viața. Îi veniră în minte toate citatele frumoase din Biblie: „Își găsiră odihna din truda lor". „Cei osteniți se odihnesc". „Ne-a dăruit somnul de veci".

Încet, încet Margaret se îndepărtă de pat. Mary suspina, smerită, într-un colț. Coborîră scările fără un cuvînt.

Cu mîna sprijinită pe tăblia mesei, Nicholas Higgins stătea în mijlocul odăii, cu ochii plini de spaimă, căci trecînd prin curte auzise cumplita veste. Ochii îi erau uscați, neîndurători ; căuta să se obișnuiască cu gîndul că Bessy murise ; încerca să înțeleagă că ființa ei plecase de acolo. Fusese, biata de ea, bolnavă, pe moarte, atîta vreme, încît el începuse să creadă că n-o să mai moară ; că o să „răzbească".

Margaret simți că n-avea ce să caute acolo ; ea acceptase ideea morții, cu care el, tatăl, de-abia acum încerca să se deprindă. Se oprise o clipă pe scara abruptă, în momentul cînd îl văzuse ; dar căuta acum să se strecoare, pe lîngă privirea lui absentă, și să-l lase singur cu nefericirea din casa lui.

Mary se așează pe primul scaun de care dădu și, punîndu-și șorțul în cap, izbucni în plîns.

Zgomotul păru să-l trezească pe Higgins. Brusc, o apucă pe Margaret de braț și o ținu astfel pînă reuși să-și găsească cuvintele. Părea să aibă gîtul uscat, căci cuvintele ieșeau răgușite, sugrumate, hîrșîite :

— Erai cu ea ? Ai văzut-o murind ?

— Nu ! răspunse Margaret, rămînînd liniștită, plină de răbdare, acum că fusese observată.

Trecu destulă vreme pînă cînd bătrînul vorbi din nou, dar fără să-i dea drumul brațului.

— Toți oamenii trebuie să moară, spuse el în cele din urmă, cu un ciudat soi de gravitate, care o făcu la început pe Margaret să creadă că băuse — nu destul pentru a se îmbăta, dar îndeajuns ca să aibă mintea buimacă. Da' era atît de tînără !

Și iar păru să chibzuiască la ceea ce se întîmplase, fără să se uite la Margaret, deși o ținea strîns. Deodată își ridică ochii spre ea, cu o privire întrebătoare, cercetătoare :

— Ești încredințată, nu există nici o îndoială că-i moartă — și nu doar un leșin acolo ? — a mai avut d-astea, nu o dată.

— E moartă, spuse Margaret.

Nu-i era teamă să stea de vorbă cu el, deși o durea brațul de tare ce-o strîngea și prin ochii-i pustiiți treceau sclipiri de nebunie.

— E moartă ! repetă ea.

Continua s-o privească cercetător, dar în timp ce-o privea, expresia păru să i se șteargă din ochi. Dădu brusc drumul brațului și, prăbușindu-se peste masă de se cutremurară toate lucrurile din cameră, începu să geamă sălbatic. Mary se îndreptă tremurînd spre el.

— Șterge-o de-aici ! — șterge-o ! strigă el, lovind-o orbește, fără pic de milă. Ce-mi pasă de tine ?

Margaret luă mîna fetei și i-o ținu cu blîndețe într-ale ei. Higgins își smulgea părul din cap, se izbea cu fruntea de lemnul tare, apoi rămase nemișcat, stors de vlagă și buimăcit. Margaret și cu Mary nu se mișcară însă din loc. Mary tremura din cap pînă-n picioare.

În cele din urmă — după un sfert de oră sau, poate, după o oră — Higgins se ridică în picioare. Avea ochii roșii și umflați, și părea să fi uitat că se mai afla cineva prin preajmă ; se încruntă la ele cînd le văzu. Se scutură cu greutate, le mai aruncă o privire ursuză și, fără să spună nimic, se îndreptă spre ușă.

— Oh, tată, tată ! se repezi Mary, agățîndu-se de brațul lui — nu în seara asta ! În orice seară vrei, da' nu în seara asta. Oh, ce mă fac ? Se duce iar să bea ! Tată, nu te las ! N-ai decît să dai în mine, da' nu te las ! Ultimu' lucru pe care mi l-a zis a fost să te țin departe de băutură.

Cît despre Margaret, stătea în dreptul ușii, tăcută dar poruncitoare. O privi sfidător.

— Asta-i casa mea. Dă-te, fată, la o parte din drum, dacă nu vrei să te dau eu la o parte !

Pe Mary o împinse cît colo ; și părea pe punctul de a lovi și în Margaret. Dar ea nu făcu nici o mișcare — nu-și întoarse ochii adînci și gravi. Higgins se holbă la ea, cu o înverșunare mohorîtă. Dacă Margaret și-ar fi mișcat vreo mînă sau vreun picior, ar fi azvîrlit-o deoparte cu o violență mai mare chiar decît pe fiica lui, care acum sîngera, căci se lovise de un scaun cînd căzuse.

— Ce te uiți la mine în felu' ăsta ? întrebă el în cele din urmă, intimidat oarecum de calmul ei sever. Dacă-ți închipui c-o să mă-mpiedici să fac ce vreau, numa' fiindcă te avea ea la inimă — și asta chiar în casa mea, unde nu te-am chemat, te înșeli ! E tare greu pentru un om să nu se ducă să-și caute singura mîngîiere care i-a mai rămas.

Margaret își dădu seama că el îi recunoștea puterea. Ce putea să facă ? Higgins se așezase pe un scaun, lîngă ușă ; pe jumătate înfrînt, pe jumătate supărat : avînd de gînd să plece de îndată ce ea își va părăsi poziția, dar nevrînd să folosească față de ea violența cu care o amenințase cu mai puțin de cinci minute înainte. Margaret îi puse o mînă pe braț.

— Vino cu mine, spuse ea. Vino s-o vezi.

Îi vorbise pe un ton coborît, solemn ; dar nu era în el nici teamă, nici îndoială că s-ar putea să nu i se supună. Bătrînul se ridică posomorît ; șovăi, cu o nehotărîre încăpățînată pe chip. Margaret îl aștepta ; aștepta, liniștită și răbdătoare, clipa cînd el se va hotărî să se clintească. O lăsă să-l aștepte ; dar, în cele din urmă, se îndreptă spre scară.

Împreună, stătură lîngă moartă.

— Ultimele cuvinte pe care i le-a spus lui Mary au fost : „Nu-l lăsa pe tata să bea".

— N-o mai poate supăra acu' murmură el. Nimic n-o mai poate supăra acu'. Apoi, ridicîndu-și vocea pînă la o tînguire jalnică, urmă : Putem să ne certăm, și să ne ciondănim — putem să ne-mpăcăm și să fim prieteni — putem să răbdăm de foame pînă om ajunge numa' piele și os — și nimic din durerea noastră n-o s-o mai atingă vreodată. A avut partea ei din toate astea. Cu munca grea de la-nceput și cu boala de la sfîrșit, a dus o viață de cîine. Și a murit fără să aibă nici o bucurie la viața ei ! Nu, fată, orice-ar fi zis ea, acu' tot nu mai are de unde să afle, așa c-o să iau o înghițitură de băutură, ca să mă-ntăresc și să pot îndura suferința.

— Nu, spuse Margaret, care, văzîndu-l mai potolit, vorbea și ea mai domol. Nu o să te duci. Chiar dacă viața ei a fost așa cum ai spus, cel puțin nu se temea de moarte, ca alții.

El clătină din cap, privind pieziș către Margaret. Chipul palid și supt o izbi în mod dureros.

— Ești tare ostenit. Unde ai fost toată ziua — nu la lucru?

— Firește că nu la lucru, spuse el, și rîse scurt, batjocoritor. Nu unde numești dumneata lucru. Am fost la comitet, unde mi s-a făcut lehamite tot încercînd să le bag în cap proștilor oleacă de judecată. De dimineață, înainte de șapte, m-am dus pe la nevasta lui Boucher. Ședea în pat, da' tuna și fulgera să afle unde-i bruta aia nătîngă de bărbat-su, de parcă eu trebuie să am grijă de el — de parcă s-ar lua el după mine. Prostu' naibii, care și-a băgat ciubotele în toate planurile noastre! Și-apoi am umblat, de mi s-au umflat picioarele, după oameni care nu vor să fie văzuți, acu' că legea e-mpotriva noastră. Și mai aveam și-o durere-n inimă, care-i mai rea ca durerea de picioare; și dac-am întîlnit un prieten care a zis că vrea să mă cinstească, n-aveam de un' să știu că ea-i pe moarte. Bess, fetițo, nu-i așa că mă crezi, nu-i așa? gemu întorcîndu-se spre bietul trup cu o rugăminte sălbatică.

— Sînt sigură, spuse Margaret, sînt sigură că nu știai: s-a întîmplat pe neașteptate. Dar, vezi dumneata, acum o să fie altfel; acum știi; o vezi zăcînd acolo; ai aflat ce-a spus cu ultima ei suflare. N-o să te duci să bei, nu-i așa?

Nici un răspuns. De fapt, unde putea găsi el alinare?

— Vino la noi acasă, grăi Margaret în cele din urmă cutezătoare, dar speriindu-se de propria ei propunere, chiar în timp ce-o făcea. O să-ți ofer măcar puțină mîncare, de care cred că ai mare nevoie.

— Tatăl dumitale e preot? întrebă Higgins, de parcă i-ar fi venit deodată o idee.

— A fost, răspunse scurt Margaret.

— Ei, o să vin să beau un ceai cu el, dacă tot m-ai poftit. Îs o mulțime de lucruri pe care țineam să le discut cu un preot, și nu cred că are însemnătate dacă mai predică sau nu.

Margaret nu prea știa ce să facă; în nici un caz nu era vorba să ia un ceai împreună cu tatăl ei, care habar

n-avea că-i aduce un oaspete — iar mama era atît de bolnavă, și totuși, dacă ar da acum înapoi, ar fi cu mult mai rău — l-ar împinge de-a dreptul în cîrciumă. Se gîndi că dacă l-ar aduce acasă la ea, ar fi un pas atît de mare, încît ar putea aștepta ca întîmplarea s-o ajute mai departe.

— Adio, fetițo ! Pînă la urmă, ne despărțim ! Da' ai fost o binecuvîntare pentru taică-tău, de cînd te-ai născut. Binecuvîntate fie-ți buzele albe, fato — acu văd că zîmbești ! Și îs bucuros că te mai văz o dată cum zîmbești, deși am rămas singur și părăsit pentru totdeauna.

Se aplecă și o sărută cu dragoste ; îi acoperi fața și se întoarse, urmînd-o pe Margaret. Ea coborîse scările în grabă, ca să-i spună lui Mary cum se aranjaseră lucrurile ; să-i spună că fusese singurul mijloc cu care îl îndepărtase de cîrciumă ; și s-o roage pe Mary să vină și ea, căci o durea inima s-o lase singură pe biata fată. Dar Mary o lămuri că aștepta cîteva prietene de prin vecini, care or să stea puțin cu ea ; să n-aibă nici o grijă în ce-o privește ; cît despre tatăl ei...

Dar Higgins era acum lîngă ele, așa că nu putu să spună mai multe. Alungase tulburarea, ca și cum i-ar fi fost rușine că și-o manifestase vreodată ; ba chiar căpătase un soi de veselie amară.

— Mă duc să beau un ceai cu tatăl ei, fato !

Dar își trase șapca pe ochi cînd ieși în stradă și nu privi nici în dreapta, nici în stînga, în timp ce mergea alături de Margaret, de teamă să nu-l cuprindă jalea la vorbele, și mai ales la privirile compătimitoare ale vecinilor. Astfel încît merseră amîndoi în tăcere.

Pe cînd se apropiau de strada unde știa că stă ea, aruncă o privire la hainele, la mîinile și la ghetele sale, și mormăi :

— Poate că trebuia întîi să mă spăl nițel, nu ?

Firește că n-ar fi fost rău, dar Margaret îl încredință că va intra așa, și i se va aduce apoi săpun și prosop : ar fi fost nenorocită să-l lase să plece tocmai acum.

În timp ce el o urma pe slujnică în lungul coridorului și prin bucătărie, călcînd cu grijă pe desenele mai în-

chise la culoare de pe pardoseală, astfel ca urmele murdare lăsate de ghetele lui să treacă neobservate, Margaret fugi pe scări în sus. Dădu peste Dixon pe palier.

— Cum se simte mama ? Unde e tata ?

Doamna era obosită şi se retrăsese în odaia ei. Ar fi vrut să se bage în pat, dar Dixon o convinsese să se întindă pe canapea, şi să i se aducă ceaiul acolo ; era mai bine decît să-şi piardă răbdarea stînd prea mult în pat.

Foarte bine. Dar unde era domnul Hale ? În salon. Margaret se repezi în salon cu răsuflarea tăiată, de povestirea pe care trebuia să i-o spună în grabă. Firește, i-o povesti incomplet ; şi tatăl ei rămase „uluit" la gîndul că un ţesător beat îl aştepta în biroul lui tihnit, că trebuie să-şi ia ceaiul împreună cu el şi că Margaret pleda, îngrijorată, cauza lui. Blajinul şi binevoitorul domn Hale ar fi fost gata să-l mîngîie, în durerea lui, dar din păcate Margaret stăruise cel mai mult asupra împrejurării că băuse şi că îl adusese acasă la ei în disperare de oauză, doar ca să-l silească astfel să nu se ducă la cîrciumă. Ceea ce-i povestise, toate faptele la rînd, sunaseră foarte firesc în gura ei, dar numai la sfîrşit îşi dădu seama ce impresie îşi făcuse tatăl, după expresia dezgustată de pe chipul lui.

— Oh, tată ! omul nu se poate să nu-ţi placă — dacă nu eşti pornit împotriva lui.

— Dar, Margaret, să aduci în casă un beţiv — iar mama ta e atît de bolnavă !

Dintr-o dată, Margaret se simţi descurajată.

— Îmi pare rău, tată. E foarte liniştit — nu e cherchelit deloc. E-adevărat, la început s-a purtat cam ciudat, dar se poate să fi fost şocul pricinuit de moartea lui Bessy.

Ochii lui Margaret se umplură de lacrimi. Domnul Hale îi luă în mîini faţa dulce, implorătoare, şi o sărută pe frunte.

— Foarte bine, draga mea. Mă duc să-l liniştesc cît pot, iar tu vezi ce face mama. Dacă o să poţi veni apoi şi tu în birou, o să-mi pară bine.

— Oh, da — mulțumesc, tată.

Dar, în timp ce domnul Hale dădea să iasă din cameră, alergă spre el :

— Tată, nu trebuie să te miri de ceea ce spune : e un — vreau să spun că nu cred prea mult în ceea ce credem noi.

„Oh, Doamne ! un țesător și beat, și necredincios !" se gîndi domnul Hale, îngrozit. Dar lui Margaret îi spuse doar :

— Dacă mama doarme, să vii imediat.

Margaret se duse în camera mamei, care se trezi din moțăială și o întrebă :

— Margaret, cînd i-ai scris lui Frederick ? Ieri sau alaltăieri ?

— Ieri, mamă.

— Ieri, și scrisoarea ta a plecat ?

— Da. Am dus-o singură la poștă.

— Oh, Margaret, mi-e atît de teamă ! Dacă va fi recunoscut cînd va veni ? Dacă va fi arestat ? Dacă va fi pedepsit, după atîția ani cîți s-a ascuns și a trăit în siguranță ? Cum aștipesc, încep să visez tot timpul că e prins și judecat.

— Oh, mamă, nu-ți fie teamă. Firește că există și un risc ; dar vom micșora pe cît vom putea această posibilitate. Și e atît de mic ! Da, dacă am fi fost în Helstone, riscul ar fi fost de douăzeci — de o sută de ori mai mare. Acolo toți și-ar fi amintit de el ; și, dacă s-ar fi aflat că avem un străin în casă, toți ar fi ghicit că e vorba de Frederick ; pe cînd aici, nimeni nu ne cunoaște și nu se gîndește la noi atît de mult încît să pîndească ce facem. Dixon o să păzească ușa ca un balaur — nu-i așa, Dixon ? — cît timp va fi el aici.

— Nu cred că e cineva atît de șmecher încît să treacă de mine ! spuse Dixon, rînjind la acest gînd. Și-apoi, n-are de ce să iasă afară, decît cînd e întuneric, bietul băiat !

— Bietul băiat, repetă doamna Hale. Dar poate că ar fi fost mai bine să nu-i fi scris. Dacă ai scrie din nou, Margaret, ar fi prea tîrziu ca să-l poți opri ?

— Mi-e teamă că da, mamă, spuse Margaret, amintindu-și de stăruința cu care îl implorase să vină de îndată, dacă mai vroia să-și găsească mama în viață.

— Nu-mi plac lucrurile astea făcute în mare grabă, spuse doamna Hale.

Margaret rămase tăcută.

— Lăsați, doamnă, vorbi Dixon, cu o veselie autoritară, știți bine că tînjiți să-l vedeți pe domnișorul Frederick, mai mult decît orice pe lume. Și-mi pare bine că domnișoara Margaret i-a scris pe loc, fără să mai șovăie. Aș fi făcut-o chiar eu. Și să fiți încredințată c-o să-l ascundem bine. Dar Martha poate că nu s-ar da de ceasul morții ca să-l scape la nevoie ; și zic că poate ar trebui să se ducă să-și vadă mama în vremea asta. A zis de cîteva ori că ar vrea să se ducă, mai ales că maică-sa a avut un atac de inimă între timp ; dar nu-i venea să ceară voie. Ei, și-acum o să am eu grijă să plece, de îndată ce aflăm cînd vine, Dumnezeu să-l binecuvinteze ! Așa că beți-vă ceaiul în tihnă, doamnă, și aveți încredere în mine.

Doamna Hale avea mai multă încredere în Dixon decît în Margaret. Vorbele lui Dixon o potoliră pe moment. Margaret turnă ceaiul în liniște, încercînd să spună ceva agreabil ; dar gîndurile nu o ascultau. Cu cît se străduia mai mult să găsească ceva — orice, în afară de primejdia ce-l pîndea pe Frederick — cu atît imaginația i se agăța mai tare de această idee. Mama ei pălăvrăgea cu Dixon și părea să fi uitat cu totul posibilitatea ca Frederick să fie judecat și condamnat — să fi uitat cu totul că, dacă-l pîndea acum primejdia, asta se datora dorinței ei, chiar dacă scrisoarea o scrisese Margaret. Mama ei făcea parte dintre cei care emit tot felul de grozăvii posibile, nefericiri probabile și nenorociri plauzibile, ca o rachetă care aruncă scîntei ; și dacă scînteile cad pe o substanță inflamabilă, la început ard mocnit și apoi izbucnesc brusc într-o vîlvătaie. Așa că Margaret se bucură cînd, după ce-și îndeplini cu grijă și gingășie îndatoririle filiale, putu să coboare în birou. Era tare curioasă să știe cum se înțelesese tatăl ei cu Higgins.

În primul rînd, felul de a fi — demodat, amabil, inimos și sincer — al domnului Hale scosese la iveală, fără voie, doar prin delicatețe și curtenie, întreaga bună-cuviință latentă a celuilalt.

Domnul Hale se purta cu toți oamenii la fel; nu-i dăduse niciodată prin cap să-i diferențieze după rangul social al fiecăruia. Trăsese un scaun pentru Nicholas; rămăsese în picioare pînă cînd acesta, la rugămintea domnului Hale, se așezase; îi spunea tot timpul „domnule Higgins", în loc să i se adreseze scurt „Nicholas" sau Higgins", cum era obișnuit „tesătorul beat și necredincios". Numai că Nicholas nu era nici bețiv înveterat, nici necredincios convins. Bea ca să-și înece supărările, cum s-ar fi exprimat chiar el: și era necredincios în măsura în care nu găsise încă o formă de credință la care să adere cu trup și suflet.

Margaret se miră puțin, dar se și bucură cînd îi găsi pe amîndoi cufundați într-o discuție serioasă — fiecare adresîndu-se celuilalt cu o politețe plină de amabilitate, indiferent de diferența de opinii dintre ei. Nicholas — cu ținuta în ordine, spălat (chiar dacă numai la albia de la pompă) și cu vorba potolită — îi părea o altă ființă, ei, care îi cunoscuse doar manifestările impertinente de independență de acasă. Își „aranjase" părul cu puțină apă; își legase bine basmaua la gît și ceruse un capăt de lumînare ca să-și lustruiască ghetele; și ședea jos, încercînd să-și impună părerile față de tatăl ei, vorbind, e-adevărat, cu un puternic accent de Darkshire, dar cu glas coborît și cu o expresie binevoitoare și sinceră pe chip. Tatăl ei se arăta interesat de spusele interlocutorului său. Cînd intră ea, își roti privirile, zîmbi și îi oferi în liniște scaunul lui, apoi se așeză repede și el, înclinîndu-se ușor spre oaspete, în semn de scuză pentru întrerupere. Higgins o salută dînd din cap; iar ea potrivi liniștită pe masă cusăturile la care lucra și se pregăti să asculte.

— Și cum spuneam, domnule, socot că n-ați avea prea multă credință, dac-ați trăi aici — dac-ați fi crescut aici. Să mă iertați dacă nu folosesc cuvinte potrivite; da' prin credință înțeleg să te bizui pe vorbele și cugetările și făgăduielile unor oameni pe care nu i-ai văzut

niciodată, să te bizui pe lucruri și pe o viață pe care nu le-ai văzut niciodată, nici tu, nici altcineva. Acu' dumneavoastră ziceți că-s lucruri adevărate, și vorbe adevărate, și-o viață adevărată. Eu întreb doar, care-i dovada? În juru' meu îs mulți oameni mai deștepți ca mine, și zeci de oameni mai învățați — ăi care au avut timp să cugete la lucrurile astea — pe cînd eu a trebuit să-mi folosesc timpu' ca să-mi cîștig pîinea. Și mă văd cu oameni d-ăștia. Le cunosc viața. Îs oameni adevărați. Ei nu cred în Biblie — nu-i de ei. Pot să zică c-o fac așa ca să se afle-n treabă; da' care credeți, domnule, că e prima lor vorbă cînd se trezesc dimineața? „Ce să fac ca să dobîndesc viața veșnică?" or, mai degrabă „Ce să fac ca să-mi umplu punga în ziua asta binecuvîntată? Unde să mă duc? Cum să cîștig ceva?" Punga, și auru', și bancnotele îs lucruri adevărate; lucruri pe care le poți atinge și pipăi; astea-s realitățile; iar viața veșnică e doar o vorbă, foarte bună pentru... iertați-mă, domnule; după cîte am înțeles, ați fost înainte preot. Păi, n-o să vorbesc niciodată nerespectuos cu un om care-i la ananghie, ca și mine. Da' o să vă mai pun o întrebare, domnule, și nu vreau să-mi răspundeți la ea, ci doar s-o băgați la cap și s-o rumegați, înainte de a zice că noi, care credem doar în ce vedem, sîntem niște proști și niște nătîngi. Dacă mîntuirea, și viața de apoi, și toate astea ar fi adevărate — nu în cuvinte, ci în fundu' inimii oamenilor — nu credeți că ni le-ar băga în cap, cum ne bagă economia politică? Îs tare doritori să ne învețe știința asta; da' ailaltă, dac-ar fi adevărată, ne-ar face să ne convertim mai abitir.

— Dar patronii nu au nici o legătură cu religia voastră. Singura legătură pe care o au cu voi — cel puțin așa își închipuie — e negoțul și, de aceea, tot ce-i interesează este să vă îndrepte părerile spre știința negoțului.

— Îmi pare bine, domnule, spuse Higgins cu o sclipire ciudată în ochi, că ați spus: „cel puțin așa își închipuie". Mă tem că v-aș fi socotit ipocrit dacă n-ați fi zis-o, deși sînteți preot, sau tocmai fiindcă sînteți preot. Vedeți 'mneavoastră, dac-ați fi vorbit de religie ca de ceva pe care, dacă ar fi adevărată, nu s-ar cădzni atîția s-o vîre

pe gît oamenilor mai mult ca orice pe lumea asta potrivnică, v-aș fi socotit un pungaș de preot ; și vă cred mai degrabă ageamiu, decît pungaș. Nădăjduiesc că nu v-am supărat, domnule.

— Cîtuși de puțin. Dumneata crezi că eu greșesc, iar eu cred că dumneata greșești mult mai mult. Nu nădăjduiesc să te conving într-o singură zi — sau în cursul unei singure discuții ; dar, după ce ne vom cunoaște mai bine unul pe celălalt și vom discuta cu inima deschisă toate aceste lucruri, adevărul va triumfa. N-aș crede în Dumnezeu, dacă n-aș fi convins de acest lucru. Domnule Higgins, sînt încredințat că, indiferent la ce ai renunțat, dumneata crezi — (vocea domnului Hale coborî, cucernică) — crezi în Dumnezeu.

Nicholas Higgins se ridică brusc, cu tot trupul țeapăn. Margaret sări în picioare — căci crezuse, după crisparea de pe chipul lui, că va avea un acces. Domnul Hale privi spre ea, îngrozit. În cele din urmă, Higgins putu să vorbească :

— Omule ! Te-aș fi putut dobori la pămînt pentru ce-ai spus. Ce treabă ai să mă pui la încercare cu-ndoielile dumitale ? Gîndește-te că ea zace acolo, după viața de care-a avut parte ; și apoi gîndește-te că-mi iei singura mîngîiere ce mi-a mai rămas — că există un Dumnezeu, și că el i-a dat viața asta. Nu cred că Bessy o să mai trăiască într-o altă viață, spuse el așezîndu-se și începînd să vorbească cu un glas plin de jale, ca și cînd s-ar fi adresat focului nepăsător. Nu cred că mai există și altă viață în afară de asta, în care a avut parte numai de suferință și griji ; și nu pot să suport gîndu' că toate n-au fost decît o întîmplare și că s-ar fi putut schimba ca vîntu' de ușor. M-am gîndit de multe ori că nu cred în Dumnezeu, da' n-am zis-o niciodată cu cuvinte, ca mulți alții. Și poate c-am rîs de ăi care-au zis-o, ca să fac nițel pe nebunu' — da' după aia m-am uitat în jur, să văd dacă el m-a auzit, dacă el era pe-acolo ; da' azi, cînd am rămas singur, n-o să ascult la întrebările și la îndoielile dumitale. Nu-i decît un singur lucru statornic și curat pe lumea asta schimbătoare și îi rămîn credincios, orice-ar zice alții. Toate-s bune pentru ăi fericiți.

Cu multă blîndețe, Margaret îi atinse brațul. Nu spusese nimic pînă atunci, și nici n-o auzise ridicîndu-se.

— Nicholas, nu judecăm pe nimeni ; l-ai înțeles greșit pe tata. Nu judecăm — credem ; și dumneata la fel. E singura mîngîiere în asemenea clipe.

El se întoarse spre ea și o prinse de mînă.

— Da, așa e, zău (ștergîndu-și lacrimile cu dosul mîinii). Da', știi, ea zace acasă, moartă ; și durerea m-a năucit, de nu prea mai știu nici eu ce spun. Îmi vin în minte tot felul de vorbe pe care le-am auzit — vorbe cu rost și vorbe de duh, cum le credeam pe atunci — dar inima mi-e zdrobită. Nici cu greva n-a ieșit nimic ; știai asta, domnișoară ? Veneam acasă să-i cerșesc, ca un cerșetor ce mi-s, nițică mîngîiere în năpasta asta ; și m-a doborît ăl de mi-a zis că-i moartă — moartă de-a binelea. Asta-i tot ; da' a fost de ajuns pentru mine.

Domnul Hale își suflă nasul și se ridică să potrivească lumînările, ca să-și ascundă tulburarea.

— Nu e un necredincios, Margaret ; cum ai putut spune asta ? murmură el dojenitor. Mă gîndesc serios să-i citesc capitolul paisprezece din Cartea lui Iov.

— Cred că nu-i încă vremea, tată. Nu-i cîtuși de puțin. Mai bine să-l întrebăm despre grevă și să-i arătăm toată înțelegerea de care are nevoie și pe care nădăjduia s-o găsească la biata Bessy.

Așa că începură să-i pună întrebări și să-i asculte răspunsurile. Socotelile muncitorilor se întemeiau (la fel ca și multe din cele ale patronilor) pe o înțelegere greșită a situației. Se așteptau ca tovarășii lor de muncă să aibă nici mai mult, nici mai puțin, forța mașinilor, ușor de calculat ; nu lăsaseră nici un loc pasiunilor omenești, care puteau înfrînge judecata, ca în cazul lui Boucher și al răzvrătiților ; și erau convinși că descrierea nedreptăților suferite va avea asupra unor străini același efect pe care-l avuseseră înșeși nedreptățile (închipuite ori reale) asupra lor. Așa că rămaseseră uimiți și indignați cînd bieții irlandezi se lăsaseră convinși să vină și să lucreze în locul lor. Indignarea le era într-o oarecare măsură temperată de disprețul față de „irlandezii ăia" și de gîndul cît

de neîndemînatici se vor arăta la treabă, descumpănindu-și patronii prin neștiința și prostia lor, despre care se și răspîndiseră prin oraș tot felul de povești ciudate și exagerate. Dar cea mai cumplită lovitură o dăduseră tot muncitorii din Milton, care încălcaseră dispozițiile sindicatului de a păstra ordinea, orice s-ar fi întîmplat; și care pricinuiseră apoi tulburări în rîndul greviștilor, speriindu-i că legea e împotriva lor.

— Și așa, greva a luat sfîrșit, spuse Margaret.

— Da, domnișoară. S-a sfîrșit cu ea. Mîine dimineață, ușile fabricilor s-or deschide larg să-i primească pe toți ăi de cer de lucru; chiar de-o fac numai ca să ne-arate că n-au nimic de-a face cu treaba asta care, dac-am fi avut stofă-n noi, ne-ar fi dus la lefuri mai mari decît au fost în ultimii zece ani.

— Dumneata o să capeți de lucru, nu-i așa? întrebă Margaret. Că doar ești un muncitor fără seamăn, nu-i așa?

— Hamper o să mă primească înapoi în fabrica lui doar dacă-și taie o mînă — nu înainte, spuse Nicholas liniștit.

Margaret rămase tăcută, grozav de amărîtă.

— În privința salariilor, începu domnul Hale, nu te supăra, dar cred că ați făcut cîteva greșeli regretabile. Aș vrea să-ți citesc ceva în legătură cu asta dintr-o carte a mea.

Se ridică și se îndreptă spre rafturile cu cărți.

— Nu-i nevoie să vă osteniți, domnule, spuse Nicholas. Chestiile alea din cărți îmi intră pe-o ureche și-mi ies pe alta. Nu pricep nimic din ele. Înainte de-a mă-nvrăjbi cu Hamper, contramaistru' i-a zis că stîrnesc oamenii să ceară lefuri mai mari; și m-am întîlnit într-o zi cu Hamper în curte. Avea o cărticică în mînă și mi-o zis: „Higgins, am aflat că ești unu' din neghiobii ăia care cred că pot obține lefuri mai mari dacă cer; da' și să le și păstreze așa mari, după ce le-au urcat cu forța. Ei, și acum o să-ți dau o șansă, să văd dacă ai cît de cît bun-simț. Uite o carte scrisă de un prieten de-al meu și, dac-o s-o citești, o să vezi că lefurile își află singure ni-

velu', fără ca patronii sau lucrătorii să poată face ceva ; doar că lucrătorii își rup singuri gîtu' făcînd greve, ca niște neghiobi ce sînt." Ei, și-acum, domnule, vă zic dumneavoastră, că sînteți preot și vă pricepeți la predici, și tot încercați să-i convingeți pe oameni că felu' cum gîndiți dumneavoastră e ăl bun — aveți obiceiu' să le ziceți la oameni că-s neghiobi și alte vorbe de-astea, sau, mai curînd, îi luați la-nceput cu vorba bună ca să-i faceți să vă asculte și să-i convingeți dacă se poate ? Și, în predicile pe care le țineți, vă opriți din cînd în cînd din vorbit, și spuneți așa, cu jumătate de gură : „Da' sînteți așa de proști, că nu văd ce rost are să încerc să vă bag mințile-n cap" ? Știu, nu eram tocmai atunci nimerit să-nțeleg ce voia să zică prietenu' lu' Hamper — și m-am simțit tare jignit de felu' cum mi-a zis — da' m-am gîndit : „Hai să văd ce vrea să spună omu' ăsta și cine-i neghiob dintre noi doi." Așa că am luat cartea și m-am apucat de citit ; da' să mă ierte Dumnezeu, atîta zicea despre capital și muncă, și despre muncă și capital, că mă apuca somnu'. N-am putut niciodată să bag la cap care-i una și care-i alta ; și vorbea de ele, de parcă una era virtute, și alta viciu ; și ce voiam eu să aflu erau drepturile oamenilor, fie ei săraci, fie bogați.

— Cu toate acestea, spuse domnul Hale, și chiar dacă domnul Hamper te-a jignit, și a vorbit aiurea și fără pic de omenie atunci cînd ți-a recomandat cartea prietenului său, dacă ai fi găsit în ea ce ți-a spus el, și anume că salariile își stabilesc singure nivelul, și că cea mai izbutită grevă nu le poate urca decît pentru o clipă, ca după aceea să coboare mult mai jos, datorită tocmai acelei greve, atunci însemna că în carte ai găsit adevărul.

— Păi, domnule, vorbi Higgins cu încăpățînare, poate că da, poate că nu. Îs două păreri asupra lucrului ăstuia. Da' chiar dacă era adevăru' adevărat, pentru mine n-ar fi fost un adevăr dacă nu-l puteam pricepe. Socot că-s adevăruri în cărțile latinești de pe rafturile alea ; da' pentru mine-s păsărească curată, și nu adevăruri, dacă nu știu înțelesu' cuvintelor. Dacă dumneavoastră, domnule, sau alt om învățat și răbdător, ați veni la mine și mi-ați zice că-mi lămuriți înțelesu' vorbelor ălora, și

nu mă faceți albie de porci dacă-s nițel mai prost sau uit cum se leagă lucrurile — ei bine, cu timpu', s-ar putea s-ajung să văd adevăru' din ele ; sau s-ar putea să nu-l văd. Dar n-o să fiu silit să zic la fel ca alții. Și nu-s unu' din ăia care socot că adevăru' poate fi potrivit în cuvinte, limpede și precis, așa cum topitorii taie foile de oțel. La unii le rămîne 'osu' în gît. La alții nu. Ca să nu vorbim că, odată înghițit, osu' poate fi prea tare pentru unii, și prea moale pentru alții. Oamenii care se apucă să lecuiască lumea cu adevăru' lor trebuie să-l arenjeze pentru fiecare minte altfel ; și să-l și lămurească nițel mai cu blîndețe, că altfel bieții neghiobi, cărora li se face silă de el, s-ar putea să li-l scuipe-n față. Ei, și Hamper întîi îmi trage o palmă, apoi dă cu piatra-n mine, și tot zice că nu-mi ajută la nimic, că sînt greu de cap — asta-i.

— Ar fi bine ca vreo cîțiva patroni mai îngăduitori și mai chibzuiți să se întîlnească cu cîțiva dintre lucrători, și să discutați pe larg lucrurile acestea ; sînt încredințat că ar fi mijlocul cel mai bun de a pune capăt neînțelegerilor dintre voi, care cred că se datorează neștiinței voastre — scuză-mă, domnule Higgins — în legătură cu subiecte ce ar trebui înțelese corect atît de patroni cît și de lucrători, pentru interesele voastre comune. Și mă întreb — (o spuse mai mult către fiica sa) — dacă domnul Thornton n-ar putea fi convins să facă acest lucru ?

— Adu-ți aminte, tată, vorbi ea aproape șoptit, ce a spus el într-o zi — știi, despre rolul stăpînirii.

Nu voia să facă o aluzie mai directă la discuția pe care o avuseseră în legătură cu felul cum trebuie conduși muncitorii — dîndu-li-se suficiente drepturi pentru a se autoguverna, ori instaurînd o tiranie înțeleaptă a patronilor — întrucît își dăduse seama că Higgins auzise numele domnului Thornton, dacă nu chiar întreaga discuție ; într-adevăr, acesta începu să vorbească despre el :

— Thornton ! Asta-i patronu' care a trimis imediat după irlandezi ; și din cauza lui a izbucnit răzmerița care a dat la cap grevei. Pînă și Hamper, cu nerușinarea lui, ar mai fi răbdat nițel — da' de la Thornton nu poți să te aștepți la nimic bun. Și acu', cînd sindicatu' i-ar fi mulțumit dacă ar fi căutat să pună mîna pe Boucher și pe

indivizii care ne-au nesocotit dispozițiile, Thornton e ăla care pășește în întîmpinare și zice fără să clipească măcar că, dacă greva s-a sfîrșit, el, ca parte păgubită, nu-și mai menține acuzația împotriva răzvrătiților. Credeam că are mai multă cutezanță. Credeam că o să rămînă pe poziție și o să se răzbune pe față ; da' el zice (careva de la tribunal mi-a spus chiar vorbele lui) : „Toți îi știm ; și or să primească pedeapsa firească pentru purtarea lor, găsind greu de lucru. O să fie o pedeapsă destul de aspră". Aș fi vrut doar să-l văd prins pe Boucher și dus în fața lui Hamper. Îl și văd pe bătrînu' tigru repezindu-se la el ! Credeți că i-ar fi dat el drumu' ? Sigur că nu !

— Domnul Thornton avea dreptate, spuse Margaret. Ești pornit împotriva lui Boucher, Nicholas ; astfel ai fi fost primul care să-și dea seama că pedeapsa asta firească e destul de aspră pentru greșeala lor, iar orice altă pedeapsă ar începe să semene cu o răzbunare.

— Fiica mea nu prea îl vede cu ochi buni pe domnul Thornton, spuse domnul Hale zîmbindu-i lui Margaret, care, roșie ca o garoafă, se apucă să lucreze cu o sîrguință sporită, dar cred că ăsta e adevărul. Îl apreciez pentru asta.

— Ca să spun drept, domnule, greva asta m-a doborît de tot ; așa că să nu vă mirați că-s supărat de nereușita ei, din cauza cîtorva care n-au avut să sufere în tăcere și să reziste cu curaj și fermitate.

— Ai uitat ! spuse Margaret. Nu știu prea multe despre Boucher ; dar, singura dată cînd l-am văzut, nu vorbea despre necazurile lui, ci despre suferințele nevestei bolnave și ale copilașilor lui.

— E-adevărat ! Nu era nici el de fier. După aia ar fi început să se vaite de supărările lui. Nu-i unu' care să poată răbda.

— Cum de-a intrat în sindicat ! întrebă Margaret cu candoare. Nu pari să ai prea multă stimă pentru el ; și nici sindicatul nu a prea avut de cîștigat de pe urma lui.

Higgins se încruntă. Cîteva clipe, rămase tăcut. Apoi spuse, destul de tăios :

— Nu eu trebuie să judec sindicatu'. E treaba lor ce fac. Cei dintr-o branșă trebuie să rămînă uniți ; și, dacă

nu vor să-și încerce norocu' împreună cu restu', sindicatu' are el metodele și mijloacele lui.

Dîndu-și seama că, Higgins era nemulțumit de întorsătura pe care o luase discuția, domnul Hale rămase tăcut. Margaret, însă, deși pricepuse și ea la fel de limpede ce simțea Higgins, nu știa să tacă. Instinctiv, avea impresia că dacă l-ar putea aduce pe Higgins la o exprimare directă, ar ieși un lucru lămurit pe baza căruia s-ar putea argumenta în favoarea a ceea ce era bine și drept.

— Și care sînt metodele și mijloacele sindicatului ?

Higgins își ridică privirea spre ea, gata să se împotrivească cu încăpățînare în fața dorinței ei de a se informa. Dar chipul liniștit al fetei, privirea stăruitoare și plină de încredere, îndreptată spre el, îl siliră să răspundă :

— Păi, cum să zic, dacă un om nu face parte din sindicat, ăi de lucrează la războaiele din jurul lui primesc ordin să nu vorbească cu el — iar dacă-i necăjit ori bolnav, nu contează ; e de partea ailaltă a hotarului ; nu-i de-al nostru ; vine printre noi, lucrează printre noi, da' nu-i de-al nostru. În unele locuri, ăi de-i vorbesc sînt amendați. Încearcă asta, domnișoară ; încearcă să trăiești un an sau doi printre oameni care își întorc privirile cînd te uiți la ei ; încearcă să lucrezi printre oameni de care știi că au în inimă pică mare pe tine — cărora, dacă le zici că ești bucuros, nu li se luminează chipu' și nu-și mișcă buzele — și dacă ți-e inima grea, nu poți să le zici nimic, că tot nu-ți bagă în seamă suspinele sau întristarea (și nu-i bărbat ăla de se vaită că nu-l întreabă oamenii ce-i cu el) — încearcă dumneata asta, domnișoară — zece ore pe zi, timp de trei sute de zile, și-o să cam afli ce-i sindicatu'

— Bine, exclamă Margaret, dar asta-i tiranie ! Nu, Higgins, nu-mi pasă de furia dumitale nici cît negru sub unghie. Știu că pe mine n-o să te superi chiar dacă-ai vrea, așa că trebuie să-ți spun adevărul : nu am auzit niciodată, în toată istoria pe care am citit-o, despre un chin mai lent și mai prelungit decît acesta. Și dumneata faci parte din sindicat ! Și vorbești despre tirania patronilor !

— N-ai decît să zici ce-ți place ! spuse Higgins. Între dumneata și orice vorbă mînioasă de-a mea stă fata mea moartă. Crezi că uit cine zace *acolo,* și cît te-a iubit ? Și dacă-i vorba pe-așa, patronii ne-au făcut să păcătuim, dacă sindicatu' e-un păcat. Poate nu ăi de-acu' — dar părinții lor. Tații lor i-au asuprit pe tații noștri pînă s-a ales prafu' de ei ; și pînă s-a ales pulberea de noi ! Ascultă-aici, părinte, cred c-am auzit-o pe mama citind un text : „Părinții au mîncat aguridă, și copiilor li s-au strepezit dinții". Așa-i și cu ei. Sindicatu' a apărut în zilele alea de împilare grea ; a fost nevoie. După mine, e nevoie și acu'. Așa ne opunem nedreptății — fie că-i vorba de ieri, de azi ori de mîine. E ca războiu' ; aduce cu el și multe fărădelegi ; da' cred c-ar fi fost mult mai multe nelegiuiri fără el. Singura noastră șansă e să-i unim pe oameni pentru interesu' comun ; și, dacă unii-s lași iar alții-s proști, tot trebuie să vină și să ia parte la marșul cel mare, care are o singură putere : număru' oamenilor.

— Oh ! oftă domnul Hale, sindicatul acesta al vostru ar fi minunat, splendid — ar fi creștinismul însuși — dacă ar urmări bunăstarea tuturor, și nu numai pe cea a unei clase sociale, în opoziție cu alta.

— Socot că-i timpu' să mă duc și eu, domnule, spuse Higgins, auzind ceasul bătînd de zece.

— Acasă ? întrebă Margaret foarte blînd.

— Acasă, domnișoară. Poți să ai încredere în mine, cu toate că fac parte din sindicat.

— Am cea mai mare încredere în dumneata, Nicholas.

— Stai ! spuse domnul Hale, îndreptîndu-se grăbit spre rafturile cu cărți. Domnule Higgins ! Nu vrei să te alături nouă la rugăciune ?

Higgins o privi pe Margaret cu îndoială. Ochii ei gravi, plini de blîndețe, îi întîlniră pe ai lui ; în ei nu se citea nici o constrîngere, ci doar cea mai adîncă înțelegere. Nu spuse nimic, dar rămase pe loc.

Așa că Margaret cea bisericoasă, tatăl ei disidentul, și Higgins necredinciosul îngenunchează împreună. Și nu le dăună cu nimic.

CAPITOLUL XXIX

O RAZĂ DE SOARE

„Dorințe îmi veniră-n minte, ușor înveselind-o
Și cîteva biete plăceri posomorîte,
Toate-n lumina palidă-a speranței reci,
Fragila lor aripă argintînd, zburară —
Gîze în a lunii lumină !"

COLERIDGE

ÎN DIMINEAȚA URMĂTOARE, Margaret primi o scrisoare de la Edith. Era tot atît de afectuoasă și de inconsecventă ca și cea care o scrisese Dar afecțiunea ei încînta propria fire afectuoasă a lui Margaret ; iar cu inconsecvența se obișnuise de mult, astfel încît nu o mai lua în seamă. Scrisoarea suna astfel :

„Oh, Margaret, ar merita să faci o călătorie pînă aici, ca să-mi vezi băiețelul ! E un copilaș încîntător, mai ales cînd e cu bonețica în cap, și în mod special cu cea pe care i-ai trimis-o tu, ca o fată bună, perseverentă și cu mîini de aur ce ești ! După ce-am stîrnit invidia tuturor mamelor de pe-aici, vreau să îl arăt cuiva care nu l-a mai văzut, și să aud o colecție nouă de expresii pline de admirație ; poate că acesta e singurul motiv ; poate că nu-nu, probabil că e amestecat și cu puțină dragoste pentru verișoara mea ; dar vreau atît de mult să vii aici, Margaret ! Sînt sigură că ar fi cel mai bun lucru pentru sănătatea mamei tale ; aici toți oamenii sînt tineri și sănătoși, și cerul e mereu albastru, și soarele strălucește tot timpul, și orchestra cîntă minunat, de dimineață pînă seara ; și, ca să revin la refrenul meu continuu, copilașul zîmbește tot timpul. Ce mult mi-ar plăcea să-i faci o schiță, Margaret. Nu are importanță ce face ; orice-ar face e lucrul cel mai drăguț, cel mai fermecător și cel mai frumos. Cred că îl iubesc mult mai mult decît pe soțul meu, care devine din ce în ce mai corpolent și mai țîfnos — ceea ce el numește „ocupat". Nu ! nu-i adevărat. Chiar acum a venit cu vestea că va avea loc un picnic nemaipomenit, dat de ofițerii de pe vasul „Hazard",

care e ancorat în golful de dedesubt. Retrag tot ce am spus mai înainte despre el, din cauză că mi-a adus o veste atît de plăcută. A existat parcă un om care și-a băgat mîna în foc, numai fiindcă a spus sau a făcut ceva ce a regretat apoi ? Oricum, eu nu mi-o pot băga pe-a mea, pentru că m-ar durea, și pentru că m-aș alege cu o cicatrice urîtă ; dar retrag tot ce am spus cît mai repede posibil. Cosmo e la fel de adorabil ca și copilașul, deloc corpolent și cel mai neținos dintre soți ; doar că, uneori, e foarte, foarte ocupat. Pot spune că, fără a-mi trăda datoria de soție — despre ce vorbeam ? — am ceva foarte important să îți spun. Oh, da — scumpa mea Margaret ! — trebuie să vii să mă vezi ; i-ar face bine și mamei tale, după cum am mai spus. Roagă-l pe doctor să-i prescrie călătoria. Spune-i că fumul din Milton îi face rău. Nu am nici o îndoială că așa și este într-adevăr. Trei luni (nici nu mă gîndesc să stați mai puțin) în clima aceasta minunată — numai soare, și struguri peste tot ca murele, ar vindeca-o complet. Nu îl invit și pe unchiul — (scrisoarea deveni acum mai forțată și mai bine scrisă ; domnul Hale era pus la colț, ca un copil rău, pentru că renunțase la parohia sa) — pentru că, după cîte știu, dezaprobă războiul, și soldații, și orchestrele ; știu cel puțin că mulți disidenți fac parte din Asociația Păcii, și mi-e teamă că nu i-ar plăcea să vină ; dar, dacă vrea, te rog să-i spui, draga mea, că atît Cosmo cît și eu ne vom strădui să-l facem să se simtă bine ; și am să ascund uniforma roșie și sabia lui Cosmo, și o să pun orchestra să cînte tot felul de bucăți serioase și solemne ; sau, dacă o să cînte piese vesele și superficiale, ritmul va fi de două ori mai lent. Dragă Margaret, dacă unchiul va ține să vă însoțească, pe tine și pe mătușa, vom încerca să facem șederea cît mai plăcută, deși sînt cam speriată de cei care fac ceva de dragul conștiinței lor. Sper că tu nu ai făcut niciodată așa ceva. Spune-i mătușii să nu ia prea multe haine călduroase, deși mă tem că nu veți putea veni înainte de sfîrșitul anului. Dar nici nu știți ce căldură e aici ! Am încercat să-mi pun la un picnic splendoarea mea de șal indian. Am rezistat cît de mult am

putut, gîndindu-mă întruna la proverbe : „Ce nu faci ca să fii frumoasă“ — și alte asemenea sfaturi utile ; dar a fost în zadar. Parcă eram Tiny, cățelușul mamei, îmbrăcat cu podoabele de paradă ale unui elefant ; sufocată, înăbușită și ucisă sub găteli ; astfel încît l-am transformat într-un covor grozav, pe care ne așezăm cu toții. Iată-l pe băiețelul meu, Margaret — dacă nu te apuci să-ți faci bagajele de îndată ce primești scrisoarea mea și nu vii imediat să-l vezi, o să cred că te tragi din regele Irod !“

Margaret tînjea să ducă măcar o zi viața lui Edith — lipsa de griji, căminul primitor, cerul însorit. Dacă dorința ar fi putut s-o strămute, ar fi plecat ; doar pentru o zi. Cîtă forță i-ar fi dat o asemenea schimbare — să duci, măcar cîteva ore, o viață atît de senină și să te simți din nou tînără. Nu avea nici douăzeci de ani ! și trebuia să facă față unei tensiuni atît de mari, încît se simțea foarte bătrînă. Acesta a fost primul ei sentiment după ce citi scrisoarea lui Edith. Apoi o reciti și, uitîndu-se pe sine, se amuză descoperind asemănarea dintre scrisoarea și firea lui Edith, și tocmai rîdea veselă cu ochii pe scrisoare, cînd doamna Hale intră în salon, sprijinindu-se de brațul lui Dixon. Margaret fugi să îi aranjeze pernele. Mama ei părea mai slăbită ca de obicei.

— De ce rîdeai, Margaret ? întrebă ea de îndată ce-și reveni din efortul de a se așeza pe canapea.

— De scrisoarea pe care am primit-o azi-dimineață, de la Edith. Să ți-o citesc, mamă ?

O citi cu glas tare și mama ei păru s-o urmărească o vreme cu interes, mirîndu-se de numele pe care i-l dăduse băiatului ei și sugerînd toate numele probabile și toate motivele posibile pentru fiecare dintre ele. Tocmai în mijlocul acestei discuții intră domnul Thornton, aducîndu-i din nou doamnei Hale niște fructe în dar. Nu putea — mai degrabă nu voia — să nu recunoască în sinea lui ce noroc avusese să o vadă pe Margaret. Nu urmărea altceva în afară de această recompensă. Era îndărătnicia fermă a unui om de obicei cît se poate de re-

zonabil și stăpînit. Intră în cameră, remarcînd dintr-o privire prezența lui Margaret; dar, după plecăciunea rece și distantă, nu păru să-și mai îndrepte ochii spre ea. Rămase doar cît să înmîneze piersicile — să spună cîteva cuvinte amabile și binevoitoare — și apoi, părăsind încăperea, privirea lui rece, jignită o întîlni pe a lui Margaret, luîndu-și un rămas-bun solemn. Ea se așeză, tăcută și palidă.

— Știi, Margaret, domnul Thornton începe să-mi placă cu adevărat.

Nici un răspuns. Apoi Margaret se sili să spună :

— Da ?

— Da ! Cred că manierele lui se șlefuiesc din ce în ce mai mult.

Margaret era acum mai stăpînă pe vocea ei. Spuse :

— E foarte politicos și amabil — nu încape îndoială.

— Mă întreb de ce doamna Thornton nu a venit deloc. Nu se poate să nu fi aflat de boala mea, din cauza saltelei cu apă.

— Cred că îi comunică fiul ei cum te mai simți.

— Mi-ar face totuși plăcere să o văd. Ai atît de puține prietene aici, Margaret.

Margaret își dădu seama la ce se gîndea mama ei — dorea cu delicatețe să atragă bunăvoința unei femei asupra fiicei ei, ce urma să rămînă în curînd orfană de mamă. Dar nu putu spune nimic.

— Crezi, urmă doamna Hale după un timp, că ai putea să te duci s-o inviți pe doamna Thornton să vină să mă vadă ? Măcar o dată — nu vreau s-o deranjez.

— O să fac tot ce dorești, mamă — dar dacă — dar cînd o să vină Frederick...

— Ah, desigur ! trebuie să ținem ușile închise — nu trebuie să lăsăm pe nimeni să intre. Nici nu mai știu dacă aș vrea să vină, sau nu. Uneori mă gîndesc că mai degrabă nu. Uneori am niște vise atît de înfiorătoare despre el.

— Oh, mamă. O să avem mare grijă. Mai curînd mi-aș tăia o mînă decît să îngădui să pățească ceva. Ai încredere că o să am grijă de el, mamă. O să-l apăr cum își apără o leoaică puiul.

— Cînd o să putem afla ceva de la el ?

— Nu înainte de o săptămînă, categoric — poate chiar mai mult.

— Trebuie s-o trimitem din timp pe Martha de aici. N-ar fi bine să fie în casă cînd va sosi el, și apoi s-o expediem în grabă.

— Dixon o să aibă grijă să ne amintească. Mă gîndeam că, dacă o să avem nevoie de cineva care să ne ajute în casă cît timp o să fie Fred aici, am putea s-o chemăm pe Mary Higgins. E cam îngălată la treabă, dar e fată bună, și sînt sigură că și-ar da toată osteneala să muncească bine ; dar de dormit, ar dormi acasă la ea, și nu ar avea de ce să urce sus, ca să afle cine e în casă.

— Cum vrei. Cum vrea Dixon. Dar, Margaret, nu te obișnui cu expresiile astea oribile din Milton. „Îngălată la treabă" e un provincialism. Ce-ar spune mătușă-ta dacă te-ar auzi folosindu-le cînd s-o întoarce ?

— Oh, mamă, n-o transforma pe mătușă-mea într-o sperietoare, spuse Margaret rîzînd. Edith a luat de la căpitanul Lennox tot felul de expresii din jargonul militarilor, și mătușă-mea nici nu le-a observat.

— Dar tu folosești un jargon de fabrică.

— Dacă trăiesc într-un oraș industrial, trebuie să folosesc expresii de fabrică, ori de cîte ori vreau. Să știi, mamă, că te-aș ului dacă ți-aș spune toate cuvintele de aici pe care nu le-ai auzit în viața dumitale. Nu cred că știi ce e un spărgător de grevă.

— Nu, copila mea. Tot ce știu e că sună vulgar ; și nu vreau să te aud că îl folosești.

— Foarte bine, mamă dragă, n-o să-l folosesc. Dar va trebui să folosesc o întreagă propoziție explicativă în locul lui.

— Nu-mi place la Milton, spuse doamna Hale. Edith are dreptate cînd spune că sînt atît de bolnavă numai din cauza fumului.

Margaret tresări la auzul acestor cuvinte. Tatăl ei tocmai intrase în odaie, și tare mult ar fi dorit ca vaga lui impresie că aerul din Milton vătămase sănătatea soției sale să nu se adîncească — să nu fie confirmată prin nimic. Nu știa dacă el auzise sau nu vorbele doamnei Hale ; dar începu să vorbească repede despre orice altceva, fără să-și dea seama că în urma tatălui ei intrase și domnul Thornton.

— Mama mă învinuiește că am dobîndit o anumită vulgaritate de cînd am venit în Milton.

„Vulgaritatea" de care vorbea Margaret se referea doar la folosirea cuvintelor locale, și cuvîntul era o consecință a discuției pe care tocmai o avuseseră. Dar fruntea domnului Thornton se înnegură ; și Margaret își dădu seama deodată cît de greșit i-ar fi putut el înțelege vorbele ; astfel încît, din dorința firească și plină de bunăvoință de a nu pricinui suferințe inutile, făcu efortul să păsească spre el și, cu un salut ușor, continuă, adresîndu-i-se mai cu seamă lui :

— Ce părere ai, domnule Thornton, deși „spărgător de grevă" nu sună prea frumos, nu-i așa că este expresiv ? M-aș putea oare lipsi de el, atunci cînd vorbesc despre ceea ce reprezintă ? Dacă e vulgar să folosești cuvinte locale, înseamnă că eram foarte vulgară pe cînd trăiam în regiunea noastră de pădure — nu-i așa, mamă ?

Era ceva neobișnuit la Margaret să impună altora un subiect de conversație ; dar, în cazul acesta, dorea atît de mult să-l ferească pe domnul Thornton de supărarea pricinuită de vorbele auzite întîmplător, încît abia după ce termină de vorbit se înroși toată, mai ales că domnul Thornton nici nu păru să înțeleagă exact ce voise ea să-i spună, ci trecu pe lîngă ea, rezervat și ceremonios, îndreptîndu-se spre doamna Hale.

La vederea lui, doamna Hale își aminti că dorea să fie vizitată de mama lui și să i-o încredințeze pe Margaret, ca să aibă grijă de ea. Margaret, roșie și tăcută, vexată și rușinată de dificultatea de a rămîne la locul ei și de a-și

păstra calmul inimii atunci cînd domnul Thornton se afla prin apropiere, auzi rugămintea șoptită a mamei ca doamna Thornton să vină s-o vadă ; să vină cît de curînd ; a doua zi, dacă s-ar putea . Domnul Thornton îi făgădui că va veni — mai stătu puțin de vorbă și își luă apoi rămas bun ; și dintr-o dată, gesturile și vocea lui Margaret părură să scape din strînsoarea unor lanțuri nevăzute. Nu o privise nici un moment ; și totuși, grija cu care ochii lui o evitau arăta că, într-un fel, știa cu exactitate unde privirea lui i-ar putea descoperi făptura. Dacă vorbea, nu dădea nici un semn că ar asculta-o ; și totuși ceea ce el spunea imediat, indiferent cu cine vorbea, era marcat de spusele ei ; uneori era chiar un răspuns direct la o remarcă a ei, dar dat altcuiva, ca și cînd nu ar fi fost sugerat de ea. Toate acestea nu denotau o proastă creștere provenită din neștiință ; ci o proastă creștere voită, provenită dintr-o profundă jignire. Voită doar pe moment ; regretată mai tîrziu. Dar nici un plan complicat, nici o șiretenie minuțioasă nu i-ar fi folosit atît de mult. Margaret începu să se gîndească la el mai mult decît o făcuse vreodată ; nu cu vreo urmă din ceea ce se cheamă iubire, ci regretînd că îl rănise atît de profund — și dorind din tot sufletul, stăruitor, să revină la situația dinainte, de prietenie între potrivnici ; căci descoperise că, pentru ea, ca și pentru restul familiei, el ocupase locul unui prieten. În comportarea ei față de domnul Thornton se observa o smerenie, ca și cînd și-ar fi cerut o iertare mută pentru vorbele prea aspre, care nu fuseseră decît reacția ei la faptele din ziua răzmeriței.

Dar vorbele acelea, pe el îl duruseră mult. Îi răsunau în urechi ; și era mîndru de simțul lui de dreptate, care îl făcea să arate atîta bunăvoință față de părinții ei. Se bucura că are tăria să dea ochii cu ea, ori de cîte ori se gîndea la vreun mod de a le face o plăcere părinților ei. Se gîndise că îi displăcea să vadă o ființă care-l jignise atît de tare ; dar se înșelase. Simțea o plăcere dureroasă să se afle în aceeași încăpere cu ea și să-i simtă prezența. Nu prea se pricepea însă să-și analizeze propriile motive, și se înșela, așa cum am mai spus.

CAPITOLUL XXX

ÎN SFÎRȘIT ACASĂ

„Și pasărea cea mai mîhnită găsește o clipă să cînte."
R. SOUTHWELL

„Nu înfășura în straie vreo tainică durere,
Și copleșit de norii amintirii,
Nu-ți pleca fruntea ! Ești acasă !"
F.D. HEMANS

ÎN DIMINEAȚA URMĂTOARE, doamna Thornton veni să o viziteze pe doamna Hale, care se simțea mult mai rău. În timpul nopții se petrecuse una dintre acele subite înrăutățiri ale sănătății — un pas mare și vizibil spre moarte ; pînă și membrii propriei ei familii se speriaseră cît de cenușii și de scofîlcite arătau trăsăturile ei, după douăsprezece ore de suferință. Doamna Thornton — care n-o mai văzuse de cîteva săptămîni — se îmblînzi deodată. Venise numai pentru că i-o ceruse fiul ei, ca o favoare personală, dar plină de întreaga trufie și amărăciune pe care le nutrea față de cei din familia lui Margaret. Se îndoia pînă și de faptul că doamna Hale era cu adevărat bolnavă ; și se întreba de ce oare, decît doar pentru a satisface o toană de moment a acestei doamne, trebuia să-și întrerupă ea treburile zilnice și să vină s-o viziteze. Îi spuse în față fiului ei că, dacă ar fi fost după ea, nici nu s-ar fi apropiat vreodată de casa lor ; că ar fi fost mai bine ca el să nu îi fi cunoscut niciodată ; și că nu vedea de ce au trebuit să fie inventate limbi atît de nefolositoare ca latina și greaca. Domnul Thornton răbdă vorbele ei în tăcere ; dar cînd termină cu ocăritul limbilor moarte, își repetă liniștit dorința, exprimată scurt, concis și hotărît ca ea s-o viziteze pe doamna Hale la ora stabilită, ca fiind cea mai potrivită pentru bolnavă. Doamna Thornton se supuse dorinței fiului ei fără nici un chef, mîndră însă în sinea ei că el se purta astfel ; și avînd aceleași senti-

mente exagerate ca și el despre marea generozitate care-l împingea să păstreze legăturile cu familia Hale.

În timp ce se gîndea că generozitatea lui nu era decît slăbiciune (căci în general nu privea cu ochi buni virtuțile legate de sensibilitate), că domnul și doamna Hale nu meritau decît dispreț și că Margaret nu-i plăcea deloc, o izbi deodată pînă la neființă umbra întunecată lăsată de aripa morții. Doamna Hale — mamă ca și ea — o femeie mult mai tînără decît ea — zăcea acolo, pe patul de pe care nu mai exista nici o urmă de speranță că se va mai ridica vreodată. Zilele și nopțile se vor perinda fără ca ea să-și mai dea seama, în camera aceasta cu obloanele coborîte ; nu va mai putea face nimic, dar uneori cîte o mișcare ; va auzi doar șoapte ușoare, și apoi vor urma tăceri prelungi ; și totuși, această viață monotonă încă mai părea peste puterile ei !

Cînd intră doamna Thornton, voinică și plină de viață, doamna Hale rămase nemișcată, deși expresia de pe chipul ei arăta că știa cine venise. Dar, timp de cîteva clipe, nu deschise nici măcar ochii. Cînd își ridică privirea, ochii îi erau grei de lacrimi ; apoi, în timp ce mîna lipsită de vlagă dibuia pe așternut ca să atingă degetele lungi și ferme ale doamnei Thornton, spuse, de-abia suflînd — încît doamna Thornton trebui să se aplece ca s-o audă :

— Margaret... și dumneata ai o fiică... sora mea e în Italia. Îmi va rămîne copila orfană... într-un loc străin... dacă mor... ai vrea să..

Și privirea ei încețoșată, rătăcită, rămase țintuită pe chipul doamnei Thornton, cu o intensitate plină de regrete. Timp de o clipă, chipul acesteia rămase neînduplecat ; sever și netulburat ; — ba nu, dacă ochii bolnavei nu ar fi fost împăienjeniți de lacrimile ce-i umpleau cu încetul, ar fi putut vedea cum un nor întunecat îi umbrea expresia distantă. Și nu gîndul la fiul ei sau la Fanny, fiica în viață, îi mișcă în sfîrșit inima ; ci o amintire trezită de felul cum era aranjată odaia — gîndul la fetița pe care o pierduse — un pruncușor încă — cu mulți ani în urmă — se strecură ca o rază de soare, topind învelișul de gheață sub care se ascundea o femeie cu adevărat simțitoare.

— Vrei să-i fiu prietenă fiicei dumitale, spuse doamna Thornton cu glasul ei măsurat, care nu i se înmuiase odată cu inima, ci rămăsese clar și distinct.

Doamna Hale, cu privirea încă ațintită pe chipul doamnei Thornton, strînse mîna ce se odihnea sub mîna ei, pe cuvertură. Nu putea vorbi. Doamna Thornton oftă :

— Îi voi fi o prietenă adevărată, dacă va fi nevoie. Dar nu o prietenă afectuoasă. Nu pot face asta („pentru ea" fu pe punctul de a adăuga, dar se înduioșă văzînd bietul chip chinuit). Nu-mi stă în fire să-mi arăt afecțiunea, chiar atunci cînd ea există, și, în general, nu dau sfaturi. Totuși, la rugămintea dumitale — dacă-ți poate aduce mîngîiere — îți făgăduiesc s-o fac.

Urmă un răgaz de tăcere. Doamna Thornton era prea cinstită pentru a făgădui ceva ce nu avea de gînd să îndeplinească ; iar ca să se poarte cu amabilitate față de Margaret, care acum îi plăcea mai puțin ca oricînd, era pentru ea un chin ; aproape o imposibilitate.

— Făgăduiesc, vorbi ea cu o seriozitate gravă, care, în fond, îi inspira muribundei încredere în ceva mai trainic decît însăși viața — fragila, trecătoarea și schimbătoarea viață ! Făgăduiesc că în orice moment greu în care domnișoara Hale...

— Spune-i Margaret ! gîfîi doamna Hale.

— În care ea îmi va cere ajutorul, o voi ajuta pe cît îmi stă în puteri, ca și cînd ar fi propria-mi fiică. Făgăduiesc de asemeni că, dacă o voi vedea făcînd ceva ce consider că e greșit...

— Dar Margaret nu greșește niciodată — nu cu bună știință, pledă doamna Hale.

Doamna Thornton continuă însă, ca și cînd n-ar fi auzit-o :

— Dacă o voi vedea vreodată făcînd ceva ce cred că e greșit — greșit nu față de mine sau de ai mei, în care caz s-ar putea crede că sînt interesată — i-o voi spune, cinstit și răspicat, așa cum aș dori să i se spună și propriei mele fiice.

Se lăsă o tăcere îndelungată. Doamna Hale simțea că nu fusese o făgăduială completă ; dar însemna totuși foarte mult. Cuprindea cîteva rezerve pe care ea nu le

înțelegea ; era însă prea slăbită, amețită și obosită. Doamna Thornton revedea în gînd toate cazurile posibile în care va trebui să-și îndeplinească făgăduiala dată. Simțea o aprigă plăcere la gîndul tuturor adevărurilor neplăcute pe care i le va spune lui Margaret, numai ca să-și facă datoria. Doamna Hale începu să vorbească :

— Mulțumesc. Mă rog Domnului să te binecuvînteze. Nu ne vom mai vedea pe lumea asta. Dar ultimele mele cuvinte sînt de mulțumire pentru făgăduiala că îi vei arăta bunăvoință copilei mele.

— Bunăvoință nu ! declară solemn doamna Thornton, neînduplecat de onestă pînă la capăt.

Dar, după ce își ușură conștiința spunînd aceste cuvinte, nu îi păru rău că nu fuseseră auzite. Apăsă ușor mîna moleșită și fără putere a doamnei Hale ; apoi se ridică și părăsi casa, fără a mai da ochii cu nimeni.

În răgazul cît doamna Thornton purtase această discuție cu doamna Hale, Margaret și Dixon se tot sfătuiau și se străduiau împreună să găsească un mijloc de a ascunde venirea lui Frederick celor ce nu erau de-ai casei. Se puteau aștepta în orice zi la o scrisoare de la el ; după care va urma imediat sosirea lui. Marthei trebuiau să-i dea cîteva zile libere ; Dixon urma să păzească cu strășnicie ușa din față, conducîndu-i pe puținii oaspeți care vor veni în odaia de jos a domnului Hale — lucru cu totul îndreptățit din pricina bolii grave a doamnei Hale. Dacă o vor chema pe Mary Higgins ca să-i dea ajutor lui Dixon la bucătărie, fata trebuia să-l audă și să-l vadă pe Frederick cît mai puțin ; și, la nevoie, urmau să vorbească de el ca de un oarecare domn Dickinson. Dar firea ei leneșă, nepăsătoare reprezenta garanția cea mai sigură.

Hotărîră ca Martha să plece chiar în după-amiaza aceea, ca să-și viziteze mama. Lui Margaret îi părea rău că nu o trimisese cu o zi înainte, închipuindu-și că oamenilor li s-ar părea ciudat să-i dea slujnicei cîteva zile libere într-un moment cînd starea stăpînei ei cerea atîtea îngrijiri.

Biata Margaret ! Toată după-amiaza trebui să joace rolul unei tinere romane, dîndu-i puteri tatălui ei din propriile ei rezerve neîndestulătoare. Domnul Hale dorea să spere, nu voia să-și piardă nădejdea, între două crize mai puternice ale bolii ; se încuraja singur în perioadele

cînd durerile mai cedau și credea de fiecare dată că începea însănătoșirea definitivă. Astfel, fiecare nouă criză, mai puternică decît cea de dinainte, însemna pentru el o nouă agonie, o dezamăgire și mai mare. În după-amiaza aceea stătea în salon, nefiind în stare să rabde singurătatea din birou sau să-și ocupe într-un fel timpul. Își sprijinea capul pe brațele încrucișate pe masă. La vederea lui, Margaret simți o înțepătură de durere în inimă; dar cum el tăcea, nu îndrăzni să-i ofere o mîngîiere. Martha plecase, iar Dixon veghea somnul doamnei Hale. Casa era cufundată în tăcere și nemișcare ; întunericul se lăsă, fără ca cineva să se clintească pentru a aduce lumînări. Margaret ședea la fereastră, privind felinarele în stradă, fără să le vadă însă — ascultînd doar cum tatăl ei ofta din greu. Nu voia să coboare ca să aducă lumînări de teamă ca nu cumva, fără prezența ei ce-l silea să se stăpînească să nu se lase copleșit de emoții prea puternice, iar ea să nu fie acolo pentru a-i alina deznădejdea. Totuși, chiar în clipa cînd se gîndea să se ducă să mai pună lemne în soba din bucătărie, căci nu mai era nimeni altcineva care să aibă grijă, auzi clopoțelul de la intrare, deși înfășurat, sunînd atît de tare încît totul începu să vibreze în casă. Cu o tresărire, se ridică și trecu pe lîngă tatăl ei, care nu se clintise la auzul sunetului înfundat — apoi se întoarse în loc și îl sărută cu tandrețe. El nu se mișcă nici de data asta, și parcă nu băgă de seamă gestul ei afectuos. Apoi Margaret coborî ușor, și pe întuneric, se duse la ușă. Dixon ar fi pus lanțul înainte de a o deschide, dar ea era atît de pierdută în gînduri, încît uitase de teamă. Silueta unui bărbat înalt se afla între ea și strada luminată. Omul privea în altă direcție ; dar, la sunetul zăvorului, se întoarse iute.

— Aceasta e casa domnului Hale ? întrebă el cu o voce limpede, sonoră și plăcută.

Margaret fu cuprinsă toată de tremur ; nu răspunse imediat. După o clipă suspină :

— Frederick ! și îi întinse amîndouă mîinile, trăgîndu-l înăuntru.

— Oh, Margaret ! exclamă el, cu mîinile pe umerii ei, după ce se sărutară, ca și cum i-ar fi putut vedea

chipul chiar și pe întuneric și în expresia ei ar fi citit mai degrabă răspunsul la întrebarea pe care dorea s-o pună : Mama mai trăiește ?

— Da, trăiește, dragă frățioare ! Este — cît se poate de bolnavă ; dar trăiește ! E în viață !

— Slavă Domnului ! suspină el.

— Tata e complet distrus de durere.

— Vă așteptați să vin, nu-i așa ?

— Nu, n-am primit nici o scrisoare.

— Înseamnă că am ajuns înaintea ei. Dar mama știe că vin.

— Oh ! știam cu toții că vei veni. Dar ai puțină răbdare ! Hai, intră aici. Dă-mi mîna. Ce-i asta ? Oh ! geanta de voiaj. Dixon a închis obloanele ; ăsta e biroul tatii și o să te așezi aici pe un scaun, ca să te odihnești cîteva clipe ; între timp, mă duc să-i spun tatii.

Și, orbecăind pe întuneric, Margaret căută o lumînare și chibrituri. Cînd se putură vedea unul pe altul, în lumina slabă și pîlpîitoare, ea se simți deodată tare sfioasă. Tot ce putea să vadă era chipul neobișnuit de bronzat al fratelui ei, și privirea furișă a unor ochi albaștri, prelungi, care clipiră deodată, amuzați de felul cum se cercetau unul pe celălalt. Dar, deși fratele și sora se priviră cu simpatie timp de o clipă, nu schimbară nici un cuvînt ; doar că Margaret avu certitudinea că i-ar plăcea tovărășia fratelui ei tot atît de mult pe cît îl iubea ca rudă de sînge. Își simțea inima infinit mai ușoară pe cînd urca scările ; nefericirea nu se micșorase, dar devenise mai puțin apăsătoare ; căci mai exista cineva care să-i împărtășească povara. Deznădejdea tatălui nu mai avea puterea s-o demoralizeze. Stătea cu brațele sprijinite pe masă, mai neajutorat ca oricînd ; dar ea știa cuvîntul vrăjit cu care-l putea însufleți. Poate că îl folosi într-un fel prea nestăpînit, atît de puternică îi fusese ușurarea.

— Tată, îi spuse, cuprinzîndu-l cu afecțiune pe după gît ; ridicîndu-i capul ostenit, cu un gest brusc, plin de tandrețe, pînă cînd, sprijinindu-l pe brațele ei, îl putu privi în ochi, insuflîndu-i putere și încredere. Tată ! ghici cine a venit !

El o privi ; în ochii lui înceţoşaţi şi trişti se putu citi că întrezărise, timp de o clipă, adevărul, pentru a-l alunga imediat, ca pe o închipuire nebunească.

Se smuci din strînsoarea ei şi îşi ascunse din nou capul în braţele întinse pe masă. Îl auzi murmurînd ; plină de gingăşie, se aplecă să-l audă.

— Nu ştiu. Să nu-mi spui că e Frederick — nu Frederick. N-aş putea să îndur — sînt prea slăbit. Iar maică-sa e pe moarte !

Începu să plîngă şi să se tînguie ca un copil. Margaret nădăjduise, se aşteptase la cu totul altă reacţie, aşa că, dezamăgită, cu sufletul chinuit, rămase un moment tăcută. Apoi vorbi din nou — cu tonul altfel — nu cu atîta bucurie în glas, ci cu mult mai multă grijă şi blîndeţe :

— Tată, e chiar Frederick ! Gîndeşte-te cît de mult o să se bucure mama ! Şi, oh, cît de tare ar trebui să ne bucurăm pentru ea ! Şi pentru el — bietul, bietul nostru băiat !

Tatăl nu-şi schimbă poziţia ; părea doar că încearcă să înţeleagă faptul în sine.

— Unde e ? întrebă în cele din urmă, cu chipul încă ascuns de braţele întinse.

— În biroul dumitale, şi e singur. Am aprins lumînarea şi am dat fuga să-ţi spun. E singur şi probabil că se întrebă de ce...

— Mă duc la el, o întrerupse tatăl, ridicîndu-se ; se sprijini pe braţul fiicei şi se lăsă apoi călăuzit de ea.

Margaret îl conduse pînă la uşa biroului, dar se simţea prea tulburată pentru a putea suporta scena întîlnirii. Se întoarse şi fugi pe scări în sus, plîngînd din tot sufletul. Trecuseră multe zile de cînd nu mai avusese curajul să-şi îngăduie această uşurare. Îşi dădea acum seama cît de cumplită fusese încordarea. Dar Frederick sosise ! El, singurul ei frate iubit, era aici, în siguranţă, din nou în mijlocul lor ! De-abia îi venea să creadă. Se opri din plîns şi deschise uşa dormitorului. Nu auzi glasuri, şi aproape îi fu teamă că visase. Coborî scara şi ascultă la uşa biroului. De acolo răsuna murmur de

voci ; îi fu de-ajuns. Se duse la bucătărie, înteți focul, aprinse lumînări peste tot în casă și pregăti o gustare pentru călător. Ce noroc că mama dormea ! Știa după lumina ferită ce se cernea prin gaura cheii dormitorului. Oaspetele lor putea fi ospătat și înveselit, și prima emoție a întîlnirii cu tatăl lui se putea stinge înainte ca mama să-și dea seama că se întîmplă ceva neobișnuit.

Cînd termină pregătirile, Margaret deschise ușa biroului și intră, cu o tavă grea în brațe, ca o slujnică. Era mîndră că-l poate servi pe Frederick. Dar acesta, cînd o văzu, sări iute și îi luă povara din mînă. Era un simbol, un semn al ușurării pe care urma s-o aducă în casă prezența lui. Fratele și sora rînduiră împreună bucatele pe masă, fără cuvinte multe, dar mîinile li se atingeau și ochii exprimau comunicarea firească între cei de aceleași sînge. Focul se stinsese ; și Margaret se străduí să-l aprindă iar, căci serile erau cam răcoroase ; și totuși trebuia să nu facă prea mult zgomot lîngă odaia doamnei Hale.

— Dixon spune că e un dar să știi să aprinzi focul ; nu un meșteșug ce se poate învăța.

— *Poeta nascitur, non fit,* [1], murmură domnul Hale ; și Margaret se bucură să audă din nou un citat, chiar dacă spus pe un ton apatic.

— Dragă de Dixon ! Cum o să ne mai sărutăm ! spuse Frederick. Avea obiceiul să mă sărute, și să se uite apoi la mine, ca să fie sigură că eram eu, și să mă sărute iar ! Dar, Margaret, cît de nepricepută ești ! N-am mai văzut niște mînuțe atît de neîndemînatice și de stîngace. Fugi și spală-le, ca să-mi pregătești cîteva tartine, și lasă focul în seama mea. Aprinderea focului e unul dintre talentele mele înnăscute.

Așa că Margaret ieși ; și se întoarse iar ; intra și ieșea întruna din cameră, plină de neastîmpăr și voioșie, neputînd sta o clipă locului. Era cu atît mai bucuroasă, cu cît putea să-i îndeplinească mai multe dorințe lui Frederick ; și, din instinct, el înțelegea. Era ca o bucurie

[1] Te naști poet, nu te faci (lat.).

furată, în casa plină de jale, al cărei farmec era cu atît mai pătrunzător, cu cît, în fundul sufletului, știau ce suferință implacabilă îi așteaptă.

În mijlocul acestei bucurii, auziră pașii lui Dixon pe trepte. Domnul Hale se ridică brusc din fotoliul cel mare în care stătuse moleșit pînă atunci, privindu-și visător copiii, ca și cînd aceștia ar fi jucat o piesă veselă la care era plăcut să te uiți, dar care era atît de departe de realitate, și în care el nu deținea nici un rol. Se ridică în picioare, cu fața la ușă, arătînd o tulburare atît de ciudată, de neașteptată, gata să-l ascundă pe Frederick privirii oricărui străin care ar fi intrat, ba chiar și credincioasei Dixon, încît inima lui Margaret fu străbătută de un fior ; era ceva ce îi amintea de noile temeri din existența lor. Prinse brațul lui Frederick și îl strînse tare, în timp ce un gînd sumbru o făcu să se încrunte și să strîngă din dinți. Și totuși știau că nu era decît pasul măsurat al lui Dixon. O auziră parcurgînd coridorul — intrînd în bucătărie. Margaret se ridică.

— Mă duc după ea să-i spun. Și o să aflu cum se mai simte mama.

Doamna Hale era trează. La început vorbi fără șir, dar, după ce bău cîteva linguriță de ceai, căpătă parcă puțină putere, deși nu era încă în stare să vorbească. Era mai bine să se odihnească peste noapte, înainte de a i se spune de sosirea fiului ei. Agitația pricinuită de vizita doctorului Donaldson, așteptat să apară dintr-o clipă în alta, îi ajungea pentru seara aceea ; și el le va spune cum s-o pregătească pentru revederea cu Frederick. Important era că fiul ei era în casă — putea fi chemat în orice moment.

Margaret nu avea astîmpăr să stea locului. Așa că se apucă s-o ajute pe Dixon să-i pregătească toate cele de trebuință „domnișorului Frederick". Părea că nu se va mai putea simți niciodată obosită. Cu fiecare privire aruncată în camera în care stătea tînărul, discutînd cu tatăl lui, — nu știa și nici n-o interesa despre ce anume — devenea mai puternică. Va veni și vremea cînd va

sta și ea de vorbă cu Frederick, și-l va asculta, și era atît de încredințată de acest lucru, încît n-avea de ce să grăbească momentul.

Îl cercetase doar cîteva clipe, dar înfățișarea lui îi plăcuse. Avea trăsături delicate, dar în nici un caz vădind slăbiciune, iar pielea îi era arsă de soare și chipul vioi, plin de prospețime. Ochii aveau o privire radioasă, dar uneori expresia lor, ca și a gurii, se schimba brusc, vădind o tulburare sufletească ascunsă încît aproape că o înspăimînta. Totul nu dura însă decît o clipă ; și în ochi nu-i stăruia, nici înverșunare, nici sete de răzbunare ; exprimau mai degrabă un aprig simțămînt de o clipă, asemenea celor ce apar pe chipul locuitorilor din ținuturile meridionale, mai nestăpînite — înverșunare ce sporește dulceața copilărească ce le îmblînzește imediat privirea. Margaret se putea teme de violența unei firi impulsive pe care o trăda o asemenea privire, dar asta n-o împiedica să aibă o încredere nemărginită în fratele regăsit. Dimpotrivă, înțelegerea ce se stabilise de la început între ei îi încălzea sufletul. De-abia acum, din sentimentul de ușurare pe care-l avea în prezența lui Frederick, își dăduse seama cîtă răspundere apăsase pe umerii ei. El își înțelegea părinții — firile și slăbiciunile lor, avînd totuși cea mai mare grijă să nu-i jignească sau să nu le rănească sentimentele. Părea să știe din instinct cînd exuberanța naturală a comportării și conversației lui va irita profunda deprimare a tatălui, ori ar putea chiar alina suferințele mamei. Dacă simțea că dispoziția lor ori momentul nu erau potrivite, devenea pe dată plin de răbdare și dăruire, precum cea mai minunată infirmieră. Margaret simțea aproape că îi dădeau lacrimile, cînd el făcea cîte o aluzie la zilele copilăriei lor din New Forest ; nu le uitase defel — și nu uitase nici Helstone — în timpul cît rătăcise prin țări îndepărtate și printre străini. Ea îi putea vorbi despre locurile de acolo, fără teamă că l-ar putea plictisi. Îi fusese teamă de venirea lui, chiar în timp ce tînjea după el ; simțea că cei șapte sau opt ani o schimbaseră în asemenea măsură, încît, uitînd cît de mult din vechea Margaret dăinuia încă în ea, își spusese că, dacă ea se schimbase atîta în gusturi și simțăminte, deși rămă-

sese acasă, existența lui zbuciumată, pe care n-o cunoștea prea bine, probabil că îl transformase cu totul pe adolescentul înalt, în uniformă de elev de marină, la care își amintea că privea cu o veneraţie fermecată. Numai că, în timpul cît fuseseră departe unul de celălalt, diferența de vîrstă, ca și alte deosebiri dintre ei, se mai atenuaseră.

Astfel că tot chinul acestor zile se mai ușurase pentru Margaret. Prezența lui Frederick era acum singurul punct luminos în viața ei. Timp de cîteva ceasuri, mama ei se simți mai bine, datorită prezenței fiului. Îi ținea mîna în mîinile ei ; nu îi dădu drumul nici atunci cînd adormi ; și Margaret trebui să-l hrănească pe Frederick ca pe un copilaș, căci nu și-ar fi mișcat un deget, ca să nu-și tulbure mama. Doamna Hale se trezi în mijlocul acestei scene ; își mișcă încet capul pe pernă și zîmbi copiilor ei, înțelegînd ce făceau și pentru ce procedau astfel.

— Sînt foarte egoistă, spuse ea ; dar n-o să mai dureze mult.

Frederick se aplecă și sărută mîna firavă din mîna lui.

Starea aceasta de liniște nu putea dăinui prea multe zile, poate nici măcar prea multe ore ; și doctorul Donaldson i-o spuse lui Margaret. După plecarea bunului doctor, ea se furișă jos la Frederick, care în timpul vizitei acestuia rămăsese ascuns în salonașul din spate, unde dormea de obicei Dixon, dar care acum devenise camera lui.

Margaret îi repetă vorbele doctorului Donaldson.

— Nu cred, exclamă el. E foarte bolnavă și s-ar putea să fie în stare gravă, în mare primejdie ; dar nu-mi pot închipui că ar putea arăta așa cum arată, dacă ar fi pe moarte. Margaret, ar trebui s-o mai consulte cineva — un doctor de la Londra. Nu te-ai gîndit să chemi un doctor din Londra ?

— Ba da, spuse Margaret, de mai multe ori. Dar nu cred că ar folosi la ceva. Și, trebuie să-ți spun, nu avem prea mulți bani ca să putem aduce un medic renumit de la Londra, și sînt încredințată că doctorul Donaldson nu-i mai prejos decît cei mai buni — dacă nu chiar egalul lor.

Frederick începu să păşească nestăpînit în lungul şi în latul camerei.

— În Cadiz mă bucur de credit, spuse el, dar nu şi aici, din cauza păcătoasei schimbări a numelui. De ce a plecat tata din Helstone ? Aici a fost greşeala.

— N-a fost nici o greşeală, spuse Margaret cu tristeţe. Şi, mai ales, ai grijă să nu audă cumva tata ce-ai spus acum. Văd şi aşa că îl chinuie gîndul că mama nu s-ar fi îmbolnăvit dacă am fi rămas în Helstone, şi doar ştii ce teribilă putere de autoînvinuire are tata !

Frederick se tot mişca de colo pînă colo, de parcă ar fi fost pe puntea de cart. În cele din urmă se opri chiar în faţa lui Margaret şi, timp de o clipă, privirea îi cercetă înfăţişarea vlăguită, plină de deznădejde.

— Micuţa mea Margaret ! spuse cu glas mîngîietor. Să sperăm pînă la capăt. Biată fetiţă ! Cum, ai chipul înlăcrimat ? Să ştii că eu am speranţă. Da, în ciuda tuturor doctorilor. Nu te pierde cu firea, Margaret, şi ai curajul să speri !

Margaret încercă să spună ceva, dar vocea îi era înăbuşită şi slabă :

— Voi încerca să fiu îndeajuns de umilă şi să am încredere. Oh, Frederick ! mama începuse să-mi arate cît de mult ţine la mine ! Iar eu începusem s-o înţeleg. Şi acum moartea vrea să ne despartă cu atîta cruzime !

— Hai, linişteşte-te ! Să mergem sus şi să facem ceva, în loc să irosim un timp atît de preţios. Gîndurile m-au făcut de multe ori să mă întristez, draga mea ; dar faptele, niciodată. Teoria mea e un fel de parodiere a maximei : „Fă rost de bani, fiule, cinstit dacă se poate ; dar fă rost de bani.“ Aşa că îţi spun : „Fă ceva, surioară, ceva bun dacă se poate ; dar, oricum, fă ceva.“

— Chiar şi o greşeală ! spuse Margaret, zîmbind uşor printre lacrimi.

— În nici un caz. Singurul lucru pe care-l exclud sînt remuşcările. Ispăşeşte-ţi cît de curînd faptele rele printr-una bună (dacă ai atîtea scrupule) ; aşa cum făceam la şcoală, cînd scriam un rezultat bun pe tăbliţă, peste unul greşit, şters doar pe jumătate. Era mai bine

decît să udăm buretele cu lacrimi ; cîştigam şi timp, că nu mai aşteptam să ne dea lacrimile, iar impresia era mai bună.

Dacă la început Margaret socoti că teoria lui Frederick era puţin cam rudimentară, îşi dădu seama că, punînd-o în practică, el dădea dovadă tot timpul de o mare bunătate sufletească. După o noapte obositoare petrecută lîngă mama (căci stăruise s-o vegheze), a doua zi dimineaţă, înainte de gustare, Frederick îşi făcu de lucru meşterind un suport de picioare pentru Dixon, care începea să se resimtă de oboseala atîtor nopţi vegheate. Cît stătu să-şi ia gustarea, stîrni interesul domnului Hale povestindu-i cu însufleţire, foarte colorat şi captivant, despre viaţa plină de neprevăzut pe care o dusese în Mexic, în America de Sud şi în alte colţuri ale lumii. Margaret ar fi renunţat la efortul deznădăjduit de a-l trezi pe domnul Hale din starea-i de deprimare ; s-ar fi molipsit şi ea şi n-ar mai fi fost în stare să scoată un cuvînt. Dar Fred, credincios teoriei sale, făcea tot timpul cîte ceva ; şi în afară de a mînca, singurul lucru ce se putea face la micul dejun era să vorbeşti.

Înainte de căderea nopţii, se dovedi cît de întemeiată fusese opinia doctorului Donaldson. Doamna Hale fu apucată de convulsii ; şi, după încetarea crizei, rămase fără cunoştinţă. Chiar dacă soţul ei se prăvălise cu capul pe pat şi-l zguduia cu suspinele sale ; chiar dacă braţele puternice ale fiului o ridicară cu blîndeţe, aşezînd-o mai comod ; şi chiar dacă mîinile fiicei îi răcoreau faţa : ea nu-i mai recunoştea. Şi nu îi va mai recunoaşte decît atunci cînd se vor reîntîlni în ceruri.

Înainte de venirea zorilor, totul se sfîrşise.

Atunci Margaret încetă să mai tremure, îşi alungă deznădejdea şi, ca un adevărat înger, căută să-şi aline tatăl şi fratele. Căci acum Frederick se prăbuşise, şi nici o teorie nu îi mai putea ajuta cu nimic. Cînd se închise în cămăruţa lui şi începu să plîngă cu suspine năvalnice, Margaret şi cu Dixon coborîră, speriate că face prea mult zgomot : căci pereţii erau subţiri şi vecinii puteau lesne auzi plînsul nestăpînit al acestui bărbat tînăr, atît de diferit de tînguirea mai potolită cu care sînt jeliţi morţii,

cînd ne deprindem cu durerea și nu îndrăznim să ne răzvrătim împotriva destinului implacabil, știind că totul ne este sortit.

Margaret ședea alături de tatăl ei, în camera în care zăcea mama ei moartă. Ar fi mulțumit cerului, dacă l-ar fi auzit plîngînd. Dar el stătea lîngă pat, cufundat într-o tăcere deplină ; din cînd în cînd doar, descoperea fața moartei și o mîngîia ușor și atunci scîncea încet, scoțînd un sunet nearticulat, asemănător celui cu care o jivină își dezmiardă puiul. Parcă nici nu-și dădea seama că Margaret era lîngă el. De cîteva ori fata se apropie de el și îl sărută ; și deși o lăsă, o împinse apoi ușurel, de parcă dovezile ei de dragoste i-ar fi tulburat gîndurile absorbite doar de moarta iubită. Cînd auzi suspinele lui Frederick, tresări și clătină din cap.

— Bietul băiat ! Băiatul băiat ! spuse și păru apoi să nu le mai audă.

Margaret își simțea inima sfîșiată. Nu se putea cufunda în propria ei durere, căci se gîndea la tatăl ei. Noaptea era pe sfîrșite și zorile se apropiau cînd, fără vreo vorbă care să-l pregătească, Margaret spuse, spărgînd liniștea încăperii, cu o claritate ce o uimi chiar și pe ea :

— „Nu-ți lăsa inima în restriște" și apoi continuă să citească în Biblie și parcurse întreg capitolul căutînd alinare.

CAPITOLUL XXXI

„DE VECHI PRIETENI AM UITAT ?"

„N-arată oare aceste purtări toate
Viclenie de șarpe și grele păcate ?"

CRABBE

VENI ȘI DIMINEAȚA de octombrie, rece și friguroasă ; nu o dimineață de octombrie ca la țară, cu cețuri blînde, argintii, împrăștiate de primele raze de soare, ce îmbracă apoi totul în culori minunate, ci o dimineață de

octombrie ca în Milton, unde cețurile argintii se preschimbaseră în nori grei de fum, și unde soarele, cînd izbutea să străbată cu razele sale, nu dezvăluia decît lungi străzi întunecate. Margaret se mișca de colo-colo, fără vlagă ajutînd-o pe Dixon să rînduiască prin casă. Ochii îi erau plini de lacrimi, dar nu avea timp să-și ușureze povara inimii plîngînd. Tatăl și fratele ei se bizuiau pe ea; și dacă ei își puteau da frîu liber durerii, pe ea o așteptau treburile, pregătirile, tot felul de socoteli. Pînă și dispozițiile ce trebuiau date pentru înmormîntare păreau să cadă în seama ei.

În fine, focul fusese aprins și lemnele trosneau — gustarea de dimineață era gata și ceainicul șuiera; Margaret își mai aruncă o dată privirea prin încăpere, și apoi îi chemă pe domnul Hale și pe Frederick. Ar fi vrut ca totul să arate cît mai plăcut; și totuși, cînd își dădu seama cît de mult contrasta atmosfera cu starea ei de spirit, izbucni deodată în plîns. Îngenunche lîngă sofa, ascunzîndu-și fața în perne, pentru ca nimeni să n-o audă, cînd deodată simți pe umăr mîna lui Dixon.

— Haide, domnișoară Hale — hai, draga mea! Cată de te stăpînește, că altfel unde o să ajungem? Nimeni din casă nu poate să-mi spună ce trebuie făcut, și ne așteaptă o mulțime de treburi. Cine să se ocupe de înmormîntare; și cine să ia parte la ea; și unde să aibă loc; și toate trebuie să fie hotărîte. Și domnișorul Frederick s-a prostit de atîta plîns, iar domnul nu prea se pricepe să ia hotărîri; bietul de el umblă de colo-colo de parcă ar fi cu totul rătăcit. Știu, draga mea, e destul de greu; dar toți trebuie să murim, și ai mare noroc că n-ai pierdut pe nimeni pînă acum.

Poate că așa și era. Dar era o pierdere prea mare, care nu se putea asemui cu nimic altceva pe lumea asta. Margaret nu găsi mîngîiere în vorbele lui Dixon, dar blîndețea neobișnuită din purtarea bătrînei menajere îi merse drept la inimă; și, mai mult ca să-și arate recunoștința pentru această blîndețe, se ridică și răspunse privirii neliniștite a lui Dixon printr-un zîmbet; și se duse să-și anunțe tatăl și fratele că gustarea de dimineață îi aștepta.

Domnul Hale intră în cameră — mergînd ca prin vis, sau mai curînd ca un somnambul, cu ochii și mintea sesizînd alte lucruri decît cele din fața lui. Frederick intră plin de însuflețire, cu un fel de vioiciune forțată ; îi luă mîna, o privi în ochi și izbucni în plîns. Margaret se străduiț tot timpul cît rămaseră să-și ia gustarea să găsească o mulțime de fleacuri pe care să le discute, ca să-i împiedice să-și amintească de ultima masă luată împreună, cînd ascultaseră întruna încordați vreun sunet sau vreun semnal din camera bolnavei.

După ce se ridicară de la masă, se hotărî să-i vorbească tatălui ei despre înmormîntare. Acesta însă doar dădea din cap, declarîndu-se de acord cu toate propunerile, deși unele dintre ele se băteau cap în cap cu celelalte. Margaret nu se alese cu nimic pozitiv ; și tocmai ieșea vlăguită din cameră, ca să încerce să se sfătuiască cu Dixon, cînd domnul Hale îi făcu semn să vină înapoi.

— Întreabă-l pe domnul Bell, spuse el cu glasul spart.

— Pe domnul Bell ! repetă ea, uimită puțin. Domnul Bell de la Oxford ?

— Chiar el. Da. A fost cavalerul meu de onoare.

Margaret înțelese legătura.

— O să-i scriu chiar azi, îl asigură, și tatăl ei se cufundă din nou în apatie.

Și toată dimineața ea nu mai stătu locului o clipă, tînjind după puțină odihnă, copleșită de vîrtejul atîtor treburi legate de tristul eveniment. Spre seară, Dixon îi spuse :

— Am făcut-o, domnișoară. Îmi era tare teamă pentru domnul, să nu-l doboare supărarea. Toată ziua a rămas lîngă biata doamnă ; și cînd am ascultat la ușă, l-am auzit cum îi vorbea, și îi tot vorbea, de parcă ar fi fost vie. Cînd am intrat, a tăcut, dar părea tare încurcat. Așa că mi-am zis că ar fi bine să-l trezească cineva ; și, chiar dacă la început o să aibă un șoc, poate că după aia o să fie mai bine. Așa că m-am dus și i-am spus că, după părerea mea, domnișorul Frederick nu e în siguranță aici. Și așa și e. Nu mai departe decît marți, cînd am ieșit din casă, am întîlnit un om din Southampton — primul pe

care-l văd de cînd am venit în Milton ; cred că nu prea au drum pe-aici, prin părțile din nord. Știi, era tînărul Leonards, fiul bătrînului Leonards, postăvarul, și cel mai mare neisprăvit din lume — din pricina lui, taică-său aproape că era să moară de supărare — care a fugit pe mare. Nu l-am putut înghiți niciodată. Știu că era pe bordul lui „Orion", împreună cu domnișorul Frederick ; deși nu-mi aduc aminte dacă era și în timpul răzmeriței.

— Te-a recunoscut ? întrebă Margaret degrabă.

— Păi, tocmai asta-i partea proastă. Nu cred că m-ar fi recunoscut, dacă n-aș fi fost atît de nesăbuită să-l strig. Era cineva din Southampton printre străini, că altfel n-aș fi ajuns niciodată să mă bat pe burtă cu un nerușinat și un pierde-vară ca el. Zice : „Domnișoara Dixon ! cine s-ar fi gîndit că o să te întîlnesc pe-aici ? Da' poate că greșesc, și poate că nu mai ești domnișoara Dixon ?" Așa că i-am zis că sînt tot nemăritată, cu toate că aș fi avut prilejul să mă mărit dacă n-aș fi fost atît de mofturoasă. A fost destul de politicos, zicînd că nu se îndoia de fel. Da' nu mă las eu luată peste picior de un netrebnic ca el și i-am și zis-o ; și, ca să fim chit, l-am întrebat ce face taică-său (care l-a dat afară din casă), de parcă erau în cele mai bune relații. Așa că, vrînd să-mi facă în ciudă — că ne ieșiserăm cu totul din fire, tot purtîndu-ne atît de frumos unul cu altul — a început să întrebe de domnișorul Frederick, și a zis că vai, cum a dat de belea (ca și cînd beleaua domnișorului Frederick l-ar spăla de păcate pe George Leonards, sau l-ar face să arate altfel decît un ticălos înrăit ce e), și că, dacă o să fie prins, or să-l spînzure pentru răscoala de pe vas, și că s-a pus o recompensă de o sută de lire pentru cine l-o prinde, și că a făcut familia de rîs — le-a zis pe toate numai ca să-mi facă în ciudă, draga mea, pentru că pe vremuri, în Southampton, l-am ajutat pe bătrînul Leonards să-l scarmene bine pe George. Așa că am zis și eu că, după cîte știu, mai sînt și alte familii care au mai multe motive să roșească din pricina fiilor lor, și să fie mulțumite dacă aceștia își cîștigă cinstit traiul departe de casă. La care mi-a răspuns, ca un nerușinat ce

e, că are o situație de încredere și că, dacă știu pe cineva, vreun amărît de tînăr care a apucat-o pe căi greșite și vrea să se cumințească, nu ar avea nimic împotrivă să-l ia sub protecția lui. El ! Păi el ar strica și un sfînt. Nu m-am mai simțit de ani de zile atît de păcătoasă ca atunci cînd stăteam de vorbă cu el, zilele trecute. Îmi venea să plîng că nu-l puteam jigni mai tare, iar el îmi zîmbea și lua de bune complimentele ; și nu părea că-i pasă nici cît negru sub unghie de ce-i spuneam, iar eu eram întărîtată la culme de vorbele lui.

— Dar nu i-ai spus nimic despre noi — despre Frederick — nu-i așa ?

— Nici gînd, o încredință Dixon. N-a avut amabilitatea să mă întrebe unde stau ; și, chiar dacă m-ar fi întrebat, tot nu i-aș fi spus. Nici eu nu l-am întrebat de situația strălucită pe care o are. Aștepta autobuzul care a venit chiar atunci, și el i-a făcut semn să oprească. Dar, ca să mă întărîte și mai tare, s-a întors spre mine cînd era gata să se urce și mi-a zis : „Domnișoară Dixon, dacă mă ajuți să-l prind pe locotenentul Hale, o să împart recompensa cu dumneata. Știu că ți-ar plăcea să fim parteneri, nu-i așa ? Nu te rușina și spune da". Și a sărit în autobuz, și i-am văzut mutra, cum se chiora la mine și rînjea încîntat că avusese ultimul cuvînt.

După ce Dixon îi povesti toată tărășenia, Margaret se simți tare îngrijorată.

— I-ai spus lui Frederick ? întrebă ea.

— Nu, spuse Dixon. Eram prea tulburată la gîndul că ticălosul de Leonards e în oraș ; da' aveam atîtea pe cap, că nici nu m-am gîndit la întîmplarea asta. Da' cînd l-am văzut pe domnul șezînd atît de pierit, și cu privirea în gol, mi-am zis că poate o să-și mai revină oleacă dacă o să trebuiască să cugete nițel la siguranța domnișorului Frederick. Așa că i-am povestit totul, și tare m-am rușinat cînd a trebuit să-i spun cum a vorbit un tînăr cu mine. Și i-a făcut bine. Și dacă-i vorbă să nu afle nimeni de venirea domnișorului Frederick, bietul de el o să trebuiască să plece înainte de a sosi domnul Bell.

— Oh, nu mă tem de domnul Bell ; dar mi-e teamă de Leonards. Trebuie să-i spunem și lui Frederick. Dar, cum arată acest Leonards ?

— E un bărbat urît, domnișoară, poți să fii sigură. Are niște favoriți cu care mi-ar fi rușine să umblu — favoriți roșii ca focul. Și, cu toate că s-a lăudat cu situația lui de încredere, era îmbrăcat în barchet, ca un om de rînd.

Era clar că Frederick trebuia să plece. Să plece tocmai cînd își reluase locul în familie și făgăduise să fie sprijinul și nădejdea tatălui și surorii sale. Să plece tocmai acum cînd grija față de maică-sa, în ultimele ei clipe, și durerea pierderii suferite îi legaseră prin dragostea ce unește oamenii cînd sînt puși în fața morții. Și pe cînd Margaret chibzuia la toate astea, așezată lîngă focul din salon,— la neliniștea și la tulburarea tatălui ei, sub apăsarea acestei noi temeri de care nu pomenise încă — Frederick intră, mai puțin vioi, dar mai liniștit, căci intensitatea extremă a durerii se mai potolise. Se apropie de Margaret și o sărută pe frunte.

— Ce palidă ești, Margaret ! spuse cu glas scăzut. Te-ai gîndit la noi toți, și nimeni nu s-a gîndit la tine. Întinde-te pe sofa — că doar n-ai nimic de făcut.

— Tocmai asta-i partea proastă, șopti Margaret întristată.

Dar se întinse pe sofa, iar fratele ei îi acoperi picioarele cu un șal și se așeză pe jos, lîngă ea ; și începură să vorbească cu glasul stins. Cînd Margaret îi repetă ce-i spusese Dixon despre întîlnirea cu tînărul Leonards, Frederick își strînse buzele, consternat.

— Aș vrea să am o discuție cu individul ăsta. E cel mai prost marinar ce-a pus vreodată piciorul pe bordul unei corăbii — și unul dintre cei mai mari ticăloși. Spune, Margaret, cunoști toată situația ?

— Da, de la mama.

— Ei bine, cînd toți marinarii de treabă erau furioși pe căpitan, individul ăsta, ca să-i intre în grații — puah ! Cînd mă gîndesc că e aici ! Oh, dacă ar ști că sînt la cîteva mile de el, ar face orice ca să-mi dea de urmă, ca să se răzbune pe mine. Aș prefera să ia oricine suta de

lire la care m-au prețuit, mai curînd decît nemernicul ăsta. Păcat că biata Dixon nu poate fi convinsă să mă predea, ca să-și asigure bătrînețile !

— Oh, Frederick, taci, te rog ! Nu mai vorbi așa.

În clipa aceea intră domnul Hale, tremurînd de indignare. Auzise ce vorbeau și spuse, luînd mîna lui Frederick între ale lui :

— Trebuie să pleci, fiule. E tare rău — dar îmi dau seama că trebuie. Ai făcut tot ce-ai putut — ai fost o mîngîiere pentru ea.

— Oh, tată, chiar trebuie să plece ? încercă Margaret să pledeze, împotriva propriei sale convingeri.

— Să știi că m-am gîndit serios să mă predau și să înfrunt procesul. De-aș putea să-mi adun dovezile ! Nu pot suporta gîndul să fiu în puterea unui netrebnic ca Leonards. În alte împrejurări, aproape că mi-ar fi plăcut vizita asta făcută acasă pe furiș ; are farmecul pe care îl atribuie franțuzoaicele plăcerilor interzise.

— Unul dintre primele lucruri pe care mi-l amintesc din copilărie, începu Margaret, este o întîmplare cînd ai fost pedepsit pentru că ai furat mere, Fred. Știu că aveam destule acasă — meri încărcați cu fructe ; dar cineva ți-a spus că fructele furate sînt mai dulci, vorbă pe care ai luat-o *au pied de la lettre* [1], și te-ai dus să furi. Nu prea te-ai schimbat de atunci.

— Da — trebuie să plec, repetă domnul Hale, ca răspuns la întrebarea pusă de Margaret mai devreme ; se vedea că nu se putea gîndi decît la un singur subiect, și îi venea greu să urmărească replicile în zigzag ale copiilor săi — era un efort ce-l depășea.

Margaret și Frederick se uitară unul la altul. Înțelegerea ce se stabilise atît de repede între ei nu va mai exista dacă Frederick va pleca — cam acesta era sensul, greu de exprimat în cuvinte, al privirii. Gîndul îi chinuia, învăluindu-le sufletul în tristețe. Frederick fu primul care se scutură de acest simțămînt :

— Știi, Margaret, azi după-amiază era cît pe-aci să tragem o spaimă grozavă, Dixon și cu mine. Eram în

[1] În sens literal (fr.).

dormitor ; auzisem la un moment dat clopoțelul de la intrare, dar credeam că cel ce sunase terminase ce avea de făcut și plecase de mult ; așa încît eram pe punctul să ies pe coridor cînd deschizînd ușa camerei mele, am văzut-o pe Dixon coborînd scările ; s-a încruntat la mine și m-a împins înapoi. Am lăsat ușa deschisă și am auzit-o transmițînd un mesaj cuiva care se afla în biroul tatii și care a plecat imediat. Cine putea fi ? Vreun vînzător de prăvălie ?

— Tot ce se poate, spuse Margaret cu indiferență. Pe la ora două a fost pe aici un omuleț liniștit, venit să primească niște dispoziții.

— Numai că ăsta nu era un omuleț — ci un bărbat înalt și voinic ; și trecuse de patru și jumătate cînd a venit.

— Era domnul Thornton, spuse domnul Hale.

Amîndoi se bucurară că izbutiseră să-l atragă în discuție.

— Domnul Thornton ! exclamă Margaret, ușor surprinsă. Credeam că...

— Ce credeai, fetițo ? o întrebă Frederick, căci ea lăsase propoziția neterminată..

— Oh, spuse ea înroșindu-se dar privindu-l drept în ochi, mi-am închipuit că era vorba despre cineva din altă categorie socială, nu un domn ; cineva venit cu un comision.

— Cam așa și arăta, spuse Frederick nepăsător. Credeam că e vreun vînzător, și cînd colo aflu că e vorba de un industriaș.

Margaret rămase tăcută. Își aminti că, la început, înainte de a-i cunoaște firea, și ea vorbise și gîndise ca Frederick. Era firesc să-și fi făcut o astfel de impresie, și totuși se simți puțin iritată. Nu putea să-i explice ; ar fi vrut ca Frederick să înțeleagă ce fel de om era domnul Thornton — dar avea buzele pecetluite.

Domnul Hale continuă :

— Cred că a venit să-și ofere tot ajutorul care-i stă în putință. Dar nu l-am putut primi. I-am spus lui Dixon

să-l întrebe dacă n-ar vrea să vorbească cu tine — cred că am rugat-o să te caute, ca să-l primești. Nu mai știu ce-am spus.

— E o persoană foarte agreabilă, după cîte îmi dau seama ! spuse Frederick, aruncînd fraza ca pe o minge, ca s-o prindă careva.

— Un prieten foarte binevoitor, spuse Margaret, căci tatăl ei rămase tăcut.

O vreme, Frederick nu spuse nimic. În cele din urmă vorbi :

— Margaret, mă doare cînd mă gîndesc că nu le voi putea mulțumi niciodată celor care s-au arătat binevoitori cu voi. Cunoștințele mele trebuie să fie altele decît ale voastre. În afară, bineînțeles, de cazul în care voi risca să ajung în fața curții marțiale, sau în cazul cînd tu și cu tata veți veni în Spania. Aruncase sugestia ca pe o momeală ; apoi, deodată, făcu pasul hotărîtor : Nici nu știi cît de mult aș vrea să veniți. Am o situație bună — și perspective și mai bune, urmă apoi, înroșindu-se ca o fată. Știi, Margaret, ți-am povestit de Dolores Barbour — aș vrea s-o cunoști ; sînt sigur că o să-ți placă — ba nu, cuvîntul potrivit e că o s-o iubești, e prea puțin spus că o să-ți placă — și tu, tată, o s-o iubești dacă o vei cunoaște. Nu are încă optsprezece ani ; dar, dacă nu se răzgîndește într-un an, va deveni soția mea. Domnul Barbour nu ne-a îngăduit s-o socotim încă logodnă. Dar, dacă veniți, o să găsiți numai prieteni peste tot, pe lîngă Dolores. Gîndește-te, tată. Margaret, te rog, fii de partea mea.

— Nu — pentru mine nu mai există un alt loc unde să plec, spuse domnul Hale. Mutarea asta m-a costat viața soției mele. Nu mai vreau să mă mut în altă parte, cît mai am de trăit. Ea e aici ; și aici am să rămîn pînă la sfîrșitul zilelor.

— Oh, Frederick, îl rugă Margaret, povestește-ne mai multe despre ea. E un lucru la care nu m-am gîndit ; dar mă bucur foarte tare. O să ai o persoană pe care s-o iubești și care să țină la tine. Hai, povestește-ne.

— În primul rînd, e catolică. E singura obiecție la care mă așteptam. Dar faptul că tata și-a schimbat părerile — te rog, Margaret, nu suspina.

Dar Margaret mai avu și alte motive să suspine în timpul discuției. Frederick devenise el însuși catolic, deși nu depusese încă jurămîntul. Aceasta era deci cauza pentru care își exprimase atît de vag în scrisori compasiunea față de disperarea ei cînd domnul Hale părăsise rîndurile Bisericii. Crezuse că nu era decît o atitudine nepăsătoare de marinar ; dar adevărul era că încă de pe atunci se simțea înclinat să renunțe la religia în care fusese botezat ; atîta doar că părerile lui tindeau într-o direcție opusă celor ale tatălui său. Nici măcar Frederick n-ar fi putut spune cît de mult îi influențase dragostea această schimbare. În cele din urmă, Margaret renunță la acest aspect ; și, revenind la logodnica lui ,începu s-o privească într-o lumină diferită :

— Dar, Fred, gîndește-te că, de dragul ei, trebuie să încerci să scapi de acuzațiile exagerate ce ți se aduc, chiar dacă revolta de pe vas a fost adevărată. Dacă va trebui să ajungi în fața curții marțiale și dacă ai găsi martori, ai putea să dovedești că nesupunerea ta în fața autorității s-a datorat faptului că această autoritate era exercitată în mod nedemn.

Domnul Hale își îndreptă întreaga atenție spre răspunsul fiului său.

— În primul rînd, Margaret, cine îmi poate face rost de martori ? Toți sînt marinari, recrutați acum pe alte nave, în afară de cei a căror mărturie nu contează, pentru că au luat parte la revoltă sau au privit-o cu bunăvoință. În al doilea rînd, dă-mi voie să-ți spun că nu prea știi ce e o curte marțială ; îți închipui că e un fel de adunare unde se împarte dreptatea, în loc s-o vezi așa cum e — un tribunal unde autoritatea cîntărește cam nouă zecimi, iar dovezile, doar o zecime. În astfel de cazuri chiar și dovezile nu scapă de influența pe care o exercită prestigiul autorității.

— Dar nu merită măcar să încerci și să vezi ce dovezi favorabile se pot găsi ? În momentul de față, toți

cei care te-au cunoscut odinioară ,te cred categoric vinovat. N-ai încercat niciodată să te justifici, iar noi n-am ştiut unde să căutăm dovezi în sprijinul tău. Caută măcar acum, de dragul domnişoarei Barbour, să-ţi justifici comportarea în ochii lumii. S-ar putea ca ei să nu-i pese; sînt sigură că are tot atîta încredere în tine ca şi noi toţi; dar n-ar trebui s-o laşi să-şi unească viaţa cu un om asupra căruia atîrnă o învinuire atît de gravă, fără să arăţi mai întîi lumii care-i realitatea. Te-ai ridicat împotriva autorităţii — ceea ce a fost rău; dar dacă ai fi stat deoparte, ai fi tăcut şi n-ai fi luat atitudine cînd cineva uza brutal de această autoritate, ar fi fost mult mai rău. Oamenii ştiu ce-ai făcut; dar nu cunosc motivele tale, care transformă delictul săvîrşit într-o eroică apărare a celor slabi. De dragul lui Dolores, lumea trebuie să afle asta.

— Dar cum să o fac să afle? Nu sînt îndeajuns de convins de puritatea şi de simţul de dreptate ale celor ce-mi vor fi judecători, pentru a mă duce în faţa curţii marţiale, chiar dacă aş putea aduce o armată întreagă de martori care să spună adevărul. Nu pot trimite un crainic, care să strige pe străzi, proclamînd ceea ce tu numeşti eroismul meu. Nimeni nu ar citi o broşură sau o autojustificare după atîta timp, chiar dacă aş publica vreuna.

— N-ai vrea să consulţi un avocat, care să-ţi spună ce şanse ai să te disculpi? întrebă Margaret, ridicînd privirea şi înroşindu-se toată.

— Ar trebui mai întîi să găsesc un avocat, să-l studiez şi să văd dacă-mi place, înainte de a-i face asemenea confidenţe. Mulţi avocaţi fără clientelă şi-ar putea perverti conştiinţa, convingîndu-se că ar cîştiga uşor o sută de lire făcînd o faptă bună — predîndu-mă, pe mine, un criminal, justiţiei.

— Prostii, Frederick! — cunosc un avocat pe a cărui onoare te poţi bizui; despre a cărui abilitate în profesie oamenii au o părere foarte bună; şi care cred că şi-ar da multă osteneală pentru oricare dintre rudele... mătuşii noastre. E vorba de domnul Henry Lennox, tată.

— Cred că e o idee bună, spuse domnul Hale. Dar nu trebuie să faci nimic care l-ar putea reține pe Frederick în Anglia. Măcar de dragul mamei tale.

— Poți să pleci mîine seară la Londra, cu trenul de noapte, urmă Margaret, însuflețită de planul ei. Teamă mi-e că va trebui să plece mîine, tată, vorbi ea cu blîndețe; așa e mai bine, din cauza domnului Bell și a persoanei aceleia dezagreabile cu care s-a întîlnit Dixon.

— Da; trebuie să plec mîine, întări Frederick, cu hotărîre.

Domnul Hale oftă.

— Mi-e foarte greu să mă despart de tine, și totuși sînt tare neliniștit atîta timp cît rămîi aici.

— Atunci, spuse Margaret, ascultați cum am plănuit. Frederick ajunge la Londra vineri dimineață. Am să — ai putea — nu! e mai bine să-i dau un bilet pentru domnul Lennox. Îl găsești în biroul lui de la tribunal.

— O să fac o listă cu numele tuturor marinarilor de pe „Orion" de care-mi pot aminti. I-aș putea-o lăsa lui, ca să încerce să le dea de urmă. E vorba de fratele soțului lui Edith, nu-i așa? Îmi aduc aminte că ai pomenit de el în scrisori. Am niște bani pe care-i păstrează Barbour. Aș putea plăti destul de mult, dacă există vreo șansă de reușită. Banii aceștia, tată dragă, îi destinasem cu totul altui scop; așa că o să socot că i-am împrumutat de la dumneata și de la Margaret.

— Nu, spuse Margaret. Dacă ai face-o, nu i-ai risca. Și există totuși un risc; dar merită să încerci. Ai putea să te îmbarci și la Londra, nu numai la Liverpool?

— Bineînțeles, gîsculiță mică. Mă simt ca acasă oriunde văd apa unduindu-se sub o scîndură. Nu te teme, o să găsesc eu vreo ambarcațiune care să mă ia. N-o să stau nici douăzeci și patru de ore la Londra, departe și de voi, și de o altă ființă.

Margaret nu se supără cînd Frederick găsi de cuviință să privească peste umărul ei, în timp ce-i scria domnului Lennox. În felul acesta se văzu silită să scrie concis și cu siguranță; altfel ar fi șovăit dacă să folosească un anumit cuvînt sau expresie, simțindu-se tare încurcată

să reînnoade ea relațiile dintre ei, care se sfîrșiseră într-un mod atît de penibil pentru amîndoi. Dar așa, biletul îi fu luat din față înainte de a mai avea timp să-l recitească și ascuns bine într-un portvizit; cu care prilej dinăuntru căzu o lungă șuviță de păr negru, făcînd să sclipească de plăcere ochii lui Frederick.

— Ți-ar plăcea să te uiți la șuvița asta de păr, nu-i așa? întrebă el. Nu! Trebuie să aștepți s-o vezi pe ea. E prea desăvîrșită ca s-o cunoști pe bucățele. O biată cărămidă n-o să-ți poată spune niciodată cum arată castelul meu.

CAPITOLUL XXXII

GHINIOANE

„Cum! Rămîi ca cineva să te pîrască,
Sau poate-n lanțuri chiar să te tîrască!"

WERNER

TOATĂ ZIUA URMĂTOARE stătură împreună — toți trei. Domnul Hale nu spunea nimic, decît atunci cînd copiii lui îi puneau întrebări și îl sileau astfel să revină în prezent. Durerea lui Frederick nu mai putea fi văzută sau auzită; trecuse prima izbucnire, și acum aproape că-i era rușine că se lăsase doborît de emoție; și, deși suferea profund pentru pierderea mamei, și suferința asta avea să dăinuie toată viața, n-avea să mai vorbească niciodată de ea. Margaret, care nu-și lăsase durerea să izbucnească la început, suferea acum mai tare. Plîngea din cînd în cînd; și chiar dacă vorbea despre lucruri indiferente, avea în ea o gingășie plină de jale, care se accentua ori de cîte ori privirea i se oprea asupra lui Frederick și își amintea de apropiata lui plecare. Îi părea bine că pleacă, pentru ca să-l vadă pe tatăl ei liniștindu-se, dar, în ceea ce o privea pe ea, era tare mîhnită. Neliniștea și groaza în care trăia domnul Hale, gîndindu-se că fiul lui ar putea fi descoperit și prins, cîntă-

reau mult mai greu decît bucuria de a-l avea lîngă ei. După moartea doamnei Hale, nervozitatea lui se accentuase, și părea că nu se mai putea gîndi la nimic altceva. Tresărea la orice zgomot mai neobișnuit și nu se simțea liniștit decît cînd îl știa pe Frederick departe de privirea celor ce intrau în cameră. Către seară, spuse :

— Te duci la gară cu Frederick, nu-i așa, Margaret ? Aș vrea să fiu sigur că a plecat. Vreau să vii și să-mi spui, în orice caz, că a plecat cu bine din Milton.

— Bineînțeles, îl încredință Margaret. Mi-ar plăcea să-l petrec, dacă nu te vei simți singur, tată.

— Nu, nu ! O să-mi închipui altfel tot timpul că l-a recunoscut cineva, și că a fost prins, dacă nu-mi spui că a plecat cu bine. Și ar trebui să vă duceți la gara din Outwood. E la fel de aproape, dar e mai pustie. Luați o birjă pînă acolo. Riscul de a fi văzut e astfel mai mic. La ce oră ai tren, Fred ?

— La șase și zece ; e aproape întuneric la ora aceea. Crezi că o să poți să mă petreci, Margaret ?

— Oh, o să mă descurc. Am început să fiu foarte curajoasă și neînfricată. La întoarcere drumul va fi destul de bine luminat, dacă se va întuneca. Săptămîna trecută am umblat la o oră mult mai tîrzie.

Margaret oftă ușurată cînd despărțirea se sfîrși — despărțirea de mama moartă și de tatăl în viață. Îl tot zori pe Frederick să se urce în birjă, ca să scurteze o scenă atît de dureroasă pentru tatăl ei, care își însoțise fiul în camera unde zăcea trupul mamei. Poate fiindcă îl zorise prea tare, sau poate datorită unei greșeli din „Mersul trenurilor", obișnuită cînd e vorba de sosirea trenurilor în gările mai mici, descoperiră cînd ajunseră la gara din Outwood că mai aveau aproape douăzeci de minute de așteptat. Casa de bilete era încă închisă, astfel încît nu putură nici măcar să cumpere biletul. Coborîră deci scările care duceau spre peronul aflat mai jos. O cărare acoperită cu zgură traversa terenul de lîngă drum, și începură să pășească pe ea, în sus și în jos, ca să umple timpul rămas.

Margaret îl ținea de braț pe Frederick, care îi luă afectuos mîna.

— Margaret, să știi că dacă mă duc să-l consult pe domnul Lennox în legătură cu șansele de a mă disculpa, ca să pot veni în Anglia de cîte ori vreau, o fac mai mult de dragul tău decît de dragul oricui altcuiva. Nu pot suporta gîndul că ai putea rămîne singură dacă tatei i se întîmplă ceva. Arată îngrozitor de schimbat — cumplit de zdruncinat. Aș vrea să-l faci să se gîndească la planul meu de a vă stabili și voi la Cadiz, din mai multe motive. Ce se va întîmpla cu tine dacă se prăpădește ? N-ai nici o prietenă apropiată. Și, ciudat lucru, nu prea avem nici rubedenii multe.

Margaret de-abia se putea stăpîni să nu plîngă, văzînd cu cîtă gingășie și grijă aducea vorba Frederick de un lucru pe care nici ea nu îl mai credea improbabil, văzînd cît de tare se schimbase, în ce declin era domnul Hale datorită nenorocirilor din ultimele luni. Dar încercă să spună cu însuflețire :

— În ultimii doi ani s-au petrecut atîtea schimbări ciudate și neașteptate în viața mea, încît simt mai mult ca oricînd că nu merită să plănuiești amănunțit ce vei face într-o anumită situație. Încerc să mă gîndesc numai la prezent.

Se opri ; timp de o clipă rămaseră nemișcați pe terenul pustiu, lîngă bariera de lîngă drum ; soarele care apunea le lumina chipurile. Frederick o ținea de mînă și o privea cu neliniște și cu tristețe, căci citea pe chipul ei mai multe griji și necazuri decît îi trădaseră spusele. Apoi Margaret urmă :

— Ne vom scrie des și îți făgăduiesc — căci văd că asta te liniștește — să-ți povestesc toate grijile mele. Tata e — dar deodată tresări, o tresărire ușoară de-abia vizibilă — însă Frederick simți gestul brusc al mîinii pe care o ținea și se întoarse cu fața spre drum, unde un călăreț tocmai trecea prin dreptul barierei lîngă care stăteau. Margaret se înclină ; călărețul se înclină la rîndul lui, țeapăn.

— Cine e ? întrebă Frederick imediat, chiar înainte ca acesta să se fi îndepărtat.

Margaret, puțin încurcată și îmbujorată la față, răspunse :

— Domnul Thornton ; știi, l-ai mai văzut.

— Numai din spate. Nu-i un tip prea atrăgător. Și ce încruntat e !

— Probabil că l-a supărat ceva, spuse Margaret, apărîndu-l. N-ai fi gîndit așa despre el dacă l-ai fi văzut cum se purta cu mama.

— Cred că s-a făcut timpul să mergem să cumpărăm biletul. Dacă aș fi știut ce tare o să se întunece, n-am fi dat drumul birjei, Margaret.

— Oh, nu-ți face griji. Dacă vreau, pot să iau o birjă și de aici ; sau să mă întorc cu trenul, și apoi de la gara din Milton, drumul pînă acasă e plin de magazine, de oameni și de felinare. Nu te gîndi la mine ; ai mai bine grijă de tine. Mă îmbolnăvește gîndul că Leonards ar putea călători în același tren, înainte de a te urca, uită-te bine prin vagon.

Se întoarseră în gară. Margaret stărui să se ducă ea în camera din plin luminată cu gaz, ca să cumpere biletul. Cîțiva flăcăi trîndăveau pe-acolo, pierzîndu-și vremea împreună cu șeful de gară. Margaret crezu că recunoaște chipul unuia dintre ei, și îi aruncă o privire mîndră plină de demnitate jignită, ca răspuns la privirea lui ușor impertinentă, de admirație fățișă. Se îndreptă grăbită spre fratele ei, care o aștepta afară, și îl apucă de braț.

— Ți-ai luat valiza ? Hai să ne plimbăm puțin pe peron, spuse ea.

Era nervoasă la perspectiva de a rămîne în curînd singură, căci curajul o părăsise mai repede decît ar fi recunoscut chiar și față de sine însăși. Auzi zgomot de pași în urma lor ; pașii se opriră cînd stătură și ei locului, uitîndu-se în lungul șinelor și ascultînd șuierul trenului ce se apropia. Tăceau ; aveau inimile prea pline. Peste o clipă trenul va intra în gară ; și în clipa următoare Frederick va fi plecat. Margaret aproape că se căia de stăruința cu care îl rugase să plece la Londra ; în

felul acesta se măreau şansele de a fi descoperit. Dacă s-ar fi îmbarcat pentru Spania de la Liverpool, în două-trei ore ar fi fost departe.

Frederick se răsuci în loc, întorcîndu-se cu faţa, astfel că felinarul îl lumină din plin. Un om îmbrăcat în uniformă de hamal făcu un pas iute înainte ; un om cu o înfăţişare de brută, ce părea să fi băut pînă ce ajunsese ca o fiară, deşi simţurile îi erau treze.

— Cu voia 'mneavoastră, don'şoară ! spuse el, împingînd-o fără pic de grijă pe Margaret şi apucîndu-l pe Frederick de guler. Cred că numele dumitale e Hale, nu-i aşa ?

Într-o clipă — fără ca Margaret să-şi dea seama cum, căci îi juca totul înaintea ochilor — printr-o răsucire îndemînatică, Frederick îi puse o piedică, aruncîndu-l de la înălţimea de aproape un metru a peronului pe pămînt, lîngă şine. Omul rămase acolo nemişcat.

— Fugi, fugi ! gîfîi Margaret. A sosit trenul. E Leonards, nu-i aşa ? Oh, fugi ! Îţi aduc eu valiza.

Şi îl luă de braţ, împingîndu-l din toate puterile.

Uşa unui vagon era deschisă — şi el sări înăuntru ; şi pe cînd se pleca în afară, spunîndu-i : „Fii binecuvîntată, Margaret !", trenul porni cu viteză ; ea rămase singură. Se simţea atît de sfîrşită, gata să leşine, încît răsuflă uşurată cînd ajunse în sala de aşteptare pentru doamne şi se aşeză. La început se luptă să-şi recapete suflarea. Graba fusese atît de mare ; spaima atît de înnebunitoare ; riscul atît de cumplit. Dacă trenul n-ar fi sosit în gară în momentul acela, omul ar fi sărit iarăşi pe peron şi ar fi strigat după ajutoare, ca să-l prindă pe Frederick. Se întrebă dacă omul se ridicase de jos ; încercă să-şi amintească dacă îl văzuse mişcîndu-se ; dacă nu cumva era grav rănit.

Îşi luă inima în dinţi şi ieşi afară ; peronul era în întregime luminat, dar pustiu ; se duse pînă la capăt şi privi în jos, cu teamă. Nu era nimeni ; şi deodată îi păru bine că venise să se uite, căci altfel visele i-ar fi fost bîntuite de gînduri cumplite. Şi chiar şi aşa, tremura atît de tare,

înfricoșată toată, încît nu-i venea s-o pornească pe jos pînă acasă, pe drumul pustiu și întunecos, așa cum îi apărea privindu-l din gară. Se hotărî să aștepte trenul local și să vină cu el. Dar dacă Leonards o va recunoaște, își va da seama că ea fusese cu Frederick! Cercetă bine locul, înainte de a se aventura pînă la casa de bilete să-și cumpere unul. În preajmă nu erau decît cîțiva slujbași de la căile ferate, care vorbeau tare.

— Va să zică Leonards s-a îmbătat iar! spuse unul dintre ei, ce părea să aibă autoritate asupra celorlalți. De data asta o să aibă nevoie de toată protecția cu care se laudă ca să nu fie dat afară.

— Unde e? întrebă un altul, în timp ce Margaret, întoarsă cu spatele, își număra mărunțișul cu degete tremurînde, neîndrăznind să facă un pas, înainte de a auzi răspunsul.

— Nu știu. A intrat aici acum nici cinci minute, înjurînd de mama focului, cu o poveste întreagă cum că ar fi fost trîntit jos; și a încercat să facă rost de niște bani de la mine, ca să plece la Londra cu trenul următor. Mi-a făgăduit, cherchelit cum era, că mi-i dă înapoi imediat, dar aveam altceva mai bun de făcut decît să-l ascult; i-am spus să-și vadă de treabă; și a ieșit pe ușa din față.

— Mă prind că a intrat în prima bombă de care a dat în drum, spuse primul care vorbise. Acolo s-ar fi topit și banii tăi, dacă ai fi fost destul de neghiob să-i dai.

— Asta-i bună! Știam eu bine ce înseamnă că vrea să meargă la Londra. Păi, încă nu mi-a înapoiat nici ăi cinci șilingi... și-i dădură înainte cu acest subiect.

Așa că acum, singura grijă a lui Margaret era să vină trenul mai repede. Se ascunse din nou în sala de așteptare pentru doamne, speriată de fiecare zgomot, crezînd că erau pașii lui Leonards — că fiecare voce arțăgoasă și răsunătoare era a lui. Dar nimeni nu se apropiase de ea pînă la sosirea trenului; cînd un însoțitor de tren o ajută binevoitor să se urce în vagon, nu îndrăzni să-l privească pînă ce trenul nu se puse în mișcare — și atunci văzu că nu era Leonards.

LINIȘTE

„Dormi, draga mea, și somnul înghețat
În veci nu-ți va fi tulburat!
Un ultim *noapte bună* — vei dormi mereu
Pînă cînd soarta-ți o voi împărtăși și eu."

H. KING

CASA PĂREA CIUDAT de liniștită după toată spaima și agitația zgomotoasă de dinainte. Tatăl ei avusese grijă să o aștepte o gustare întăritoare la întoarcere ; și apoi se așezase iarăși în scaunul lui obișnuit, pentru a reîncepe, copleșit de tristețe, să viseze cu ochii deschiși. Dixon o chemase pe Mary Higgins, ca să aibă pe cine bombăni și îndruma la bucătărie ; și nu bombănea mai puțin furioasă, cu toate că o făcea în șoaptă ; căci i s-ar fi părut lipsă de respect să vorbească cu glas tare atîta timp cît aveau un mort în casă. Margaret se hotărîse să nu-i pomenească nimic tatălui ei despre spaima cumplită pe care o trăsese în gară. Nu ar fi folosit la nimic ; totul se terminase cu bine ; singurul lucru de temut era ca nu cumva Leonards să facă rost de bani ca să pornească pe urmele lui Frederick și să-l hăituiască la Londra. Dar nu prea existau șanse să-și pună în practică planul ; și Margaret se hotărî să nu se mai frămînte gîndindu-se la un lucru pe care nu-l putea influența. Frederick știa și singur să se ferească ; și, peste o zi, cel mult două, se va afla în siguranță, departe de Anglia.

— Cred că mîine o să primim vreo veste de la domnul Bell, spuse Margaret.

— Da, adeveri tatăl ei, așa cred și eu.

— Dacă poate să vină, mîine seară ar trebui să fie aici.

— Dacă nu poate, o să-l rog pe domnul Thornton să vină cu mine la înmormîntare. Nu pot să mă duc singur. M-ar doborî.

— Nu-l ruga pe domnul Thornton, tată. Lasă-mă să vin eu cu dumneata, spuse Margaret precipitat.

— Tu ? Draga mea, dar de obicei femeile nu merg la înmormîntări.

— Nu ; pentru că nu se pot stăpîni. Femeile de condiția noastră nu merg, pentru că nu își pot controla emoțiile, și le e totuși rușine să și le arate în public. Femeile sărace se duc însă, și nu le pasă dacă le vede lumea copleșite de durere. Îți făgăduiesc, tată, că dacă mă lași să vin n-o să ai motiv să-ți pară rău. Nu chema un om străin, lăsîndu-mă pe mine deoparte. Dragă tată, dacă domnul Bell nu poate veni, o să merg eu. Iar dacă vine, n-o să mă împotrivesc voii dumitale.

Domnul Bell nu putu veni — suferea de gută. Trimise o scrisoare deosebit de plină de simțire, în care își exprima toată părerea de rău că nu putea participa. Nădăjduia că îi va putea vizita în curînd, dacă le va face plăcere ; proprietățile lui din Milton aveau nevoie de supraveghere, și agentul îi scrisese că prezența lui era absolut necesară ; pînă acum, evitase pe cît putuse să se apropie de Milton ; dar acum, singurul lucru care-l putea face să accepte ideea acestei vizite era gîndul că-l va vedea, și poate că îl va putea mîngîia puțin pe vechiul său prieten.

Margaret își dădu foarte multă osteneală încercînd să-și convingă tatăl să nu-l invite pe domnul Thornton la înmormîntare. Simțea că n-o să poată îndura. În seara dinaintea înmormîntării, sosi un bilet plin de morgă pentru domnișoara Hale, din partea doamnei Thornton, comunicîndu-i că, la dorința fiului ei, trăsura lor va urma cortegiul mortuar, dacă nu vor avea nimic împotrivă. Margaret îi citi tatălui ei biletul.

— Oh, ce rost au aceste formalități, spuse ea. Hai să mergem singuri — doar dumneata și cu mine, tată, Nu le pasă de noi, căci altfel s-ar fi oferit să vină el însuși, și nu să trimită doar o trăsură goală.

— Credeam că nu doreai în nici un caz prezența lui, Margaret, spuse domnul Hale întrucîtva surprins.

— Și nici nu doresc. Nu vreau să vină deloc ; și, mai cu seamă, n-aș fi vrut să-l chemăm noi. Dar nu mă așteptam din partea lui să-și bată astfel joc de doliul nostru.

Și își uimi tatăl izbucnind în plîns. Fusese atît de potolită în durerea ei, atît de grijulie față de ceilalți, atît de blîndă și răbdătoare, încît bietul om nu înțelegea nimic din purtarea nestăpînită din seara aceea ; și văzînd cu cîtă duioșie încerca tatăl ei s-o liniștească, începu să plîngă și mai tare.

Petrecu o noapte atît de proastă, încît nu era cîtuși de puțin pregătită pentru îngrijorarea pe care i-o stîrni scrisoarea lui Frederick. „Domnul Lennox nu era în oraș ; un funcționar din biroul lui îi spusese că se va întoarce cel mai tîrziu marțea următoare ; că s-ar putea să vină chiar luni. Așa că, după ce chibzuise bine, Frederick hotărîse să mai rămînă încă o zi sau două la Londra. Îi trecuse prin cap să se întoarcă la Milton ; ispita fusese foarte mare ; dar gîndul că domnul Bell stătea la ei, ca și panica din ultimul moment de la gară, îl deciseră să rămînă în Londra. Margaret putea fi sigură că va lua toate măsurile de precauție pentru a nu fi descoperit de Leonards."

Oftă ușurată că primise scrisoarea cînd tatăl ei se afla în camera mamei. Dacă ar fi fost de față, i-ar fi cerut să i-o citească cu glas tare ; și nu era greu de ghicit cît de mult s-ar fi speriat și ce griji și-ar fi făcut, încît nu vedea cum l-ar fi putut liniști. Nu o îngrijora atît faptul că Frederick rămăsese la Londra, cît aluziile lui că fusese recunoscut în ultimul moment la Milton și posibilitatea de a fi fost urmărit, ceea ce îi dădea fiori reci ; cum ar fi reacționat oare tatăl ei la această veste ? Margaret se căi acum că sugerase, și stăruise chiar, ca Frederick să-l consulte pe domnul Lennox. Pe moment, păruse doar o întîrziere mică — adăuga prea puțin la șansele, aparent minime, de a fi recunoscut ; și totuși, toate cîte se întîmplaseră după aceea arătau cît de nepotrivit fusese acest demers. Se străduia să-și înăbușe

părerea de rău față de ceea ce nu se mai putea schimba ; să nu se mai învinuiască întruna că propusese un lucru ce păruse pe moment să aibă rost, dar pe care evenimentele ulterioare îl dovediseră primejdios. Dar tatăl ei era prea abătut sufletește și prea năruit trupește ca să poată înfrunta regretele față de ceva ce nu mai putea fi schimbat. Margaret își adună toate forțele. Tatăl ei părea să fi uitat că aveau motive temeinice să aștepte o scrisoare de la Frederick în dimineața aceea. Era copleșit de un singur gînd — că ultima rămășiță pămîntească a soției sale urma să fie dusă departe de el, ascunsă pentru totdeauna vederii lui. Tremura jalnic în timp ce unul din oamenii de la pompele funebre îi aranja hainele de doliu. O privi gînditor pe Margaret ; și, cînd omul termină, se îndreptă clătinîndu-se spre ea și murmură :

— Roagă-te pentru mine, Margaret. Nu mai am putere. Nu mă mai pot ruga. Or s-o ia în curînd. Încerc să rabd, crede-mă că încerc. Știu că e voia Domnului. Dar nu pot să înțeleg de ce a murit. Roagă-te, Margaret, să dobîndesc destulă credință ca să mă pot ruga. Sînt la mare strîmtoare, copila mea.

Margaret ședea lîngă el în birjă, aproape ținîndu-l în brațe ; și îi tot recita versetele înălțătoare care făgăduiau mîngîiere divină, și textele pline de resemnare și credință pe care și le putu aminti. Vocea nu-i tremură nici o clipă ; și dobîndi ea însăși putere prin străduințile depuse. Buzele tatălui se mișcau după ale ei, repetînd textele bine cunoscute pe măsură ce i le amintea ; era cumplit să vezi efortul lui răbdător, plin de încordare, de a găsi puțină resemnare — dar n-avea tăria s-o simtă din tot sufletul, ca o parte a propriei sale ființe.

Forța morală a lui Margaret aproape că se prăbuși cînd Dixon printr-o ușoară mișcare a mîinii, îi îndreptă luarea-aminte spre Nicholas Higgins și spre fiica lui, aflați puțin mai departe, foarte atenți însă la ceremonie. Nicholas era îmbrăcat în hainele lui obișnuite de barchet, dar avea o panglică neagră cusută la pălărie — un semn de doliu pe care nu-l arătase în amintirea fiicei

lui, Bessy. Domnul Hale nu vedea însă nimic. Repetă șoptit, fără a ști ce spune, întreaga slujbă de înmormîntare, după preotul care o oficia ; oftă de cîteva ori după ce totul se sfîrși ; și apoi, punînd o mînă pe brațul fiicei sale, păru s-o roage tăcut să-l ducă de acolo, de parcă ar fi fost orb, iar Margaret, călăuza lui, credincioasă.

Dixon plîngea cu suspine ; își acoperise fața cu batista și, cufundată în durere, nici nu văzu măcar că mulțimea, ce se adună la asemenea ocazii, începuse să se împrăștie, cînd deodată auzi lîngă ea o voce. Era domnul Thornton. Fusese tot timpul acolo și stătuse, cu capul plecat, în spatele unui grup de oameni, astfel încît nimeni nu-l recunoscuse.

— Nu te supăra — dar aș vrea să știu cum se simte domnul Hale ? Și domnișoara Hale ? Mă interesează cum se simt amîndoi.

— Desigur, domnule. Se simt așa cum și era de așteptat să se simtă. Domnul e la pămînt. Domnișoara Hale îndură mai ușor decît s-ar crede.

Domnul Thornton ar fi preferat să audă mai degrabă că ea e aceea care suferă peste măsură. În primul rînd, era destul de egoist ca să se bucure la gîndul că ar putea să-i aducă mîngîiere și alinare cu marea lui iubire ; ceva asemănător cu ciudata plăcere pătimașă a unei mame al cărei copilaș mai șubred stă cuibărit lîngă ea, depinzînd întru totul de ocrotirea ei. Numai că această mîngîietoare imagine a ceea ce ar fi putut fi — în voia căreia s-ar fi lăsat, în ciuda refuzului lui Margaret, doar cu cîteva zile în urmă — era tulburat în mod jalnic de amintirea a ceea ce văzuse lîngă gara din Outwood. „Tulburată în mod jalnic !“ nu sună însă destul de aspru. Îl chinuia imaginea frumosului tînăr cu care stătuse ea într-o atitudine trădînd o intimitate atît de strînsă ; amintirea îl tortura cumplit, făcîndu-l să strîngă pumnii, pentru a-și stăpîni durerea. Și la o oră atît de tîrzie, și la atîta depărtare de casă ! Însemna un efort moral prea mare ca să-și păstreze încrederea — pînă acum neștirbită — în nevinovăția și gingășia feciorelnică a lui

Margaret ; de îndată ce nu mai făcea acest efort, încrederea își pierdea tăria și pierea ; și prin mintea lui treceau una după alta, ca într-un vis, închipuiri sălbatice.

Și acum primise o mică confirmare, jalnică dar nimicitoare : „Ea îndură mai ușor decît s-ar crede" povara durerii. Înseamnă că are o speranță spre care să privească, atît de luminoasă încît, chiar și cu o fire iubitoare ca a ei, pînă și orele sumbre de după moartea mamei se puteau însenina. Da ! știa cum ar iubi ea. Iubind-o, cîștigase o cunoaștere instinctivă a însușirilor ei. Sufletul ei va înflori în lumina minunată a soarelui cînd vreun bărbat, prin forța iubirii lui, va fi demn să-i cîștige dragostea. Chiar și în momentele de doliu, ea s-ar sprijini, cu o încredere calmă, pe înțelegerea lui. Înțelegerea lui ! A cui ? A celuilalt. Și faptul că exista un altul, era de-ajuns pentru a face ca fața domnului Thornton, și așa palidă și gravă, să devină îndoit de albă și încruntată, după răspunsul lui Dixon.

— Aș vrea să-i fac o vizită. Domnului Hale, vreau să spun. Poate că mă va primi poimîine, sau într-una din zilele următoare.

Vorbea ca și cînd răspunsul i-ar fi fost indiferent. Dar nu era așa. În ciuda chinului său, tînjea s-o vadă pe cea care i-l pricinuise. Deși uneori se gîndea cu ură la Margaret, și anume cînd își amintea cît îi păruse de tandră și apropiată, și cînd revedea toate împrejurările acelei scene, se lăsa totuși cuprins de dorință și de nerăbdare s-o vadă iarăși în fața ochilor — tînjea după aerul pe care îl respira ea. Îl tortura patima trezită în el, și nu putea să nu se învîrtă în jurul locului unde se afla ea, fără a se apropia de centrul fatal.

— Cred că stăpînul o să vă primească, domnule. I-a părut tare rău că n-a putut ultima oară ; dar situația nu era tocmai plăcută în clipa aceea.

Pentru un motiv sau altul, Dixon nu-i pomeni lui Margaret despre discuția avută cu domnul Thornton. Se poate să fi fost o simplă întîmplare, dar Margaret nu află niciodată că el venise la înmormîntarea bietei ei mame.

CAPITOLUL XXXIV

MINCIUNĂ ŞI ADEVĂR

„Nicicînd nu te va pierde adevărul !
Chiar de corabia ţi se va sfărîma pe ape,
Şi toate scîndurile ei s-or rupe şi-or să crape,
Mereu te va susţine adevărul !"

ANONIM

ERA UN EFORT CUMPLIT pentru Margaret să „îndure mai uşor decît s-ar crede". Uneori îşi zicea că ar fi mai bine să-şi dea frîu liber şi să urle de durere, în clipele cînd gîndul că nu mai avea mamă o străfulgera deodată, chiar şi în timpul unor discuţii aparent optimiste cu tatăl ei. Şi-apoi, nu-i dădea pace nici grija pentru Frederick. Cu poşta de duminică nu sosi nimic, şi apoi plecară şi scrisorile lor spre Londra ; iar cînd marţi tot nu venise nici o scrisoare, Margaret nu mai ştia ce să facă, nedumerită şi descurajată. Nu ştia nimic despre planurile lui, iar toată această nesiguranţă îl distrugea pe tatăl ei. Îi tulbura noul obicei de a rămîne nemişcat în fotoliu cam jumătate din zi. Acum păşea neliniştit de colo-colo prin cameră ; apoi ieşea ; şi ea îl auzea pe palier, deschizînd şi închizînd uşile odăilor, fără vreun scop anume. Încercă să-l liniştească citindu-i cu voce tare ; dar era limpede că bietul om nu izbutea să rămînă atent mai multă vreme. Îi părea bine că ţinuse doar pentru sine întîlnirea cu Leonards, care i-ar fi pricinuit şi mai multă îngrijorare. Aşa că respiră uşurată cînd fu anunţată vizita domnului Thornton. Prezenţa lui avea să îndrepte gîndurile tatălui ei pe un alt făgaş.

Domnul Thornton veni drept spre tatăl ei, îi luă mîinile şi i le strînse fără un cuvînt — ţinîndu-i-le cîteva clipe, chipul, ochii şi expresia feţei spunînd mai mult decît ar fi putut-o face cuvintele. Se îndreptă apoi spre Margaret. Ea nu părea să îndure „mai uşor decît s-ar crede". Frumuseţea ei mîndră pălise după atîtea ore de veghe şi de plîns. Pe chipul ei se aşternuse o tristeţe

blîndă și răbdătoare — ba chiar o suferință neîndoielnică. Nu se gîndise s-o salute decît cu răceala studiată din ultima vreme; dar nu se putu stăpîni să nu se ducă spre ea, văzînd-o cum stătea puțin mai departe, intimidată și lipsită de siguranță, datorită purtării lui din ultima vreme, și să nu-i adreseze cîteva cuvinte, obișnuite în asemenea ocazii, cu atîta gingășie, încît ochii ei se umplură de lacrimi și se întoarse să-și ascundă emoția. Apoi își luă cusătura și se așeză, liniștită și tăcută. Inima domnului Thornton bătea iute, nestăvilită și pentru prima dată uită cu totul scena de pe cărarea din Outwood. Încercă să discute cu domnul Hale; și — prezența lui Thornton făcîndu-i totdeauna plăcere domnului Hale, căci tăria și fermitatea lui constituiau pentru el un liman sigur — tatăl îl ascultă cu multă plăcere, după cum observă Margaret.

Dar iată că Dixon deschise ușa și spuse:

— Domnișoară Hale, te cheamă cineva.

Dixon părea atît de speriată, încît lui Margaret i se făcu rău. I se întîmplase ceva lui Fred! Nu se îndoia de asta. Bine măcar că tatăl ei și domnul Thornton erau cufundați în discuție.

— Ce s-a întîmplat, Dixon? întrebă Margaret de îndată ce închise ușa salonului.

— Vino pînă aici, domnișoară, o chemă Dixon, deschizînd ușa dormitorului care fusese al doamnei Hale, și care era acum al lui Margaret, căci tatăl ei refuzase să mai doarmă acolo după moartea soției sale. Nu s-a întîmplat nimic, domnișoară, spuse Dixon cu glas înăbușit: A venit un inspector de la poliție. Vrea să te vadă, domnișoară. Dar nu cred că-i ceva grav.

— A pomenit cumva numele? întrebă Margaret abia auzit.

— Nu, domnișoară; n-a spus nici un nume. A întrebat doar dacă locuiești aici și dacă ar putea să vorbească cu dumneata. Martha s-a dus la ușă și i-a deschis; l-a condus în biroul domnului. M-am dus eu, să văd dacă nu-i ajunge să vorbească cu mine; dar nu — vrea să te vadă pe dumneata, domnișoară.

Margaret nu mai scoase nici un cuvînt pînă în fața ușii biroului. Acolo se întoarse și spuse :

— Ai grijă să nu coboare tata. Domnul Thornton e acum cu el.

Cînd intră, ținuta ei mîndră aproape că îl intimidă pe inspector. Pe fața ei se așternuse o ușoară indignare, dar atît de stăpînită și de controlată, încît îi dădea un aer magnific de dispreț. Nu exprima nici uimire, nici curiozitate. Stătea doar, așteptînd ca el să spună pentru ce venise. Nu puse nici o întrebare.

— Vă rog să mă iertați, domnișoară, dar datoria mă obligă să vă pun cîteva întrebări de rutină. La infirmerie a murit un om, în urma unei căzături ce a survenit la gara din Outwood, în seara zilei de joi, pe data de douăzeci și șase ale lunii în curs, între orele cinci și șase. Pe moment, căzătura n-a părut prea gravă ; dar doctorii spun că i-a fost fatală, datorită unor complicații interne, ca și obiceiul omului de a bea.

Ochii mari și întunecați ce-l priveau pe inspector drept în față se dilatară ușor. Spiritul lui de observație și marea lui experiență nu-i atraseră atenția asupra nici unei alte schimbări. Buzele ei erau mai arcuite decît de obicei, datorită tensiunii mușchilor, dar el nu știa cum arătau în mod obișnuit pentru a-și da seama de sfidarea sobră conținută acum în curba lor. Margaret nu păli și nici nu începu să tremure. Continuă să-l fixeze cu privirea. Și-apoi — căci inspectorul făcuse o pauză înainte de a continua — spuse, aproape încurajîndu-l să-și reia relatarea :

— Da — continuați !

— După cît se pare, va fi necesară o anchetă ; există cîteva dovezi că lovitura, sau îmbrînceala, sau încăierarea care ar fi provocat căzătura au fost provocate de necuviințele acestui om destul de cherchelit față de o tînără domnișoară, ce se plimba împreună cu cel ce l-a împins pe decedat de pe peron. Toate acestea au fost observate de o persoană de pe peron, care n-a dat prea mare importanță întîmplării, căci izbitura nu părea că va avea urmări. Mai există un temei care ne face să vă identificăm cu acea domnișoară ; în care caz...

— N-am fost acolo, spuse Margaret, privindu-l în continuare cu ochi lipsiți de expresie, ca ai unui somnambul.

Inspectorul se înclină, dar nu spuse nimic. Tînăra din fața lui nu trăda nici emoție, nici teamă sau tulburare, și nici neliniște ori dorința de a pune capăt întrevederii. Informațiile pe care le primise erau foarte vagi; unul dintre însoțitorii de tren, grăbindu-se să nu piardă trenul, văzuse o încăierare la celălalt capăt al peronului între Leonards și un domn însoțit de o tînără, dar nu auzise nici un zgomot; și, înainte ca trenul care pornise să fi luat viteză, aproape că fusese trîntit de goana năvalnică a lui Leonards, care înjura și blestema îngrozitor, ca un bețiv scos din minți. Nu se mai gîndise la scena de atunci pînă cînd inspectorul îi storsese mărturia; căci tot făcînd cercetări în gară, acesta auzise de la șeful de gară că o tînără și un domn stătuseră acolo cam o oră — că tînăra era foarte frumoasă — și un vînzător de la băcănie ce se afla atunci acolo îi spusese că era vorba de domnișoara Hale, care locuia în Crampton; o știa pentru că tîrguiau la prăvălia lor. Nu exista nici o certitudine că era vorba de aceeași pereche, dar probabilitatea rămînea mare. Înnebunit de furie și de durere, Leonards se dusese la cîrciuma cea mai apropiată, pentru a căuta înțelegere; dar vorbele lui de bețiv nu găsiseră ascultare la chelnerii de acolo, care aveau treabă pînă peste cap; își aminteau totuși că la un moment dat tresărise, ocărîndu-se singur că nu se gîndise mai devreme la telegraf, dar nu știau pentru ce scop anume; și credeau că plecase cu gîndul să se ducă să telegrafieze. Pe drum, copleșit de durere sau de băutură se întinsese pe jos, unde îl găsise poliția și îl dusese la infirmerie: acolo nu-și recăpătase îndeajuns cunoștința pentru a le putea povesti cum căzuse; avusese doar cîteva licăriri de luciditate, ceea ce îi făcuse să trimită după un judecător de pace, cu nădejdea că va izbuti să-i ia o declarație care să lămurească ce anume îi fusese fatal. Dar, pînă la venirea judecătorului, Leonards bîiguise vorbe fără șir despre viața pe mare, amestecînd anapoda nume de căpitani și aspiranți de marină

cu cele ale însoțitorilor de tren ; iar cu ultimele cuvinte blestemase „șmecheria" unora care, spunea el, îl sărăciseră cu o sută de lire. Inspectorul chibzui asupra tuturor aceste amănunte — dovezile atît de vagi că Margaret fusese la gară — tăgăduiala ei categorică, liniștită, în fața unei asemenea bănuieli. Acum ea aștepta cu un calm suveran ca inspectorul să vorbească din nou.

— Deci dumneavoastră tăgăduiți, domnișoară, că ați fost împreună cu domnul ce l-a lovit, sau l-a împins pe bietul om, provocîndu-i moartea ?

O durere ascuțită îi fulgeră lui Margaret prin minte : „Oh ! Doamne ! dacă aș ști că Frederick e în siguranță !" Un observator perspicace al expresiilor oamenilor ar fi zărit poate chinul de o clipă ce apăru în ochii ei mari și triști, ca groaza unui animal încolțit. Dar inspectorul, deși observator atent, nu era și perspicace. Cu toate acestea, îl izbi aspectul răspunsului ei, ce părea o repetare mecanică a primului — neschimbat nici un pic după ultima lui întrebare.

— N-am fost acolo, spuse ea încet și cu greutate.

Și în tot acest interval de timp, nu închise ochii nici măcar o dată și nu încetă să-și țină ațintită asupra lui privirea lipsită de viață, ca a unui somnambul.

Tocmai acest ecou monoton al primei tăgăduieli îi trezi bănuiala. Părea că se sforțase să mintă o dată, și își pierduse puterea de a o mai face și a doua oară. Inspectorul își vîrî carnețelul la loc cu o încetineală studiată. Apoi ridică privirea ; ea stătea nemișcată ca o statuie.

— Nădăjduiesc că nu veți socoti o lipsă de respect din partea mea dacă vă voi spune că s-ar putea să fie necesar să vă fac din nou o vizită. S-ar putea să trebuiască să vă citez la anchetă, pentru ca să prezentați un alibi, dacă martorii (de fapt nu era decît unul care o recunoscuse) stăruie în a susține sub jurămînt că erați de față în acea nefericită situație.

O privi pătrunzător. Ea continua să rămînă cu desăvîrșire liniștită — fără ca pe chipul ei mîndru să apară o îmbujorare sau umbra unei vinovății. Spera să o vadă

tresărind : n-o cunoștea pe Margaret Hale. Rămase puțin fîsticit, văzînd calmul ei regesc. Da, probabil că era vorba de o confuzie de persoană. Continuă :

— E foarte puțin probabil, domnișoară, că voi fi nevoit să acționez astfel. Sper că mă veți scuza pentru ceea ce era de datoria mea să fac, deși poate ați socotit o necuviință din partea mea.

Margaret își înclină capul spre el, în timp ce inspectorul se îndrepta către ușă. Își simțea buzele uscate, țepene. Nu izbuti să pronunțe nici măcar obișnuitele cuvinte de rămas-bun. Dar, deodată, făcu cîțiva pași spre ușa biroului și o deschise, conducîndu-l la ieșirea din față și deschizîndu-i larg ușa. Rămase cu privirea ațintită asupra lui, pînă cînd îl văzu îndepărtîndu-se. Închise apoi ușa și se întoarse în birou ; la jumătatea drumului se opri, făcu repede cale-ntoarsă și, într-un impuls nestăpînit, încuie ușa pe dinăuntru.

Apoi reveni în birou, se opri — se clătină — se opri iar — se legănă în loc și căzu jos, leșinată.

CAPITOLUL XXXV

ISPĂȘIRE

„Nu-i prea gingașă depănare,
Totuși urcă spre soare."

DOMNUL THORNTON nu se mișcă de lîngă domnul Hale. Simțea că tovărășia lui îi făcea plăcere ; și era mișcat de aviditatea cu care-l implora, mai mult din ochi, să mai stea — și un jalnic „Nu pleca încă", pe care bietul om îl pronunța cînd și cînd. Se mira că Margaret nu se mai întoarce ; dar nu zăbovea în nădejdea că ar mai putea s-o vadă. Pe moment — și în prezența unui om care simțea din plin nimicnicia vieții pe pămînt — era reținut și la locul lui. Părea extrem de interesat de tot ce spunea domnul Hale

„Despre moarte, și despre pacea profundă,
Și despre mintea ce-n somn se cufundă."

Lucru ciudat, prezența domnului Thornton avea puterea de a-l face pe domnul Hale să-și dezvăluie gîndurile tainice pe care le ținea ascunse chiar și față de Margaret. Compasiunea ei ar fi fost poate prea acută și s-ar fi manifestat poate cu o intensitate prea mare ; și poate că el se temea de propria-i reacție în fața ei, sau poate că, în mintea lui speculativă, îndoielile apăreau în clipe ca acestea, stăruind să fie transformate în certitudini ; și știa că ea ar da înapoi în fața unor astfel de îndoieli — ba chiar și în fața lui, văzîndu-l în stare să le dea viață — ; indiferent de motivul pentru care o făcea, se putea despovăra mai ușor față de domnul Thornton decît în prezența ei, de toate gîndurile, închipuirile și temerile ce-l torturau. Domnul Thornton vorbea foarte puțin : dar cu fiecare frază, încrederea și respectul domnului Hale creșteau. Dacă el lăsa neexprimată pînă la sfîrșit o profundă suferință de care-și amintea, domnul Thornton o completa cu două-trei cuvinte, dovedind ce adînc îi pătrunsese sensul. Dacă era vorba despre o îndoială — o temere — o nesiguranță ce-și căuta sprijin și nu găsea — căci ochii îi erau prea plini de lacrimi — domnul Thornton, în loc să rămînă surprins, părea să fi cunoscut și el acea stare și izbutea să-i arate o rază de lumină în locurile cele mai sumbre. Deși om de acțiune, luînd parte la marea luptă pentru existență, în fundul inimii, în ciuda voinței lui neîndoplecate și a tuturor greșelilor săvîrșite, era legat de Dumnezeu printr-o religie pe care domnul Hale nici nu o visase. Nu mai discutaseră niciodată despre astfel de lucruri ; dar această unică conversație creă un gen de relații deosebite între ei ; îi legă unul de altul, așa cum nici o vorbărie goală despre lucrurile sfinte nu o poate face. Cînd toți sînt admiși, cum mai poate exista o Sfîntă a Sfintelor ?

Și, în tot acest timp, Margaret zăcea nemișcată, palidă ca o moartă, pe podeaua biroului ! Se prăbușise sub greutatea poverii pe care o purta. Era prea grea și o purtase timp prea îndelungat ; iar ea fusese blîndă și răbdătoare, pînă cînd, dintr-o dată, încrederea o pără-

sise și bîjbîise în zadar după ajutor! Singurul semn că rămăsese conștientă era suferința ce-i încrețea fruntea. Gura — strînsă atît de sfidător cu puțin timp înainte — își moleșise acum linia, lividă.

„E par che de la sua labbia si mova
Uno spirito soave e pien d'amore,
Chi va dicendo a l'anima : sospira !“ [1]

Primul semn al reîntoarcerii la viață îl dădu tremurul buzelor — o încercare ușoară și mută de a vorbi ; dar ochii mari erau încă închiși ; și tremurul încetă iarăși. Apoi, sprijinindu-se slăbită pe brațe, Margaret încercă să-și găsească stabilitatea, își adună puterile și se ridică. Pieptenul îi căzuse din păr ; și, din dorința instinctivă de a face să dispară orice urmă de slăbiciune și de a-și pune rînduială în înfățișare, începu să îl caute ; din cînd în cînd, în timpul căutării, trebui să se așeze puțin, ca să-și recapete puterile. Stătea cu capul plecat — cu mîinile una peste alta — și încerca să-și amintească ce anume o îngrozise într-o asemenea măsură ; dar nu putea. Înțelegea doar două lucruri — că Frederick fusese cît pe ce să fie urmărit și prins la Londra, nu numai pentru omor prin imprudență, ci și pentru vina mult mai gravă de a fi fost capul revoltei de pe vas ; și că ea mințise pentru a-l salva. Avea o singură mîngîiere ; minciuna ei îl salvase, chiar dacă numai ajutîndu-l să cîștige timp. Dacă mîine inspectorul va veni din nou, după ce ea va fi primit scrisoarea după care tînjea, că fratele ei e în siguranță, ea, trufașa Margaret, va înfrunta rușinea și își va ispăși păcatul, recunoscînd în fața unui tribunal întreg, dacă va fi nevoie, că mințise. Dar dacă va reveni înainte de sosirea unor vești de la Frederick ; dacă va veni, după cum o amenințase, peste cîteva ore, ei bine ! atunci va minți din nou ;

[1] „Și pare că de pe buzele sale se mișcă
O suflare suavă și de dragoste plină
Ce inimii îi spune : suspină !“

deși nu știa și nu-și dădea seama cum va putea pronunța acele cuvinte, după acest răgaz în care chibzuise și își făcuse reproșuri, fără ca ele să îi trădeze minciuna. Dar repetîndu-le va cîștiga timp — pentru Frederick.

Se trezi din toropeală cînd Dixon intră în cameră, tocmai îl condusese pe domnul Thornton pînă la ușă.

Abia făcuse cîțiva pași pe stradă, cînd un omnibus se opri chiar lîngă el și un om coborî și se apropie, salutîndu-l. Era inspectorul de poliție.

Domnul Thornton era cel care îi obținuse un post în cadrul poliției, și auzise apoi, din cînd în cînd, de progresele protejatului său; dar nu se întîlniseră prea des, astfel încît la început nu-l recunoscu.

— Mă numesc Watson — George Watson, domnule, cel pe care l-ați...

— A, da! Îmi amintesc. Aud că te descurci grozav.

— Da, domnule. Trebuie să vă mulțumesc, domnule. Dar acum am o problemă pentru care am îndrăznit să vă opresc. Cred că dumneavoastră ați fost judecătorul de pace care ați venit să-i luați o declarație bietului om ce a murit noaptea trecută la infirmerie.

— Da, răspunse domnul Thornton. Am fost acolo și am auzit niște vorbe fără șir, despre care grefierul zicea că nu erau bune de nimic. Mă tem că nu e vorba decît de un bețiv, deși e neîndoielnic că a murit din cauza unei izbituri. Una dintre slujnicele mamei era logodită cu el, după cîte am aflat, și e tare necăjită, sărmana. Și ce voiai să-mi spui?

— Păi domnule, moartea lui e în mod ciudat legată de cineva care locuiește în casa de unde tocmai ați ieșit; casa unui oarecare domn Hale.

— Da! spuse domnul Thornton, întorcîndu-se brusc și privindu-l pe inspector drept în față cu interes. Cum anume?

— Să vedeți, domnule, se pare că am destule dovezi care îl inculpă pe domnul ce o însoțea pe domnișoara Hale în seara aceea, în gara din Outwood, ca fiind omul care l-a lovit sau l-a împins pe Leonards de pe peron, pricinuindu-i astfel moartea. Dar domnișoara Hale tăgăduiește că ar fi fost atunci acolo.

— Domnișoara Hale tăgăduiește că a fost acolo ! repetă domnul Thornton, pe un ton schimbat. Spune-mi, despre ce seară e vorba ? Și la ce oră ?

— Pe la ora șase, în seara zilei de joi, douăzeci și șase ale lunii.

Timp de cîteva minute merseră în tăcere unul lîngă altul. Inspectorul vorbi primul :

— Vedeți, domnule, e posibil să se facă o anchetă ; și există un tînăr care afirmă categoric — cel puțin afirma, la început ; — dar de cînd a auzit că domnișoara Hale tăgăduiește că ar fi fost, spune că n-ar putea să jure ; dar încă mai e convins că a văzut-o pe domnișoara Hale la gară, plimbîndu-se cu un domn, cu nici cinci minute înainte ca unul dintre însoțitori să vadă o încăierare, pe care a pus-o pe seama obrăzniciei lui Leonards — dar care a dus la căzătura ce i-a provocat moartea. Și cum v-am văzut că ați ieșit chiar din casa aceea, domnule, mi-am zis că aș putea îndrăzni să vă întreb dacă — vedeți, e întotdeauna neplăcut să ai de-a face cu cazuri de identitate neclară, și nimănui nu-i place să se îndoiască de cuvîntul unei domnișoare de bună condiție, dacă nu are dovezi contrare categoriei.

— Și a tăgăduit că a fost la gară în seara aceea ! repetă domnul Thornton pe un ton coborît, adîncit în gînduri.

— Da, domnule, de două ori, și cît se poate de clar. I-am spus că voi reveni, dar cum v-am văzut tocmai cînd mă întorceam de la interogatoriul flăcăului care afirmă că a fost ea, m-am gîndit să vă cer sfatul, atît ca unui judecător de pace ce l-a văzut pe Leonards pe patul de moarte, cît și ca unui domn care mi-a făcut rost de situația asta în poliție.

— Ai făcut foarte bine, spuse domnul Thornton. Ar fi bine să nu mai iei nici o măsură pînă la următoarea noastră întîlnire.

— Domnișoara Hale mă va aștepta să revin așa cum i-am spus.

— Aș vrea să amîni doar cu o oră. Acum e trei. Vino pe la patru la depozitul meu.

— Foarte bine, domnule !

Și se despărțiră. Domnul Thornton se grăbi să ajungă la depozit și, cerînd cu asprime slujbașilor să nu îngăduie cuiva să-l deranjeze, se îndreptă spre biroul său personal și încuie ușa. Apoi se lăsă în voia torturii, reamintindu-și tot ce aflase și cîntărind cu atenție fiecare amănunt. Cum se putuse lăsa înșelat de imaginea ei înlăcrimată de acum nici două ore, compătimind-o și tînjind de dorul ei, încît aproape uitase de gelozia sălbatică și bănuitoare stîrnită de prezența ei lîngă necunoscutul acela — la o asemenea oră — într-un astfel de loc ! Cum putuse o ființă atît de neprihănită să se înjosească și să se poarte astfel, ea care se arătase atît de pură și de nobilă pînă atunci ! Dar fusese oare pură ? Se disprețui pentru gîndul ce-i trecu prin minte, doar o strălucire de o clipă — nu mai mult — ; și totuși, chiar și atunci, se înfioră de puterea vechii atracții exercitate de imaginea ei. Și apoi, minciuna aceasta — cît de cumplită trebuia să-i fie teama că rușinea ar putea fi dezvăluită — căci, în fond, o provocare venită de la un beție ca Leonards ar fi fost îndeajuns ca să justifice, categoric, pe oricine care ar fi mărturisit ce făcuse, deschis și fără rezerve ! Ce înfiorătoare și cumplită era teama aceea, încît putea să coboare o fată atît de sinceră ca Margaret pînă la minciună ? Aproape că îi era milă de ea. Cum se vor sfîrși oare toate acestea ? Probabil că ea nu cîntărise toate aspectele atitudinii ei ; dacă urma să aibă loc o anchetă, tînărul va depune mărturie. Sări brusc în picioare. Nu va avea loc nici o anchetă. O va feri pe Margaret de așa ceva. Își va asuma răspunderea de a împiedica o anchetă al cărei deznodămînt, ținînd seama de mărturia medicilor (auzită nedeslușit noaptea trecută de la doctorul de gardă), nu putea fi decît îndoielnic ; doctorii descoperiseră că avea o boală internă într-o formă avansată, ce nu putea fi lecuită ; afirmaseră că moartea s-ar fi putut să fi fost grăbită de căzătură, sau de băutură și zăcutul în frig. Dacă ar fi știut că Margaret e amestecată în întîmplarea asta — dacă ar fi prevăzut că ea își va mînji puritatea printr-o minciună, ar fi putut s-o salveze cu un singur cuvînt ; căci problema anchetei se ridicase chiar în seara trecută. Domnișoara Hale putea iubi pe un

altul — putea fi indiferentă și disprețuitoare față de el — dar va continua s-o slujească cu credință, fără ca ea s-o afle vreodată. Chiar dacă o va disprețui cîndva, o va feri întotdeauna de ocară pe femeia pe care o iubise ; și ce ocară ar fi să jure strîmb la judecată, sau să-și expună motivele pentru care preferă întunericul și nu lumina !

Domnul Thornton arăta foarte mohorît și sumbru cînd trecu pe lîngă slujbașii săi uluiți. Lipsi cam jumătate de oră ; și, cînd se întoarse, nu arăta mai puțin sumbru, cu toate că își atinsese scopul.

Scrise două rînduri pe o hîrtie, și o puse într-un plic pe care îl sigilă. Apoi îl dădu unuia dintre slujbașii săi, spunîndu-i :

— Am stabilit cu Watson — cel care a lucrat la împachetat în depozit și a intrat apoi în poliție — să vină pe la patru. Tocmai m-am întîlnit cu un domn din Liverpool, care vrea să stăm de vorbă înainte de a pleca din oraș. Cînd vine Watson, ai grijă să-i dai acest bilet.

Biletul conținea următoarele :

„Nu va avea loc nici o anchetă. Mărturia medicilor nu o justifică. Nu lua alte măsuri. Nu m-am consultat cu medicul legist ; dar îmi asum toată răspunderea."

„Foarte bine", gîndi Watson, „asta mă scutește de o treabă neplăcută. Nici unul dintre martori nu părea prea sigur de ceva, în afara tinerei doamne, și ea s-a exprimat destul de clar și limpede. Însoțitorul de tren a văzut o încăierare ; dar, cînd și-a dat seama că s-ar putea să fie citat ca martor, n-a mai fost sigur de nimic — poate că nici n-a fost încăierare, ci doar o glumă, și Leonards poate că a sărit singur de pe peron. Iar Jennings, vînzătorul de la băcănie — ei bine, omul părea destul de sigur de ce spunea, dar mă îndoiesc că l-aș mai putea convinge să depună sub jurămînt, după ce-a aflat că domnișoara Hale a tăgăduit categoric. Ar fi fost o treabă neplăcută, și nu m-aș fi ales pînă la urmă cu mare lucru. Și-acum, trebuie să mă duc să-i anunț că nu vor mai fi citați."

Așa că în seara aceea se prezentă din nou la locuința domnului Hale. Tatăl ei și cu Dixon încercaseră s-o convingă să se ducă la culcare ; dar nici unul dintre ei nu

cunoștea motivul pentru care se încăpățîna să rămînă trează. Dixon aflase ceva — dar numai o parte. Margaret n-ar fi spus nimănui ce declarase, și nici n-ar fi dezvăluit urmarea fatală a căzăturii lui Leonards de pe peron. Astfel încît Dixon, deși curioasă, o îndemna plină de devotament să se odihnească, lucru de care era limpede că avea mare nevoie, așa cum zăcea pe sofa. Nu vorbea decît atunci cînd cineva i se adresa direct ; se străduia să-i zîmbească tatălui ei, ca răspuns la privirile lui îngrijorate și la întrebările pline de blîndețe ; dar, în loc de zîmbet, buzele lăsau să-i scape doar un suspin. Domnul Hale arăta atît de jalnic și de tulburat, încît, în cele din urmă, ea acceptă să se retragă în camera ei și să se culce. Ajunsese să creadă că inspectorul nu va mai veni în seara aceea, căci trecuse de nouă.

Se duse lîngă tatăl ei și se sprijini de spătarul scaunului.

— Te culci și dumneata curînd, nu-i așa, tată ? N-aș vrea să te las singur !

Nu-i auzi răspunsul, căci cuvintele se pierduseră într-un sunet slab, dar care o umplu de spaimă, răsunîndu i cu putere în creier ; sunase clopoțelul de la intrare.

Își sărută tatăl și se furișă pe scări în jos, cu o iuțeală de care n-ar fi crezut-o nimeni în stare, văzînd-o doar cu o clipă mai devreme. O dădu pe Dixon deoparte.

— Nu-i nevoie să vii ; deschid eu. Sînt sigură că e el — și pot — trebuie să mă descurc singură.

— Cum dorești, domnișoară ! spuse Dixon țîfnoasă ; dar, după o clipă, adăugă : Numai că nu ești în stare. Pari mai mult moartă decît vie.

— Așa crezi ? spuse Margaret, răsucindu-se pe călcîie și lăsînd-o să-i vadă focul ciudat din ochi și obrajii îmbujorați, în ciuda buzelor palide și uscate.

Îi deschise inspectorului și îl pofti în birou. Așeză sfeșnicul pe masă și potrivi cu grijă mucul lumînării ; apoi se întoarse spre el.

— Ați întîrziat ! spuse. Ei bine ? întrebă, ținîndu-și respirația în așteptarea răspunsului.

— Îmi pare rău că v-am deranjat fără rost, domnișoară ; pentru că, pînă la urmă, s-a renunțat la anchetă. Aș fi venit mai devreme, dar am avut puțină treabă de făcut și niște oameni de văzut.

— Înseamnă că s-a sfîrșit, spuse Margaret. Nu va mai avea loc nici o anchetă.

— Cred că mai am la mine biletul de la domnul Thornton, spuse inspectorul, scotocind în portvizit.

— De la domnul Thornton ! exclamă Margaret.

— Da ! e judecător de pace — ah ! iată-l.

Margaret nu izbutea să vadă ce scria în bilet — deși se afla lîngă lumînare. Cuvintele îi jucau înaintea ochilor. Dar îl ținea în mînă și părea să-l cerceteze cu atenție.

— Știți, domnișoară, asta îmi ia o mare greutate de pe suflet ; fiincă dovezile erau prea puțin sigure, nu știam nici dacă omul a fost într-adevăr lovit, încît dacă se mai punea și o problemă de identificare, cazul s-ar fi complicat atît de mult, după cum i-am spus și domnului Thornton.

— Domnul Thornton ! repetă Margaret.

— L-am întîlnit azi-dimineață, tocmai cînd ieșea de la dumneavoastră și, cum sîntem prieteni și dînsul este magistratul care l-a văzut pe Leonards noaptea trecută, mi-am luat inima în dinți și i-am spus de greutățile mele.

Margaret suspină adînc. Nu dorea să mai afle nimic ; se temea și de ceea ce auzise, și de ceea ce ar mai putea să audă. Ar fi vrut ca vizitatorul să plece. Făcu un efort să vorbească :

— Mulțumesc că ați venit. E foarte tîrziu. Cred că a trecut de zece. Oh ! poftim biletul ! urmă ea, înțelegînd brusc semnificația mîinii lui întinse. Și, în timp ce inspectorul se pregătea să-l pună la loc, adăugă : Cred că scrisul e cam neciteț. N-am putut înțelege ce scrie ; vreți să mi-l citiți ?

Așa că inspectorul i-l citi cu voce tare.

— Mulțumesc. I-ați spus domnului Thornton că nu eram acolo ?

— Oh, bineînțeles, domnișoară. Regret că am acționat conform unor informații ce s-au dovedit apoi greșite. La început, tînărul vînzător s-a arătat foarte sigur ; iar acum spune că s-a îndoit tot timpul și că nădăjduiește să nu vă fi supărat atît de tare, încît să vă piardă de clientă. Noapte bună, domnișoară.

— Noapte bună.

Și Margaret agită clopoțelul, ca Dixon să vină să-l conducă la ușă. Cînd Dixon se întoarse pe coridor, Margaret trecu iute pe lîngă ea.

— Totul e bine ! îi spuse, fără s-o privească ; și, înainte ca Dixon să aibă timp să-i pună vreo întrebare, fugi pe scări în sus, intră în dormitor și zăvorî ușa.

Se aruncă pe pat, așa îmbrăcată cum era, prea epuizată ca să se mai poată gîndi la ceva. După o jumătate de oră sau chiar și mai mult, zăcînd așa în frigul din cameră, frîntă de oboseală, simți cu încetul cum simțurile amorțite i se înviorează. Începu atunci să-și amintească, să facă diferite legături și să-și pună întrebări. Primul gînd a fost că toată spaima cumplită în legătură cu Frederick luase sfîrșit ; că încordarea trecuse. Apoi simți nevoia să-și aducă aminte de toate vorbele inspectorului în legătură cu domnul Thornton. Cînd îl întîlnise ? Ce-i spusese ? Ce făcuse domnul Thornton ? Și ce scria în bilet ? Pînă cînd nu-și aminti expresiile exacte, mintea ei refuză să meargă mai departe. Dar convingerea următoare la care ajunsese era destul de limpede — domnul Thornton o văzuse lîngă gara din Outwood în joia aceea fatală, și aflase apoi că ea tăgăduise să fi fost acolo. În ochii lui, era o mincinoasă. Și chiar era o mincinoasă ! Dar nu se căia în fața lui Dumnezeu ; în jurul faptului acestuia înfiorător că decăzuse în ochii domnului Thornton, nu era decît haos și întuneric. Nu-i păsa, nici chiar în sinea ei, cîte scuze ar fi putut găsi. Ele nu aveau nimic de-a face cu domnul Thornton, nu-și închipuise vreodată că el, sau oricine altcineva, ar putea găsi motiv de suspiciune în faptul firesc de a-și fi însoțit fratele ; dar Thornton îi cunoștea adevărata minciună și greșeală, și avea dreptul s-o judece.

— Oh, Frederick ! Frederick ! gemu ea, cîte n-am sacrificat eu de dragul tău !

Chiar și după ce adormi, gîndurile continuară să se învîrtească în jurul aceluiași lucru, numai că dureros și monstruos de exagerate.

Cînd se trezi, strălucirea dimineții îi dădu o idee nouă. Domnul Thornton aflase de minciuna ei înainte de a se duce la medicul legist ; ceea ce însemna că poate fusese influențat de dorința de a o scuti de repetarea minciunii. Dar, cu o încăpățînare de copil, dădu deoparte această idee. Chiar dacă era așa, tot nu se simțea recunoscătoare față de el ; căci decăzuse în ochii lui, chiar înainte de a-și fi dat osteneala s-o scutească de o nouă încercare a sincerității, la fel de jalnică. Mai curînd ar mai fi trecut prin toate acestea — ar fi jurat strîmb pentru a-l salva pe Frederick — decît să-l lase pe domnul Thornton să afle ceea ce aflase și să se amestece astfel ca s-o salveze. Ce ghinion să-l întîlnească pe inspector ! De ce tocmai el să fi fost judecătorul de pace adus să-i ia o depoziție lui Leonards ? Ce spusese Leonards ? Și cît oare înțelesese domnul Thornton, care poate că și aflase despre vechea acuzație împotriva lui Frederick, de la domnul Bell, prietenul lor comun ? Dacă așa era, atunci nu făcuse decît să-l salveze pe fiul ce sfidase legea pentru a veni la căpătîiul mamei aflate pe moarte. În cazul acesta îi putea fi recunoscătoare — dar nu și dacă amestecul lui fusese determinat de dispreț. Oh ! mai există oare cineva pe lume care să aibă un motiv atît de întemeiat s-o disprețuiască ? Domnul Thornton, la care se uitase pînă acum de sus, din înălțimea ei închipuită ! Se văzu deodată la picioarele lui, și această prăbușire o dură. Dar nu îndrăzni să meargă cu concluziile pînă la capăt și să recunoască în sinea ei cît de mult prețuia respectul și stima lui față de ea. Și de cîte ori ajungea la această idee, la sfîrșitul unui șir lung de gînduri, se oprea, nevrînd să pășească pe acest drum — nevrînd să creadă în el.

Era mai tîrziu decît își închipuise, căci în frămîntarea din seara precedentă uitase să întoarcă ceasul ; iar domnul Hale lăsase vorbă să nu fie trezită la ora obișnuită. Din cînd în cînd, ușa se deschidea ușor și Dixon băga

capul înăuntru. Cînd își dădu seama că Margaret se trezise, intră înăuntru cu o scrisoare în mînă.

— Iată ceva ce-o să-ți facă bine, domnișoară. O scrisoare de la domnișorul Frederick.

— Mulțumesc, Dixon. Ce tîrziu e !

Vorbea cu glas nepăsător, lăsînd-o pe Dixon să pună scrisoarea pe cuvertură, fără să se repeadă s-o ia.

— Vrei să iei o gustare, nu-i așa ? Ți-o aduc într-o clipă. Știu că stăpînul a și terminat de mîncat.

Margaret nu răspunse nimic ; o lăsă să plece ; simțea că trebuie să fie singură ca să poată deschide scrisoarea. În cele din urmă o deschise. Primul lucru pe care îi căzură ochii fu data la care o scrisese : cu două zile înainte. O scrisese deci atunci cînd făgăduise, și temerile lor ar fi putut fi evitate. Dar s-o citească întîi, și o să vadă ce se întîmplase. Era scrisă în grabă, dar putea să înțeleagă totul. Îl văzuse pe Henry Lennox, care știa destule despre cazul lui ca să clatine întîi din cap și să-i spună că riscase mult întorcîndu-se în Anglia, cînd asupra lui plana o asemenea acuzație din partea unei autorități atît de influente. Dar, după ce discutară mai amănunțit, domnul Lennox îi declarase că ar putea exista șanse de achitare, dacă afirmațiile lui ar fi susținute de martori demni de crezare — că, în acest caz, s-ar putea încerca o revizuire a procesului — altminteri riscul ar fi prea mare. El urma să cerceteze — și își va da toată osteneala. „M-a izbit faptul", scria Frederick, „că recomandarea ta, surioară dragă, a avut un mare răsunet. Așa să fie oare ? Mi-a pus multe întrebări, pot să te asigur. Pare un tip inteligent, isteț, și are o clientelă bună, judecînd după firmă și după numărul funcționarilor ce lucrează pentru el. Dar s-ar putea să nu fie decît trucuri avocățești. Tocmai am găsit un pachebot pe punctul de a pleca — mă îmbarc peste cinci minute. S-ar putea să trebuiască să mai vin în Anglia pentru această problemă, așa încît păstrează secretul vizitei mele. O să-i trimit tatii cîteva sticle cu un vin vechi de Xeres, dintr-un soi care nu se găsește în Anglia — (din cel pe care îl am acum în față) ! Are nevoie de așa ceva — transmite-i toată dragostea mea — Dumnezeu să-l binecuvînteze. Sînt încredințat că — iată

că a venit birja. P.S. — Cum am scăpat, ca prin urechile acului ! Ai grijă să nu sufli nimănui că v-am vizitat — nici chiar familiei Shaw."

Margaret cercetă plicul : pe el sta scris : „Prea tîrziu". Probabil că scrisoarea fusese încredințată unui chelner neglijent, care uitase s-o ducă la poștă. Oh ! cît de mică e puntea ce ne desparte de ispită ! Frederick era acum în siguranță, în afara Angliei, de douăzeci, ba nu, de treizeci de ore ; și nu trecuseră decît vreo șaptesprezece ore de cînd ea spusese o minciună, ca să zădărnicească orice urmărire care chiar și atunci nu ar fi dat nici un rezultat. Cît de puțină încredere avusese ! Unde era acum acel motto cu care se mîndrea : *„Fais ce que dois, advienne que pourra" ?* [1]. Dacă ar fi avut curajul să spună adevărul, și să-i desfidă să afle ceea ce refuza să dezvăluie cît de ușoară i-ar fi fost inima ! Nu s-ar fi simțit umilită în fața lui Dumnezeu pentru că-și pierduse încrederea în el ; și nici degradată și înjosită în ochii domnului Thornton. Tremurînd jalnic, se surprinse punînd acum părerea lui proastă pe același plan cu supărarea lui Dumnezeu. De ce oare îi bîntuia el gîndurile cu atîta stăruință ? Care putea fi pricina ? De ce-i păsa oare de părerea lui, în ciuda mîndriei ei ? în ciuda ei însăși ? Credea că ar fi putut îndura gîndul că îl supărase pe Dumnezeu, căci el știa totul și îi putea vedea pocăința și o putea auzi cerînd ajutor. Dar domnul Thornton — de ce oare tremura acum, ascunzîndu-și fața în pernă ? Ce sentiment o copleșise atît de intens pînă la urmă ?

Sări din pat și începu să se roage îndelung, din toată inima. Simțea că își găsește liniștea și împăcarea deschizîndu-și astfel sufletul. Dar, de îndată ce prinse a cugeta iarăși la situația în care se găsea, descoperi că ghimpele era tot acolo ; că nu era nici destul de bună, și nici destul de pură ca să nu-i pese atunci cînd cineva își pierdea părerea bună despre ea ; iar gîndul că el o privea probabil cu dispreț stătea între ea și sentimentul că greșise De îndată ce termină cu îmbrăcatul, îi duse domnului Hale scrisoarea. Aluzia la spaima de la gură era atît de

[1] „Fă ceea ce se cuvine, orice s-ar întîmpla" (fr.).

vagă, încît domnul Hale trecu peste ea fără s-o observe. Într-adevăr, în afară de faptul că Frederick se îmbarcase fără a fi fost descoperit sau bănuit, el nu mai înțelesese pe moment altceva din scrisoare. De fapt, îl neliniștea acum înfățișarea palidă a lui Margaret — care arăta de parcă ar fi fost tot timpul gata să izbucnească în plîns.

— Ești vlăguită cu totul, Margaret. Și nici nu e de mirare. Dar acum trebuie să mă lași să te îngrijesc.

O convinse să se întindă pe sofa și plecă să-i aducă un șal cu care s-o învelească. Duioșia lui o mișcă pînă la lăcrimi ; și plînse amar.

— Biată copilă ! — biată copilă ! — o căină el privind-o afectuos, așa cum zăcea cu fața la perete zguduită de suspine.

După o vreme suspinele încetară, și ea începu să se întrebe dacă n-ar fi bine să-i povestească tatălui ei toate necazurile, descărcîndu-și astfel sufletul. Dar erau mai multe motivele care o împiedicau să procedeze astfel. Singurul care o îndemna să-i mărturisească era alinarea pe care ar fi găsit-o ; dar, pe de altă parte, știa că astfel s-ar fi mărit foarte tare neliniștea tatălui ei, în cazul cînd Frederick ar fi trebuit să revină în Anglia ; că nu-i va ieși din minte faptul că fiul său provocase moartea unui om, chiar dacă n-o făcuse în mod voit și nu-și dăduse seama ; că l-ar chinui tot timpul conștiința acestui fapt, în tot felul de forme, exagerate sau deformate. Cît despre marea ei greșeală — ar fi peste măsură de nefericit dacă ar afla cît de lipsită de curaj și de credință fusese, dar în tot acest timp ar încerca să-i găsească scuze. Pe vremuri, Margaret s-ar fi dus la el atît ca la un preot, cît și ca la un părinte, mărturisindu-i cum se lăsase ispitită și păcătuise minținд ; dar nu mai discutaseră de mult astfel de probleme ; și nu știa cum, datorită noilor păreri, va răspunde la chemarea adîncă a sufletului ei. Nu, va păstra taina și își va purta singură povara. Singură va merge în fața Domnului și îi va cere să-i ierte păcatele. Și tot singură va răbda să fie degradată în ochii domnului Thornton.

Margaret era nespus de mișcată de eforturile pline de gingășie ale tatălui ei de a găsi subiecte plăcute de conversație, pentru a-i îndepărta gîndurile de la ultimele evenimente. De luni de zile nu mai fusese el atît de vorbăreț, ca în acea zi. Nu o lăsa să se ridice de pe sofa, și chiar o jigni pe Dixon stăruind s-o servească el însuși.

În cele din urmă, Margaret îi surîse ; un zîmbet ușor și neconvingător, dar tatăl ei se bucură văzîndu-l.

— Pare ciudat cînd te gîndești, dar marea noastră speranță pentru viitor se numește Dolores, spuse Margaret.

Remarca semăna mai degrabă cu cele pe care le făcea de obicei tatăl ei ; dar, în ziua aceea, păreau să-și fi schimbat firile.

— Mama ei era spaniolă, din cîte știu : ceea ce explică religia. Tatăl ei era un presbiterian convins cînd l-am cunoscut. Dar ce nume dulce și drăguț are.

— Ce tînără e ! — cu un an și două luni mai mică decît mine. Are exact vîrsta pe care o avea Edith cînd s-a logodit cu căpitanul Lennox. Tată, o să mergem în Spania să-i vedem.

El clătină din cap, dar spuse :

— Dacă vrei tu, Margaret. Numai că o să ne întoarcem pe urmă tot aici. Ar părea nedrept — crud față de mama — să plecăm din Milton, iar ea să zacă aici și să nu poată veni cu noi, cînd știi că locul ăsta nu i-a plăcut niciodată. Nu, draga mea ; ai să te duci tu să-i vizitezi și ai să-mi povestești cum arată fiica mea din Spania.

— Nu, tată, nu merg fără dumneata. Cine ar avea grijă de dumneata cît timp aș fi plecată ?

— Mi-ar plăcea să aflu care dintre noi are grijă de celălalt ? Dar, dacă o să te duci, am să-l conving pe domnul Thornton să ia de două ori mai multe lecții. Am studia clasicii strașnic de bine. Asta mi-ar ține tot timpul treaz interesul. Dacă vrei, te poți duce și la Edith, în Corfu.

Margaret nu spuse nimic o vreme. Apoi vorbi cu oarecare gravitate :

— Mulțumesc, tată. Dar nu vreau să plec. Să nădăjduim că domnul Lennox va aranja atît de bine situația, încît Frederick să o poată aduce pe Dolores la noi după căsătorie. Cît despre Edith, regimentul nu mai rămîne mult timp în Corfu. Poate că o să-i vedem pe amîndoi încă înainte de sfîrșitul anului.

Subiectele plăcute ale domnului Hale se apropiaseră de sfîrșit. Un gînd trist îl străfulgeră, și rămase tăcut. Curînd după aceea, Margaret spuse :

— Tată, l-ai văzut pe Nicholas Higgins la înmormîntare ? A fost împreună cu Mary. Bietul om, și-a arătat în felul lui compasiunea. Are o inimă bună și caldă, sub aparența aspră și neînduplecată.

— Sînt încredințat, replică domnul Hale. Mi-am dat seama încă de la început, cînd încercai să mă convingi că nu e decît un țesător beat. Dacă te simți în stare să mergi pînă acolo, ne vom duce mîine pe la ei.

— Oh, da ! Vreau să-i văd. Noi nu i-am plătit nici un ban lui Mary — sau, mai degrabă, după cum zice Dixon, ea a refuzat să primească. Să plecăm imediat după masă, ca să-l prindem acasă înainte de a se duce la lucru.

Pe seară, domnul Hale spuse :

— Mă așteptam să vină domnul Thornton pe la noi. Ieri mi-a vorbit despre o carte, și i-am spus că aș vrea s-o văd. Zicea că o să încerce s-o aducă astăzi.

Margaret oftă. Știa că el nu va veni. Avea prea multă delicatețe ca să riște s-o întîlnească, avînd atît de viu în minte felul cum se făcuse ea de rușine. Doar auzindu-i numele, simțea cum îi sporește zbuciumul și cum o cuprinde iarăși starea de deprimare și vlăguire. Se lăsă copleșită de apatie. Deodată o străfulgeră gîndul că era un fel cam ciudat de a se arăta răbdătoare, ori de a-și răsplăti tatăl pentru grija cu care o înconjurase în ziua aceea. Așa că se așeză și îl întrebă dacă nu vrea să-i citească ceva cu glas tare. Domnul Hale nu mai avea

ochii atît de buni, așa că acceptă bucuros. Ea citea frumos, cu intonațiile cuvenite, dar dacă ar fi întrebat-o cineva la sfîrșit despre ce citise, nu i-ar fi putut răspunde. O paraliza sentimentul că fusese nerecunoscătoare față de domnul Thornton, deoarece în cursul dimineții refuzase, în sinea ei, să accepte drept o amabilitate cercetările făcute la infirmerie, pentru a împiedica ancheta. Oh! cît îi era de recunoscătoare! Se purtase ca o lașă și o mincinoasă, și își dovedise lașitatea și falsitatea prin fapte pe care nu dorea să și le mai amintească; dar îi era recunoscătoare! O cuprinse înflăcărarea, căci aflase ce putea simți pentru un om care avea motive s-o disprețuiască. Avea un motiv atît de justificat s-o disprețuiască, încît nu l-ar fi putut respecta dacă ar fi știut că n-o privește cu dispreț. Simțea o adevărată plăcere să-și dea seama cîtă stimă are pentru el. N-ar fi putut-o împiedica să aibă acest simțămînt, era singura mîngîiere în mijlocul nefericirii ei.

Seara tîrziu, mult-așteptata carte sosi, „cu toată considerația domnului Thornton, și cu dorința de a afla cum se simte domnul Hale".

— Spune-i că mă simt mult mai bine, Dixon dar că domnișoara Hale...

— Nu, tată, îl întrerupse Margaret nestăpînită, nu-i spune nimic despre mine. Nu a întrebat de mine.

— Copila mea dragă, cum mai tremuri! exclamă tatăl ei după cîteva clipe. Trebuie să te bagi imediat în pat. Ești tare palidă!

Margaret se supuse, deși n-ar fi vrut să-și lase tatăl singur. Simțea nevoia solitudinii, după o zi în care gîndise mult și se căise și mai mult.

A doua zi, părea să-și fi revenit într-o mare măsură; gravitatea și lipsa de vlagă, tristețea și momentele de neatenție nu erau decît simptome firești în acele zile timpurii ale doliului. Dar dacă ea se simțea tot mai sănătoasă, tatăl ei părea tot mai furat de gînduri, visînd la soția pe care o pierduse și la acea perioadă din viață care se sfîrșise pentru totdeauna.

CAPITOLUL XXXVI

UNIREA NU ÎNSEAMNĂ ÎNTOTDEAUNA PUTERE

„Pas de cioclu, rar și-apăsat,
Bocet de jale, suspin întristat".
SHELLEY

LA ORA STABILITĂ cu o zi înainte, porniră spre locuința lui Nicholas Higgins și a fiicei sale. Noile veșminte și faptul că ieșeau împreună, pentru prima oară după mult timp, le pricinuiau un soi ciudat de timiditate, ce le reamintea de pierderea de curînd suferită. Mergeau unul lîngă celălalt, simțindu-se nespus de apropiați.

Nicholas stătea lîngă cămin, în colțul lui obișnuit; dar obișnuita pipă lipsea. Își sprijinea cotul pe genunchi și capul în mînă. Nu se ridică atunci cînd îi văzu, dar Margaret îi citi în ochi bucuria că veniseră.

— Stați jos, stați jos. Focu' s-a stins de tot, spuse el răscolindu-l, de parcă ar fi vrut să le abată atenția de la persoana lui.

Nu s-ar putea spune că arăta prea îngrijit, cu barba lui neagră nerasă de cîteva zile, ce-i făcea chipul să pară și mai palid decît de obicei, și cu o jachetă avînd mare nevoie să fie cîrpită.

— Ne-am zis că o să avem norocul să te găsim, dacă venim imediat după masă, spuse Margaret.

— Am avut parte și noi de suferință, de cînd nu ne-am văzut, spuse domnul Hale.

— Da, da. Durerea-i mai pe săturate ca mîncarea în ultimu' timp; cît despre mine, socot că ora mesei ține toată ziulica; așa că puteți să mă găsiți mereu.

— Dar ce, n-ai de lucru? întrebă Margaret.

— Nu, răspunse el scurt. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă, ridicînd pentru prima oară privirile: N-am nevoie de parale. Să nu credeți asta. Bess, biata fetiță,

păstra o mică rezervă sub pernă, ca să mi-o dea în ultima clipă ; iar Mary croieşte barchet. Da' se cheamă că tot n-am de lucru.

— Îi datorăm nişte bani lui Mary, spuse domnul Hale, înainte ca Margaret să-l oprească strîngîndu-l de braţ.

— Dacă pune mîna pe ei, o dau afară din casă. Eu o să stau între ăşti patru pereţi, iar ea o să stea afară. Asta-i tot.

— Dar trebuie să-i mulţumim cumva pentru ajutorul pe care ni l-a dat, începu din nou domnul Hale.

— Eu nu i-am mulţumit niciodată fetei dumneavoastră pentru dovezile ei de dragoste faţă de biata mea fetiţă. N-am putut găsi vorbele potrivite. Aşa c-ar trebui s-o fac acum, dacă faceţi atîta tevatură pentru mîna aia de ajutor pe care a dat-o Mary.

— Din cauza grevei nu ai de lucru ? întrebă Margaret cu blîndeţe.

— Greva s-a sfîrşit. S-a zis cu ea de data asta. N-am de lucru pentru că nici n-am cerut. Şi n-am cerut pentru că vorbele bune-s puţine, iar ocări sînt şi aşa prea multe.

Se găsea într-o stare în care simţea un fel de plăcere morocănoasă să răspundă în cimilituri. Dar Margaret îşi dădu seama că s-ar bucura dacă i s-ar cere să explice ce vrea să spună.

— Şi vorbele bune sînt cele...

— Cînd ceri de lucru. Socot că-s printre vorbele cele mai bune pe care le poate zice omu'. „Dă-mi de lucru", înseamnă „şi o să muncesc ca un bărbat". Astea-s vorbe bune.

— Iar vorbele rele sînt cele cu care eşti refuzat cînd ceri de lucru.

— Da. Vorbele rele îs cînd zici : „Aha, ai făcût pe grozavu' ! Te-ai gîndit doar la ai tăi, aşa că acum o să mă gîndesc eu la ai mei. Ai făcut tot ce-ai putut pentru ei cînd au avut nevoie ; ăsta-i felu' tău de a te gîndi la ei, iar eu o să mă gîndesc la ai mei. Ai fost un prost amărît, că n-ai ştiut nici să fii mai deştept, nici să fii un

prost loial. Așa că du-te de te spînzură. N-am de lucru pentru tine". Astea-s vorbe rele. Eu nu-s un prost ; și chiar dacă eram, oamenii ar fi trebuit să mă învețe cum să fiu mai deștept în felu' lor. Poate c-aș fi învățat, dac-ar fi încercat cineva să-mi spună ce să fac.

— Nu crezi că ar merita, vorbi domnul Hale, să-l întrebi pe fostul dumitale patron dacă nu vrea să te angajeze din nou ? Poate că șansa nu e prea mare, dar e totuși o șansă.

Higgins își ridică din nou ochii, privindu-l iscoditor pe domnul Hale ; apoi chicoti încet, cu amărăciune.

— Domnule ! dacă nu vă supărați, v-aș pune și eu o întrebare sau două.

— Te rog, spuse domnul Hale.

— Socot că izbutiți cumva să vă cîștigați pîinea. Oamenii nu prea stau în Milton de plăcere, dacă pot să stea în altă parte.

— Ai dreptate. Am ceva avere ; dar m-am stabilit în Milton cu intenția de a deveni profesor particular.

— Dați lecții. Mda ! Socot că vă plătesc pentru lecțiile astea, nu-i așa ?

— Da, răspunse domnul Hale zîmbind. Dau lecții ca să cîștig bani.

— Și ăi de vă plătesc vă zic ce să faceți și ce să nu faceți cu banii pe care vi-i dau ca plată pentru osteneală — ca un schimb cinstit ?

— Nu ; firește că nu !

— Și nu vă zic : „Chiar de ai un frate, și are nevoie de paralele astea pentru un țel pe care amîndoi îl socotiți drept ; da' trebuie să făgăduiești că n-o să-i dai. Chiar de socoți că e o întrebuințare potrivită pentru paralele tale ; da' noi credem că nu-i potrivită, așa că, dacă le cheltuiești în felu' ăsta, n-o să mai avem de-a face cu tine". Nu vă zic asta, nu-i așa ?

— Nu ; bineînțeles că nu !

— Da' ați răbda să v-o zică ?

— Ar trebui să mă forțeze cineva foarte tare ca să ajung măcar să mă gîndesc a mă supune unei astfel de porunci.

— Nu există nimic pe lumea asta care să poată să mă forțeze, spuse Nicholas Higgins. Acu' cred că ați înțeles. Ați prins pontu'. Hamper — acolo lucram înainte — îi silește pe oameni să facă legămînt că n-or să dea nici măcar un bănuț ca să ajute sindicatu' ori să nu-i lase pe greviști să moară de foame. N-au decît să facă legămînt, urmă el cu dispreț, că tot nu-s decît niște mincinoși și niște ipocriți. Și socot că ăsta-i un păcat mic, față de faptu' că împietresc inimile oamenilor, că nu-i mai ajută pe ăi mai nevoiași și nici cauza cea bună și dreaptă, împotriva ălora de au puterea în mîini. Da' eu n-o să mă lepăd de ea, pentru toată slujba pe care poat' să mi-o dea și regele. Sînt membru al sindicatului ; și cred că-i singuru' lucru care-l poate ajuta pe muncitor. Am fost și eu grevist, și știu ce-i aia să mori de foame ; așa că, dacă am un șiling, le dau lor jumătate, dacă-mi cer. Numai că nu prea știu de unde o să scot un șiling.

— Și regula asta, că oamenii n-au voie să-și aducă contribuția la sindicat, e în vigoare în toate fabricile ? întrebă Margaret.

— N-aș putea spune. E o regulă nouă pe la noi ; și socot c-o să-și dea ei seama că nu pot s-o folosească. Da' acum e în vigoare. Încetu' cu încetu' o să-și dea ei seama că tirania dă naștere la minciună.

Urmă o mică pauză. Margaret șovăia dacă să-i spună sau nu ce gîndea ; nu ținea să supere pe cineva care era și așa destul de amărît și de abătut. În cele din urmă, nu se mai stăpîni. Dar vorba ei blîndă și purtarea șovăielnică, dovedind că nu urmărea să spună nimic neplăcut, nu îl înfurie pe Higgins, ci doar îl nedumeri.

— Ții minte ce zicea bietul Boucher, că sindicatul e o tiranie ? Că e chiar cea mai rea tiranie. Și țin minte că pe atunci gîndeam și eu la fel.

Trecu destulă vreme pînă să răspundă Higgins. Stătea cu capul sprijinit în mîini, uitîndu-se în foc, și ea nu-i putea vedea expresia feței.

— Nu tăgăduiesc că sindicatu' crede de cuviință să-l silească pe om, pentru binele lui însuși. O să vorbesc deschis. Al de nu face parte din sindicat duce o viață

searbădă. Da', odată intrat, interesele lui sînt apărate mai bine decît ar putea s-o facă singur. Numai pe calea asta poate muncitoru' să-și dobîndească drepturile. Trebuie să se unească. Cu cît îs mai mulți membri, cu atît fiecare din ei are șanse mai mari să i se facă dreptate. Statu' are grijă de proști și de nebuni ; și dacă unui om îi vine chef să facă rău vecinului, sau chiar sieși, e pus sub control, fie că-i place, fie că nu. Asta facem și noi în sindicat. Nu putem băga omu' la închisoare ; da' putem să-i facem viața așa de grea, că se vede silit să ni se alăture ; și ajunge să fie chibzuit și folositor, chiar de nu vrea. Boucher a fost tot timpu' un prost, da' niciodată un prost așa de mare ca la sfîrșit.

— V-a făcut un mare rău ? întrebă Margaret.

— Da, ne-a făcut. Aveam opinia publică de partea noastră, pînă cînd el și alții ca el s-au apucat să se răzvrătească și să calce legile. Atunci s-a terminat și cu greva.

— Și-atunci, nu era mai bine să-l fi lăsat în pace și să nu-l fi silit să intre în sindicat ? Nu v-a fost de nici un folos ; iar voi l-ați făcut să-și piardă mințile.

— Margaret, îi atrase atenția tatăl ei cu glas scăzut, căci văzuse norii adunîndu-se pe chipul lui Higgins.

— Îmi place cum vorbește, spuse deodată Higgins. Își spune gîndu' deschis. Numai că nu înțelege ce-i sindicatu'. E o mare putere ; e singura noastră putere. Știți, am citit cîndva o poezie despre un plug care trece cu brăzdaru' peste o margaretă ; m-a făcut să plîng pe vremea cînd n-aveam alte temeiuri de plîns. Da' pun mîna în foc că flăcăul n-a oprit plugu', chiar de-i era milă de margaretă. Avea prea multă judecată ca s-o facă. Sindicatu' e plugu' care pregătește ogoru' pentru recoltă. Ai de felu' lu' Boucher — ar fi prea mult să-l asemuiesc cu o margaretă ; e ca o buruiană ce trîndăvește pe pămînt — trebuie să îngăduie să fie dați deoparte. Is tare supărat pe el acum. Așa că poate nu-s prea drept cu el. Aș fi în stare să trec eu însumi cu plugu' peste el, cu cea mai mare plăcere.

— De ce ? Ce a mai făcut ? Încă ceva ?

— Bineînțeles. Omu' ăsta-i pus pe rele. Întîi trebuie să se-nfurie ca prostu' și să stîrnească o răzmeriță. Apoi trebuie să stea ascuns, unde ar mai fi și acum dacă Thornton l-ar fi urmărit pînă la capăt, cum nădăjduiam c-o să facă. Numa' că lu' Thornton, după ce și-a atins scopu', puțin îi pasă de răzvrătiți, dacă-s condamnați ori ba. Așa că Boucher se furișează înapoi acasă. Și nu se mai arată pe-afară cîteva zile. A avut atîta judecată în cap. Și apoi, unde credeți că se duce? Păi cum, la Hamper. Dracu' să-l ia! S-a dus, cu mutra aia mieroasă a lui, la care îmi vine rău doar cînd mă uit, și cere de lucru, știind foarte bine de noua regulă, legămîntu' să nu mai dai un ban pentru sindicat ori pentru greviștii care mor de foame! Păi, el ar fi murit de-adevăratelea, dacă sindicatu' nu l-ar fi ajutat la nevoie. Așa că s-a dus acolo și-a făgăduit orice, și s-a pus chezaș să facă orice — să spună tot ce știe despre felu' cum acționăm noi, ca un trădător netrebnic ce e. Da' Hamper, și, o s-o spun în sprijinul lui și o să-i mulțumesc pînă-n clipa morții, l-a alungat pe Boucher și n-a vrut să-l asculte — nici măcar o vorbă — deși ăi din jur ziceau că netrebnicu' plîngea ca un copil!

— Oh! ce cumplită nenorocire! exclamă Margaret. Higgins, astăzi nu te mai recunosc. Nu-ți dai seama că din cauza voastră a ajuns Boucher astfel, că voi l-ați vîrît în sindicat cu de-a sila — fiindcă în inima lui nu vroia. Din cauza voastră a ajuns unde-a ajuns!

— A ajuns unde-a ajuns! Dar unde a ajuns?

Un sunet dogit și ritmic începu să se audă din ce în ce mai tare pe ulicioară, pînă le atrase și lor luarea-aminte. Voci scăzute și șoptite: se auzea și zgomot de pași, dar nu repezi și neîntrerupți, nu înaintînd, ci parcă mișcîndu-se în cerc, în jurul unui singur punct. Da, se auzea zgomot clar, sacadat, de pași, străbătînd distanța și ajungîndu-le la urechi; mersul măsurat și greoi al unor bărbați purtînd o povară grea. Un imbold irezistibil îi făcu să se îndrepte cu toții spre ușă; parcă erau împinși într-acolo — nu doar dintr-o simplă curiozitate, ci ca de un suflu solemn.

Șase oameni, dintre care trei polițiști, mergeau prin mijlocul uliței. Duceau pe umeri o ușă scoasă din țîțîni, pe care era întins un mort ; și de pe fiecare latură a ușii cădeau întruna picături de apă. Oamenii de pe stradă se întorceau să privească și veneau apoi să îngroașe rîndurile alaiului, fiecare punînd întrebări celor ce purtau povara, întrebări la care aceștia răspundeau aproape în silă, atît de des repetaseră povestirea.

— L-am găsit în gîrla de pe cîmpia din spate.

— În gîrlă ! — păi nu-i destulă apă în ea ca să se fi putut îneca !

— Era un om hotărît. Zăcea cu fața în jos. Se săturase de viață, că doar știți bine și voi din ce pricină.

Higgins se furișă lîngă Margaret și începu să vorbească, cu o voce slabă și ascuțită în același timp :

— Nu-i John Boucher, nu-i așa ? N-avea atîta coraj. Sigur ! Nu-i John Boucher ! De ce se uită cu toții încoace ? Ascultă ! Îmi vîjîie urechile și nu mai aud nimic.

Oamenii așezară cu grijă năsălia improvizată pe niște pietre, astfel încît toți îl putură vedea pe nefericitul înecat — ochii sticloși, dintre care unul pe jumătate deschis, îndreptat în sus, spre cer. Fiindcă zăcuse în apă cu capul în jos, fața era umflată și albă ; și cum apa din gîrlă fusese folosită la vopsit, pielea îi era pătată. Fruntea se prelungea cu un început de chelie ; dar în spate părul era subțire și lung, iar din fiecare șuviță picura apă. Dar așa desfigurat cum era, Margaret îl recunoscu pe John Boucher. I se părea un sacrilegiu atît de mare ca oamenii să-și ațintească privirea asupra acestui biet chip desfigurat și chinuit, încît, dintr-un impuls instinctiv, făcu un pas și acoperi cu gingășie fața mortului cu batista. Oamenii o urmăriră cu privirea pe cînd se întorcea după gestul pios pe care-l făcuse, pînă ajunse iarăși lîngă Nicholas Higgins, rămas nemișcat de parcă prinsese rădăcini în locul unde stătea. Se sfătuiră între ei, apoi unul dintre oameni se îndreptă spre Higgins, care grozav ar fi vrut s-o șteargă în casă.

— Higgins, tu îl cunoșteai bine ! Trebuie să te duci să-i spui neveste-sii. Cu vorbe blînde, omule, da' cît mai repede, că doar n-o să-l lăsăm aici multă vreme.

— Nu pot, gemu Higgins. Nu îmi cereți mie. Nu pot să dau ochii cu ea.

— Tu o știi cel mai bine, spuse omul. Am făcut destul că l-am adus pînă aici — acu'-i rîndu' tău.

— Nu pot, repetă Higgins. Mi-e destul că l-am văzut. Nu eram prieteni buni ; și acum e mort.

— Bine, dacă nu, nu. Cineva trebuie totuși s-o facă. E o sarcină grea ; da', dacă nu i-o zice cineva cu binișoru', poa' s-o afle-n orice clipă fără să fie pregătită.

— Tată, du-te dumneata, spuse Margaret cu glas coborît.

— Dacă aș putea — dacă aș fi avut timp să chibzuiesc cum să i-o spun ; dar așa, deodată...

Margaret își dădu seama în clipa aceea că tatăl ei într-adevăr nu era în stare să o facă. Tremura din cap pînă în picioare.

— Mă duc eu, spuse deodată.

— Fiți binecuvîntată, don'șoară, că faceți o faptă bună ; aud că-i tare bolnavă femeia și oamenii de pe-aici nu prea știu multe despre ea.

Margaret ciocăni în ușa închisă ; dar dinăuntru răzbătea o mare gălăgie, de parcă în casă ar fi fost o mulțime de copilași neastîmpărați, așa că nu auzi nici un răspuns ; se îndoia că fusese auzită și, cum fiece clipă de întîrziere o făcea să dea înapoi, deschise ușa și intră, închizînd-o apoi și, fără ca femeia să observe, încuind-o.

Doamna Boucher stătea pe un balansoar, de partea cealaltă a căminului prea puțin încălzit ; casa arăta de parcă nu s-ar mai fi făcut curat de zile întregi.

Margaret spuse ceva, nu prea știa nici ea ce, căci avea gîtul și gura uscate, iar gălăgia copiilor o împiedica să se facă auzită. Încercă din nou :

— Cum vă simțiți, doamnă Boucher ? Mi-e teamă că nu prea bine.

— N-am cum să mă fac bine, spuse ea arțăgoasă. Is singură cu copiii ăștia, și n-am ce să le dau ca să stea cuminți. John n-ar fi trebuit să plece, să mă lase singură, așa bolnavă cum sînt.

— A plecat de mult ?

— De patru zile. Nimeni n-a vrut să-i dea de lucru aici, așa c-a luat-o pe jos înspre Greenfield. Da' ar fi putut să se întoarcă pîn-acu', sau măcar să-mi trimită vorbă, dacă are de lucru. Ar fi putut...

— Oh, nu dați vina pe el, o rugă Margaret. Știu că era tare simțitor și...

— Mai taci puțin din gură, ca să pot s-o aud pe doamna ! îl repezi ea pe un puști de vreun an. Apoi urmă, scuzîndu-se față de Margaret : Mă sîcîie tot timpu' cu „tati" și „bobo" ; și n-am de un' să-i dau bomboane, iar tat-su-i departe și crez că ne-a uitat de tot. Asta-i preferatu' lu' tăticu', puștiu' ăsta, spuse ea și, printr-o bruscă schimbare de dispoziție, trase copilul pe genunchi și începu să-l sărute cu înfocare.

Margaret puse mîna pe brațul femeii, încercînd să-i capteze atenția. Privirile li se întîlniră.

— Bietul puști ! spuse încet Margaret ; *a fost* preferatul lui tăticu.

— *Este* preferatu' lu' tăticu, spuse femeia, ridicîndu-se iute și înfruntînd-o pe Margaret.

Nici una dintre ele nu spuse nimic cîteva clipe. Apoi, doamna Boucher începu pe un ton scăzut, amenințător, dezlănțuindu-se pe măsură ce vorbea :

— Zic că *este* preferatu' lu' tăticu. Și săracii își iubește copiii, la fel ca bogații. De ce nu spui nimic ? Ce te holbezi la mine cu ochii ăia mari și plini de milă ? Unde-i John ? Așa slăbită cum era, o zgîlții pe Margaret, ca s-o silească să răspundă. Oh, Doamne ! exclamă apoi, înțelegînd ce însemna privirea înlăcrimată a lui Margaret ; și se prăbuși pe scaun.

Margaret ridică copilul și i-l puse în brațe.

— A ținut la el, spuse ea.

— Da, adeveri femeia, dînd din cap, a ținut la noi toți. Aveam și noi pe cineva care să ne iubească. De mult ; da' pe cînd trăia și mai era cu noi, ne iubea. Poate că ținea la copilu' ăsta mai mult ; da' ținea și la mine, și

ţineam şi eu la el, cu toate vorbele pe care le-am zis adineauri. Eşti sigură că-i mort? întrebă apoi, şi încercă să se ridice. Dacă-i doar bolnav ori pare pe moarte, mai poa' să se facă bine! Şi eu am tot bolit mereu, de atîta vreme sînt bolnavă...

— Este mort — s-a înecat!

— Au fost oameni aduşi înapoi la viaţă după ce s-au înecat. Oh, la ce mi-e gîndu', să stau cînd ar trebui să mă urnesc din loc? Hai, copile, taci — taci! ia asta, ia ce vrei şi joacă-te, da' nu mai plînge cînd mie mi se rupe inima! Oh, unde mi-s puterile? O, John, bărbate!

Margaret o prinse în braţe, căci altfel ar fi căzut. Apoi se aşeză în balansoar, cu femeia pe genunchi, ţinîndu-i capul pe umăr. Copiii, strîngîndu-se înspăimîntaţi laolaltă, începură să înţeleagă ce se întîmplă; dar înţelegeau greu, căci mintea lor era încă destul de crudă. Cînd ghiciră adevărul, începură să ţipe deznădăjduiţi, încît Margaret abia putea îndura. Cel mai tare ţipa Johnny, deşi bietul copilaş nu ştia de ce plînge.

Mama lor tremura în braţele lui Margaret, care la un moment dat auzi zgomot la uşă.

— Deschide uşa. Deschide-o repede, îl zori ea pe cel mai mare dintre copii. E încuiată; nu mai faceţi zgomot — staţi puţin liniştiţi... Oh, tată, exclamă văzîndu-l pe domnul Hale, du-i sus încet şi cu grijă — poate că biata femeie n-o să-i audă. A leşinat — doar atît.

— Mai bine de ea, sărmana femeie, spuse o vecină intrînd pe urmele celor ce purtau mortul. Da' n-o puteţi ţine, don'şoară. Lăsaţi, că dau o fugă s-aduc o pernă, şi-o s-o întindem uşor pe podea.

Vecina aceasta îndatoritoare îi dădu mare ajutor lui Margaret; era limpede că nu mai fusese în casă, şi mărturisi că e nou venită în cartier; dar se purta cu atîta bunăvoinţă şi grijă, încît Margaret înţelese că nu mai era nevoie de ea; şi că ar fi poate mai bine să dea pildă tuturor milosîlor care umpleau casa cu prezenţa lor nefolositoare.

Privi în jur, căutîndu-l pe Nicholas Higgins. Nu era. Astfel încît i se adresă tot vecinei care propusese s-o întindă pe doamna Boucher jos pe podea :

— Nu ai putea dumneata să-i rogi pe toți oamenii aceștia să plece fără prea multă zarvă ? Ar fi mai bine, cînd și-o reveni biata femeie, să vadă în jur doar doi-trei oameni pe care-i cunoaște. Tată, n-ai vrea dumneata să vorbești cu ei și să-i convingi să plece ? Sărmana de ea, nici să respire nu poate cu toată mulțimea asta în jur.

Margaret îngenunche lîngă doamna Boucher, răcorindu-i fața cu oțet ; dar, după cîteva clipe, o surprinse o pală de aer proaspăt. Privi în jur și îl zări pe domnul Hale schimbînd un zîmbet cu vecina cea inimoasă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea.

— Prietena noastră, o lămuri tatăl ei, a descoperit un mijloc grozav ca să-i scoată din casă.

— I-am rugat să plece și să ia fiecare cîte un copil, căci nu trebuie să uităm că-s orfani și că mama lor e văduvă. S-au întrecut care pe care, așa că plozii or să aibă azi burta plină, și-o să aibă parte și de multă omenie. Știe cum a murit bărbat-su ?

— Nu, spuse Margaret ; nu i-am putut spune totul deodată.

— Trebuie să afle, din pricina anchetei. Uite ! Își vine în fire ; să-i spui eu ? Sau poate mai bine tatăl dumitale ?

— Nu ; dumneata, spune-i dumneata, o rugă Margaret.

Așteptară în tăcere pînă cînd doamna Boucher își reveni complet. Apoi vecina se așeză pe podea și îi luă capul în poală.

— Vecină dragă, spuse, bărbatul ți-a murit. Știi cum ?

— Înecat, vorbi slab doamna Boucher, și pentru prima oară se porni să plîngă, căci îi era tare greu să i se scormonească durerea.

— A fost găsit înecat. Se întorcea acasă, fără nici o nădejde pe lumea asta. S-a gîndit că Dumnezeu nu poate să fie mai neîndurător ca oamenii ; poate nu atît de ne-

îndurător ; poate că e blînd ca o mamă ; poate chiar mai blînd. Nu zic c-a făcut bine, da' nu zic c-a făcut rău. Tot ce zic e să dea Domnu' ca nici unul dintr-ai mei să n-ajungă vreodată așa de necăjit ca el, că poate-ar face ce-a făcut el.

— M-a lăsat singură cu toți copiii ăștia ! gemu văduva, mai puțin îndurerată de felul cum îi murise bărbatul decît se așteptă Margaret ; dar așa era firea ei neajutorată, să simtă pierderea mai ales în măsura în care îi dăuna ei și copiilor.

— Nu, singură, spuse domnul Hale cu glas solemn. Cine e de partea dumitale ? Cine te va susține ?

Văduva deschise ochii mari și îl privi, căci nu-i băgase de seamă pînă atunci prezența.

— Cine a făgăduit că va fi ca un tată pentru cei fără tată ? urmă el.

— Da' am șase copii, domnule, și ăl mare n-are încă opt ani. Nu mă-ndoiesc de puterea lui, domnule — doar că-i nevoie de tare multă credință ; și începu iarăși să plîngă.

— Mîine o să-și mai revină și o să puteți sta de vorbă cu ea, domnule, spuse vecina. Cea mai mare mîngîiere-ar fi acum un copil la sîn. Îmi pare rău că l-au luat pe ăl mic !

— Mă duc să-l aduc eu, se oferi Margaret.

Și în cîteva clipe se și întoarse, cu Johnny în brațe ; era mînjit pe față cu mîncare, iar în mîini avea o mulțime de comori : scoici, zorzoane de sticlă și capul unei figurine de ipsos. Îl puse în brațele mamei sale.

— Gata ! spuse vecina. Ei, acum eu zic să plecați. Or să plîngă și or să se mîngîie unu' pe altu', așa cum doar un copil știe s-o facă. Eu mai rămîn cît e nevoie și, dacă o să veniți mîine, o să puteți vorbi cu ea ca lumea, că acum nu e în stare.

Mergînd domol cu tatăl ei pe stradă, Margaret se opri cînd ajunse în fața ușii închise a locuinței lui Higgins.

— Intrăm ? îl întrebă ea. Știi, mă gîndeam și la el.

Bătură la ușă. Nici un răspuns ; așa că încercară ușa. Era încuiată, dar li se păru că-l aud mișcîndu-se înăuntru.

— Nicholas ! strigă Margaret.

Nu primi nici un răspuns, și poate că ar fi plecat, crezînd că nu e nimeni în casă, dacă nu ar fi auzit un zgomot, de parcă ar fi căzut o carte.

— Nicholas ! repetă Margaret. Noi sîntem. Nu ne lași să intrăm ?

— Nu, răspunse el. Cînd am încuiat ușa, am arătat ce cred despre vorbe. Lăsați-mă măcar azi în pace.

Domnul Hale era gata să-i mai ceară o dată să descuie ușa, cînd Margaret îi puse degetul pe buze, spunînd :

— Nu mă mir că vrea să rămînă singur. Și eu tînjesc de multe ori să fiu singură. Pare să fie unica binefacere după o astfel de zi.

CAPITOLUL XXXVII

CU OCHII ÎNDREPTAȚI SPRE SUD

„O greblă ! o sapă ! o cazma !
Un tîrnăcop sau un topor !
O seceră, o coasă, orice-ai vrea —
Un îmblăciu, și găsești ușor
O mînă gata să muncească
Cu o uncaltă potrivită,
Cu o aprigă îndemînare,
La școala muncii dobîndită."

HOOD

A DOUA ZI, cînd merseră să vadă cum o mai duce văduva lui Boucher, ușa casei lui Higgins era tot încuiată ; dar, de această dată, un vecin îndatoritor îi informă că lipsea într-adevăr de acasă, și că, înainte de a porni la treabă, oricare ar fi fost ea, trecuse pe la doamna Boucher. Cît despre vizita lor la doamna Boucher, nu s-ar putea spune că-i mulțumi ; biata femeie se socotea personal frustrată prin sinuciderea bărbatului ei ; și era o idee foarte greu de combătut, întrucît conținea și un simbure de adevăr. Te întristă să vezi însă cum se gîndea numai la ea însăși și la situația ei, egoismul acesta extin-

zîndu-se și asupra relațiilor cu copiii, pe care-i privea ca pe o povară, chiar și în momentele ei de afecțiune, mai mult instinctivă, pentru ei. Margaret încercă să se apropie de cîțiva dintre copilași, în timp ce tatăl ei se străduia să abată gîndurile văduvei spre tărîmuri mai înalte, doar-doar o uita să se văicărească întruna. Spre surprinderea ei, Margaret își dădu seama că bieții copii îl jeleau cu adevărat, din tot sufletul, pe Boucher, nu numai din gură ca văduva. Tăticul fusese foarte blînd cu ei; fiecare dintre ei își amintea, bîlbîindu-se din pricina înflăcărării, de un gest mai tandru, sau cum îi răsfăța tatăl lor pe care-l pierduseră.

— Omu' ăla care zace sus e tăticu? Nu arată ca el. Mi-e frică de el, da' de tăticu nu mi-a fost niciodată frică.

Margaret simți că-i sîngerează inima cînd își dădu seama că mama lor, în nevoia ei egoistă de compătimire, își dusese copiii sus, unde-și văzuseră tatăl, de nerecunoscut după ce zăcuse atîta vreme în apă. În felul acesta turnase peste profunda lor durere firească grozăvia morții năprasnice. Încercă să le abată gîndurile într-o altă direcție; cum o puteau ajuta pe mămica; sau — și aceasta era o cale mai eficace — cum ar fi vrut tăticul lor să-i vadă că se poartă. Străduințele ei aduseră mai curînd roade decît cele ale domnului Hale. Copiii, înțelegînd că trebuie să facă ceva, se apucară să curețe puțin prin odaia murdară. În vremea asta, domnul Hale îi înfățișa bolnavei indolente un ideal prea nobil și țeluri prea abstracte. Făptura ei apatică nu avea destulă imaginație ca să poată înțelege într-adevăr cît de cumplită fusese nefericirea soțului ei, încît să-l împingă spre acest ultim și groaznic pas; nu putea înțelege decît ceea ce avea legătură cu ea; nu putea înțelege mila îndurătoare a unui Dumnezeu care nu împiedicase apa să-l înece pe soțul ei, pe care grijile îl doborîseră; și, deși dădea vina pe sărmanul nefericit pentru că se lăsase copleșit de o deznădejde atît de mare, și nu-i găsea nici o scuză pentru acest ultim act nesăbuit, îi ocăra și îi blestema pe toți cei ce-l aduseseră la desperare. Patronii — în special domnul Thornton, spre a cărui fabrică pornise atacul lui Boucher, și care, după ce fusese emis un mandat de

arestare sub învinuirea de răzmeriță, intervenise ca mandatul să fie retras — sindicatul, care în ochii femeii era reprezentat de Higgins — copiii, atît de numeroși, de înfometați și de gălăgioși — cu toții formau imensa armată a dușmanilor ei personali, din vina cărora devenise acum o sărmană văduvă neajutorată.

Margaret auzi atîtea cuvinte lipsite de noimă, încît rămase descurajată, așa că după ce plecară de acolo, nu izbuti nici să-și îmbărbăteze tatăl.

— Așa e viața la oraș, spuse ea. Oamenii au nervii distruși de graba și zorul și iuțeala cu care se mișcă totul în jur, ca să nu mai vorbim de înghesuiala din casele acestea strîmte — și încă ar fi destul ca să ajungă deprimați și arțăgoși. Pe cînd la țară, oamenii stau foarte mult în aer liber, pînă și copiii, și chiar și în timpul iernii.

— Dar, oamenii trebuie să trăiască în orașe. Și-apoi la țară, unii din ei ajung la o asemenea inerție, încît aproape că devin fataliști.

— Da ; cu asta sînt de acord. Bănuiesc că fiecare mod de viață își are propriile sale neajunsuri și tentații. Probabil că celor de la oraș le este tot atît de greu să fie calmi, pe cît le e celor de la țară să fie activi și să-și păstreze cumpătul în fața unor împrejurări neobișnuite. Probabil că și unii și alții întîmpină greutăți cînd e vorba să schițeze planuri de viitor ; primii pentru că prezentul este atît de viu, de intens și de copleșitor ; ceilalți pentru că viața pe care o duc nu-i ispitește decît cu bucuriile unei existențe animalice, necunoscînd, și deci nepăsîndu-le de plăcerile mai subtile pe care nu le pot dobîndi decît elaborînd proiecte de viitor, în felul acesta uitînd de ei înșiși și privind numai înainte.

— Astfel încît nevoia de a acapara, cît și mulțumirea prostească cu ceea ce-ți oferă prezentul produc aceleași efecte... Dar biata doamnă Boucher ! cît de puțin putem face pentru ea.

— Și totuși, nu putem s-o lăsăm așa, fără să facem nimic, deși străduințele noastre par atît de zadarnice. Oh, tată !, e tare greu să trăiești în lumea asta !

— Așa e, copila mea. Cel puțin, așa simțim acum; dar am fost și foarte fericiți, chiar și atunci cînd am avut supărări. Cîtă bucurie ne-a adus vizita lui Frederick!

— Da, e adevărat, spuse Margaret veselă. Au fost clipe încîntătoare de fericire furată, neîngăduită.

Dar se opri brusc. Își stricase singură amintirea vizitei lui Frederick, purtîndu-se cu atîta lașitate. Dintre toate cusururile, disprețuia cel mai mult la alții lipsa de curaj; micimea sufletească ce duce la minciună. Și iată că se făcuse vinovată de un asemenea păcat! Apoi o copleși gîndul că domnul Thornton îi cunoștea falsitatea. Se întrebă dacă i-ar fi păsat cît de cît să fi fost descoperită de altcineva. Încercă să-și închipuie că îi descoperise păcatul mătușa ei; ori Edith; ori tatăl ei; ori căpitanul Lennox, ori fratele lui; și, în sfîrșit, Frederick. Cel mai tare o durea gîndul că acesta din urmă putea afla ce făcuse, chiar dacă fusese în folosul lui, căci era pentru prima oară cînd fratele și sora aveau prilejul să-și verifice sentimentele de dragoste și stimă; dar pînă și înjosirea ei în ochii lui Frederick nu se putea asemui cu rușinea, cu groaznica rușine pe care o simțea la gîndul de a mai da vreodată ochii cu domnul Thornton. Și tînjea totuși să-l întîlnească, să afle la ce se putea aștepta; să-și dea seama ce părere are despre ea. I se aprinseră obrajii amintindu-și cu cîtă mîndrie se ridicase împotriva comerțului (în vremea cînd de-abia se cunoscuseră), susținînd că în negoț se practică deseori înșelăciunea, oferindu-se mărfuri proaste drept bune, iar în afaceri pretinzîndu-se considerație și încredere pe baza unor averi și mijloace inexistente. Își aminti de privirea calmă și disprețuitoare a domnului Thornton, pe cînd îi explicase în cîteva cuvinte că, în cadrul comerțului, privit în linii mari, orice căi necinstite se dovedeau pînă la urmă dăunătoare, și că privind astfel de acțiuni doar prin prisma succesului, ele nu dovedeau decît nesăbuință, și nu clarviziune, în negoț ca și în celelalte domenii. Își aminti — căci pe atunci se simțea încă puternică, închipuindu-și că deține adevărul — că îl întrebase dacă, după părerea lui, să cumperi ieftin și să vinzi scump nu

dovedea o oarecare lipsă de echitate, atît de strîns legată de noțiunea de adevăr ; și folosise cuvîntul „cavaleresc" —tatăl ei înlocuindu-l cu unul și mai ales, și anume „creștinesc" ; continuînd apoi el discuția, în timp ce ea rămăsese tăcută, cuprinsă de un ușor sentiment de dispreț.

Dar acum, pentru ea nu mai putea fi vorba să simtă dispreț ! — nu mai putea vorbi despre cavalerism ! De acum înainte, avea să se simtă umilită și decăzută în ochii lui. Dar cînd îl va vedea oare ? Inima îi tresărea de spaimă de fiecare dată cînd suna cineva la ușă ; dar după ce liniștea revenea, simțea că o cuprinde dezamăgirea, și rămînea tristă și fără chef de nimic. Era foarte limpede că tatăl ei se aștepta să-l vadă, și era uimit că nu apărea. Adevărul e că, în seara aceea, nu avuseseră timp să discute mai pe larg anumite subiecte ; dar se înțeleseseră ca în seara următoare dacă era posibil — și dacă nu, în prima seară liberă a domnului Thornton — să se întîlnească și să continue discuția. Domnul Hale așteptase cu nerăbdare această întîlnire încă de cînd se despărțiseră. Nu reîncepuse lecțiile cu elevii săi, la care renunțase atunci cînd boala soției lui se agravase, astfel încît avea mai puține treburi decît de obicei ; iar întîmplările din ultimele zile (sinuciderea lui Boucher) îl făcuseră să revină cu și mai multă înflăcărare la speculațiile lui obișnuite. Nu-și mai găsea locul în seara aceea. Repeta întruna :

— Mă așteptam să-l văd pe domnul Thornton. Cred că mesagerul care a venit aseară cu cartea a adus și un bilet, pe care a uitat să-l lase. Crezi că astăzi o fi sosit vreun mesaj ?

— Mă duc să mă interesez, tată, spuse Margaret, după ce auzi de vreo două-trei ori aceste fraze. Stai puțin, sună cineva la ușă !

Se așeză brusc, și își aplecă preocupată capul deasupra cusăturii. Auzi pași pe scări, dar nu era decît o singură persoană, și cunoștea mersul lui Dixon. Își ridică ochii de pe cusătură și oftă, închipuindu-și că e bucuroasă.

— E omul ăla, Higgins, domnule. A venit să vă vadă. Sau dacă nu pe dumneavoastră, pe domnișoara. Ori poate că e pe dos, domnule ; fiindcă omul se poartă tare ciudat.

— Adu-l mai bine aici, Dixon ; o să ne vadă pe amîndoi și o să aleagă singur cu cine vrea să stea de vorbă.

— Oh ! foarte bine, domnule. Eu nici nu l-aș asculta ; dacă i-ați vedea încălțările, sînt sigură că ați zice că locul lui e la bucătărie.

— Ar putea să se șteargă pe picioare, îmi închipui, spuse domnul Hale.

Dixon ieși imediat, ca să-l poftească sus. Se mai îmblînzi puțin cînd îl văzu că își cercetează picioarele, șovăitor ; apoi, așezîndu-se pe treapta de jos, își scoase încălțările murdare și, fără un cuvînt, începu să urce scările.

— Sluga 'mneavoastră, domnule ! spuse el, potrivindu-și părul în timp ce intra în cameră. Să mă ierți dumneata (privind către Margaret) că-s numa' în ciorapi ; da am umblat toată ziulica, și străzile nu-s prea curate.

Margaret se gîndi că poate oboseala îi schimbase purtarea, căci era neobișnuit de liniștit și de potolit ; și era limpede că îi venea destul de greu să spună ceea ce avea de spus.

Dar cum domnul Hale avea întotdeauna înțelegere cînd era vorba de oameni timizi sau șovăitori, ori de cei ce nu erau siguri pe sine, îi veni imediat în ajutor :

— Tocmai ne pregăteam să ne luăm ceaiul, așa că o să bei o ceașcă împreună cu noi, domnule Higgins. Sînt încredințat că ești ostenit, după ce ai stat toată ziua în umezeala dăunătoare de afară. Margaret, draga mea, n-ai putea să grăbești ceaiul acela ?

Margaret nu putu grăbi ceaiul acela decît apucîndu-se singură să-l prepare, și jignind-o astfel pe Dixon, care din jalea după moartea stăpînei trecuse la o stare de extremă susceptibilitate arțăgoasă. Dar Martha, ca toți cei care aveau de-a face cu Margaret — și pînă la urmă

chiar și Dixon — simțea că e o plăcere și o onoare să-i îndeplinească dorințele ; și graba ei plină de zel, împreună cu îngăduința blîndă a lui Margaret, o făcură curînd pe Dixon să se rușineze.

— Nu pot să înțeleg de ce, de cînd ne-am mutat la Milton, domnu' și dumneata trebuie să-i poftiți sus mereu pe oamenii de rînd. La Helstone, ăi de jos nu intrau niciodată decît în bucătărie ; și le-am și zis unora că e o cinste pentru ei să intre chiar și acolo.

Higgins găsi că e mai ușor să-și descarce sufletul în fața unei singure persoane. După ce Margaret ieși din odăie, se duse pînă la ușă, ca să vadă dacă e bine închisă. Apoi se apropie de domnul Hale.

— Domnule, începu, n-o să ghiciți de ce-am hoinărit toată ziulica. Mai cu seamă dacă n-ați uitat cum vorbeam ieri. Am căutat de lucru. Chiar așa. Mi-am jurat că o să-mi țin gura, orice mi-ar zice cineva. Mai degrabă mi-aș fi mușcat limba decît să vorbesc pripit. De dragu' omului ăluia — înțelegeți, făcu el, arătînd cu degetul într-o direcție necunoscută.

— Nu, nu înțeleg, își arătă nedumerirea domnul Hale văzînd că aștepta o confirmare, căci habar nu avea cine putea fi „omu'-ăla".

— Insu' care zace-acolo, spuse el, repetînd gestul. Al de s-a dus și s-a-necat, amărîtu 'de el ! N-am crezut că e-n stare să stea locului în apa aia pînă moare. Știți, Boucher.

— Da, acum știu, spuse domnul Hale. Va să zică, spuneai că nu voiai să vorbești pripit...

— De dragu' lui. Da' parcă nu de dragu' lui ; că, acolo unde e el acu', nu mai știe ce-i aia frig sau foame ; da' de dragu' neveste-si și a plozilor.

— Dumnezeu să te binecuvînteze ! exclamă domnul Hale, ridicîndu-se brusc ; apoi, liniștindu-se și așezîndu-se la loc, spuse zorit : Ce vrei să spui ? Hai, povestește-mi totul.

— Păi, v-am zis, făcu Higgins, oarecum uimit de agitația domnului Hale. N-aș fi căutat de lucru pentru mine ; da' într-un fel, ei au rămas în grija mea. Socot că trebuia să-l îndrum pe Boucher spre ceva mai bun ; da' l-am abătut din drumu' lui, așa că zic că-s răspunzător pentru el.

Domnul Hale apucă mîna lui Higgins și i-o strînse din toată inima, fără o vorbă. Higgins păru încurcat și rușinat.

— Lăsați, domnule ! Că nu-i printre noi un bărbat care să merite numele ăsta și care să nu fi făcut la fel ; da, și chiar mai mult. Dar credeți-mă, nici n-am găsit de lucru, nici n-am auzit să fie. I-am zis lu' Hamper că, fără legămîntu' ălă — pe care n-am să-l iscălesc — nu, n-aș putea, nici chiar pentru scopu' ăsta — n-a avut vreodată un muncitor ca mine în fabrica lui — n-o să aibă unu' ca mine — și nici ăilalți. Îs o biată oaie neagră fără folos — și nu pot să fac nimic ca să nu moară copiii de foame, doar dacă mă ajutați dumneavoastră, părinte.

— Să te ajut ! Cum ? Aș face orice — dar ce pot face eu ?

— Domnișoara 'mneavoastră (Margaret tocmai intrase în încăpere și stătea liniștită și asculta) a zis multe vorbe de laudă despre ținuturile din sud și despre cum o duc oamenii acolo. Acu', eu nu știu cît de departe e, da' m-am gîndit că poate i-aș putea duce pe plozi acolo, unde mîncarea-i ieftină și lefurile mari, și toți oamenii, bogați ori săraci, stăpîni ori lucrători, îs prietenoși ; poate că m-ați putea ajuta să găsesc de lucru acolo. N-am încă patruișcinci de ani și am încă destulă putere, domnule.

— Dar ce fel de muncă ai putea face dumneata ?

— Păi, socot c-aș putea săpa nițel...

— Și pentru asta, Higgins, spuse Margaret pășind spre el, pentru orice fel de muncă ai putea să faci cu cele mai bune intenții din lume, poate că ai primi nouă șilingi pe săptămînă ; poate zece, cel mult. Mîncarea costă cam la fel ca aici, doar că acolo ai putea avea o grădiniță...

— La care ar putea lucra plozii, spuse el. M-am săturat oricum de Milton, și Milton s-a săturat de mine.

— Și cu toate astea, urmă Margaret, nu trebuie să te duci în ținuturile din sud. N-ai putea face față. Ar trebui să stai pe afară pe orice vreme. Te-ar omorî reumatismele. Munca fizică ar fi de ajuns ca să te doboare, la vîrsta dumitale. Mîncarea e cu totul altfel decît cea cu care ai fost obișnuit.

— Nu-s eu chiar mofturos la mîncare, spuse el, întrucîtva jignit.

— Dar ai recunoscut singur că iei în fiecare zi carne de la măcelar, atunci cînd ai de lucru ; ei, și dacă o cumperi din cei zece șilingi, încearcă să-i mai întreții și pe bieții copilași, și vezi dacă ai cu ce. Sînt datoare — deoarece vorbele mele ți-au dat această idee — să-ți înfățișez totul cît se poate de limpede. N-ai putea răbda viața de-acolo — ți-ar fi urît ; nu știi ce înseamnă asta : te-ar măcina ca rugina. Cei care au trăit acolo toată viața sînt obișnuiți să se scalde în ape liniștite. Muncesc zi de zi, singuri pe ogoarele încețoșate — fără să scoată un cuvînt sau să-și ridice capetele plecate. Munca grea cu sapa le golește creierul de viață ; truda mereu și mereu aceeași le distruge imaginația ; nu mai au chef să se adune laolaltă și să-și spună gîndurile și planurile, nici chiar cele mai mărunte și mai fără noimă, după ce-și termină lucrul ; se duc acasă, îndobitociți de oboseală, bietele ființe ! fără să le pese de nimic, decît de mîncare și odihnă. Nu i-ai putea înflăcăra ca să se adune laolaltă, ca la oraș, unde găsești tovărășie din belșug, n-ș putea spune dacă bună sau rea ; dar ce pot spune e că dumneata, mai puțin ca oricine, nu ești omul care să rabde să trăiască printre țărani. Ceea ce pentru ei înseamnă liniște, pentru dumneata ar fi o frămîntare fără sfîrșit. Te rog, Nicholas, nu te mai gîndi la asta. Și-apoi, n-ai să poți plăti niciodată drumul pînă acolo pentru mamă și copii — și ăsta e un lucru bun.

— M-am gîndit și eu la asta. Zic că ne ajunge o casă la toți, și mobila din ailaltă poa' s-o ia pe drumu'

ăl bun. Că și oamenii de pe-acolo au familii de întreținut — poate șase sau șapte copii, Domnul să-i ajute ! încheie el, mai convins de felul cum înfățișase el lucrurile decît de toate vorbele lui Margaret, și renunțînd brusc la ideea ce se formase în mintea lui, epuizată de oboseală și grijile din ziua trecută. Domnul să-i ajute ! Și ținuturile din nord, și ălea din sud își au necazurile lor. Chiar dacă munca e sigură acolo, e plătită la preț de nimic ; pe cînd aici ba avem o mulțime de parale, ba în clipa următoare nu mai primim un sfanț. Lumea-i o încîlceală pe care n-o pot înțelege nici eu, și nici alții ca mine ; are nevoie de rînduială, și cine-o să facă rînduială în ea, dacă e așa cum zic unii, că nu mai există nimic decît ce vedem cu ochii ?

Domnul Hale își făcea de lucru tăind pîinea și ungînd-o cu unt ; Margaret se bucură, căci își dădu seama că Higgins trebuie lăsat în pace ; că, dacă tatăl ei s-ar apuca să discute, chiar și cu blîndețe acest subiect care îl preocupa pe Higgins, omul s-ar vedea silit să aducă tot felul de argumente ca să-și poată păstra punctul de vedere. Schimbă cîteva fraze banale, fără importanță, cu tatăl ei, pînă cînd Higgins, care de-abia băga de seamă ce mănîncă, se sătură. Apoi, omul își împinse scaunul îndărăt și încercă să înțeleagă ce vorbeau ; dar în zadar : așa că recăzu în starea lui de reverie posomorîtă. Deodată, Margaret spuse (se gîndea de cîtva timp la asta, dar cuvintele îi rămîneau în gît) :

— Higgins, ai fost la fabrica Marlborough să cauți de lucru ?

— La Thornton ? întrebă el. Da, am fost la Thornton.

— Și ce-a spus ?

— Ăi de felu' meu nu ajung pînă la patron. Contramaistru' mi-a zis să plec și să mă duc la dracu'.

— Ar fi fost bine să fi vorbit cu domnul Thornton, spuse domnul Hale. Chiar dacă nu ți-ar fi dat de lucru, măcar n-ar fi vorbit urît cu dumneata.

— Cît despre vorbe, m-am obișnuit cu ele ; nici măcar nu mai îmi pasă de ele. Și eu vorbesc la fel cînd îmi

ies din fire. Mi-a păsat doar că nu vor să mă ia nici acolo, și nici în altă parte, după cum am văzut.

— Îmi pare rău că n-ai izbutit să-l vezi pe domnul Thornton, repetă Margaret. N-ai vrea să te duci din nou — știu că îți cer foarte mult — dar n-ai vrea să te duci mîine și să mai încerci odată ? M-aș bucura tare mult dacă ai face-o.

— Mă tem că n-ar ajuta la nimic, murmură domnul Hale pe un ton scăzut. Mai bine aș vorbi eu cu el.

Margaret încă îl mai privea pe Higgins, așteptînd răspuns. Era greu să reziști ochilor ei gravi și blînzi. Omul oftă din greu.

— O să-mi pun mîndria la grea încercare ; dac-aș face-o doar pentru mine, ar trebui mai întîi să crăp de foame ; mai degrabă l-aș pocni decît să-i cer un hatîr. M-aș lăsa mai degrabă biciuit ; iartă-mă că vorbesc așa, da' nu ești o fată ca oricare, și nici nu te porți ca altele. Da' chiar de-o să-mi fie greu, o să mă duc mîine. Să nu crezi c-o să-mi facă pe voie. Omu' ăsta-i făcut să nu dea înapoi nici dacă-l pui pe frigare. O fac de dragu' dumitale, domnișoară Hale, și-i prima oară-n viață cînd fac pe plac unei femei. Nici nevastă-mea și nici Bess nu s-ar fi putut lăuda cu asta.

— Îți sînt cu atît mai recunoscătoare, spuse Margaret, zîmbind. Dar știi că nu te cred : am convingerea că le-ai făcut pe plac și nevestei și fiicei dumitale, ca toți ceilalți bărbați.

— Îți voi da un bilet pentru domnul Thornton, interveni domnul Hale, care sper să-ți înlesnească o bună primire.

— Mulțumesc frumos, domnule, da' aș fi bucuros să mă descurc singur. Nu-mi pică bine gîndu' să-mi facă altu' un hatîr, și încă cineva care nu știe cum și de ce au pornit neînțelegerile. Cînd te-amesteci între patron și muncitor, e ca și cînd te-ai amesteca între un om și nevasta lui ; trebuie să dai dovadă de multă judecată ca să izbutești. O să stau să pîndesc la intrare. O să înțe-

penesc acolo de la șase dimineața și pînă o să reușesc să-i vorbesc. Da' mai degrabă-aș mătura pe străzi, dac-ar mai fi loc de cerșetori. Să n-ai nădejde prea mare, domnișoară. Mai curînd cred că aș scoate apă din piatră seacă. Vă doresc noapte bună, și multe mulțumiri.

— Îți găsești încălțările lîngă plita din bucătărie; le-am pus acolo la uscat, îl înștiință Margaret.

Higgins se întoarse și o privi țintă, apoi își trecu mîna uscătivă peste ochi și plecă.

— Cît de mîndru e omul acesta! remarcă tatăl ei, oarecum iritat de felul cum Higgins îi refuzase intervenția pe lîngă domnul Thornton.

— Da, încuviință Margaret; dar cum știe să se poarte ca un adevărat bărbat, cu toată mîndria lui!

— Îmi vine să rîd cînd văd cum respectă vădit la domnul Thornton acea latură de caracter care seamănă cu firea lui.

— Oamenii aceștia din ținuturile nordice par să fie făcuți din granit, nu-i așa, tată?

— Mă tem că nu și Boucher; și nici nevasta lui.

— După accent, aș spune că au și puțin sînge irlandez în ei. Mă întreb dacă o să reușească Higgins mîine. Dacă ar vorbi cu domnul Thornton ca de la bărbat la bărbat — dacă ar uita o clipă că domnul Thornton e patron, și i-ar vorbi așa cum vorbește cu noi — și dacă domnul Thornton ar avea răbdare să-l asculte cu inima, nu cu urechile...

— Pînă la urmă, văd că ai ajuns să-l apreciezi pe domnul Thornton la adevărata lui valoare, Margaret, spuse tatăl ei, ciupind-o de ureche.

Margaret simți o strîngere de inimă, care o împiedică să răspundă. „Oh!" gîndi ea, „aș fi preferat să fiu bărbat ca să-l pot sili să arate deschis că mă dezaprobă și să-i pot mărturisi cinstit că știu că o merit. Mi-e greu să pierd prietenia lui, tocmai cînd am început să-mi dau seama cît valorează. Cu cîtă delicatețe s-a purtat cu biata mama! Chiar de-ar face-o doar de dragul ei, și tot aș vrea să vină, căci aș putea măcar afla cît de mult am decăzut în ochii lui."

CAPITOLUL XXXVIII

FĂGĂDUIELI ÎNDEPLINITE

„Și mîndră ea se ridică,
Deși din ochi plîngînd,
«Orice ai spune, orice-ar fi,
Nu voi vorbi nicicînd!»

CEEA CE ȘTIA domnul Thornton era nu numai că Margaret minți se — deși, în credința ei, din această pricină o privea el cu alți ochi — dar și că această minciună era direct legată de omul pe care ea îl iubea. Nu putea uita privirea de sinceră afecțiune pe care o schimbaseră cei doi — atitudinea de încredere plină de intimitate, dacă nu chiar de dragoste. Acest gînd îl rodea tot timpul; era ca un tablou pe care îl avea în fața ochilor oriunde se ducea și orice făcea. În plus (și strîngea din dinți ori de cîte ori își amintea), scena se petrecuse în amurg, la o oră atît de tîrzie; iar locul era atît de pustiu, și atît de departe de casă. Noblețea lui sufletească îl făcuse să creadă la început că totul fusese întîmplător, plin de inocență și ușor de explicat; dar, odată ce îi recunoscuse dreptul de a iubi și de a fi iubită (și ce temei avea el să i-l conteste? — oare vorbele ei nu fuseseră îndeajuns de limpezi atunci cînd îi respinsese dragostea?), ea s-ar fi putut lăsa ademenită să facă o plimbare mai lungă sau mai tîrzie decît avusese de gînd. Dar să mintă! ceea ce demonstra neîndoielnic că știa că greșise și că trebuia să păstreze taina, ceea ce nu îi semăna. Se vedea silit să recunoască acest lucru, deși ar fi fost o ușurare pentru el s-o creadă nedemnă de stima lui. Asta și îl făcea atît de nenorocit — să o iubească cu patimă, socotind-o, în ciuda greșelilor ei, cea mai încîntătoare și mai minunată dintre ființe; și în același timp, să o știe atît de legată de un altul, atît de prinsă în dragostea ei, încît să fie în stare să-și pîngărească firea leală. Însăși minciuna care o înjosea era o dovadă că iubea orbește un altul — pe bărbatul acela negricios, zvelt, elegant și frumos — iar

el însuși nu era decît un om din topor, robust la înfățișare și posomorît. Se lăsă torturat de o gelozie nestăpînită. Își aminti de privirea ei, de atitudinea ei ! — cum și-ar fi dat viața pentru asemenea priviri pline de tandrețe, pentru asemenea atingeri pline de afecțiune ! Se batjocori pentru felul cum prețuise gestul ei mecanic de a-l apăra de furia mulțumii ; acum văzuse cît de gingașă și de fermecătoare putea ea să fie lîngă un om pe care îl iubea cu adevărat. Își aminti, cuvînt cu cuvînt, de vorbele ei necruțătoare : Nu exista un singur om în toată acea mulțime, pentru care n-ar fi făcut orice i-ar fi stat în putință, cu mai multă tragere de inimă decît pentru el. Va să zică, nu exista nici o deosebire între el și orice om din mulțime, în fața dorinței ei de a evita vărsările de sînge ; dar cîtă deosebire cînd era vorba de bărbatul acela tăinuit ; el avea parte de priviri, de vorbe, de atingeri de mînă, de minciuni și de taine, toate numai pentru el.

Domnul Thornton își dădea seama că nu fusese niciodată atît de nestăpînit ca acum ; gata să repeadă și să țipe la oricine, dacă-i punea vreo întrebare ; și conștiința acestui fapt îi rănea mîndria ; se mîndrise întotdeauna cu stăpînirea sa de sine — astfel încît va trebui să se stăpînească. Luînd această hotărîre, începu să-și controleze purtarea, dar era mai greu și mai chinuitor ca de obicei. Acasă era mult mai tăcut ; își petrecea serile pășind de colo-colo prin cameră, ceea ce ar fi scos-o din sărite pe doamna Thornton dacă ar fi fost vorba despre oricine altcineva ; dar era o femeie care nu vroia să fie îngăduitoare nici chiar cu fiul ei iubit.

— Nu te poți opri — nu poți să stai jos o clipă ? Vreau să-ți spun ceva, dar încetează să tot umbli, și să umbli, și să umbli întruna.

Imediat el se așeză pe un scaun lîngă perete.

— Vreau să te anunț în legătură cu Betsy. Spune că trebuie să plece ; că e atît de zbuciumată de cînd i-a murit drăguțul, că nu mai poate munci cu tragere de inimă.

— Foarte bine. Înseamnă că trebuie să găsim o nouă bucătăreasă.

— Oh, bărbații ăștia ! Nu-i vorba doar de gătit, dar femeia asta știe toate rosturile în casă. Și-apoi, mi-a mai spus ceva despre prietena ta, domnișoara Hale.

— Domnișoara Hale nu e prietena mea. Sînt prieten cu domnul Hale.

— Mă bucur că te aud vorbind astfel, căci dacă ți-ar fi fost prietenă, vorbele lui Betsy te-ar fi indispus.

— Să aud despre ce e vorba, spuse el cu un calm pe care îl dobîndise în ultimele zile.

— Betsy spune că în seara cînd drăguțul ei — îmi scapă numele — ea spune întotdeauna „el"...

— Leonards.

— În seara cînd Leonards a fost văzut pentru ultima dată în gară — de fapt, cînd a fost ultima oară de serviciu — domnișoara Hale era și ea acolo și se plimba cu un tînăr care, crede Betsy, este cel ce l-a omorît pe Leonards, dîndu-i o lovitură sau un brînci.

— Leonards n-a murit dintr-o lovitură sau dintr-un brînci.

— De unde știi ?

— Fiindcă i-am pus o întrebare precisă medicului de la infirmerie. Mi-a spus că omul suferea de o boală internă mai veche, cauzată de obiceiul lui de a bea peste măsură ; că înrăutățirea rapidă a sănătății atunci cînd se afla în stare de ebrietate lămurește întrebarea dacă ultima criză fatală a fost provocată de excesul de băutură, sau de căzătură.

— Căzătură ? Ce căzătură ?

— Cea provocată de lovitura sau brînciul despre care vorbea Betsy.

— A existat deci o lovitură sau un brînci ?

— Cred că da.

— Și cine e autorul ?

— Cum nu a avut loc nici o anchetă, ca urmare a opiniei medicului, nu ți-aș putea spune.

— Dar domnișoara Hale se afla acolo ?

Nici un răspuns.

— Cu un tînăr ?

Iarăși nici un răspuns. În cele din urmă, el vorbi :

— Ți-am spus, mamă, că nu a avut loc nici o anchetă, nici o investigație. Vreau să spun, investigație judiciară.

— Betsy spune că Woolmer (un ins pe care-l cunoaște ea, și care lucrează la o băcănie în Crampton) poate să jure că domnișoara Hale era la ora aceea la gară, plimbîndu-se cu un tînăr.

— Nu văd ce ne privește pe noi. Domnișoara Hale e liberă să facă ce-i place.

— Îmi pare bine că vorbești așa, spuse doamna Thornton cu înflăcărare. Firește că nu ne atinge cu nimic — mai ales pe tine, după tot ce s-a întîmplat! dar eu — eu i-am făgăduit doamnei Hale că voi veghea asupra fiicei ei și că n-o voi lăsa să facă ceva rău, și voi fi gata întotdeauna să-i dau sfaturi și chiar să o dojenesc la nevoie. Am să-i spun părerea mea despre o asemenea purtare.

— Nu văd nimic rău în ceea ce a făcut în seara aceea, spuse domnul Thornton, ridicîndu-se și apropiindu-se de mama lui ; stătea lîngă cămin, cu spatele spre odaie.

— Dar nu cred că ai fi de acord ca Fanny să fie văzută afară, după ce se lasă întunericul, într-un loc pustiu, plimbîndu-se cu un tînăr. Ca să nu mai vorbim cum de-a putut să aleagă un asemenea moment, cînd mama ei nu fusese încă înmormîntată, ca să se plimbe. Ți-ar fi plăcut ca sora ta să fie văzută de un vînzător de la băcănie într-o asemenea postură ?

— În primul rînd, n-a trecut prea mult de cînd eram eu însumi vînzător într-o prăvălie de postavuri, așa că faptul de a fi văzut de un vînzător la băcănie nu schimbă nimic. Și în al doilea rînd, există o mare diferență între domnișoara Hale și Fanny. Îmi pot închipui că prima ar putea avea motive serioase pentru care să poată și să trebuiască să nu țină seama de unele aparente incorectitudini în comportarea ei. Nu știu ca Fanny să fi avut vreodată motive serioase care s-o determine să facă ceva. Trebuie ca alții să aibă grijă de ea. Cred că domnișoara Hale se poate păzi și singură.

— Văd că ai făcut o frumoasă caracterizare surorii tale! Crede-mă, John, s-ar fi putut zice că domnișoara Hale a făcut destul ca să devii mai clarvăzător. Te-a împins s-o ceri în căsătorie, manifestîndu-și fără rușine o așa-zisă grijă pentru tine — ca să provoace, fără în-

doială, o rivalitate între tine și acest tînăr. Toată comportarea ei îmi este acum clară. Ești de acord că tînărul acela e iubitul ei — nu-i așa ?

Domnul Thornton se întoarse spre mama lui ; chipul îi era cenușiu, încruntat.

— Da, mamă. Cred că e iubitul ei.

După aceste cuvinte, se întoarse iarăși cu spatele ; trupul i se crispă, de parcă l-ar fi săgetat o durere. Își îngropă fața în mîini. Apoi, înainte ca ea să spună ceva, se răsuci brusc :

— Mamă, e iubitul ei, oricine ar fi, dar ea ar putea avea nevoie de ajutor și de sfaturi din partea unei femei — cine știe ce greutăți sau ispite are de întîmpinat — sînt sigur că are. Nu vreau să știu de ele ; dar, cum ai fost întotdeauna pentru mine o mamă bună — da ! și iubitoare, te rog, du-te la ea și cîștigă-i încrederea, și sfătuiește-o cum e mai bine să facă. Știu că s-a întîmplat ceva ; că trebuie să fie ceva care o chinuie cumplit.

— Pentru numele lui Dumnezeu, John ! exclamă mama lui, acum neliniștită. Ce vrei să spui ? Ce vrei să spui ? Știi ceva ?

El nu răspunse nimic.

— John ! Mă pot gîndi la orice, dacă nu vorbești. N-ai nici un drept să spui ce-ai spus împotriva ei.

— Nu împotriva ei, mamă ! N-aș *putea* să spun ceva împotriva ei.

— Atunci, n-ai nici un drept să spui ceea ce ai spus, dacă nu vorbești pînă la capăt. Lucrurile acestea spuse doar pe jumătate distrug cel mai tare reputația unei femei.

— Reputația ei ! Mamă, să nu îndrăznești — și se întoarse, privind-o drept în față, cu ochii în flăcări. Apoi, revenind la calmul și demnitatea dinainte, urmă : Nu voi mai rosti nici un cuvînt, căci tot ce am spus este doar adevărul, și sînt încredințat că nu te îndoiești — am motive întemeiate să cred că domnișoara Hale se află la ananghie — din devotament, datorită unui atașament care, din cîte cunosc eu firea domnișoarei Hale, nu poate fi decît nevinovat și ireproșabil. Ce motive am să cred asta — refuz să-ți spun. Dar nu vreau să mai aud o vorbă

împotriva ei, nimic care s-o învinuiască de ceva, decît doar că acum are nevoie de sfatul și de blîndețea și înțelegerea unei femei. I-ai făgăduit doamnei Hale că dumneata vei fi acea femeie !

— Nu ! îl contrazise doamna Thornton. Îmi pare bine c-o pot spune, dar nu i-am făgăduit blîndețe și înțelegere, căci simțeam de pe atunci că s-ar putea să nu fiu în stare să i le ofer cuiva cu firea și felul de a fi al domnișoarei Hale. I-am făgăduit că îi voi da sfaturi ca propriei mele fiice ; îi voi vorbi așa cum i-aș vorbi lui Fanny, dacă ar umbla hai-hui cu un tînăr în amurg. Îi voi vorbi bizuindu-mă pe ce știu, fără să mă las înrîurită, într-un fel sau altul, de motivele tale „serioase", pe care nu vrei să mi le împărtășești. Îmi voi îndeplini astfel făgăduielile și îmi voi face datoria.

— Ea n-o să poată suporta, spuse el cu glas înfocat.

— Va trebui să suporte, dacă îi vorbesc în numele răposatei ei mame.

— Atunci, făcu el brusc, nu-mi mai spune nimic. Nu pot să mai îndur. Oricum, ar fi mai bine să-i vorbești așa, decît să nu-i spună nimeni nimic.

„Oh ! Privirea aceea plină de dragoste !" își spuse în sinea lui, după ce se încuie în odaie. „Și minciuna ei blestemată ; care dovedește că există o taină dezonorantă, trebuind să fie ținută departe de lumina în care credeam că trăiește ea tot timpul ! Oh, Margaret, Margaret ! Și tu, mamă, cum m-ai mai chinuit ! Oh, Margaret, de ce oare nu m-ai iubit pe mine ! Sînt eu cam necioplit și am o fire aprigă, dar nu te-aș fi pus niciodată în situația de a minți pentru mine.

Cu cît doamna Thornton se gîndea mai mult la vorbele fiului ei, cerîndu-i s-o judece cu îndurare pe Margaret pentru fapta-i necugetată, cu atît era mai pornită împotriva ei. Simțea o plăcere nestăpînită la gîndul că îi va spune „ce crede despre ea", sub pretextul că își făcea datoria. Se bucura că va ști să rămînă neatinsă de „vraja" pe care Margaret o răspîndea asupra multora. Pufni cu dispreț gîndindu-se la frumusețea victimei ei ; părul negru ca de cărbune, pielea albă și catifelată, ochii

luminoși — toate acestea nu o vor ajuta să n-audă un singur cuvînt din reproșurile îndreptățite și severe pe care avea să i le facă doamna Thornton, care-și pierdu jumătate de noapte pregătindu-le.

— Domnișoara Hale e acasă ?

Știa că este, căci o văzuse la fereastră, și pășea acum în vestibul, înainte ca Martha să fi apucat să-i răspundă.

Margaret era singură și se așezase să-i scrie lui Edith, povestindu-i o mulțime de amănunte despre ultimele zile ale mămei ei. Îndeletnicirea aceasta îi alina puțin durerea, și trebui să-și șteargă lacrimile nedorite în clipa cînd Martha anunță vizita doamnei Thornton.

O întîmpină cu atîta amabilitate, cu maniere atît de desăvîrșite, încît vizitatoarea se simți întrucîtva intimidată ; nu izbutea să spună cuvintele care-i veneau atît de ușor în minte atunci cînd n-o avea în față. Vocea caldă, cu tonul coborît, a lui Margaret era mai blîndă ca de obicei ; purtarea mai binevoitoare, căci în adîncul sufletului îi era recunoscătoare doamnei Thornton pentru amabilitatea de a fi venit s-o vadă. Se străduí să găsească subiecte de conversație care s-o intereseze pe vizitatoare ; o lăudă pe Martha, slujnica pe care le-o găsise doamna Thornton ; o rugase pe Edith să-i trimită o partitură cu o melodie grecească, despre care discutase cu domnișoara Thornton. Doamna Thornton se simțea descumpănită. Sabia ei ascuțită părea nelalocul ei, cu totul nefolositoare în fața unor petale de trandafiri. Rămase tăcută, deoarece încerca să nu dea înapoi în fața datoriei. În cele din urmă, se simți îmboldită să treacă la îndeplinirea ei, căci îi trecu prin minte o bănuială, greu de crezut, dar de care nu se îndoi : și anume că toată drăgălășenia fetei nu urmărea decît să-l îmbuneze pe domnul Thornton ; că, cine știe cum, cealaltă dragoste se destrămase și domnișoara Hale urmărea acum să-l recîștige pe admiratorul pe care îl respinsese. Biata Margaret ! poate că era o urmă de adevăr în această bănuială, în măsura în care doamna Thornton era mama omului pe a cărui stimă punea ea preț și se temea că o pierduse ; și gîndul acesta se adăuga inconștient dorinței ei firești de a face plăcere cuiva care își dovedise bună-

voința venind s-o vadă. Doamna Thornton se ridică să plece, dar părea că mai are ceva de spus. În cele din urmă își drese glasul și începu :

— Domnișoară Hale, am o datorie de îndeplinit. I-am făgăduit bietei dumitale mame că, în măsura în care mă pot încrede în judecata mea, nu te voi lăsa să faci vreo greșeală, sau (și aici își mai îmblînzi puțin discursul pregătit dinainte) vreo faptă nechibzuită, fără să te dojenesc ; sau măcar să îți dau un sfat, indiferent dacă îl urmezi sau nu.

Margaret stătea în fața ei, roșie ca focul, cu ochii mari de uimire. Îi trecu prin minte că doamna Thornton venise să-i vorbească despre minciuna pe care o spusese ; că domnul Thornton o trimisese să-i explice la ce pericol se expusese, de a fi demascată în fața întregii curți de judecată ! Și, cu toate că i se strînsese inima la gîndul că nu venise el însuși să-i facă reproșuri și s-o ierte, și să aibă din nou o părere bună despre ea, se simțea totuși mult prea umilită pentru a suporta altfel decît cu răbdare și supunere învinuirile.

Doamna Thirnton urmă :

— La început, cînd am aflat de la una dintre slujnicele mele că ai fost văzută plimbîndu-te cu un domn atît de departe de casă ca în gara din Outwood, și la o oră atît de tîrzie, de-abia mi-a venit să cred. Dar fiul meu, îmi pare rău că trebuie s-o spun, a confirmat povestea. A fost un lucru nesăbuit, ca să mă exprim în termeni foarte blînzi ; multe tinere fete și-au pierdut reputația prin...

Din ochii lui Margaret țîșniră flăcări. Era ceva nou — era o insultă prea mare. Dacă doamna Thornton i-ar fi vorbit despre minciuna pe care o spusese, ei bine — ar fi recunoscut totul și s-ar fi umilit. Dar să se amestece în acțiunile ei — să pună în discuție reputația ei ! — doamna Thornton, o străină — era o impertinență prea mare ! Nu-i va răspunde — nu va spune nici măcar un cuvînt. Doamna Thornton își dădu seama că în Margaret se trezise spiritul războinic, și își chemă și ea toată combativitatea în ajutor.

— De dragul mamei dumitale, am socotit că e bine să-ți atrag luare-aminte asupra unor astfel de nechibzuințe ; cu timpul ele te vor face să decazi în stima oamenilor, chiar dacă, de fapt, nu duc la nimic rău.

— De dragul mamei mele, vorbi Margaret, gata să izbucnească în plîns, voi îndura multe ; dar nu pot îndura orice. Sînt încredințată că nici un moment nu a dorit să fiu insultată.

— Insultată, domnișoară Hale ?

— Da, doamnă, spuse Margaret cu mai multă fermitate, mă simt insultată. Ce știți dumneavoastră despre mine, ca să ajungeți să mă bănuiți ? — Oh ! spuse ea, izbucnind în plîns și acoperindu-și fața cu mîinile — acum știu, domnul Thornton v-a spus...

— Nu, domnișoară Hale, o întrerupse doamna Thornton, căci era prea onestă ca s-o lase pe Margaret să-i scape mărturisirea pe care era gata să o facă, deși murea de curiozitate s-o afle. Oprește-te. Domnul Thornton nu mi-a spus nimic. Nu-l cunoști pe fiul meu. Nu ești demnă să-l cunoști. Iată ce mi-a spus. Ascultă, domnișoară, că poate vei înțelege, dacă ești în stare, ce fel de om ai respins. Acest fabricant din Milton, cu inima largă și plină de bunătate, pe care ai disprețuit-o, mi-a spus în seara trecută : „Du-te la ea. Am motive serioase să cred că se află la ananghie, datorită unui atașament ; și are nevoie de sfatul și de îndrumarea unei femei.“ Cred că acestea au fost cuvintele pe care le-a folosit. Mai mult de atît — în afară de faptul că a recunoscut că ai fost la gara din Outwood împreună cu un domn, în seara zilei de douăzeci și șase — n-a spus nimic — nici o vorbă împotriva dumitale. Dacă are cunoștință de vreun fapt care te face să plîngi astfel, îl ține pentru el.

Margaret își ținea fața îngropată în mîini, și degetele îi erau ude de lacrimi. Doamna Thornton se mai îmblînzi puțin.

— Haide, domnișoară Hale. Recunosc că ar putea exista circumstanțe care, odată lămurite, ar clarifica această aparentă nesăbuință.

Nici un răspuns. Margaret se gîndea ce să spună ; dorea să existe bună înțelegere între ea și doamna Thornton ; și totuși nu putea, nu avea voie să-i dea nici o explicație. Doamna Thornton deveni nerăbdătoare.

— Mi-ar părea rău să stricăm bunele noastre relații ; dar trebuie să țin seama de Fanny — după cum i-am spus și fiului meu, aș considera o rușine ca Fanny să se comporte astfel — și Fanny poate fi influențată...

— Nu vă pot da nici o explicație, spuse Margaret cu glas scăzut. Am greșit, dar nu în sensul în care credeți sau știți dumneavoastră. Bănuiesc că domnul Thornton mă judecă cu mai multă îngăduință decît dumneavoastră — se străduia din greu să nu o podidească plînsul — dar cred, doamnă, că sînteți convinsă că procedați bine.

— Mulțumesc, spuse doamna Thornton, ridicîndu-se ; nu mi-am dat seama că te îndoiești de intențiile mele. Este ultima dată cînd mă mai amestec. Cînd mama dumitale mi-a cerut-o, am șovăit la început. Nu mi-am dat încuviințarea față de afecțiunea fiului meu pentru dumneata, încă din vremea cînd o bănuiam doar. Nu îmi păreai demnă de el. Dar cînd te-ai compromis, în timpul răzmeriței, și te-ai expus la comentariile slugilor și lucrătorilor, am simțit că nu mai aveam dreptul să mă opun dorinței fiului meu de a te cere în căsătorie — dorință pe care, în treacăt fie spus, a tăgăduit că o nutrește pînă în ziua răzmeriței. Margaret tresări și răsuflă adînc, șuierător, dar doamna Thornton nu observă, și urmă : Apoi, se pare că te-ai răzgîndit. Ieri i-am spus fiului meu că, după părerea mea, deși a fost un răgaz prea scurt, poate că ai auzit sau ai aflat ceva despre celălalt iubit.

— Ce părere trebuie să aveți despre mine, doamnă ! exclamă Margaret, dîndu-și capul pe spate cu mîndrie și dispreț, pînă cînd gîtul i se arcui ca al unei lebede. Nu mai aveți ce adăuga, doamnă Thornton. Refuz să fac vreo încercare de a mă justifica. Vă rog să-mi îngăduiți să părăsesc camera.

Și ieși iute, cu grația tăcută a unei prințese jignite. Doamna Thornton avea destul umor înnăscut pentru a-și

da seama de ridicolul situației în care se afla. Nu avea altceva de făcut decît să plece. Nu era prea supărată de felul cum se purtase Margaret. Nu îi păsa de ea destul ca s-o afecteze purtarea ei. Mustrările pe care i le făcuse îi rămiseră inima în măsura în care se așteptase ; iar tulburarea fetei o îmbunase pe vizitatoare mai mult decît ar fi putut-o face orice tăcere sau rezervă. Dovedea că vorbele avuseseră efect. „Dragă domnișoară," își spunea în sinea ei doamna Thornton, „ai o fire destul de nestăpînită. Dacă te-ai fi căsătorit cu John, i-ar fi trebuit o mînă de fier ca să te țină la locul tău. Dar nu cred că o să te mai grăbești să te plimbi cu drăguțul tău la ore tîrzii. Ești prea mîndră și ai prea multă minte ca s-o mai faci. Îmi place cînd o fată sare în sus la gîndul că se vorbește despre ea. Înseamnă că nu e nici flușturatică, nici îndrăzneață din fire. Fata asta poate să fie ea îndrăzneață, dar nu o să fie niciodată flușturatică. În privința asta îi recunosc meritele. Iar cît despre Fanny, ar putea deveni flușturatică, dar nu și îndrăzneață. Biata de ea, nu are pic de curaj în vine."

Domnul Thornton nu își petrecu dimineața într-un mod atît de mulțumitor ca mama lui. Ea cel puțin își atinsese ținta urmărită. Pe cînd el, ei bine, el încerca să-și dea seama de situația în care să găsea și ce pagube îi pricinuise greva. O mare parte din capital îi era blocat în utilaje noi și scumpe ; și mai cumpărase și mari cantități de bumbac, pentru niște comenzi în curs. Greva îl ținuse mult în loc în privința onorării acestor comenzi. I-ar fi fost destul de greu să le ducă la bun sfîrșit chiar și cu muncitorii săi obișnuiți, calificați ; în situația de față, însă, cînd era nevoie de o activitate mult mai intensă, incompetența muncitorilor irlandezi, care abia urmau să fie calificați pentru această muncă, însemna necazuri zilnice.

Nu era cel mai potrivit moment ca Higgins să vină cu cererea lui. Dar îi făgăduise lui Margaret că o va face cu orice preț. Astfel încît, deși cu fiecare clipă sila, mîndria și lipsa de chef erau tot mai puternice, rămase ore întregi, sprijinit de zid, lăsîndu-se cînd pe un picior,

cînd pe celălalt. În cele din urmă, poarta se deschise și domnul Thornton ieși.

— Vreau să vă spun o vorbă, domnule.

— Nu acum, omule. Și așa am întîrziat.

— Bine, domnule, socot că pot să-aștept pînă vă-ntoarceți.

Domnul Thornton ajunsese acum la jumătatea străzii. Higgins oftă. Dar nu-i folosi la nimic. Singurul prilej să stea de vorbă cu „patronu'" era să-l prindă pe stradă; dacă suna la poartă, sau chiar dacă ajungea pînă la ușa casei lui și întreba de el, l-ar fi trimis tot la contramaistru. Așa că rămase pe loc, dînd doar din cap, în semn de recunoaștere, celor cîțiva cunoscuți care-l salutară cînd cetele de muncitori ieșiră la ora mesei din curtea fabricii, și încruntîndu-se mînios la „spărgătorii de grevă" irlandezi, care sosiseră de curînd. Domnul Thornton apăru într-un tîrziu.

— Cum! Mai ești aici?

— Da, domnule. Trebuie să vă zic o vorbă.

— Atunci, intră înăuntru. Stai, hai mai bine în fundul curții; oamenii nu s-au întors încă, așa că vom fi singuri. Văd că toată lumea s-a dus să mănînce, spuse el, închizînd ușa de la ghereta portarului.

Se opri să schimbe cîteva cuvinte cu contramaistrul. Acesta din urmă îi spuse pe un ton scăzut:

— Socot că știți, domnule, că omul acesta e Higgins, unul din capii sindicatului; e omul care le-a vorbit atunci la Hurtsfield.

— Nu, nu știam, recunoscu domnul Thornton, aruncîndu-i o privire tăioasă lui Higgins; îl știa din auzite că era un ins turbulent. Vino, spuse el, pe un ton mai aspru decît înainte.

„Din vina unora de soiul lui, gîndi el, „se întrerupe comerțul și orașul meu suferă prejudicii: simpli demagogi, care vor să pună mîna pe putere, indiferent cît i-ar costa asta pe ceilalți."

— Ia spune, domnule, ce vrei de la mine? întrebă apoi întorcîndu-se spre el; în clipa cînd ajunseră în biroul fabricii.

— Numele meu e Higgins...

— Știu, îl întrerupse domnul Thornton. Ce anume dorești, domnule Higgins ? Asta te-am întrebat.

— Vreau de lucru.

— De lucru ! Grozav din partea dumitale să vii să-mi ceri de lucru. Nu-ți lipsește îndrăzneala, asta-i limpede.

— Am și eu dușmanii mei care mă vorbesc de rău, ca oricine ; da' n-am auzit ca vreunu' din ei să zică de mine că-s prea modest, spuse Higgins ; se cam încinsese, mai mult din pricina felului cum îl luase domnul Thornton, decît datorită vorbelor sale.

Domnul Thornton văzu pe masă o scrisoare ce-i era adresată. O luă și o citi. Cînd termină, își ridică privirea și spuse :

— Ce mai aștepți ?

— Răspunsu' la întrebarea mea.

— Ți l-am dat. Nu-ți mai pierde vremea.

— Ați zis ceva, domnule, de îndrăzneala mea : da' ziceam și eu că ăi de știu să se poarte îți dau răspuns cu „da" sau „nu", cînd omu' le pune o întrebare cuviincioasă. V-aș fi recunoscător dacă mi-ați da de lucru. Hamper vă poate zice că-s un lucrător bun.

— Cred că mai bine nu m-ai trimite la Hamper să-l întreb cum se poartă cineva, omule. Aș putea auzi mai multe decît ți-ar conveni.

— Îmi asum riscu' ăsta. Cel mai rău lucru pe care pot să-l spună e c-am făcut ce-am crezut eu că-i mai bine, chiar dacă mi-a fost în pagubă.

— Atunci du-te și încearcă la ei, să vezi dacă-ți dau de lucru. A trebuit să renunț la mai bine de o sută dintre cei mai buni lucrători ai mei, pentru singura vină că te-au urmat pe dumneata și pe cei de seama dumitale ; și crezi că o să te angajez acum pe dumneata ? Mai curînd aș pune o surcea aprinsă în mijlocul deșeurilor de bumbac.

Higgins se întoarse să plece ; apoi îl năpădi amintirea lui Boucher, și îl înfruntă din nou, făcînd un imens efort asupra lui însuși.

— Vă făgăduiesc, domnule, că n-o să zic nici o vorbuliță care să vă dăuneze, atîta timp cît o să ne faceți dreptate ; și încă ceva : vă făgăduiesc că, dac-o să văd că faceți vreo nedreptate sau greșiți cu ceva, v-o zic întîi 'mneavoastră ; o să fie treabă cinstită. Dacă n-o să ajungem la înțelegere și-o să zic răspicat că nu faceți bine ce faceți, atunci n-aveți decît să mă dați afară pe loc.

— Pe cuvîntul meu, te crezi buricul pămîntului ! Hamper a pierdut o comoară cînd s-a lipsit de dumneata. Cum se face că te-a lăsat să pleci, cu înțelepciunea dumitale cu tot ?

— Păi, ne-am despărțit pen' că eram nemulțumiți unu' de altu'. N-am vrut să făgăduiesc ce-mi cereau ; și ei nu mă vroiau cu nici un alt preț. Așa că-s liber să mă angajez în altă parte ; și, cum am mai zis, deși n-ar trebui s-o zic eu, îs lucrător bun, patroane, și om de încredere — mai ales cînd mă abțin de la băutură ; și acu' am de gînd s-o fac mai mult ca-nainte.

— Ca să ai mai mulți bani puși deoparte pentru greva următoare, nu ?

— Nu ! Aș fi mulțumit s-o pot face. Dar am nevoie ca să-ntrețin pe văduva și copiii unui om care-a fost adus la desperare de spărgătorii 'mneavoastră de grevă ; înlocuit de un irlandez care nu știe să deosebească urzeala de bătătură.

— Păi, dacă ai intenții atît de bune, mai bine ai căuta altceva. Te-aș sfătui să nu rămîi în Milton ; aici ești prea cunoscut.

— Dac-ar fi vară, spuse Higgins, m-aș apuca de orice, și m-aș face săpător, sau aș încărca fînu', sau altceva, și nu m-aș mai întoarce la Milton. Da' e iarnă, și copiii or să moară de foame.

— Grozav săpător ai mai fi ! Nu cred că ai putea să sapi nici jumătate cît un irlandez.

— N-aș cere decît juma' din bani, dacă n-aș putea face într-o zi decît juma' de treabă. Nu știți vreun loc unde să mă pună s-arăt ce pot, da' nu în fabrică dacă-s socotit instigator ? De dragu' copiilor ălora, aș primi orice leafă mi s-ar da.

— Nu îți dai seama ce-ai devenit? Un spărgător de grevă. Ai lua bani mai puțini decît ceilalți muncitori — și numai ca să aibă ce să mănînce copiii altcuiva. Gîndește-te la ceilalți oameni sărmani, care vor să dobîndească mai mult, ca să-și poată hrăni copiii lor. Dumneata și sindicatul dumitale v-ați năpustit imediat asupra lor. Nu! nu! chiar dacă ar fi numai pentru felul cum v-ați purtat cu bieții spărgători de grevă pînă acum, și tot îți răspund: Nu! Nu îți dau de lucru. Nu spun că n-o fi adevărat motivul pentru care ai venit și mi-ai cerut de lucru; nu știu nimic. Poate că-i adevărat, poate că nu. Oricum, e o poveste greu de crezut. Lasă-mă să trec. Nu îți dau de lucru. Acesta e răspunsul.

— L-am auzit, domnule. N-aș fi venit dacă nu m-ar fi rugat cineva care părea să creadă c-aveți și oleacă de milă în inimă. A greșit, și m-am pomenit și eu înșelat. Da' nu-s primu' bărbat care-a fost înșelat de-o femeie.

— Data viitoare, spune-i să își vadă de treburile ei și să nu mai iroscască atît timpul dumitale, cît și al meu. Cred că femeile sînt cauza tuturor relelor de pe lume. Hai, pleacă.

— Vă rămîn îndatorat, patroane, pentru bunătatea arătată, și, mai presus de toate, pentru felu' binevoitor de-a vă lua rămas bun.

Domnul Thornton nu catadicsi să-i răspundă. Dar, după o clipă, uitîndu-se pe fereastră, îl izbi imaginea siluetei uscățive, aduse de spate, care ieșea din curte; umbletul greoi contrasta ciudat cu hotărîrea fermă și calmă cu care-i vorbise. Se îndreptă spre ghereta portarului.

— Cît a așteptat Higgins ăsta pînă să-mi vorbească?

— Era în fața porții înainte de opt, domnule. Cred că a stat aici tot timpul.

— Și acum e...

— Unu fix, domnule.

„Cinci ore", își zise domnul Thornton, „e cam mult de așteptat, fără să faci nimic decît să speri la început, și apoi să-ți fie teamă."

CAPITOLUL XXXIX

PRIETENI NOI

„Nu, s-a sfîrșit ; nimic nu dobîndești ;
Și inima în pieptu-mi îmi tresaltă,
Căci liber sînt, de nimeni terfelit."

DRAYTON

DUPĂ CE O PĂRĂSI pe doamna Thornton, Margaret se închise în camera ei. Începu să pășească de colo pînă colo, după obiceiul ei cînd era frămîntată de neliniște ; dar amintindu-și apoi că, în casa aceasta cu pereți subțiri, fiecare pas se auzea în celelalte camere, se așeză și așteptă pînă o auzi pe doamna Thornton părăsind casa. Se sili să-și amintească tot ce-și spuseseră ; impuse memoriei sale să-i evoce totul, cuvînt cu cuvînt. Apoi se ridică și își spuse cu tristețe : „Vorbele ei tot nu mă ating ; rămîn departe ; căci sînt nevinovată de tot ceea ce îmi atribuie. Dar cît e de dureros să știi că cineva — o femeie — poate crede atît de ușor astfel de lucruri despre alta. E dureros și trist. Dar acolo unde am greșit, nu mă acuză — nici nu știe măcar. Pentru că el nu i-a spus : ar fi trebuit să știu asta !"

Și își înălță capul, ca și cînd ar fi fost mîndră de delicatețea sentimentelor domnului Thornton. Apoi o străfulgeră un gînd și își încleștă mîinile : „Probabil că și el crede că bietul Frederick e vreun curtezan al meu." (Se înroși formulînd în minte acest cuvînt.) „Acum înțeleg. Nu numai că știe de minciuna mea, dar crede că și altcineva ține la mine ; și că eu — oh, Doamne ! — oh, Doamne ! Ce să fac ? Cum adică ? Ce-mi pasă de ce anume crede el, în afară de faptul că am pierdut stima lui pentru că n-am spus adevărul ? Nu știu. Dar sînt foarte nefericită ! Oh, cît de cumplit a fost acest an ! Am sărit de la copilărie la bătrînețe. Nu am avut parte de tinerețe —nici de bucuriile ori de speranțele pe care le are orice tînără fată — căci nu mă voi căsători niciodată ; și mă gîndesc doar la griji și necazuri, exact ca o femeie bătrînă,

cu aceeași teamă. Sînt sfîrșită de trebuința asta continuă de a-i îmbărbăta pe alții. Aș fi putut să îndur, de dragul tatii ; căci e o datorie firească față de părinți. Și sînt încredințată că aș fi putut îndura și-aș fi avut oricum tăria să înfrunt bănuielile nedrepte și insolente ale doamnei Thornton. Dar mă doare să văd cît de greșit mă înțelege el. Ce s-a întîmplat cu mine de am gînduri atît de triste astăzi ? Nu știu. Știu doar că n-am ce face. Din cînd în cînd, trebuie să-mi dau și eu drumul. Nu, totuși n-am s-o fac", gîndi ea, sărind în picioare. „Nu vreau — *nu vreau* să mă gîndesc la mine și la situația în care mă aflu. Nu-mi voi analiza sentimentele. Acum, n-ar folosi la nimic. Odată, cînd voi fi bătrînă, am să stau lîngă foc și, privind tăciunii am să văd cum ar fi putut să fie viața mea."

În vremea asta, se îmbrăcă în grabă să plece, oprindu-se doar din cînd în cînd să-și șteargă nerăbdătoare ochii de lacrimile care îi umpleau, în ciuda bărbăției arătate.

„Cred că multe femei au făcut aceeași jalnică greșeală ca și mine, și și-au dat seama prea tîrziu că au greșit. Și cu cîtă mîndrie și impertinență i-am vorbit în ziua aceea ! Numai că atunci nu știam. A pus stăpînire pe mine puțin cîte puțin, și nu știu cînd a început. Acum o să caut să mă controlez. O să-mi fie greu să mă port cu el la fel ca înainte, împovărată de conștiința nenorocită a acestui fapt ; dar am să fiu foarte calmă și foarte liniștită, și am sa vorbesc puțin. De fapt, poate că n-am să-l mai văd ; e limpede că ne evită. Asta ar fi mai rău ca orice. Și totuși, nu e de mirare că mă ocolește, dacă își închipuie asemenea lucruri despre mine."

Ieși din casă și se îndreptă în grabă spre cîmpie, nădăjduind că o să își înăbușe gîndurile dacă o să umble repede.

La întoarcere, chiar în prag, apăru tatăl ei.

— Bravo ! spuse el. Ai fost la doamna Boucher. Tocmai mă gîndeam să mă duc înainte de masă pe acolo, dacă mai am timp.

— Nu, tată ; n-am fost, spuse Margaret înroșindu-se. Nici nu m-am gîndit la ea. Dar mă voi duce imediat după masă ; o s-o vizitez cît timp dumneata o să atipești puțin.

Și își ținu făgăduiala. Doamna Boucher era foarte bolnavă ; bolnavă cu adevărat — nu doar suferindă. Venise o vecină, aceeași femeie cumsecade și simțitoare care stătuse cu ea și cu o zi înainte, și părea să se ocupe de tot. Cîțiva dintre copilași fuseseră luați de alți vecini. Mary Higgins sosise pe la ora mesei și îi luase pe cei trei mai mici ; iar Nicholas se grăbise să cheme doctorul. Acesta nu venise încă ; doamna Boucher era pe moarte, și nu puteai face nimic decît să aștepți. Margaret își zise că ar putea face între timp să se ducă pe la Higgins, ca să afle ce se mai întîmplase. Poate că ar putea afla dacă izbutise să vorbească cu domnul Thornton.

Îl găsi pe Nicholas ocupat, învîrtind pe bufet o monedă, ca un titirez, spre bucuria celor trei copii, care se agățau fără teamă de el. Cînd banul se învîrtea mai mult timp, Higgins zîmbea la fel ca și copiii ; și Margaret se gîndi că bucuria și interesul lui erau un semn bun. Cînd banul se opri, „micuțu' Johnnie" începu să plîngă.

— Hai la mine, spuse Margaret, luîndu-l de pe bufet și rămînînd cu el în brațe ; îi puse apoi ceasul la ureche, întrebîndu-l pe Nicholas dacă l-a văzut pe domnul Thornton.

Pe loc, întreaga expresie de pe chipul lui se schimbă.

— Da ! spuse el. L-am văzut și l-am auzit pînă mi s-a făcut lehamite.

— Va să zică te-a refuzat ? întrebă Margaret cu părere de rău.

— Sigur. Am știut tot timpu' c-o s-o facă. N-are nici un rost să te aștepți la milă de la patron. Dumneata nu ești de pe-aici, așa că n-ai de un' să știi cum se poartă ei ; da' eu știam.

— Îmi pare rău că te-am rugat să te duci la el. S-a înfuriat ?. Nu ți-a vorbit totuși ca Hamper, nu-i așa ?

— N-a fost prea binevoitor ! o lămuri Nicholas, învîrtind din nou banul, de parcă i-ar fi plăcut și lui, nu numai copiilor. Nu-ți face griji, că nu-i mai rău ca înainte. Mîine o pornesc unde-oi vedea cu ochii. I-am zis și eu vreo cîteva. I-am zis că n-am o părere așa de bună despre el, ca să mai vin și a doua oară nechemat ; da' că m-ai sfătuit dumneata să mă duc, și îți eram îndatorat.

— I-ai spus că te-am trimis eu ?

— Nu mai știu dacă am pomenit vreun nume. Nu cred. I-am zis că o femeie care-mi voia binele m-a sfătuit să vin să văd dacă mai e ceva bun în inima lui.

— Iar el... ? întrebă Margaret.

— A zis să-ți spun să-ți vezi de treabă... Ei da, copii, acum s-a învîrtit cel mai mult... Și astea încă-s vorbe frumoase față de ce mi-a zis mie. Da' nu-ți face griji. Am ajuns iar de unde am plecat ; și mai degrabă o să sparg pietre pe drum, decît să-i las pe plozii ăștia să moară de foame.

Mititelul de Johnnie începuse să se zbată prea tare în brațele ei, și Margaret îl puse înapoi pe bufet.

— Îmi pare rău că te-am rugat să te duci la domnul Thornton. Nu-mi place cum s-a purtat.

În spatele ei se auzi un zgomot ușor. Și ea, și Nicholas se întoarseră în aceeași clipă, și îl văzură pe domnul Thornton, cu o expresie de surpriză neplăcută pe chip. Ascultînd de un impuls de moment, Margaret trecu pe lîngă el fără un cuvînt, înclinîndu-se adînc ca să-și ascundă paloarea. El îi răspunse printr-o plecăciune tot atît de adîncă, și închise apoi ușa după ea. Și cum se îndrepta spre locuința doamnei Boucher, Margaret auzi ușa izbindu-se, și parcă o lovi drept în inimă. Domnul Thornton se simți și el necăjit că o găsise acolo. Putea să aibă și inimă bună — „ceva bun în inimă", cum spusese Nicholas Higgins ; dar era mîndru că nimeni n-o știa ; era un simțămînt numai al lui, și căuta să-l ferească de orice ochi străin. Dar dacă se temea să arate că are o inimă simțitoare, ar fi vrut în aceeași măsură ca oamenii să-i recunoască corectitudinea ; și simțea că fusese nedrept purtîndu-se dispreț uitor cu cineva care așteptase, plin de răbdare, cinci ore ca să-i poată vorbi.

Că omul îi vorbise obraznic, n-avea nici o importanță pentru domnul Thornton. Mai curînd îl aprecia pentru asta ; și era conștient că și el fusese nestăpînit în acel moment — așa că erau chit. Dar nu-i ieșea din cap că omul îl așteptase cinci ore. În ceea ce îl privea, nu își putea îngădui să piardă cinci ore ; dar timp de o oră —

timp de două ore, își puse la treabă și mintea și picioarele — și adună destule dovezi că Higgins spusese adevărul ; află și ce fel de om era și cum trăia. La început nu vrusese să creadă, dar acum era convins că tot ceea ce spusese Higgins era adevărat. Și această convingere, ca printr-un miracol, își făcu loc și ajunse pînă în inima lui, pînă în ungherul unde se ascundeau simțămintele lui bune. Răbdarea omului, generozitatea simplă a motivelor lui (căci aflase despre ceartă dintre Boucher și Higgins), îl făcură să uite cu totul glasul dreptății, urmind doar șoapta inimii. Venise să-i spună lui Higgins că îi dă de lucru ; dar prezența lui Margaret îl supărase mai tare decît ultimele ei cuvinte ; căci înțelesese atunci că ea era femeia care îl îndemnase pe Higgins să vină la el ; și n-ar fi vrut să admită că vreun gînd în legătură cu ea îi determinase acțiunile, pe care le făcea doar fiindcă erau drepte.

— Va să zică, dumneaei te-a trimis la mine ? întrebă el indignat. Ai fi putut să-mi spui cine este.

— Și atunci, poate c-ați fi vorbit mai frumos despre ea ; că mama dumneavoastră zic că v-a învățat bine ca să nu spuneți că femeia-i cauza tuturor relelor.

— Și nu mă îndoiesc că i-ai spus toate acestea domnișoarei Hale.

— Firește că i-am spus. Cel puțin, așa cred. I-am zis să nu se mai amestece în treburile 'mneavoastră.

— Ai cui sînt copiii ăștia — ai dumitale ?

Din cîte mai auziše și el, domnul Thornton cam bănuia ai cui erau ; dar ținea să schimbe subiectul.

— Nu-s ai mei, și-s ai mei.

— Sînt copiii despre care mi-ai vorbit azi dimineață ?

— Atunci cînd mi-ați zis, răspunse Higgins, întorcîndu-se cu o înverșunare fățișă, că povestea mea poa' să fie sau nu adevărată, da' că nu prea-i de crezut. N-am uitat, patroane.

Domnul Thornton rămase o clipă tăcut ; apoi spuse :

— Nici eu. Țin minte tot ce-am spus. Am vorbit de copiii ăștia într-un fel în care nu aveam dreptul. Nu te crezusem. Eu n-aș fi fost în stare să am grijă de copiii

altuia, dacă s-ar fi purtat cu mine cum aud că s-a purtat Boucher cu dumneata. Dar acum știu că ai spus adevărul. Te rog să mă ierți.

Higgins nici nu se întoarse, nici nu-i răspunse imediat. Dar cînd vorbi, o făcu pe un ton mai blînd, deși vorbele sunau destul de aspru :

— Nu-i treaba 'mneavoastră să vă băgați în ce-a fost între mine și Boucher. A murit, și-mi pare rău. Asta-i tot.

— Ai dreptate. Vrei să te angajezi la mine ? Asta am venit să te întreb.

Îndărătnicia lui Higgins se clatină, apoi cîștigă iarăși putere, și rămase neclintită. Nu-i va răspunde nimic. Și domnul Thornton n-o să mai repete întrebarea. Dar privirea îi căzu asupra copiilor.

— Ați zis că-s neobrăzat, și mincinos, și răzvrătit, și poate că aveați dreptate, mai ales că mă mai țineam și de băutură. Și eu v-am zis tiran, și cîinos, și patron aspru și crud ; asta-i situația. Da' mai sînt și copiii. Patroane, credeți c-o să ne putem înțelege vreodată ?

— De fapt, și domnul Thornton aproape că începu să rîdă, nu ți-am propus să ne înțelegem. Dar, după cum ai spus chiar dumneata, avem și o mîngîiere ; nici unul dintre noi nu poate gîndi mai rău despre celălalt.

— Adevărat, spuse Higgins gînditor. Încă de cînd v-am văzut, mi-am zis că ce noroc ar fi să nu mă angajați, că n-am mai văzut un om pe care să nu-l pot suferi așa de tare. Da' poate c-a fost o judecată pripită ; și, pentru unu' ca mine, munca-i muncă. Așa c-o să vin, patroane ; și vă mai și mulțumesc, pe deasupra ; și asta-i mult din partea mea, spuse el cu sinceritate, întorcîndu-se brusc și privindu-l pentru prima oară pe domnul Thornton drept în față.

— Și aceasta e mult și din partea mea, spuse domnul Thornton, strîngînd cu putere mîna lui Higgins. Acum bagă de seamă, să fii punctual, urmă el, redevenind patron. Nu am nevoie de leneși la mine în fabrică. Amenzile se aplică riguros. Și prima dată cînd te prind că faci o pagubă, te-am și dat afară. Așa că acum știi la ce să te aștepți.

— Azi dimineață ați zis că-s un om cu judecată. Socot că pot s-o iau cu mine ; sau poate că mă vreți făr' de minte !

— Făr' de minte, dacă o folosești ca să te amesteci în treburile mele ; cu ea, dacă poți să-ți vezi de treburile dumitale.

— O să am nevoie de tare multă minte ca să-mi dau seama unde se termină treburile mele și unde încep ale 'mneavoastră.

— Ale dumitale nu au început încă, iar ale mele stau bine unde stau. Așa că, rămîi sănătos.

Chiar în clipa cînd domnul Thornton ajungea în fața ușii doamnei Boucher, Margaret ieșea de acolo. Nu-l văzu ; și el o urmă cîțiva pași, admirîndu-i mersul ușor și degajat și silueta înaltă și grațioasă. Dar, deodată, această simplă emoție, această încîntare fu pîngărită de otrava geloziei. Își zise că ar trebui s-o ajungă din urmă și să-i vorbească, pentru a vedea cum o să-l primească, acum cînd nu putea ignora că el cunoștea sentimentele ei față de un alt bărbat. Și ar mai fi vrut, dar se rușină de această dorință, ca ea să afle că făcuse bine trimițîndu-l pe Higgins la el ca să ceară de lucru ; căci îl angajase, căindu-se de hotărîrea luată în dimineața aceea. O ajunse din urmă ; Margaret tresări, văzîndu-l.

— Domnișoară Hale, îngăduie-mi să-ți spun că te-ai arătat prea devreme dezamăgită. Să știi că l-am angajat pe Higgins.

— Mă bucur, spuse ea rece.

— Mi-a spus că ți-a repetat ceea ce am spus azi dimineață despre... și domnul Thornton șovăi ; dar Margaret îi întregi fraza :

— Despre femeile care nu trebuie să se amestece. Ai avut tot dreptul să-ți exprimi această părere, care, nu mă îndoiesc, era foarte exactă. Dar, urmă cu mai multă înflăcărare, Higgins nu ți-a spus adevărul adevărat ; — cuvîntul „adevăr" îi aminti de propriul ei neadevăr, și se opri brusc, simțindu-se cumplit de stînjenită.

La început el nu înțelese de ce tăcuse deodată ; dar își aminti apoi de minciuna pe care i-o spusese.

— Adevărul adevărat ! exclamă el. Foarte puțini oameni spun adevărul adevărat. În ceea ce mă privește, am

renunțat să mai nădăjduiesc că-l voi găsi. Domnișoară Hale, nu ai nici o explicație să-mi dai? Pentru că trebuie să-ți dai seama de anumite lucruri pe care eu nu mă pot împiedica să le gîndesc.

Margaret rămase tăcută. Se întreba dacă vreo explicație, oricare ar fi, nu ar vătăma loialității ei față de Frederick.

— Nu, vorbi el în cele din urmă, n-am să mai pun nici o întrebare. S-ar putea să te ispitesc, și nu vreau. În momentul de față, crede-mă, taina dumitale e în siguranță. Dar îngăduie-mi să-ți spun că riști mult arătîndu-te atît de imprudentă. Acum îți vorbesc doar ca un prieten al tatălui dumitale: dacă am avut înainte alte gînduri sau nădejdi, ele au dispărut. Sînt cu totul dezinteresat.

— Îmi dau seama, spuse Margaret, silindu-se să vorbească pe un ton indiferent și nepăsător. Îmi dau seama ce trebuie să crezi despre mine, dar taina aparține altcuiva, și nu o pot dezvălui fără să-i fac rău.

— N-am nici cea mai mică dorință să aflu secretele acelui domn, spuse el cu furie crescîndă. Interesul meu pentru dumneata e doar prietenesc. Poate că nu mă crezi, domnișoară Hale, dar — în ciuda stăruinței cu care mă tem că te-am amenințat cîndva — dar am renunțat la tot; totul s-a terminat. Mă crezi, domnișoară Hale?

— Da, spuse Margaret, încet și trist.

— Atunci, chiar nu mai văd nici un motiv ca să continuăm să mergem împreună. Am crezut că poate ai ceva să-mi spui, dar îmi dau seama că nu însemnăm nimic unul pentru celălalt. Dacă ești pe deplin convinsă că pasiunea mea nesăbuită s-a stins complet, îți urez bună ziua.

Și se îndepărtă cu pas grăbit.

„Ce vrea să spună?" gîndi Margaret. „Ce vrea să spună cu vorbele acestea, prin care pare să înțeleagă că eu am crezut tot timpul că ține la mine, cînd știu sigur că nu ține; nu poate să țină. Probabil că mama lui i-a spus toate lucrurile acelea pline de cruzime despre mine. Dar n-o să-mi pese de el. Acum sînt destul de stăpînă pe mine ca să-mi pot controla starea aceasta jalnică, stranie și nestăpînită, care m-a ispitit chiar să-l trădez pe dragul

meu Frederick, ca să îi pot recîștiga stima — stima unui om care își dă atita osteneală să îmi spună că nu însemn nimic pentru el. Haide ! biată inimioară, fii veselă și curajoasă. N-o să facem mare lucru, dacă ne lăsăm doborîte și amărîte ca vai de noi."

În dimineața aceea, își uimi tatăl prin voioșia de care dădu dovadă. Vorbea fără astîmpăr, lucru neobișnuit pentru felul ei de a fi ; și chiar dacă multe din vorbele ei sunau cam amar, iar amintirile despre cei din strada Harley erau puțin cam sarcastice, tatăl ei nu îndrăzni s-o întrerupă, cum ar fi făcut altădată — căci se bucura văzînd-o puțin mai despovărată de griji. Seara, a fost chemată la un moment dat jos, ca să vorbească cu Mary Higgins ; și cînd se întoarse, domnul Hale avu impresia că vede urme de lacrimi pe obrajii ei. Dar nu putea fi adevărat, căci aducea veşti bune— că Higgins avea acum de lucru la fabrica domnului Thornton. Dar voioșia îi pierise, și îi era greu să mai scoată chiar și un cuvînt, nicidecum să sporovăiască întruna, ca mai înainte.

Timp de cîteva zile, Margaret parcă nu știa pe ce lume e, arătîndu-se plină de toane ; și tatăl ei începuse să se neliniștească, cînd deodată primiră veşti, care promiteau schimbări pline de neprevăzut. Domnul Hale primi o scrisoare de la domnul Bell, care anunța că le va face o vizită ; și imediat domnul Hale își închipui că tovărășia vechiului său prieten de la Oxford va abate gîndurile lui Margaret pe un făgaș mai plăcut, la fel cum i le abătea pe ale lui. Margaret încercă să pară interesată de planurile tatălui ei ; dar era prea apatică pentru a-i păsa de orice domn Bell, chiar dacă i-ar fi fost de o sută de ori naș. O mai trezi puțin scrisoarea de la Edith, plină de compasiune pentru moartea mătușii ei ; și plină și de amănunte despre ea, despre soțul ei și despre copilaș ; la sfîrșitul scrisorii o anunța că, întrucît clima nu prea îi pria copilului, și doamna Shaw ținea să se întoarcă în Anglia, era posibil ca soțul ei să renunțe la tot și să revină cu toții în strada Harley ; ceea ce nu i-ar încînta prea tare dacă nu va veni și Margaret.

Margaret tînjea după casa aceea veche și după liniștea pașnică a vieții de acolo, ordonată și monotonă. Pe vre-

muri o găsise uneori destul de plictisitoare ; dar, de atunci, fusese azvîrlită de colo pînă colo, iar lupta din ultimul timp cu sine însăși pur și simplu o epuizase, încît își zise că pînă și inerția ar însemna odihnă și înviorare. Astfel încît începu să se gîndească cu adevărat la o vizită de lungă durată la familia Lennox, după ce se vor reîntoarce în Anglia, văzînd-o ca un moment — nu, nu de speranță — ci de tihnă, în care își va putea recăpăta forțele și stăpînirea de sine. În clipa de față i se părea că orice subiect era legat de domnul Thornton ; ca și cînd nu-l putea uita, oricît ar fi încercat. Dacă se ducea pe la familia Higgins, auzea vorbindu-se de el ; tatăl ei reîncepuse lecturile cu el, și îi cita tot timpul părerile ; pînă și vizita domnului Bell aduse în discuție numele chiriașului său ; căci după cum le scrisese, o bună parte din timpul său și-l va petrece cu domnul Thornton, deoarece pregăteau un nou contract de închiriere și trebuiau să se înțeleagă asupra termenilor.

CAPITOLUL XL

NEPOTRIVIRE

„N-am fost nedreptățit, și deci nu cer dreptate,
Nimic nu mi s-a luat, căci n-am avut avere,
Și totuși suferința din suflet n-o pot scoate ;
Căci, chiar dacă vreun altul s-ar bucura să spere,
Pe mine-această soartă mă umple de durere."

WYATT

MARGARET NU CREZUSE că vizita domnului Bell îi va aduce prea multă bucurie — o așteptase cu nerăbdare doar de dragul domnului Hale, dar cînd sosi nașul ei, descoperi deodată cît de buni prieteni pot fi. El declară că Margaret n-avea nici un merit dacă era așa cum era, adică o fată cu totul pe placul inimii lui ; că se născuse cu darul de a-i atrage privirile de cum intra în încăpere ;

în schimb, ea îl lăudă pentru înfățișarea lui de om tînăr și plin de viață, cu toată toga și tichia de profesor la Oxford.

— Tînăr și plin de viață în ceea ce privește amabilitatea și căldura de care dați dovadă. Dar trebuie să mărturisesc că aveți cele mai învechite și mai mucegăite păreri din cîte am întîlnit pînă acum.

— Auzi, Hale, ce spune fiica-ta! Șederea la Milton a corupt-o cu totul. Acum e o democrată, o republicană cu vederi extremiste, o membră a Societății pentru Pace, o socialistă...

— Și toate astea numai pentru că m-am pronunțat pentru progres în comerț, tată. Domnului Bell i-ar conveni să rămînă în faza schimbului în natură, cînd dădeai piei de animale sălbatice pe ghinde.

— Nu, nu. Aș săpa și aș cultiva cartofi. Iar din blana animalelor sălbatice aș face îmbrăcăminte groasă. Nu exagera, mică domnișoară. Dar m-am cam săturat de toată agitația asta fără astîmpăr. Dau cu toții năvală unii peste alții, în goana lor de a se îmbogăți.

— Nu oricine are posibilitatea să stea confortabil într-un colegiu, în timp ce averea îi sporește fără să se oștenească nici un pic. Nu mă îndoiesc că mulți oameni de aici nu s-ar supăra deloc dacă li s-ar mări averile în felul în care s-au mărit ale tale, fără nici o străduință din partea lor, spuse domnul Hale.

— Nu cred. Ceea ce le place e tocmai agitația și lupta. Cît despre a sta liniștit și a învăța din trecut, sau a orîndui viitorul printr-o muncă cinstită, făcută într-un spirit profetic — puah! Nu cred că există un singur om în Milton care să știe să stea liniștit; asta e o mare artă.

— Bănuiesc că oamenii din Milton își închipuie că cei de la Oxford nu știu să se miște. Ar fi foarte bine dacă s-ar amesteca ceva mai mult.

— Poate pentru cei din Milton. S-ar putea ca multe lucruri foarte neplăcute pentru alții să fie bune pentru ei.

— Dar dumneavoastră nu sînteți din Milton? întrebă Margaret. Credeam că vă mîndriți cu orașul dumneavoastră natal.

— Mărturisesc că nu prea văd cu ce m-aș putea mîndri. Dacă o să vii la Oxford, Margaret, am să-ți arăt un loc cu care te poți mîndri.

— Fiindcă tot vine astă-seară domnul Thornton la ceai, spuse domnul Hale, și fiindcă e tot atît de mîndru de Milton pe cît ești tu de Oxford, ar trebui să încercați amîndoi să vă lărgiți vederile unul altuia.

— Mulțumesc, nu vreau să-mi mai lărgesc vederile, spuse domnul Bell.

— Domnul Thornton vine la ceai, tată ? întrebă Margaret pe un ton coborît.

— Ori la ceai, ori imediat după. Nu mi-a putut spune exact. Mi-a spus doar să nu-l așteptăm.

Domnul Thornton se hotărîse să n-o întrebe pe maică-sa cît de departe mersese în încercarea de a-i arăta lui Margaret cît de nechibzuit se purtase. Era încredințat că, indiferent ce se petrecuse cu acel prilej, relatarea ei l-ar fi necăjit și l-ar fi amărît, chiar știind bine că ea „colorase" în felul ei scena. Evita chiar și să audă pomenit numele lui Margaret ; căci deși o învinuia — deși era gelos — deși renunța la ea — o iubea din tot sufletul, în ciuda propriei lui dorințe. O visa ; o visa îndreptîndu-se spre el în pași de dans, cu brațele deschise, plină de o grație și o voioșie care îl făceau să o urască chiar în timp ce îl fermeca. Dar urma lăsată în mintea lui de silueta lui Margaret — lipsită însă cu totul de personalitatea ei, de parcă un spirit rău îi pusese stăpînire pe trup — îi era atît de puternic întipărită în imaginație, încît, trezindu-se, îi era aproape cu neputință să le separe pe una de cealaltă ; și detestînd-o pe aceasta din urmă, părea că ura lui o învăluia și o deforma pe cealaltă. Era totuși prea mîndru ca să-și recunoască slăbiciunea, evitînd-o. Nu căuta nici ocazii să fie în preajma ei, și nici nu o ocolea. Pentru a se convinge de propria sa putere de stăpînire, zăbovi în după-amiaza aceea pe rînd cu fiecare treabă în parte ; se chinui să se miște cu o încetineală și cu o prudență neobișnuite ; ca urmare, ajunse la familia Hale după ora opt. Trebui după aceea să stea în birou împreună cu domnul Bell și să rezolve diferite probleme și tranzacții ; și domnul Bell îl reținu apoi mult

timp după ce isprăviră treburile, discutînd în tihnă lîngă foc, cînd ar fi putut urca în salon. Dar domnul Thornton n-ar fi propus pentru nimic în lume să schimbe locul unde discutau ; se enervă din ce în ce mai tare, socotind că tovărășia domnului Bell era tare plicticoasă ; iar domnul Bell, la rîndul lui, își zicea că nu mai cunoscuse un ins atît de grosolan și de nepoliticos ca domnul Thornton, lipsit cu totul și de inteligență și de maniere. În cele din urmă, un zgomot ușor deasupra lor le aminti că ar fi trebuit să urce. O găsiră pe Maragret cu o scrisoare deschisă în mînă, discutînd cu înflăcărare conținutul cu tatăl ei. Cînd intrară, scrisoarea a fost imediat pusă deoparte ; dar domnul Thornton prinse cîteva cuvinte ale domnului Hale către domnul Bell :

— O scrisoare de la Henry Lennox. Îi dă lui Margaret speranțe mari.

Domnul Bell aprobă din cap. Margaret era roșie ca focul cînd o privi domnul Thornton, care tare ar fi vrut în clipa aceea să se ridice și să plece, și să nu mai pună niciodată piciorul în casa lor.

— Credeam, începu domnul Hale, că ați urmat sfatul lui Margaret, și că ați tot încercat să vă convingeți unul pe celălalt — lucru care v-a făcut să rămîneți atît de mult timp în birou.

— Și ai crezut că nu a mai rămas din noi doi decît o singură părere, ca în povestea cu coada pisicii din Kilkenny. Spune-mi, te rog, a cui părere ai crezut că este mai trainică ?

Domnul Thornton nu înțelegea nimic din ce discutau ei și nici nu voia să întrebe. Domnul Hale, politicos, îl lămuri :

— Domnule Thornton, îl acuzam azi dimineață pe domnul Bell de un fel de intoleranță medievală oxfordiană față de orașul său natal ; și apoi — cred că Margaret — am sugerat că i-ar prinde bine să stea mai mult de vorbă cu fabricanții din Milton.

— Iartă-mă, dar nu-i așa. Margaret zicea că le-ar prinde bine fabricanților din Milton să stea mai mult de vorbă cu locuitorii din Oxford. Nu-i așa, Margaret ?

— Bănuiesc că m-am gîndit că le-ar prinde bine și unora, și altora să intre ceva mai mult în legătură unii cu alții — nu știu dacă a fost ideea mea sau a tatii.

— Așa că vezi, domnule Thornton, ar fi trebuit să ne cultivăm unul altuia spiritul, în loc să vorbim despre familii dispărute, ca Smith și Harrison. Totuși, să încerc acum să-mi fac datoria. Mă întreb cînd oare dumneavoastră, cei din Milton, veți începe să mai trăiți. Îmi pare că vă irosiți viețile strîngînd cele necesare traiului.

— Îmi închipui că prin a trăi înțelegeți a te bucura.

— Da, a te bucura — nu voi specifica de ce anume, căci presupun că amîndoi socotim distracția o bucurie destul de jalnică.

— Aș dori totuși să-mi dați o definiție a naturii bucuriei.

— Ei bine, bucuria tihnei — a te bucura de puterea și influența pe care ți-o dau banii. Vă străduiți cu toții să obțineți bani. În ce scop ?

Domnul Thornton rămase tăcut. Apoi spuse :

— Nu prea știu. Dar nu banii sînt lucrul pe care mă străduiesc să-l obțin.

— Dar atunci, ce anume ?

— E o problemă personală. Ar însemna să îmi deschid sufletul, și nu prea cred că sînt pregătit să o fac.

— Nu ! spuse domnul Hale ; să nu devenim prea personali prin întrebări. Nu sînteți nici unul reprezentativi pentru cele două categorii ; sînteți amîndoi prea individualizați.

— Nu prea știu dacă să consider asta un compliment, sau nu. Mi-ar plăcea să fiu reprezentativ pentru Oxford, cu frumusețea lui, și erudiția de acolo, și cu istoria lui plină de măreție. Ce spui, Margaret ; ar trebui să mă simt măgulit ?

— Nu știu cum e la Oxford. Dar există o diferență între a fi reprezentativ pentru un oraș, și a fi reprezentativ pentru oamenii de acolo.

— Foarte adevărat, domnișoară Margaret. Acum îmi amintesc că azi dimineață erai împotriva mea, și că manifestai preferințe pentru Milton și pentru industriile de aici.

Margaret prinse privirea surprinsă pe care i-o aruncă pe furiș domnul Thornton, și se necăji gîndindu-se ce și-ar mai putea închipui el din aceste cuvinte ale domnului Bell. Domnul Bell continuă :

— Ah ! Mi-ar plăcea să-ți pot arăta strada noastră principală — și piața Radcliffe. Las deoparte colegiile, așa cum îi îngădui și domnului Thornton să omită fabricile, atunci cînd va vorbi despre farmecul Miltonului. Am dreptul să-mi ponegresc locul natal: Nu uitați că sînt din Milton.

Vorbele domnului Bell îl supărau pe domnul Thornton mai tare decît ar fi trebuit. Nu se simțea în stare să glumească. Cu alt prilej, i-ar fi plăcut felul oarecum impulsiv în care domnul Bell condamna un oraș unde viața era atît de diferită de propriile lui obiceiuri ; acum însă se simțea prea necăjit ca să apere ceva ce nici nu era cu adevărat criticat.

— N-aș zice că Miltonul e un model de oraș.

— Nu în ce privește arhitectura ? întrebă domnul Bell cu viclenie.

— Nu ! Am avut prea multă treabă ca să ne preocupăm de niște simple aparențe exterioare.

— Nu spuneți *simple* aparențe exterioare, interveni domnul Hale cu blîndețe. Ele ne influențează pe toți, încă din copilărie — și în fiecare zi a vieții noastre.

— Așteptați puțin, vorbi domnul Thornton. Să nu uitați că noi aparținem unei alte rase decît grecii, pentru care frumusețea era totul, și cărora domnul Bell le-ar putea vorbi despre o viață de tihnă și bucurii senine, dintre care multe provocate de simțuri, de aparențe exterioare. Nu vreau să spun că-i disprețuiesc, nici că aș ține să-i imit. Dar aparțin rasei teutone ; în această parte a Angliei ea e mai puțin amestecată cu alte neamuri decît în celelalte regiuni ; le-am păstrat în mare măsură limba ; și le-am păstrat chiar într-o măsură și mai mare spiritul ; nu socotim că viața ne-a fost dată pentru plăceri, ci pentru acțiune și străduință. Frumusețea și mîndria noastră provin dintr-o forță interioară, care ne ajută să învingem piedicile materiale, și chiar și greutăți și mai mari. Noi, cei de aici, din Darkshire, sîntem teutoni și într-o altă privință. Nu ne place să avem legi făcute de alții,

undeva departe. Vrem să fim lăsați să ne facem singuri dreptate, în loc să se tot amestece alții, cu legiuirile lor imperfecte. Sîntem pentru autoguvernare, și împotriva centralizării.

— Pe scurt, ați vrea să reinstaurați heptarhia [1]. Oricum, retrag ce-am spus azi dimineață — că dumneavoastră, oamenii din Milton, nu veneraţi trecutul. Văd că sînteți adoratori fervenți ai zeului Thor [2].

— Nu, nu venerăm trecutul ca cei din Oxford, ci dorim ceva care să se poată aplica mai direct în prezent. E frumos cînd studierea trecutului duce la o anticipare a viitorului; dar pentru cei care bîjbîie în fața unor situații noi, ar fi mult mai bine dacă experiența trecutului ne-ar îndruma în ceea ce ne interesează acum, în modul cel mai direct; căci prezentul ne e plin de greutăți ce trebuie înfruntate; și viitorul nostru depinde de modul cum sînt înfruntate și înfrînte — și nu doar împinse deoparte. Din înțelepciunea trecutului, să găsim ajutor pentru problemele prezentului. Dar nu! Oamenii pot vorbi despre utopii mult mai ușor decît despre îndatoririle de a doua zi; și totuși, atunci cînd aceste îndatoriri sînt înfăptuite de alții, cine sînt primii care să strige: „Rușine!“?

— Și tot nu înțeleg ce vreți să spuneți. Oare oamenii din Milton ar catadicsi să-și trimită problemele ca să fie rezolvate la Oxford? Încă nu ne-ați pus la încercare.

Domnul Thornton izbucni în rîs.

— Cred că vorbeam gîndindu-mă mai cu seamă la problemele noastre din ultima vreme; la grevele prin care am trecut, destul de supărătoare și vătămătoare, după cum am descoperit pe pielea mea. Și totuși, această ultimă grevă, care m-a costat scump, a fost respectabilă.

— O grevă respectabilă! exclamă domnul Bell. Asta arată că ați mers prea departe cu venerarea zeului Thor.

Margaret mai degrabă simți decît văzu că domnul Thornton era mîhnit de această repetată persiflare a unor

[1] Referire la perioada celor șapte state anglo-saxone.

[2] În mitologia germanică, zeul războiului, divinitate simbolizînd forța de neînvins.

lucruri care pentru el erau foarte serioase. Încercă să schimbe vorba, căci vedea că acest subiect care, pentru una din părți, nu însemna nimic, pentru cealaltă era de un profund interes personal. Se sili să spună ceva :

— Edith scrie că în Corfu stafnba imprimată e de mai bună calitate și mai ieftină decît la Londra.

— Da ? întrebă tatăl ei. Cred că e încă una din exagerările lui Edith. Ești sigură, Margaret ?

— Sînt sigură că așa scrie ea, tată.

— Atunci, sînt și eu sigur, spuse domnul Bell. Margaret, sînt atît de convins că ești demnă de crezare, încît o includ în aceasta și pe verișoara ta. De aceea nu cred că vreo verișoară de-a ta ar putea să exagereze.

— O pasionează oare pe domnișoara Hale adevărul cu orice preț ? întrebă domnul Thornton cu amărăciune.

În aceeași clipă, ar fi vrut să-și fi mușcat limba. Cine era el, și de ce s-o rănească astfel ? Cît de ticălos se purta în seara aceasta ; își pierduse cumpătul pentru că n-o mai văzuse de atîta vreme ; sîcîit fiindcă auzise pomenindu-se un nume, crezînd că era al unui adorator mai norocos ; și acum arțăgos, dîndu-și seama că nu izbutise să țină piept, cu inima ușoară, cuiva care încercase, printr-o discuție plăcută, să înveselească seara — bătrînul prieten binevoitor al tuturor, al cărui fel de a fi ar fi trebuit să nu-i fie străin, căci îl cunoștea de ani de zile.

Și apoi, să-i vorbească astfel lui Margaret ! Ea nu se ridică să iasă din încăpere, așa cum făcuse altădată, cînd felul lui de a fi ori o atitudine mai nestăpînită o supăraseră. Rămase complet nemișcată, după ce-i aruncă în fugă o privire surprinsă și îndurerată, părînd un copil care nu știe de ce e certat ; apoi ochii i se măriră încet, umplîndu-se de tristețe și repros ; își lăsă în jos privirea și se aplecă asupra cusăturii, fără să mai scoată un cuvînt. Dar el nu se putea împiedica s-o privească, și îi văzu trupul scuturat de un suspin, de parcă ar fi trecut-o un fior. Se simți ca o mamă care, în timp ce-și leagănă și își dojenește copilul, trebuie deodată să plece de lîngă el, înainte ca prin surîsul ei să-i dovedească toată dragostea ce i-o poartă. Răspundea scurt și tăios ; nu se simțea în largul lui și era atît de cătrănit, încît nu mai putea să deose-

bească o glumă de o vorbă serioasă ; tînjind după o privire, o vorbă de-a ei, în fața căreia să se prosterneze umilit, plin de pocăință. Dar ea nici nu se uită măcar la el, nici nu-i vorbi. Degetele subțiri se mișcau cu iuțeală cosînd fără întrerupere de parcă era lucrul cel mai însemnat din lume să termine cusătura. Firește că nu-i păsa de el, își zise în sinea lui, căci altfel înflăcărarea și patima dorinței lui ar fi silit-o să-și ridice ochii, măcar o clipă, pentru a citi căința tîrzie din privirea lui. Îi veni chiar s-o lovească, înainte de a pleca, pentru ca, printr-o brutalitate excesivă, să poată avea apoi privilegiul de a da glas remușcării ce-i rodea inima. Îi făcu bine plimbarea în aer liber cu care sfîrși seara. Și din nou hotărî în sinea lui s-o vadă cît mai rar în viitor — deoarece doar văzîndu-i chipul și trupul, doar auzindu-i glasul (ca o dulce melodie) simțea că își pierde cumpătul. Ei bine ! Aflase ce e dragostea — această durere ascuțită, această cumplită experiență, în flăcările căreia se zbătea acum ! Dar se va strădui să scape din cazanul încins al patimii ca să-și cîștige seninătatea anilor de maturitate — cu sufletul îmbogățit și mult umanizat de a fi trecut printr-o asemnea mare pasiune.

După plecarea lui oarecum bruscă, Margaret se ridică de pe scaun și începu să-și strîngă cusătura în tăcere. Pînzeturile lungi atîrnau parcă mai greu ca niciodată în mîinile ei obosite. Rotunjimea chipului i se alungi, ascuțindu-se oarecum, și întreaga ei înfățișare se schimbă, de parcă ar fi fost la capătul unei zile istovitoare. Și în vreme ce se pregăteau cu toții să se ducă la culcare, domnul Bell murmură o ușoară învinuire la adresa domnului Thornton :

— N-am mai văzut un ins atît de schimbat datorită reușitei. Nu rabdă să-i spui un cuvînt ; nici un fel de glumă. Totul pare să-i atingă conștiința sensibilă a înaltei sale demnități. Pe vremuri era simplu și generos ca ziua bună ; nu aveai cum să-l jignești, căci nu era vanitos.

— Nu e vanitos nici acum, spuse Margret, plecînd de lîngă masă și vorbind cu glas liniștit, limpede. În seara asta nu a fost ca de obicei. Ceva trebuie să-l fi necăjit, înainte de a veni aici.

Domnul Bell îi aruncă o privire pătrunzătoare pe deasupra ochelarilor. Ea rămase netulburată, dar după ce ieși din încăpere, domnul Bell întrebă deodată :

— Hale, nu te-ai gîndit niciodată că Thornton și fiica ta ar putea avea unul pentru celălalt ceea ce francezii numesc *tendresse ?*

— Niciodată ! răspunse domnul Hale, la început uimit și apoi tulburat de o asemenea idee. Nu, sînt sigur că te înșeli. Am aproape convingerea că greșești. Dacă totuși există ceva, e doar din partea domnului Thornton. Bietul băiat ! Nădăjduiesc și am credința că nu se gîndește la ea, căci sînt sigur că nu l-ar accepta.

— Poate ! Știi, sînt burlac și m-am ferit toată viața de povești de dragoste ; așa că părerea mea poate că nu merită să fie luată în seamă. Dar aș spune că există destule simptome din partea ei !

— Atunci, sînt încredințat că te înșeli, spuse domnul Hale. S-ar putea ca el să țină la ea, deși uneori ea s-a purtat destul de urît cu el. Dar Margaret — oh, sînt convins că nu s-ar gîndi niciodată la el. Nici nu i-a trecut vreodată prin cap.

— Ar ajunge să-i treacă prin inimă. Dar nu e decît o sugestie. Cred că m-am înșelat. Și, chiar dacă am sau nu dreptate, acum mi-e foarte somn ; așa că, tulburîndu-ți odihna nopții (după cîte îmi dau seama) cu închipuirile mele nelalocul lor, o să mă duc să mă culc cu inima ușoară.

Dar domnul Hale hotărî să nu se lase tulburat de asemenea gînduri absurde ; drept care, impunîndu-și să nu se gîndească la ele, rămase treaz.

A doua zi, domnul Bell își luă rămas bun, rugînd-o pe Margaret să nu uite că el are dreptul s-o ajute și s-o apere de toate necazurile, indiferent de natura lor. Domnului Hale îi spuse :

— Margaret a ta mi-a mers drept la inimă. Ai grijă de ea, căci e o ființă deosebită — mult prea bună pentru Milton — de fapt, potrivită doar pentru Oxford. Vreau să spun, pentru oraș — nu pentru oamenii de acolo. Încă n-am găsit cu cine s-ar putea potrivi. Cînd o să găsesc,

o să-l aduc pe tînăr să stea lîngă domnișoara ta, așa cum duhul din *O mie și una de nopți* l-a adus pe prințul Caralmazan să-i fie pereche prințesei Badoura.

— Te rog să nu faci așa ceva. Adu-ți aminte ce nenorociri au urmat ; și, în plus, nu mă pot lipsi de Margaret.

— Nu ; dacă mă gîndesc mai bine, o s-o păstrăm lîngă noi, să ne îngrijească în următorii zece ani, pînă o să ajungem doi bătrîni bolnavi și arțăgoși. Crede-mă, Hale ! Ar fi bine să pleci din Milton ; e un loc cît se poate de nepotrivit pentru tine, cu toate că eu ți l-am recomandat primul. Dacă ai fi de acord, mi-aș înăbuși îndoielile și aș lua o parohie la colegiu ; și tu și Margaret ați veni să locuiți în casa parohială — ai fi un fel de paroh laic și m-ai scăpa de toți nespălații ; iar Margaret ar avea grijă de casă — ar fi zîna cea bună a parohiei în timpul zilei ; iar serile ne-ar citi pînă am adormi. O astfel de viață m-ar face să mă simt grozav de fericit. Ce părerea ai ?

— Niciodată, spuse cu hotărîre domnule Hale. Am făcut o dată o mare schimbare în viață, și am plătit din greu. Aici voi rămîne pînă la sfîrșitul zilelor ; și aici voi fi îngropat, uitat în mijlocul mulțimii.

— Să știi că nu renunț așa de ușor la planul meu. Doar că n-o să te mai sîcîi pe moment cu el. Unde e Perla ? Hai, Margaret, și sărută-mă la despărțire ; și nu uita, draga mea, unde poți găsi un prieten adevărat, pe cît îi stă în putință. Tu ești copilul meu, Margaret. Nu uita acest lucru, și fii binecuvîntată !

După aceasta, viața lor liniștită continuă să se scurgă la fel de monotonă ca înainte. Nu mai exista un bolnav pentru care să se teamă sau să spere ; pînă și familia Higgins — care îi stîrnise atîta vreme un interes viu — trecuse pe planul al doilea. Copiii lui Boucher, rămași orfani și de mamă, îi solicitau toată grija de care era în stare ; și se ducea destul de des pe la Mary Higgins, care îi îngrijea acum. Cele două familii locuiau în aceeași casă : copiii mai mari se duceau la școli modeste, iar cei mititei, cîtă vreme Mary era la lucru, erau supravegheați de vecina cea inimoasă al cărei bun simț o izbise pe Margaret la moartea lui Boucher. I se plătea, desigur, pentru oste-

neală ; iar Nicholas Higgins dovedea, în toate proiectele și rînduielile făcute în legătură cu orfanii, o judecată limpede și multă putere de pătrundere, cu totul deosebite de felul său de a fi dinainte, mai pripit și plin de ciudățenii. Muncea atît de conștiincios, încît Margaret nu-l prea mai văzu în timpul lunilor de iarnă ; dar, de cîte ori îl întîlni, observă că evita pe cît putea să pomenească de tatăl copiilor pe care îi luase din toată inima sub obladuirea sa. Nu vorbea cu ușurință nici despre domnul Thornton.

— Ca să zic adevăru', spuse într-o zi, mă zăpăcește cu totu'. Îs doi oameni în el. Pe unu' din ei îl știu de mult, e patron din cap pînă-n picioare. Alălalt n-are nici o picătură de patron în el. Cum se-mpacă ăștia doi într-unu' singur, nu mă taie capu'. Da' nu mă dau bătut. Pînă una alta, vine destul de des pe-aici ; așa l-am și cunoscut pe omu' din el care nu-i patron. Și socot că și eu îl cam nedumeresc ; fiin'că stă și-ascultă, și se holbează, de parc-aș fi un animal ciudat, prins de curînd. Da' nu mă sperie el pe mine. După cum vede și singur, nu mă sperii ușor în casa mea. Și i-am și zis cîteva, niște chestii pe care socot că i-ar fi prins bine să le fi auzit cînd era mai tînăr.

— Și nu ți-a răspuns ? întrebă domnul Hale.

— Păi, n-o să zic că avantaju' e de partea lui, cu toate că nădăjduiesc să-l aduc oleacă pe calea cea bună. Uneori zice și cîteva lucruri mai tari, care nu-mi prea plac la început, dă' parcă au și ceva adevărat în ele, dacă stai să le rumegi bine. Socot c-o să vină și-n seara asta, în legătură cu învățătura copiilor. Nu-i mulțumit cum merg cu școala și vrea să le pună niște întrebări.

— Dar ei ce... începu domnul Hale ; însă Margaret, atingîndu-i ușor brațul, îi arătă cît era ceasul.

— E aproape șapte, spuse ea. Serile sînt mai lungi acum.

Nu izbuti să răsufle ușurată pînă cînd nu se depărtară de casă. Apoi, după ce se mai liniști puțin, tare ar fi dorit să nu se fi grăbit atît ; căci, nu se știe cum, dar îl văzuseră destul de rar pe domnul Thornton în ultima vreme ; și dacă el ar fi trecut pe la Higgins, s-ar fi bucurat să-l vadă în seara aceea, ținînd seama de vechea lor prietenie.

Da ! venea foarte rar acum, chiar și la lecții. Domnul Hale era amărît văzînd cît de puțin entuziasm avea elevul său pentru literatura greacă, subiect care îl pasionase doar cu puțină vreme în urmă. Iar acum se întîmpla nu o dată ca, în ultima clipă, să sosească un bilet scris în grabă de domnul Thornton, în care își cerea scuze că era prea ocupat și nu putea să vină în seara aceea la lecție. Și cu toate că acum avea destui elevi, în inima domnului Hale nimeni nu luase locul primului său discipol. Era abătut și trist din cauza întreruperii de moment a unei relații la care ținea ; și stătea și cumpănea ce motive ar fi putut pricinui această schimbare.

Într-o seară o sperie de-a dreptul pe Margaret, care își vedea de lucru, întrebînd-o pe neașteptate :

— Margaret ! ai avut vreodată vreun motiv să crezi că domnul Thornton ține la tine ?

Bietul om era tare stingherit punînd această întrebare, dar își amintise de ideea ridicolă a domnului Bell, și vorbele îi ieșiseră din gură mai înainte de a-și fi dat seama ce face.

Margaret nu răspunse imediat ; dar, după cum își ținea aplecată capul, ghici ce răspuns avea să-i dea.

— Da ; cred că — oh, tată, ar fi trebuit să-ți spun ; și lăsînd cusătura să-i cadă, își ascunse fața în mîini.

— Nu, draga mea ; să nu crezi să te-am întrebat dintr-o curiozitate nestăpînită. Sînt încredințat că mi-ai fi spus, dacă ai fi simțit că îi poți împărtăși sentimentele. Ți-a vorbit despre simțămintele lui ?

La început, ea nu răspunse ; apoi spuse, cu glas șovăitor și slab :

— Da.

— Și l-ai refuzat ?

Scoase un suspin profund : păru și mai neajutorată, și mai neputincioasă, și spuse :

— Da.

Dar, înainte ca tatăl ei să poată spune ceva, Margaret își ridică fața îmbujorată de sfială și, uitîndu-se drept la el, urmă :

— Tată, ți-am răspuns la întrebare, dar mai mult nu-ți pot spune ; și apoi, totul e prea dureros pentru mine ;

orice cuvînt, orice faptă legată de asta îmi provoacă atîta amărăciune, încît nu pot nici să mă gîndesc. Oh, tată, îmi pare rău că din cauza mea ai pierdut un prieten, dar n-am avut ce face — oh ! îmi pare foarte rău !

Se așeză pe dușumea lîngă el și își puse capul pe genunchii lui.

— Și mie îmi pare rău, draga mea. Am fost peste măsură de surprins cînd domnul Bell mi-a spus ceva în genul acesta...

— Domnul Bell ! Oh, domnul Bell și-a dat seama ?

— Într-o oarecare măsură ; dar și-a băgat în cap că tu — cum să-ți spun ? — că nu ai o atitudine prea nefavorabilă față de domnul Thornton. Știam că nu era adevărat. Nădăjduiam că totul nu era decît o închipuire ; îți cunoșteam prea bine sentimentele reale, pentru a bănui că ai putea ține vreodată la domnul Thornton în felul acesta. Dar îmi pare foarte rău.

Rămaseră un timp liniștiți și tăcuți. Dar, după o vreme, cînd o mîngîie pe obraji, aproape că tresări simțindu-i umezi de lacrimi. Cînd o atinse, ea sări în picioare și, străduindu-se să-i zîmbească, prinse a sporovăi despre familia Lennox — atît de dornică să schimbe vorba, încît domnul Hale nu mai avu inima să revină asupra discuției.

— Mîine — da, mîine vor fi cu toții înapoi în strada Harley. Oh, ce ciudat o să fie ! Mă întreb ce cameră o să fie transformată în odaia copiilor. Cît de fericită o să fie mătușa mea cu copilașul. Închipuie-ți, Edith mamă ! Iar căpitanul Lennox — mă întreb ce o să facă acum, că și-a dat demisia din armată ?

— Să-ți spun eu ce să faci, vorbi tatăl ei, dornic s-o vadă continuînd pe această temă interesantă. Cred că o să renunț la tovărășia ta vreo două săptămîni, ca să dai o fugă la Londra și să-i vezi pe călătorii noștri. În jumătate de oră de discuție cu domnul Henry Lennox, o să poți afla mai multe despre șansele lui Frederick decît din zece scrisori de-ale lui ; așa că, pînă la urmă, o să îmbini utilul cu plăcutul.

— Nu, tată, n-ai să renunți la tovărășia mea, mai ales că nici nu vreau s-o faci. Apoi, după o mică pauză,

adăugă : Încep să-mi pierd speranțele în legătură cu Frederick ; am impresia că e gata să renunțe, dar îmi dau seama că nici domnul Lennox nu mai are nădejdea de a-i descoperi pe martori, după atîția ani. Nu, spuse ea, a fost un balon de săpun frumos, care ne-a încălzit inimile ; dar s-a spart, ca atîtea altele ; și trebuie să ne mîngîiem cu gîndul că Frederick e fericit și că ținem atît de mult unii la alții. Așa că nu mă jigni spunîndu-mi că poți renunța la mine, tată, căci te asigur că nu poți.

Dar gîndul unei schimbări prinse rădăcini și crescu în inima lui Margaret, cu toate că nu în felul sugerat de tatăl ei. Începu să-și spună că ar fi bine ca tatăl ei să facă o călătorie, căci moralul lui, întotdeauna cam slab, era acum de-a dreptul deprimat ; iar sănătatea, deși nu se plîngea niciodată, îi fusese serios zdruncinată de boala și de moartea soției. Existau, e drept, lecțiile regulate cu elevii săi, dar faptul că dădea fără a primi ceva în schimb nu se mai putea numi o tovărășie de felul aceleia de mai înainte, cînd domnul Thornton venea să învețe cu el. Margaret își dădea seama de ceea ce-i lipsea și-l făcea să sufere, ceva pe care nici el nu-l bănuia ; îi lipsea tovărășia altor bărbați. La Helstone avusese tot timpul prilejul să-i viziteze pe preoții din vecinătate ; și bieții argați de pe ogoare, sau cei ce se întorceau agale acasă la căderea serii, ori oamenii ce-și mînau vitele la pădure erau oricînd gata să stea de vorbă cu el. Aici, în Milton, însă, erau cu toții prea ocupați pentru a discuta sau a gîndi pe îndelete ; vorbeau doar despre treburile care-i preocupau în acel moment ; iar cînd scăpau de grijile zilei, se prăbușeau în somn pînă a doua zi dimineața. Muncitorul nu era de găsit după terminarea zilei de lucru ; se ducea la vreo întrunire, sau la club, sau la berărie, după cum îi era firea. Domnul Hade se gîndea să țină o serie de conferințe la cîteva așezăminte, dar i se părea un efort atît de mare, fără imboldul fertil de la început care dăduse sens activității și țelurilor sale, încît Margaret era convinsă că nu-și va pune în practică ideea, pînă nu va fi cuprins iarăși de însuflețire.

CAPITOLUL XLI

SFÎRȘITUL CĂLĂTORIEI

„Drumul mi-l știu, ca păsările-n zbor —
Și voi sosi ! Cînd, pe ce drum anume,
Nu-ntreb ; dar dacă Domnul nu trimite
Grindină, fulger, lapoviță sau zăpadă,
Cîndva — cînd, doar el știe — voi sosi ;
Sîntem călăuziți, și eu și păsări, doar de el".

PARACELSUS — de BROWNING

ASTFEL, IARNA TRECEA, iar zilele începeau să se lungească, fără să aducă cu ele lumina speranței ce însoțește de obicei razele soarelui de februarie. Doamna Thornton încetase, bineînțeles, să mai vină pe la ei. Domnul Thornton mai venea din cînd în cînd, dar numai la tatăl ei, și numai în biroul lui. Domnul Hale vorbea la fel despre el ; și, văzîndu-l atît de rar, părea să-l prețuiască și mai mult. Și din cîte își dădea seama Margaret din spusele tatălui ei, rărirea vizitelor domnului Thornton nu fusese provocată de vreun resentiment sau vreo jignire. Afacerile lui erau tare încîlcite de pe urma grevei și îi cereau toată atenția, astfel că era mai ocupat decît în iarna trecută. Nu, Margaret descoperi chiar că el vorbea din cînd în cînd despre ea și, din cîte află, o făcea întotdeauna cu același calm prietenesc, fără să evite ori să caute cu tot dinadinsul să-i pomenească numele.

Era prea abătută ca să izbutească să ridice moralul tatălui ei. Liniștea lor învăluită în dezolare fusese precedată de o perioadă atît de lungă de neliniște și griji — și chiar și de adevărate furtuni — încît cugetul ei își pierduse puterea de a se mai bucura. Încercă să își ocupe tot timpul ajutîndu-i la lecții pe cei doi copii mai mici ai lui Boucher, și își dădea cu adevărat toată osteneala ; dar s-ar putea spune că doar se ostenea ; căci inima parcă îi murise ; și, cu toate că se străduia de fiecare dată din greu, rămînea posacă, uitînd ce-i veselia ; viața părea

pustie și mohorîtă. Singurul lucru pe care îl făcea cum se cuvine, izvorît dintr-un respect inconștient, era stăruința cu care își alina și mîngîia în tăcere tatăl. Orice toană de-a lui găsea la Margaret toată înțelegerea ; orice dorință de-a lui, se grăbea s-o prevadă și s-o împlinească. Erau dorințe modeste, desigur, și rareori și le exprima fără a șovăi și a-și cere scuze. Cu atît mai totală și mai minunată era blînda ei supunere. Luna martie aduse vestea căsătoriei lui Frederick. Atît el, cît și Dolores le scriseră ; ea, într-o englezească amestecată cu cuvinte spaniole, ceea ce era cît se poate de firesc, iar el cu unele întorsături și inversări de fraze care dovedeau cît de tare îl înrîurea limba din țara soției sale.

Cînd Frederick primise scrisoarea lui Henry Lennox, anunțîndu-l că erau puține speranțe ca să fie achitat de o curte marțială, în absența martorilor, îi scrisese lui Margaret o scrisoare extrem de furioasă, anunțînd-o că renunță la cetățenia engleză ; dorea să nu se fi născut în Anglia și declara că n-ar accepta grațierea nici dacă i s-ar oferi, și că nu ar mai trăi acolo, chiar dacă ar avea permisiunea. Margaret plînse mult citind-o, atît de nefirească i se păru la început ; dar după ce se mai gîndi, descifră îndărătul cuvintelor profunda dezamăgire ce-i distrusese toate speranțele ; și simți că singurul lui leac era răbdarea.

În scrisoarea următoare, Frederick vorbea cu atîta încredere despre viitor, de parcă ar fi uitat cu totul trecutul ; și Margaret găsi că acum avea mai degrabă ea, și nu el, nevoie de răbdare. Trebuia să aibă răbdare. Iată însă că scrisorile drăgălașe, sfioase și copilăroase ale lui Dolores începură s-o farmece atît pe Margaret, cît și pe tatăl ei. Tînăra spaniolă era atît de dornică să placă rudelor engleze ale iubitului ei, încît asta se vedea pînă și din fiecare ștersătură ; iar scrisorile anunțînd căsătoria au fost însoțite de un minunat șal de dantelă neagră, ales chiar de Dolores pentru cumnata necunoscută, pe care Frederick i-o zugrăvise ca un model de frumusețe, chibzuință și virtute. Poziția lui Frederick în societate ajunse, prin această căsătorie, pe o treaptă foarte înaltă. Barbour & Co.

era una dintre firmele cele mai mari din Spania, și acum Frederick fusese cooptat asociat. Margaret zîmbi ușor, apoi oftă, amintindu-și de vechile ei tirade împotriva negoțului. Iată-l pe mîndrul cavaler care era fratele ei devenit negustător, comerciant! Dar se răzvrăti apoi împotriva ei înseși, protestînd în tăcere împotriva oricărei asemănări între un comerciant spaniol și un fabricant din Milton. În sfîrșit, comerciant sau nu, Frederick era foarte, foarte fericit. Probabil că Dolores era fermecătoare, iar șalul era splendid! Și apoi din nou reveni în prezent.

Tatăl ei simțise uneori în primăvara aceasta greutăți în respirație, care îl necăjiseră nespus. Margaret nu era prea alarmată, căci crizele de sufocare nu țineau mult; dar era totuși dornică să-l scape de toate obligațiile pe care le avea, încît acceptă pe dată invitația domnului Bell de a-i face o vizită la Oxford, în aprilie. Invitația îi era adresată și ei. Ba mai mult, domnul Bell îi scrise în mod special, poruncindu-i să vină; dar ea simțea că i-ar face bine să rămînă liniștită acasă, scăpînd în același timp de o mulțime de griji și odihnindu-și astfel mintea și inima cum nu o mai făcuse de peste doi ani.

După ce tatăl ei plecă la gară, Margaret simți cît de puternică și îndelungată fusese apăsarea morală asupra ei. Era uimitor, aproape surprinzător, cît de liberă se simțea acum; să nu mai depindă de ea veselia ori fericirea cuiva; să nu mai existe nici un bolnav pentru care să facă proiecte sau la care să se gîndească; putea să lenevească, să tacă ori să fie neglijentă; și — ceea ce valora și mai mult decît toate celelalte privilegii la un loc — putea să fie nefericită, dacă dorea. De luni de zile, a trebuit să-și înghesuie toate grijile și necazurile proprii în fundul unui dulap întunecos; dar acum avea timp să le scoată pe rînd, să le jelească, să le cerceteze cu grijă, și să caute o metodă mai bună de a le transforma în elemente ale unei vieți tihnite. În toate aceste săptămîni, fusese conștientă de existența lor, într-un fel surd, deși erau bine ascunse. Acum le va cerceta o dată pentru totdeauna și le va găsi locul potrivit. Astfel încît rămase ore în șir nemișcată în

salon, retrăind amărăciunea fiecărei amintiri cu o hotărîre neabătută. Plînse doar o singură dată, gîndindu-se la lipsa de încredere ce dăduse naștere acelei minciuni înjositoare.

Acum n-o să recunoască nici măcar forța ispitei; toate planurile ei în legătură cu Frederick se spulberaseră, și ispita zăcea moartă, bătîndu-și joc de ea — o batjocură ce nu fusese niciodată reală; așa că minciuna fusese ridicol de prostească, văzută în lumina evenimentelor ulterioare, iar credința în puterea adevărului, atît de infinit mai înțeleaptă!

În frămîntarea ei nestăpînită, deschise fără să se gîndească o carte a tatălui ei ce zăcea pe masă — și cuvintele care îi atraseră privirea păreau anume făcute pentru starea ei de acum, de ascuțită umilire a ei însăși:

„Je ne voudrois pas reprendre mon coeur en ceste sorte: meurs de honte, aveugle, impudent, traistre et disloyal à ton Dieu, et semblables choses; mais je voudrois le corriger par voye de compassion. Or sus, mon pauvre coeur, nous voilà tomber dans la fosse, laquelle nous avions tant resolu d'eschapper. Ah! relevons-nous, et quittons-là pour jamais, reclamons la miséricorde de Dieu, et espérons en elle qu'elle nous assistera pour desormais estre plus fermes; et remettons-nous au chemin de l'humilité. Courage, soyons meshuy sur nos gardes, Dieu nous aydera." [1]

---

[1] „Nu aș dori să-mi recapăt inima astfel; moartă de rușine, oarbă, nerușinată, trădătoare și necredincioasă față de Dumnezeu, și așa mai departe; dar aș dori să o îndrept prin milă. Haide, biata mea inimă, iată-ne prăbușindu-ne în prăpastia de care am dorit atît de mult să scăpăm. Ah! să ne ridicăm și să o părăsim pentru totdeauna, să cerem îndurare Domnului, și să nădăjduim că ea ne va ajuta să fim mai tari în viitor; și să pășim pe făgașul umilinței. Curaj, să luăm aminte de acum, căci Dumnezeu ne va ajuta."

„Făgașul umilinței. Ah", gîndi Margaret, „asta e ceea ce îmi lipsea ! Dar curaj, inimioară. Vom reveni din drum și, cu ajutorul lui Dumnezeu, poate că vom regăsi cărarea pierdută."

Se ridică și se hotărî să se apuce pe dată de o muncă, oricare ar fi, ca să nu se mai gîndească la sine. Pentru început, o chemă pe Martha, care tocmai trecea pe lîngă ușa salonului înainte de a urca sus, și încercă să afle ce se ascundea sub felul de a fi grav, respectuos și slugarnic, care acoperea adevărata ei fire cu o supunere aproape mecanică. Descoperi că era greu s-o facă pe Martha să-i vorbească de treburile ei personale ; dar, în cele din urmă, atinse coarda sensibilă, pomenind de doamna Thornton. Chipul Marthei se lumină și, încurajată puțin, apăru o întreagă poveste : cum tatăl ei fusese în tinerețe asociat cu soțul doamnei Thornton — ba chiar avusese prilejul să-i dovedească bunăvoința lui ; în ce privință, Martha nu prea știa, căci toate astea se petreceau pe vremea cînd era încă un copil ; evenimentele despărțiseră apoi cele două familii, și între timp ea crescuse mare, și tatăl ei coborîse din ce în ce mai mult din situația sa de slujbaș într-un depozit, și mama ei murise, și ea și sora ei ar fi fost „pierdute", pentru a folosi chiar expresia Marthei, dacă n-ar fi fost doamna Thornton ; care le salvase, și se gîndise la ele.

— Avusesem friguri, și eram tare slăbită ; iar doamna Thornton, și domnul Thornton de asemenea, n-au avut odihnă pînă nu m-au îngrijit, chiar în casa lor, și m-au trimis la mare, și cîte și mai cîte. Doctorul zicea că frigurile se iau, dar nu le-a păsat — numai lu' domnișoara Fanny, care s-a dus să stea la familia aia, în care o să intre cînd s-o mărita. Așa că, i-a fost ei teamă atunci, dar totul s-a terminat cu bine.

— Domnișoara Fanny se mărită ? exclamă Margaret.

— Da ; și încă cu un domn bogat, doar că e mult mai în vîrstă ca ea. Îl cheamă Watson ; și fabricile lui sînt pe undeva pe lîngă Hayleigh ; e o partidă foarte bună, chiar dacă el are părul cărunt.

Auzind această veste, Margaret rămase tăcută atîta vreme, încît Martha reveni la purtarea ei de mai înainte,

și la răspunsurile scurte. Mătură covorașul din fața căminului, întrebă la ce oră să servească ceaiul și ieși din odaie, cu aceeași expresie indiferentă pe față cu care intrase. Margaret făcu un efort ca să nu recurgă la un obicei prost căpătat în ultima vreme — și anume să-și închipuie cum l-ar afecta pe domnul Thornton : dacă i-ar plăcea sau nu.

În ziua următoare, veniră micuții copii ai lui Boucher să facă lecții cu ea, apoi făcu o lungă plimbare, și la urmă se duse pe la Mary Higgins. Rămase întrucîtva surprinsă găsindu-l pe Nicholas întors de la lucru ; zilele erau acum mai lungi și nu-și dăduse seama că era o oră atît de tîrzie. Și el părea, prin felul de a fi, că pășea pe făgașul umilinței : era mai liniștit și căuta mai puțin să se impună.

— Va să zică, bătrînu' domn e plecat în călătorie, nu-i așa ? începu el. Mi-au zis și mie puștii ăștia mici. Eh ! îs ageri, zău așa ; aproape cred că le-au întrecut pe fetele mele la deșteptăciune, deși poate că nu-i bine s-o zic, cînd una din ele e-n groapă. Socot că-i ceva cu vremea asta, de-i face pe oameni să plece-n hoinăreală. Patronu' meu, ăl de la magazinu' de colo, se-nvîrte și el pe undeva prin lume.

— Și din această cauză ai venit astă-seară atît de devreme acasă ? întrebă Margaret cu nevinovăție.

— Nu știi nimic, asta-i, spuse el cu dispreț. Nu-s eu unu' d-ăla cu două fețe, una în fața patronului și alta-n spatele lui. Am așteptat să bată toate ceasurile din oraș, și-abia pe urmă am plecat de la lucru. Nu ! Thornton e destul de bun ca să te bați cu el, da' prea bun ca să-l înșeli. Dumneata mi-ai făcut rost de locu' ăsta, și-ți mulțumesc. Fabrica lu' Thornton nu-i rea pentru vremurile astea. Hai, puștiule, ridică-te în picioare, și zi cîntecu' ăla frumos pentru domnișoara Margaret. Așa ; stai nemișcat și nu te legăna, și cu mîna dreaptă întinsă ca o spadă. Unu, doi, trei, patru !

Puștiul începu să cînte un imn metodist, ale cărui cuvinte era departe de a le înțelege, dar al cărui ritm legănat îl prinsese și îl repeta cu gravitatea unui mem-

bru al Parlamentului. Margaret aplaudă, după cum se cuvenea, și Nicholas mai ceru unul, și încă unul, spre marea ei surprindere, văzîndu-l preocupat, fără să-și dea seama, de lucrurile sfinte pe care mai înainte le respinsese cu dispreț.

Ajunse acasă după ora la care obișnuia să ia ceaiul; dar se mîngîie cu gîndul că nu lăsase pe nimeni să o aștepte; și că putea să stea singură cu gîndurile ei, odihnindu-se, în loc să trebuiască să pîndească chipul altcuiva ca să afle dacă să fie veselă sau tristă. După ceai, se hotărî să cerceteze un teanc de scrisori și să le pună deoparte pe cele ce urmau să fie păstrate.

Printre scrisori descoperi vreo patru sau cinci de la domnul Henry Lennox în legătură cu problema lui Frederick; și le reciti cu atenție, urmărind la început să stabilească exact ce șanse are fratele ei de a se dezvinovăți. Dar, după ce termină pe ultima, cîntărind argumentele pro și cele contra, nu putu să nu remarce că în ele se dezvăluia personalitatea celui ce le scrisese. Era destul de limpede, din frazele țepene, că domnul Lennox nu uitase ce simțea pentru ea, indiferent de interesul pentru subiectul principal al corespondenței. Scrisorile erau inteligente; Margaret își dădu seama dintr-o ochire; dar le lipsea complet o atmosferă sinceră, agreabilă. Trebuiau totuși păstrate, căci erau valoroase; astfel încît le puse cu grijă deoparte.

Cînd termină aceste treburi mărunte, căzu într-o reverie; iar gîndul la tatăl absent stărui în mod straniu în seara aceea în mintea ei. Aproape că se învinovățea pentru că simțise singurătatea (deci absența lui) ca pe o ușurare; dar aceste două zile o ajutară să-și revină, dîndu-i puteri noi și speranțe luminoase. O serie de proiecte care îi apăruseră în ultima vreme ca niște poveri îi păreau acum plăcute. Vălul morbid de pe ochi dispăruse și își văzu poziția și munca așa cum erau în realitate. Dacă domnul Thornton i-ar oferi iarăși prietenia pierdută — nu, măcar dacă ar veni din cînd în cînd să-l înveselească pe tatăl ei, ca în vremurile de demult — chiar și fără ca ea să-l vadă — ar simți că viața, deși fără perspective prea strălucite, i s-ar întinde

dreaptă și limpede în față. Oftă în timp ce se ridica să se ducă la culcare. În ciuda vorbei „Un pas mi-e de ajuns" — în ciuda îndatoririi simple de a se devota tatălui ei — simțea în inimă o neliniște și înțepătura unui regret.

În seara aceea de aprilie, și gîndurile domnului Hale se îndreptară clipă de clipă spre Margaret, într-un fel tot atît de ciudat și de stăruitor. Toate aceste ore petrecute printre prieteni vechi și în locuri familiare îl obosiseră. Își făcuse idei exagerate în legătură cu atitudinea schimbată pe care o vor avea prietenii săi față de el, din cauza noilor lui opinii ; dar, chiar dacă unii din ei se simțiseră întristați sau șocați, poate și indignați în principiu de concepțiile sale, de îndată ce văzură chipul omului la care ținuseră cîndva nu se mai gîndiră la opiniile lui, ci numai la el ; sau își amintiră de ele doar atît cît să adauge ceva mai multă gravitate plină de delicatețe atitudinii lor. Căci domnul Hale nu avusese mulți cunoscuți ; făcuse parte dintr-un colegiu mai mic, și fusese întotdeauna timid și rezervat ; dar cei care, în tinerețe, se străduiseră să ajungă pînă la cugetul și simțămintele-i alese, aflate sub tăcerea și șovăielile lui, îl îndrăgiseră, avînd față de el ceva din blîndețea protectoare pe care ar fi arătat-o unei femei. Iar reînnoirea acestei prietenii, după atîția ani și după atîtea schimbări, îl copleșise mai tare decît ar fi putut-o face orice manifestare de asprime sau dezaprobare.

— Mă tem că ne-am agitat cam mult, spuse domnul Bell. Acum te resimți după viața în atmosfera din Milton.

— Mă simt obosit, mărturisi domnul Hale. Dar nu aerul din Milton e de vină. Am cincizeci și cinci de ani, și acest mic amănunt explică pur și simplu lipsa de putere.

— Prostii ! Eu sînt trecut de șaizeci și nu simt că-mi pierd puterile, nici la trup și nici la minte. Să nu te mai aud că vorbești astfel. Cincizeci și cinci de ani ! păi ești un om încă tînăr.

Domnul Hale clătină din cap și spuse doar :

— Anii aceștia din urmă !

După cîteva clipe, însă, se ridică dintr-unul din fotoliile luxoase ale domnului Bell, în care stătea aproape culcat, și vorbi cu o seriozitate care-l făcea aproape să tremure :

— Bell ! să nu crezi că, dacă aș fi putut prevedea toate urmările opiniilor mele de pînă acum și ale renunțării la parohie — nu ! nici chiar dacă aș fi știut cît o să sufere *ea* — să nu crezi că aș fi dat înapoi — că n-aș fi făcut gestul de a recunoaște deschis că nu mai am aceeași credință în Biserica al cărei preot eram. Îmi zic și acum că, chiar de-aș fi putut prevedea martiriul cumplit pricinuit de suferințele cuiva atît de drag, aș fi făcut exact același lucru, și anume să părăsesc fățiș Biserica. Poate că aș fi acționat altfel, cu mai multă chibzuință față de familia mea. Dar nu cred că Dumnezeu m-a înzestrat cu prea multă chibzuință, ori putere, adăugă el, lăsîndu-se iarăși pe spate.

Domnul Bell își suflă ostentativ nasul înainte de a răspunde. Apoi spuse :

— Ți-a dat puterea ca să faci ceea ce conștiința ta te-a îndemnat ; și nu cred că avem nevoie de vreo putere mai mare sau mai sfîntă ; sau de altă chibzuință. În ceea ce mă privește, știu că nu am nici atîta ; și totuși, există cîte unii care scriu despre mine, în cărțile lor prostești, că aș fi un om înțelept ; o fire independentă ; o minte ageră, și toate celelalte fățărnicii. Cel mai mare neghiob ascultînd de principiile elementare ale bunului simț, chiar dacă asta nu înseamnă decît să-și șteargă picioarele pe prești de la ușă, are mai multă chibzuială și putere ca mine. Dar cît de nerozi sînt oamenii !

Se lăsă tăcerea. Domnul Hale vorbi primul, ca o continuare a unui gînd al său :

— Aș vrea să vorbesc cu tine despre Margaret.

— Ei, ce-i cu Margaret ?

— Dacă mor...

— Prostii !

— Ce-o să se întîmple cu ea ? — mă gîndesc deseori. Bănuiesc că familia Lennox o s-o cheme să stea la ei. Mă străduiesc să cred că așa o să fie. Mătușa ei ținea

mult la ea, în felul ei liniștit ; numai că doamna Shaw cam uită să țină și la cei ce nu sînt de față.

— O greșeală foarte des întîlnită. Ce fel de oameni sînt cei din familia Lennox ?

— El e un băiat chipeș, plăcut, cam vorbăreț. Edith e frumușică, dulce și cam răsfățată. Margaret o iubește din toată inima, iar Edith o iubește și ea cu cîtă inimă îi prisosește.

— Ascultă aici, Hale ; știi că fiică-ta mi-a cucerit inima. Ți-am mai spus-o. Bineînțeles că, fiind fiică-ta și fina mea, țineam la ea și înainte. Dar vizita pe care ți-am făcut-o la Milton m-a făcut sclavul ei. Și ca un captiv din vechime, urmez de bunăvoie carul învingătorului meu. Căci Margaret arată, într-adevăr, impresionantă și senină ca o persoană care a luptat, și poate că încă mai luptă, avînd totuși siguranța că va învinge. Da, în ciuda frămîntărilor ei de acum, aceasta e expresia pe care i-am descifrat-o pe chip. Așa că, tot ce-mi aparține îi pun la dispoziție dacă are nevoie ; și, cînd voi muri, totul îi va rămîne ei, fie că o dorește sau nu. Mai mult, eu însumi mă recunosc cavalerul ei supus cu toți cei șaizeci de ani ai mei și guta de care sufăr. Serios, prietene, mă voi îngriji de fiica ta cît timp voi trăi, și îi voi oferi ca reazim întreaga mea pricepere, și înțelepciune, și toată inima mea. De fapt, nu cred că o să-mi facă griji. Știu și eu că fiecare om trebuie să aibă ceva pentru care să-și facă griji, căci altfel nu poate fi fericit. Numai că tu o să trăiești mai mult decît mine. Voi, oamenii slabi și uscățivi, ispitiți și înșelați moartea tot timpul ! Primii care se duc sînt tipii voinici și sănătoși ca mine.

Dacă domnul Bell ar fi avut puteri profetice, ar fi văzut că făclia morții fusese inversată, și că îngerul morții cu chipul grav și netulburat stătea foarte aproape de prietenul său și-i făcea semn. În seara aceea, domnul Hale își puse capul pe pernă, de unde n-avea să și-l mai ridice. Servitorul care intră în camera lui în dimineața următoare nu primi nici un răspuns cînd îi vorbi ; se apropie de pat și văzu chipul liniștit și senin zăcînd alb și rece sub pecetea de neșters a morții. Zăcea în pace,

de parcă se odihnea; nu simțise nici o durere — nu se chinuise. Probabil că inima încetase să-i mai bată în timp ce stătea întins în pat.

Domnul Bell fu năucit de lovitură; și își reveni doar cînd sugestiile servitorului izbutiră să-l înfurie.

— O anchetă a medicului legist? Prostii! Doar nu crezi că l-am otrăvit eu! Doctorul Forbes spune că e sfîrșitul firesc al celor ce suferă de inimă. Bietul Hale! Ți-ai istovit inima ta iubitoare înainte de vreme. Bietul meu prieten! Cum vorbea despre apropiata lui... Wallis, pregătește-mi în cinci minute valiza. Hai, grăbește-te. Împachetează cînd îți spun. Trebuie să plec la Milton cu primul tren.

După nici douăzeci de minute, valiza era gata, trăsura chemată, și domnul Bell ajunsese la gară. Trenul spre Londra șuieră, dădu cîțiva metri înapoi, și un însoțitor nerăbdător îl ajută pe domnul Bell să urce. Se lăsă pe spate pe banchetă, strădiindu-se, cu ochii închiși, să înțeleagă cum cineva atît de viu ieri poate fi astăzi mort; și, la puțin timp după aceea, lacrimile i se furișară printre genele cărunte; cînd le simți pe obraji, deschise repede ochii și încercă să privească cu vioiciune în jur. Nu avea de gînd să se smiorcăie în fața unei cete de străini. Nu el!

Nu exista nici o ceată de străini, ci doar un singur om, așezat destul de departe, pe aceeași latură. Furișă cîteva priviri spre el, ca să vadă cam ce gen de om era acela care i-ar fi putut observa emoția; și, în spatele foilor desfăcute ale ziarului „Times", îl recunoscu pe domnul Thornton.

— Dumneata ești, domnule Thornton? exclamă el, dîndu-se iute mai aproape.

Îi scuturâ mîna cu putere, pînă cînd îi dădu deodată drumul, ca să-și poată șterge lacrimile. Căci îl văzuse ultima oară pe domnul Thornton în tovărășia prietenului său Hale.

— Mă duc la Milton cu vești triste. Trebuie să-i duc fiicei lui Hale vestea morții lui neașteptate!

— A murit? Domnule Hale, mort?

— Da ; îmi spun tot timpul : „Hale a murit !“, dar tot nu mi se pare că-i adevărat. Cu toate acestea Hale a murit. S-a culcat aseară părînd sănătos, și azi dimineață, cînd servitorul meu s-a dus să-l trezească, era complet rece.

— Unde ? Nu înțeleg !

— La Oxford. Venise să stea un timp la mine ; nu mai fusese la Oxford de șaptesprezece ani — și iată că s-a sfîrșit.

Timp de peste un sfert de oră, nu mai scoaseră nici un cuvînt. Apoi, domnul Thornton spuse :

— Și ea ! apoi tăcu, străfulgerat.

— Vrei să spui, Margaret. Da ! Mă duc să-i duc vestea. Bietul om ! Cît de pline îi erau aseară gîndurile de ea ! Oh, Doamne ! Abia aseară. Și cît de departe e acum ! Dar, de dragul lui, o să o socotesc de acum înainte pe Margaret copila mea. Ascară i-am spus că o s-o fac de dragul ei. Ei bine, am s-o fac de dragul amîndurora.

Domnul Thornton încercă o dată sau de două ori să spună ceva, dar nu izbuti ; și în sfîrșit întrebă :

— Ce o să se întîmple cu ea ?

— Îmi închipui că există două persoane care o vor pe Margaret : una dintre ele sînt eu. Aș suporta și o scorpie de cameristă în casă, dacă făcînd astfel aș putea să-mi îndulcesc bătrînețile, avînd-o drept fiică pe Margaret. Dar mai e și familia Lennox !

— Cine sînt ei ? întrebă domnul Thornton vibrînd de emoție.

— Oh, o familie de londonezi din lumea bună, convinși fără îndoială că au toate drepturile asupra ei. Căpitanul Lennox s-a căsătorit cu verișoara ei — împreună cu care a crescut Margaret. Cred că sînt oameni foarte cumsecade. Și mai e și mătușa ei, doamna Shaw. S-ar putea să mai existe o cale, să zicem, dacă aș cere-o pe această simandicoasă doamnă în căsătorie ! Dar numai în cel mai rău caz. Și mai e și un frate !

— Care frate ? Un frate al mătușii ei ?

— Nu, nu ; un Lennox foarte capabil (căpitanul, cred că înțelegi, e un prostănac) ; un tînăr avocat care o să-i

punã gînd rău lui Margaret. Știu că se cam gîndește la ea de vreo cinci ani, sau chiar mai bine : mi-a spus-o un prieten de-al lui ; și l-a reținut doar lipsa averii. Acum va dispărea și piedica asta.

— Cum așa ? întrebă domnul Thornton, prea curios pentru a-și da seama de necuviința întrebării.

— Păi, o să moștenească averea mea cînd voi muri. Și dacă acest Henry Lennox o merită măcar pe jumătate, și dacă ei îi place omul — ei bine ! s-ar putea să mă aleg cu un cămin printr-o căsătorie. Mi-e îngrozitor de teamă că aș putea fi ispitit de mătușă, într-un moment de neatenție.

Nici domnul Bell și nici domnul Thornton nu se găseau într-o dispoziție prea veselă ; astfel încît ciudățenia acestei discuții trecu neobservată. Domnul Bell încercă să fluiere, dar nu se auzi decît o respirație șuierătoare ; își schimbă locul, fără a-și găsi însă tihna ; în timp ce domnul Thornton rămase nemișcat, cu ochii ațintiți asupra unui singur punct de pe ziar, pe care se prefăcea că-l citește, pentru a se putea gîndi în voie.

— Pe unde ai călătorit ? întrebă domnul Bell după o vreme.

— La Havre. Am încercat să aflu de ce oare a crescut atît de mult prețul bumbacului.

— Uh ! Bumbac, și tranzacții, și fum, și mașinării curățate și îngrijite, și muncitori murdari și neîngrijiți. Bietul Hale ! Bietul Hale ! Dacă ai ști ce schimbare a însemnat pentru el viața de aici față de Helstone. Cunoști cumva New Forest ?

— Da. (Foarte scurt.)

— Atunci, poți să înțelegi deosebirea față de Milton. În ce parte ai fost ? Ai ajuns vreodată și la Helstone ? Un sătuc pitoresc ca și cele din Odenwald ? Cunoști Helstone ?

— L-am văzut. A însemnat într-adevăr o mare prefacere să plece de acolo și să vină la Milton.

Și ridică ziarul cu un aer hotărît, ca și cînd n-ar mai fi vrut să continue discuția ; iar domnul Bell recăzu în preocuparea de mai înainte — încercînd să găsească o modalitate de a-i spune lui Margaret vestea.

Ea stătea la geam, într-o odaie de la etaj ; îl văzu coborînd din trăsură ; și ghici adevărul într-o străfulgerare instinctivă. Rămase în mijlocul salonului, țintuită din primul impuls de a alerga jos, de un gînd ce părea s-o fi împietrit ; atît de albă și neclintită era.

— Oh ! nu-mi spuneți ! V-o citesc pe chip ! Ați fi trimis — nu l-ați fi părăsit — dacă ar fi fost în viață ! Oh, tată, tată !

CAPITOLUL XLII

SINGURĂ ! SINGURĂ !

„Dacă vreun glas iubit, ce fost-a pentru tine
Și muzică și duioșie-a amuțit,
Lăsînd tăcerea ce nu poți s-o tulburi
Să te acopere cu văluri line —
Ce muzică aștepți, și cine crezi că vine
Să-ți sfîșie tăcerea ?"

ELISABETH BARRETT BROWNING

LOVITURA FUSESE CUMPLITĂ. Margaret se prăbuși într-o stare de deznădejde, care nu se descătușa prin suspine și lacrimi, și nici nu-și găsea alinarea în vorbe. Zăcea pe sofa cu ochii închiși, vorbind numai cînd era întrebată, și atunci răspunzînd doar în șoaptă. Domnul Bell nu știa ce să facă. Nu îndrăznea s-o lase singură ; și nu îndrăznea nici să-i ceară să-l însoțească la Oxford, unde plănuise s-o ia pe cînd călătorea spre Milton, căci părea atît de stoarsă de puteri încît era limpede că nu putea suporta oboseala unui asemenea drum — fără a mai pune la socoteală scena pe care va trebui s-o înfrunte acolo. Domnul Bell stătea lîngă foc, chibzuind ce să facă. Margaret zăcea pe sofa lîngă el, nemișcată și aproape fără să respire. N-ar fi vrut s-o părăsească, nici măcar ca să coboare la dejunul pe care Dixon i-l pregătise și la care l-ar fi îmbiat cu ospitalitate, dar cu ochii în lacrimi.

Îi aduse pînă la urmă ceva de mîncare pe o tavă. În general era destul de pretenţios în gusturi şi mofturos, savurînd fiecare aromă din bucate, dar acum puiul fript avea gust de rumeguş. Tăie pentru Margaret cîteva bucăţele din carnea de pasăre, adăugînd puţină sare şi piper ; dar cînd Dixon, îndemnată de el, încercă să-i vîre o bucăţică în gură, ea clătină doar din cap cu sfîrşeală, dînd de înţeles că, în starea în care se afla, n-ar fi putut înghiţi nimic.

Domnul Bell oftă din greu ; renunţă la scaunul comod şi se ridică pe bătrînele-i picioare (amorţite de atîta drum), ieşind după Dixon, afară din odaie.

— Nu pot s-o las aşa. Am să scriu la Oxford, să se facă toate pregătirile trebuincioase ; pot să le facă pînă mă întorc eu. N-ar putea doamna Lennox să vină aici ? Am să-i scriu că ar fi bine. Biata fată trebuie să aibă o prietenă lîngă ea, măcar ca s-o liniştească cînd plînge.

Dixon plîngea — destul pentru, amîndouă ; dar, după ce-şi şterse ochii şi îşi drese glasul, izbuti să-i spună domnului Bell că doamna Lennox aştepta să nască şi nu putea porni într-o călătorie în situaţia în care se afla.

— Atunci, cred că ar trebui s-o chemăm pe doamna Shaw ; s-a întors în Anglia, nu-i aşa ?

— Da, domnule, s-a întors ; dar nu cred că i-ar plăcea s-o lase pe doamna Lennox într-un asemenea moment, zise Dixon, pe care n-o prea încînta gîndul ca un străin să vină în casă şi să împartă cu ea grija pentru Margaret.

— Într-un asemenea moment ! repetă domnul Bell exasperat. A putut să stea la Veneţia sau la Neapole, sau în cine ştie ce localitate de-a papistaşilor, la ultimul, „asemenea moment“ care s-a petrecut, cred, în Corfu. Şi ce înseamnă un „asemenea moment“ al femeiuştii aceleia căreia nu-i lipseşte nimic, în comparaţie cu sărmana fiinţă de aici — biata şi neajutorata Margaret, fără cămin şi fără prieteni, zăcînd nemişcată pe sofa ca pe o lespede de mormînt, ea însăşi ca o statuie de piatră ! Ascultă ce-ţi spun, doamna Shaw trebuie să vină aici. Ai grijă să pregăteşti o odaie, sau orice doreşte ea, pentru mîine seară. Am eu grijă să o fac să vină.

Drept care domnul Bell scrise o scrisoare, pe care doamna Shaw o asemui, printre lacrimi, cu una scrisă de scumpul ei general înainte de o criză de gută ; încît hotărî că o va aprecia și o va păstra mereu. Dacă ar fi lăsat-o să aleagă, dacă ar fi rugat-o sau îndemnat-o, făcînd posibil un refuz, n-ar fi venit — oricît de mare și de sinceră ar fi fost simpatia ei pentru Margaret. A fost nevoie de porunca intransigentă, fără ocolișuri, ca să-i învingă inerția și să o pună pe slujnică să-i facă bagajele pentru drum. Edith, cu boneta în cap, înfășurată în șal și înlăcrimată, ieși în capul scării, în timp ce căpitanul Lennox o conducea pe mama ei pînă la trăsură.

— Nu uita, mamă, îi spuse Edith, că Margaret trebuie să vină și să stea la noi. Cosmo o să se ducă miercuri la Oxford, și te rog să-i trimiți vorbă prin domnul Bell cînd să vă așteptăm. Dacă vrei, Cosmo poate să se ducă de la Oxford la Milton. Nu uita, mamă, trebuie s-o aduci pe Margaret.

Edith se întoarse în salon. Acolo se afla domnul Henry Lennox, tăind paginile unei reviste noi. Fără să ridice capul, zise :

— Edith, dacă nu vrei ca soțul tău să lipsească atît de multă vreme, nădăjduiesc că o să mă lași pe mine să plec la Milton, ca să le dau o mînă de ajutor.

— Oh, îți mulțumesc, zise Edith, dar cred că bătrînul domn Bell va face tot ce-i stă în putință, și nu va fi nevoie și de un alt ajutor. Numai că nu poți să te aștepți ca un cărturar să se descurce prea bine. Draga de Margaret ! nu va fi minunat s-o avem iar aici, cu noi ? Parcă erați buni prieteni, cu ani în urmă.

— Crezi ? întrebă el nepăsător, părînd interesat de un pasaj din revistă.

— Știu eu, poate că nu — am uitat. Eram cu gîndul numai la Cosmo. Dar nu-i așa că s-a potrivit bine — dacă tot trebuia să moară — să se întîmple acum cînd ne-am întors acasă, ne-am instalat în vechea casă și sîntem gata s-o primim pe Margaret ? Sărăcuța ! ce schimbare va fi pentru ea față de Milton ! Am să pun perdele noi de creton în odaia ei, s-o fac să arate mai luminoasă, ca s-o înveselesc puțin.

În același spirit de bunăvoință călători și doamna Shaw pînă la Milton, întrebîndu-se din cînd în cînd cu teamă cum va fi prima clipă și cum va trece peste ea ; dar în cea mai mare parte a timpului plănuind cum s-o scoată pe Margaret din „locul acela oribil" și s-o aducă iar în confortul plăcut din strada Harley.

— Vai, draga mea ! se văita ea în fața cameristei ; ia te uită la hornurile alea ! Biata mea soră ! Nu cred că aș mai fi rămas la Neapole, dacă aș fi știut ce se întîmplă ! Aș fi venit și le-aș fi luat pe ea și pe Margaret de aici.

Și în sinea ei recunoscu că îl socotise întotdeauna pe cumnatul ei un om cam slab, dar cu atît mai mult acum cînd vedea pentru ce tîrg părăsise minunatul lor cămin din Helstone.

Margaret era tot în aceeași stare : palidă, nemișcată, mută, cu ochii uscați. I se spusese că sosește mătușa ei ; dar nu se arătase nici surprinsă ori încîntată, și nici măcar plictisită. Domnul Bell, căruia îi revenise pofta de mîncare și care aprecia strădaniile lui Dixon de a-l vedea mulțumit, în zadar o tot rugă să guste niște momițe de vițel gătite cu stridii ; ea clătina doar din cap, cu aceeași încăpățînare tăcută ca și cu o zi înainte ; așa că domnul Bell se văzu silit să se consoleze mîncîndu-le singur pe toate. Dar tot Margaret auzi prima oprindu-se trăsura care o aducea pe mătușa ei de la gară. Pleoapele îi fremătară, buzele începură să-i tremure, prinzînd puțină culoare. Domnul Bell coborî s-o întîmpine pe doamna Shaw ; cînd urcară, Margaret stătea în picioare, încercînd să-și stăpînească amețeala ; cînd o văzu pe mătușa ei, păși spre brațele ce se deschideau s-o primească, și pentru prima dată găsi alinare în lacrimi pe umărul mătușii. Toate gîndurile de dragoste tihnită cu care era deprinsă, de tandrețe îndelungată, de înrudire cu biata răposată — toată acea inexplicabilă asemănare la înfățișare, glas și gesturi, care par să aparțină aceleiași familii și care în clipa ceea îi aminteau atît de viu de mama ei — o năpădiră, topindu-i inima amorțită într-o revărsare de lacrimi fierbinți.

Domnul Bell se furișă afară din odaie și coborî în bibliotecă, unde ceru să se facă focul, și încercă să se gîndească la altceva scoțînd din raft și examinînd diferite cărți. Fiecare volum îi aducea o amintire sau un gînd despre prietenul său mort. Dar dacă era o schimbare de activitate față de cele două zile cît o veghease pe Margaret, nu era nici o schimbare în gînduri. Se bucură auzind glasul domnului Thornton, întrebînd la ușă. Pe un ton destul de politicos, Dixon nu-l primi însă în casă ; căci, odată cu sosirea cameristei doamnei Shaw, pătrunseseră în casă imagini ale măreției de odinioară a familiei Beresford, ale „rangului" (așa îi plăcea ei să-i spună) din care tînăra ei stăpînă fusese exclusă și în care acum, slavă Domnului, avea să reintre. Aceste imagini, asupra cărora stăruia încîntată în discuțiile cu camerista doamnei Shaw (subliniind între timp cu îndemînare orice era legat de rangul și importanța casei din strada Harley, spre edificarea Marthei care asculta), o făceau pe Dixon să privească de sus orice localnic din Milton ; și astfel, cu toate că era de obicei intimidată de domnul Thornton, îl informă destul de scurt că nu va putea vedea pe nimeni dintr-ai casei în seara aceea. Și nu se poate crede că i-a plăcut prea mult cînd s-a pomenit contrazisă de domnul Bell, care deschise ușa bibliotecii și strigă :

— Thornton ! dumneata ești ? Intră un minut sau două. Vreau să-ți vorbesc.

Așa încît domnul Thornton intră în bibliotecă și Dixon trebui să se retragă în bucătărie, unde își regăsi demnitatea cu povestea extraordinară despre trăsura cu șase cai a lui Sir John Beresford pe vremea înaltelor sale funcții.

— Nu mai știu ce vroiam să-ți spun. Doar că e tare greu să stai singur într-o încăpere unde totul îți amintește de un prieten care nu mai este. Și totuși, Margaret și mătușa ei trebuie să aibă salonul doar pentru ele !

— A venit doamna... mătușa ei ? întrebă domnul Thornton.

— Dacă a venit ? Da, cu camerista și cu tot alaiul. Ar fi putut să vină și singură într-un moment ca acesta ! Și acum, trebuie să plec și să mă reped pînă la Clarendon.

— Nu trebuie să vă duceţi la Clarendon. Avem acasă cinci sau şase camere goale.

— Bine aerisite ?

— Cred că vă puteţi bizui pe mama în această privinţă.

— Atunci fug pînă sus să-i urez bietei fete noapte bună şi s-o salut pe mătuşa ei, şi apoi plecăm împreună.

Domnul Bell zăbovi sus cîtăva vreme. Domnul Thornton începu să-şi spună că stătea cam mult, ţinînd seama că el însuşi era foarte ocupat şi abia găsise timp să dea o fugă pînă la Crampton ca să afle cum se mai simte domnişoara Hale.

Cînd în sfîrşit ieşiră şi o porniră la drum, domnul Bell zise :

— M-au reţinut puţin în salon. Doamna Shaw e tare nerăbdătoare să ajungă acasă — din cauza fiicei ei, zice ea — şi vrea s-o ia pe Margaret de îndată. Numai că biata fată e în stare acum să călătorească aşa cum sînt eu în stare să zbor. Şi apoi, ea zice, şi pe bună dreptate, că are prieteni pe care trebuie să-i vadă — şi să-şi ia rămas bun de la o mulţime de oameni ; dar mătuşa ei s-a apucat s-o sîcîie cu vechi pretenţii, întrebînd-o dacă şi-a uitat vechii prieteni ? Şi atunci Margaret, a răspuns, izbucnind în plîns, că va fi bucuroasă să plece dintr-un loc unde a suferit atît de mult. Iar eu trebuie să mă întorc mîine la Oxford, şi nu ştiu ce s-o sfătuiesc să facă.

Se opri, cu un aer întrebător ; dar nu primi nici un răspuns de la însoţitorul său, căruia îi răsuna mereu în urechi — „unde a suferit atît de mult". Cum ? aşa îşi va aminti ea de aceste optsprezece luni petrecute în Milton ? — atît de preţioase pentru el, căci pînă şi cele mai amare clipe erau mai presus de toate bucuriile unei vieţi întregi ! Nici pierderea tatălui, nici pierderea mamei lui, oricît de dragă i-ar fi fost domnului Thornton, n-ar fi putut otrăvi amintirea săptămînilor, zilelor, ceasurilor petrecute alături ; căci un drum de două mile, din care fiecare pas era o desfătare, pentru că îl apropia tot mai mult de ea, îl aducea în preajma fiinţei ei încîntătoare fiecare pas îmbogăţindu-i sufletul, iar fiecare clipă reamintită aducîndu-i în minte graţia mişcărilor ei, ori cîte

o vorbă mai tăioasă. Da ! orice i s-ar fi întîmplat lui — fără legătură cu ea — nu l-ar fi determinat niciodată să spună despre o perioadă cînd o văzuse zilnic, cînd a avut-o mereu în preajma lui, că a fost o perioadă de suferință. Pentru el fuseseră zile de delicii, cu toate înțepăturile și jignirile suferite, în comparație cu pustietatea ce-l aștepta, fără speranțe în viitor, o viață pe care n-o va încălzi nici o nădejde și nici o temere.

Doamna Thornton și Fanny erau în sufragerie, aceasta din urmă destul de surescitată în fața unor mătăsuri lucioase pe care slujnica le ridica pe rînd, ca să încerce efectul rochiței de mireasă la lumina lumînărilor. Mama ei se străduia să-i țină isonul, dar nu izbutea. N-o interesa nici moda, și nici toaletele, și dorea din toată inima ca Fanny să fi acceptat propunerea fratelui ei de a cumpăra toaletele de nuntă de la vreo croitorie de mînă întîi din Londra, fără toate aceste discuții și griji nesfîrșite, și toate șovăielile continue, pricinuite de dorința lui Fanny de a alege și a supraveghea singură totul. Domnul Thornton nu putea decît să fie încîntat și recunoscător că se găsise un om care să fie captivat de aerele și grațiile ieftine ale lui Fanny, și își exprima încîntarea oferindu-i din plin surorii sale posibilitatea de a-și procura gătelile dorite, care pentru ea însemnau tot atît, dacă nu și mai mult, decît logodnicul în sine. Cînd fratele ei intră împreună cu domnul Bell, Fanny roși și zîmbi jenată, și începu să potrivească nervoasă obiectele preocupării ei, într-un fel care ar fi atras neîndoielnic atenția oricui, în afară de domnul Bell. Dacă acesta se gîndi o clipă la ea și la mătăsurile și satinurile ei, n-o făcu decît ca s-o compare, pe ea și toate gătelile, cu palida tristețe pe care o lăsase în urma lui, nemișcată, cu capul plecat și brațele încrucișate, într-o odaie în care liniștea era atît de mare, încît puteai crede că vuietul din urechile tale se datora spiritelor morților, care încă mai pluteau în jurul ființelor dragi. Căci atunci cînd domnul Bell urcase în salon, doamna Shaw era adormită pe sofa și nici un sunet nu curma tăcerea.

Doamna Thornton îl întîmpină pe domnul Bell cu ospitalitatea ei convențională obișnuită. Niciodată nu era

atît de binevoitoare ca atunci cînd primea prieteni de-ai fiului ei în casă ; cu cît erau mai neașteptați, cu atît mai multă străduință depunea ca ei să se simtă bine în casa ei primitoare.

— Ce face domnișoara Hale ? întrebă ea.

— Aproape complet zdrobită de această ultimă lovitură.

— Nu mă îndoiesc că este o mare mîngîiere pentru ea să aibă un prieten ca dumneavoastră.

— Aș vrea să fi fost singurul ei prieten, doamnă. Cred că sună cam brutal ce spun, dar am fost înlocuit și izgonit din funcția mea de sfetnic și ocrotitor de către o mătușă, care e o adevărată doamnă ; și mai există tot felul de verișoare și mai știu eu ce, care vor s-o ia la Londra, de parcă ar fi jucăria lor. Iar ea este mult prea slabă și nefericită ca să-și impună voința.

— Cred și eu că e slabă, zise doamna Thornton, cu un subînțeles pe care fiul ei îl pricepu foarte bine. Dar, urmă ea, unde au fost toate aceste rude în vremea cînd domnișoara Hale părea să n-aibă nici un prieten, și îndura atîtea necazuri ?

Dar nu păru să aștepte răspuns la această întrebare ; ieși din odaie, chemată de îndatoririle ei de gazdă.

— Au trăit în străinătate, spuse domnul Bell. Au un oarecare drept asupra ei, trebuie să recunosc. E mătușa care a crescut-o, iar ea și cu verișoara ei au fost ca două surori. Lucrul care mă indispune, înțelegi, este că doream s-o păstrez, ca pe propriul meu copil ; și îi pizmuiesc pe acești oameni, care nu par să aprecieze privilegiul de care se bucură. Ar fi cu totul altceva dacă ar lua-o Frederick.

— Frederick ! exclamă domnul Thornton. Cine e ? Și ce drept... ? dar se opri brusc, fără să mai sfîrșească întrebarea care-i scăpase fără voie.

— Frederick ? făcu domnul Bell uimit. Păi, cum, nu știi ? E fratele ei. N-ai auzit... ?

— N-am auzit niciodată numele lui. Unde e ? Cine e ?

— Sînt sigur că ți-am vorbit despre el, cînd au venit prima dată în Milton — fiul care a fost amestecat în răzmerița de pe vas.

— N-am auzit niciodată de el pînă acum. Unde trăiește ?

— În Spania. Riscă să fie arestat în clipa cînd ar pune piciorul în Anglia. Sărmanul băiat ! Va fi tare mîhnit că nu va putea să ia parte la înmormîntarea tatălui. Trebuie să ne mulțumim cu căpitanul Lennox ; căci nu cunosc vreo altă rudă pe care s-o chemăm.

— Nădăjduiesc că pot să vin și eu ?

— Firește ; ți-aș fi chiar recunoscător. Nu pot să spun decît că ești un om tare cumsecade, Thornton. Hale ținea la dumneata. Mi-a vorbit, chiar mai deunăzi, despre dumneata la Oxford. Îi părea rău că în ultima vreme te-a văzut atît de rar. Îți sînt recunoscător că ții să-i aduci acest omagiu.

— Dar, ca să revenim la Frederick, spuneți-mi, nu vine niciodată în Anglia ?

— Niciodată.

— N-a fost aici cînd a murit doamna Hale ?

— Nu. Păi, eram și eu atunci aici. Nu-l văzusem pe Hale de ani și ani ; și, dacă-ți amintești, am venit... Nu, de fapt, a fost la cîteva timp după aceea. Dar bietul Frederick Hale n-a fost atunci. Ce te-a făcut să crezi că a fost ?

— Am văzut într-o zi un tînăr plimbîndu-se cu domnișoara Hale, răspunse domnul Thornton, și cred că era cam pe vremea aceea.

— Oh, trebuie să fi fost tînărul Lennox, fratele căpitanului Lennox. E avocat, și au fost aproape mereu în corespondență ; și chiar îmi aduc aminte că domnul Hale mi-a spus că va veni aici. Știi, zise domnul Bell răsucindu-se spre el și închizînd un ochi ca să-l scruteze mai bine cu celălalt pe domnul Thornton, că am crezut la un moment dat că îți cam plăcea Margaret ?

Nici un răspuns. Nici o schimbare a expresiei feței.

— Și la fel a crezut și bietul Hale. Nu de la început, și nu pînă nu i-am vîrît asta în cap.

— O admiram pe domnișoara Hale. Cine ar putea să nu o admire ? Este o făptură reușită, zise domnul Thornton, încolțit de întrebarea directă a domnului Bell.

— Doar atît ? Cum poți vorbi despre ea pe tonul acesta măsurat, ca de o simplă „făptură reușită“ — ceva care îți atrage doar privirea. Nădăjduiam că aveai atîta noblețe sufletească încît să știi să-i plătești omagiul inimii. Deși cred — ba chiar sînt sigur — că te-ar fi respins, totuși dacă ai fi iubit-o, chiar cu o dragoste neîmpărtășită, ai fi fost mai presus decît toți cei, oricine ar fi fost ei, care n-au cunoscut-o ca s-o poată iubi. „Făptură reușită“ — doar atît ? De parcă ar fi un cal sau un cîine ?

Ochii domnului Thornton scînteiau ca jăraticul aprins.

— Domnule Bell, începu el, înainte de a vorbi așa, ar trebui să țineți seama că nu toți bărbații sînt liberi să-și exprime simțămintele, cum o faceți dumnevoastră. Să vorbim despre altceva.

Căci deși inima îi bătea să-i spargă pieptul la fiece cuvînt rostit de domnul Bell și deși știa că ceea ce spusese acesta va lega de acum înainte gîndul la bătrînul cărturar de la Oxford de tot ce avea mai de preț în inimă, totuși nu voia să se lase tîrît și să dea glas simțămintelor sale pentru Margaret. Nu-i plăcea să se întreacă în elogii, și numai fiindcă altul proslăvea ceea ce respecta și iubea el cu patimă, să caute să-l întreacă în laude. Așa încît se întoarse la chestiunile seci ale afacerilor dintre ei, în calitatea lor de proprietar și chiriaș.

— Ce-i cu grămada aceea de cărămizi și mortar peste care am dat în curte ? întrebă domnul Bell. E nevoie de vreo reparație ?

— Nu, mulțumesc, nici una.

— Construiești ceva pe cont propriu ? Dacă-i așa, îți sînt foarte recunoscător.

— Construiesc o sală de mese pentru oameni, vreau să spun pentru muncitori.

— Îmi ziceam că ești destul de greu de mulțumit, dacă această încăpere nu era suficient de bună pentru un burlac ca dumneata.

— Am cunoscut un ins cam ciudat și am trimis la școală vreo doi copii de care se ocupă el. Știți, treceam din întîmplare într-o zi pe lîngă casa lui, și am intrat pentru niște mărunțiș care era de plată ; și am văzut că în tigaie se frigea o mîncare ca vai de ea — o bucată de

carne grasă, făcută scrum, și asta m-a pus mai întîi pe gînduri. Dar abia cînd alimentele s-au scumpit atît de tare astă-iarnă, m-am gîndit că, dacă aș cumpăra provizii cu ridicata și aș pune să le gătească dintr-o dată, s-ar putea economisi o grămadă de bani și lucrurile s-ar simplifica mult. Așa că am vorbit cu prietenul meu — sau dușmanul meu — omul despre care v-am spus — și el a găsit cusurul la fiecare amănunt al planului meu ; așa că l-am lăsat baltă, socotindu-l greu de pus în practică. Și dîndu-mi seama că, înfăptuindu-l cu de-a sila, ar fi însemnat să mă amestec în independența oamenilor mei ; cînd, deodată, omul ăsta, Higgins, vine la mine și-mi declară frumușel că e de acord cu un alt plan, dar atît de asemănător cu al meu, încît aș fi putut spune că era chiar al meu ; și, în plus, că sînt de acord mai mulți muncitori cu care stătuse de vorbă. Mărturisesc că am fost puțin enervat de purtarea lui și m-am gîndit să renunț la toată treaba. Dar mi s-a părut că ar fi copilăresc să abandonez un plan, pe care l-am socotit cîndva chibzuit și bine întocmit, numai pentru că n-aveam să mă bucur de întreaga cinste și recunoaștere datorată autorului său. Așa încît am acceptat rolul ce-mi fusese rezervat, un fel de administrator de club. Cumpăr alimentele cu ridicata și am grijă să angajez o intendentă sau bucătăreasă corespunzătoare.

— Nădăjduiesc că faci față în noua funcție. Te pricepi bine la cartofi și la ceapă ? Dar cred că te ajută doamna Thornton la cumpărături.

— Cîtuși de puțin, răspunse domnul Thornton. Ei nu i-a plăcut planul și acum nici nu mai pomenim de el între noi. Dar mă descurc destul de bine ; știți, aduc stocuri mari de la Liverpool și cumpăr carne chiar de la măcelarul familiei. Pot să vă asigur că mesele calde pe care le servește intendenta nu sînt de disprețuit.

— Guști din fiecare fel pe măsură ce-i gata, în virtutea funcției pe care o ai ? Probabil că ai și o bonetă albă.

— La început căutam să mă rezum doar la cumpărături, și chiar și în asta ascultam mult de preferințele

oamenilor, transmise prin menajeră, decît să fac după capul meu. O dată vaca era prea bătrînă, altă dată oaia nu era destul de grasă. Cred că şi-au dat seama că ţineam să-i las liberi, să nu le impun părerile mele ; şi astfel, într-o zi, doi sau trei oameni, printre care şi prietenul meu Higgins, m-au întrebat dacă nu vreau să intru şi să iau o gustare. Eram tocmai foarte ocupat, dar am înţeles că oamenii s-ar fi simţit jigniţi dacă, după ce făcuseră primul pas, nu le-aş fi ieşit în întîmpinare, aşa că am intrat şi am mîncat cea mai bună masă din viaţa mea. Le-am spus (vecinilor mei de masă, vreau să spun, căci nu mă pricep la discursuri) cît de mult mi-a plăcut ; şi cîtăva vreme, ori de cîte ori se întîmpla să aibă acel fel de mîncare, eram sigur că mă vor întîmpina cu un : „Domnu', azi avem musaca la masă, nu vreţi să veniţi ?" Dacă nu mă pofteau, nu m-aş fi dus peste ei, cum nu m-aş fi dus nici la slujba religioasă de la bărăcile lor fără să fiu invitat.

— Bănui că erai un fel de piedică pentru ei cît stăteau de vorbă. Nu puteau să-i înjure pe patroni atîta vreme cît erai acolo. Am credinţa că o făceau în zilele fără musaca.

— Ei bine, pînă acum am izbutit să evităm orice fel de întrebări supărătoare. Dar dacă se mai iscă vreuna din vechile dispute, fiţi sigur că în prima zi cu musaca am să le spun ce gîndesc. Dar dumneavoastră nu-i prea cunoaşteţi pe oamenii noştri din Darkshire cu toate că sînteţi de pe-aici. Au un simţ al umorului atît de dezvoltat şi un mod de exprimare atît de savuros ! Am ajuns să cunosc destul de bine pe cîţiva dintre ei, şi îşi dau drumul destul de liber în faţa mea.

— Nimic nu-i egalizează mai mult pe oameni decît mîncatul laolaltă. Pe lîngă asta, moartea nu înseamnă nimic. Filozoful moare sentenţios — fariseul ostentativ — — omul sincer umil — bietul idiot orbeşte, aşa cum vrabia cade la pămînt ; dar filozoful şi idiotul, omul sincer şi fariseul, toţi mănîncă la fel — cu condiţia să aibă o digestie la fel de bună. Iată o altă teorie la teoria dumitale !

— Eu n-am nici o teorie ; urăsc teoriile.

— Îți cer iertare. Ca să-ți dovedesc pocăința mea, vrei să accepți o bancnotă de zece lire cu care să faci cumpărături și să le oferi săracilor un ospăț ?

— Mulțumesc, nu. Ei îmi plătesc chirie pentru cuptorul și bucătăriile din dosul fabricii ; și îmi vor plăti și mai mult pentru noua sală de mese. Nu vreau ca ceea ce fac să se transforme într-un act de caritate. Nu vreau donații. Odată adoptat principiul, lumea va începe să vorbească și va strica totul.

— Lumea va vorbi ori de cîte ori e vorba de un plan nou. N-ai ce-i face.

— Dușmanii mei, dacă am, pot trăncăni că mesele pe care le ofer sînt filantropie ; dar dumneavoastră îmi sînteți prieten, și nădăjduiesc că veți acorda experienței mele omagiul tăcerii. În momentul de față nu este decît o mătură nouă, și mătură destul de bine. Dar cu timpul, nu mă îndoiesc că ne vom poticni și de multe piedici.

CAPITOLUL XLIII

MARGARET PLEACĂ

„De-ți iei rămas bun, chiar și-un nimic
Devine mare-n ceasul despărțirii."

E. ELLIOTT

DOAMNA SHAW privea Miltonul cu o aversiune atît de mare, pe cît era în stare o femeie cu o fire blîndă ca a ei. Orașul era zgomotos, plin de fum, oamenii sărmani pe care îi întîlnea pe stradă erau murdari, iar femeile bogate erau îmbrăcate prea ostentativ, și nici un bărbat întîlnit, de condiție bună sau umilă, nu avea haine care să stea bine pe el. Era încredințată că Margaret nu-și va putea recîștiga puterea atîta vreme cît va rămîne în Milton ; ea însăși se temea de una din vechile ei crize de

nervi. Margaret trebuia să se întoarcă cu ea, și încă degrabă. Aceasta a fost, dacă nu chiar șirul vorbelor ei, în orice caz spiritul stăruințelor depuse pe lîngă Margaret, pînă ce aceasta din urmă, slăbită, obosită și deznădăjduită cum era, îi făcu pe plac, făgăduind în silă că, după ce va trece ziua de miercuri, va fi gata s-o însoțească pe mătușa ei din nou la Londra, lăsînd-o pe Dixon să se ocupe de toate problemele legate de plata facturilor, lichidarea mobilei și închiderea casei. Înainte de miercuri — miercurea aceea cernită, cînd domnul Hale urma să fie înmormîntat departe de oricare din casele pe care le cunoscuse în viața sa, și departe de soția care zăcea singură printre străini (aceasta fiind marea durere a lui Margaret, căci gîndea că dacă nu s-ar fi lăsat copleșită de apatie în primele zile de tristețe, ar fi putut rîndui altfel lucrurile) — înainte de miercurea aceea, Margaret primi o scrisoare de la domnul Bell.

„Draga mea Margaret,

Aveam de gînd să mă întorc joi la Milton, dar din păcate era tocmai una din rarele ocazii cînd membrii asociației noastre sînt chemați să-și facă datoria, așa încît nu pot să lipsesc. Căpitanul Lennox și domnul Thornton sînt și ei aici. Primul pare un bărbat isteț, bine intenționat; s-a oferit să plece la Milton și să te ajute să găsești testamentul; sînt sigur că nici nu există, căci altfel l-ai fi găsit pînă acum, dacă mi-ai fi urmat instrucțiunile. Apoi căpitanul a declarat că trebuie să vă ducă pe tine și pe soacra lui acasă; și, în situația în care se află soția lui, nu văd cum ar putea s-o lase singură mai mult decît pînă vineri. În orice caz, Dixon a voastră e tare devotată; și ar putea să aibă grijă de ea, și de tine, pînă sosesc. Am să apelez la avocatul meu din Milton, în cazul cînd nu există testament; căci teamă mi-e că istețul căpitan nu se prea pricepe în afaceri. În orice caz, are niște mustăți splendide. Știi că lucrurile vor fi vîndute, așa că alegeți-le pe acelea pe care vrei să le păstrezi. Sau ai să trimiți o listă după aceea. Și acum, încă două lu-

cruri și am isprăvit. Cred că știi, sau dacă nu, bietul taică-tău știa, că ție îți rămîn banii și bunurile mele cînd am să mor. Nu că aș avea de gînd să mor curînd ; dar spun asta doar ca să explic cele ce urmează. Cei din familia Lennox par să țină foarte mult la tine acum ; și poate că vor continua să țină ; sau poate că nu. Așa că este mai bine să începi printr-o înțelegere clară potrivit căreia urmează să le plătești două sute cincizeci de lire pe an, atîta timp cît tu și ei socotiți că e plăcut să stați împreună. (Aceasta, firește, o include și pe Dixon ; vezi să nu te lași amăgită ca să plătești în plus și pentru ea.) În felul acesta n-ai să fii azvîrlită la voia întîmplării, dacă într-o bună zi căpitanul va dori să aibă casa numai pentru ai lui, ci vei putea să te duci, împreună cu cele două sute și cincizeci de lire, în altă parte ; dacă, firește, nu te voi fi chemat eu mai întîi să stai cu mine. În ceea ce privește îmbrăcămintea, și Dixon, și cheltuielile personale, și dulciurile (toate fetele tinere mănîncă dulciuri, pînă cînd, cu vîrsta, le vine mintea la cap), am să mă consult cu un cunoscut al meu, ca să văd cît îți va reveni de la tatăl tău, înainte de a fixa suma. Și acum, Margaret, ți-ai pierdut răbdarea înainte de a citi pînă aici, și te-ai întrebat cu ce drept acest bătrîn îți aranjează treburile cu atîta cavalerism ? Sînt încredințat că-i așa. Ei bine, bătrînul are un drept. A ținut la tatăl tău treizeci și cinci de ani ; a stat alături de el cînd s-a însurat ; i-a închis ochii în ceasul morții. În plus, este nașul tău ; și întrucît nu prea te poate ajuta din punct de vedere spiritual, simțind în sinea lui că-i ești superioară în această privință, e bucuros să-ți dea un mic sprijin înzestrîndu-te din punct de vedere material. Și cum bătrînul acesta nu are nici o rudă pe lume — „cine-l va plînge pe Adam Bell ?“ — și cum dorește acest lucru din toată inima, Margaret Hale nu este fata care să-i spună nu. Scrie-mi cu poșta următoare, cel puțin două rînduri, ca să-mi dai răspunsul. Dar *fără mulțumiri.*“

Margaret luă un toc și scrise cu mîna tremurătoare : „Margaret Hale nu este fata care să-i spună nu.“ În starea ei de slăbiciune nu putu găsi altceva, simțindu-se totuși tare necăjită că folosise aceleași cuvinte. Dar era atît de epuizată chiar și de acest mic efort, încît dacă s-ar fi gîndit la altă formulă de acceptare, nu s-ar fi putut așeza să scrie nici măcar o silabă. Apoi se întinse din nou și încercă să nu se mai gîndească la nimic.

— Scumpa mea copilă ! Scrisoarea asta te-a necăjit sau te-a tulburat ?

— Nu ! răspunse Margaret cu glas slab. Am să mă simt mai bine după ce va trece ziua de mîine.

— Sînt sigură, draga mea, că nu te vei simți mai bine pînă cînd n-am să te scot din atmosfera asta oribilă. Cum ai putut-o suporta în toți acești doi ani, nu pot să-mi închipui.

— Unde puteam să mă duc ? Nu-i puteam lăsa pe tata și pe mama.

— Ei hai, nu te mai necăji, draga mea. Pot spune că totul a fost spre binele tău, numai că nu pot să-mi închipui cum trăiai. Soția valetului nostru locuiește într-o casă mai bună ca aceasta.

— Cîteodată e foarte frumos — vara ; acum nu poți să-ți dai seama. Am fost foarte fericită aici, încheie Margaret închizînd ochii, în semn că voia să pună capăt conversației.

În casă era acum foarte plăcut, dacă te gîndeai cum fusese mai înainte. Serile erau reci și sub îndrumarea doamnei Shaw, focul fusese aprins în toate odăile de culcare. O răsfăța pe Margaret în fel și chip, cumpărîndu-i toate bunătățile ori podoabele în care ea însăși ar fi găsit plăcere și alinare. Dar Margaret rămînea nepăsătoare la toate acestea ; sau, dacă îi atrăgeau atenția, erau doar pentru a-și exprima recunoștința față de mătușa ei, care se străduia atît de mult să-i facă pe plac. Nu avea astîmpăr, deși era atît de slăbită. Toată ziua încercă să nu se gîndească la ceremonia care se desfășura la Oxford, rătăcind dintr-o odaie într-alta, punînd fără vlagă deoparte

lucrurile pe care dorea să le păstreze. Dixon păşea în urma ei, la îndmenul doamnei Shaw, ca şi cum îi aştepta poruncile, dar urmărind de fapt s-o convingă să se odihnească cît mai curînd cu putinţă.

— Cărţile acestea, Dixon, am să le păstrez. Pe toate celelalte, te rog să le trimiţi domnului Bell. Am credinţa că le va preţui atît pentru conţinutul lor, cît şi datorită faptului că i-au aparţinut tatii. Pe asta — pe asta aş vrea s-o duci domnului Thornton, după plecarea mea. Stai; am să-i scriu un bilet.

Şi se aşeză în grabă, ca să nu se răzgîndească, şi scrise :

„Stimate domn,

Cartea aceasta sînt încredinţată că o vei preţui de dragul tatălui meu, căruia i-a aparţinut.

A dumitale,
Margaret Hale."

Se ridică şi o porni din nou prin casă, mişcînd obiectele cunoscute încă din copilărie, şovăind să se despartă de ele — oricît de demodate, uzate şi ponosite ar fi părut. Dar nu mai era în stare să vorbească ; aşa că Dixon se duse şi îi raportă doamnei Shaw că „ se îndoia că domnişoara Hale auzea vreo vorbă din ce-i spunea, deşi îi vorbea tot timpul pentru a-i distrage atenţia". Dar după ce stătu toată ziua în picioare, seara se simţi de-a dreptul stoarsă de puteri, iar noaptea dormi cum nu mai dormise de cînd auzise de moartea domnului Hale.

A doua zi, la gustarea de dimineaţă, îşi exprimă dorinţa de a se duce să-şi ia rămas bun de la vreo doi prieteni. Doamna Shaw se opuse :

— Nu pot să cred, draga mea, că ai aici prieteni cu care să fii atît de apropiată încît să le faci o vizită atît de curînd ; chiar înainte de a te fi dus la biserică.

— Dar astăzi e singura mea zi ; dacă după-amiază vine căpitanul Lennox şi trebuie — dacă trebuie neapărat să plec mîine...

— Oh, da ; mîine plecăm. Am din ce în ce mai mult credința că aerul de aici nu-ți prieste, și de aceea arăți atît de palidă și de bolnavă ; și apoi, Edith ne așteaptă ; poate că are nevoie de mine ; și nici nu te pot lăsa singură, draga mea, la vîrsta ta. Nu ; dacă trebuie să faci aceste vizite, am să merg cu tine, Dixon ar putea să ne aducă o trăsură, ce zici ?

Așa că doamna Shaw plecă împreună cu Margaret ca să aibă grijă de ea, și o luă și pe camerista ei, ca să aibă grijă de șaluri și de perne. Margaret era prea mîhnită ca fața să i se lumineze într-un zîmbet, la toate aceste pregătiri pentru două vizite, pe care adesea le făcuse singură și la orice oră din zi. Îi era aproape teamă să spună că unul din locurile unde se ducea era casa lui Nicholas Higgins ; tot ce putea face era să nădăjduiască că mătușa ei nu va ține să coboare din trăsură și să treacă prin curte, ca vîntul s-o plesnească peste față cu rufele ude, întinse la uscat pe frînghiile din curte.

Cîteva clipe doamna Shaw chibzui dacă să rămînă în trăsură sau să dea curs datoriei sale de rudă mai vîrstnică ; dar primul îndemn precumpăni ; și, cu multe îndrumări date nepoatei să aibă grijă de ea, și să nu se molipsească de cine știe ce friguri, care te pîndesc totdeauna prin asemenea locuri, mătușa ei îi îngădui să se ducă într-un loc unde mai înainte fusese adesea fără să ia vreo măsură de prevedere sau să ceară încuviințarea cuiva. Nicholas lipsea de acasă ; o găsi doar pe Mary și vreo doi dintre copiii lui Boucher. Tare se mai necăji Margaret că nu-și potrivise mai bine ceasul vizitei. Mary avea o minte foarte mărginită, deși era o fată simțitoare și bună la suflet ; în clipa cînd înțelese pentru ce anume venise Margaret pe la ea, începu să plîngă și să suspine atît de nestăpînită, că Margaret nu mai văzu rostul miilor de lucruri mărunte pe care se pregătise să le spună pe cînd era în trăsură. Căută doar s-o liniștească puțin, făgăduindu-i că s-ar putea să se mai întîlnească vreodată pe undeva, și o rugă să-i transmită tatălui ei că ține mult, dacă lui îi este cu putință, să vină s-o vadă seara, cînd se va întoarce de la lucru.

Înainte de a pleca, se opri și privi în jur ; șovăi puțin și apoi zise :

— Aș vrea să am vreun fleac care să-mi amintească de Bessy.

Generozitatea lui Mary se aprinse pe dată. Ce ar putea să-i dea ? Și cînd Margaret alese o ceșcuță obișnuită, amintindu-și că o văzuse totdeauna la căpătîiul lui Bessy, cu puțin ceai ca să-și umezească buzele arse de fierbințeală, Mary zise :

— Oh, luați ceva mai bun ; asta a costat numa' patru penny !

— E foarte bună, mulțumesc, o asigură Margaret ; și plecă repede, lăsînd-o pe Mary cu chipul încă luminat de plăcerea de a fi avut ceva de dăruit.

„Și acum, la doamna Thornton", își zise ea. „Trebuie să mă duc". Dar numai gîndindu-se la această perspectivă, deveni gravă și palidă, fiindu-i greu să găsească cuvintele potrivite pentru a-i explica mătușii ei cine era doamna Thornton și de ce trebuia să-și ia rămas bun de la ea.

Fură poftite amîndouă (căci doamna Shaw coborîse și ea din trăsură) în salon, unde tocmai fusese aprins focul. Doamna Shaw își înfășură mai strîns șalul, tremurînd.

— Ce odaie înghețată ! exclamă ea.

Dar trebuiră să aștepte cîtăva vreme pînă să apară doamna Thornton. Inima ei parcă se mai înduioșă față de Margaret, acum că fata pleca din oraș și n-avea s-o mai vadă. Își amintea mai degrabă de firea ei, ce se manifestase în mai multe împrejurări, decît de răbdarea cu care îndurase atîtea nenorociri care o sleiseră. Cînd o întîmpină, chipul ei era mai prietenos ca de obicei ; avu chiar un gest de tandrețe cînd observă fața palidă și umflată de plîns și tremurul din glas, pe care Margaret încerca să-l facă să sune ferm :

— Îngăduiți-mi să vă fac cunoștință cu mătușa mea, doamna Shaw. Mîine plec din Milton ; nu știu dacă ați aflat ; dar țineam să vă mai văd o dată, doamnă Thornton, ca să — să-mi cer iertare pentru felul cum m-am purtat ultima dată cînd ne-am văzut ; și să vă spun că sînt

încredințată că ați avut cele mai bune intenții — oricît de mari au fost neînțelegerile dintre noi.

Doamna Shaw părea nespus de uimită de cele spuse de Margaret. Mulțumiri pentru bunătate! și scuze pentru că nu s-a purtat cum trebuie! Dar doamna Thornton răspunse:

— Domnișoară Hale, mă bucur că-mi dai dreptate. N-am făcut altceva cînd te-am dojenit decît ce am crezut că e de datoria mea. Am dorit întotdeauna să dețin în fața dumitale rolul unei prietene. Mă bucur că-mi dai dreptate.

— Și, urmă Margaret, roșindu-se toată în timp ce vorbea, n-ați vrea să-mi dați și mie dreptate și să mă credeți că, deși nu pot — nu vreau — să dau explicații în legătură cu purtarea mea, nu am făptuit nici o încălcare a bunei cuviințe cum ați bănuit dumneavoastră.

Glasul lui Margaret era atît de blînd și ochii atît de rugători, încît doamna Thornton resimți de data aceasta tot farmecul felului ei de a fi, la care pînă acum se dovedise invulnerabilă.

— Da, te cred. Să nu mai vorbim despre asta. Unde vei locui, domnișoară Hale? Am înțeles de la domnul Bell că intenționezi să pleci din Milton. Știu că nu ți-a plăcut niciodată la Milton, urmă doamna Thornton cu un fel de zîmbet silit; dar cu toate acestea, nu trebuie să te aștepți să te felicit că pleci de aici. Unde vei sta?

— Cu mătușa mea, răspunse Margaret, întorcîndu-se spre doamna Shaw.

— Nepoata mea va sta la mine, în strada Harley. E aproape ca o fiică pentru mine, zise doamna Shaw, privind cu drag la Margaret; și sînt bucuroasă să-mi exprim toată recunoștința pentru bunăvoința pe care i-ați arătat-o. Dacă veți trece, împreună cu soțul dumneavoastră, prin Londra, ginerele meu și fiica mea, căpitanul și doamna Lennox, vor căuta alături de mine să facă tot ce le stă în putință pentru a vă arăta toată considerația.

Doamna Thornton se gîndi că Margaret nu-și prea dăduse osteneala s-o lămurească pe mătușa ei asupra

gradului de rudenie dintre domnul și doamna Thornton, pe care distinsa doamnă se oferea să-i patroneze ; așa încît îi răspunse scurt :

— Soțul meu e mort. Domnul Thornton este fiul meu. Iar eu nu mă duc niciodată la Londra, așa încît nu voi putea da curs amabilei dumneavoastră invitații.

În clipa aceea domnul Thornton intră în încăpere ; tocmai se întorsese de la Oxford. Haina sa cernită lămurea motivul călătoriei sale acolo.

— John, spuse mama lui, aceasta este doamna Shaw, mătușa domnișoarei Hale. Domnișoara Hale ne-a făcut o vizită, din păcate doar pentru a-și lua rămas bun.

— Pleci, așadar ? întrebă el cu glas scăzut.

— Da, zise Margaret. Plecăm mîine.

— Ginerele meu sosește astă-seară ca să ne însoțească, adăugă doamna Shaw.

Domnul Thornton se răsuci în loc. Nu se așezase, și acum părea să cerceteze ceva pe masă, de parcă ar fi descoperit o scrisoare nedesfăcută, uitînd astfel de cei ce se aflau de față. Păru că nu-și dă seama nici cînd se ridicară să plece. Făcu, totuși, cîțiva pași ca s-o conducă pe doamna Shaw pînă la trăsură. Cînd trăsura trase la scară, se pomeni alături de Margaret în pragul ușii, și amintirea acelei zile a răzmeriței îi copleși pe amîndoi. Pentru el, amintirea aceasta fu urmată de cuvintele din ziua următoare ; de mărturisirea ei pătimașă că nu exista un singur om în toată mulțimea aceea violentă și desperată pentru care n-ar fi făcut tot atîta ca pentru el. Amintindu-și de vorbele ei ironice, fruntea i se încruntă, deși inima îi bătea tare, copleșită de dragoste și dor.

„Nu !“ își zise el, „am încercat o dată și am pierdut tot. Las-o să plece — cu inima ei de piatră și cu frumusețea ei — cît de țeapănă și de aprigă îi este înfățișarea acum, cu toată drăgălășenia trăsăturilor ! I-e teamă că am să-i spun ceva care s-o silească să-mi răspundă cu asprime. Las-o să plece ! Oricît de frumoasă și de bogată ar fi, va fi greu să găsească o inimă mai credincioasă ca a mea. Să plece !“

Nici un regret, și nici o emoție în glasul lui cînd își luă rămas bun ; strînse cu calm și fermitate mîna ce i se întinse și îi dădu drumul nepăsător, ca și cum ar fi fost o floare veștejită. Dar nimeni dintr-ai casei nu-l mai văzu pe domnul Thorton în ziua aceea. Era extrem de ocupat ; cel puțin așa spunea el.

Margaret se simți atît de sfîrșită după toate aceste vizite, încît se văzu nevoită să rabde atenția grijulie, alintările și suspinele de „nu ți-am spus eu ?“ din partea mătușii. După părerea lui Dixon, arăta tot atît de rău ca în ziua cînd auzise de moartea tatălui ; ținu sfat împreună cu doamna Shaw dacă n-ar fi mai bine să amîne călătoria de a doua zi. Dar cînd mătușa ei îi propuse lui Margaret, e drept fără prea multă tragere de inimă, să amîne cu cîteva zile călătoria, aceasta păru să se înfioare de o mare suferință și zise :

— Oh ! mai bine să plecăm. Nu mai am răbdare să stau aici. Nu-mi face bine. Vreau să uit.

Așa încît pregătirile își urmară cursul ; apoi sosi și căpitanul Lennox, aducînd vești despre Edith și băiețaș ; și Margaret putu să-și dea seama că discuția indiferentă, nepăsătoare a unui om care, deși binevoitor, nu își arăta însă prea mult afecțiunea și simpatia, îi făcea bine. Se smulse din toropeală ; și cam în vremea cînd socoti că putea să vină Higgins, izbuti să iasă neobservată din salon, ducîndu-se să aștepte la ea în odaie vizita lui.

— Eh ! făcu Higgins cînd se văzu în fața ei, nici nu pot să cred că s-a prăpădit bătrînu' domn ! Să cad jos și mai multe nu, cînd am aflat. „Domnu' Hale ?“ am zis ; „pastorul ?“ „Da“, mi-au zis. „Atunci“, am zis eu, „s-a dus ăl mai bun om de-a trăit pe pămînt, orice s-ar zice !“ Și am venit să te văd și să-ți spun cît de rău îmi pare, da' muierile de la bucătărie n-au vrut să-ți spună că am venit. Au zis că erai bolnavă —și zău că nu mai arăți ca nainte. Și o să fii o cucoană mare acolo, la Londra, nu-i așa ?

— Nu chiar o cucoană mare, zise Margaret, aproape zîmbind.

— Ei, și zicea Thornton — acu' vreo două zile, zice el : „Higgins, ai văzut-o pe domnișoara Hale ?“ „Nu“, zic eu ; „e o grămadă de muieri acolo care nu mă lasă s-ajung la ea. Da' pot s-aștept, dacă e bolnavă. Ne cunoaștem destul de bine ; și n-o să creadă că nu-mi pare rău de moartea domnului bătrîn, numai fiin'că nu pot să ajung la ea ca să-i spun asta.“ Și el zice : „N-o să ai prea mult timp ca să încerci s-o vezi, prietene. N-o să mai stea mult pe la noi, chiar dacă ar vrea. Are neamuri în lumea bună, și au venit s-o ia de-aici ; și n-o s-o mai vedem.“ „Domnule“, zic eu, „dacă n-o văd înainte de-a pleca, am să caut să mă duc la Londra de Rusalii, asta am să fac. N-o să mă împiedice rubedeniile alea ale ei să-mi iau rămas bun de la ea.“ Da' binecuvîntată să fii, știam eu c-ai să vii. Numa' ca să-i cînt în strună patronului, l-am lăsat să creadă că ai să pleci din Milton fără să mă vezi.

— Ai dreptate, zise Margaret. M-ai judecat bine. Și sînt încredințată că n-ai să mă uiți. Și chiar dacă toți oamenii din Milton mă vor uita, sînt sigură că dumneata ai să-ți aduci aminte de mine ; și de tata. Știi cît de bun și de blînd era. Ascultă, Higgins, iată Biblia lui. Am păstrat-o pentru dumneata. Mă despart greu de ea ; dar știu că i-ar fi plăcut să ți-o dăruiască. Sînt sigură că o să ai grijă de ea și o să citești ce scrie în ea, de dragul lui.

— Să știi că așa o să fac. De-ar fi fost și scrierea diavolului, și de mi-ai fi cerut s-o citesc de dragul dumitale sau al domnului bătrîn, și tot aș fi făcut-o. Dar asta ce-i, fată ? Nu, n-am de gînd să primesc bani de la dumneata, nici să nu gîndești. Am fost prieteni prea buni, ca să se amestece banii între noi.

— Pentru copii — pentru copiii lui Boucher, se grăbi Margaret să-l lămurească. Poate că or să aibă nevoie. N-ai dreptul să refuzi banii, dacă-s pentru ei. Dumitale nu ți-aș da nici un penny, zise ea zîmbind ; să nu crezi că sînt pentru dumneata.

— Bine, fată ! Nu pot decît să spun : Fii binecuvîntată ! și fii binecuvîntată ! — și amin.

CAPITOLUL XLIV

ODIHNĂ, NU TIHNĂ

„Rotindu-se încet, fără răgaz,
Ziua de ieri e-aidoma cu cea de azi."

COWPER

„Ce-ar trebui să fie fiecare, el întrezăreşte,
Şi pînă nu-şi atinge ţelul, liniştea nu şi-o găseşte."

RÜCKERT

PENTRU MARGARET, marea linişte a casei din strada Harley, în timpul convalescenţei lui Edith după naştere, a fost foarte binevenită, oferindu-i odihna firească de care avea nevoie. I-a dat răgazul să înţeleagă schimbarea bruscă ce se petrecuse în viaţa ei în ultimele două luni. Dintr-o dată s-a pomenit stînd într-o casă luxoasă, în care nu părea să fi pătruns vreodată nici măcar ideea vreunei griji sau a vreunui necaz. Roţile maşinăriei care puneau în mişcare viaţa de toate zilele erau bine unse şi se învîrteau nespus de lin. Doamna Shaw şi Edith nu ştiau ce să mai facă pentru Margaret, acum că revenise în ceea ce stăruiau să socoată a fi căminul ei. Şi ea se simţea aproape nerecunoscătoare atunci cînd avea sentimentul tainic că parohia din Helstone — ba chiar şi sărmana căsuţă din Milton, cu tatăl ei neliniştit şi cu mama ei bolnavă, împreună cu toate micile griji ale gospodăriei destul de sărăcăcioase — însemna pentru ea adevăratul cămin. Edith era nerăbdătoare să se facă bine, pentru a umple odaia lui Margaret cu toate nimicurile şi fleacurile care abundau în odaia ei. Doamna Shaw şi camerista se străduiră destul de mult pînă să aducă din nou garderoba lui Margaret într-o stare de eleganţă şi varietate. Căpitanul Lennox era înţelegător, blînd şi manierat; rămînea în budoarul soţiei sale în fiecare zi o oră sau două; se juca cu băieţaşul încă o oră, iar restul timpului şi-l petrecea la club, atunci cînd nu era invitat undeva la masă.

Înainte chiar ca Margaret să-și fi revenit din starea în care avea nevoie doar de liniște și odihnă — înainte de a-și simți viața goală și tristă — Edith se dădu jos din pat și își reluă activitatea obișnuită în casă ; iar Margaret reveni la vechiul obicei de a o supraveghea, admira și îndruma pe verișoara ei. Luă asupra ei, bucuroasă, povara așa-ziselor îndatoriri ale lui Edith ; răspundea la invitații, îi amintea de întîlnirile fixate, o îngrijea atunci cînd nu exista perspectiva unei distracții și, ca urmare, avea tendința să-și închipuie că e bolnavă. Dar tot restul familiei era ocupat pînă peste cap cu viața mondenă a Londrei, iar Margaret era adesea lăsată singură. Atunci gîndurile îi fugeau îndărăt la Milton, cu un straniu sentiment al contrastului dintre viața de acolo și cea de aici. Începea să se satureze de această liniște lipsită de întîmplări, în care nu existau conflicte sau înfruntări. Îi era teamă chiar că ar putea ajunge să uite totul, în afară de această existență care o învăluia în huzur. Poate că existau și în Londra oameni care munceau și trudeau din greu, dar ea nu-i vedea ; chiar și servitorii trăiau într-o lume subterană a lor, și nu le cunoștea nici speranțele, și nici temerile ; păreau să înceapă a exista doar atunci cînd vreo trebuință sau toană a stăpînului ori stăpînei îi chema. Exista un straniu gol neîmplinit în inima lui Margaret și în felul ei de viață ; odată, cînd a încercat să-i mărturisească lui Edith ce simțea, aceasta, obosită de dansul din ajun, a mîngîiat lenes obrazul verișoarei ei, așezată în vechea ei atitudine — pe un scăunel lîngă divanul pe care sta întinsă Edith.

— Biata fetiță ! E puțin cam deprimant pentru tine să stai singură, seară de seară, tocmai în vremea aceasta cînd toată lumea se distrează. Dar în curînd o să dăm și noi petreceri — de îndată ce Henry se întoarce acasă — și atunci o să ai și tu puțină variație și distracții. Nu-i de mirare că ești abătută, sărăcuța de tine !

Margaret nu credea că petrecerile te pot vindeca de orice. Dar Edith se mîndrea cu petrecerile ei ; „atît de diferite", cum spunea ea, „de vechile serate de cucoane, așa cum le organiza mama" ; chiar și doamnei Shaw păreau să-i placă diferitele aranjamente și cercuri de cunoș-

tințe pe gustul căpitanului și doamnei Lennox, tot atît cît petrecerile mai oficiale și solemne pe care le dădea ea. Căpitanul Lennox era întotdeauna extrem de amabil și de prietenos cu Margaret. Ea ținea mult la el, în afară de momentele cînd îl vedea preocupîndu-se exagerat de toaletele și de înfățișarea lui Edith, pentru ca frumusețea ei să impresioneze cum se cuvine lumea. Atunci se trezea în Margaret întreaga ei revoltă latentă și abia se putea stăpîni să nu-și exprime sentimentele.

De obicei, Margaret își petrecea zilele astfel : o oră sau două de tihnă înainte de gustarea de dimineață, servită tîrziu ; era o masă nepunctuală, la care coborau alene oameni pe jumătate adormiți, dar la care totuși, în toată tărăgăneala ei, trebuia să fie și ea de față, pentru că începeau imediat să fie discutate o mulțime de planuri și proiecte ; și deși nici unul nu o privea pe ea, toți se așteptau să le aprobe, ori măcar să-și spună părerea ; un nesfîrșit număr de bilețele de scris, pe care Edith le lăsa mereu în seama ei, avînd grijă s-o complimenteze asupra talentelor ei epistolare ; puțină joacă cu Sholto, cînd copilul se întorcea din plimbarea de dimineață ; și-apoi, avea puțină grijă de copii în timp ce slugile luau masa ; o plimbare cu trăsura sau cîteva vizite ; și o invitație la masă sau cine știe ce obligații ale mătușii sau verișoarei ei ceea ce o lăsa pe Margaret, e drept, liberă, dar cam plictisită de lipsa de ocupații, fără a mai vorbi de deprimarea ei și de sănătatea șubredă.

Aștepta cu un interes plin de nerăbdare, deși nemărturisit, întoarcerea de la Milton a lui Dixon, care ar fi adus cu ea ambianța de acasă ; pînă acum, bătrîna servitoare fusese ocupată cu rînduirea ultimelor treburi ale familiei Hale. Simțea că inima îi tînjea să afle vești despre oamenii în mijlocul cărora trăise atîta vreme. E adevărat că Dixon, în scrisorile în care îi dădea socoteală despre mersul treburilor, amintea uneori de cîte o sugestie a domnului Thornton, care o sfătuise ce să facă cu mobila, sau cum să procedeze cu proprietarul casei din Crampton Crescent. Dar numai pe ici-colo apărea numele lui, sau vreun alt nume din Milton. Într-o seară, Margaret ședea singură în salonul familiei Lennox, cu scrisorile lui Dixon

într-o mînă, dar fără să le citească, meditînd și amintindu-și de vremurile trecute ; își imagina viața fremătătoare de acolo, de unde ea plecase și nimeni nu-i ducea dorul, întrebîndu-se dacă totul continua la fel, ca un vîrtej, ca și cum ea și tatăl ei nici n-ar fi fost vreodată pe acele locuri ; întrebîndu-se în sinea ei dacă exista cineva din toată mulțimea aceea care să-i simtă lipsa (nu Higgins, nu se gîndea la el), cînd, pe neașteptate, i-a fost anunțat domnul Bell ; și Margaret se grăbi să-și vîre scrisorile în coșulețul de lucru, tresărind, roșindu-se, de parcă ar fi făcut ceva ce nu se cuvenea.

— Oh, domnule Bell ! nici nu mă gîndeam că o să vă văd !

— Dar nădăjduiesc că venirea mea îți face plăcere, în aceeași măsură cum te-a surprins.

— Ați luat masa ? Cum ați călătorit ? O să rog bucătăreasa să vă pregătească ceva.

— Doar dacă mănînci și tu. Altminteri, știi bine că nimănui nu-i pasă mai puțin de mîncare ca mie. Dar unde sînt ceilalți ? Sînt invitați în oraș ? Te-au lăsat singură ?

— Oh, da ! și e atît de odihnitor. Tocmai mă gîndeam... Dar aveți curajul să mîncați ce vă ofer ? Nici nu știu ce avem în casă.

— Ca să-ți spun adevărul, am luat masa la club. Numai că bucătăria de acolo nu mai e ca înainte, așa că m-am gîndit că dacă vroiai să mănînci și tu, mi-aș fi completat dejunul. Dar nu face nimic ! Nu există zece bucătărese în toată Anglia care să-ți poată prepara ceva la iuțeală. Dacă priceperea lor și focul cuptorului rezistă, în schimb temperamentul lor nu. Poți să-mi oferi însă un ceai, Margaret. Și acum, ia povestește, la ce te gîndeai ? Tocmai începuseși să-mi spui. De la cine erau, draga mea fină, scrisorile pe care le-ai ascuns atît de grăbită ?

— Doar de la Dixon, răspunse Margaret, roșind toată.

— Pfui ! doar atît ? Cu cine crezi că am călătorit în tren ?

— Nu știu, zise Margaret, hotărîtă să nu facă nici o presupunere.

— Rubedenia aceea a ta, nu știu cum să-i spun. Ce grad de rudenie e fratele vărului prin alianță ?

— Domnul Henry Lennox ? întrebă Margaret.

— Da, răspunse domnul Bell. Îl cunoșteai dinainte, nu-i așa ? Ce fel de om e, Margaret ?

— Îmi plăcea pe vremuri, zise Margaret, plecîndu-și o clipă ochii. Apoi își îndreptă privirea spre el și urmă cu aerul ei firesc : Știți, am purtat după aceea corespondență, în legătură cu Frederick ; dar nu l-am mai văzut de aproape trei ani, și poate că s-a schimbat. Ce impresie v-a făcut ?

— Nu știu. S-a străduit atîta să afle cine eram, în primul rînd, și ce eram, în al doilea rînd, încît n-am mai avut cum să descopăr cum era el ; dacă nu cumva curiozitatea lui deghizată față de omul cu care stă de vorbă nu este un bun indiciu asupra caracterului său. Ai impresia că este un bărbat chipeș, Margaret ?

— Nu-! categoric nu. Dar dumneavoastră ?

— Nici eu. Dar credeam că poate tu îl găsești. Stă mult pe aici ?

— Cred că da, atunci cînd e în oraș. Dar de cînd am venit eu, s-a aflat mai tot timpul în turneu județătoresc. Dar — domnule Bell — veniți de la Oxford sau de la Milton ?

— De la Milton. Nu vezi că sînt plin de fum ?

— Firește. Dar credeam că s-ar putea să fie efectul vechiturilor din Oxford.

— Haide, fii fată deșteaptă ! La Oxford, aș fi putut să-i țin în frîu pe toți proprietarii și să-mi impun punctul de vedere, cu jumătate din bătaia de cap pe care mi-a dat-o proprietarul tău din Milton, care pînă la urmă a triumfat. Nu vrea să preia casa pînă într-un an, în iunie viitor. Din fericire, domnul Thornton a găsit un chiriaș pentru casă. Dar de ce nu mă întrebi nimic de domnul Thornton, Margaret ? S-a dovedit un prieten de nădejde pentru tine, te asigur. A rezolvat mai mult de jumătate din angarale.

— Ce mai face ? Și ce face doamna Thornton ? se grăbi Margaret să întrebe, cu vocea șoptită, deși se străduia să vorbească tare.

— Bănuiesc că bine. Am stat la ei pînă ce-am fost gonit de acolo de nesfîrșitele sporovăieli în legătură cu măritișul surorii lui Thornton. Era prea mult chiar și pentru Thornton, deși e sora lui. Mai tot timpul ședea în odaia lui. Nu mai e la vîrsta cînd să-l preocupe lucrurile astea, nici pentru el, nici pentru alții. Am rămas surprins cînd am văzut că bătrîna doamnă se lăsa tîrîtă de curent, molipsită de entuziasmul fiicei ei pentru flori de lămîiță și dantele. Credeam că doamna Thornton era făcută dintr-un aluat mai tare.

— Ar fi în stare să afișeze orice sentiment, ca să mascheze slăbiciunile fiicei ei, zise Margaret cu glas scăzut.

— Probabil că ai dreptate. Ai studiat-o bine, nu-i așa ? Nu mi-a făcut impresia că se dă în vînt după tine, Margaret.

— Știu, zise Margaret. Oh, iată în sfîrșit, ceaiul ! exclamă ea, ușurată parcă.

Odată cu ceaiul sosi și domnul Henry Lennox care, după un dejun întîrziat, trecuse prin strada Harley, așteptîndu-se, firește, să-i găsească acasă pe fratele și pe cumnata sa. Margaret bănuia că este la fel de mulțumuit ca și ea de prezența unei a treia persoane, în această primă întîlnire după memorabila zi de la Helstone cînd o ceruse în căsătorie și ea îl refuzase. La început nici nu știu ce să spună și se simți mulțumită că trebuia să servească ceaiul, găsind astfel o scuză pentru tăcerea ei ; iar el avu prilejul să-și revină. Adevărul este că el se silise într-un fel să vină în strada Harley în seara aceasta, cu gîndul de a trece odată peste stînjeneala primei întîlniri ; și dacă s-ar fi simțit stingherit chiar și în prezența căpitanului Lennox și a lui Edith, stinghereala era îndoită acum cînd nu mai exista și o altă doamnă, și, în mod firesc, trebuia să i se adreseze lui Margaret în cea mai mare parte a conversației. Ea își redobîndi prima stăpînirea de sine. Începu să vorbească despre subiectul care o preocupa cel mai mult, după primele momente de sfială :

— Domnule Lennox, ți-am rămas foarte îndatorată pentru tot ce-ai făcut în legătură cu Frederick.

— Îmi pare rău doar că nu s-a terminat cu o izbîndă, răspunse el, aruncînd în fugă o privire spre domnul Bell, ca să-și dea seama cît de mult putea să vorbească în prezența lui.

Margaret, ca și cum i-ar fi citit gîndul, se adresă domnului Bell, atrăgîndu-l și pe el în discuție și dînd de înțeles că era la curent cu eforturile făcute pentru disculparea lui Frederick.

— Cît despre Horrocks — ultimul martor rămas — s-a dovedit tot atît de nefolositor ca și toți ceilalți. Domnul Lennox a descoperit că a plecat cu vaporul în Australia abia în august trecut; numai cu două luni înainte ca Frederick să fi venit în Anglia și să ne dea numele...

— Frederick în Anglia ? Nu mi-ai spus niciodată asta ! exclamă domnul Bell, surprins.

— Credeam că știți. Nu m-am îndoit niciodată că ați aflat. Firește, era o mare taină și poate că n-ar fi trebuit s-o dezvălui nici acum, zise Margaret, puțin cam speriată.

— Eu n-am spus nimănui lucrul acesta, nici fratelui meu și nici verișoarei dumitale, zise domnul Lennox pe un ton profesional sec, ascunzînd oarecum un reproș.

— N-are importanță, Margaret. Știi că nu trăiesc printre palavragii și flecari, și nici printre oameni care încearcă să mă tragă de limbă ; nu trebuie să-ți fie teamă că ți-a scăpat o taină în fața unui bătrîn sihastru ca mine. N-am să pomenesc niciodată de venirea lui în Anglia ; și nici n-o să fiu tentat s-o spun, pentru că nimeni nu mă va întreba. Stai (se întrerupse el brusc.), n-a fost la înmormîntarea mamei tale ?

— Era lîngă mama cînd a murit, zise încet Margaret.

— Sigur ! Sigur că da ! M-a întrebat cineva dacă nu cumva a fost atunci, și eu am tăgăduit categoric — acum cîteva săptămîni — cine să fi fost oare ? Oh ! îmi amintesc.

Dar nu spuse cine ; și deși Margaret ar fi dat mult ca să afle dacă bănuielile ei erau întemeiate, și dacă domnul Thornton fusese cel care se interesase, nu putu să-l întrebe pe domnul Bell, oricît de mult ar fi dorit s-o facă.

Cîteva clipe domni tăcerea. Apoi domnul Lennox continuă adresîndu-se lui Margaret :

— Întrucît domnul Bell cunoaşte acum toate împrejurările legate de nefericita dilemă a fratelui dumitale, cred că lucrul cel mai indicat ar fi să-l informez exact asupra stadiului prezent al cercetărilor privind probele pe care nădăjduiam să le aducem în favoarea sa. Aşa încît, dacă ar vrea să-mi facă cinstea să ia mîine micul dejun cu mine, vom revedea împreună numele celor care lipsesc.

— Aş vrea să aud şi eu toate amănuntele, dacă se poate. N-aţi putea veni aici ? Nu îndrăznesc să vă invit pe amîndoi la micul dejun, deşi sînt sigură că aţi fi bineveniţi. Dar aş vrea să aflu tot ce se poate despre Frederick, chiar dacă nu există speranţe în prezent.

— Am o întîlnire la ora unsprezece şi jumătate. Dar am să vin negreşit, dacă doreşti, răspunse domnul Lennox, cu un glas dintr-odată binevoitor, care o făcu pe Margaret să dea înapoi şi aproape să regrete că făcuse propunerea.

Domnul Bell se ridică şi începu să-şi caute pălăria, care fusese pusă în altă parte ca să se facă loc pentru ceai.

— Ei bine ! zise el, nu ştiu ce are de gînd domnul Lennox, dar eu m-aş duce spre casă. Am călătorit toată ziua, şi drumurile încep să-şi spună cuvîntul la cei şaizeci şi ceva de ani ai mei.

— Eu cred că am să mai rămîn, să-mi văd fratele şi cumnata, zise domnul Lennox, nefăcînd nici o mişcare să plece.

Margaret se simţi stingherită şi chiar înspăimîntată la gîndul de a rămîne singură cu el. Scena din grădina de la Helstone îi era atît de vie în minte, încît nu putea crede că nu era la fel şi într-a lui.

— Nu plecaţi încă, vă rog, domnule Bell, se grăbi ea să spună. Mi-ar plăceă s-o vedeţi pe Edith ; şi aş vrea şi ca Edith să vă cunoască. Vă rog ! stărui ea, aşezînd o mînă uşoară dar hotărîtă pe braţul lui.

Domnul Bell se uită la ea și îi văzu tulburarea zugrăvită pe față; și se așeză la loc, de parcă atingerea ei ușoară ar fi avut o forță de neînfrînt.

— Vedeți cum mă subjugă, domnule Lennox, vorbi el. Și bănuiesc că ați observat cît de fericit și-a ales expresiile : vrea s-o „văd" pe verișoara Edith care, mi s-a spus, este o mare frumusețe, dar are onestitatea de a schimba termenul cînd e vorba de mine — doamna Lennox o să mă „cunoască". Cu alte cuvinte, nu prea are ce să „vadă" la mine, ce zici, Margaret ?

Glumea, ca să-i dea răgazul să-și revină din ușoara tulburare pe care o observase în purtarea ei cînd vrusese să plece ; ea îi înțelese intenția și îi replică pe același ton.

În vremea asta, domnul Lennox se minuna cum de putuse fratele său, căpitanul, să-i spună că Margaret își pierduse frumusețea. Categoric, în rochia neagră atît de simplă, contrasta cu Edith, pășind săltat, cu voalul ei alb de doliu mai puțin sever, cu părul lung auriu, toată numai grație și strălucire. Își arătă gropițele din obraji și roși atît cît se cuvine cînd îi fu prezentată domnului Bell, conștientă că trebuia să-și păstreze faima de mare frumusețe și că nu vedea de ce să nu se lase adorată și admirată chiar și de un bătrîn cărturar universitar de care nimeni nu auzise pînă atunci.

Doamna Shaw și căpitanul Lennox, fiecare în felul său, îl primiră pe domnul Bell cu multă amabilitate și bunăvoință, ceea ce îl făcu să-i îndrăgească aproape fără să-și dea seama, mai ales văzînd cît de firesc își lua Margaret locul de soră și fiică în casa lor.

— Ce rău îmi pare că n-am fost acasă să vă primim, zise Edith. Și pe tine, Henry ! deși nu cred că am fi rămas acasă special pentru tine. Dar pentru domnul Bell ! pentru domnul Bell al lui Margaret...

— E greu de știut cîte sacrificii ai fi făcut, zise cumnatul ei. Chiar și un dineu ! și plăcerea de a purta această rochie care îți șade atît de bine.

Edith nu își dădu seama dacă trebuia să se încrunte sau să zîmbească. Dar cum nu era felul domnului Lennox de a o împinge spre prima dintre cele două alternative, continuă :

— Vrei să-mi dovedești cît ești de dornică să faci sacrificii invitîndu-mă mîine dimineață, la micul dejun, pentru a mă întîlni cu domnul Bell și, în al doilea rînd, fiind atît de amabilă să-l fixezi la nouă și jumătate în loc de zece ? Am cîteva scrisori și acte pe care aș vrea să le arăt domnișoarei Hale și domnului Bell.

— Nădăjduiesc că domnul Bell se va socoti la noi ca la dînsul acasă în timpul ședерii la Londra, zise căpitanul Lennox. Îmi pare rău doar că nu-i putem oferi o odaie de dormit.

— Vă mulțumesc. Vă rămîn foarte îndatorat. Dar dacă mi-ați fi oferit-o aș fi apărut ca un necioplit, căci aș fi refuzat-o, cred, în ciuda tuturor tentațiilor unei companii atît de plăcute, zise domnul Bell, făcînd plecăciuni de jur împrejur și felicitîndu-se în sinea lui pentru întorsătura de frază iscusită, care, spusă în limbaj simplu, ar fi sunat mai curînd așa : „N-aș putea suporta constrîngerile impuse de un grup de oameni atît de bine-crescuți și de politicoși ca aceștia : ar fi ca o mîncare fără sare. Sînt încîntat că n-au o cameră de dormit ca să mi-o ofere. Cît de bine mi-am ticluit vorbele ! Am început să prind tainele bunelor maniere."

Mulțumirea de sine mai dăinui încă multă vreme după ce ajunse în stradă, mergînd alături de Henry Lennox. Și deodată își aminti de privirea ușor rugătoare a lui Margaret, cînd îi ceruse să mai rămînă puțin ; și își aminti și de cîteva aluzii pe care i le făcuse mai de mult un cunoscut al domnului Lennox în legătură cu admirația acestuia pentru Margaret. Ceea ce imprimă o nouă direcție a gîndurilor sale.

— O cunoașteți de multă vreme pe domnișoara Hale, după cîte înțeleg. Ce părere aveți cum arată ? Mie mi se pare cam palidă și bolnavă.

— Impresia mea e că arată extrem de bine. Poate că nu chiar în prima clipă cînd am intrat — dacă stau să mă gîndesc. Dar desigur, după ce s-a mai însufleţit, arată la fel de bine ca întotdeauna.

— A trecut prin multe, zise domnul Bell.

— Da ! Mi-a părut rău cînd am auzit de toate prin cîte a trecut ; nu numai durerea firească, universală pe care o simţi cînd îţi moare cineva, dar toată supărarea provocată de comportarea tatălui ei, şi apoi...

— Comportarea tatălui ei ! exclamă domnul Bell, extrem de surprins. Probabil că aţi fost greşit informat. S-a purtat în modul cel mai conştiincios. A dat dovadă de mai multă tărie decît aş fi crezut că era în stare.

— Se poate să fi fost informat greşit. Dar mi s-a spus, de către succesorul său la parohie — un om inteligent, plin de bun simţ şi un cleric extrem de activ — că domnul Hale n-a avut nici un motiv să facă ce-a făcut, să renunţe la parohie şi să se azvîrle pe el şi familia lui în situaţia de a depinde de nişte lecţii particulare nesigure într-un orăşel industrial ; episcopul i-a oferit o altă parohie, e drept ; dar dacă ajunsese să aibă anumite îndoieli, putea rămîne acolo unde era şi să nu fie nevoit să-şi dea demisia. Adevărul este că aceşti clerici de ţară duc o viaţă atît de retrasă — retrasă, vreau să spun, de orice contacte cu oameni de aceeaşi cultură ca şi ei, cu care să facă schimb de idei şi să descopere cînd au luat-o prea repede sau prea încet — încît pot foarte uşor să fie tulburaţi de îndoieli închipuite în privinţa articolelor dogmei, renunţînd la posibilităţile certe de a face bine, pentru nişte închipuiri foarte incerte.

— Nu sînt de acord cu dumneavoastră. Nu cred că sînt mulţi care ar putea foarte uşor să facă ceea ce a făcut bietul meu prieten Hale, zise domnul Bell, simţind că începe să fiarbă.

— Poate că am folosit o expresie prea generală spunînd „pot foarte uşor". Dar nu încape îndoială că vieţile

lor îi pot duce fie la o prea mare înfumurare, fie la o stare morbidă a conștiinței, răspunse domnul Lennox, cu multă răceală.

— Oare nu întîlniți înfumurare și printre avocați, să zicem ? întrebă domnul Bell. Și uneori, îmi închipui, și cazuri de conștiință morbidă.

Era din ce în ce mai enervat, uitînd că abia de curînd prinsese tainele bunelor maniere. Domnul Lennox își dădu seama că îl supărase pe însoțitorul său ; și deoarece vorbise destul de mult numai de dragul de a spune ceva, ca să treacă mai ușor timpul cît făceau drumul împreună, nu-i păsa prea mult de poziția pe care o lua în această problemă, așa încît o întoarse, spunînd :

— Negreșit, nu poți să nu admiri un om de vîrsta domnului Hale cînd părăsește casa în care a trăit douăzeci de ani și renunță la toate tabieturile, pentru o idee care era probabil greșită — dar asta n-are nici o importanță —, pentru o închipuire. Nu poți să nu-l admiri, simțind și puțină milă pentru el, ceva ce ai simți pentru un Don Quijote. Și ce gentilom era ! N-am să uit niciodată ospitalitatea simplă și în același timp rafinată pe care mi-a oferit-o ultima dată cînd am fost la Helstone.

Potolit doar pe jumătate, și dornic să creadă, pentru a-și domoli unele îndoieli ale propriei sale conștiințe, că atitudinea domnului Hale avusese în ea și puțin donquijotism, domnul Bell bombăni :

— Și nu cunoașteți Miltonul. Ce diferență față de Helstone ! Sînt ani de cînd n-am mai fost la Helstone — dar garantez pentru el, se mai află încă acolo — fiecare bîrnă și fiecare piatră, la fel ca de un secol încoace, pe cînd Miltonul ! Mă duc acolo la fiecare patru sau cinci ani — și m-am născut acolo, — totuși, vă asigur, uneori mă rătăcesc — da, chiar și printre nesfîrșitele depozite clădite pe livada tatălui meu. Aici ne despărțim ? Ei, atunci bună seara, domnule ; cred că ne vom vedea mîine dimineață în strada Harley.

CAPITOLUL XLV

NU NUMAI VIS

„Unde sînt zvonurile dimineții
Ce le-ascultam în vremea tinereții ?
Freamătul lor nu pot să-l mai ascult,
Iar cei de-atunci s-au stins de mult ;
Ah ! închid ochii-acum, stau și visez."

W. S. LANDOR

DUPĂ DISCUȚIA cu domnul Lennox, gîndul la Helstone nu-l mai părăsi pe domnul Bell, și toată noaptea îi stărui în vis. Era iar meditator în colegiul unde acum deține titlul de profesor ; era iar în vacanța mare, și stătea împreună cu prietenul său de curînd căsătorit, mîndrul soț și fericitul vicar din Helstone. Peste pîraiele ce susurau, săreau amîndoi în salturi imposibile, rămînînd parcă zile întregi suspendați în aer. Timpul și spațiul se dizolvaseră, deși toate celelalte lucruri păreau reale. Fiecare întîmplare era măsurată prin emoțiile sufletului, nu prin existența sa reală, căci nu avea existență. Copacii însă își etalau toată splendoarea frunzișului autumnal — mirosmele calde ale florilor și ierburilor umpleau simțurile de dulceață — tînăra soție se mișca prin casă cu acel amestec de stinghereală pentru situația materială strîmtorată și de mîndrie pentru soțul ei chipeș și devotat, sentimente pe care domnul Bell le observase în viața reală cu un sfert de veac mai înainte.

Visul era atît de veridic încît, atunci cînd se trezi, viața de acum i se păru vis. Unde se afla ? În camera închisă, frumos mobilată a unui hotel londonez ! Unde erau toți cei care vorbiseră cu el, se mișcaseră în jurul lui, îl atinseseră cu cîteva clipe mai înainte ? Morți ! Îngropați ! Pierduți pentru vecie, cît va mai dăinui acest pămînt. Iar el era un om bătrîn, deși pînă de curînd se bucurase de deplinele puteri ale bărbăției. Nu putea îndura gîndul la marea singurătate a vieții sale. Se sculă în grabă, încercînd să uite ceea ce nu se mai putea întoarce vreodată, și se îmbrăcă pentru micul dejun din strada Harley.

Nu putu urmări toate detaliile avocățești care, după cum observă, făcură ca ochii lui Margaret să se deschidă mari, iar buzele să-i pălească, pe măsură ce, una cîte una, fiecare fărîmă din dovezile ce-l puteau disculpa pe Frederick se prăbușea la picioarele ei și apoi dispărea. Chiar și glasul profesional, bine cumpănit al domnului Lennox căpătă un timbru mai blînd, mai duios, pe măsură ce se apropia momentul cînd avea să i se spulbere ultima nădejde. Nu că Margaret n-ar fi fost perfect conștientă, încă de mai înainte, de acest rezultat. Dar amănuntele fiecărei dezamăgiri succesive veneau cu atîta precizie necruțătoare să înăbușe orice nădejde, încît pînă la urmă ea izbucni în plîns. Domnul Lennox se opri din citit.

— Mai bine să nu mai continui, zise el cu glasul plin de îngrijorare. A fost o propunere stupidă din partea mea. Locotenentul Hale — și chiar și atribuirea acestui titlu al serviciului militar din care cu atîta brutalitate fusese exclus îi sună mîngîietor lui Margaret — locotenentul Hale e fericit acum ; într-o mai mare siguranță în ce privește averea și perspectivele de viitor decît ar fi putut vreodată să fie în cadrul marinei ; și, fără îndoială, a adoptat patria soției sale ca pe a sa proprie.

— Așa e, zise Margaret. Mi se pare egoist din partea mea s-o regret, urmă ea încercînd să surîdă, și totuși e pierdut pentru mine, și am rămas atît de singură.

Domnul Lennox împături hîrtiile, dorind să ajungă într-o bună zi atît de bogat și de prosper pe cît se aștepta să fie. Domnul Bell își suflă nasul, dar păstră și el tăcerea ; Margaret, după cîteva clipe, păru să-și fi redobîndit calmul obișnuit. Îi mulțumi cu multă amabilitate domnului Lennox pentru toată osteneala ; cu atît mai multă amabilitate cu cît își dădea seama că, prin purtarea ei, l-ar fi putut face să creadă că îi pricinuise ei o suferință inutilă. Era totuși o suferință de care nu s-ar fi putut lipsi.

Domnul Bell se ridică să-și ia rămas bun.

— Margaret, vorbi el, frămîntîndu-și mănușile în mînă, mîine mă duc pînă la Helstone, că să văd vechea

casă. N-ai vrea să vii cu mine ? Sau ți-ar pricinui prea multă durere ? Spune, nu-ți fie teamă.

— Oh, domnule Bell, zise ea — și nu putu spune mai mult ; dar îi luă mîna, o mînă de om bătrîn și bolnav de gută, și o sărută.

— Haide, haide ; destul, zise el, roșind stînjenit. Îmi închipui că mătușa ta va avea încredere să te lase cu mine. O să plecăm mîine dimineață și o să ajungem acolo pe la ora două, probabil. O să luăm o gustare și apoi o să comandăm dejunul la hanul acela mic — Lennard Arms. parcă-i spunea — și o să colindăm prin pădure, ca să ne facem poftă de mîncare. Crezi că o să poți, Margaret ? Va fi obositor, știu, pentru amîndoi, dar va fi o plăcere, cel puțin pentru mine. Și-apoi, vom lua masa — doar friptură de căprioară, dacă găsim — după care eu o să trag un pui de somn, în timp ce o să te duci să-ți vezi vechii prieteni. Am să te aduc înapoi teafără și nevătămată, dacă nu vom avea vreun accident de cale ferată ; iar înainte de a pleca, am să-ți fac o asigurare pe viață pentru o mie de lire sterline, ca o consolare pentru rudele tale ; altminteri, am să te aduc înapoi doamnei Shaw vineri înainte de prînz. Așa că, dacă spui da, mă duc sus și îi propun imediat.

— Nu-i nevoie să vă mai spun cît de mult mi-ar plăcea, zise Margaret printre lacrimi.

— Ei, atunci, dovedește-ți recunoștința ținînd închise izvoarele lacrimilor în următoarele două zile. Dacă nu, n-am să mă simt nici eu prea bine cu canalele mele lacrimale, și asta nu-mi place.

— N-am să plîng nici un pic, zise Margaret clipind din ochi ca să-și scuture lacrimile de pe gene și silindu-se să zîmbească.

— Așa te vreau. Atunci, hai să mergem sus și să stabilim totul.

Margaret tremura aproape de nerăbdare, în timp ce domnul Bell discuta planul cu mătușa ei, care în prima clipă rămase surprinsă, apoi nehotărîtă și gînditoare, ca în cele din urmă să cedeze mai mult forței nestăvilite a vorbelor domnului Bell decît propriei sale convingeri ; și,

pînă la urmă, nu se putu hotărî singură dacă era bine sau rău, dacă se cădea sau nu, pînă cînd întoarcerea cu bine a lui Margaret, și reușita întregului proiect îi vor da destulă siguranță ca să spună că : „desigur fusese foarte amabil din partea domnului Bell și tocmai ceea ce îi dorise și ea lui Margaret, ca să-i aducă schimbarea de care avea nevoie, după toate necazurile prin care trecuse".

CAPITOLUL XLVI

ODINIOARĂ și ACUM

„Acele zile fericite de demult
Oricît aș vrea cu gîndul să le-ascult,
Simt lipsa dragilor prieteni încercați
Care de moarte cu cruzime mi-au fost luați.

Dar prietenia, cînd e-adevărată,
Prin legături de spirit e legată;
Deci fericirea iar în spirit o găsesc,
În spirit pe cei dragi din nou îi dobîndesc."

UHLAND

MARGARET A FOST GATA cu mult înainte de ora stabilită, avînd destul răgaz să plîngă puțin, liniștit, cînd nu se simțea observată, și să surîdă vesel cînd cineva se uita la ea. Îi era teamă că s-ar putea să întîrzie și să piardă trenul ; dar nu ! ajunseră la timp ; în cele din urmă răsuflă ușurată și fericită, așa cum ședea în vagon în fața domnului Bell, gonind pe lîngă gările bine cunoscute ; văzînd vechile orășele și cătune din sud, adormite în lumina caldă a soarelui, care aprindea parcă și mai tare culoarea roșie a acoperișurilor de țiglă, atît de diferită de gresia rece din nord. Stoluri de porumbei pluteau pe deasupra acoperișurilor ascuțite și pitorești, așezîndu-se ușor ici-colo, zbîrlindu-și penele netede și lucioase, vrînd parcă să-și expună fiecare fulg căldurii atît de plăcute. Nu se vedeau decît puțini oameni prin gări, de parcă s-ar

fi complăcut într-o leneşă mulţumire, mai curînd decît s-o pornească în călătorii ; nici urmă din zarva şi agitaţia pe care le observase Margaret în cele două călătorii ale ei între Londra şi regiunea de nord-vest. Mai tîrziu, această linie de cale ferată va cunoaşte agitaţia însufleţită a vilegiaturiştilor bogaţi ; dar în comparaţie cu acel du-te-vino neîncetat al negustorilor ocupaţi, întotdeauna avea să se deosebească profund de liniile de cale ferată din nord. Cîte doi-trei gură-cască stăteau aproape în fiecare gară, cu mîinile în buzunare, atît de preocupaţi doar să privească, încît îi făceau pe călători să se întrebe ce vor avea de făcut după ce trenul va porni mai departe, şi nu vor mai avea în faţă decît şinele goale, cîteva magazii şi cîmpul îndepărtat. Aerul fierbinte dănţuia peste liniştea aurie a ţinutului, ferme după ferme erau lăsate în urmă, fiecare dintre ele amintindu-i lui Margaret de idilele germane — de Herman şi Dorothea — de Evangeline. Din această reverie cu ochii deschişi, se pomeni dintr-o dată smulsă. Ajunseseră în localitatea unde părăseau trenul şi luau birja pînă la Helstone. Acum inima îi tresărea de simţăminte mai pătrunzătoare, fără să-şi poată da seama dacă erau dureroase sau plăcute. Fiecare milă străbătută era plină de evocări, din care n-ar fi vrut în ruptul capului să piardă vreuna, şi fiecare dintre ele o umplea de un dor inefabil pentru „zilele care s-au dus". Ultima dată cînd trecuse pe acest drum era în ziua cînd plecase împreună cu tatăl şi cu mama ei — ziua, anotimpul, erau atunci mohorîte, iar ea deznădăjduită, dar îi avusese alături de ea. Acum era singură, orfană, iar ei, ciudat, plecaseră de lîngă ea, dispărînd de pe faţa pămîntului. O durea să vadă drumul spre Helstone scăldat astfel în soare, fiecare cotitură şi fiecare copac arătînd identic în splendoarea verii ca în urmă cu ani. Natura nu simţea schimbarea, era veşnic tînără.

Domnul Bell simţea ceva din cele ce-i treceau prin minte, şi era destul de chibzuit şi simţitor ca să nu scoată o vorbă. Traseră la Lennard Arms ; jumătate fermă, jumătate han, aşezat mai retras de la drum, cît să poţi spune că hangiul nu depindea de banii călătorilor atît de mult încît să fie nevoit să-i supere cu stăruinţele lui, ci mai degrabă îi lăsa să-l caute ei pe el.

Hanul se afla la marginea pășunii comunale ; chiar în fața ei se înălța un tei bătrîn ca vremea, înconjurat de bănci, iar în ascunzișul coroanei de frunze atîrna firma hanului. Ușa era larg deschisă, dar nimeni nu se repezi să-i întîmpine cu ospitalitate pe călători. Cînd apăru hangița — între timp ei ar fi putut să ia orice de acolo —, le ură bun venit din toată inima, de parcă ar fi fost invitații ei, scuzîndu-se că venise cu atîta întîrziere, dar era vremea cositului și trebuise să le trimită oamenilor merindea la cîmp, și fusese atît de ocupată să pregătească coșurile, încît nu auzise zgomotul roților de pe drum care, după ce părăseau șoseaua, o luau pe o scurtă pajiște cu iarbă moale.

— Ei, Doamne! exclamă ea, cînd la capătul scuzelor ei o rază de soare lumină fața lui Margaret, rămasă pînă atunci neobservată în penumbra din salon. Dar e domnișoara Hale ! Jenny, strigă, alergînd la ușă și chemînd-o pe fiica ei. Vino încoace, vino repede, e domnișoara Hale ! Și apoi se îndreptă spre Margaret, strîngîndu-i mîinile cu dragoste maternă. Ce mai faceți cu toții ? Ce face vicarul și domnișoara Dixon ? Mai ales vicarul ! Dumnezeu să-l binecuvînteze ! Nu putem să ne obișnuim cu gîndul că a plecat de aici.

Margaret încercă să spună ceva, să-i povestească despre moartea tatălui ei ; despre cea a mamei era limpede că doamna Purkis știa, pentru că nu-i pomenise numele. Dar nu putu scoate o vorbă ; arătă doar spre hainele ei cernite, rostind o singură vorbă : „Tata".

— Oh, nu, domnule, nu se poate ! se căină doamna Purkis, întorcîndu-se spre domnul Bell, ca să-i adeverească trista bănuială ce-și croia drum în mintea ei. A fost un domn pe aici astă-primăvară — poate să fi fost chiar astă-iarnă — care ne-a povestit o mulțime despre domnul Hale și domnișoara Margaret ; tot el ne-a spus și că doamna Hale s-a prăpădit, sărmana de ea. Dar nici o vorbă despre vicar că ar fi fost bolnav !

— Totuși, așa este, zise domnul Bell. A murit pe neașteptate, în timpul unei vizite pe care mi-a făcut-o la Oxford. A fost un om bun, doamnă Purkis, și mulți dintre noi ar fi mulțumiți să aibă un sfîrșit atît de liniștit

ca al lui. Haide, Margaret, draga mea ! Tatăl ei a fost cel mai vechi prieten al meu, iar ea este fina mea, așa că mi-am zis că ar fi bine să venim împreună pe aici și să vedem vechile locuri ; și știu de mult că putem găsi la dumneata odăi confortabile și un prînz strașnic. Cred că nu mă ții minte, dar numele meu este Bell, și o dată sau de două ori, cînd casa parohială era plină, am dormit aici și am gustat din berea dumitale atît de bună.

— Sigur că da ; vă rog să mă iertați ; dar știți, m-am zăpăcit cînd am văzut-o pe domnișoara Hale. Să-ți arăt o odaie, domnișoară Margaret, unde să-ți poți scoate boneta și să te speli puțin pe față. Chiar azi dimineață am pus cîțiva trandafiri proaspăt culeși în ulciorul cu apă, căci, mi-am zis, poate vine cineva, și nimic nu-i mai plăcut decît apa de izvor parfumată cu vreo doi-trei trandafiri moscați. Oh, cînd te gîndești că-i adevărat că s-a prăpădit vicarul ! Ce să-i faci, cu toții trebuie să murim ; numai că, după cîte spunea domnul acela, începuse să-și mai revină după supărarea cu moartea doamnei Hale.

— Te rog să cobori pînă la mine, doamnă Purkis, după ce te îngrijești de domnișoara Hale. Vreau să ne sfătuim puțin în legătură cu dejunul.

Fereastra din odaia lui Margaret era aproape acoperită de crengi încărcate cu trandafiri și de viță-de-vie ; dar, dacă le dădea la o parte și se apleca puțin în afară, putea vedea pe deasupra copacilor hornurile parohiei, și putea deslușì printre frunze linia cîte unui acoperiș cunoscut.

— Vai ! se văita doamna Purkis netezind așternutul patului și apoi trimițînd-o pe Jenny după un teanc de prosoape înmiresmate cu levănțică, vremurile s-au schimbat, domnișoară ; noul nostru vicar are șapte copii și mai construiește încă o odaie pentru cîți or mai veni — știi acolo, afară, unde înainte era chioșcul și magazia de unelte. A pus și un grilaj nou, și o fereastră cu geamuri mari la salon. Sînt amîndoi, și el și nevastă-sa, tare vrednici, și au făcut multe lucruri bune ; cel puțin așa se spune ; că de-ar fi după mine, aș zice că mai mult răstoarnă totul pe dos. Noul vicar este împotriva băuturii, domnișoară, și e și judecător, iar nevastă-sa are o mulțime de rețete cum să gătești fără să cheltuiești prea mult

și face pîinea fără drojdie ; și la amîndoi nu le tace gura o clipă, și vorbesc amîndoi odată, încît te doboară cu vorbăria lor, și abia după ce-au plecat și te-ai mai liniștit puțin îți vin în minte răspunsurile pe care ai fi putut să le dai. El scotocește după ulcioarele oamenilor pe fîneață, și își vîră nasul în ele ; și apoi face un tărăboi, că doar nu-i bere de ghimber în ele, dar n-am ce face. Și maică-mea și bunică-mea trimiteau înaintea mea rachiu bun de malț cosașilor, și luau purgative și ceai de siminichie cînd le durea ceva ; și fac și eu ca ele, cu toate că doamna Hepworth mă tot pisălogește să iau bomboane în loc de leacuri, că — zice ea — sînt și mai bune la gust, numai că n-am încredere în ele. Ei, acum trebuie să mă duc, domnișoară, dar tare-aș fi vrut să mai aud noutăți ; să știi că mă întorc degrabă.

Domnul Bell o aștepta pe Margaret cu căpșuni și smîntînă, pîine neagră și o cană cu lapte (împreună cu niște brînză de Stilton și o sticlă de porto pentru el) ; după această gustare rustică, ieșiră să se plimbe, neștiind încotro s-o apuce, ispitiți fiind de atîtea și atîtea locuri cunoscute.

— Trecem pe la parohie ? întrebă domnul Bell.

— Nu, încă nu. O luăm pe aici și facem un ocol, și la urmă trecem și pe acolo, răspunse Margaret.

Ici-colo, cîte un copac bătrîn fusese tăiat în toamna trecută ; sau căsuța dărăpănată a vreunui nomad dispăruse. Margaret le simțea însă lipsa, părîndu-i rău de fiecare ca de un vechi prieten. Trecură pe lîngă poienița unde stătuse într-o zi cu domnul Lennox și făcuseră schițe. Trunchiul alb al fagului bătrîn, atins de trăsnet, printre rădăcinile căruia șezuseră, nu mai era ; iar mosneagul care trăia în căsuța năruită murise ; căsuța fusese dărîmată și în locul ei se înălța acum o casă nouă, îngrijită și respectabilă. Și se vedea o grădiniță pe locul unde se înălța pe vremuri fagul.

— Nu credeam că sînt atît de bătrînă, zise Margaret după o clipă de tăcere ; și, oftînd, o porni înapoi.

— Da ! adeveri domnul Bell. Aceste prime schimbări ale lucrurilor familiare le deschid ochii tinerilor asupra tainei timpului ; mai tîrziu, sentimentul acesta al misteru-

lui timpului dispare. Mie, de pildă, schimbările mi se par ceva obișnuit. Nestatornicia tuturor lucrurilor omenești e ceva firesc pentru mine, pe cînd ție ți se pare nouă și apăsătoare.

— Hai să mergem s-o vedem pe micuța Susan, zise Margaret, trăgîndu-l pe însoțitorul ei pe o cărare acoperită cu iarbă, care ducea într-o poieniță umbroasă din pădure.

— Cu multă plăcere, deși habar n-am cine e micuța Susan. Dar am o slăbiciune pentru toate micuțele Susan, așa, doar de dragul lor.

— Micuța mea Susan a fost tare amărîtă cînd am plecat fără să-mi iau rămas bun de la ea ; de atunci mă urmărește gîndul că i-am pricinuit o durere pe care, dacă aș fi făcut un mic efort, aș fi putut s-o evit. Dar e departe. Sînteți sigur că n-o să obosiți ?

— Absolut sigur. Vreau să spun, dacă nu mergi prea repede. Vezi tu, pe-aici nu prea sînt priveliști care să-mi ofere pretextul de a mă opri să-mi trag răsuflarea. Ți s-ar părea romantic să te plimbi cu cineva „gras și fără suflu" doar dacă aș fi Hamlet, principele Danemarcei. De dragul lui, aibi milă de infirmitățile mele.

— Am să merg mai încet de dragul dumneavoastră. Îmi sînteți de zece ori mai drag decît Hamlet.

— După principiul că un măgar viu e mai bun decît un leu mort ?

— Poate că da. Nu-mi analizez sentimentele.

— Atunci îmi pare bine că-ți sînt drag, fără să cercetez prea curios motivele acestui sentiment. Numai că nu-i nevoie să mergem în pas de melc.

— Foarte bine. Mergeți cum vă place, și am să vă urmez. Sau opriți-vă și meditați, asemenea lui Hamlet cu care v-ați asemuit, dacă vedeți că merg prea repede.

— Îți mulțumesc. Dar cum mama mea nu l-a ucis pe tata, ca să se mărite apoi cu unchiul meu, n-am să știu la ce să meditez, decît doar la șansele noastre de a căpăta o masă bună. Tu ce crezi ?

— Sînt optimistă. Hangița era socotită o bucătăreasă bună, cel puțin pentru Helstone.

— Dar trebuie să ții seama de faptul că acum gîndul îi e doar la cositul fînului.

Margaret își dădea seama de tot efortul și bunăvoința domnului Bell de a întreține o conversație veselă despre fleacuri, ca s-o împiedice să se gîndească prea stăruitor la trecut. Dar ce mult i-ar fi plăcut să facă aceste dragi plimbări în tăcere, dacă nu era o ingratitudine din partea ei să prefere singurătatea.

Ajunseră la căsuța unde trăia văduva care era mama micuței Susan. Dar Susan nu era acasă ; plecase la școala parohială. Margaret se simți dezamăgită, iar biata femeie, înțelegîndu-i simțămintele, încercă să se scuze.

— Oh, nu face nimic, zise Margaret. Mă bucur pentru ea. Ar fi trebuit să-mi treacă prin cap. Dar știam că stă acasă, cu dumneata.

— Da, așa făcea înainte ; și îi duc tare mult dorul. Pe vremuri o învățam eu serile, din puținul ce-l știam. Nu era prea mult, bineînțeles. Și se făcuse o fetiță atît de îndemînatică, știți, că tare-i simt lipsa. Acum însă m-a întrecut cu mult la învățătură ; și zicînd asta, femeia oftă.

— Poate că greșesc, mormăi domnul Bell. Nu lua seama la ce spun. Sînt cu o sută de ani rămas în urmă. Dar cred că fetița dobîndea o educație mai bună, mai simplă și mai firească, rămînînd acasă și ajutînd-o pe maică-sa, și învățînd să citească în fiecare seară cu ea cîte un capitol din Noul Testament, decît ce-ar putea învăța la toate școlile de pe lume.

Margaret n-ar fi vrut să-l încurajeze pe această cale răspunzîndu-i și prelungind astfel discuția în fața mamei. Se întoarse spre femeie și o întrebă :

— Ce mai face bătrîna Betty Barnes ?

— Nu știu, răspunse femeia oarecum sec. Nu sîntem prietene.

— Dar de ce ? întrebă Margaret, care pe vremuri obișnuia să potolească zîzaniile din sat.

— Mi-a furat pisica.

— Știa că e a dumitale ?

— Habar n-am. Cred că nu.

— Ei, și n-ai putut s-o iei înapoi cînd i-ai spus că e a dumitale ?

— Nu ! fiindcă a ars-o.

— A ars-o ? exclamară Margaret și domnul Bell într-un glas.

— A fript-o ! îi lămuri femeia.

Numai că asta nu era o lămurire. Tot întrebînd-o, Margaret scoase de la ea întreaga întîmplare cumplită : Betty Barnes, convinsă de o țigancă ghicitoare să-i dea hainele de duminică ale bărbatului ei, cu făgăduiala că i le va înapoia pînă sîmbătă seara, înainte ca domnul Barnes să le observe lipsa, văzînd că nu i le aduce s-a speriat și, de teama mîniei bărbatului, a recurs la practicile vrăjitorești ; căci, potrivit unei barbare superstiții țărănești, mieunatul sfîșietor al unei pisici cînd e fiartă sau arsă de vie silește (zice-se) puterile întunericului să îndeplinească dorințele celui care-o chinuie.

Era limpede că biata femeie credea în aceste practici ; era necăjită doar că tocmai pisica ei fusese aleasă, dintre toate, ca să fie sacrificată. Margaret asculta îngrozită ; în zadar se strădui s-o lumineze pe femeie ; pînă la urmă se văzu silită să renunțe, pierzîndu-și orice nădejde. Izbutise să o aducă pe femeie la recunoașterea anumitor fapte, a căror legătură și secvență logică era limpede pentru Margaret ; dar la urmă, femeia repeta nedumerită tot prima ei afirmație, și anume că „negreșit, era un obicei tare crud, și ea n-ar face așa ceva ; dar că nimic nu e mai bun ătunci cînd cineva ține să dobîndească ceva ; de cînd se știe auzise că așa se face ; dar, e-adevărat, e o mare cruzime".

Pînă la urmă Margaret renunță și plecă scîrbită.

— Ești o fată bună că nu-mi dai acum peste nas, zise domnul Bell.

— Cum ? Ce vreți să spuneți ?

— Recunosc că am greșit în privința învățăturii la școală. Orice e mai bine decît să lași un copil să fie crescut în aceste practici pline de sălbăticie.

— Oh ! îmi amintesc. Sărăcuța Susan ! Trebuie să mă duc s-o văd ; v-ar supăra să trecem pe la școală ?

— Cîtuși de puțin. Sînt curios să văd cam ce fel de învățătură se predă acolo.

Nu mai scoaseră aproape nici un cuvînt, ci își urmară drumul prin cîteva vîlcele împădurite ; dar verdeața lor gingașă nu putu să gonească tulburarea și durerea din inima lui Margaret, pricinuite de atîta cruzime ; trădînd mai cu seamă o totală lipsă de imaginație, și a oricărui strop de milă pentru bietul animal.

De îndată ce ieșiră din pădure și ajunseră pe pajiștea comunală unde se înălța școala, auziră murmur de glasuri, ca zumzetul unui stup de albine. Ușa era larg deschisă, așa că intrară înăuntru. O doamnă îmbrăcată în negru, tare sprintenă și vioaie, îi zări și le ură bun venit, cu același aer de gazdă pe care, își amintea Margaret, îl avea și mama ei, doar că la doamna Hale apărea mai blînd și mai molatic, cînd vreun rar vizitator se abătea pe la școală. Își dădu seama pe dată că era soția actualului vicar, urmașa mamei ei ; și ar fi vrut să evite întîlnirea, dacă ar fi fost cu putință ; dar după o clipă își stăpîni pornirea și păși înainte cu modestie, în timp ce privirile copiilor îi arătau că o recunoșteau și cîteva glasuri murmurau înăbușit : „E domnișoara Hale."

Soția vicarului auzi numele și pe dată atitudinea îi deveni mai binevoitoare. Margaret avu impresia că devenise și mai condescendentă. O văzu că întinde mîna spre domnul Bell, spunînd :

— Bănuiesc că dînsul e tatăl dumneavoastră, domnișoară Hale. Semănați foarte mult. Sînt într-adevăr încîntată să vă cunosc, domnule, și tot astfel va fi și soțul meu, vicarul.

Margaret o lămuri că nu era tatăl ei, bîiguind ceva despre moartea lui ; întrebîndu-se în același timp cum ar fi îndurat domnul Hale o vizită la Helstone, dacă ar fi fost adevărată bănuiala soției vicarului. Nu auzi ce spunea doamna Hepworth și îl lăsă pe domnul Bell să răspundă, în timp ce ea căuta în jur cu privirea chipuri cunoscute.

— Ah ! văd că ați vrea să asistați la o oră, domnișoară Hale. O știu din propria mea experiență. Clasa întîi, ridicați-vă în picioare pentru o lecție de gramatică cu domnișoara Hale.

Sărmana Margaret, care venise mînată de sentimentalism, fără nici o intenție de a inspecta, se simți prinsă în mreje ; dar cum astfel putea să vadă mai de aproape fețișoarele atente, cîndva bine cunoscute, ale copiilor ce primiseră ritualul solemn al botezului de la tatăl ei, se așeză, căutînd să descopere trăsăturile în schimbare ale fetițelor ; fără ca cineva s-o vadă, o ținea de mînă pe Susan, în timp ce copilașii din clasa întîi își căutau cărțile, iar soția vicarului se apropiase de domnul Bell atît cît își putea îngădui o doamnă, ținîndu-l de un nasture al hainei și explicîndu-i sistemul fonetic, așa cum reieșea dintr-o discuție pe care o avusese cu inspectorul școlar.

Margaret se aplecă asupra cărții, nevăzînd nimic împrejur — auzind zumzetul glasurilor copilărești, își aminti de vremurile de altădată și se gîndi la ele, și ochii i se umplură de lacrimi, pînă cînd dintr-o dată se așternu liniștea — o fetiță se poticnise la cuvîntul aparent simplu „un", nefiind prea sigură ce era.

— „Un", articol nehotărît, zise Margaret cu blîndețe.

— Vă cer iertare, se amestecă soția vicarului, numai ochi și urechi ; dar potrivit domnului Milsome, „un" este... cine își amintește ?

— Adjectiv nedeterminat, se repezi cam jumătate de duzină de copii, într-un glas.

Margaret se simți stînjenită — copiii știau mai mult decît ea. Domnul Bell se întoarse cu spatele, zîmbind.

Margaret nu mai scoase un cuvînt în timpul lecției. Dar la sfîrșit, se apropie domol de cîteva dintre fetițele la care ținuse mai mult și stătu puțin de vorbă cu ele. Nu mai erau niște copilițe ; crescuseră acum și erau fete în toată puterea cuvîntului ; crescuseră mari, lăsîndu-i astfel pustii amintirile, la fel cum ea, lipsind de trei ani, dispăruse dintr-ale lor. Îi părea bine totuși că le revăzuse pe toate, deși în bucuria ei se amesteca și o umbră de tristețe.

Cînd ora de clasă luă sfîrșit, era încă devreme în după-amiaza aceea de vară ; doamna Hepworth o pofti pe Margaret, împreună cu domnul Bell, la parohie, ca să vadă — cuvîntul „îmbunătățirile" aproape că îi scăpă de

pe buze, înlocuit în grabă cu termenul mai prudent de „schimbările" făcute de actualul vicar. Margaret nu simțea nici o dorință să vadă aceste schimbări, care aveau să zdruncine amintirea dragă a căminului ei ; dar ținea să mai vadă o dată casa, chiar dacă se înfiora la gîndul mîhnirii pe care o va resimți.

Parohia era atît de schimbată, și pe dinafară și pe dinăuntru, încît mîhnirea care o copleși era mai mică decît se așteptase. De fapt, nu mai era aceeași casă. Grădina, cu gazonul ei verde , odinioară atît de grațios aranjată încît pînă și o petală de trandafir căzută ar fi stricat minunata rînduială și curățenie, era presărată cu tot felul de lucruri de-ale copiilor ; un săculeț cu bile ici, un cerc colo ; o pălărie de pai înfiptă ca în cuier pe o tufă de trandafir, distrugînd o crenguță lungă și frumoasă, încărcată cu flori suave care pe vremuri ar fi fost cu multă dragoste îngrijită. Micul hol pătrat acoperit cu rogojini era și el plin de semnele unei mulțimi de copii voioși, sănătoși și neastîmpărați.

— Oh, domnișoară Hale, vorbi doamna Hepworth, vă rog să scuzați această dezordine. Cînd va fi terminată odaia copiilor, o să caut să fie mai multă ordine. Acum amenajăm o odaie pentru copii, din camera dumneavoastră, cred. Cum v-ați descurcat, domnișoară Hale, fără o odaie de copii ?

— N-am fost decît doi, zise Margaret. Dumneavoastră aveți mulți copii, îmi închipui.

— Șapte. Uitați-vă, o să tăiem o fereastră la drum în partea asta. Domnul Hepworth cheltuiește o mulțime de bani cu casa ; dar să știți că de-abia dacă putea fi locuită cînd am venit — vreau să spun, pentru o familie atît de mare ca a noastră, bineînțeles.

Fiecare încăpere a casei fusese modificată, în afară de aceea amintită de doamna Hepworth, care fusese înainte odaia de lucru a domnului Hale. Obscuritatea verde dinăuntru și liniștea plină de atîta farmec îl inspiraseră, potrivit mărturisirilor sale, la adînci meditații și, poate, într-o oarecare măsură, chiar și formaseră un caracter mai predispus la gîndire decît la acțiune ; noua

fereastră deschidea vedere la drum, oferind astfel multe avantaje, după cum subliniase doamna Hepworth. De la această fereastră se puteau vedea acele oițe din turma enoriașilor ce se rătăceau și se abăteau pe la cîrciuma plină de ispite — crezîndu-se neobservate, dar în realitate foarte bine urmărite ; căci vicarul cel energic avea acum un ochi ațintit spre drum, chiar și în timp ce își compunea predicile obișnuite ; iar pălăria și bastonul le avea atîrnate la îndemînă, ca să pornească degrabă după enoriașii săi, cărora le-ar fi trebuit picioare tare iuți ca să-și găsească adăpost la „Pădurarul vesel" înainte de a-i opri vicarul ce pornise bătălia împotriva băuturii. Întreaga familie a vicarului era formată din oameni harnici, energici, gălăgioși, inimoși și cîtuși de puțin preocupați să se poarte cu delicatețe.

Margaret se temu că, pînă la urmă, doamna Hepworth își va da seama că domnul Bell își bătea joc de ea tot exprimîndu-și admirația față de fiecare lucru ce-l scotea din sărite. Dar, nici vorbă ! ea lua totul de bun, și cu o asemenea bună credință, încît Margaret nu se putu stăpîni să nu-l dojenească puțin cînd porniră agale de la parohie înapoi spre han.

— Nu mă certa, Margaret. Am făcut-o de dragul tău. Dacă nu ți-ar fi arătat fiecare modificare, părînd atît de încîntată de superioritatea ei și subliniind ce îmbunătățiri va obține ba cu una, ba cu alta, poate că m-aș fi purtat frumos. Dar dacă ții atît de mult să-mi faci morală, amînă măcar pînă după dejun, cînd predica ta o să-mi facă somn și o să-mi ajute la digestie.

Amîndoi erau obosiți, și mai cu seamă Margaret, așa încît renunță să mai iasă, cum își propusese, ca să mai hoinărească prin pădurile și cîmpiile aflate atît de aproape de casa copilăriei ei. Și oricum, vizita ei la Helstone nu fusese așa cum... nu fusese exact ce se așteptase să fie.

Pretutindeni erau schimbări ; mici, dar cuprinzînd totul. Gospodăriile nu mai erau aceleași ; unii oameni plecaseră, alții muriseră, ori se căsătoriseră, și oricum interveniseră modificările firești aduse de trecerea zilelor, a lunilor și a anilor, care ne poartă pe nesimțite de la

copilărie la tinerețe, și apoi prin maturitate către bătrînețe, și iată-ne căzînd ca niște fructe coapte, în tihna țărînei ce ne e mumă. Și priveliștea se schimbase — un copac dispărut ici, o ramură colo, lăsînd să răzbată o rază de lumină acolo unde înainte nu se zărea lumină — descoperea o cărare îngustă, frumos potrivită, iar brîul de iarbă șerpuind alături era tuns și îngrădit. Se spunea că arată mai frumos așa; dar Margaret tînjea după înfățișarea pitorească de dinainte, după poienițele întunecoase și bălăriile de pe marginea drumului de altădată.

Se așeză pe lavița de lîngă fereastră, privind cu tristețe afară, la umbrele înserării care se armonizau atît de bine cu gîndurile-i pline de melancolie. Domnul Bell dormea dus, după osteneala neobișnuită din ziua aceea. Se trezi doar cînd intră în odaie, aducînd ceaiul, o fetișcană îmbujorată la față, care se vedea că mai lăsase o zi treaba la han ca să ajute la cositul fînului.

— Hei! Cine-i acolo? Unde sîntem? Cine-i asta Margaret? Oh, acum îmi amintesc totul. Nu-mi puteam da seama cine șade acolo, atît de melancolică, cu mîinile încleștate pe genunchi, și privind țintă înaintea ei. La ce te uitai? întrebă domnul Bell, apropiindu-se de fereastră și oprindu-se în spatele lui Margaret.

— La nimic, zise ea, ridicîndu-se degrabă și căutînd să discute cît mai firesc.

— Chiar la nimic! Un fundal mohorît de copaci, cîteva rufe albe atîrnînd pe tufele de măceș și vîntul aducînd umezeală. Închide mai bine fereastra și vino să pregătești ceaiul.

O vreme, Margaret rămase tăcută. Învîrtea linguriță de ceai fără să asculte la ceea ce spunea domnul Bell. Zîmbea și dădea din cap, indiferent ce-ar fi spus el. Apoi suspină din greu și, lăsînd jos linguriță, începu să vorbească, fără legătură cu ce spusese înainte, cu glasul strident al unuia care își urmărise pînă atunci doar gîndul lui.

— Domnule Bell, n-ați uitat ce vorbeam aseară despre Frederick, nu-i așa?

— Aseară, da. Unde eram aseară ? Oh, îmi amintesc ! Mi se pare că a trecut de atunci o săptămînă. Da, bineînțeles, îmi aduc aminte că am vorbit despre el, bietul băiat.

— Da — și vă amintiți ce spunea domnul Lennox, că a fost în Anglia cam în timpul cînd a murit mama ?, întrebă Margaret, și glasul îi era acum mai coborît ca de obicei.

— Îmi amintesc. Nu știusem pînă atunci.

— Și eu care credeam — am crezut întotdeauna că tata v-a povestit.

— Nu ! niciodată. Dar ce vroiai să-mi spui, Margaret ?

— Vreau să vă mărturisesc că am făcut în vremea aceea o mare greșeală, vorbi Margaret, ridicînd deodată privirea spre el, cu ochii ei limpezi, atît de sinceri. Am spus o minciună ! și fața i se îmbujoră toată.

— Ei, da, ai făcut rău, recunosc ; dar și eu am spus o mulțime de minciuni în viața mea, și nu numai cu vorba, cum cred că ai făcut tu, ci și cu fapta, sau pe căi ocolite, făcîndu-i pe oameni să privească neîncrezători adevărul, ori să creadă o minciună. Știi cine este tatăl minciunilor, Margaret ? Ei bine, o mulțime de oameni, care se cred foarte buni, au cu minciuna tot felul de legături și înrudiri colaterale. Sîngele stricat al minciunii curge prin vinele tuturor. Pe tine, însă, te-aș fi crezut departe de așa ceva. Ce, plîngi, copila mea ? Hai să nu mai vorbim de asta, dacă începi să plîngi. Cred că ți-a părut rău imediat și sînt sigur că n-ai să mai faci, și totul a fost tare de mult și, pe scurt, vreau să fii veselă, nu tristă, în seara asta.

Margaret își șterse lacrimile și încercă să vorbească despre altceva, dar deodată izbucni din nou :

— Vă rog, domnule Bell, dați-mi voie să vă spun totul — poate că o să mă ajutați puțin ; nu, nu să mă ajutați, dar dacă ați ști adevărul, poate că m-ați lămuri — nu asta am vrut să spun, și disperată că nu știa să exprime ce dorea, tăcu.

Dintr-o dată, domnul Bell își schimbă atitudinea.

— Povestește-mi totul, copila mea, zise el.

— E o poveste lungă ; dar cînd a venit Fred, mama era foarte bolnavă, iar eu eram frămîntată de grijă și de teamă, că l-am tîrît într-o primejdie, cînd Dixon s-a întîlnit cu cineva în Milton — un om pe nume Leonards — care îl cunoștea pe Fred, și care se pare că-i purta pică, sau în orice caz era ispitit de recompensa oferită pentru prinderea lui ; și cum eram acum și mai speriată, m-am gîndit că ar fi mai bine să-l zoresc pe Fred să plece la Londra, unde — după cum veți înțelege din ceea ce am vorbit aseară — urma să se ducă să discute cu domnul Lennox ce șanse avea să fie disculpat dacă s-ar fi prezentat la proces. Așa încît noi — adică el și cu mine — ne-am dus la gară ; era seară, și soarele tocmai apunea, dar mai era destulă lumină ca să poți recunoaște pe cineva și să fii recunoscut ; și cum ajunsesem prea devreme, am ieșit să ne plimbăm puțin pe cîmpul din apropiere ; mă gîndeam întruna, îngrozită, că Leonards se afla pe undeva, prin împrejurimi ; și pe cînd ne plimbam pe cîmp, cu soarele roșu la apus bătîndu-mi în ochi, cineva a trecut călare pe drumul ce mărginea cîmpul unde ne aflam. Am văzut că se uită la mine, dar n-am știut la început cine era, fiindcă aveam soarele în ochi ; dar după o clipă mi-am dat seama că era domnul Thornton, și ne-am salutat...

— Și l-a văzut pe Frederick, firește, zise domnul Bell, crezînd că o ajută la povestit.

— Da ; și apoi a apărut în gară un om — beat și abia ținîndu-se pe picioare — și s-a repezit să-l ia de guler pe Fred, și s-a clătinat cînd Fred s-a tras înapoi, și a căzut peste marginea peronului ; șanțul nu era prea adînc, nici măcar un metru ; dar oh !, domnule Bell, din căderea asta i s-a tras într-un fel moartea !

— Ce groaznic ! Și era Leonards, bănuiesc. Și cum a scăpat Fred ?

— Oh ! a fugit imediat după ce Leonards a căzut, și nici unul din noi nu credea că era ceva serios, părea acolo o nimica toată.

— Vrei să spui că n-a murit pe loc ?

— Nu ! abia după două sau trei zile. Și apoi — oh, domnule Bell ! acum vine partea cea mai groaznică, și

începu să-și frămînte, nervoasă, degetele. Un inspector de poliție a venit și m-a învinuit că eram împreună cu tînărul care i-a dat brînci sau l-a lovit pe Leonards, pricinuindu-i astfel moartea ; era o învinuire falsă, înțelegeți, dar noi nu știam încă dacă Fred se îmbarcase : putea să fie încă la Londra și poliția putea să-l aresteze pe baza acestei false învinuiri, și astfel să descopere că era unul și același cu locotenentul Hale, acuzat de a fi pricinuit revolta de pe vas — și să-l execute ; toate acestea mi-au trecut ca fulgerul prin minte, și am răspuns că n-am fost eu. Că nu fusesem în seara aceea la gară. Că nu știam nimic despre ce se întîmplase acolo. Nu aveam alt gînd decît să-l salvez pe Frederick.

— Eu zic că ai făcut bine. Aș fi făcut la fel și eu. Nu te-ai gîndit decît cum să-l scapi pe el. Cred că aș fi procedat la fel.

— Nu, n-ați fi procedat la fel. A fost rău, greșit, necinstit. În momentul acela Fred era în siguranță, în afara Angliei ; și în orbirea mea am uitat că mai există un martor, care ar fi putut depune mărturie că fusesem acolo.

— Cine ?

— Domnul Thornton. V-am spus că mă văzuse lîngă gară ; ne și salutaserăm.

— Bine, dar n-avea de unde să afle tot tărăboiul despre moartea bețivului. Bănuiesc că ancheta n-a descoperit nimic.

— Nu ! Cercetările care începuseră au fost oprite. Domnul Thornton era la curent cu stadiul anchetei. Fiind magistrat, el a fost acela care a hotărît că moartea n-a fost provocată de căderea omului. Dar nu înainte de a ști ce declarasem eu. Oh, domnule Bell !

Și Margaret își acoperi fața cu mîinile, de parcă ar fi vrut să se ascundă cît mai mult de această amintire.

— Ai avut vreo explicație cu el ? I-ai spus ce motiv puternic, instinctiv ai avut ?

— Nu am avut decît o instinctivă lipsă de încredere, și m-am agățat de un păcat ca să nu mă prăbușesc, vorbi ea cu amărăciune. Nu ! Cum aș fi putut ? El nu știa

nimic despre Frederick. Ca să mă reabilitez în ochii lui, credeți că ar fi trebuit să-i destăinui taina familiei, primejduind eventualele șanse ale sărmanului Frederick de a fi disculpat ? Cu ultimele sale cuvinte, Fred m-a implorat să păstrez secretul vizitei lui față de toată lumea. Vedeți, tata nu v-a spus nici dumneavoastră. Nu ! Trebuia să îndur rușinea — cel puțin credeam că o să pot. Am răbdat. De atunci domnul Thornton nu mi-a mai arătat niciodată stima cuvenită.

— Sînt încredințat că te stimează, zise domnul Bell. Sigur, asta explică oarecum... Dar el vorbește întotdeauna despre tine cu respect și deosebită considerație, deși acum înțeleg anumite rezerve în atitudinea lui.

Margaret tăcu ; nu mai asculta ceea ce vorbea domnul Bell ; pierdu șirul vorbelor lui. După o vreme întrebă :

— Vreți să-mi spuneți ce înțelegeți prin „rezerve" în atitudinea lui, cînd vorbea despre mine ?

— Oh ! pur și simplu m-a supărat că nu mi se alătura atunci cînd îți aduceam laude. Ca orice nătărău bătrîn, mi-am închipuit că toți trebuie să aibă aceeași părere ca și mine ; și el, bineînțeles, nu putea să se potrivească cu mine. Am rămas cam surprins, atunci. Dar probabil că bietul om nu știa ce să creadă, dacă nu i se dăduse nici o explicație. În primul rînd, faptul că te plimbai cu un tînăr după ce se întunecase...

— Dar era fratele meu ! exclamă Margaret, surprinsă.

— Adevărat. Și de unde era el să știe ?

— N-aș putea să vă spun. Nu m-am gîndit la asta, zise Margaret, roșie toată, și părînd jignită și ofensată.

— Și probabil n-o să știe niciodată, din pricina minciunii — și îmi mențin părerea că, în aceste împrejurări, era necesară.

— Ba n-a fost. Acum îmi dau seama. Și mă căiesc amarnic.

Se așternu o lungă tăcere. Margaret vorbi prima :

— E puțin probabil să-l mai văd vreodată pe domnul Thornton... ; și se întrerupse.

— Există o mulțime de lucruri mai puțin probabile, replică domnul Bell.

— Dar am credința că nu-l voi mai vedea. Și totuși, nimănui nu-i place să știe că a coborît atît de jos în ochii unui... unui prieten, cum am coborît eu într-ai lui.

Ochii ei erau plini de lacrimi, dar glasul suna ferm, și domnul Bell avu grijă să nu se uite la ea.

— Și acum, cînd Frederick a pierdut orice speranță, și aproape și orice dorință de a fi disculpat și de a se întoarce în Anglia, ar trebui să-i explic totul. Dacă vreți, și dacă puteți, dacă se va ivi prilejul (în nici un caz să nu-i vîrîți cu de-a sila explicația), numai dacă puteți, ați vrea să-i povestiți amănunțit ce s-a întîmplat și să-i mai spuneți că v-am dat eu încuviințarea, fiindcă am simțit că, de dragul tatălui meu, nu trebuia să-i pierd stima, deși s-ar putea să nu ne mai vedem niciodată ?

— Firește. Cred că ar trebui să știe. N-aș vrea să plutească nici umbra unei bănuieli de incorectitudine asupra ta ; omul n-a știut ce să creadă, văzîndu-te singură cu un tînăr.

— Cît despre asta, zise Margaret, cu oarecare semeție, *honni soit qui mal y pense*. Totuși, aș prefera să afle adevărul, dacă se ivește un prilej firesc pentru o explicație. Dar nu ca să mă dezvinovățesc de bănuiala unei comportări necorespunzătoare doresc să i se spună — dacă aș crede că m-a bănuit de așa ceva, nici nu mi-ar păsa de buna lui părere ! — nu ! ci ca să afle cum s-a întîmplat să cad în cursă ; pe scurt, de ce am mințit atunci.

— Minciună pentru care nu te condamn. Și să nu-ți închipui că te părtinesc, crede-mă.

— Ceea ce socotesc alții că-i bine sau rău nu înseamnă nimic în comparație cu propria mea conștiință, cu profunda mea convingere că am făcut rău. Dar să nu mai vorbim de asta, vă rog. S-a terminat — păcatul a fost săvîrșit. Acum trebuie să nu mă mai gîndesc la el și să încerc să fiu mereu sinceră, dacă voi putea.

— Foarte bine. Dacă preferi să te simți stînjenită, apăsată de suspiciuni, n-ai decît. Eu îmi țin mereu conștiința închisă ca într-o cutie, căci atunci cînd țîșnește afară, mă uimește cît de viguroasă e. Așa că o ademenesc să intre la loc, la fel ca pescarul din povestea cu

spiridușul. „Uimitor lucru", îi zic, „să te gîndești că ai stat închisă atîta timp, și într-un spațiu atît de strîmt încît nici nu știam de existența ta. Te rog, în loc să te faci din ce în ce mai mare și să mă uluiești cu proporțiile tale nebuloase, n-ai vrea să te strîngi din nou la dimensiunile de mai înainte ?" Și după ce intră la loc, trîntesc capacul peste cutie, și am grijă să nu-l mai deschid, asemenea regelui Solomon, cel mai înțelept dintre oameni, care a închis-o acolo.

Dar pentru Margaret, asta nu era glumă. Abia dacă asculta ce spunea domnul Bell. Gîndurile ei stăruiau asupra discuției de mai înainte, care acum căpătase tăria unei convingeri, și anume că domnul Thornton nu mai putea să aibă despre ea părerea bună pe care o avusese pe vremuri — că îl dezamăgise.

Simțea că nici o explicație n-ar putea să-i recîștige — nu dragostea lui, căci hotărîse să nu se mai gîndească la ea și la posibilitatea de a-i răspunde la fel, și își respecta cu strășnicie hotărîrea — ci măcar respectul și stima care — nădăjduia ea — îl vor face mereu, ca în frumoasele versuri ale lui Gerald Griffin :

„Să-ntorci privirea cînd auzi
Rostindu-mi-se numele."

Simțea că se înăbușă și că i se strînge inima cînd își amintea cum mințise. Încercă să se mîngîie cu gîndul că orice ar crede despre ea, ființa ei rămînea așa cum era. Dar nu era decît un truism, o iluzie ce se nărui sub povara regretului ei. Îi venea să-i pună zeci de întrebări domnului Bell, dar nu izbutea să rostească nici una.

Domnul Bell crezu că era obosită și o trimise devreme în odaia ei, unde rămase însă ceasuri în șir lîngă fereastra deschisă, privind afară la cerul în amurg, pe care începeau să se ivească stelele, licărind și dispărînd în dosul copacilor umbroși ; abia pe urmă, tîrziu, se duse la culcare. Toată noaptea, însă, o luminiță rămase aprinsă pe pămînt ; o lumînare în vechea ei odaie de la parohie care era acum odaia copiilor vicarului, pînă avea să construiască una nouă.

Margaret era copleșită de un simțământ al schimbării, al nimicniciei propriei sale ființe, al nedumeririi și dezamăgirii. Nimic nu mai era ca înainte ; această subtilă nestatornicie atotpătrunzătoare îi pricinuia mai multă durere decît dacă totul s-ar fi schimbat într-atît încît să nu mai recunoască nimic.

„Încep să înțeleg cum trebuie să fie în cer — și oh ! măreția și pacea cuvintelor — «Același ieri, astăzi și întotdeauna.» Veșnic ! «Din vecii vecilor» Cerul acesta de deasupra mea pare că n-ar putea să se schimbe, și totuși se va schimba. Sînt atît de ostenită — ostenită de a fi mînată întruna, prin toate etapele vieții mele, în care nimic nu rămîne lîngă mine, nici o ființă, nici un loc ; asemenea cercului în care victimele pasiunilor lumești se rotesc neîncetat. Starea mea sufletească e a femeilor care se hotărăsc să se călugărească. Eu caut statornicia cerului în vremelnicia pămîntească. Dacă aș fi catolică și dacă mi-aș putea înăbuși inima, dacă aș ameți-o cu vreo lovitură puternică, poate că m-aș călugări. Dar aș tînji după semenii mei ; nu, nu după semenii mei, căci iubirea de aproape n-ar putea niciodată să-mi umple într-atît inima încît să izgonească iubirea pentru oameni, luați aparte. Poate că așa trebuie să fie, poate că nu ; nu pot să mă hotărăsc în noaptea asta."

Se culcă obosită și tot obosită se sculă după patru sau cinci ore de somn. Dar dimineața aduse speranța, și o imagine mai luminoasă a tuturor lucrurilor.

„La urma urmei, așa e bine", zise ea, auzind glasuri de copii la joacă, în timp ce se îmbrăca. „Dacă universul ar rămîne nemișcat, ar degenera și ar decădea. Să nu mă gîndesc la mine și la sentimentul meu dureros de schimbare, și atunci progresul a tot ceea ce se află în jurul meu va fi bun și necesar. Nu trebuie să mă gîndesc atîta la felul cum mă afectează pe mine împrejurările, ci la felul cum îi afectează pe alții, dacă vreau să am judecata dreaptă și inima încrezătoare și plină de speranță."

Și cu zîmbetul în priviri, gata să-i fluture și pe buze, se duse în salon și-l salută pe domnul Bell.

— Ei domnișoară, înseamnă că ai stat tîrziu noaptea, dacă te-ai sculat atît de tîrziu azi dimineață. Am o veste pentru tine. Ce-ai zice de o invitație la dejun ? O vizită

matinală, mai precis dis-de-dimineață. Vicarul a și fost pe aici, în drum spre școală. Nu știu dacă a venit cumva atît de devreme ca să-i țină hangiței o predică de abstinență alcoolică în folosul cosașilor ; dar cînd am coborît eu, înainte de ora nouă, era aici ; și ne-a poftit astăzi la ei la dejun.

— Dar Edith mă așteaptă să mă întorc — nu pot să primesc invitația, zise Margaret, încîntată că are o asemenea scuză.

— Da, știu ; chiar așa i-am spus și eu. Mi-am închipuit că n-o să vrei să te duci. Totuși, invitația rămîne, dacă te răzgîndești.

— Oh, nu ! exclamă Margaret. Să ne ținem de programul pe care ni l-am propus. Să plecăm de aici la douăsprezece. E foarte frumos și amabil din partea lor ; dar credeți-mă că nu pot să mă duc.

— Foarte bine. Nu te mai frămînta, lasă că aranjez eu totul.

Înainte de plecare, Margaret se furișă prin spatele grădinii parohiei și culese un bucheţel de caprifoi. Cu o zi înainte, nu luase nici o floare, de teamă să n-o vadă cineva, iar motivele și sentimentele ei să nu intre în gura lumii. Dar acum, în timp ce se întorcea pe izlaz, locul fu din nou învăluit în vechea atmosferă de vrajă. Sunetele cele mai obișnuite ale vieții răsunau aici ca o muzică, altfel decît oriunde în întreaga lume ; lumina era mai aurie, viața mai tihnită, cufundată parcă în vis. Amintindu-și ce simțise cu o zi înainte, Margaret își zise :

„Și eu mă schimb neîncetat — sînt cînd una, cînd alta — cînd dezamăgită și mîhnită că nimic nu este cum îmi închipuiam, cînd descoperind brusc că realitatea e mult mai frumoasă decît mi-o imaginasem. Oh, Helstone ! Niciodată n-au să-mi placă alte locuri mai mult."

După cîteva zile se simți împăcată și hotărî că bine făcuse să se ducă la Helstone și să-l revadă, și că pentru ea va rămîne mereu cel mai frumos loc din lume ; dar că era plin de atîtea amintiri despre vremuri trecute, și în special despre tatăl și mama ei, încît, dacă va fi să mai vină vreodată, nu va fi în nici un caz o vizită ca aceea pe care o făcuse împreună cu domnul Bell.

CAPITOLUL XLVII

MAI LIPSEȘTE CEVA

„Viața, ca un palid muzicant
Ține în mînă un țambal vrăjit,
Din care picură acorduri ne-nțelese,
Dezvăluind voința Cerului, în triste
Tonalități minore".

ELIZABETH BARRETT BROWNING

CAM ÎN ACEEAȘI VREME se întoarse și Dixon de la Milton, luîndu-și în primire slujba de cameristă a lui Margaret. Aduse o mulțime de vești din Milton : cum Martha se dusese să stea la domnișoara Thornton, după căsătoria acesteia ; apoi descrierea amănunțită a domnișoarelor de onoare, a rochiilor și gustărilor servite cu prilejul acelei interesante ceremonii ; cum lumea zicea că domnul Thornton îi făcuse surorii sale o nuntă prea somptuoasă, dacă te gîndeai cît pierduse din cauza grevei, și că mai trebuie să plătească și despăgubiri mari pentru neîndeplinirea contractelor ; cum mobilele de la parohie — atît de îndrăgite de Dixon — nu se vînduseră prea bine la licitație, ceea ce era o rușine ținînd seama de cîți oameni bogați se aflau în Milton ; cum doamna Thornton venise într-o zi și cumpărase ieftin două sau trei obiecte, adevărate chilipiruri, iar domnul Thornton venise a doua zi și, vrînd neapărat să cumpere vreo două obiecte, licitase împotriva lui însuși, spre marele haz al spectatorilor ; astfel încît, după cum sublinie Dixon, situația se echilibrase : dacă doamna Thornton a plătit prea puțin, domnul Thornton a plătit în schimb prea mult. Domnul Bell trimisese o mulțime de indicații în privința cărților ; nu te puteai înțelege cu el, atît era de pretențios ; dacă ar fi venit în persoană ar fi fost mai bine, dar scrisorile nu fac altcvea decît să te încurce.

Dixon nu prea avea ce să povestească despre familia Higgins. Memoria ei era înclinată să reţină tot ceea ce avea legătură cu lumea bună, fiind tare înşelătoare cînd trebuia să-şi amintească vreo împrejurare legată de cei mai prejos decît ea. Nicholas, credea ea, era foarte bine. Venise de cîteva ori să ceară veşti despre domnişoara Margaret — era singura persoană care se interesase, în afară de domnul Thornton care venise o dată. Dar Mary ? Oh ! firește, se simţea foarte bine, fetişcana voinică şi şleampătă ! Auzise, sau poate că visase doar, deşir ar fi ciudat să viseze oameni ca cei din familia Higgins, că Mary se dusese să lucreze la fabrica domnului Thornton, pentru că tatăl ei ţinea ca ea să înveţe să gătească ; dar ce prostie o mai fi şi asta, nu ştia. Margaret o fost de aceeaşi părere cu ea că povestea era destul de dezlînată ca să fie ca un vis.

Totuşi, ce bine era acum, cînd avea cu cine să vorbească despre Milton şi despre oamenii de acolo, Dixon nu prea era încîntată de subiect, preferînd mai degrabă să uite această parte din viaţa ei. Îi plăcea mai mult să vorbească despre discuţiile avute cu domnul Bell, care îi pomenise ceva despre intenţia lui de a o face pe Margaret moştenitoarea sa. Dar tînăra ei stăpînă nu-i dădu apă la moară, şi nu se lăsă nici un pic iscodită, oricît şi-ar fi ascuns Dixon întrebările sub formă de bănuieli sau presupuneri.

În răstimp, Margaret tînjea să audă că domnul Bell făcuse o anumită vizită de afaceri la Milton căci se înţeleseseră, în timpul discuţiei pe care o avuseseră la Helstone, că explicaţia trebuia dată domnului Thornton prin viu grai, dar în nici un caz într-un fel care să nu fie foarte firesc.

Domnului Bell nu-i prea plăcea să scrie, dar din cînd în cînd trimitea scrisori mai lungi sau mai scurte, după dispoziţia în care se afla ; şi cu toate că Margaret nu nădăjduia să primească o veste anume, după ce-i citea misivele le punea deoparte, oarecum dezamăgită. Domnul

Bell nu avea de gînd să se ducă la Milton ; în orice caz, nu pomenea nimic. Ei bine, înseamnă că va trebui să aibă răbdare. Mai curînd sau mai tîrziu, negura se va împrăștia. De fapt, scrisorile domnului Bell nu prea mai semănau cu felul lui de a fi ; erau scurte, scrise pe un ton plîngăreț, și uneori răzbătea și o umbră de amărăciune, cu totul neobișnuită. Nu mai privea spre viitor ; mai curînd părea să regrete trecutul și să fie îngrijorat de prezent. Margaret se gîndi că poate era bolnav ; dar, ca răspuns la o întrebare a ei cum se mai simțea cu sănătatea, îi trimise cîteva rînduri, lămurind-o că nu era decît o meteahnă de modă veche numită plictiseală ; că de asta suferea, și că ea n-avea decît să hotărască dacă era de natură psihică sau fizică ; dar că ar fi preferat să fie lăsat să bombăne, fără a trebui să trimită de fiecare dată un buletin medical.

În urma acestei scrisori, Margaret nu-l mai întrebă de starea sănătății.

Într-o zi, după ce Edith îi relată întîmplător o discuție pe care o avusese cu domnul Bell cînd fusese ultima dată la Londra, Margaret ajunse la concluzia că el avea de gînd să o însoțească la toamnă într-o vizită la Cadiz, ca să-și vadă fratele și noua cumnată. Atîta o sîcîi pe Edith cu întrebările, încît aceasta declară plictisită că nu-și mai amintea nimic altceva ; tot ce spusese el era că n-ar fi rău să se ducă, să audă cu urechile lui ce știa Frederick despre revolta de pe vas ; și că ar fi un bun prilej pentru Margaret s-o cunoască pe cumnata ei ; că el pleca întotdeauna undeva în timpul vacanței mari și că nu vedea de ce nu s-ar duce în Spania. Asta era tot. Edith nădăjduia că Margaret nu-i va părăsi, văzînd-o cît de mult o tulburase această relatare. Și apoi, neavînd altceva mai bun de făcut, începu să plîngă, tînguindu-se că o iubea pe Margaret mai mult decît o iubea Margaret pe ea. Trebui s-o mîngîie, dar nu izbuti să-i explice de ce o fermeca atîta și o încînta gîndul de a face o vizită în Spania, oricît de fantezist ar fi fost. Edith avea tendința să creadă că orice plăcere gustată departe de ea era un afront tacit, sau cel puțin o dovadă de indiferență.

Așa încît Margaret trebui să-și închidă în sine bucuria, îngăduindu-și doar s-o întrebe pe Dixon, în timp ce se îmbrăca pentru dejun, dacă nu i-ar face plăcere să-l vadă pe domnișorul Frederick si pe tînăra lui nevestică ?

— E papistașă, domnișoară, nu-i așa ?

— Cred — oh, da, firește ! zise Margaret, o clipă deprimată de acest gînd.

— Și stau într-o țară de papiștași ?

— Da.

— Atunci trebuie să vă spun că sufletul mi-e mai drag chiar decît domnișorul Frederick, oricît aș ține la el. Mi-ar fi tot timpul teamă, domnișoară, să nu mă convertească.

— Oh, zise Margaret, nici eu nu știu dacă o să mă duc ; și, dacă da, nu sînt o doamnă atît de mare încît să nu pot călători fără tine. Nu ! buna și bătrîna mea Dixon, dacă o să plec la ei, o să-ți dau o lungă vacanță. Dar mă tem că mai e mult pînă atunci.

Dixon nu asculta cu plăcere acest fel de a-i vorbi. În primul rînd, nu-i plăcea obiceiul pe care și-l luase Margaret de a-i spune „buna și bătrîna mea Dixon" de cîte ori dorea să se arate expansivă. Știa că domnișoara Hale putea spune oricui la care ținea „bătrîn", ca un fel de alintare ; dar tare nu-i plăcea cînd i se adresa ei astfel, căci, nefiind trecută cu mult peste cincizeci de ani, se socotea în floarea vîrstei. În al doilea rînd, nu-i convenea că Margaret o crezuse atît de repede : cu toată spaima de papiștași pe care o declarase, era în sinea ei tare curioasă în legătură cu Spania, inchiziția și toate tainele papiștașilor. Așa încît, după ce-și drese glasul ca să-și dovedească bunăvoința de a trece peste tot ce se spusese, o întrebă pe domnișoara Hale ce părere avea — dacă va avea grijă să nu întîlnească nici un preot și să nu intre în vreuna din bisericile lor, ar fi totuși în primejdie de a fi convertită ? Domnișorul Frederick, firește, a trecut la religia lor fără să-și dea seama.

— Sînt încredințată că dragostea i-a adus mai întîi în minte gîndul convertirii, zise Margaret suspinînd.

— Așa-i, domnișoară ! adeveri Dixon. Cît despre mine, știu să mă păzesc de popi și de biserici ; dar dragostea te ia pe nepregătite ! Cred că tot mai bine ar fi să nu merg în Spania.

Margaret nu prea voia să-și lase închipuirea să zăbovească asupra proiectului de a pleca în Spania. Dar acesta îi mai abătea gîndurile de la dorința nerăbdătoare de a ști că i se explicase totul domnului Thornton.

Deocamdată, domnul Bell părea să nu se miște din Oxford, neavînd încă intenția de a se abate pe la Milton ; și un simțămînt tainic părea s-o rețină pe Margaret de a-l întreba măcar, sau de a face o aluzie, la posibilitatea unei asemenea călătorii. Și nici nu-i venea să pomenească de planul lui, mărturisit lui Edith — poate că îi trecuse dar o clipă prin minte — de a vizita Spania. Ei nu îi spusese nimic la Helstone, în ziua aceea însorită și atît de plină de tihnă ; poate că nu fusese decît fantezia unei clipe — dar dacă ar fi adevărată, ce evadare minunată din monotonia vieții ei de acum, care începea să o demoralizeze.

Una din marile bucurii ale prezentului i-o pricinuia băiețelul lui Edith. Era mîndria și jucăria tatălui și mamei, cît timp stătea cuminte ; dar era un copilaș destul de încăpățînat și cînd avea uneori cîte o toană și-l apucau năbădăile, Edith era cuprinsă de disperare și oboseală, oftînd : „Oh, draga mea, ce-am să mă fac cu el ! Te rog, Margaret, sună clopoțelul să vină Hanley."

Margaret, însă, simțea că-i place parcă mai mult copilul în aceste manifestări de temperament, decît în momentele cînd era un model de cumințenie. Îl lua atunci și-l ducea în altă odaie, și încerca să-l potolească ; cu o fermitate care încetul cu încetul îl domolea, făcînd uz de farmec și de șiretenie ca să-l cumințească, pînă cînd își lipea de ea obrăjorul încins și scăldat în lacrimi, sărutînd-o și alintînd-o pînă adormea, nu o dată, în brațele sau pe umărul ei. Acestea erau clipele cele mai minunate pentru Margaret. O încerca un simțămînt pe care credea că nu-i va fi dat să-l aibă vreodată.

Domnul Henry Lennox adăuga un element nou, deloc neplăcut, la rutina obișnuită a vieții din strada Harley,

prin vizitele sale frecvente. Margaret îl găsea mai impasibil, deși mai sclipitor ca înainte; dar era un bărbat foarte cultivat și avea cunoștințe multe și variate, ceea ce dădea farmec conversației, altminteri destul de insipidă. Margaret simți în el un ușor dispreț pentru fratele și cumnata lui, și pentru modul lor de viață, pe care se părea că-l socotește frivol și lipsit de consistență. O dată sau de două ori îi vorbi fratelui său, de față cu Margaret, pe un ton destul de tăios, întrebîndu-l dacă are de gînd să-și abandoneze definitiv profesia; la răspunsul căpitanului Lennox că avea din ce să trăiască, văzu cum buzele domnului Lennox se strîmbau disprețuitor cînd îl întrebă: „Și doar pentru asta trăiești?"

Cei doi frați erau cu toate acestea foarte legați, în felul cum sînt doi oameni cînd unul are o minte mai pătrunzătoare și îl conduce mereu pe celălalt, acesta din urmă simțindu-se mulțumit că e condus. Domnul Lennox obținea succese strălucite în profesia sa; cultivînd cu grijă toate relațiile care ar fi putut la un moment dat să-i fie de folos; ager, perspicace, inteligent, sarcastic și trufaș.

De la discuția aceea mai îndelungată în legătură cu perspectivele lui Frederick, pe care o avuseseră în prima seară de față cu domnul Bell, nu mai avusese prilejul să stea de vorbă cu el, în afară doar de banalitățile obișnuite între rude. Era însă destul pentru a înlătura sfiala ei și orice manifestare de mîndrie rănită și de vanitate din partea lui. Se întîlneau mereu, desigur, dar Margaret simțea că se ferește să rămînă singur cu ea; și își dădea seama că și el observase, deopotrivă, că se îndepărtaseră unul de altul, că nu-i mai apropiau părerile și gusturile comune.

Și totuși, după ce-l auzea făcînd o remarcă deosebit de inteligentă sau de spirituală, simțea cum ochii lui căutau mai întîi ce impresie îi făcuse ei, fie și numai pentru o clipă și că, în problemele de familie în care se pomeneau amestecați, de părerea ei ținea seama cel mai mult — cu toate că o făcea fără voie și căuta pe cît putea să și-o ascundă.

CAPITOLUL XLVIII

„NICICÎND NU-L VOI MAI GĂSI"

„Prieten drag al tatălui meu,
Greu mă despart de tine!
Tu n-ai știut, ți-am tăinuit mereu
Ce-nsemni tu pentru mine."

ANONIM

LA SUCCESUL PETRECERILOR pe care le dădea doamna Lennox contribuia toată lumea : prietenele ei cu frumusețea lor, căpitanul Lennox cu subiectele aflate la ordinea zilei, iar domnul Lennox, împreună cu cei cîțiva tineri în plină ascensiune poftiți ca prieteni ai săi, cu spiritul, inteligența, cunoștințele profunde și întinse de care știau să se folosească fără a părea pedanți sau a îngreuia conversația scînteietoare.

Aceste dejunuri erau de-a dreptul fermecătoare ; dar pînă și ele o nemulțumeau pe Margaret. Orice talent, orice sentiment, orice însușire, bă chiar și orice tendință spre virtute, erau folosite doar ca materiale de artificii ; focul sacru, tăinuit, se consuma în scîntei și pocnitori. Vorbeau despre artă într-un fel prea concret, oprindu-se la efectele exterioare, în loc să vadă ce ar putea învăța din ea. Se înflăcărau de subiecte elevate cînd erau în societate, dar nici nu se gîndeau măcar la ele cînd rămîneau singuri ; își iroseau capacitatea de apreciere pur și simplu înșiruind vorbe potrivite.

Într-o zi, după ce bărbații se retrăseseră în salon, domnul Lennox se apropie de Margaret și îi adresă aproape primele vorbe spontane de cînd revenise să stea în strada Harley :

— N-ai părut prea încîntată de ceea ce spunea Shirley la masă.

— Nu ? Asta înseamnă că am o față foarte expresivă, răspunse Margaret.

— Așa a fost întotdeauna. Nu și-a pierdut însușirea de a fi elocventă.

— Nu mi-a plăcut, se grăbi Margaret să adauge, felul lui de a susține, chiar și în glumă, ceea ce știa prea bine că este greșit — vizibil greșit.

— Dar a făcut-o foarte inteligent. Ce vorbe elocvente ! Îți amintești ce epitete fericite a găsit ?

— Da.

— Și le disprețuiești, ai vrut să adaugi. Te rog, fără menajamente, deși mi-e prieten.

— Vezi ? Acesta este exact tonul cu care dumneata... dar se întrerupse brusc.

Domnul Lennox așteptă o clipă să vadă dacă își va termina fraza ; dar ea doar roși și se întoarse să plece, nu înainte de a-l auzi totuși spunînd, cu glas scăzut dar limpede :

— Dacă tonul sau felul meu de a gîndi nu-ți plac, n-ai vrea să-mi spui deschis și să-mi dai astfel posibilitatea de a afla cum să-ți fiu pe plac ?

În toate aceste săptămîni, nu sosise nici o veste de la domnul Bell, în care s-o înștiințeze că urma să se ducă la Milton. Cînd îi vorbise la Helstone, păruse ca și cum urma să facă în foarte scurtă vreme drumul ; dar, probabil, își zise Margaret, că își rezolvase treburile între timp prin scrisori — știind că nu-i plăcea, dacă putea, să se ducă într-un loc nesuferit ; mai ales că nici nu înțelegea importanța tainică pe care o acorda ea unei explicații ce nu putea fi dată decît prin viu grai. Da, știa că el socotea necesară explicația ; dar dacă va fi dată în vară, în toamnă sau în iarnă, asta avea prea puțină însemnătate. Era august acum, și nu aflase încă nimic nici despre călătoria în Spania despre care îi pomenise lui Edith, așa că Margaret încercă să se mîngîie și cu spulberarea acestei iluzii.

Dar iată că într-o dimineață primi o scrisoare, în care domnul Bell o anunța că săptămîna viitoare avea de gînd să vină la Londra ; și că dorea s-o vadă în legătură cu un plan la care se gîndise ; și, pe lîngă asta, mai vroia să se doftoricească puțin, căci începuse să-i dea dreptate că

ar fi mai bine să creadă că sănătatea era de vină și nu el, atunci cînd devenea irascibil și certăreț. Scrisoarea era concepută pe un ton de veselie forțată, după cum avea să observe Margaret mai tîrziu ; dar în momentul acela atenția i-a fost atrasă de exclamațiile lui Edith :

— Vine la Londra ! Oh, Doamne ! și sînt atît de toropită de arșița asta, că nu cred să mai am putere pentru încă un dejun. Și-apoi, toată lumea e plecată în afară de niște nătărăi ca noi, care nu ne putem hotărî unde să ne ducem. N-o să avem pe cine invita.

— Cred că va prefera să ia masa doar cu noi, decît cu cei mai agreabili străini pe care ai putea pune mîna. Și-apoi, dacă nu se simte bine, nici n-o să aibă chef de invitații. Mă bucur că în sfîrșit a recunoscut adevărul. Eram sigură că e bolnav, din tonul scrisorilor lui ; și totuși, n-a vrut să-mi răspundă nimic cînd l-am întrebat, și nu aveam pe nimeni de la care să aflu vești despre el.

— Oh ! dar nu-i chiar bolnav, căci altfel nu s-ar gîndi la o călătorie în Spania.

— Nici nu pomenește de Spania.

— Nu, dar planul de care vorbește se referă precis la asta. Și spune, Margaret, chiar ai vrea să pleci, pe o vreme ca asta ?

— Oh, se va răcori din ce în ce mai mult. Da ! gîndește-te și tu. Mi-e teamă doar că e ceva ce am visat și dorit prea mult — în felul acela voit obsedant, care duce la dezamăgire — sau își găsește o răsplată formală care în fond nu aduce nici o satisfacție.

— Bine, dar asta-i o superstiție, Margaret.

— Nu, nu cred. Numai că ar trebui să fie un avertisment, și să am grijă să nu mai doresc atît de pătimaș anumite lucruri. E un fel de : „Dă-mi copii, sau altfel mor.“ Mă tem că strigătul meu este : „Lăsați-mă să plec la Cadiz, sau altfel mor.“

— Draga mea Margaret ! Or să te convingă să rămîi acolo ; și atunci, ce-am să mă fac ? Oh ! aș vrea să găsesc pe cineva cu care să te măriți aici, ca să fiu sigură că stai cu mine !

— N-am să mă mărît niciodată.

— Prostii, vorbești prostii ! Păi, după cum spune și Cosmo, ești o asemenea atracție în casa noastră, încît cunoaște destui bărbați care ar fi încîntați să ne viziteze un an întreg, numai ca să te vadă.

Margaret își îndreptă spinarea cu semeție :

— Știi, Edith, uneori cred că viața pe care ai dus-o în Corfu te-a obișnuit cu...

— Cu ce ?

— Cu un pic de grosolănie.

Edith începu să plîngă atît de amarnic, declarînd cu tărie că Margaret nu mai ținea deloc la ea, și nu o mai socotea prietenă, încît Margaret își zise că își exprimase cam prea aspru părerea numai ca să-și alinte mîndria rănită, și sfîrși făcîndu-i voia tot restul zilei ; în timp ce Edith, copleșită de sentimentele-i ofensate, zăcea ca o victimă pe divan, scoțînd din cînd în cînd cîte un suspin profund, pînă ce, în cele din urmă, adormi.

Domnul Bell nu-și făcu apariția nici în ziua pentru care își amînase a doua oară vizita. A doua zi dimineață sosi o scrisoare de la Wallis, valetul lui, care o informa că stăpînul lui nu se simțise bine în ultimul timp, și că de aceea tot amînase călătoria ; și că în ziua cînd urma să pornească spre Londra, avusese un atac de apoplexie ; după părerea doctorilor, adăugă Wallis, nu va mai apuca a doua zi ; și că, probabil, atunci cînd domnișoara Hale va primi scrisoarea, stăpînul lui nu va mai fi.

Margaret primi scrisoarea la micul dejun și tot sîngele îi fugi din obraji, în timp ce o citea ; apoi, fără a scoate o vorbă, i-o puse lui Edith în mînă și ieși din odaie.

Edith rămase nespus de impresionată cînd o citi și începu să plîngă înspăimîntată, cu suspine, ca un copil, spre marea deznădejde a soțului ei. Doamna Shaw își lua gustarea de dimineață în camera ei, așa încît îi reveni lui sarcina de a o împăca pe soția sa cu acest prim contact cu moartea, căci era pentru prima oară în viața ei, din cîte își amintea, că era pusă în fața ei. Cînd te gîndești că urma să ia masa cu ei chiar în ziua aceea, și în schimb zăcea mort sau pe moarte ! Trecu un timp pînă să se poată gîndi la. Margaret. Atunci tresări și alergă

sus, după ea. Dixon îi împacheta cîteva articole de toaletă, iar Margaret își punea în grabă boneta, ștergîndu-și mereu lacrimile, cu mîinile tremurîndu-i atît de tare, încît de abia putea să-și lege șireturile.

— Oh, draga mea Margaret ! Ce îngrozitor ! Ce faci ? Pleci ? Cosmo o să telegrafieze sau o să facă orice vrei.

— Plec la Oxford. Am un tren peste o jumătate de oră. Dixon e drăguță și mă însoțește, dar puteam să merg și singură. Trebuie să-l văd. Și-apoi, poate că se simte mai bine, și are nevoie de îngrijire. A fost ca un tată pentru mine. Nu mă opri, Edith.

— Ba trebuie. Mama n-o să fie de acord. Hai s-o întrebăm, Margaret. Nici nu știi unde te duci. N-aș avea nimic de spus dacă ar avea o casă, dar în niște camere la colegiu ! Hai la mama s-o întrebi, înainte de a pleca. Nu durează nici un minut.

Margaret îi făcu pe voie, și pierdu trenul. Luată pe neașteptate, doamna Shaw a fost cuprinsă de tulburare și istericale, așa că pierdură un timp prețios. Dar mai era un tren peste două ore ; și, după discuții cu privire la ceea ce se cuvenea și ceea ce nu, se hotărî ca Margaret să fie însoțită de căpitanul Lennox, avînd în vedere că tot avea să plece, singură sau altminteri, cu trenul următor, orice s-ar fi cuvenit sau nu.

Prietenul tatălui ei, propriul ei prieten, zăcea pe patul de moarte ; acest gînd îi apăru atît de limpede, încît rămase și ea surprinsă de tăria cu care își afirmase dreptul la independența de a face ce vroia ; și cu cinci minute înainte de ora plecării, se afla așezată în compartimentul unui tren, în fața căpitanului Lennox.

Avea să fie mereu o mîngîiere pentru ea să știe că se dusese, deși numai ca să afle că domnul Bell murise în cursul nopții. Văzu odăile în care locuise ; după aceea, avea să le asocieze cu drag în amintire cu gîndul la tatăl ei și la singurul lui prieten credincios.

Înainte de plecare îi făgăduise lui Edith că, dacă totul se sfîrșise — așa cum se temeau — se vor înapoia la dejun ; așa încît se văzu nevoită să pună stavilă privirii lungi, zăbovitoare, aruncate în jurul odăii unde murise

tatăl ei, şi să-şi ia un tăcut rămas bun de la bătrînul chip blajin de la care auzise atîtea vorbe bune şi atîtea glume şi vorbe de duh.

Căpitanul Lennox adormi în timpul călătoriei spre casă ; şi Margaret putu plînge în voie, gîndindu-se la acest an nefast, şi la toate suferinţele pe care i le adusese. Abia îşi lăsa conştiinţa pătrunsă de o pierdere, că venea alta — nu pentru a înlocui durerea aceea cu una nouă, ci pentru a redeschide răni şi sentimente abia vindecate. Dar auzind glasul tandru al mătuşii ei şi al lui Edith, ori ţipetele de bucurie ale micului Sholto la sosirea ei, şi văzînd odăile luminate, cu stăpîna casei, drăguţă, în paloarea şi compătimirea-i sinceră, Margaret se trezi din vraja apăsătoare a deznădejdii aproape superstiţioase şi încercă să creadă că şi în jurul ei puteau domni bucuria şi veselia. Au poftit-o să şadă pe locul lui Edith de pe divan ; Sholto a fost instruit să-i ducă cu multă grijă mătuşii Margaret ceaşca de ceai ; şi cînd urcă să se îmbrace, îi putu mulţumi Domnului că-l scutise pe bătrînul şi dragul ei prieten de o boală lungă şi dureroasă.

CAPITOLUL XLIX

RĂGAZ DE LINIŞTE

„Pe ţărmul însorit încet coboară,
Oprindu-se alene-n drumul ei ;
Durerea o înalţă ş-o-nfioară."

HOOD

— NU E MARGARET MOŞTENITOAREA ? şopti Edith către soţul ei, cînd rămaseră singuri în odaia lor, în seara de după trista călătorie la Oxford.

Înainte de a-i pune această întrebare, îi aplecase capul înalt şi, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, îl implorase să nu se supere. Numai că soţul ei nu ştia nimic ; dacă auzise ceva, uitase ; şi-apoi, nu putea lăsa cine ştie ce avere un profesor de la un mic colegiu ; şi niciodată nu vrusese să accepte ca ea să-şi plătească întreţinerea ;

și-apoi, două sute cincizeci de lire pe un an era caraghios, ținînd seama că Margaret nici măcar nu bea vin. Edith reveni pe pămînt, dezamăgită, cu o închipuire romantică spulberată.

O săptămînă mai tîrziu, se apropie țanțoșă de bărbatul ei, și făcîndu-i o plecăciune adîncă, spuse :

— Eu am avut dreptate, iar tu te-ai înșelat, prea nobile căpitan, Margaret tocmai a primit o scrisoare de la un avocat, și află că este legatarul universal al domnului Bell — moștenirea ridicîndu-se în bani cam la două mii de lire, iar restul, în valoare de vreo patruzeci de mii, reprezentînd proprietățile din Milton.

— Serios ! Și cum a primit o veste atît de bună ?

— Oh, se pare că știa dinainte că-l va moșteni ; numai că nu-și închipuise să fie atît de mult. Acum stă foarte palidă și trasă la față, și spune că moștenirea o înspăimîntă ; dar asta-i o prostie, știi, și o să-i treacă. Am lăsat-o pe mama s-o îndoape cu felicitări și am alergat să-ți spun.

Toată lumea părea să socotească firesc ca domnul Lennox să fie pe viitor consilierul juridic al lui Margaret. Ea era atît de neștiutoare în afaceri, încît recurgea la sfatul lui în orice problemă. Domnul Lennox îi recomandă un avocat ; îi aduse actele să le semneze. Nimic nu-l făcea mai fericit decît atunci cînd îi lămurea sensul diferitelor mistere juridice.

— Henry, spuse într-o zi Edith cu viclenie ; știi ce nădăjduiesc și aștept să iasă din toate aceste lungi conversații pe care le ai cu Margaret ?

— Nu, nu știu, răspunse el, înroșindu-se. Și nici n-aș vrea să-mi spui.

— Oh, foarte bine ; atunci nu-i nevoie să-l mai rog pe Cosmo să nu-l mai invite atît de des pe domnul Montagu pe la noi.

— Faci cum vrei, zise el cu prefăcută răceală. Lucrul la care te gîndești poate să se întîmple ori nu ; dar de data asta, înainte de a mă arunca orbește, voi avea grijă să-mi netezesc drumul. Invită pe cine vrei. Poate că nu-i prea politicos ce-ți spun, Edith, dar dată te amesteci o să strici totul. A fost foarte distantă față de mine

multă vreme ; și acum abia s-a mai îndulcit puțin. Are în ea ceva din Cleopatra, dacă ar fi fost ceva mai păgînă.

— În ceea ce mă privește, i-o trînti Edith răutăcioasă, prefer că e creștină. Cunosc atît de puțini creștini !

În toamna aceea, Margaret nu putu să plece în Spania ; deși pînă la ultimul moment nădăjduise că vreun prilej favorabil îl va aduce pe Frederick la Paris, unde s-ar fi putut repezi mai ușor. În loc de Cadiz, a trebuit să se mulțumească doar cu Cromer. Stațiunea aceasta o alesese și mătușa ei, și familia Lennox, pentru vacanță. Și cum țineau ca ea să-i însoțească, nu se prea străduiseră, așa cum le era felul de a fi, să-i sprijine propriile proiecte. Poate că, într-un sens, Cromer era locul cel mai potrivit pentru Margaret, — avea nevoie nu numai să se întremeze, ci și să se odihnească.

Printre alte speranțe spulberate, a fost și speranța, credința ei că domnul Bell îi va fi explicat domnului Thornton împrejurările și problemele de familie care au precedat nefericitul accident soldat cu moartea lui Leonards. Oricare ar fi acum părerea domnului Thornton — oricît de schimbată față de cea pe care o avusese cîndva — tare ar fi dorit ca el să înțeleagă comportarea ei ; și motivele pe care le avusese. I-ar fi adus mulțumire ; i-ar fi adus liniștea într-o chestiune în care altfel se va frămînta toată viața ; afară doar dacă va lua hotărîrea să nu se mai gîndească la ea.

Trecuse atîta timp de la acele întîmplări, încît nu vedea ce prilej ar mai fi avut să le explice, în afară de acela pe care moartea domnului Bell îl irosise. Trebuia să se resemneze, ca atîția alți oameni, să fie înțeleasă greșit ; dar, tot spunîndu-și că soarta ei nu era diferită de a altora, în străfundul inimii dorea ca într-o zi — peste ani și ani — el să afle totuși, înainte de a muri, că nu fusese vinovată. Își zicea că nici n-avea nevoie să afle că i se explicase totul, dacă putea fi sigură că el știa. Dar era o dorință zadarnică, la fel ca multe altele ; și cînd se încredință de acest lucru, se întoarse din toată inima și cu toată tăria spre viața ce i se așternea acum în față, hotărîtă să încerce să se împace cu situația.

Rămînea ore întregi pe plajă, cu ochii țintă la valurile ce se izbeau într-un neîncetat zbucium de țărmul

stîncos — sau privirea i se pierdea mai departe, acolo unde marea se umfla și scînteia în zare, și asculta, fără să-și dea seama, poate, continua și veșnica ei psalmodiere. Se liniștise, fără să știe cum sau de ce. Stătea inertă acolo, așezată pe pămînt, cu mîinile strînse în jurul genunchilor, în timp ce mătușa ei își petrecea vremea umblînd prin prăvălii după fleacuri, iar Edith și căpitanul Lennox călăreau pe țărm pînă hăt departe sau o porneau prin împrejurimi. Iar bonele care se plimbau încoace și încolo pe mal cu copiii, trecînd pe lîngă ea șușoteau uimite între ele, neînțelegînd la ce putea ea să privească astfel zile în șir. Și cînd se reuneau cu toții la masă, Margaret era atît de tăcută și de pierdută în gînduri, încît Edith decretă că e vorba de deprimare, salutînd încîntată propunerea soțului ei de a-l invita pe domnul Henry Lennox la Cromer pentru o săptămînă, cînd se va întoarce din Scoția, în octombrie.

Dar tot acest răgaz de reculegere o ajută pe Margaret să pună rînduială în întîmplările prin care trecuse, să înțeleagă cauza și semnificația lor, atît pentru viața ei din trecut, cît și pentru viitor. Ceasurile petrecute pe malul mării nu erau irosite, și asta ar fi putut vedea oricine ar fi știut să citească; sau și-ar fi dat osteneala să înțeleagă expresia pe care o dobîndea treptat chipul lui Margaret. Schimbarea aceasta l-a izbit imediat pe domnul Henry Lennox, cînd a văzut-o.

— Marea i-a ajutat nespus de mult domnișoarei Hale, după cîte îmi dau seama, zise el în ziua cînd sosi, profitînd de faptul că Margaret părăsise încăperea. Arată cu zece ani mai tînără decît în strada Harley.

— Din cauza bonetei pe care i-am ales-o ! replică Edith pe un ton triumfător. Am știut că-i va veni bine din clipa cînd am văzut-o.

— Iartă-mă că te contrazic, vorbi domnul Lennox, cu aerul pe jumătate disprețuitor, pe jumătate îngăduitor pe care-l adopta în general față de Edith ; dar cred că pot constata deosebirea dintre farmecul unui articol de îmbrăcăminte și farmecul unei femei. Nici o bonetă n-ar fi făcut să-i strălucească și să-i îndulcească în același timp privirea, nu i-ar fi făcut buzele atît de roșii și de pline — iar chipul să-i răspîndească atîta pace și lu-

mină. Acum e la fel, ba chiar mai mult — și aici își coborî glasul — ca acea Margaret Hale pe care am văzut-o la Helstone.

De atunci, bărbatul acesta înzestrat și ambițios își îndreptă întreaga energie pentru cucerirea lui Margaret. Frumusețea ei dulce îl fermecase. Înțelegea cît de cuprinzătoare îi era judecata, și — credea el — putea fi făcută cu ușurință să se intereseze de toate lucrurile ce-i plăceau lui. Averea ei o socotea doar ca o parte a personalității ei desăvîrșite și a situației în societate ; totuși era pe deplin conștient ce avînt i-ar îngădui lui, un avocat fără mijloace prea mari, această avere. Ea îl va ajuta să dobîndească asemenea succese și onoruri, încît îi va putea răsplăti cu dobîndă acest avans în bogăția pe care i-o va datora ei.

La întoarcerea din Scoția, trecu prin Milton cu diferite treburi reclamate de proprietățile ei de acolo ; cu ochiul ager al avocatului priceput, gata oricînd să cuprindă dintr-o privire și să cîntărească toate posibilitățile, văzuse că terenurile și proprietățile moștenite de Margaret în acest oraș prosper, în plin avînt economic, vor dobîndi cu fiecare an o valoare tot mai mare. Îi părea bine să constate că relațiile actuale dintre Margaret și el, de la client la consilier juridic, îndepărtau treptat amintirea zilei nefericite, atît de penibile, de la Helstone. Și îi ofereau și diferite prilejuri de a sta de vorbă cu ea, mai apropiat, în afară de toate ocaziile pricinuite de relațiile de familie.

Margaret ar fi stat tot timpul să-l asculte cînd îi vorbea despre Milton, deși el nu văzuse pe nimeni din cei pe care ea îi cunoștea mai bine. Mătușa și verișoara ei nu vorbeau despre Milton decît cu silă și dispreț ; sentimente de care Margaret își amintea rușinată, că le încercase și ea la început, cînd se mutaseră acolo. Dar domnul Lennox aproape că o întrecea pe Margaret în prețuirea acestui oraș și a locuitorilor săi. Energia lor, forța și îndrăzneala nestăvilită în lupta și strădaniile lor, viața grea și intensă pe care o duceau îl atrăgeau și îl captivau. Nu contenea să vorbească despre ei ; dar nu observase cît de egoiste și de materialiste erau cele mai multe dintre țelurile lor, spre care trudeau din toate puterile,

fără să ostenească o clipă, pînă cînd Margaret, tot lăudîndu-i, avu candoarea să scoată în evidență și acest aspect, care compromitea atîtea laturi nobile și demne de admirat. Și totuși, de cîte ori, plictisită de alte subiecte și nemairăspunzînd decît distrată la o mulțime de întrebări, i se punea o întrebare în legătură cu cine știe ce trăsătură de caracter a celor din Darkshire, Henry Lennox observa că pe dată îi apărea o lumină în ochi și obrajii începeau să-i ardă de înflăcărare.

Cînd se întoarseră la Londra, Margaret își duse la îndeplinire una din hotărîrile luate la mare — și anume își luă viața în propriile ei mîini. Înainte de a pleca la Cromer, ascultase cu docilitate de legile impuse de mătușa ei, ca pe vremea cînd era o fetiță înspăimîntată, abia sosită la Londra, care plîngea pînă adormea, atunci în primele nopți petrecute în odaia copiilor din strada Harley. Dar înțelesese, în acele ore solemne de meditație petrecute pe malul mării, că va trebui să răspundă într-o zi de propria ei viață, să fie răspunzătoare de ce anume făcuse din ea ; încercă să rezolve problema cea mai grea pentru o femeie — și anume în ce măsură trebuie să asculte de alții, și cîtă libertate de acțiune poate să-și rezerve.

Doamna Shaw se arăta cît se poate de binevoitoare ; Edith moștenise și ea această minunată calitate a familiei ; dintre toate trei, Margaret probabil că avea dispoziția cea mai incomodă, căci înțelegînd repede lucrurile și avînd și o imaginație extrem de vie, era cam pripită, iar nevoia de afecțiune din copilărie o făcuse să fie mîndră ; dar avea o inimă copilăroasă, nespus de dulce, care o făcea, chiar și în rarele ei momente de artag, irezistibilă pentru cei mai în vîrstă ; și acum, domolită de ceea ce lumea socotea că era norocul ce dăduse peste ea, înlătură cu farmecul ei împotrivirea mătușii, cîștigînd-o de partea ei. Și astfel Margaret dobîndi dreptul de a face ce credea de cuviință.

— Numai să nu fii prea voluntară, o rugă Edith. Mama ține să-ți angajezi un valet, dar sînt sigură că n-ai nevoie, căci sînt o pacoste. Te rog să-mi faci însă plăcerea, draga mea, să nu fii prea voluntară ; este singu-

rul lucru pe care ți-l cer. Cu valet sau fără valet, asta o hotărăști tu ; dar te rog, nu fi prea voluntară.

— Să nu-ți fie teamă, Edith. Am să leșin în brațele tale cînd slugile vor avea zi liberă ; și atunci, cu Sholto care se joacă cu focul, și cu mititelul care plînge, ce o să mai dorești o femeie voluntară, care să poată face față la orice situație !

— Dar n-o să fii prea serioasă, și o să refuzi să glumești și să te distrezi ?

— Nici vorbă. Am să fiu mai veselă decît am fost vreodată, acum că sînt de capul meu.

— Și n-o să umbli îmbrăcată oricum, ci o să mă lași să-ți aleg eu toaletele ?

— Ba nu, am de gînd să mi le aleg singură. Poți să vii cu mine, dacă vrei ; dar nimeni nu știe mai bine decît mine ce mi se potrivește.

— Oh ! și-mi era tare teamă că o să te îmbraci doar în maro și gri, ca să nu se vadă murdăria pe care o vei culege din toate locurile pe unde o să umbli. Îmi pare bine că îți mai păstrezi cîteva mici vanități, ca să nu uiți că mai există și bărbați.

— Am de gînd să fiu aceeași, Edith, dacă tu și mătușica mă suportați cum sînt. Numai că, neavînd nici soț și nici copil, cu toate îndatoririle firești ce decurg de aici, va trebui să-mi creez eu cîteva, în afară de comandarea rochiilor.

Într-un conclav de familie, format din Edith, mama ei și căpitanul Lennox, se hotărî că, poate, toate aceste proiecte ale ei îi vor netezi și mai mult calea lui Henry Lennox. O ținură departe de alți prieteni ai lor care puteau avea fii sau frați buni de însurat ; și se declarară de acord cu toții că ei nu părea să-i placă societatea altcuiva decît a lui Henry, în afară de membrii familiei. Ceilalți admiratori, atrași de înfățișarea sau de averea ei, au fost goniți de surîsul disprețuitor al lui Margaret, spre cercuri frecventate de alte frumuseți mai puțin mofturoase, sau de alte moștenitoare cu averi mai mari. Între Henry și Margaret prietenia se adîncea tot mai mult ; dar nici unul din ei nu lăsa să i se întrevadă sentimentele.

CAPITOLUL L

SCHIMBĂRI LA MILTON

„Acuma hopa sus, sus ;
Şi-acuma tocmai jos, jos !"

CÎNTEC DE COPII

ÎNTRE TIMP, la Milton coşurile fumegau, maşinile hurduiau şi duduiau neîncetat, într-o rotire ameţitoare, fără sfîrşit. Poate că nu puteai înţelege rostul şi ţelul lemnului, fierului şi aburului în truda lor veşnică ; dar stăruinţa activităţii lor monotone era egalată în neobosita lor dăinuire de mulţimile oamenilor care, cu bună ştiinţă, însufleţiţi de un ţel, urmăreau neobosiţi — Ce ?

Pe străzi se zăreau doar puţini pierde-vară — nimeni nu se plimba de plăcere ; faţa fiecăruia era încordată de nelinişte şi griji ; întrebau cu nesaţ de ultimele veşti ; şi oamenii se îmbulzeau, cum făceau şi în viaţă, prin cartierul comercial şi financiar, cu egoismul profund al concurenţei. Oraşul era cufundat într-o atmosferă sumbră. Puţini veniseră să cumpere, şi aceştia erau priviţi cu bănuială de vînzători ; căci creditul era nesigur, şi pînă şi oamenii cei mai solvabili puteau să-şi aibă averile atinse de criza ce lovise liniile maritime din portul învecinat. Pînă acum, în Milton nu avusese loc încă nici un faliment ; dar, din imensele speculaţii de care se aflase că sfîrşiseră rău în America şi chiar şi în ţară, se ştia că unele firme din Milton vor avea atît de mult de suferit, încît zilnic feţele oamenilor — dacă nu limbile lor — întrebau : „Ce-ai mai aflat ? Cine s-a prăbuşit ? Ce o să am de suferit eu ?"

Iar dacă doi sau trei oameni vorbeau între ei, stăruiau mai degrabă asupra celor aflaţi în siguranţă, neîndrăznind să pomenească de cei care, după părerea lor, se vor prăbuşi ; căci zvonuri fără rost puteau, în astfel de vremuri, să pricinuiască falimentul unuia care, altfel, ar fi putut să reziste ; şi unul care se prăbuşeşte trage după sine şi pe alţii. „Thornton e în siguranţă" spuneau.

„Firma lui e mare — se extinde an de an ; dar are o minte extrem de prudentă cu toată îndrăzneala lui !"

Apoi, unul îl trage pe altul deoparte și, cu capul înclinat spre urechea vecinului, spune : „E drept că firma lui Thornton e mare ; dar și-a cheltuit profiturile ca s-o extindă ; nu are capital pus deoparte ; mașinile și le-a cumpărat în ultimii doi ani, și l-au costat — n-are rost să mai spunem cît ! — ar trebui să fie mai prudent !" Dar acest domn Harrison nu era decît o cobe — un om care moștenise de la taică-său averea făcută din negoț, și pe care se temuse că o va pierde dacă și-ar fi schimbat genul de afaceri cu altele în stil mare ; totuși, invidia fiecare bănuț cîștigat de alții mai îndrăzneți sau mai clarvăzători.

Dar adevărul este că domnul Thornton se afla la mare ananghie. O simțea mai ales în punctul său vulnerabil — căci era mîndru de tipul de om de afaceri pe care îl întruchipa. Făuritor al propriei sale averi, atribuia acest lucru nu vreunui merit deosebit sau unor calități proprii, ci puterii — pe care credea că o dă comerțul fiecărui om îndrăzneț, cinstit și perseverent — de a se ridica pînă la un nivel de unde putea vedea și înțelege marele joc al reușitei în lume, și prin această perspicacitate să dobîndească mai multă putere și influență decît în orice alt mod de viață. Pînă departe, în răsărit și în apus, unde persoana lui nu va fi cunoscută niciodată, numele îi va fi respectat, dorințele îndeplinite și cuvîntul prețuit în aur. Aceasta era concepția despre viața comercială de la care pornise domnul Thornton. „Și negustătorii vor fi ca niște principi", zicea mama lui, citind textul cu glas tare, ca și cum ar fi fost sunetul de trompetă ce-l chema pe fiul ei la luptă.

El era ca mulți alții — bărbați, femei și copii — receptiv la lucrurile îndepărtate și opac la cele apropiate. Căuta să dobîndească faimă pentru numele său în țări străine și peste mări — să devină conducătorul unei firme cunoscute timp de generații întregi ; și îi trebuiseră ani lungi și tăcuți ca să ajungă să întrezărească măcar ceea ce ar putea fi acum — astăzi — aici — în propriul

său oraș, în propria sa fabrică, printre oamenii săi. Trăiseră și unii și alții vieți paralele — foarte aproape, dar neatingîndu-se — pînă cînd întîmplarea (sau cel puțin așa părea) făcuse să-l cunoască pe Higgins. O dată pus față în față, ca de la om la om, cu un muncitor ce reprezenta masele din jurul său, și (țineți seama) fără raportul de la patron la muncitor, în primul moment începuse fiecare să-și dea seama că „avem cu toții o inimă omenească". Acesta a fost doar începutul ; și pînă acum — cînd teama de a pierde legătura cu doi sau trei dintre muncitorii pe care în ultima vreme ajunsese să-i cunoască și ca oameni, și de a vedea cum cîteva proiecte, de fapt niște experiențe la care ține foarte mult, au fost spulberate fără milă — dăduse o nouă amploare temerilor ascunse care îl încercau din cînd în cînd ; pînă acum nu recunoscuse niciodată cît de mare și cît de adînc era interesul pe care ajunsese să-l aibă în ultima vreme pentru situația sa de industriaș, pur și simplu pentru că-l aducea într-o strînsă legătură, dîndu-i și prilejul de a se bucura de putere, cu oameni ciudați, șireți și ignoranți, dar, mai presus de toate, avînd caracter și multă omenie.

Își trecu în revistă cu atenție situația sa de industriaș din Milton. Greva de acum un an și jumătate — sau chiar mai mult, căci se aflau într-un iernatic sfîrșit de primăvară — greva aceea, de pe cînd era tînăr, căci acum era bătrîn — îl împiedicase să-și onoreze cîteva din comenzile mari pe care le avea atunci. Își băgase o bună parte din capital în mașini noi și scumpe ; și cumpărase, de asemenea, mult bumbac, pentru onorarea acestor comenzi pe bază de contract. Faptul că nu fusese în stare să le onoreze se datora, în oarecare măsură, și necalificării totale a muncitorilor irlandezi pe care îi adusese ; mare parte din munca lor fusese necorespunzătoare, și produsul nu putea fi expediat de o firmă care se mîndrea cu mărfurile sale de calitate superioară. Luni în șir, neplăcerile pricinuite de grevă fuseseră un obstacol în calea domnului Thornton ; și adesea, cînd privirea i se oprea asupra lui Higgins, era gata să răcnească la el, așa, fără

pricină, doar pentru că simţea cît de multe prejudicii îi adusese acţiunea în care fusese implicat. Dar dîndu-şi seama de acest resentiment ivit pe neaşteptate, se hotărî să şi-l înfrîneze. Nu-i ajungea însă doar să-l evite pe Higgins ; trebuia să se convingă singur că îşi putea stăpîni mînia ; de aceea căuta mereu să-l lase pe Higgins să vină la el, ori de cîte ori treburile o cereau sau timpul liber al domnului Thornton o îngăduia. Încetul cu încetul, îşi pierdu orice resentiment, minunîndu-se cum de se putuse ca doi oameni ca el şi ca Higgins, trăind din acelaşi negoţ, muncind fiecare în felul său pentru acelaşi ţel, să privească situaţia celuilalt într-un mod atît de diferit. Drept urmare între cei doi luă naştere o relaţie care, deşi s-ar putea să nu reuşească a preveni ciocniri de opinii şi acţiuni în viitor, va permite în orice caz atît patronului cît şi muncitorului, să-l considere pe celălalt cu mult mai multă simpatie şi înţelegere şi să se poarte unul cu celălalt cu mai multă răbdare şi bunăvoinţă. Pe lîngă aceste sentimente mai bune, atît domnul Thornton cît şi muncitorii au descoperit că habar n-aveau de cîteva lucruri obişnuite, cunoscute pînă atunci doar de o parte, dar nu şi de cealaltă.

Dar iată că acum se instalase iar una din perioadele cînd negoţul mergea prost, cînd preţurile scăzute ale pietei făceau să descrească valoarea tuturor stocurilor ; ale domnului Thornton au scăzut aproape la jumătate. Nu mai sosea nici o comandă ; aşa încît pierdu dobînda la capitalul pe care îl investise în maşini ; căci era greu să obţină plata pentru comenzile onorate ; şi totuşi funcţionarea întreprinderii cerea mereu alte cheltuieli. Apoi trebuiau achitate facturile pentru bumbacul cumpărat ; şi, neavînd destui bani, a împrumutat cu dobîndă exagerat de mare, neputînd însă vinde mărfurile. Dar nu deznădăjduia ; se străduia zi şi noapte să prevadă şi să preîntîmpine orice împrejurare critică. Cu cei din casă se purta la fel de calm şi blînd ca întotdeauna ; cu muncitorii din fabrică nu prea vorbea mult, dar ei ajunseseră să-l cunoască ; şi dacă le răspundea scurt, tăios, oamenii nu se supărau, căci ştiau ce griji îl năpădiseră, şi renunţau la ostilitatea înăbuşită care mocnise mai înainte şi care dusese la vorbe şi la aprecieri aspre. „Patronu' are

o mulțime de necazuri pe cap", zise Higgins într-o zi, cînd îl auzi pe domnul Thornton întrebînd răstit de o comandă care nu fusese îndeplinită ; nu-i scăpă nici oftatul înăbușit pe care îl scoase trecînd pe lîngă încăperea unde lucrau cîțiva muncitori. În seara aceea, Higgins, împreună cu încă un om, rămaseră peste orele de program, fără știrea nimănui, ca să termine munca rămasă nefăcută ; și domnul Thornton nu avea să afle niciodată adevărul : contramaistrul căruia îi dăduse inițial comanda spuse că o făcuse el însuși.

„Eh ! crez că știu cine s-ar fi necăjit dacă l-ar fi văzut pe patronu' nostru stînd ca o curcă plouată ! Tare i s-ar fi rupt inima aia a lui simțitoare, bătrînului pastor, dacă ar fi văzut privirea jalnică pe care am văzut-o eu pe fața patronului", gîndi Higgins într-o zi, în timp ce se apropia de domnul Thornton pe strada Marlborough.

— Patroane, începu el, oprindu-l pe domnul Thornton care mergea grăbit și hotărît și făcîndu-l să-și ridice privirea cu o tresărire bruscă, plină de arțag, de parcă gîndurile i-ar fi fost tare departe. Ați mai auzit ceva despre domnișoara Margaret ?

— Domnișoara — cine ? întrebă domnul Thornton.

— Domnișoara Margaret — adică domnișoara Hale — fiica bătrînului pastor — știți bine cine vreau să spun, dacă vă gîndiți nițel — (nu era nimic nerespectuos în tonul cu care spuse aceste cuvinte).

— Oh, da ! și deodată expresia de grijă, încremenită pe chipul domnului Thornton, se risipi de parcă o ușoară adiere de vară i-ar fi spulberat toată neliniștea din gînduri ; și, chiar dacă gura îi era la fel de strînsă ca mai înainte, ochii zîmbeau binevoitor omului din fața sa. Știi, Higgins, că acum ea e proprietăreasa mea. Mai aud cîte ceva despre ea, cînd și cînd, de la agentul de aici. Se simte bine, acolo printre prieteni — mulțumesc, Higgins.

Acest „mulțumesc", spus șovăielnic după celelalte cuvinte, dar cu atîta căldură, îl puse pe gînduri pe istețul Higgins. Putea să fie doar o închipuire, dar își zise că trebuia să încerce să afle dacă-i adevărat.

— Și nu s-a măritat, patroane ?

— Nu încă ; și chipul i se întunecă din nou. Se spune că ar fi vorba de ceva, după cîte am înțeles, cu un neam al familiei.

— Atunci, crez că n-o să mai vină pe la Milton.

— Nu !

— Stai o clipă, patroane. Și, apropiindu-se, îi șopti confidențial : Domnu' ăl tînăr și-a lămurit situația ? Își sublinie cuvintele făcîndu-i cu ochiul, ceea ce spori și mai mult misterul pentru domnul Thornton. Domnu' ăl tînăr, vreau să spun — domnișoru' Frederick, așa-i spuneau — fratele ei care a fost pe aici, știți.

— Pe aici !

— Păi, da, la moartea cucoanei. Nu trebuie să vă feriți de mine ; fiindcă Mary și cu mine am știut tot timpu', numai că ne-am ținut gura : da' 'am aflat totu' prin Mary, care dădea ajutor în casă la ei atunci.

— Și a fost aici. Era fratele ei ?

— Păi, sigur, da' credeam că știți, că altfel nu v-aș fi spus. Nu știați că are un frate ?

— Da, știu totul despre el. Va să zică așa, a fost aici la moartea doamnei Hale ?

— Nu ! N-o să mai spun nimic. Poate că i-am și vîrît în bucluc, căci țineau totu' foarte secret. Ce vroiam eu să știu e dacă și-a lămurit situația ?

— După cîte știu, nu. De fapt, nu știu nimic. Acum doar mai aud de domnișoara Hale, fiindcă e proprietăreasa mea, și asta prin avocatul ei.

Și se îndepărtă brusc de Higgins, văzîndu-și de treaba cu care era ocupat cînd acesta îl acostase ; lăsîndu-l pe bietul om tare încurcat.

„Va să zică, era fratele ei", își zise domnul Thornton. „Mă bucur. Poate că n-am s-o mai văd vreodată ; dar e o mîngîiere pentru mine — o ușurare — să aflu acest lucru. Știam că nu poate să nu fie neprihănită ; și totuși, doream să am certitudinea. Îmi pare bine că e așa !"

Era ca un firicel auriu trecînd prin țesătura sumbră a soartei sale de acum, care se întuneca tot mai mult. Agentul lui își pusese mari nădejdi într-o firmă comercială din America, dar firma aceasta dăduse faliment,

împreună cu alte cîteva, tocmai acum ; se prăbușise totul ca un pachet de cărți de joc, și prăbușirea uneia adusese după sine și alte falimente. Ce anume obligații avea domnul Thornton ? Le putea face oare față ?

Seară de seară lua la el în odaie registre și acte și ședea pînă tîrziu, mult timp după ce toți ai casei se duseseră la culcare ; și își închipuia că nimeni nu știa ce făcea el în ceasurile cînd ar fi trebuit să doarmă. Într-o dimineață, cînd zorii se furișau printre crăpăturile oblonului și el încă nu se culcase, pregătindu-se, nepăsător și apatic, să renunțe și la odihna de o oră sau două ce-i mai rămînea înainte de a înfrunta iarăși tumultul zilei de lucru, ușa odăii se deschise și în prag apăru mama lui, îmbrăcată ca în ajun. Nici ea nu se culcase o clipă, la fel ca și el. Privirile li se întîlniră. Aveau fețele reci, imobile și palide de nesomn.

— Mamă ! De ce nu ești în pat ?

— Fiule, crezi că pot să dorm liniștită, în timp ce tu veghezi copleșit de griji ? Nu mi-ai spus ce necazuri ai ; dar grele necazuri ai mai avut în ultimele zile.

— Negoțul merge prost.

— Și te temi că...

— Nu mă tem de nimic, răspunse el înălțîndu-și capul cu trufie. Știu numai că nici un om nu va avea de suferit din pricina mea. Asta mi-a fost grija.

— Dar care-i situația ta ? Ai să fii — va trebui să dai faliment ? și în glasul ei ferm se simți un tremur neobișnuit.

— Nu faliment. Va trebui să mă retrag din afaceri, dar îmi voi plăti toți oamenii. Aș putea să mă redresez — sînt grozav de ispitit...

— Cum ? Oh, John ! păstrează-ți reputația — riscă orice pentru asta. Cum te-ai putea redresa ?

— Printr-o speculație care mi s-a oferit, plină de riscuri ; dar, dacă reușește, mă voi ridica mult deasupra liniei de plutire, așa încît nimeni nu va ști cît de strîmtorat am fost. Totuși, dacă dă greș...

— Dacă dă greș.... repetă ea, înaintînd și punîndu-și mîna pe brațul lui, cu ochii plini de însuflețire ; își ținu respirația ca să audă sfîrșitul vorbelor lui.

— Oamenii cinstiți sînt ruinați de pungași, zise el cu chipul întunecat. În situația de acum, banii creditorilor mei sînt în siguranță — pînă la ultimul sfanț; dar nu știu unde se află banii mei — poate că nu mai am nimic — poate că în momentul de față sînt ruinat. De aceea, ar trebui să risc banii creditorilor.

— Dar dacă reușește, nu vor ști niciodată. E o speculație atît de desperată? Nu pot să cred, căci altfel nu te-ai fi gîndit la ea. Dacă reușește...

— Aș fi un om bogat, dar liniștea mea sufletească va fi pentru totdeauna pierdută!

— De ce? Doar nu vei fi păgubit pe nimeni.

— Nu; dar riscînd să ruinez mai mulți oameni pentru profitul meu egoist. Mamă, m-am hotărît! N-o să suferi prea mult dacă va trebui să plecăm din casa asta, nu-i așa, dragă mamă?

— Nu! Și n-aș vrea să procedezi altfel decît e felul tău, căci asta mi-ar frînge inima. Ce poți să faci?

— Să rămîn același John Thornton, în orice împrejurare; străduindu-mă să fiu drept, și făcînd boroboațe; și apoi încercînd s-o iau de la capăt cu curaj. Dar e greu, mamă. Am muncit și am plănuit atît. Am descoperit prea tîrziu noile forțe din situația mea — și acum totul s-a sfîrșit. Sînt prea bătrîn ca să încep din nou cu aceeași inimă. E greu, mamă.

Se întoarse cu spatele și își acoperi fața cu mîinile.

— Nu înțeleg, vorbi ea, și glasul îi suna sfidător, deși mohorît, de ce se întîmplă așa. Băiatul meu — fiu bun, om drept, inimă simțitoare — dă greș în tot ce întreprinde: găsește o fată pe care s-o iubească, și ei nu-i pasă de sentimentele lui de parcă ar fi fost, acolo, un om oarecare; trudește, și truda lui nu duce la nimic. Alți oameni prosperă și se îmbogățesc, și numele lor prăpădit și-l mențin ferit de orice rușine.

— Rușinea nu m-a atins niciodată, zise el cu glas scăzut; dar ea continuă:

— M-am întrebat uneori unde e dreptatea, și acum m-am convins că așa ceva nici nu există pe lume — văzîndu-te unde ai ajuns; tu, John Thornton, scumpul meu fiu, deși s-ar putea să devenim amîndoi cerșetori!

Îl cuprinse pe după gît, sărutîndu-l printre lacrimi.

— Mamă ! zise el, cuprinzînd-o plin de tandrețe cu brațul, cine mi-a dat viață, hărăzindu-mi atît binele cît și răul ?

Ea clătină din cap. În clipa aceea nu vroia să audă nimic despre religie.

— Mamă, urmă el înțelegînd că n-o să-i răspundă, și eu am fost un răzvrătit ; dar mă străduiesc să nu mai fiu. Ajută-mă, cum mă ajutai cînd eram copil. Atunci îmi spuneai vorbe bune — cînd a murit tata, și cînd eram strîmtorați — atît de strîmtorați cum n-o să mai fim niciodată ; îmi spuneai vorbe de îmbărbătare, mărinimoase, pline de încredere, pe care nu le-am uitat niciodată, deși poate că zăceau adormite în conștiința mea. Mai vorbește-mi ca atunci, mamă. Să nu ajungem să credem că lumea ne-a împietrit inimile. Dacă-mi vei spune vorbe bune ca odinioară, ele îmi vor reînvia puțin simplitatea pioasă a copilăriei. Mi le repet și singur, dar e altfel cînd vin de la tine, căci îmi amintesc de toate grijile și încercările prin care ai trecut.

— Am trecut prin multe, adeveri ea suspinînd, dar nici una atît de grea ca asta de acum. Să te văd azvîrlit din locul ce ți se cuvine pe drept ! Aș putea să mi le spun mie, John, nu ție. Nu ție ! Dumnezeu a găsit de cuviință să fie foarte aspru cu tine, foarte aspru.

Plîngea acum zguduită de suspine — și cît de deznădăjduite par suspinele cînd plînge o persoană în vîrstă. În cele din urmă o izbi tăcerea din jur ; într-adevăr, nu se auzea nici un sunet. Se uită și văzu că fiul ei ședea la masă, cu brațele întinse și cu fața în jos.

— Oh, John ! exclamă ea, ridicîndu-i capul.

Pe chipul lui palid se așternuse o expresie atît de stranie de tristețe, încît o clipă i se păru că era prevestirea morții ; dar, cînd trăsăturile țepene i se înmuiară, și culoarea îi reveni, și văzu că era din nou el însuși, tot chinul de pe lume dispăru, și nu mai rămase decît marea fericire care era pentru ea simpla lui existență. Îi mulțumi Domnului pentru acest dar care era existența lui, cu o fervoare care îi goni din suflet orice urmă de răzvrătire.

El nu se grăbea să spună ceva ; se duse și deschise obloanele, lăsînd lumina roșiatică a zorilor să inunde odaia. Dar dinspre răsărit bătea vîntul ; era un frig pătrunzător, așa cum fusese de săptămîni întregi — anul acesta nu va exista o cerere de articole ușoare de vară. Orice speranță de redresare a comerțului trebuia să fie dată la o parte.

Simțea o mare ușurare că avusese această discuție cu mama lui ; nu trebuia să uite că, oricît și-ar ascunde în viitor unul de altul necazurile, fiecare înțelegea ce simte celălalt și erau, dacă nu în armonie, cel puțin nu în discordie în felul cum priveau lucrurile. Soțul lui Fanny se supără aflînd că Thornton refuza să ia parte la speculația pe care i-o oferise, declarîndu-i în același timp că nu poate să-l ajute cu bani lichizi, căci avea nevoie pentru a se lansa el însuși în această afacere.

În cele din urmă, domnului Thornton nu-i mai rămase altceva de făcut decît ceea ce se temuse de săptămîni întregi că va trebui să facă : să renunțe la întreprinderea de care se ocupase atîția ani cu atîta probitate și succes ; și să caute o slujbă. Fabrica din strada Marlborough și locuința din incinta ei erau închiriate pe termen lung ; va trebui, dacă va fi posibil, să le închirieze. I se oferi o situație imediată : domnul Hamper ar fi fost extrem de încîntat să-l aibă ca partener de nădejde și experimentat al fiului său, care se stabilea pe cont propriu, cu un mare capital, într-un oraș vecin ; dar tînărul nu prea era priceput în afaceri, și nici nu avea scrupule în dorința sa de a cîștiga bani, neținînd seama de nimic în afară de toanele lui. Domnul Thornton nu acceptă să intre într-o asociație care i-ar fi zădărnicit și puținele planuri ce supraviețuiseră ruinei averii sale. Mai curînd ar accepta să fie director, cu o oarecare putere pe lîngă salariu, decît să aibă de-a face cu toanele tiranice ale unui asociat bogat, cu care era sigur că se va certa în cîteva luni.

Așa încît rămase în așteptare, cu toată modestia, cînd se făcu auzită la bursă vestea despre uriașa avere cîștigată de cumnatul său prin speculația sa îndrăzneață. Era bomba zilei. Succesul aduse cu el și admirația tuturor. Nimeni nu era socotit atît de priceput și perspicace ca domnul Watson.

CAPITOLUL LI

REVEDEREA

„Sus, inimă ! și să ne stăpînim
Privirea, chipul, vorba ce-o rostim,
Să nu lăsăm pe nimeni să-nțeleagă
Ce mult ne-a fost și ne va fi de dragă."

PIESĂ ÎN VERSURI

ERA O SEARĂ CĂLDUROASĂ de vară, Edith intră în odaia lui Margaret, prima dată în costumul de călărie, a doua oară gata îmbrăcată pentru dineu. Prima dată nu găsi pe nimeni acolo ; a doua oară, o găsi pe Dixon întinzînd pe pat rochia lui Margaret ; dar nici urmă de Margaret. Edith nu-și găsea astîmpăr.

— Oh, Dixon ! nu florile astea albastre ! Sînt îngrozitoare pe rochia de un auriu stins. Ce gust ! Așteaptă puțin, am să-ți aduc niște flori de rodiu.

— Nu e auriu stins, doamnă. E culoarea paiului ; și albastrul merge totdeauna la culoarea paiului.

Dar Edith adusese florile de un roșu viu înainte ca Dixon să-și fi rostit jumătate din protestele ei.

— Unde-i dămnișoara Hale ? întrebă Edith, după ce încercă efectul garniturii. Nu pot să înțeleg, urmă ea pe un ton exasperat, cum de-a lăsat-o mătușă-mea să capete asemenea obiceiuri nesăbuite la Milton ! Mi-e tot timpul teamă să n-aud că i s-a întîmplat cine știe ce grozăvie prin toate locurile acelea mizere pe unde umblă ea. N-aș îndrăzni niciodată să trec pe cîteva din străzile acelea, fără să am cu mine o slujnică. Nu sînt potrivite pentru o doamnă.

Dixon era încă bosumflată pentru că îi fuseseră desconsiderate gusturile ; așa încît răspunse destul de sec :

— Nu-i de mirare, după mintea mea, cînd aud cucoanele grozăvindu-se tot timpul că sînt cucoane — că sînt tare fricoase, delicate și grațioase — zic nu-i de mirare că nu mai sînt sfinți pe pămînt...

— Oh, Margaret ! bine că ai venit ! Aveam atîta nevoie de tine. Ce roșii îți sînt obrajii, sărăcuța de tine !

Dar ascultă aici ce-a făcut nesuferitul de Henry ; zău că depășește limitele îngăduite unui cumnat. Tocmai cînd aranjasem atît de frumos petrecerea — exact cum trebuia ca un invitat de talia domnului Colthurst — iată că vine Henry, cu scuze, e adevărat, și invocînd numele tău, mă roagă să-l aducă pe acel domn Thornton din Milton — chiriașul tău, știi — care se află la Londra pentru niște treburi avocățești. O să-mi strice toată seara.

— Nu mă interesează nici un dineu. N-am nevoie de nimic, zise Margaret cu glas scăzut. Dixon poate să-mi aducă aici o ceașcă de ceai, și voi fi în salon cînd o să urcați. Voi fi cu adevărat încîntată să stau puțin culcată.

— Nu, nu ! nici vorbă de așa ceva. Arăți îngrozitor de palidă, e drept ; dar e din cauza căldurii, și apoi nu se poate fără tine. (Florile acelea puțin mai jos, Dixon. Sînt ca niște flăcări vii, Margaret, în părul tău negru.) Știi că plănuiserăm amîndouă să-i vorbești domnului Colthurst despre Milton. Oh, desigur ! și omul acela vine din Milton. Cred că pînă la urmă va ieși minunat. Domnul Colthurst o să-l descoasă despre toate subiectele care-l interesează, și va fi amuzant să descoperim experiențele tale și cunoștințele domnului Thornton în viitorul discurs pe care domnul Colthurst îl va ține în Camera Comunelor. Serios, cred că Henry a nimerit-o bine. L-am întrebat dacă nu este cineva care să ne facă de rușine ; și el mi-a răspuns : „Nu dacă ai cît de cît minte, surioară." Așa că îmi închipui că pronunță măcar corect cuvintele, ceea ce nu-i un lucru obișnuit în Darkshire, nu-i așa, Margaret ?

— Domnul Lennox n-a spus de ce a venit domnul Thornton la Londra ? E vorba cumva de treburi juridice legate de proprietatea aceea ? întrebă Margaret cu glas reținut.

— Oh, a dat faliment, sau cam așa ceva ; dar Henry ți-a spus în ziua cînd ai avut durerea aceea de cap groaznică — cînd a fost asta ? (Așa, acum e perfect, Dixon. Domnișoara Hale are încredere în gustul nostru, nu-i așa ?) Mi-ar fi plăcut să fiu înaltă ca o regină și neagră ca o țigancă, Margaret.

— Dar ce-a spus de domnul Thornton ?

— Oh ! Zău, că nu mă pricep deloc la treburi juridice. Henry va fi încîntat să-ţi explice el totul. Ştiu doar că, din cîte am înţeles, domnul Thornton este într-o situaţie foarte grea, şi că e un om respectabil, şi că trebuie să mă port foarte politicos cu el ; şi fiindcă nu prea ştiu cum, am venit la tine să te rog să mă ajuţi. Şi acum vino cu mine jos, ca să te odihneşti un sfert de oră pe divan.

Privilegiatul cumnat sosi devreme ; şi Margaret, roşindu-se toată, începu să-i pună întrebări în legătură cu domnul Thornton.

— Este nevoit să subînchirieze proprietatea — fabrica Marlborough, împreună cu casa şi clădirile anexă, vreau să spun. Nu poate să le mai ţină ; şi există o mulţime de acte şi contracte de închiriere de revăzut, şi forme de întocmit. Nădăjduiesc că Edith o să-l primească cum se cuvine ; a fost totuşi cam nemulţumită, după cîte mi-am dat seama, de libertatea pe care mi-am luat-o cerîndu-i să-l invite. Dar m-am gîndit că ţi-ar plăcea să vezi că i se acordă puţină atenţie ; se cuvine să avem o deosebită grijă să tratăm cu respect pe cineva care a sărăcit.

Îşi coborîse glasul ca să-i vorbească lui Margaret, lîngă care şedea ; dar cînd sfîrşi, sări în sus şi se repezi să-l prezinte pe domnul Thornton, care tocmai intrase, lui Edith şi căpitanului Lennox.

Margaret îl privea cu încordare pe domnul Thornton, ocupat încă cu prezentările. Trecuse mai mult decît un an de cînd nu-l mai văzuse, şi tot ce se petrecuse între timp îl schimbase foarte tare. Silueta zveltă îl făcea să se înalţe peste statura medie a bărbaţilor, şi avea o anumită prestanţă datorită degajării cu care se mişca în mod firesc ; dar chipul arăta îmbătrînit şi ros de griji ; totuşi, o linişte plină de distincţie i se aşternuse pe faţă, impresionîndu-i pe cei ce aflau de schimbarea intervenită în situaţia lui, căci sugera demnitate şi forţă bărbătească. Observase, de la prima privire aruncată în încăpere, că Margaret era acolo ; văzuse privirea ei atentă şi preocupată în timp ce asculta ce-i spunea domnul

Henry Lennox ; se apropie de ea cu aerul desăvîrșit al unui vechi prieten. La primele lui cuvinte, rostite cu glas liniștit, obrajii ei se îmbujorară, și așa rămaseră toată seara. Părea că nu are să-i spună prea multe. Îl dezamăgi prin felul liniștit în care îl întrebă ceee ce socotea el că sînt simple întrebări convenționale despre vechile ei cunoștințe din Milton ; dar sosiră și alți invitați — dintre obișnuiții casei — așa încît domnul Thornton trecu pe planul al doilea, schimbînd doar din cînd în cînd cîteva cuvinte cu domnul Lennox.

— Găsiți că domnișoara Hale arată bine, nu-i așa ? întrebă domnul Lennox. Milton nu i-a priit, zic eu ; căci atunci cînd a venit la Londra, aveam impresia că n-am văzut niciodată pe cineva atît de schimbat. În seara asta arată radioasă. Dar s-a și întremat mult. Toamna trecută obosea chiar și după o plimbare de două mile. Vineri seara ne-am plimbat pe jos pînă la Hampstead și înapoi. Și totuși, sîmbătă arata la fel de bine ca și acum.

„Ne-am plimbat !“ Cine ? Ei doi singuri ?

Domnul Colthurst era un bărbat extrem de strălucitor, și un membru al Parlamentului în plină ascensiune. Era foarte ager cînd era vorba să descopere caracterul oamenilor, și îl izbi o remarcă făcută de domnul Thornton la masă. O întrebă pe Edith cine era ; și, spre surprinderea ei, înțelese din tonul exclamației lui — „Serios ?“ — că domnul Thornton din Milton nu era pentru el un nume atît de necunoscut pe cît își închipuise ea că va fi. Dineul ei era un succes. Henry părea bine dispus și își folosea de minune spiritul sec și caustic. Domnul Thornton și domnul Colthurst găsiră cîteva subiecte care îi interesau pe amîndoi, dar pe care le atinseră doar în treacăt, urmînd să le discute pe îndelete după ce se va sfîrși masa. Margaret arăta minunat cu garnitura de flori de rodiu ; și dacă se rezema de spătarul scaunului și vorbea foarte puțin, Edith nu era supărată, căci conversația se desfășura curgător și fără ea. Margaret cerceta chipul domnului Thornton. El nu-i aruncă nici o privire ; așa încît îl putea studia nestingherită, observînd schimbările pe care un răstimp atît de scurt le pro-

dusese asupra lui. Doar la cîte o remarcă spirituală a domnului Lennox, fața lui căpăta brusc vechea înfățișare de intensă vioiciune; strălucirea veselă îi revenea în ochi, buzele i se deschideau puțin, amintind de zîmbetul scînteietor de altădată; o clipă, privirea lui o căută pe a ei, cerînd parcă înțelegere. Dar cînd ochii li se întîlniră, întreaga lui înfățișare se schimbă; deveni iar grav și îngrijorat; și evită cu bună știință să-și mai arunce privirea spre ea cît timp mai ținu masa.

Mai erau numai două doamne invitate la dineu; și cum erau ocupate într-o conversație cu mătușa ei și cu Edith, cînd urcară în salon, Margaret își căută alene ceva de lucru. În curînd veniră și bărbații, domnul Colthurst și domnul Thornton prinși într-o conversație foarte însuflețită. Domnul Lennox se apropie de Margaret și zise cu glas scăzut:

— Cred că Edith ar trebui să-mi mulțumească pentru contribuția mea la reușita dineului. Nici nu-ți închipui ce om plăcut și sensibil este chiriașul acesta al dumitale. Era exact omul care să-i dea lui Colthurst toate faptele de care avea nevoie. Nu-mi pot închipui cum de-a izbutit să dea greș în afaceri.

— Cu forțele și cu posibilitățile lui, dumneata ai fi reușit, spuse Margaret.

Domnul Lennox nu păru să savureze pe de-a întregul tonul acestor cuvinte, cu toate că nu făcuse decît să exprime un gînd care-i trecuse și lui prin minte. Rămaseră tăcuți, ceea ce le îngădui să prindă un crîmpei din conversația ce se desfășura lîngă cămin, între domnul Colthurst și domnul Thornton.

— Vă asigur, e un lucru de care am auzit vorbindu-se cu mult interes — sau curiozitate față de rezultate, ar fi poate mai indicat să spun. Am auzit de mai multe ori pronunțîndu-se numele dumneavoastră în scurtul răgaz cît am stat pe acolo.

Apoi cîteva cuvinte se pierdură; și, cînd putură auzi din nou, vorbea domnul Thornton.

— Îmi lipsește ceea ce-i necesar pentru popularitate — dacă vorbeau despre mine în acest fel, atunci se înșelau. Mă apuc cu greu de proiecte noi; și nu-mi place să mă fac cunoscut, chiar și de cei pe care aș dori să-i

cunosc și față de care n-aș avea rezerve. Totuși, cu toate aceste neajunsuri, simțeam că eram pe calea cea bună și că, pornind de la un fel de prietenie cu unul, ajungeam să cunosc mai mulți. Avantajele erau reciproce: învățam unul de la altul, atît cu bună știință cît și fără voie.

— Văd că vorbiți la trecut. Bănuiesc că intenționați să mergeți pe aceeași cale?

— Trebuie să-l opresc pe Colthurst, zise Henry Lenhox grăbit.

Și, printr-o întrebare bruscă, legată însă de subiect, întoarse conversația astfel încît să-i evite domnului Thornton umilința de a-și recunoaște eșecul și, ca urmare, schimbarea în situația sa. Dar de îndată ce noul subiect fu încheiat, domnul Thornton reluă conversația exact de unde fusese întreruptă, dîndu-i domnului Colthurst răspunsul la întrebarea pusă:

— Am eșuat în afaceri și a trebuit să renunț la poziția mea de patron. Sînt în căutarea unei situații în Milton, unde să obțin o slujbă la cineva dispus să mă lase să procedez cum cred în probleme de aceeași natură. Mă pot bizui pe mine, căci n-am teorii îndrăznețe pe care să vreau să le aplic cu pripeală. Singura mea dorință este să am prilejul de a cultiva unele relații cu muncitorii, în afară de cele legate de plata lefurilor. Dar s-ar părea că este punctul acela de sprijin de care vorbea Arhimede, din care se poate răsturna pămîntul, dacă judecăm după importanța pe care i-o dau unii dintre industriașii noștri, care clatină din cap și privesc cu gravitate de îndată ce le pomenesc de cîteva experiențe pe care aș vrea să le încerc.

— Observ că le numiți „experiențe", zise domnul Colthurst, și nota de respect din glas i se accentuă.

— Pentru că așa le socotesc. Nu sînt sigur de urmările pe care le vor avea. Dar sînt încredințat că ar trebui încercate. Am ajuns la convingerea că instituțiile, doar ele, oricît de judicioase ar fi și oricît de multă gîndire ar fi cerut organizarea și rînduirea lor, nu pot lega clasele sociale între ele, așa cum ar trebui să fie legate, decît dacă funcționarea instituțiilor îi aduce pe indivizii din diferite

clase în contact unii cu alții. Asemenea relații constituie însuși suflul vieții. Un muncitor nu poate fi făcut să simtă și să înțeleagă toată strădania patronului la alcătuirea planurilor. Un plan bine închegat e ca o mașinărie, gata să fie aplicat de nevoie. Dar muncitorii îl acceptă ca pe o mașinărie, fără să se gîndească la intensa trudă mintală și la prevederea cerută pentru a-l aduce la o asemenea perfecțiune. În ceea ce mă privește, m-ar interesa o idee a cărei aplicare necesită relații personale ; la început s-ar putea să scîrțîie, dar la fiecare obstacol tot mai multi oameni ar fi antrenați, și în cele din urmă reușita ei ar ajunge să fie dorită de toți, căci fiecare a contribuit cu o parte la alcătuirea planului ; și chiar și atunci, sînt sigur că planul își va pierde vitalitatea, va înceta de a mai fi ceva viu, dacă nu va fi dus mai departe de acel soi de interes comun, care îi face totdeauna pe oameni să găsească mijloace și căi de a se vedea, de a-și cunoaște între ei firea, purtările, și chiar năravurile și felul de a vorbi. Ne-am înțelege mai bine și, îndrăznesc s-o spun, chiar ne-am plăcea mai mult.

— Și credeți că în felul acesta s-ar putea evita grevele ?

— Ba nu. Speranța mea cea mai mare nu merge mai departe de atît — că poate s-ar reuși ca grevele să nu mai fie sursele amare, veninoase de ură de pînă acum. Un om mai optimist și-ar putea închipui că relațiile mai apropiate și mai sincere între clase ar putea să ducă la dispariția grevelor. Dar eu nu sînt un optimist.

Deodată, ca și cum i-ar fi venit o nouă idee, se îndreptă spre colțul unde ședea Margaret și începu, fără altă introducere, ca și cum ar fi știut că ea ascultase tot ce spusese :

— Domnișoară Hale, am primit o cerere colectivă de la cîțiva dintre oamenii mei — bănuiesc că este scrisă de mîna lui Higgins — comunicîndu-mi dorința lor de a lucra pentru mine, dacă voi mai putea fi vreodată în situația de a angaja oameni pe contul meu. E grozav din partea lor, nu-i așa ?

— Da ! Foarte frumos. Mă bucur să aud asta, zise Margaret, privindu-l drept în față cu ochii ei expresivi, și apoi plecîndu-i în jos sub privirea lui elocventă.

Se uită la ea cîteva clipe, ca și cum n-ar fi știut prea bine ce vroia. Apoi oftă, și spuse :

— Știam că îți va face plăcere.

După care se întoarse și nu mai discută cu ea toată seara, pînă cînd îi ură „noapte bună", pe un ton protocolar.

Cînd domnul Lennox își luă rămas bun, Margaret zise, roșind fără să vrea, și cu oarecare șovăială :

— Pot să-ți vorbesc mîine ? Vreau să-ți cer ajutorul într-o problemă.

— Firește. Pot să vin la orice oră vrei. Îmi face o nespusă plăcere să-ți pot fi de folos. La unsprezece ? Foarte bine.

Ochii lui străluceau de încîntare. Începea să se bizuie pe el ! Se părea că foarte curînd va dobîndi certitudinea de care avea nevoie pentru a o putea cere din nou în căsătorie.

CAPITOLUL LII

„GONEȘTE NORII"

„La bucurie sau durere,
În viitor, ca și acum,
Vom merge pe același drum."

ANONIM

A DOUA ZI DIMINEAȚA, Edith umbla prin casă în vîrful picioarelor și îi interzise lui Sholto să vorbească cu glas tare, ca nu cumva vreun zgomot mai puternic să întrerupă discuția din salon. Se făcuse ora două, și ei încă mai ședeau acolo, cu ușile închise. Apoi se auziră pașii unui bărbat coborînd scările ; și Edith scoase capul din salon.

— Ei, Henry ? zise ea, cu o privire întrebătoare.

— Ce-i ?, întrebă el, destul de sec.

— Rămîi la masă !

— Nu, mulțumesc, nu pot. Și așa am pierdut prea mult timp aici.

— Atunci, încă nu s-a aranjat ! se arătă Edith dezamăgită.

— Nu ! cîtuși de puțin. Și nu se va aranja niciodată, dacă e vorba de ceea ce crezi tu. Nu se va întîmpla niciodată, Edith, așa că nu te mai gîndi la asta.

— Dar ar fi fost atît de plăcut pentru noi toți, stărui Edith. M-aș simți liniștită tot timpul în privința copiilor, dacă aș avea-o pe Margaret aproape. Așa, însă, mi-e teamă mereu că va pleca la Cadiz.

— O să caut, cînd o să mă însor, o fată care să se priceapă la copii. Asta-i tot ce pot face. Domnișoara Hale nu mă vrea. Și n-am de gînd s-o rog.

— Atunci, despre ce ați vorbit ?

— Despre o mie de lucruri pe care nu le-ai înțelege : investiții, închirieri și valoarea terenurilor.

— Oh, pleacă de-aici, dacă asta-i tot. Sînteți niște neghiobi amîndoi, dacă ați vorbit tot timpul despre asemenea lucruri plicticoase.

— Foarte bine. Vin din nou mîine și-l aduc cu mine și pe domnul Thornton, ca să mai discutăm cu domnișoara Hale.

— Domnul Thornton ? Ce treabă are el ?

— E chiriașul domnișoarei Hale, zise domnul Lennox, întorcîndu-se să plece. Și vrea să renunțe la contract.

— Oh, foarte bine. Nu-mi mai da amănunte, căci tot nu înțeleg nimic.

— Singurul amănunt pe care aș vrea să-l înțelegi este să ne lași la dispoziție salonașul din spate, ca astăzi. În general, copiii și slujnicele se vîntură atîta, încît nu pot să explic nici o treabă ca lumea ; și aranjamentele pe care le vom face mîine sînt foarte importante.

Nimeni nu a știut vreodată de ce domnul Lennox nu a mai venit la întîlnirea de a doua zi. Domnul Thornton a sosit punctual ; după ce l-a făcut să aștepte aproape o oră, Margaret a intrat, foarte palidă și neliniștită.

Începu să vorbească grăbit :

— Îmi pare rău că domnul Lennox nu este aici — el ar fi putut să rezolve lucrurile mai bine decît mine. M-a sfătuit în această...

— Îmi pare rău că am venit, dacă te deranjează. Să mă duc la biroul domnului Lennox și să încerc să-l găsesc ?

— Nu, mulțumesc. Vroiam să-ți spun ce rău îmi pare că n-o să te mai am chiriaș. Dar domnul Lennox spune că lucrurile se pot aranja...

— Domnul Lennox nu prea știe cum stau lucrurile, zise domnul Thornton cu glas calm. Fericit și norocos în tot ce întreprinde, nu înțelege ce înseamnă să te pomenești azvîrlit, cînd nu mai ești tînăr, înapoi în punctul de unde ai plecat, avînd nevoie de energia entuziastă a tinereții — să simți că ți-a trecut jumătate din viață și n-ai realizat nimic — și să nu rămînă nimic din ocaziile irosite decît amintirea amară a ceea ce a fost. Domnișoară Hale, aș prefera să nu aflu părerea domnului Lennox despre treburile mele. Oamenii fericiți și prosperi sînt prea repede dispuși să privească cu ușurință eșecurile altora.

— Ești nedrept, zise Margaret cu blîndețe. Domnul Lennox mi-a spus doar că, după părerea lui, există o mare probabilitate să redobîndești — mai mult chiar decît să redobîndești — tot ce ai pierdut. Nu vorbi pînă nu am terminat — te rog, nu vorbi ! Și, recăpătîndu-și stăpînirea de sine, răsfoi grăbită, cu mîinile tremurînd, printre niște acte juridice și extrase de cont. Oh, iată-l ! și — mi-a întocmit o ofertă — aș fi vrut să fie aci ca să ți-o explice mai bine — din care rezultă că, dacă ai vrea să împrumuți bani de la mine, o mie opt sute și cincizeci de lire, care stau degeaba la bancă și îmi aduc doar o dobîndă de doi și jumătate la sută — ai putea să-mi plătești o dobîndă mult mai bună și să mențiii în funcțiune fabrica Marlborough.

Glasul i se limpezise și suna acum mai ferm. Domnul Thornton nu scoase o vorbă, iar Margaret tot continua să caute un document pe care erau trecute clauzele de garanție ; căci ținea mult ca totul să fie socotit un simplu aranjament de afaceri, în care principalul avantaj era de partea ei. Și tot căutînd actul, deodată inima i se opri în loc, auzind intonația cu care i se adresă domnul Thornton. Cu glas răgușit, tremurînd de patimă și tandrețe, o chemă :

— Margaret !

O clipă doar își ridică privirea ; dar se grăbi imediat să-și ascundă ochii luminoși, îngropîndu-și fața în mîini. Dar el, păşind mai aproape, o imploră din nou cu glas tremurător :

— Margaret !

Ea își lăsă capul şi mai jos, fața îi era acum ascunsă de tot, aproape rezemată pe masa din fața ei. El se apropie. Îngenunche lîngă ea, pentru a-i putea şopti la ureche ; murmură — rostind cu greu cuvintele :

— Ia seama. Dacă nu spui nimic, am să-mi închipui cu neobrăzare că eşti a mea. Goneşte-mă imediat, dacă trebuie să plec — Margaret !

La această a treia chemare, ea își întoarse spre el fața, încă îngropată în mîinile-i delicate şi albe, şi o rezemă de umărul lui, ascunzîndu-şi-o. Dar pentru el era atît de minunat să-i simtă obrazul catifelat lîngă al său, încît parcă nici nu mai dorea să-i vadă îmbujorarea sau ochii drăgăstoşi. O strînse lîngă ea. Şi amîndoi nu scoteau nici o vorbă. În cele din urmă ea murmură, cu glasul frînt :

— Oh, domnule Thornton, nu sînt vrednică !

— Nu eşti vrednică ! Nu-ți bate joc de propriul meu sentiment de nevrednicie.

După cîteva clipe, îi desfăcu cu blîndeţe mîinile de pe față, şi îi aşeză braţele aşa cum le ţinuse ea atunci cînd îl apărase de răzvrătiţi.

— Îți amintești, iubirea mea ? murmură el. Şi cum te-am răsplătit a doua zi cu insolență ?

— Îmi amintesc cît de nedrept ți-am vorbit — doar atît.

— Uită-te ! Ridică-ți capul. Vreau să-ți arăt ceva !

Ea își ridică ochii spre el, îmbujorată de sfială.

— Ştii ce trandafiri sînt aceştia ? zise el, scoţîndu-şi portofelul, în care se aflau cîteva flori presate.

— Nu ! răspunse ea cu inocenţă, dar şi plină de curiozitate. Ţi le-am dat cumva eu ?

— Nu ! încrezută mică, nu mi le-ai dat. Dar se prea poate să fi purtat surate de-ale acestor trandafiri.

Ea se uită la flori, o clipă cuprinsă de uimire, apoi surîse ușor, zicînd :

— Sînt din Helstone, nu-i așa ? Cunosc crestăturile adînci din jurul petalelor. Oh, ai fost acolo ? Cînd ai fost ?

— Vroiam să văd locurile unde a crescut Margaret ca să devină cea de acum ; și am fost în perioada cea mai grea, cînd nu mai nădăjduiam să fie vreodată a mea. Am fost acolo cînd m-am întors de la Havre.

— Trebuie să mi le dai, spuse ea, încercînd să i le tragă ușor din mînă.

— Foarte bine. Numai că trebuie să-mi plătești pentru ele !

— Cum o să-i pot spune vreodată mătușii mele ? șopti ea, după un răstimp de tăcere plină de încîntare.

— Lasă-mă să-i vorbesc eu.

— Oh, nu ! Trebuie s-o anunț eu singură — dar ce-o să spună ?

— Pot să ghicesc. Prima exclamație va fi : „Bărbatul acela !“

— Taci ! zise Margaret. Căci altfel o să imit și eu glasul indignat al mamei tale cînd o să spună : „Fata aceea !“.